БЪЛГАРО-ТУРСКИ ВОЕННИ ОТНОШЕНИЯ ПРЕЗ ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА
(1914–1918)

ИК
ГУТЕНБЕРГ

Редактор
Милен Куманов

Технически сътрудници
Стелка Димитрова
Илиян Коев
Пламена Иванова
Сузан Еюп
Джанер Еюп

© д-р Анатолий Кънев, уводни думи, 2015
© Кемал Еюп, уводни думи, 2004
© Милен Куманов, Кемал Еюп, Иван Коев, съставители 2004
© Жеко Алексиев, художник на корицата, 2015
ISBN 978-619-176-034-3

БЪЛГАРО-ТУРСКИ ВОЕННИ ОТНОШЕНИЯ ПРЕЗ ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА (1914–1918)

Сборник от документи

ИК „Гутенберг“
София • 2015

Editör
Milen Kumanov

Teknik işlem
Stelka Dimitrova
Iliann Koev
Plamena Ivelinova
Suzan Eyüp
Caner Eyüp

© d-r Anatoliy Kınev, ön yazı, 2015
© Kemal Eyüp – ön yazı, 2004
© Milen Kumanov – giriş, 2004
© Milen Kumanov, Ivan Koev, Kemal Eyüp – kitabı hazırlayanlar, 2004
© Jeko Aleksiev – ressam, 2004
ISBN 978-619-176-034-3

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA BULGAR – TÜRK ASKERİ İŞBİRLİĞİ
(1914–1918)

BELGELER

‘Gutenberg’ yayın evi
Sofiya • 2015

Тази книга беше издадена преди повече от десетилетие. Тогава колективът, ръководен от Кемал Еюб и Милен Куманов, извърши колосален труд, издирвайки и предоставяйки на вниманието на четящата публика 260 документални свидетелства за българо-турските военни отношения през Първата световна война, съхранявани в българските архивохранилища. Извън всички други цели, които си поставяха съставителите, основното им намерение беше да се подкани турската страна да направи обратния жест – да покаже документите по темата, пазени у тях. Нещо, което не се състоя.

Когато документите бяха публикувани през 2004 година, сборникът не беше посрещнат еднозначно. За едни документите бяха недостатъчни като количество. За други те бяха недостатъчни от гледна точка на източника, извлечени бяха само от едно архивно депо – това на Военноисторическия архив във Велико Търново, като по този начин се пренебрегваха свидетелствата от други архивохранилища. За трети те бяха подбрани едностранчиво. Първата световна война, твърдеше последната категория критици, не можеше да не бъде поставена в контекста на първите две локални такива. Не може, продължаваха възраженията си привържениците на широко-тематичния подход, всичко да протича така безоблачно, не може да е нямало (а е и имало, и това не е тайна) напрежения и противоречия сред съюзниците. При това в една странно събрана компания. Та нали в коалицията участваше Османската империя – противник на България в предишната Балканска война, освен това държава, под чието управление българите се намираха близо пет века. А неин партньор беше държава, която преди 30 години се беше освободила от властта на султана, а преди по-малко от 5 – беше извоювала и пълна юридическа независимост.

Тези реални недостатъци, естествено, не бяха тайна за съставителите. Те обаче бяха избрали друг подход. Той е дълъг за обясняване и аргументация, но, струва ми се, най-добре може да бъде разбран от паметника, използван за корицата на сборника. Върху него на четири езика – езика на съюзниците в боевете от 1916 до 1918 г., но и на езика на тогавашните врагове – беше отдадена почит, почит на „тия, които са знаели да мрат геройски за тяхното Отечество“. Тоест, търсена бе заедността, а не разграничението.

Трябва да си призная, че сред критиците на „едностранчивостта“ бях и аз, тогава редови читател, нищо не подозиращ, че десет години по-късно ще се окажа „редактор-стопанин“ на критикуваното тогава от мен издателство. Някои възражения имам и сега. Същевременно твърдо съм убеден в това, че дебатът трябва да продължи. Затова водената от мен Издателска къща „Гутенберг“ прие предложението на посолството на република Турция документалният сборник да бъде преиздаден. Не само защото 1000-ният тираж вече е изчерпан. А защото имаме нужда да поговорим отново за поуките от онова съдружие.

Защото, не знам дали е бил прав Ленин, който някъде беше казал, че преди да се обединим, трябва да се разграничим. Според мен трябва само да се обединяваме. И първоначално, иследначално. А различията не трябва да ни разграничават.

д-р Анатолий Кънев, управител на ИК „Гутенберг“

Встъпителни думи

От малък пазя спомени за шушукане между възрастни, което приказваше за това, как турската и българската войска заедно водили битки по Добруджа, моя роден край. Постигнали великолепни победи и борили се заедно за обща кауза. Но тогава времената бяха такива, че темата беше забранена, а споменаването за военно сътрудничество между България, член на Варшавския договор тогава, и Турция, член на НАТО, беше табу.

Сега нещата вече са различни. България и Турция вече фактически са в рамките на един общ блок – на НАТО. А и доста неща от старите „исторически истини“ от последна инстанция вече не са такива, каквито ги учехме преди двадесет години в учебниците. В това отношение наистина е много наложително да научим истината за общата ни история и в частност – за военното ни сътрудничество по време на Първата световна война, а и не само за нея. Тепърва предстои военните ни историци да обяснят защо премиерът на току-що освободена България търси военно сътрудничество с Турция. Защо между тези две балкански страни никога по-късно не са прескачали войнствени искри и защо водят заедно битки в обща полза.

Това са ненаучените уроци на историята, които обаче са не по-малко важни от научените. Половината от истината никога не е цялата истина, а е просто нейно манипулиране. Време е да видим цялата истина. Не само защото България и Турция са имали общо минало, настоящо общо географско разположение, а защото двете страни имат общо бъдеще – като вече заедно са членове на антитерористичната коалиция, защото са членове на НАТО и защото е почти сигурно, че в близко бъдеще ще бъдат и заедно членове на Европейския съюз, ще споделят общи надежди за бъдещето на децата си.

Впрочем това не е нов стремеж. Нека си спомним, че основателят на нова и модерна Турция Мустафа Кемал Ататюрк е прекарал част от живота си в България, че той до края на живота си пази ценни спомени и приятелства от онова време. И това определено се е отразило и на водената от него външна политика. Със същите разбирателство и стремеж към взаимно подпомагане са му отговорили и почти всички български премиери от онова време.

Времената се менят. Променят се и отношенията между държавите. Съседни балкански страни са воювали и заедно, и едни срещу други, но Балканите имат общо бъдеще и във военното си сътрудничество, и в политическите си амбиции. В това отношение сегашните връзки между България и Турция са образец, който заслужава сериозно внимание не само от страна на политиците, но и от военните историци. Защото това са традиции, които не са родени от днешната конюнктура, а от общата история, от общото живеене, което някои доскоро или забравяха, или искаха да заличат. С риск да се повторя, пак искам да завърша с вече казаното – половината от истината е половин лъжа, време е да научим цялата истина, да проумеем уроците на историческото ни съжителство, като приложим наученото в общото ни бъдеще.

Това го изисква не само времето, но и бъдещето. Нашето бъдеще и бъдещето на децата ни.

Кемал Аюп
Народен представител
16 февруари 2004 г.

Предговор

От 1878 г., когато се възобновява българската държава, до 1914 г., когато избухва Първата световна война, отношенията между България и Турция (до 1922 г. официално наричана Османска империя) се развиват твърде зигзагообразно.

Санстефанският договор от 29 февруари/3 март 1878 г., с който се слага край на Руско-турската война от 1877–1878 г., е един предварителен акт между двете воюващи държави, поради което за бъдещата съдба на България реално значение има последвалият през лятото на 1878 г. Берлински договор. Неговите клаузи са добре известни, за да има нужда да се спираме подробно на тях. Затова тук ще се ограничим да обърнем внимание само на някои от тях, които са в пряка връзка с отношенията между България и Османската империя.

На първо място в тази насока от съществено значение са териториалните клаузи на договора и по-специално онези от тях, които очертават границите на Българското княжество. В тях е предвидено откъсването на българските земи на юг от Стара планина и включването им в пределите на т.нар. Източна Румелия. Според чл. 13 на Берлинския договор тази област остава под пряката политическа и военна власт на Високата порта, но ще се ползва с административна автономия. Начело на нея е предвидено да застане генерал-губернатор (наречен още и главен управител), християнин по религиозна принадлежност, който ще се назначава от султана за срок от 5 години със съгласието на Великите сили, подписали международния акт.

Що се отнася до Македония и Одринско, според Берлинския договор в тях е установен онзи статут, в който те се намират преди започването на Руско-турската война от 1877–1878 г., т.е. и те се поставят под пряката власт на Османската империя. Вместо административна автономия, за тях е предвидено провеждането на реформи, които да доведат до изравняването на правата на християните с тези на мохамеданското население в империята.

При това положение границите на Българското княжество според Берлинския договор се ограничават в пределите на днешна Северна България, към която е придадена и тогавашната Софийска област. Начело на Княжеството е предвидено да бъде поставен княз, избран свободно от българския народ, но утвърждаван от султана също със съгласието на Великите сили. За самото Княжество е казано, че то ще се намира във ва -

сално отношение спрямо Османската империя и че ще ѝ плаща и редовен годишен данък.

Както се знае, българският народ не приема нито за миг решенията на Берлинския договор и веднага се вдига на борба срещу тях. Най-силна е съпротивата в Македония и Одринско, където в началото на октомври 1878 г. избухва Кресненско-Разложкото въстание, което с известни затишия продължава до лятото на 1879 г., но в последна сметка приключва с поражение. Неговият неуспех не слага край на борбата на българския народ. В началото на 80-те години на XIX в. центърът на съпротивата се пренася в Източна Румелия. През февруари 1885 г. в нея е учреден Български таен централен революционен комитет, който застава начело на борбата на българите. На 5 срещу 6 септември 1885 г. в Пловдив е извършено съединението на областта с Княжество България. Създадено е временно правителство, което след няколко дни е заменено с княжеско комисарство.

Въпреки някои свои колебания, княз Александър I Батенберг приема станалото в Пловдив събитие и се самопровъзгласява за княз на „двете Българии“.

Високата порта следи внимателно развоя на събитията в Българското княжество. Реакцията ѝ спрямо извършеното Съединение е отрицателна. В Цариград пристъпват към незабавни приготовления за въоръжено нахлуване в българските земи, за да ликвидират станалия акт, който, формално погледнато, е извършен в пряко нарушение на клаузите на Берлинския договор и с основание се смята за удар върху тях.

Намеренията на Високата порта са посрещнати най-неочаквано от енергичната съпротива на Великобритания, която единствена от Великите сили не се обявява против извършеното Съединение. Изненадата в Цариград е изключително голяма, тъй като препятствието идва от държава, която дотогава най-силно е бранила целостта на Османската империя. При все това Високата порта е принудена да се съобрази с ясната и категорична позиция на Лондон.

И все пак станалото в Пловдив събитие довежда до силно нажежаване на обстановката на Балканите. Против Съединението реагират отрицателно и останалите балкански държави (с изключение на Румъния). Най-остра е реакцията на Сърбия. Подтикван тайно от Австро-Унгария, нейният владетел крал Милан решава да действа със сила срещу Българското княжество, за да ликвидира нарушеното „балканско равновесие“, установено от Берлинския договор. Никакви усилия от българска страна за мирно уреждане на недоразуменията между двете страни не дават резултати. На 2 ноември 1885 г. сръбският владетел обявява война на България и неговите войски нахлуват в пределите ѝ.

Тъй като в София очакват подобна акция от Османската империя, всички български войски (или по-голямата част от тях) са струпани на българо-турската граница. По тази причина в първите дни на настъплението си сръбската армия не среща почти никаква съпротива от българска страна и скоро се озовава при Сливница, разположена недалеч от околностите на българската столица.

Изправено пред смъртна опасност, Българското княжество, въпреки огромните трудности, пред които е изправено в този момент, съумява да прехвърли само за няколко дни своите войски от турската граница на запад. Заедно с това са сформирани и многобройни доброволчески отряди, които също са изпратени срещу сръбската армия. Решителното сражение между войските на двете държави се разиграва именно при Сливница. Победа удържат българите. По-нататъшното настъпление на сръбските войски е спряно. Нещо повече, те са принудени да преминат и в отстъпление. След поражението, което им е нанесено при Пирот, пътят на българските войски към Белград е открит. И само последвалата незабавна и енергична намеса на Австро-Унгария спасява нейния съюзник от пълен военен погром.

Последиците от Сръбско-българската война се уреждат от Букурещкия мирен договор (1886 г.), който възстановява положението между двете държави такова, каквото е било преди започването на войната.

В преговорите между България и Сърбия участва със свой представител и Високата порта, която, както вече се посочи, според Берлинския договор е провъзгласена за сюзерен на Българското княжество.

Успешният край на съединението на Източна Румелия с Княжество България съдейства за активизиране на българите от Македония и Одринско. До началото на 90-те години на XIX в. тяхната борба се води спорадично и стихийно. През октомври 1893 г. в гр. Солун са положени основите на Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО). Две години по-късно (1895 г.) е създаден и Върховният македоно-одрински комитет (ВМОК). Между двете организации няма разномислие по въпроса за крайната цел на борбата на българите зад Рила и Родопите. Различията им са по-скоро тактически – средствата, които трябва да бъдат използвани за нейния успешен край.

В края на XIX и началото на XX в. обаче обстановката на Балканите е значително по-различна от тази, която е в средата на 80-те години на XIX в. Русия се готви за война в Далечния изток и поради това не желае никакви усложнения на Балканите. Австро-Унгария, другата пряко заинтересована от обстановката на полуострова империя, също не желае размирици. Сходните позиции на двете велики сили позволяват и сключването на споразумение от тях през 1897 г., по силата на което те се задължават да съблюдават съществуващото положение на Балканите. Това поведение на Русия и Австро-Унгария е и една от главните причини, които не позволяват промяната в обстановката на Балканите след избухването на Гръцко-турската война по Критския въпрос (1897 г.).

Ръководителите на ВМОРО добре се ориентират в създаденото положение на полуострова и поради това, вместо открито присъединяване на Македония и Одринско към Българското княжество, издигат лозунга за автономия на двете области на Османската империя, позовавайки се на чл. 23 от Берлинския договор. Върху тази идейна платформа организацията действа в продължение на цяло десетилетие, изграждайки стройна система от комитети във всички краища на Македония и в някои населени пунктове на Одринско.

ВМОК обаче се придържа към идеята за непосредствено присъединяване на териториите отвъд Рила и Родопите към България. На тази идея е подчинена и първата му четническа акция в Мелнишко от 1895 г., която завършва без успех. През септември 1902 г. комитетът организира нова, още по-голяма акция – Горноджумайското въстание, което също завършва с неуспех. Потушаването на въстанието е съпроводено с нанасяне на удари и на много комитети на самата ВМОРО. Това става и една от причините за ускоряване на подготвяното от нея въстание. На Солунския конгрес (януари 1903 г.), имайки предвид тежкото положение, в което се намира организацията, и за да я предпази от нови удари, е взето решение да се вдигне въстание през пролетта на 1903 г. Най-видните дейци на организацията – Гоце Делчев, Дамян Груев и пр., по една или друга причина са възпрепятствани да присъстват на конгреса. Те са изненадани от неговото решение, но са безсилни да го спрат. Единственото, което правят, е да удължат срока за обявяването на въстанието от пролетта за лятото на 1903 г., като ограничат неговите действия главно в планинските райони на Македония.

Макар че завършва с поражение, Илинденско-Преображенското въстание от 1903 г. принуждава Великите сили да се намесят в отношенията между България и Османската империя. На Високата порта са предложени пакет от реформи, които тя приема, но без каквото и да е намерение да ги прилага сериозно на практика.

През лятото на 1908 г. избухва Младотурската революция, подготвена от организацията „Единение и напредък“. Султан Абдул Хамид II е изненадан и не крие отрицателното си отношение към craналия акт. Първоначално обаче той е принуден да се примири с него. През пролетта на 1909 г. пристъпва към ликвидирането му със сила. Действията му не довеждат до положителен резултат и той е принуден да абдикира от престола.

В Българското княжество не крият радостта си от извършената революция. Този акт е посрещнат с ентусиазъм и от самата ВМОРО. Многобройните ѝ чети, повярвали в обещанията на младотурските ръководители за равноправие на всички поданици на империята без оглед на етническа и религиозна принадлежност, не само слизат от планините, но някои от тях взимат участие в потушаването на контрапреврата на султан Абдул Хамид II.

Само месеци след извършване на Младотурската революция настъпват нови събития, които слагат своя отпечатък и върху българо-турските отношения. В края на август 1908 г. българският дипломатически представител в Цариград Иван Ст. Гешов не е поканен на динѐто, дадено в чест на рождения ден на султана. В отговор на тази постъпка на Високата порта следва незабавна заповед на княжеското правителство за неговото отзоваване в София. В началото на септември с.г., под предлог да не позволи разширяването на стачката в Източните железници и на българска територия, княжеското правителство окупира частта от тях, която се намира в България, и с това предизвиква международен скандал. Не се знае какъв би могъл да бъде неговият край, ако наскоро след това не възникват нови важни събития. На 22 септември 1908 г. в старопрестолния град Търново княз Фердинанд, в присъствието на Министерския съвет, председателя на Народното събрание и пр., провъзгласява тържествено независимостта на България, а себе си – за цар на българите. С този акт се премахва васалното положение на Княжеството по отношение на Високата порта и по същество се нанася нов удар върху Берлинския договор. Два дни по-късно Австро-Унгария анексира Босна и Херцеговина, които по силата на същия договор държи окупирани в продължение на 30 години.

Реакцията на Цариград е мигновена, тъй като се засягат непосредствено важни негови прерогативи както към България, така и към Босна и Херцеговина. И ако османските управляващи среди няма как да се противопоставят на действията на Дунавската империя, то по отношение дързостта на малка България няма никакво колебание – тя трябва незабавно да бъде наказана. Отново обаче не се стига до сблъсък между двете държави, тъй като този път зад българската държава застава друга велика сила – Австро-Унгария. Дипломатически въпросът между доскорошното княжество и Османската империя се урежда през следващата година, и то след намесата на Русия. Последната се съгласява да опрости остатъка от дълга на Турция спрямо нея, наложен ѝ по силата на Санстефанския договор, а България поема задължението да изплати на Санкт Петербург една сума от 82 млн. лв.

Още не заглъхнали тези събития, и през 1911 г. избухва война между Италия и Османската империя по въпроса за Триполитания. България и останалите балкански държавици, най-вече Сърбия и Гърция, решават да се възползват от случая за постигане на някои свои цели. От Рим обаче дават ясно да се разбере, че не трябва в никакъв случай да се надяват на каквато и да било подкрепа от негова страна. Въпреки тази категоричност на Италия, ръководителите на балканските държави пристъпват към тайни преговори за прегрупиране на своите сили и за съвместни действия против Османската империя. Най-напред е подписан договор между България и Сърбия (29 февруари 1912 г.). След това е сключен подобен договор между България и Гърция (май с.г.) и накрая идва устна спогодба между България и Черна гора.

Изграждането на Балканския съюз става възможно благодарение на активното и енергично съдействие от страна на руската дипломация. Русия, след поражението ѝ във войната срещу Япония (1904–1905) и последвалите вътрешни сътресения (революцията от 1905 г.), е временно отслабена и изтласкана на по-задни позиции в световната политика. Тя обаче не желае по никакъв начин да загуби позициите си на Балканите, на които още от времето на цар Петър Велики гледа като на свой „запазен периметър“. Затова след избухването на Итало-турската война пристъпва към незабавни мерки за укрепване на своето влияние в този регион на Европа. Като главно средство за постигане на целта си тя използва изграждането на съюза между балканските държави и по този начин се опитва да ги постави под своя пряка зависимост.

През 1912 г. Балканският съюз е вече факт. Войната между съюзените балкански държави и Османската империя е само въпрос на време. За ускоряване на нейното избухване допринасят кланетата над българското население в Щип (ноември 1911 г.) и Кочани (юли 1912 г.). В отговор на колективната нота на правителствата на България, Гърция и Черна гора за въвеждане на реформи за християнското население в европейските предели на Османската империя, Високата порта отговаря с отказ. Първа във военните действия се включва Черна гора (края на септември 1912 г.). В началото на октомври войната между Османската империя и останалите балкански държави става вече факт.

С известни затишия военните действия продължават до лятото на 1913 г. и приключват с поражението на османските войски. На 17/30 май

1913 г. в Лондон е подписан и мирният договор между воюващите държави. Османската империя е задължена да отстъпи на четирите балкански страни всички свои територии, разположени на запад от линията Мидия – Енос.

Вместо очакваното нормализиране на обстановката, на Балканите избухва твърде скоро нов военен конфликт, този път между бившите балкански съюзници. Причината – несъгласието им по разпределението на отстъпените им от Османската империя територии. България смята, че те трябва да бъдат разпределени според размера на участието на всяка една от тях във войната срещу Османската империя. Сърбия и Гърция застават на друга позиция – те не желаят по никакъв начин да отстъпят земите, които по време на войната срещу Османската империя са окупирали със своите войски.

След като усилията на България да намери решение на спора по мирен начин не дават резултат, цар Фердинанд решава да пристъпи към някои мерки за „сплашване“ на Белград и Атина. По негова заповед на 16 юни 1913 г. българските войски навлизат в пределите на двете бивши балкански съюзнички. В първите дни военните действия се развиват в полза на България. Тогава във войната се намесва Румъния. Недоволна от териториалните отстъпки, които ѝ се предлагат от българска страна, тя се включва във войната като съюзник на Сърбия и Гърция. Без да срещнат каквато и да било съпротива от българска страна, нейните войски за няколко дни се оказват в околностите на София. При това положение България е принудена да преустанови военните си действия против Сърбия и Гърция и да иска примирие и мир. Мирният договор е сключен на 28 юли 1913 г. в Букурещ.

Преди още да приключи Междусъюзническата война, от тежкото положение, в което България се оказва спрямо Сърбия, Гърция и Румъния (чийто съюзник е и Черна гора), се възползва и Османската империя. По заповед на Високата порта нейните войски нахлуват в Източна Тракия и реокупират областта до течението на р. Марица. Отношенията между империята и България се уреждат със специален договор, подписан в Цариград (16 септември 1913 г.).

Така за един период от малко повече от три десетилетия България и Османската империя неколкократно се оказват на ръба на военните сблъсъци, а през 1912–1913 г. влизат и в истински войни, които през 1913 г. завършват с успех за първата (фиксиран с Лондонския договор) и за втората (оформен с Цариградския договор от 16 септември 1913 г.).

Никоя от двете държави не подозира, че скоро, твърде скоро ще настъпи не само нормализиране на отношенията между тях, но и че те ще станат съюзнички. А това наистина се осъществява след избухването на Първата световна война (1914–1918).

Предлаганият документален сборник е посветен именно на този период на отношенията между двете държави. В него са включени документи, съхранявани в Централния военен архив във Велико Търново, които проследяват двустранните отношения от сключването на съюзническата спогодба между тях през лятото на 1914 г. до подписването на Мудроското споразумение между Османската империя и Съглашението (октомври 1918 г.).

В сборника е отделено изключително голямо внимание на взаимоотношенията между армиите на двете държави по време на техните съвместни действия както на Добруджанския, така и на Южния фронт. За заслугите на турската армия към България и на българската армия към Османската империя говорят твърде красноречиво приложените в края на сборника списъци с имената на наградените български генерали и офицери с турски военни ордени и медали и на турските генерали и офицери – с български ордени и медали.

Документите в сборника са подредени на основата на хронологическия принцип, който най-добре позволява да се покаже развитието в отношенията между двете съюзнички. Те са обработени според строгите изисквания на археографската наука, т.е. не са правени никакви съкращения в съдържанието им; за неясните думи и изрази поясненията се дават с индекси в края на текста, а пояснителните бележки за по-значимите събития и личности също са в края на тома. За по-бърза ориентация на читателите в богатото и разнообразно съдържание на тома са изготвени и три вида показалци – именен, географски и един за споменатите в документите български и турски войскови части.

С оглед сборникът да бъде ползван и от чуждестранни читатели, съдържанието на документите е преведено на турски и английски език. Надявам се, че предлаганият сборник ще предизвика вниманието не само на историците от двете съседни държави, но и на по-голям кръг читатели, които проявяват интерес към военното сътрудничество между България и Османската империя в периода на Първата световна война.

Ст.н.с. Милен Куманов
Институт по история при БАН

ДОКУМЕНТИ

1

Лично поверителен рапорт № 132 от българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Българската армия по повод евентуалните позиции на България, Турция и другите балкански държави в бъдещата световна война

Цариград, 20 юли 1914 г.

Всеки час в Цариград телеграфът ни носи все по-тревожни новини. Шансовете за една общоевропейска война растат ежедневно. Ако не се успее да се локализира Австро-сръбската война и се начене Общата война, никой не е в положение да определи на чия страна ще бъде успехът от гигантския двубой между Великите сили, нито пък какви политически промени той ще доведе в Европа.

Без съмнение в тези съдбоносни минути всеки българин с притаено безпокойство си задава въпроса: какво ще бъде поведението на България при една обща война и каква може да бъде нейната бъдеща съдба при ликвидацията на борбата?

Макар решението на въпроса за поведението на България да е от компетентност и право на правителството, което разполага с всичките данни, позволявам си, господин генерал, да Ви представя долуизложените чисто субективни мисли и разсъждения по въпроса, на който моля да се гледа като на работа от частен характер.

При избухването на обща война малките балкански държави, в това число и Турция, щат не щат, ще бъдат принудени да вземат някакво участие в борбата, като се присъединяват към: Тройния съюз или Тройното съглашение.

Бъдещите политически граници на тези държави, както и рисковете, на които се излагат, се намират в зависимост от поведението, което са държали, към коя страна са помагали и на коя страна е победата. Нека да направим един кратък анализ какви могат да бъдат политическите придобивки и рискове за всяка една от тези държави при участието ѝ към едната или другата групировка от Великите сили.

А. РУМЪНИЯ

По тукашните сведения изглежда, че Румъния и досега не се е ясно определила към коя страна ще вземе участие.

а) **Ако отиде с Русия,** при успех тя ще вземе Трансилвания, а може би и нещо от Бесарабия, което, по сведения от добър източник, уж Русия ѝ е обещала, само да я спечели на своя страна. **При неуспех** тя ще изгуби Трансилвания, може би част от своята територия на север, но не рискува много, защото малко е вероятно, че Австрия[1] е в положение да асимилира голям къс от Румъния.

б) **Румъния с Австрия**[2]. При успех тя може да получи цяла Бесарабия, даже и Одеса. Това в един частен разговор ми каза между другото австрийският военен аташе. **При неуспех** тя рискува да бъде съвършено унищожена от Русия.

Следователно при първия случай Румъния не рискува с независимостта си, но и не може да спечели много. При втория случай (с Австрия)[3] тя има перееспектива да спечели твърде много, но пък в същото време рискува да бъде унищожена.

Изглежда, че първата комбинация повече отговаря на планомерната и сравнително скромната политика на румънския крал и румънската дипломация и пò е за вярване, че Румъния ще отиде с Русия.

Б. ТУРЦИЯ

1) **Ако Турция отиде с Русия**, при успех тя може да бъде възнаградена от Русия само в Персия[4], а може би от България, ако ние действаме в противния на Русия лагер. **При неуспех** Турция твърде малко рискува, защото не граничи непосредствено с държавите от противния лагер. Най-многото, което може да я сполети, то е да бъде окончателно разделена икономически между Германия, Англия, Австрия[5] и Италия, с което тя почти се е примирила, защото фактически тя е почти разделена.

2) **Турция с Тройния съюз: при успех** тя може да получи обратно част от европейските си провинции и част от България, ако последната отиде с Русия. В икономическо отношение тя ще бъде сведена в германска колония.

При неуспех Турция рискува да изчезне съвършено, защото Русия сигурно ще ѝ вземе Цариград, Армения, а може би и нещо повече.

Следователно повидимому и с Турция работата стои така, че ако отиде с Русия, нито рискува много, нито печели, когато ако е с Германия, тя има шанс да спечели много, но и рискува да изгуби всичко. Трябва обаче да се забележи, че у турците съществува вроден страх от Русия. Те считат, че ако отидат даже с Русия, при успех на последната тя ще им вземе Цариград.

Този страх впрочем е логичен и твърде основателен, защото Цариград за Русия е от такова грамадно значение във всяко отношение, че ако тя излезе победителка, не ще държи сметка за поведението на Турция и без всякакви скрупули ще заеме Цариград, ако не успее да ѝ попречи Англия. Това е общо чувство, което угнетява всеки турчин, и за своето спасение те могат да искат само едно – поражението на Русия. За този неуспех, макар и в слаба степен, могат и те да съдействат, като се присъединят към Тройния съюз. В такъв смисъл навярно работи и германската мисия между офицерството; такова решение повече отговаря и на авантюристическия характер на младотурците[6], които са сега на власт. Може да има и опозиция от по-старите и по-песимистите, но положението е в ръцете на Енвер и Джемал, понеже армията е в техните ръце, а симпатиите за Германия в армията са широко разпространени.

По моето убеждение Турция непременно ще върви с Германия. Завчера бях у италианския военен аташе. Заведе ме в работния си кабинет. На масата му имаше една бележка, напечатана на машина на италиански език. Той ми я прочете. Касаеше се за разпорежданията на правителството до Източните железници. Между другото в бележката се казваше: „От постоянните разговори, които имам с хората от комитета, добивам впечатление, че Турция се приготовлява, въпреки прогласения си неутралитет, да направи последната глупост и да действа с Германия.“

Вчера срещнах на улицата един добре познат офицер от Щаба на армията, който не скриваше радостта си, че щели сме да действуваме заедно, понеже узнал, че ний сме щели да отидем с Австрия[7], още повече, че по сведения от Букурещ и Румъния била на страната на Австрия.

В. ГЪРЦИЯ

Гърция се намира при особено сложни условия. Отиването ѝ с Тройното съглашение като че ли повече се диктува от самото ѝ географско положение. В такъв случай **при успех** тя ще спечели островите, а може би и част от Мала Азия. **При неуспех** Италия ще вземе Епир, Австрия[8] – Солун, и Гърция ще остане може би с това, което имаше до минало – годишната война. Ако отиде с Тройния съюз, тя може да се компенсира за сметка на Македония и евентуално за сметка на България. При неуспех, рискът също ѝ е голям.

Постъпките ѝ за съглашение с Турция ми се вижда да ѝ са наложени от Германия. Ако това съглашение се постигне, то и Гърция ще отиде с Турция и против Тройното съглашение.

Нека сега по същия начин да анализираме положението на **БЪЛГАРИЯ.**

1) Ако България отиде с **Тройния съюз**,

а) **При успех**: ще получим голяма част от Сърбия, може би и голяма част от Македония, ако Австрия[9] не се спусне в Солун. Ще трябва непременно да възнаградим Турция със Западна Тракия за участието ѝ в съюза. Най-вероятното е, че ще ни се остави само Кавала като единствен порт[10] на Егейско море.

б) **При неуспех**: с Македония трябва да се простим, защото тя ще бъде окончателно дадена на Сърбия; най-малко Бургас и Варна ще бъдат окупирани от Русия; Одринският вилает също, и ний ще бъдем сведени към една руска полунезависимост. Това ще бъде най-малкото, което можем да очакваме.

2) **С Тройното съглашение**:

а) **При успех**: ще вземем част от Македония, може би Солун, Серско, Драмско и възможно е да ни се повърне от Румъния Добруджа. Това последното ми се загатна един ден от румънския военен аташе, когато руският цар ходи в Кюстенджа.

б) **При неуспех**: Турция ще получи голяма част от Южна България и цяла Западна Тракия. Гърция може да получи до старата граница. Румъния в случай, че действува на страната на Тройния съюз, ще ни ограби още повече откъм Северна България.

Следователно при първия случай печелим малко, но много рискуваме; а при втория случай много можем да спечелим, но и много можем да изгубим.

Ето в общи черти как ми се представляват резултатите от различните политически комбинации при настоящото положение на работите.

Б. ВОЕННИ СЪОБРАЖЕНИЯ:

а) Ако България е с Тройния съюз, а Румъния, Турция и Гърция са с Тройното съглашение. При подобна комбинация ние ще бъдем победени, защото никой не е в положение да ни окаже непосредствена помощ. Австрийските войски, настъпили в Сърбия, по-голямата част ще бъдат оттеглени към Русия и Румъния, гдето е по-голямата опасност. Ние трябва да посрещнем всичките войски на Турция, всичките войски на Гърция и една част от войските на Румъния. Тази комбинация, най-лошата за нас, според мене е невъзможна, защото Турция ще отиде с Германия.

б) Ако само Румъния и Гърция отидат с Русия, ние ще можем да се борим с успех против Гърция и против румънските войски, които ще бъдат насочени срещу нас, още повече, че ще имаме помощта на Турция.

в) Ако и трите наши съседи са с Тройния съюз, с който сме и ние, това ще бъде най-благоприятното положение за нас, защото няма с кого да се бием и няма да изтощим силите си.

2. България е с Русия:

При всички комбинации Русия може да ни окаже косвена военна помощ.

а) **Румъния, Турция и Гърция са с Тройния съюз**. При тази комбинация по-голямата част от силите на Румъния ще бъдат ангажирани с Русия; значителна част от турските войски ще бъдат ангажирани със защитата на Кавказката граница, друга част ще защитава Босфора, против когото ще бъде насочен всичкият руски черноморски флот, и само сравнително незначителна част от турските войски могат да бъдат насочени срещу нас. Следователно, при най-неблагоприятни за нас условия, ние ще има да се борим срещу части от румънската и турската армия и цялата гръцка армия. Подобна обстановка за нас не е отчаяна. Ако Румъния отиде с Русия, ние скоро ще можем да се справим с Турция. Ако и Турция отиде с Русия, което е малко вероятно, или остане неутрална, Гърция няма и да си опитва щастието против нас.

Най-благоприятно за нас ще бъде положението, ако бъдем заедно с Румъния и заедно с Русия.

Отиването ни с Русия във военно отношение има и друго важно значение, че можем да получим от нея лесно военни материали, ако тя има лишни такива. При отиването ни против Русия трябва да се има предвид и известното на всички ни съображение от чисто морално естество – дълбоко заседналото чувство на признателност към Русия в душата на масата на народа, чувство, което въпреки всичките пакости, които ни е причинявала руската дипломация, е останало почти непоколебимо.

И така, във военно отношение нашата съдба ще зависи от поведението на нашите съседи. Ако те бъдат на същата страна, на която сме ние, ние не рискуваме почти нищо. Ако те бъдат на страната на Русия, а ние на страната на Австрия[11], ние ще бъдем унищожени, без да има някой да ни помогне. Останат ли само двама срещу нас, нашето положение си остава пак тежко.

Обратно, ако ние бъдем с Русия, а съседите ни отидат с Австрия[12], ние ще можем още да отстояваме границите си, защото по самата обстановка част от силите на двамата по-опасни наши съседи ще бъдат ангажирани от Русия. Ако само двама от съседите ни са наши противници, нашето положение става още по-добро. Следователно във военно отношение предпочитателно е да отидем с Русия. В политическо отношение към която от групировките и да се присъединим и тя изгуби, нашата беда ще бъде голяма, а при удача[13], струва ми се, че ще спечелим повече, ако сме с Русия.

Военното съображение в случая има едно по-особено значение. Запазваме едно и най-малко военно превъзходство в края на борбата, когато всички ще бъдат изтощени до крайност, е един голям коз, който значително ще влияе за подобрението на лошото ни политическо положение, което би се създало от неудачата[14] на групата, към която сме действали. Това съображение по моето схващане трябва да доминира над всички други съображения при разрешаване на въпроса за поведението, което ще трябва да държи България.

Ако Румъния отиде с Русия, ние ни най-малко трябва да се замисляме да вървим също с нея, защото и във военно, и в политическо отношение имаме много повече преимущества. Това ще съдейства значително за успеха на руската група, защото ние ще неутрализираме, от една страна, Гърция и Турция, а от друга страна, цялата румънска армия би могла да се употреби срещу Австрия[15].

Представлявам Ви, господин генерал, с убеждението, че ако не принесат никаква полза, не могат да принесат никаква вреда.

От Генералния щаб
Полковник /п./: /не се чете/

[Надпис: Пол. 22 юли 1914 г.]

Ф. 23, оп. 2, а. е. 298, л. 4–12. Оригинал. Машинопис.

2

Шифрована бърза телеграма № 133 от българския военен аташе в Цариград до министър-председателя д-р Васил Радославов с известие за обявена обща мобилизация на Турската армия

Цариград, 20 юли 1914 г.

За Военния министър. Днес, 20 юли 1 часа след пладне, обявена обща мобилизация на Турската армия. Германските офицери остават на служба. Официалната причина за мобилизацията е предпазителни мерки. 133.

Полковник Марков

Ф. 02, оп. 1, а. е. 15 л. 4. Препис. Ръкопис.

3

Шифрована телеграма № 1134 от българския военен аташе в Цариград до министър-председателя д-р Васил Радославов с известие за съсредоточаване на части от Турската армия в Тракия

Еникьой, 24 юли 1914 г.

За военния министър. Днес ме посети австрийският военен аташе, с вълнение ми каза, че Турция съсредоточва 5 корпуса в Тракия. Съсредоточването зачева[16] 26 юли. За 2 недели ще има готови 2 корпуса да действат. Останалите ще се съсредоточат за 4 недели. Това му съобщи - ли Лиман и Енвер паша. Съобщи ми, че България ще действа против Сърбия, а Турция може да действа против Гърция. Съобщи ми, че били определени 2 германски и 1 турски офицер, които могат да отидат още утре в София с автомобил за изработване план общи операции. Военният министър щял да ме вика да ми съобщи същото. Австрийският военен аташе настойчиво иска да се бърза с военните действия и да пристане вече политиката.

Отговорих му, че нищо не зная. Дойде автомобилът на военния министър, който ме откара в министерството. Енвер паша ми каза буквално: знаете нашата мобилизация – скоро ще бъде съсредоточена армия в района Димотика – Одрин – Лозенград, готова да действа. Авер или Зайаб, знаеш, че България ще действа срещу Сърбия. Телеграфирайте на вашия военен министър, ако ще действаме задружно, да се споразумеем за назначаване веднага офицери за съставляване общ план за операциите. Мисля, че ще бъде по-износно за нас, ако въпросът се третира в София. Горното прочетох пълномощ. министру.

Полковник Марков

Ф. 02, оп. 1, а. е. 35, л. 47. Препис. Ръкопис.

4

Договор за съюз и приятелство между България и Османската империя

София, 6 август 1914 г.

Между негово превъзходителство Мехмед Таалат бей, министър на вътрешните работи на Отоманската империя, действуващ от името на Негово императорско величество султана, и Негово превъзходителство господин В[асил] Радославов, председател на Министерския съвет в България, действуващ от името на Негово величество царя на българите, се уговори следующето:

Член 1. Отоманската имперя и Царство България си обещават мир и приятелство.

Двете държави се задължават да респектират териториите си.

Член 2. В случай, когато една от договарящите страни би била нападната от една или повече балкански държави, другата контрактующа страна по искането на своя съюзник трябва да обяви война на нападателя или нападателите и да атакува веднага с рзполагаемите си военни сили нападателя или нападателите.

Член 3. Договарящите страни се задължават да не предприемат никаква въоръжена акция против една или повече балкански държави, без предварително споразумение.

В случай, когато една от страните бъде принудена да обяви война на някоя балканска държава, без да вземе предварително мнение на своя съюзник или без да получи съгласието му, този последният (съюзник), ако не иска да сътрудничи военно, трябва да пази благосклонен неутралитет.

Член 4. Всяко военно сътрудничество на договарящите страни ще бъде уредено от специална конвенция, която ще обхваща също така условията, при които войските на едната страна биха могли да преминат през територията на другата страна.

Член 5. България заявява, че постановлението на настоящия договор относно встъпването ѝ в нападателна военна акция в съгласие с Турция не може да влезе в сила преди България да получи достатъчна гаранция от Румъния било чрез едно трайно споразумение между Турция, Румъния и България, било чрез едно специално съглашение между Румъния и България върху базата на неутралността.

Член 6. Мобилизацията на българската армия ще се извърши в избрания от българското правителство момент. Последното ще предупреди императорското отоманско правителство за това, ще му съобщи деня, когато то (българското правителство) ще заповяда военните операции.

Член 7. Срокът на настоящата конвенция е до окончателната лик - видация на сегашната европейска война и демобилизация на армиите.

Обаче тя може да продължава да бъде в сила в продължение на пет години, ако не бъде денонсирана от някоя от страните три месеца след демобилизирането на турските и българските войски.

Съществуването и съдържанието на настоящия договор ще бъдат запазени в най-голяма тайна.

В удостоверение на което респективните пълномощници скрепиха настоящия акт с подписите и печатите си.

Направен е в двоен екземпляр в София на 6/19 август 1914 г.

Ф. 233, оп. 1, а. е. 357, л. 153. Препис. Ръкопис.

5

Таен рапорт № 178 от българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Българската армия за развоя на политическите събития в Турция

Цариград, 30 август [1914 г.]

По повод последните политически събития в Турция, донасям Ви, господин генерал, че днес едно лице ми съобщи следните сведения, които, макар и да не произхождат от първоизточник, приличат да имат нещо общо с истината.

Миналата неделя английският посланник се явил при великия везир и искал да му даде ясен и категоричен отговор за целта на турската мобилизация. Великият везир отговорил, че причините на мобилизацията са три: 1) страх от Русия да не нападне Босфора, 2) конфликта с Гърция и 3) намерението на Турция да дигне капитулациите.

На това заявление на великия везир сър Малет отговорил:

1) От Русия Турция няма защо да се бои, докато е Англия.

2) По въпроса за островите Англия се ангажира да направи нови постъпки и усилия пред Гърция, за да направи нови отстъпки.

3) По въпроса за капитулациите Англия няма нищо против, ако Турция ги дигне.

Вероятно по повод на това трябва да е бил продължителният Министерски съвет миналата събота (23 август), на който останал само Енвер паша верен на Германия и искал да се обяви война.

В понеделник на 25 август бе дадена заповед от Военното министерство да се прекрати превозването на стоки по Източните железници и да се почнат само военни превозки и подаването 1 час след това на контразаповед да си остане старото положение (телеграма № 176). Вероятно този ден е бил решителният между двете течения в Министерския съвет. Говорят, че най-голям противник на Енвер паша бил престолонаследникът, който убедил султана да не подписва указа за войната, който му бил поднесъл Енвер паша.

На 27 август правителството обяви дигането на капитулациите и на другия ден в уводната статия на „Стамбул“, който се инспирира от френската амбасада[17], одобрява поведението на Турция тогава, когато германският орган „Лойд Отоман“ не писа нищо по този повод. От друга страна, вярно е, че всичките държави са протестирали пред Турция за нейното поведение. Протестирала също Германия и това било уж целта на Англия – да компрометира Германия в очите на турците.

По въпроса за островите уверяват, че на 28 август Лиман ходил при великия везир и съобщил последните отстъпки на Гърция, а именно – островите ще се считат турско владение, но дадени под наем на Гърция за 15 години.

За Геобен[18] и Бреслау английският посланик заявил, че Англия знае, че параходите не са купени, но желае те да бъдат купени [и] повече да не се повръщат на Германия, за което Турция трябва да се погрижи да ги изплати и да стане пълен техен господар. Във връзка с това и Англия уж повърнала на Турция последната сметка за „Султан Осман“ от 700 000 лири, за което съобщиха вече вестниците.

След направеното турците щели да почнат демобилизирането, ще излязат пред народа с важната придобивка – дигането капитулациите и повръщане поне на формалното владение на островите.

На един банкет, даден послучай дигането на капитулациите, на който присъствали всичките депутати и сенатори, Енвер паша държал реч, в която между другото той казал, че те без война спечелили повече, отколкото биха могли да спечелят, ако водеха война.

Голяма част от горното ще стане достоверно, ако турците предприемат демобилизация на армията. Имам сведение, че в Одрин е заповядано да се разпуснат немюсюлманите от 40 до 45-годишна възраст, обаче това не е във връзка с горните сведения. Сега тук има слух, че ако се демобилизират някои призиви, то на платилите от тези призиви ще се повърне платената сума. Това е вече един малък признак.

Приложение: в. „Стамбул“ от 10 септември.

От Генералния щаб
Полковник Марков

Ф. 02, оп. 1, а. е. 35 л. 51–52. Оригинал. Машинопис.

6

Императорски манифест за намеса на Турция в Първата световна война

29 octobre 1914

Manifeste Imperial

A Mon Armée, à Ma Flotte

A la suite de la declaration de guerre entre les grandes puissances, je vous avais appelé sous les armes pour pouvoir défendre au besoin le droit et l'existence de norte Etat et de norte Pays, qui a été toujours l'objet d'attaques imprévues et injustes, contre des ennemis toujours aux aguets.

Tandis que nous vivions ainsi dans un état de neutralité armée, la flotte russe qui s'était mise en marche pour placer des torpilles à l'entrée du Bosphore ouvrit inopinement le feu contre une partie de notre flotte occupée à faire des exercices. Tandis qu'on s'attendait à ce que la Russie corrigeât cette attaque injuste contraire au droit international, le susdit Etat et ses alliés les gouvernements anglais et français ont rompu leurs relations diplomatiques avec norte pays en rappelant leurs ambassadeurs. Plus tard les soldats russes ont attaqué norte frontière de l'est. Les flottes anglo-françaises ont bombardé en commun le détroit des Dardanelles et les navires anglais ont canonné Akaba. A la suite de ces actions traîtresses d'hostilité qui se sont poursuivis nous avons été obligés de sortir de la paix que nous désirions de tout temps et de prendre les armes pour défendre, aux côtes de l'Allemagne et de l'Autriche-Hongrie, nos-intérêts légaux.

L'état russe a depuis trois siècles causé beaucoup de pertes territoriales à norte Empire et a travaillé chaque fois par la guerre ou par mille ruses à anéantir les indices de réveil et de régénération de nature à augmenter norte puissance et norte force nationales.

Les gouvernements russe, anglais et français qui font gémir des millions de musulmans sous un régime tyrannique n'ont à aucun moment cessé de nourrir des intentions malveillantes à l'égard de norte glorieux Khalifat auquel ces derniers sont attachés par la religion et le coeur.

Ces Etats ont été les causes ou les instigateurs de tout malheur et de tout désastre qui nous ont frappés. Par cette lutte suprême que nous entreprenons cette fois, nous mettrons fin avec la grâce du Très-Haut à toutes les attaques qui ont de tous temps été dirigées contre le prestige de norte Khalifat, d'une part et contre nos droits souverains, d'autre part.

Avec l'aide de Dieu et le concours spirituel du Prophète, les coups frappés à nos ennemis par notre flotte dans la mer Noire et nos soldats courageux aux Dardanelles, à Akaba et sur la frontière du Caucase ont augmenté notre conviction sur la victoire qui résultera de la lutte engagée pour la défense de nos droits.

Le fait que les territoires et les armées de nos ennemis sont ecrasés sous les pas glorieux de nos alliés est de nature à augmenter cette conviction.

Mes vaillants soldats! Ne vous départissez pas un moment de la persévérance et du sacrifice dans cette guerre sainte ouverte contre nos ennemis qui altèrent à norte sainte religion, à norte patrie chérie! Attaquez l'ennemi comme des lions, car la vie et l'existence de norte Etat ainsi que des trois cent millions de musulmans que j'invite à la guerre sainte per Fetva dépendent de vorte victoire. Les prières et les voeux de trois cent millions de croyants innocents et oppressés tournés avec extase dans les temples, dans les mosqués, dans la Kaaba, le Tout Puissant, sont avec vous.

Soldats, mes fils! Aucune armée du monde n'a été chargée jusqu'à ce jour du devoir qui vous tombe aujourd'hui. En accomplissant ce devoir, montrez que vous êtes les dignes successeurs des armées ottomanes qui ont fait autrefois trembler le monde de façon que l'ennemi de la religion et de l'Etat ne puisse oser mettre le pied dans nos territoires sacrés et troubler le repos des contrées sacrées du Hédjaz qui renferment la Kaaba et le tombeau lumineux du Prophète.

Montrez aux ennemis de façon efficace qu'il existe une armée et une flotte ottomane sachant défendre par les armes sa religion, sa patrie et son honneur militaire et mépriser la mort par amour pour son Padichah.

Le droit et la justice sont de notre côté, l'oppression et l'inimitie sont du côté de nos ennemis. Par conséquent il n'y a pas de doute que la grâce du Très-Juste et l'appui spirituel de notre glorieux Prophète seront avec nous.

Je suis convaincu que de cette guerre sainte sortira un Etat puissant et glorieux ayant réparé toutes les pertes du passé. N'oubliez pas que vous êtes dans la guerre d'aujour'hui les frères d'armes de deux armées alliées les plus courageuses et les plus puissantes du monde.

Que vos martyrs portent la nouvelle de la victoire aux martyrs d'autrefois!

Que la lutte des survivants soit bénie et leurs épées soient tranchantes!
Le 22 Zilhidje 332 et le 29 X 1330

MEHMED RECHAD

Превод на български език:

До Моята армия, до Моята флота.

В резултат от обявяването на война между великите сили Аз ви призовах на оръжие, за да можем, при необходимост, да защитим правото и съществуването на нашата държава и на нашата страна, която винаги е била обект на непредвидими и несправедливи атаки, срещу вечно дебнещия ни от засада враг.

Докато ние живеем в състояние на военен неутралитет, руската флота, която се придвижваше, за да разположи торпили на входа на Босфора, ненадейно откри огън срещу част от нашата флота, извършваща упражнения. Докато се очакваше Русия да коригира тази несправедлива атака, противоречаща на международното право, цитираната държава и нейните съюзници – английското и френското правителство, прекратиха дипломатическите отношения с нашата страна, отзовавайки посланниците си.

По-късно руските войници атакуваха нашата източна граница.

Англо-френските флоти бомбардираха заедно протока на Дарданелите и английските кораби обстрелваха Акаба. Вследствие на тези предателски враждебни действия ние сме задължени да се откажем от мира, който желаем по всяко време, и да грабнем оръжията, за да защитим рамо до рамо с Германия и Австро-Унгария нашите легални (правни) интереси.

Руската държава в продължение на три века е нанесла много териториални щети на нашата Империя и чрез война или хиляди хитрости се е опитвала да унищожи признаците на подем и възраждане, целящи увеличаването на нашата власт и национална сила.

Руското, английското и френското правителство, които принуждават милиони мюсюлмани да пъшкат под един тираничен режим, нито за миг не са преставали да питаят враждебни намерения към нашия славен Халифат, към който последните са привързани по религия и по сърце.

Тези държави са причинителите или подстрекателите на всички нещастия и всички бедствия, които ни сполетяха. С тази върховна битка, която днес предприемаме, ще сложим край, с благословията на Всевишния, на всички атаки, които в различни времена са водени срещу престижа на Нашия Халифат, от една страна, и срещу нашите суверенни права, от друга.

С помощта на Бог и с духовната подкрепа на Пророка ударите, нанесени на врага от нашата флота в Черно море и от нашите храбри войници в Дарданелите, в Акаба и по границата с Кавказ, укрепват нашата увереност за победа в битката за защита на нашите права.

Фактът, че териториите и армиите на нашите врагове са смазани под победния марш на нашите съюзници, повишава тази наша увереност.

Мои храбри войници! Не отстъпвайте нито за миг от постоянството и саможертвата в тази свещена война, насочена срещу враговете ни, които посягат на нашата свята религия и нашата скъпа родина!

Атакувайте неприятеля като лъвове, тъй като животът и съществуването на нашата държава, както и на триста милиона мюсюлмани, които приканвам на свещена война за Fetva, зависят от вашата победа. Молитвите и заклинанията на триста милиона невинни и потиснати вярващи, отправяни в екстаз в храмовете и джамиите в Кааба, Всемогъщият, са с вас.

Войници, синове мои! Никоя армия досега не е била натоварвана със задачата, която се пада на вас днес. Изпълнявайки тази задача, покажете, че сте достойни наследници на отоманските армии, които някога караха света да трепери така, че врагът на религията и на държавата да не се осмелява да стъпи в нашите свещени територии и да смути покоя на светите места на Hadjaz, които съхраняват светлия гроб на Пророка.

Покажете на враговете по ефикасен начин, че съществуват отоманската армия и флота, способни да защитят с оръжие своята религия, родината си и военната си чест и да презират смъртта от любов към нашия Падишах.

Правото и справедливостта са на наша страна, потисничеството и враждебността са на противниковата страна. Затова няма съмнение, че милостта на Най-справедливия и духовната подкрепа на нашия славен Пророк, ще бъдат с нас.

Убеден съм, че от тази свещена война ще се възроди една мощна и славна държава, успяла да поправи всички загуби от миналото.

Не забравяйте, че в настоящата война вие сте братя по оръжие с две от най-смелите и най-силните в света съюзнически армии.

Нека вашите мъченици да занесат новината за победата на мъчениците от миналото! Нека борбата на оцелелите да бъде благословена и сабите им безмилостни!

29 октомври 1914 г. Мехмед Решад

Ф. 02, оп. 1, а. е. 15, л. 238. Печатано.

7

Из таен рапорт № 246 на българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Българската армия с известия за политическия и военния живот в Турция

Цариград, 19 ноември 1914 г.

В допълнение на рапорт № 231 донасям Ви, господин генерал, че в политическия и военния живот на Турция заслужават да се отбележат следующите по-важни факти, които са станали напоследък:

А. ИЗ ПОЛИТИЧЕСКИЯ ЖИВОТ:

1) Вследствие обявяването на „свещената война“ („Джихат“) организираха се както в Цариград, така и навсякъде в провинцията митинги, в които по една стереотипна форма се дават уверения на правителството, че всички мюсюлмани ще изпълнят своя дълг към Халифа. В Цариград станаха големи манифестации из улиците, които на някои места се изразиха в разрушения и грабежи. Най-много пострада хотел „Токатлиян“, най-хубавият хотел в Пера, притежателят на който е арменец, руски поданник.

Прокламираният „Джихат“ изглежда да не произвежда желания ефект върху масата. Основната причина за свещената война е много слаба и фалшива. Тържественото заявление на самия Халиф, че е нападнат от трите сили на Антантата, фактически е лъжа, защото всъщност военните действия се откриха с нападение на руските черноморски пристанища от турския флот.

Свещената война се обяви по политически мотиви, когато всъщност тя трябва да има чисто религиозен характер, т.е. да бъде война против „неверните“. Според Корана хората се разделят на две части: „Мюслим“ (мюсюлмани) и „Кяфир“ (неверни). Мохамед дава личен пример на своите последователи с войните си против еднородци, но „неверни“ племена. На последователите си той завещава: „Завършете моето дело, разпространете исляма по цялата земя.“ Това завещание е стимулирало полудивия мюсюлмански свят в постоянните и кръвопролитни войни в първия период на мюсюлманството. Същият стимул е движил и впоследствие новите племена, които са заставали начело на мюсюлманството, както е случаят с турците.

Сега условията са се много изменили. Без да е изчезнал мюсюлманският фанатизъм, той е изгубил вече агресивната си сила. Самото мюсюлманство е разкъсано на секти, главните между които са шеитите и сюнитите – враждуващи постоянно помежду си. Европейската идея за национализма е заразила и мюсюлманския свят, в който на много места започва да вирее сепаратизмът върху национална почва. „Уважавам свещената война – телеграфира Талиб бей от Басора, – но всякога ще се бия за независимостта на Арабия.“

Самият Халифат се счита от мнозина мюсюлмани за узурпиран от турския султан, понеже той не е прав наследник на Пророка, тогава, когато има много арабски шейхове (в Багдад, в Мека, в Египет, па даже и двама братя сенатори в Турския сенат, които са враждебни на турците), които са прави потомци на Мохамеда и с право претендират на Халифатството. Персите са шеити – и не искат да чуят за сюнитите – турци, които владеят свещеното място на шеитите Кербала.

По-далечните мюсюлмански племена, като Афганистан, Белуджистан и пр., имат повече политически разчети, инспирирани от Англия, отколкото религиозни идеали.

Фактът, че свещената война се обявява в съдружие с християнски царе против християнски, смущава много някои фанатизирани мюсюлмански кръгове и управляющите са принудени да реагират. По тази именно причина Министерският съвет е решил да не се поставят християнските войници в редовете на бойците, а да ги употребяват само за тиловите служби.

Друзите – мюсюлмани от Либан, са изявили своите съжаления пред Мютесарифа, че не могат да вземат участие в свещената война, понеже турците воюват заедно с християни, а последните ще се бият за съвършено други цели.

Няколко улеми в Цариград под председателството на сенатора от Хомс Ел – Зохрав, щели да искат разяснение по фетвата за свещената война, която те намирали противна на ислямската религия.

Горните данни и съображения са достатъчни да ни убедят, че прокламираният „Джихат“ едва ли ще има онзи грандиозен ефект, който са очаквали неговите автори.

2) За съобщаване волята на Халифа и фетвата за свещената война по всички мюсюлмански краища Министерският съвет е избрал цяла серия делегации, а именно:

За Египет, Тунис, и Алжир:

Началник на делегацията – Махмуд Махзар, брат на убития Махмуд Шефкет паша.

Членове: Шериф Адил паша (от Дамаск)
Шериф Адил Маскар
Абдурахман паша (от Дамаск).

И четирима други членове, които по-рано са заминали за същите страни като емисари.

Според едно сведение английските власти успели да заловят делегацията и да я арестуват.

За Индия:

Началник на делегацията – Шефик паша (от Дамаск)

Членове: Хюсеин Халим паша
Хасан бей
Омер Фехми бей (брат на Нязи бей, известния герой)
Абдул Гиебар (от арабския клуб в Цариград)
Съдки ефенди
Неджиб бей (от Дамаск)
Абдул Гями паша (брат на Изет паша от Египет)
Лютфи паша (от Дамаск)
Федил бей
Пертев бей
Кюпрюлю Фонат бей
Саид бей
Хакъ паша

Шериф Зядин паша

Тефик бей (делегат на „Юнион и Прогрес“ от Смирна)

За Афганистан:

Началник: Абдул Азис Шаониш

Членове: 13 души, които са били заминали по-рано за пропаганда.

За Мароко:

Началник: Бедри паша от Скутари

Членовете са заминали по-рано за Алжирас.

Всичките горни лица са били избрани от Шейх-юл-исляма заедно с Енвер паша и Комитета на народната отбрана. Лицата са били одобрени от посланиците на Германия и Австрия.

3) По внушение на правителството и по инициативата на разни лица една тълпа разруши до основи руския параклис-паметник, построен при С[ан] Стефано в спомен на войната 1887–1878 г. Костите на погребаните в параклиса военни са били разхвърляни и осквернени. Камбаните, на брой 4, са взети и пренесени във военния музей.

След няколко дни учениците от едно училище заедно със своите учители унищожили мраморния стълб, въздигнат на един връх пред Бейкос в спомен на мира, сключен в Юнкяр скелеси.

Почти всички консули от противните страни, които не са успели своевременно да избягат, са задържани от властите.

4) Всички французки, английски и руски училища, интернати, сиропиталища и болници в Турция са конфискувани от властите и имуществата им присвоени. Всички учители, фрерове и сестри се екстернират. В тези училища са получили образованието си множество мюсюлмани и благодарение на тях са достигнали високо обществено положение. И в настоящо време в тези училища се учиха голямо число мюсюлмански деца от двата пола, преимуществено от добри семейства. Закривание на училищата спира редовното образование на тези деца и затова съставлява мотив за незадоволство на мнозина против властвующите. Почти всичко, що се намираше в училищата, се конфискува. Днес например се изнасят постелочните принадлежности от девическия пансион „Нотр дам де Сион“, които се пренасят навярно в казармите или болниците. В самото здание се настанява гражданското инженерно училище. Същото се прави и с другите училищни здания. Една част от зданието на Руското генерално консулство, което датира от доста старо време, се разрушава за прокарване на нова улица.

Почти всички предприятия на поданици от воюващите страни (като железници, докове, водопроводи и пр.) се обсебяват от властта. С една дума, турците изгарят корабите си.

Всички усилия на американския и италианския посланници да защитят правата на поверените тям поданици си остават без ефект.

В никоя друга война турците не са постъпвали по такъв брутален начин с поданиците на воюващите страни. Донякъде поведението на властвуващите може да се обясни с желанието им да внушат на турската маса по-голяма увереност в тяхната сила и да ѝ докажат безсилието на воюващите противници, страхът от които е заседнал в душата на всички турци.

Това поведение на турците е от голямо политическо значение, понеже и при успех, и при неуспех Англия, Франция и Русия никога няма да простят на Турция за това издевателство над техните светини и културни заведения.

В. ВЪВ ВОЕННО ОТНОШЕНИЕ:

От 25 октомври до днешна дата ми са известни следующите поважни сведения за разните райони и операционни театри:

а) В Цариградския район:

Почти всички войскови части са настанени по квартири.

I корпус:

1-а дивизия е по европейския бряг на Босфора в разните конаци и частни вили. 1 полк има по Черноморския бряг, гдето носи охранителна и наблюдателна служба от изхода на Босфора до езерото Бейкос.

2-а дивизия – цяла е разположена на квартири по западните квартали на Стамбул[19] и в казармата „Даут паша“.

3-а дивизия – 2 полка са в Скутари и 1 полк по Черноморския бряг, от устието на Босфора до Чиле.

II корпус:

4-а и 5-а дивизии са в Одрин, от тях 13-и полк е в Димотика. 6-а дивизия е в Лозенград и околните села. Има слух, че тази дивизия ще отиде на морския бряг (вероятно към Инияда и Мидия), а на нейно място щяла да дойде една дивизия от Одрин. Този слух обаче още отникъде не се потвърдява.

Продължава се изгонването на гърците от Тракия, както и превозването на значително количество жито и фураж от Анадола.

Превози[ха] се около 35 вагона патрони в Адем Кьой, отгдето с кола и товарни коне се разнасят по позицията по направление Деркос.

III корпус:

Щабът на корпуса, цялата 7-а дивизия и 1 пехотен полк от 8-а дивизия се приместиха в Дарданелите. В Родосто са останали само 2 пехотни полка, а 8-и артилерийски полк е още в Чорлу.

IV корпус:

Щабът на корпуса е в Бужие (около 10 км на изток от Смирна). Там са преместени някои по-важни учреждения от вилаетското управление. Това е направено от страх да не бъде бомбардиран градът.

10-а дивизия е в Смирна и околността и има назначение да защитава Смирна от север.

12-а дивизия е във Фосе, Казамир, Вурла и Сокие. Тя има назначение да защитава Смирна от юг.

11-а дивизия е ешелонирана между Пандерма и Магнезия. Има слух, че 10-а дивизия е получила заповед да замине за Сирия – египетската граница. В Смирна и околността има още една дивизия резервни войски, за които донесох по-рано. Смирненското крайбрежие е било рекогносцирано от генерал Вебер, който се е придружавал от камандира на IV корпус – генерал Пертев паша. Целта на тази рекогносцировка е била да се изработи окончателният план за отбраната на това крайбрежие.

По сведения от разни източници гърците увеличавали в последно време своите гарнизони в Сомос и Мителин.

Французки и английски военни параходи продължават да блокират Дарданелите и цялото Смирненско крайбрежие. По сведения от нашия консул в Смирна, около началото на ноември е бил заловен един италиански параход, натоварен с 2 000 000 килограма захар, предназначена за турската армия.

Оттеглянето на целия IV корпус към Смирна и на по-голямата част от III корпус към Дарданелите се дължи, от една страна, на страха да не би съединеният флот съвместно с гръцки войски да се опита да нападне Дарданелите или Смирна, а, от друга, на по-голямото доверие към България, каквото турците навярно чувствуват след категоричните декларации на нашето правителство.

V корпус:

Една част от този корпус е разквартирувана по Азиатския бряг на Босфора, а другата – в Кадъ кьой, Мал тепе, Картал, Пендик и пр.

VI корпус:

Една част от този корпус е в С[ан] Стефано и Макри кьой, а другата е около Малко Чекмедже и някои части към Адем кьой и Деркос.

Това е засега разположението на цариградската армия, щабът на която се намира във Военното училище Панкалди и командующ на която е генерал Лиман. Стъкмяването и обличането на войските от тази армия продължава, но твърде бавно. В самия Цариград, въпреки настъпилите студове, се срещат много войници, облечени с лятно облекло, без шинели и обути с еминии и навярно недобре хранени. Войниците, които живеят в голямата казарма „Селимие“ (Скутари), се оплакали ко - лективно, че нямат зимно облекло и че лошо ги хранели.

[Резолюция: Препоръки в дневника и коригиране на текущата дислок. карта (п.) не се чете. 28 ноември 1914 г.]

Ф. 23, оп. 2, а. е. 239, л. 94–101.

8

Поверителен бюлетин № 4 на Щаба на Действащата българска армия за състоянието на Турската армия

Б. м., към 10 септември 1915 г.

Турция е мобилизирала:

А. 13 корпуса

Всеки корпус има:

3 пех. дивизии (XII, XIII и IV корп. имат по 2 див.) = 36 див.

Всяка дивизия има:

3 пех. полка по 3–4 дружини	10–11 друж.
1–2 картечни роти по 3–4 картечници	4–8 картеч.
1 артилерийски полк от 2–4 полски и 2–4 планински батареи	4–8 батареи
1 ескадрон	1 ескадрон
1 техническа рота (пенсионери, телеграфисти и телефонисти)	1 технич. рота

Всичко 10–11 дружини, 4–8 картечници, 4–8 батареи, 1 ескадрон и 1 техническа рота.

Части, невходящи в състава на дивизиите:

1 ескадрон при щаба на корпуса	1 ескадрон
1 пионерна дружина	1 пион. друж.

Всичко 1 ескадрон и 1 пион. дружина.

А всичко в корпуса: 30–33 дружини, 12–24 картечници, 12–18 батареи, 4 ескадрона, 3 технически роти.

Б. Конница

Една независима конна бригада [3 конни полка по 4 ескадрона]	12 ескадрона
Две картечни роти по 4 картечници	8 картечници

Всичко 12 ескадрона и 8 картечници.

В. Местни войски

Един корпус и 2 независими дивизии	33 дружини
8 картечни роти по 4 картечници	32 картечници
16 батареи	16 батареи

Всичко 33 дружини, 32 картечници и 16 батареи.

Г. Нови формирания

1] Една пех. Опълченска дивизия (3 пех. полка по 3 дружини)	9 дружини
16 пех. полка (от № 130 до 146) по 3–4 друж.	58 „
Всичко	67 дружини.
2) Жандармски дружини	?
3) В Тракия, около Кешан и Узун Кюпрю, има събрани около 60 000 резервисти, от които сега се формират нови части	?

Всичко известни само 67 дружини.

Д. Части, невходящи в състава на корпусите

1) Крепостни войски

Два крепостни артилерийски полка на Босфора	96 кр. оръдия
Три „ „ „ Чаталджа	? „ „
Три „ „ „ и 1 независима дружина в Одрин, сега пренесени на Босфора, Чаталджа и Дарданелите.	173 „ „
Три крепостни артилерийски полка и 1 независима дружина на Дарданелите	183 „ „
Една крепостна дружина в Смирна	?
Три крепостни полка в Ерзерум	?
Една крепостна дружина в Хеджас	?
Една „ „ „ Иемен	?
Всичко	

Една крепостна пион. друж. в Чаталджа 1 креп. пион. дружина

Едно дековилно отделение в Чаталджа 1 отделение

Една строит. полк (3 друж.) в Одрин/ (Сега принесени към 3 дружини)

Едно дековилно отделение............/ (Чаталджа и другаде) 1 отделен.

Една креп. пион. дружина в Ерзерум   1 креп. пион. дружина

Всичко 5 креп. пион. друж. и 2 деков. отделения.

2) Железопътни войски

Два железопътни полка

3) Разни

Един пожарен полк. . . . . 4 дружини
„Хамеле табури“ (работнически дружини)   ?   „
Занаятчийски войски. . . . . ?   „

Всичко

Всичко на военна нога:

Около 470 дружини, 173 батареи (121 с. с. и 52 не с. с.),
256 картечници и около 40 ескадрона.

Забележка: Турската армия сега формира доста нови части; силата и съставът им още не се знят.

1-ва армия
Командующ армията – Фон дер Голц
Началник-щаба

Части	Пехота		Артилерия					Конница		
	Дружини	Картечни Роти	Пол. сс. Бат.	Планин. сс. бат. План. не сс. бат.	Пол. Не сс. бат.	Гаубич. сс. бат. Гаубич. не сс. бат.	Всичко	Ескадрони	Конни батар.	Карт. роти
От IV-и корпус (Пертев-паша) **20-а пех. дивизия**										
61, 62 и 63 пех. полкове	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20-и артилерийски полк	-	-	2	4	3	-	9	-	-	-
Опълченска дивизия										
65, 66 и 123 пех. полкове	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Един артилерийски полк	-	-	-	-	6	-	6	-	-	-
Резервни части	?	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Жандармски дружини	?	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всичко	**20**	**-**	**2**	**4**	**9**		**15**	**-**		

* В таблиците на с. 44–56 не е публикувана последната колона – „Местоположение“, защото в нито една от тях няма нанесени данни.

5-а армия
Командующ армията – Лиман Фон Сандерс
Началник-щаба

Части	**Пехота**		**Артилерия**					**Конница**		
	Дружини	Картечни роти	Пол. сс. бат.	Планин. сс. бат. План. не сс. бат.	Пол. не сс. бат.	Гаубич. сс. бат. Гаубич. не сс. бат.	Всичко	Ескадрони	Конни батар.	Карт. роти
I-и корпус (Мехмед Али-паша)	0/1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
I-а пех. дивизия										
70, 71 и 124 пех. полкове	10	2	-	-	-	-	-	-	-	-
1-и артилерийски полк	-	-	4	2	-	-	6	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2-а пех. дивизия										
1, 5 и 6 пех. полкове	10	2	-	-	-	-	-	-	-	-
2-и артилерийски полк	-	-	4	-	-	-	4	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3-а bis пех. дивизия										
31, 32 и 39 пех. полкове	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3-и артилерийски полк	-	-	2	2	-	-	4	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всичко	30/1 3/4	4	10	4	-	-	14	4	-	-

Части	**Пехота**		**Артилерия**					**Конница**		
	Дружини	Картечни роти	Пол. сс. бат.	Планин. сс. бат. План. не сс. бат.	Пол. не сс. бат.	Гаубич. сс. бат. Гаубич. не сс. бат.	Всичко	Ескадрони	Конни батар.	Карт. роти
II-и корпус (Фаик-паша)	0/1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
4-а пех. дивизия										
10, 11 и 12 пех. полкове	10	2	-	-	-	-	-	-	-	-
4-и артилерийски полк	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5-а пех. дивизия										
3, 14 и 15 пех. полкове	10	2	-	-	-	-	-	-	-	-
5-и артилерийски полк	-	-	4	2	-	-	6	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6-а пех. дивизия										
6, 17 и 18 пех. полкове	10	2	-	-	-	-	-	-	-	-
6-и артилерийски полк	-	-	4	2	-	-	6	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всичко	30/1 3/4	6	13	4	-	-	17	4	-	-

Части	**Пехота**		**Артилерия**					**Конница**		
	Дружини	Картечни роти	Пол. сс. бат.	Планин. сс. бат. План. не сс. бат.	Пол. не сс. бат.	Гаубич. сс. бат. Гаубич. не сс. бат.	Всичко	Ескадрони	Конни батар.	Карт. роти
III-и корпус (Есад-паша)	0/1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
От 8-а пех. дивизия										
22 пех. полк	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
7-а пех. дивизия										
19, 20 и 21 пех. полкове	10	2	-	-	-	-	-	-	-	-
7-и артилерийски полк	-	-	4	0/2	-	-	6	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19-а пех. дивизия										
59, 72 и 77 пех. полкове	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
… артилерийски полк	-	-	?	?	-	-	-	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всичко …	23/1 1/2	3	4	0/2	-	-	6	3	-	-

Части	Пехота		Артилерия					Конница		
	Дружини	Картечни роти	Пол. сс. бат.	Планин. сс. бат. План. не сс. бат.	Пол. не сс. бат.	Гаубич. сс. бат. Гаубич. не сс. бат.	Всичко	Ескадрони	Конни батар.	Карт. роти
От IV-и корпус										
(Пертев-паша)	0/1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
11-а пех. дивизия										
33, 126 и 127 пех. полкове	10	1	-	-	-	-	-	-	-	-
11 артилерийски полк	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12-а пех. дивизия										
34, 35 и 36 пех. полкове	10	1	-	-	-	-	-	-	-	-
12-и артилерийски полк	-	-	1	?	?	-	1	-	-	-
Конници	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всичко…	20/1 1/2	2	3	?	?	-	3	3	-	-

Части	**Пехота**		**Артилерия**					**Конница**		
	Дружини	Картечни роти	Пол. сс. бат.	Планин. сс. бат. План. не сс. бат.	Пол. не сс. бат.	Гаубич. сс. бат. Гаубич. не сс. бат.	Всичко	Ескадрони	Конни батар.	Карт. роти
От IV-и корпус (Али Риза-паша)	0/1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
16-а пех. дивизия										
47, 48 и 125 пех. полкове	10	1	-	-	-	-	-	-	-	-
16-и артилерийски полк	-	-	2	0/2	-	-	4	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
24-а пех. дивизия										
2, 3 и 58 пех. полкове	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
24-и артилерийски полк	-	-	2	0/2	-	-	4	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всичко …	20/1 1/2	1	4	/4	-	-	8	3	-	-
А всичко в 5-а армия	120/ 8	16	34	8/6	-	-	48	17	-	-

Войски в Източна Тракия
(невходящи в състава на 1-а и 5-а армии)
А. Около Кешан.

Части	**Пехота**		**Артилерия**					**Конница**		
	Дружини	Картечни роти	Пол. сс. бат.	Планин. сс. бат. План. не сс. бат.	Пол. не сс. бат.	Гаубич. сс. бат. Гаубич. не сс. бат.	Всичко	Ескадрони	Конни батар.	Карт. роти
От XIV-и корпус (?)										
8-а пех. дивизия										
23 и 24 пех. полкове	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-
8-и артилерийски полк	-	-	4	-	-	-	4	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
От V- и корпус										
(Бр. генерал Мустафа Хилми-паша)	0/1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
13-а пех. дивизия										
4, 46 и 60 пех. полкове	12	2	-	-	-	-	-	-	-	-
13-и артилерийски полк	-	-	4	2	-	-	6	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14-а пех. дивизия										
41, 42 и 55 пех. полкове	12	1	-	-	-	-	-	-	-	-
14-и артилерийски полк	-	-	4	0/2	-	-	6	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Самостоятелна конна бригада										
1, 7 и 13-и конни полкове	-	2	-	-	-	-	-	12	-	-
А всичко около Кешан	22/1 3/4	6	12	4	-	-	16	16	-	-

Б. Около Узун-Кюпрю

Части	**Пехота**		**Артилерия**					**Конница**		
	Дружини	Картечни роти	Пол. сс. бат.	Планин. сс. бат. План. не сс. бат.	Пол. не сс. бат.	Гаубич. сс. бат. Гаубич. не сс. бат.	Всичко	Ескадрони	Конни батар.	Карт. роти
От V-и корпус (.........) **15-а пех. дивизия**										
45, 46 и 38 пех. полкове	12	1	-	-	-	-	-	-	-	-
15-и артилерийски полк	-	-	4	2	-	-	6	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
От VI- и корпус (......) **26-а пех. дивизия**										
76, 78 и 57 пех. полкове	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
26-и артилерийски полк	-	-	2	0/2	-	-	4	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
От VIII-и корпус (......) **25-а пех. дивизия**										
73, 74 и 75 пех. полкове	10	1	-	-	-	-	-	-	-	-
25-и артилерийски полк	-	-	-	0/2	3	-	5	-	-	-
Конница	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Техническа рота	1/4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всичко около У. Кюпрю	32/ 3/4	2	6	6	3	-	15	3	-	-

4-а армия
Командващ армията – Джемал паша
Началник щаба...

Части	Пехота		Артилерия					Конница		
	Дружини	Картечни роти	Пол. сс. бат.	Планин. сс. бат. План. не сс. бат.	Пол. не сс. бат.	Гаубич. сс. бат. Гаубич. не сс. бат.	Всичко	Ескадрони	Конни батар.	Карт. роти
VIII-и корпус (Джемал бей) **23-а пех. дивизия**										
67, 68 и 69 пех. полкове	10	1	-	-	-	-	-	-	-	-
23-и артилерийски полк	-	-	-	0/2	3	-	5	-	-	-
27-а пех. дивизия										
79, 80 и 81 пех. полкове	10	1	-	-	-	-	-	-	-	-
27-и артил. полк	-	-	3	2	-	-	5	-	-	-
4 конни полк … .	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-
XII –и корпус (…) **36-а пех дивизия**										
106, 107 и 108 пех полкове	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-
36 артил. полк	-	-	-	0/2	3	-	5	-	-	-
Араби	?	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всичко	31	2	3	0 4	6	-	15	-	-	-

3-а армия
Командващ армията – Махмуд Кямил паша
Началник-щаба...

Части	**Пехота**		**Артилерия**					**Конница**		
	Дружини	Картечни роти	Пол. сс. бат.	Планин. сс. бат. План. не сс. бат.	Пол. не сс. бат.	Гаубич. сс. бат. Гаубич. не сс. бат.	Всичко	Ескадрони	Конни батар.	Карт. роти
IX-и корпус (…) **17-а пех. дивизия**										
49, 50 и 51 пех. полкове	9	2	-	-	-	-	-	-	-	-
17-и артилерийски полкове	-	-	2	4	-	-	6	-	-	-
28-а пех. дивизия 82, 83 и 84 пех. полкове	9	2	-	-	-	-	-	-	-	-
28-и артилерийски полк	-	-	-	4	-	-	4	-	-	-
29-а пех. дивизия										
86, 87 и 88 пех. полкове	9	2	-	-	-	-	-	-	-	-
29 артил. полк	-	-	2	4	-	-	6	-	-	-
25 конен полк	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-
Всичко . . .	18	6	4	12	-	-	16	4	-	-

Части	**Пехота**		**Артилери я**					**Конница**		
	Дружини	Картечни роти	Пол. сс. бат.	Планин. сс. бат. План. не сс. бат.	Пол. не сс. бат.	Гаубич. сс. бат. Гаубич. не сс. бат.	Всичко	Ескадрони	Конни батар.	Карт. роти
X-и корпус (…) **30-а пех. дивизия**										
88, 89 и 90 пех. полкове	9	2	-	-	-	-	-	-	-	-
30-и артил. полк	-	-	2	2	-	-	4	-	-	-
31-а пех. дивизия										
91, 92 и 93 пех. полкове	9	2	-	-	-	-	-	-	-	-
31-и артил. полк	-	-	2	3	-	-	5	-	-	-
32-а пех. дивизия										
94, 95 и 96 пех. полкове	9	2	-	-	-	-	-	-	-	-
32 артил. полк	-	-	2	4	-	-	6	-	-	-
21 конен полк	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-

Части	**Пехота**		**Артилерия**					**Конница**		
	Дружини	Картечни роти	Пол. сс. бат.	Планин. сс. бат. План. не сс. бат.	Пол. не сс. бат.	Гаубич. сс. бат. Гаубич. не сс. бат.	Всичко	Ескадрони	Конни батар.	Карт. роти
XIII-и корпус (…) **37-а пех. дивизия**										
109, 110 и 111 пех. полк.	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-
37-и артилерийски полк	-	-	-	0/2	2	-	4	-	-	-
38-а пех. дивизия ? … полк	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
38 артилерийски полк	-	-	-	S	2	-	5	-	-	-
От пожарн. полк Цариг.	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Араби	?	-	-	-	-	-	-	-	-	-
От XII-и коепус										
35-а пех. дивизия										
103, 104 и 105 пех. полк	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-
35 артил. полк	-	-	-	4	3	-	7	-	-	-
Всичко	23	1	-	1/8	7	-	16	-	-	-

Багдадска армия

Командващ армията...
Началник-щаба...

Части	Пехота		Артилерия					Конница		
	Дружини	Картечни роти	Пол. сс. бат.	Планин. сс. бат. План. не сс. бат.	Пол. не сс. бат.	Гаубич. сс. бат. Гаубич. не сс. бат.	Всичко	Ескадрони	Конни батар.	Карт. роти
XIII-и корпус (…) **37-а пех. дивизия**										
109, 110 и 111 пех. полк.	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-
37-и артилерийски полк	-	-	-	0/2	2	-	4	-	-	-
38-а пех. дивизия ? … полк	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
38 артилерийски полк	-	-	-	S	2	-	5	-	-	-
От пожарн. полк Царигр.	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Араби	?	-	-	-	-	-	-	-	-	-
От XII-и коепус										
35-а пех. дивизия										
103, 104 и 105 пех. полк	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-
35 артил. полк	-	-	-	4	3	-	7	-	-	-
Всичко	23	1	-	1/8	7	-	16	-	-	-

Ф. 40, оп. 2, а. е. 806, л. 22–29. Печатано.

9

Манифест на цар Фердинанд I за въвличане на България в Първата световна война

София, 1 октомври 1915 г.

Българи,

Вие всички сте свидетели на неимоверните усилия, които положих през течението на цялата година, откакто трае европейската война, за запазването на мира на Балканите и спокойствието на страната.

Аз и правителството ми се старахме, при следвания досега неутралитет, да постигнем идеалите на българския народ.

Двете воюващи групи от Велики сили признават голямата неправда, която ни се нанесе с подялбата на Македония. И двете воюващи страни са съгласни, че тя в по-голямата си част трябва да принадлежи на България.

Само нашата коварна съседка Сърбия остана непреклонна пред съветите на своите приятели и съюзници. Сърбия не само не поиска да се вслуша в техните съвети, но в озлоблението и алчността си нападна дори собствената ни територия и нашите храбри войски бидоха принудени да се сражават за защитата на собствената ни земя.

Българи,

Скъпи народни идеали Ме заставиха през 1912 година да призова Нашето храбро войнство на борба, в която то самоотвержено развя знамената на свободата и скъса веригите на робството. Нашите съюзници сърби бяха тогава главната причина да изгубим Македония.

Изтощени и изморени, но не и победени, ние трябваше да свием своите знамена за по-добри дни.

Добрите дни настанаха много по-скоро, отколкото можахме да очакваме.

Европейската война клони на привършване. Победоносните армии на централните империи са в Сърбия и бързо напредват.

Призовавам българския въоръжен народ към защита на родния край, поруган от вероломен съсед, и към освобождение на поробените наши братя от сръбско иго.

Нашето дело е право и свято.

Заповядвам, прочее, на Нашата храбра армия да прогони неприятеля из пределите на Царството, да срази вероломния съсед и да освободи от тегло нашите измъчени под сръбското иго братя.

Ний ще воюваме против сърбите едновременно с храбрите войски на централните империи.

Нека българският войник лети от победи към победи!

Напред! Бог да благослови нашето оръжие!

Ст. София, 1 октомврий 1915 г.

На първообразното със собствената на НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЯ ръка написано:

Подписали: Фердинанд

Председател на Министерския съвет,
Министър на външните работи и на изповеданията: д-р В. Радославов
Министър на вътрешните работи и народното здраве: Хр. Г. Попов
Министър на народното просвещение: П. Пешев
Министър на финансите: Д. Тончев
Министър на правосъдието: Хр. Ив. Попов
Министър на войната генерал-майор: К. Найденов
Министър на търговията, промишлеността и труда: Ж. Бакалов
Министър на земеделието и държавните имоти: д-р П. Динчев
Министър на обществените сгради, пътищата и благоустройството: Д. Петков
Министър на железниците, пощите и телеграфите: Н. Апостолов

Ф. 1, оп. 5, а. е. 457. Печатно.

10

Шифрована телеграма № 428 от началник-щаба на Действащата армия до българския военен аташе в Цариград с известие, че е поискана подкрепата на Германия и Австро-Унгария за изискванията на България, представени към Турция

София, 4 октомври 1915 г.

Щабът на Действуващата армия Ви съобщава, че е изискано по дипломатически ред застъпничеството на Германия и Австро-Унгария представители в Берлин, Виена и Цариград за удовлетворяването на нашите справедливи искания.

Началник-щаба на Действащата армия
ген. м-р Жостов

[Надпис: № 444 от 5 октомври 1915 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 517, л. 32. Препис. Ръкопис.

11

Поверителна телеграма № 5816 от инспектора на артилерията и Строително домакинско отделение към Министерството на войната до началника на гарнизона в Свищов по повод пристигането на военно снаряжение на пристанището, предназначено за Турската армия

София, 16 октомври 1915 г.

Министерството на войната, по заповед на господин министъра на войната, Ви съобщава, господин полковник, че на Свищовското пристанище ще се разтоварят артилерийски и др. материали, които ще пристигнат от зад граница за Турция. За тази цел в Свищов ще пристигне една турска приемна комисия, на която да се оказва пълно съдействие по изпълнението на мисията ѝ.

За инспектор на артилерията,
артилерийски инженер,
полковник: Белов
За началник на отделението,
подполковник: /не се чете/
Вярно:
Комендантски адютант, подпоручик /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1375, 118а. Препис. Машинопис.

12

Тайна телеграма № 651 от началника на Главното интендантство до коменданта на гр. Свищов с нареждане да съдейства за бързото разтоварване и експедиране на военните материали, предназначени за Турската армия

София, 16 октомври 1915 г.

В допълнение писмото № 649 съобщава Ви се за сведение, че материалите, за които е въпрос в горното писмо, са предназначени за турското правителство, което и ще изпрати комисия за приемането им. Разпорежданията относително съдействието за бързото стоварване и експедиране материалите остава в сила 651.

Началник Главно интендантство
ген. м-р Кирков
Вярно:
Комендантски адютант, подпоручик /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1375, л. 119а. Препис. Машинопис.

13

Шифрована телеграма изх. № 1211 от началника на флота до Щаба на Действуващата армия с известие за пристигането на турски военен кораб във Варненското пристанище

Варна, 19 октомври 1915 г.

1 контр-миноносец турски пристигна на 18 т. м. в 5 часа преди пладне и донесе 1 мина за подводна лодка.

Замина в 5 часа след пладне за Цариград. № 1211.

/п./: началник флота,
полковник Кирков

[Надпис: Вх. № 1809 от 19 октомври 1915 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 514, л. 92. Препис. Машинопис.

14

Писмо от Отделение по отбиване на военната тегоба към Щаба на армията до Щаба на Действащата армия – Оперативен отдел, с молба да изпраща повече бюлетини и сведения за количеството на френските войскови части, дислоцирани в района на Струмица, искани от командването на Турската армия

София, 23 октомври 1915 г.

В допълнение на шифрованите телеграми № 108 и № 130 от н. г. господин министърът на войната моли Щаба на Действащата армия да изпаща бюлетини и колкото се може повече **каквито и да било сведения**, искани от турската легация, особено за номерата на французките полкови части, които действуват в района на юг от Струмица, тъй като турското аташе полковник Али на три пъти вече идва при господина военния министър от страна на Енвер паша за сведения на този театър.

Да се изпращат така също, ако се може, специални бюлетини по-подробни за хода на военните действия в този район.

По този начин **ще се услужи твърде много** на преговорите, които господин министърът на войната води с Турция за отпущане на снаряди за нашите планински батареи.

Зам.-началника Щаба на армията,
от Генералния щаб
подполковник /п/: /не се чете/
Пом.-началника на отделението,
поручик /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 802, л. 132. Оригинал. Машинопис.

15

Тайна, твърде бърза телеграма № 838 от началника на Гарнизона (Свищов) до завеждащ движение към Дирекция на железниците – София с молба за разпореждане да се изпратят по 110 вагона в продължение на три дни за експедиция на военни материали от Свищовското пристанище, предназначени за Турската армия

[Свищов], 23 октомври 1915 г.

Съгласно предписанието на Военното министерство „Артилерийска инспекция“ от 16 того № 5816, моля разпореждането Ви да се изпращат 110 вагона непрекъснато в продължение на три дни за натоварване материалите пристигнали тукашното пристанище от странство за Турция.

Началник гарнизона № 838.
Подпис: майор: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1375, л. 121а. Препис. Машинопис.

16

Тайна бърза телеграма изх. № 6043 от Артилерийска инспекция към Министерството на войната до началника на гарнизона в Свищов с нареждане да състави комисия за приемане и изпращане на военните материали, предназначени за Турската армия

София, 26 октомври 1915 г.

По заповед. За приемането по количество и изпращане по назначение на турските бойни припаси да се назначи при гарнизона комисия под Ваше председателство и членове: командира на батареята майор Тошков и един друг офицер от гарнизона. За приемката на припасите и изпращането им по назначение да се съставлява протокол по приложения образец в два екземпляра. Протоколите да се приподписват и от лицето, което ще предава припасите, след което протоколът да се представлява незабавно в Артилерийската инспекция при рапорт.

При натоварването припасите за изпращане на указания Ви пункт, да се внимава щото едновременно да тръгнат напълно комплектни единици патроните със своите запалки, капсулни витла и пр. За което да се грижи и ще отговаря майор Тошков.

За бързото натоварване припасите и своевременното им отправяне по местоназначението ще отговаряте Вий.

Приложение: един образец – протокол.

За инспектор на артилерията,
артилерийски инженер,

Подпис: полковник Белов

Началник на домакинската секция,
Подпис: подполковник /п./: /не се чете/
Вярно:
Комендантски адютант,
подпоручик /п./: / не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1375 л. 123а. Препис. Машинопис.

17

Тайна телеграма № 1080

от началника на гарнизона в Свищов до началника на IX дивизионна област в Плевен с искане да се увеличи броят на войниците на Свищовското пристанище, за да се ускори приемането и изпращането на военните материали и хранителни припаси за Турция

Свищов, 10 ноември 1915 г.

Комисията по приемане и изпращане военните материали и хранителни припаси за Турция моли за по-бързия успех числото на работниците от неслужилите войници да се увеличи на 250–300 човека ежедневно.

Предписано е да се дава пълно съдействие; моля разрешение за ограничение числото на исканите работници предвид краткия срок на обучението. 1080.

Началник на гарнизона
майор /неподписано/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1375, л. 130а. Препис. Ръкопис.

18

Шифрована телеграма вх. № 108

от инспектора на артилерията в Българската армия до българския военен аташе в Цариград с нареждане да се яви пред военния министър на Турция и да поиска от него представяне на патрони за нуждите на планинската ни артилерия

София, 11 ноември 1915 г.

За военния аташе. Военният министър заповядва да се явите лично пред Отоманския военен министър и поискате от него да ни отпусне взаимнообразно 15 000 патрони за С. С. планинска артилерия. От тях 12 000 да бъдат шрапнели и 3000 бризантни гранати, но всички непременно с големи капсюлии витла. Нуждата от тези бойни припаси е твърде голяма. Вземете бързи мерки щото военните припаси да се изпратят най-скоро. За тръгването им от Цариград донесете телеграфически.

Предложете около 3000 маузерови пушки, събрани от бойния фронт, които имат нужда от арсенално преглеждане; можем да ги изпратим веднага в Цариград. Предложете също замяна напълно годни маузерови турски пушки с такива манлихерови пушки образец 1895 със или без патрони, по тяхно желание. №...

За инспектор на артилерията: полковник Белов

Ф. 2, оп. 1, а. е. 16 л. 581. Копие. Машинопис.

19

Шифрована телеграма № 121 от българския военен аташе в Цариград до инспектора на артилерията в Българската армия с молба за повече сведения относно неговото искане за патрони от Турция за нуждите на планинската ни артилерия

София, 12 ноември 1915 г.

Изглежда тук няма голям запас от исканите бойни припаси. Вероятно ще дадат една част от исканото след като разреши Енвер паша, комуто телеграфираха днес. Помощникът на Генералния щаб и завеждащ бойните припаси не разбират сегашното искане отделно ли е от 40 000 патрони, които са искани по-рано, между които имало 12 000 планински и за които е разпоредено до подпоручик Горкас в София да ги предаде.

Никой не разбира какво значи големи капсулни витла и за шнайдерови или круповски оръдия се искат бойни припаси. Моля, отговорете

до утре сутрин, когато ще се разреши окончателно въпросът за отпуска.
12 ноември, 3 вечер.

Военен аташе:
полковник Марков

Ф. 02, оп. 1, а. е. 16, л. 582. Копие. Машинопис.

20

Шифрована телеграма № 6521 от инспектора на артилерията в Българската армия до българския военен аташе в Цариград с уточнение за вида на патроните, поискани от Турция за нуждите на планинската ни артилерия

Б. м., 13 ноември 1915 г.

121 – Искам патрони за 7 и ½ см С. С. планински оръдия круп. С капсулни витла, също круповски, каквито има и 7 и ½ см полско С. С. оръдие круп. № 6521.

Полковник Белов

Ф. 2, оп. 1, а. е. 16, л. 582. Копие. Машинопис.

21

Шифрована телеграма № 122 от българския военен аташе в Цариград до инспектора на артилерията в Българската армия със запитване дали са получени отпуснатите от Турция патрони за нуждите на планинската ни артилерия

Цариград, 13 ноември 1915 г.

6521. Началникът отделението разпределение бойните припаси полковник Шлее повторно иска да знае, получени ли са 12 000 снаряди за планинско С. С. оръдие круп. От Германия превозват постоянно бойни припаси за Турция. Майор Щокхаузен, представител на германски етапи в Лом, ръководи превоза. Чрез него може да се уреди задържане необходимите нам бойни припаси. В Цариград имало на разположение само 1800 планински руски шрапнели, които могат да се употребяват за 7 и ½ см С. С. оръдия круп. За отпущането им чакат още отговор от Енвер паша. Последният днес пристига в София. Могат да му се поискат лично. При голяма нужда той може да заповяда да се даде повече, защото изглежда има повече от 1800, но ги пазят за Турската армия.

13 ноември, 3 вечер.

Военен аташе:
полковник Марков

Ф. 2, оп. 1, а. е. 16, л. 582. Копие. Машинопис.

22

Бърза шифрована телеграма № 6564 от инспектора на артилерията в Българската армия до българския военен аташе в Цариград с известие за получените от Турция патрони за нуждите на планинската ни артилерия

София, 14 ноември 1915 г.

Досега получени взаимнообразно 24 000 полски и 7650 планински 7 и ½ сантим. патрони. Искаме да се отпуснат патрони турски образец, германска фабрикация.

За инспектор на артилерията:
полковник Белов

Ф. 2, оп. 1, а. е. 16, л. 582. Копие. Машинопис.

23

Шифрована телеграма № 124 от българския военен аташе в Цариград до инспектора на артилерията в Българската армия с известие за предоставяне на допълнително количество боеприпаси за нуждите на планинската ни артилерия

Цариград, 15 ноември 1915 г.

На № 6564. Тук разполагат само с около 4000 руски шрапнели и толкова белгийски. Телеграфирано на представителите на пруските етапи София и Лом да предадат исканите по-рано 40 000 снаряда.

15 ноември, 3 часа вечер.

Полковник Марков

Ф. 2, оп. 1, а. е. 16, л. 584. Препис. Машинопис.

24

Шифрована телеграма № 6625 от инспектора на артилерията в Българската армия до българския военен аташе в Цариград с известие за начина на допълнителното снабдяване на планинската ни артилерия с военно снаряжение

София, 18 ноември 1915 г.

124. Недополученото количество бойни припаси от разрешеното такова ще се получи от пристигналите снаряди в Свищов.

За инспектора на артилерията:
полковник Белов

Ф. 2, оп. 1, а. е. 16, л. 584. Препис. Машинопис.

25

Тайно писмо № 1240 от Министерството на войната – Строево домакинско отделение на Инженерна инспекция до началника на Инженерни войски при Щаба на Действащата армия по повод съгласието на турското военно командване за построяването на мост и пътя от него до Ипсала, необходими за нуждите на Българската армия

София, 24 ноември 1915 г.

Към № 1918. Днес турският военен аташе ми съобщи, че ЕНВЕР ПАША бил съгласен те да построят както моста, тъй и пътя от моста до Ипсала и веднага щял да заповяда да се строи, като предварително се съобщи на турския военен аташе тук, че на нашите войски и адми -

нистративни власти е съобщено за горното, за да не пречат на турските части, които ще го строят, но да им оказват всяко съдействие.

Турския министър на войната изказал желание, предвид на това, че е възможно да имат впоследствие нужда от този понтонен материал, та още отсега да сме взели мерки за постройката на дървен мост в това място, та след която постройка да могат да оползотворят своя понтонен материал другаде. Турците знаели, че около Софлу имало гора, от която можело да се отсече дървен материал, и сеченето му да се почнело още отсега. Като се имало под ръка този материал, то били съгласни или ние да построим моста, или пък там да се даде материалът и те да го построят.

Господин министърът заповядва да Ви съобщя, господин генерал, че един германски офицер – капитан **Майснер**, от хората на майор **Копен**, бил пристигнал тук с работа и бил натоварен да строи поменатия мост.

На господин министъра не е известно кой е викал този офицер и отгде му е възложено да строи този мост, когато пък, от друга страна, се водят преговори с Турското военно министерство за постройката на същия мост.

Помощник-инспектор на Инженерни войски,
военен инженер, полковник: /п./: / не се чете/
Началник на Домакинската секция,
майор: /п./: /не се чете/

[Надпис: Изх. № 2216 и 2217,
вх. № 2659, 26 ноември 1915 г.]

[Резолюция: Въпросът за постройката на моста е уговорен чрез (писма)??, германската Главна квартира и Турция. Министър на войната. Сега ... остава, освен да се признае планът, постройката му, ..., както е... 26 ноември 1915 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1105, л. 28. Оригинал. Машинопис.

26

Заповед № 47

на командващия II отделна армия с известие, че е награден от султана с орден „Лиакат“

Велес, 6 декември 1915 г.

Обявявам за сведение, че Негово величество Султанът благоволи да ни награди с ордена „Лиакат“ с... за военна заслуга.

Командващ II армия,
подпис: генерал-лейтенант Тодоров.
Вярно,
началник на Оперативно отделение
от Генералния щаб,
подполковник:/п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 504, л. 332 Препис.

27

Телеграма № 3815

от представителя на Българската армия към Щаба на Германската армия с известие, че германското командване било готово да гарантира, че Турция няма да предяви териториални претенции спрямо България в случай, че ѝ бъде поискана военна помощ от нейна страна

Плес, [25 декември 1915 г.]

По пункт 8 от телеграмата на генерал фон Фалкенхайн № 2132, предадена от мен с телеграма № 314, говорих надълго с ексцеленц фон Фалкенхайн. Аз казах, че Вие не намирате сега за необходимо да се викат турски войски, защото с усилването на германските войски с още един корпус силите ще бъдат достатъчно за операцията против Солун, даже ако и Гърция бъде против нас. Освен това аз му указах на опасността за едно турско движение в Гюмюрджина. Ексцеленц фон Фалкенхайн ми каза, че опасност от турско движение не можело да има, защото той можел да назначи главния германски инструктор в Турция генерал Лиман фон Зандевал[20] да командва турските дивизии, а освен това повечето от войсковите части се командват от офицери.

Ексцеленц фон Фалкенхайн ме увери, че каквато и помощ турците да ни дадат, те няма да искат никакви териториални компенсации и че за това Германия може да ни гарантира. Фон Фалкенхайн признава, че ако турски войски дойдат да се бият против нашите врагове, то всъщ - ност турците ще се бият против турските врагове, защото те съзнават, че всичките усилия на Антантата са за завладяването на Цариград, а не за разбиването на България.

Аз казах, че турските войски трябва да бъдат готови около Кешан – Малгара, ако се появи належаща нужда от тях било вследствие на десант в Деде-Агач, или преминаването на Румъния. Ако обаче Вие намерите за целесъобразно сега да вземете турски войски, то до 6 дивизии стоят на Ваше разположение. № 3815.

Полковник Ганчев

Вярно: началник на Административно-стопанска секция,
подполковник /без подпис /

[Надпис: Дело № 12, ч. II. с. 165.
Вх. № 4513 от 25 декември 1915 г. Машинопис.]

Ф. 22, оп. 3, а. е. 234, л. 192. Препис. Машинопис.

28

Телеграма вх. № 17 373 от [генерал] Лудендорф до Щаба на Действащата армия – Оперативен отдел, с известие за молбата на Енвер паша трофеите от Македония да се върнат обратно в Турция

Б. м., 1 януари 1916 г.

От Щаба на армейската група Белов получих следното писмо:

Германската главна квартира телеграфира: Енвер паша моли намерените в Македония военни трофеи, които са взети от турците през минали войни, да се повърнат обратно на Турция. Моля да се удовлетвори това желание.

№ 16396 Ор. 1–а
Лудендорф

Щабът на армейската група заповяда необходимото на повърнатите ѝ германски части. Умолява се Щабът на Действащата армия да разпореди за същото до българските части, включително и II армия, ако е съгласно с горното. № 6.

Подполковник Ангелов

[Резолюция: Да се телеграфира на II армия: подпис /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 337. Препис. Машинопис.

29

Из Заповед № 31 по Щаба на Действащата армия с данни за назначаване на българския военен аташе в Цариград за командир на V конна бригада

Кюстендил, 11 май 1916 г.

§2. НАЗНАЧАВАТ СЕ: съгласно заповедта по Действующата армия № 258 т. година, назначават се:

Началникът на 10-а пехотна Беломорска дивизия генерал-майор КОЛЕВ Иван – за началник на 1-а конна дивизия, като се превежда от пехотата в кавалерията Вр[еменен] началник на досегашната конна дивизия полковник СТОЙКОВ Иван – за такъв на 2-а конна дивизия.

Военният аташе в Цариград, от Генералния щаб, полковник МАРКОВ Тодор – за командир на 5-а конна бригада.

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1565 л. 16. Оригинал. Машинопис.

30

Поверителна телеграма № 3061 от началник-щаба на Действащата армия до българския военен аташе майор Азманов в Цариград по повод известията за десант на руските войски на Черноморския бряг на България или Турция

Кюстендил, 1 юни 1916 г.

Напоследък се получиха в Щаба на Действащата армия няколко донесения от различни източници, че русите готвят десант на Черноморския бряг. Тези сведения се съобщиха своевременно на турския военен аташе в София. Едни от сведенията твърдят, че десантът ще стане на българския бряг, други – на турския, а трети – покрай границата между Турция и България.

Вследствие на горното, съобщете тия сведения в турския Щаб на действащата армия и помолете да Ви съобщят какъв проект имат въобще за отбиване на един евентуален руски десант на Черното море, за да може в случай на нужда да координираме и нашите действия с тях.

№ 3061, април [1]916 г. Кюстендил

Началник щаба Действащата армия
/п./: генерал-майор Жостов
Вярно,
началник на Оперативното отделение

От Генералния щаб,
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 525, л. 307. Препис. Машинопис.

31

Телеграма № 13 415 на ген. фон Фалкенхайн до ген. Жеков, обявена с донесение № 1175 на германския офицер за свързка при [Българската главна квартира] за възможно настъпление на Антантата към българския фронт и подкрепата на турски дивизии при отбиването му

Кюстендил, 27 юни 1916 г.

Току-що се получи следната телеграма на генерал фон Фалкенхайн:

„За Генерал ЖЕКОВ – Чест имам да отговоря на телеграмата под № 3267 на Ваше превъзходителство, че аз засега още не вярвам Антантата да има сериозни намерения за настъпление към българския фронт, и то по простата причина, че тя не би могла да си постави една осезаема цел. При съществуващото състояние на силите не е възможно Антантата да се надява, че ще стигне при евентуална офанзива по-далеч от местата, що са пред самите теснини, които се намират в началото на онези 4 направления. С това обаче тя не би спечелила нищо, което би могло да оправдае влизането ѝ в действие. Затова бих счел придвижването на неприятеля, което се наблюдава в последно време, по-скоро като една демонстрация. Само в един случай действията на Антантата могат се разви до една сериозна операция, и то именно ако Румъния започне да се държи неприятелски към нас. Досега аз не мислех, че може да съществува такава опасност, понеже считах, че Румъния би се бояла повече от българските войски, отколкото от гнева на Русия. Наскоро обаче получих от Букурещ съмнителни сведения, които ме карат да мисля, че е необходимо да бъдем предпазливи в това отношение.

След казаното предлагам на Ваше превъзходителство следния начин на действие:

1. Ваше превъзходителство подтиква бъларското правителство да даде час по-скоро в Букурещ да разберат, че Румъния, щом поеме да се държи неприятелски към нас или към австро-унгарците, ще намери в лицето на България веднага свой неприятел.

2. Гърция е понастоящем една несигурна неутрална държава, която сама се приготовлява да стане неспособна за борба, и понеже нецелесъобразно би било да ѝ се пречи в тази работа, то едно второ навлизане в гръцка територия бива да стане едва тогава, когато Гърция е привършила вече своята демобилизация.

3. Впрочем, съгласен съм напълно с Ваше превъзходителство по това, че вече няма причини да ни спират, с оглед към гръцкото правителство, да правим стъпки, които от военно гледище са необходими. Поради това трябва, и то се разбира само̀ по себе си, крилата на Българската армия да настъпят, щом като само Антантата предприеме офанзива към средата. Също тъй понятно е, че дясното крило трябва да заеме теснините южно от Флорина и северно [от] езерото Острово, щом Антантата рече да се концентрира срещу това крило; при аналогичен случай трябва лявото крило да заеме поменатата от Ваше превъзходителство линия Карадаг – Чобанли – р. Места.

4. Във всеки случай потребно е обаче, преди влизане в действие, зряло да се обмисли дали няма с това настъпление от българска страна да се ангажират за дълго време повече български сили, отколкото при стоенето на фронта. Това изтъквам, понеже съм на мнение, че докато не се изясни поведението на Румъния, Ваше превъзходителство ще

трябва да държите освен 1-а, 4-а и 12-а дивизии, най-малко още една дивизия в резерва.

5. Ако ли бъдем принудени да се обърнем срещу Румъния, то бих счел вече поради дългите съобщения, че не е уместно да се дадат непосредно на България и други германски и австро-унгарски войски, освен слабите части, които засега се намират на Балканите. Много по-правилно би било от военно гледище да се насочат за целта срещу Букурещ германските и австро-унгарски войски, с които се разполага в Седмиградско. Затова пък би трябвало няколко турски дивизии да падкрепят Българската армия. Ще се споразумея с Енвер относно количеството на тия спомагателни войски и резултата ще Ви съобщя.

Моля Ваше превъзходителство да ми известите дали бихте желали да се преведат на границата за всеки случай, и то още сега, една или няколко турски дивизии.

ФОН ФАЛКЕНХАЙН, № 13415
/п./: капитан фон Дитфурт

[Надпис: Вх. № 9622 от 27 юни 1916 г. Машинопис.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 661, л. 217. Препис. Машинопис.

32

Телеграма № 711 от представителя на Българската армия при Щаба на Германската армия до главнокомандващия Българската армия с известие за съгласие на главнокомандващия Турската армия да предостави шест турски дивизии на разположение на България

Б. м., 20 юни 1916 г.

Днес Енвер паша отговори, че Турция дава на наше разположение в случай на нужда против Румъния 6 турски дивизии. По тоя въпрос ексцеленц фон Фалкенхайн лично ще Ви телеграфира.

Освен това Енвер паша ще запази сили против десант в Деде-Агач.

Опасността от Румъния, макар и да не е отстранена, обаче тя е намалена. Румъния нямала достатъчно муниции за една продължителна война, а главно не може да разчита сигурно на попълване изразходваните муниции. Тук се получиха сведения, според които изглежда, че гръцките войски в Източна Македония няма да се демобилизират. № 711.

Полковник Ганчев

[Надпис: Вх. № 9697 от 20 юни 1916 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 577, л. 157. Препис. Машинопис.

33

Телеграма № 13 435 на ген. фон Фалкенхайн до ген. Жеков, обявена с донесение № 13 435 на германския офицер за свръзка при българската Главна квартира за готовноста на Турция да даде свои дивизии в разпореждане на съюзните войски

Кюстендил, 1 юли 1916 г.

В допълнение на № 1175 от 27 юни генерал фон Фалкенхайн телеграфира следното:

„За Ексцеленц Жеков. В допълнение на телеграмата си № 13415 пол. имам чест да Ви известя, че главнокомандующият Турската действующа армия е готов да даде, в случай на нужда, за особени военни цели четири дивизии по три полка от по три табура; ако пък Румъния се присъедини към Съглашението, но не предприема никакви действия непосредствено против Турция, той е готов да даде дори шест дивизии. Наистина, имам твърда надежда, че не ще се яви случай да прибягваме до тая услуга, но, от друга страна, не мога да отрека, че ме радва добитата по тоя начин увереност да разполагаме на югоизточния фронт с резерв за всеки случай. Ваше превъзходителство сигурно ще споделя тия мои чувства. Фон Фалкенхайн. № 13435 пол.“

За офицер за свръзка
подпис: капитан фон Дитфурт
Вярно: началник на Оперативна секция
от Генералния щаб
Майор Манолов

Ф. 22, оп. 3, а. е. 239, л. 381. Препис от препис. Машинопис.

34

Телеграма № 3308 на българския главнокомандващ генерал-майор Никола Жеков до генерал фон Фалкенхайн по повод съвместните действия на българските и турските войски срещу съглашенските части

Б. м., 1 юли 1916 г.

На № 13415. Съгласен съм с Ваше превъзходителство, че сегашното положение в Гърция и условията на Македонския фронт, разгледани отделно и изолирано, не ни дават пълно основание да предполагаме сериозна офанзива от страна на Антантата.

Но ако това положение преценим в свръзка с общото положение, създадено от последните събития в Галиция и Буковина, пряка последица от които е изострената криза в Гърция и съмнителното поведение на Румъния, не е изключена вероятността за такава офанзива. Войските на Антантата, усилени с организираните остатъци от Сръбската армия, имат числено превъзходство над нас. Положението в Гърция не изглежда да се развие в наша полза в близко бъдеще. Вероятно е Антантата да успее напълно да наложи волята си и Венизелос да дойде на власт независимо от това, ще вземем или не част от пограничната гръцка територия, за да подобрим отбранителните си позиции. Поведението на Румъния, от друга страна, е в тясна връзка с намеренията на Антантата, под влиянието на която тя все повече попада в последно време. Малко вероятно е Румъния да се ангажира против Централните сили или само против Австро-Унгария, преди да бъде сигурна с едновременна офанзива от войските на Антантата на Македонския фронт; ето защо предполагам, че загадъчното положение на Румъния, която чака удобния момент да се ангажира при сигурни успехи и с най-малък риск за себе си, трябва да се разглежда в свръзка с общия план на Антантата на Балканите.

След казаното отговарям по поставените пет пункта.

I. Направих постъпки пред българското правителство да даде да се разбере в Букурещ, че ако Румъния се обяви против Германия и Австро-Унгария или само против последната, ще намери и България за своя противник, макар това да ми се вижда излишно, понеже се подразбира от самосебе си.

II. И аз мисля, че навлизането ни в гръцка територия, за да поправим положението на двете си крила, от Македонския отбранителен фронт трябва да стане след завършването на демобилизацията в Гърция, за да не затрудняваме и без това трудното положение на крал Константин. Но подлежи още сега на Ваше превъзходителство обсъждането на тези въпроси, за да дойдем своевременно до съгласие и да не бъдем изненадани от Антантата. Знаем, от друга страна, че всяко наше, макар и най-незначително навлизане в гръцка територия, сега или по-късно, всякога ще бъде експлоатирано против нас и затова предпочитително е навреме да вземем мерки, за да осигурим по-добре отбраната си. По-силните ни позиции на Македонския фронт по-добре ще ни гарантират против Антантата и против съблазните на Гърция с Венезелос на власт, а също и против играта на Румъния. Гръцкото правителство и крал Константин знаят, че навлизането ни в граничната зона от гръцка територия има само отбранителна цел. А нашата сила е най-здравият аргумент против всички враждебни домогвания.

III. Щом Ваше превъзходителство сте съгласни по принцип върху мерките, необходими от военно гледище, не остава, освен да се спразумеем върху момента, когато ще бъде най-удобно да изнесем напред крилата на Българската армия. Не подлежи на съмнение, че когато противникът предприеме офанзива против центъра на нашето разположение, ние ще предприемем незабавно маневриране с крилата си, за да поправим положението си, без по-нататъшни преговори с гръцкото правителство, защото не ще има вече и време за това. Но понеже е твърде вероятно, че преди да предприемем подобна офанзива войските на Антантата ще заемат здраво въпросните дефилета и пунктовете, за да попречат на нашите маневрирания с крилата, крайно необходимо е не те, а ние да ги поставим пред свършения факт. Тази наша инициатива, освен гдето ще подобри положението ни за отбрана, но и ще стесни и свободата за действие на противника, понеже ще се намира от самото начало пред опасността да бъде обхванат. Според последните сведения противникът съсредоточва вече значителни сили към Корча, Флорина и Острово и ако продължаваме под влиянието на политическите условия в Гърция да стоим пасивно, всяка минута можем да бъдем изненадани със заемането на планинските дефилета северно от тази линия, с което не ние, а противникът ще се постави в благоприятни условия за действия. Тъй че предвид присъствието на противника близо до тези пунктове, ние имаме всички военни основания незабавно да ги заемем. Рискуваме много, ако не ги заемем своевременно. Срещу линията Карадаг – Чобанли – Места още няма войски на Антантата, но в едно само денонощие те могат да ни изненадат с присъствието си там. Незабавното заемане на тази удобна за отбрана линия се налага още и от обстоятелството, че на този участък разполагаме с твърде малко войски и можем да обезпечим положението само с удобни за отбрана позиции, каквито са именно Карадаг и източно [от него].

IV. Ако изнесем крилата на Българската армия напред в гръцка територия, както това и на Ваше превъзходителство се представлява за необходимо, то не ще предизвика ангажиране на повече сили, а напротив, ще икономисаме, защото значително ще стесним фронта си и ще заемем по-силни за отбрана позиции с по-малко войски. Само тъй ще можем да отделим нещо в общ резерв за всеки случай. Тъй както сега сме разхвърлени на Македонския фронт, не разполагаме и с една само свободна бригада. Фелдмаршал Макензен иска даже още войски в негово разпореждане, каквито няма отгде да вземем. На фронта против Румъния и за отбрана на Черноморския бряг разполагаме само с 1-а и 4-а дивизии, тъй като 12-а сборна дивизия, съставена от няколко батальона ландщурн, пръснати по брега на Дунава, съществува само по име.

V. Предвид война с Румъния, съгласен съм, че от чисто военно гледище по-целесъобразно е германските и австро-унгарските войски, с които ще се разполага в Седмиградско, да се насочат оттам направо с обектив към Букурещ, отколкото да се пращат такива непосредствено в България, колкото това последното да е желателно по политически съображения. Важното в случая е бързо и ефикасно да се форсират Карпатите, за да се попречи на румъните да се съсредоточат и да маневрират. Неудобното стратегическо положение на Румъния може найдобре да се използва именно като се действа бързо от две противоположни посоки.

Предвид нескриваното намерение на турците да искат компенсации за най-малката военна услуга на България и съмнителната, от друга страна, ефикасност на тяхното съдействие, бихме желали да минем без тяхна помощ. Но ако стане неизбежно да поискаме съдействието на една или повече турски дивизии, то моля да се иска като съдействие на Германия, а не пряко на България, т. е. турските войски заместват германските. Само тъй ще избегнем твърде нежелателни с Турция недоразумения.

Намирам преждевременно засега да се съсредоточват турски войски на границата. По-добре ще бъде, струва ми се, да се почака още, за да не разкриваме преди време намеренията си.

В заключение моля Ваше превъзходителство да ме уведоми повторно за гледището си по засегнатите въпроси. Крилата на Българската армия на Македонския фронт трябва непременно и възможно по-скоро да се изнесат напред, но, разбира се, след взаимно споразумение.

При това считам за необходимо да съобщя на Ваше превъзходителство, че не е вероятно да се допусне, че нашите идеи и проекти за предполагаеми действия на Южния фронт стават достояние на Антантата благодарение услугите на някои членове от гръцкото правителство или на гръцкия Генерален щаб. Всичко, което ний проектираме да направим, отдавна се разисква във френската и гръцка преса, и то в твърде правдоподобна форма.

Въобще има много факти, които дават основание да се съмняваме в добросъвестността и коректността на гръцките меродавни кръгове.

№ 3308, 1 юли 1916 г.

Главнокомандующ
/п./: генерал-майор Жеков

Ф. 22, оп. 3, а. е. 239, л. 392–395. Препис. Машинопис.

35

Телеграма № 718 от представителя на Българската армия към Щаба на Германската армия до главнокомандващия генерал Н. Жеков по повод намеренията на Румъния да влезе в Първата световна война

Б. м., 2 юли 1916 г.

3311. По последните сведения за поведението на Румъния в свръзка с мунициите, с които разполага, донасям допълнително, че тук схващат това в смисъл, че Румъния ще се намеси във войната при решителен успех на Съглашението, когато ще стане ясно, че войната няма да се продължи много и нейните муниции ще бъдат достатъчни да изкара войната. Понеже руската офанзива се спря и понеже нямаше изгледи войната рано да се свърши, а напротив, руската офанзива ще я продължи даже повече, то ексцеленц фон Фалкенхайн мисли, че и затова, че Румъния няма достатъчно муниции, тя няма да се намеси сега и считаше опасността от Румъния за намалена, което той ми съобщи и което Ви донесох. Тук, напротив, в последно време забелязват, че страхът на фон Фалкенхайн от намесата на Румъния и Гърция против нас е даже по-голяма, отколкото се показва в действителност, и например близките до райхсканцлера твърдят, че няма сериозна опасност от Румъния, когато фон Фалкенхайн твърди обратното. По повод на това той даже сам каза, че по-добре би било да се предполага по-лошото, макар и да не се сбъднело. Той също споделя Вашия възглед, че сега както Румъния, така и Гърция разиграват и лаят и двете воюващи страни. За съдействието от Турция ексцеленц фон Фалкенхайн е съгласен с пункт 5 от телеграмата Ви (№ 3308), т. е. при крайна нужда да се иска като такава за Германия, без да става и дума за компенсации. № 718.

Полковник Ганчев

[Надпис: Вх. № 9761 от 2 юли 1916 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 577, л. 162. Препис. Машинопис.

36

Телеграма № 3311 от главнокомандващия Българската армия генерал Н. Жеков до представителя на Българската армия при Щаба на Германската армия по повод даденото от главнокомандващия Турската армия обещание да предостави на разположение на България шест турски дивизии

Б. м., 2 юли 1916 г.

№ 711. За Ваше сведение.

Енвер паша е много щедър в обещанията си. Изглежда да обещава повече, отколкото може да направи. Не зная отгде ще вземе обещаните шест дивизии, за да ги даде в наше разпореждане в случай война против Румъния. Кажете при удобен случай [на] ексцеленц фон Фал[кенхайн], че не трябва много да се разчита на турската помощ не само защото такава помощ не е сигурна на време и на място, но и предвид непредсказуемите политически последствия от това.

В случай обаче на нужда и при необходимото условие, че такава помощ се дава на Германия, а не на България, ние ще се задоволим и само с две или три дивизии, ако те бъдат надлежно организирани и напълно боеспособни.

Сведенията Ви за Румъния не са сериозни. С такива колебливи, а често противоречиви сведения без надлежно преценяване, положението се замъглява, вместо да се разяснява. Промяната в политиката на Румъния, ако такава действително има, не трябва да се поставя в зависимост от количеството на мунициите, с които тя разполага в дадения момент, тъй като това е постоянна данна от началото на европейската война до днес. Ако Румъния действително не е обезпечена с муниции, то затова ще ѝ е най-удобно да се маскират истинските намерения и да се всява заблуда.

Румъния отдавна, предполагам, е третирала тук въпроса с Антантата и навярно се е обезпечила или ще се обезпечи чрез Русия с необходимото количество муниции, които да получи в момента, когато се ангажира против Централните сили и против нас.

Към заявленията на румънското правителство трябва изобщо да се отнасяме с голяма предпазливост, тъй като в стремежа си да чака удобния момент да се хвърли върху слабия с малък риск за голяма плячка, каквато главно очаква от Австро-Унгария, то хитро заблуждава и двете страни.

Въпросът за демобилизацията на Гръцката армия е също друга подобна игра. Както от страна на Антантата, тъй и от страна на гръцкото правителство. № 3311 от 2 юли 1916 г., гр. Кюстендил.

Генерал /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 577, л. 159, 159 гр. Оригинал. Ръкопис.

37

Шифрована телеграма № 120 от министър-председателя д-р Васил Радославов до Щаба на Действащата армия по повод превозването на 15-и турски корпус през България

Б. м., 25 юли 1916 г.

Азманов моли да Ви предам следующата телеграма, получена тази сутрин:

От вчера е започнато превозването през България вероятно за Австрийския фронт на 15-ия турски корпус, състоящ се от 19-а и 20-а дивизии. № 120.

/п./: министър Радославов

[Надпис: Вх. № 1046, 25 юли 1916 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 548, л. 233. Препис. Машинопис.

38

Телеграма № 13 661 от началника на Полската канцелария при Щаба на Действащата армия до началника на железопътните съобщения с известие, че се разрешава на бягащите от съседни страни турци да преминават транзитно през България

Б. м., 9 август 1916 г.

Разрешава се на турците, бягащи от съседните нам държави, да минават транзит през България за Турция. По заповед.

Начал[ник] Пол[ска] канцел[ария]
/п./: полковник Сапунаров
Вярно: майор /п./: / не се чете/

[Надпис: Вх. № 16038.]

Ф. 40, оп. 1, а. е. 171, л. 68. Препис. Ръкопис.

39

Бърза телеграма № 3727 от началник-щаба на Действащата армия до германския офицер за свръзка по повод превозването на турски войски за Добруджанския фронт

Кюстендил, 17 август 1916 г.

На № 1604. Щабът на Действащата армия Ви съобщава, господин майор, досежно превозката на турските войски на Добруджанския фронт, следующото:

1. Съгласно взаимното споразумение между Негово превъзходителство фон Фалкенхайн и главнокомандующия, господин генерал Же-

ков, съсредоточението на турските войски ще стане в района: Провадия – Девня – Синдел. Крайна разтоварителна гара – град Провадия.

2. Разпоредено е до командующия 3-а армия да подготви упоменатия по-горе район за разквартирането на дивизиите, както и да организира складовете за тия войски в Шумен и Провадия.

3. Превозването на дивизиите, първоначално на 25-а, ще стане по железницата: Одрин – Търново Сеймен[21] – Стара Загора – Борущица – Горна Оряховица – Провадия, като първоначално за тази цел се дават по 3 влака на ден.

4. Понеже в настоящия момент се извършват много превозки по нашата ограничена железопътна мрежа, то моли се да се избягва всяко спиране на влаковете било за даване на храна, било по някои други причини, тъй като разстоянието Одрин – Провадия ще трае по-малко от 24 часа и затова желателно е частите да се екипират с храна за през всичкото време на пътуването им с железницата.

5. Съгласно нашите военно-санитарни наредби, с цел да се запази страната и армията от епидемически болести, при пристигането на войски, идещи отвън пределите на Царството, е установен военно-санитарен преглед. Вследствие на горното военно-санитарната част при Щаба на Действащата армия е организирала една контролна санитарна станция в гр. Одрин (Кара-Агуч), на която се възлага да преглежда всички войскови отделения, които ще пристигат на гарата за товарене. Подозрените ще се отделят и влаковете ще се придружават от наши лекари. Санитарната организация ще действа под началството на санитарния инспектор – подполковник д-р Марков, чиито разпореждания настоятелно се моли да бъдат уважавани и изпълнявани.

6. Разпоредено е до заведующия движението да изпрати до капитан Бетинъш подробно разписание на влаковете – кога тръгват от Одрин и кога пристигат в Провадия.

Превозването ще начене не по-рано от 23 август.

Началник щаба на Действащата армия
генерал-майор/п./: /не се чете/
Началник на Оперативно отделение
от Генералния щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 581, л. 70. Препис. Машинопис.

40

Шифрована телеграма № 863 от българския представител при Щаба на Германската армия полковник Ганчев до Щаба на Действащата армия по въпроса за съсредоточаването на 6-и турски корпус на Добруджанския фронт

Б. м., 18 август 1916 г.

Фелдмаршал фон Макензен се обърна с една телеграма до Германската главна квартира, с която искаше турският 6-и корпус веднага да се съсредоточи на добруджанската граница. Германската главна квартира му изпрати снощи следния отговор:

„Съсредоточването на 6-и корпус близо до Добруджа не отговаря на сегашното политическо положение, освен това въпросният корпус трябва по-рано да се снаряди и снабди с всичко необходимо, вследствие на което засега корпусът трябва да се съсредоточи около Одрин. За по-нататъшния марш на корпуса трябва да се вземат мерки за използването на железниците, а също и за приготовлението на продоволствие. № 33044 оп. фон Фалкенхайн."

Действително фон Фалкенхайн ми съобщи, че всичките последни сведения от Румъния били успокоителни. Румъния не искала да се още обвърже със Съглашението.

№ 863, 18 август 1916 г.

Полковник Ганчев

[Надпис: Вх. № 11446 от 18 август 1916 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 587, л. 61. Препис. Машинопис.

41

Телеграма № 3907

от началник-щаба на Действащата армия до българския военен представител при Щаба на Германската армия по въпроса за участието на турски войски на Добруджанския фронт

Кюстендил, 29 август 1916 г.

ПЛЕС

Полковник Ганчев

905. Главнокомандващият постави следующата резолюция на депешата Ви под № 905: „Ако мотивите за изискване на още турски сили са основателни, не виждам защо именно наша да бъде инициативата за искане на турски войски, когато досега е било обратното. По-добре е да се посочат на германците техните задължения по конвенцията.

№ 3907 от 29 август [1]916, Кюстендил.

/п./: за началник-щаба на Действащата армия,
помощникът му
полковник Луков

Ф. 22, оп. 3, а. е. 239, л. 410. Препис. Машинопис.

42

Поверителна оперативна заповед № 15

на командващия III отделна българска армия по повод влизането на армията в подчинение на фелдмаршал фон Макензен и дислоцирането ѝ на Добруджанския фронт

Горна Оряховица, 29 август 1916 г.

1. На основание телеграмата от Щаба на Действащата армия № 3890 т. м., поверената ми армия от 28 того влиза в подчинение на фелдмаршал фон МАКЕНЗЕН.

2. За да използваме положението в наша полза още отначалото **да пренесем театъра на военните действия** в неприятелска територия, поверената ми армия, по допълнителна заповед, ще настъпи с цел: с един решителен удар да завладее **Тутракан и Силистра.**

ЗАПОВЯДВАМ

3. Поверената ми армия да се съсредоточи така:

а) **4-а ПРЕСЛАВСКА ДИВИЗИЯ** с 2-и тежки артилерийски полк, без две 12 с. м. Д/28 батареи, без 9-и конен полк и щаба на 5-а конна бригада, с гаубичното отделение на подполковник Касъров и две минохвъргачни роти – в района: с. с. **Топчии – Кашлакьой**[22]. Щаба на дивизията – с. **Топчии.**

б) **1-а СОФИЙСКА ДИВИЗИЯ** с две батареи 12 с. м. Д/28 от 2-и тежки артилерийски полк, 9-и конен полк с щаба на 5-а конна бригада и две минохвъргачни роти побригадно да се разположи в две групи: първата между **Хърсово** (Разградско) – **Кеманлар**[23] и втората между с. **Кулаково**[24] и **Шарви**[25]**;** 3-а бригада с едно полско с. с. отделение да остане в мое разпореждане при и около с. Хърсово (Разградско). Щабът на дивизията – в с**. Хърсово**.

в) **1-а КОННА ДИВИЗИЯ** да се разположи в района **Караджа от**[26] – **Хамбарлик.** Щабът на дивизията – в с. **Караджа от.**

г.) **6-а БДИНСКА ДИВИЗИЯ** да се съсредоточи в района **Шумен – с. Сюютлие**[27], като остава в разпореждане на фелдмаршал Макензен. Щабът – в гр. **Шумен**.

д) **ВАРНЕНСКИ УКРЕПЕН ПУНКТ** с една дружина да поддържи 15-а погранична дружина, като с две роти се усилят 3-а и 4-а погранични роти от същата погранична дружина, а другите две роти да останат в поддръжка в с. **Пашант**[28]. Авангардът по шосето **Варна – Добрич** да служи за поддръжка на пограничната стража по двете страни на същото шосе.

Войските от северния сектор да поддържат пограничната [страна] до морето.

4. Впоследствие се възнамерява с едновременно и ненадейно нападение 4-а пех[отна] дивизия да атакува и завладее **Тутраканския Тет-де-пот**, а 1-а пех[отна] дивизия – **Силистра.**

При тези действия 1-а конна дивизия ще се изнесе напред, западно от **Добрич**, за прикриване на десния фланг на 1-а пех[отна] софийска дивизия.

5. **РУСЕНСКИЯТ УКРЕПЕН ПУНКТ** влиза в подчинение на Дунавския охраняващ отряд на полковник фон Кауфман, който остава в непосредствено подчинение на фелдмаршал фон Макензен. Задачата на този отряд е да охранява левия фланг на армията, като се разположи с главните си сили югоизточно от **Русе.**

6. В състава на **12-а ПЕХОТНА ДИВИЗИЯ** влиза Видинският укрепен пункт. На тази дивизия се възлага да охранява Дунава от устието на река Вит до Железните врата.

7. За да може да действат с изненада, дивизиите да се съсредоточат в дадените им райони, като преместванията станат нощно време и започнат още тази нощ.

8. Разходните магазини, складове и тиловите учреждения на дивизиите да се разположат по разпореждане на началниците Тиловото управление и артилерията на армията:

а) 4-а пех[отна] дивизия – на гара **Разград** и гарите западно от нея.

б) 1-а п[ехотна] софийска дивизия – на гарите **Ашиклар**[29] и **Шейтанджик**.

в) 6-а п[ехотна] бдинска дивизия – на гара **Шумен.**

г) 1-а конна дивизия – с. **Козлуджа**[30].

9. Началниците на дивизиите да разпоредят да се устрои телеграфна свръзка с Щаба на армията и взаимна свръзка помежду си.

10. Ежедневно да се изпращат в Щаба на армията две донесения: едното сутрин в 7 часа преди пладне и другото в 4 часа и 30 минути след пладне.

11. Щабът на армията – в Горна Оряховица.

Командващ армията
генерал-лейтенант Тошев

Началник-щаба
от Генералния щаб, полковник Попов

Вярно, началник на Оперативно отделение,
от Генералния щаб, подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 88, л. 31, 32. Препис. Машинопис.

43

Манифест на цар Фердинанд за намесата на България във войната срещу Румъния

София, 1 септември 1916 г.

БЪЛГАРИ,

В 1913 г., след привършването на Балканската война, когато България беше принудена да се бие със своите коварни съюзници, Румъния, под предлог, че се нарушавало равновесието на Балканите, ни нападна вероломно и навлезе без съпротива в незащитената част на нашето Отечество. С това си хайдушко нахлуване в Земята Ни тя [не] само попречи да добием свещените плодове от войната, но успя по Букурешкия договор да ни унизи и да отнеме плодородната ни и скъпа Добруджа – огнището на първото Ни Царство.

По моя заповед тогава Нашата храбра армия не гръмна пушка срещу румънския войник, а го остави да спечели малка военна слава, с която той сам и досега не смее да се похвали.

БЪЛГАРИ,

Сега, когато България с храбрите войски на нашите съюзници сполучи да отблъсне нападението на нашата територия от страна на Сърбия, да съкруши и сломи последната и да осъществи обединението на българското племе; когато България владее вече почти всичките земи, над които тя има исторически и етнографически права, същата тази съседна Румъния обяви война на нашата съюзница Австро-Унгария пак под предлог, че общоевропейската война готвела на Балканите големи териториални изменения, застрашаващи уж нейното бъдеще.

Без да обяви война на България, румънската войска още на 28 август почна да бомбардира българските дунавски градове Русе, Свищов и др.

За туй предизвикателство от страна на Румъния заповядвам на Нашата храбра армия да прогони неприятеля от пределите на Царството, да срази коварния съсед, да осигури постигнатото с толкова жертви обединение на българския народ и да освободи от робство Нашите братя в Добруджа.

Ние ще воюваме против румъните едновременно с храбрите победоносни войски на всичките наши мощни съюзници.

Призовавам българския народ на нов славен подвиг, с който ще увенчае своето свято освободително дело.

А българския войник да продължава да лети от победи към победи!

Напред! Бог да благослови нашето оръжие!

Ст. София, 1 септември 1916 г.

На първообразното със собствената на НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЯ ръка написано

ФЕРДИНАНД

Председател на Министерския съвет,
Министър на външните работи и изповеданията: д-р В. Радославов
Министър на вътрешните работи и народното здраве: Хр. Г. Попов
Министър на народното просвещение: П. Пешев
Министър на финансите: Д. Тончев
Министър на правосъдието: Хр. Ив. Попов
Министър на войната: генерал-майор К. Найденов
Министър на търговията, промишлеността и труда: Ж. Бакалов
Министър на земеделието и държавните имоти: д-р П. Динчев
Министър на обществените сгради, пътищата и благоустройството: Д. Петков
Министър на железниците, пощите и телеграфите: Н. Апостолов

Ф. 40, оп. 2, а. е. 556, л. 25–32. Препис. Машинопис.

44

Поверителен рапорт № 297 на българския пълномощен министър в Цариград до министър-председателя и министър на външните работи д-р В. Радославов по повод некоректно поведение на турски офицер спрямо съюзническа България

Цариград, 4 септември 1916 г.

В отговор на поверителното Ви от 23 август т. г. под № 1120, имам чест да Ви заявя, че говорих на турския министър на външните работи по непристойната и далеч несъюзническа дейнаст на майор Хюсни бей, като привлякох най-сериозното му внимание върху ръководената от тоя офицер и поддържана от турския пълномощен министър в София българофобска агитация между албанците, която е от естество да създаде недоразумения и неприятности и за двете правителства в момента, когато задружната дейност на всички органи на съюзниците е толкова необходима и трябва да съставлява както досега силата на нашия съюз, дребнавият и съвсем недостоен за един офицер като Хюсни бея патриотизъм, който шири омраза и разцепление, създава смут в духовете на мохамеданското население, е още повече осъдителен с домогванията си да се игнорират военни наредби, като са се изпращали, все по наставленията на същия офицер, депутации в Турската легация в София, без разрешението на военните власти.

Като изложих всичко това на Халил бей, помолих го най-настоятелно да нареди, за да се внуши на майор Хюсни бей да прекрати тази си дейност, за да не се създадат съвсем безвременни и много вредни за общото ни дело слабости между съюзниците, главната и единствена цел на които днес е да се спечели войната.

След като ме изслуша, Халил бей ми каза, че всичко това било голяма изненада за него, защото от писмата и съобщенията, които майор Хюсни бей изпращал до Енвер паша и до правителството, се виждало, че той, наопаки, поддържал тъкмо противното гледище, като съветвал мохамеданското население да не се изселва, да зачита законите на страната и разпорежданията на българското правителство. В едно току-що получено от Енвер паша писмо, което сам Халил бей чел, тоя офицер съобщавал, че мохамеданското население, изплашено от преживените от 4 години насам страшни събития, искало на всяка цена да се изселва в Турция, като се отказва да работи имотите си и рушало къщите си. Като намирал, че изселването на това население в тоя момент ще причини много затруднения както за българското правителство, така и за турското, което ще трябва да се грижи за неговата прехрана и настаняване, майор Хюсни бей правил всички усилия и давал най-настоятелни съвети на това мохамеданско население да остане в селищата си, да работи земите си и да пази домовината си. Имало от някои места оплаквания против българските чиновници, но тия чиновници вършили нередовности не само спрямо мохамеданите, а и спрямо българите, така щото това не трябвало да се счита като политика на българското правителство. Въобще майор Хюсни бей споделял и проповядвал тъкмо онзи възглед, на който ние сме настоявали, и държал поведение, каквото ние искаме.

Отговорих на Халил бея, че съобщенията на майор Хюсни бей и неговите проповеди в писмото му са в пълно противоречие с неговата дейност и че нашето твърдение за тази му некоректност почива на несъмнени факти. В случая поведнието на тоя офицер става още по-грозно и по-съмнително, ако той чувствайки вината си и предполагайки, че ние ще искаме негвото наказание, е побързал да ни изпревари със съобщения, които без да изменят нашето мнение, целят да заблудят собственото му началство.

Халил бей ми обеща да направи нужното, за да се внуши на майор Хюсни бей да бъде коректен и внимателен и да не дава повод за оплаквания от наша страна. Напомнюване в същия смисъл ще се направи и на Фети бей.

Останах под впечатление, че Халил бей е искренен, като ме уверяваше в желанието на отоманското правителство да се избягват в тоя момент всякакви, даже най-малки недоразумения, които могат да отслабят вътрешно съюзниците. Същевременно съм уверен, че Хюсни бей е бил уведомен по някакъв начин за нашата постъпка против него, затова е и побързал да изложи писмено едно гледище по въпроса, което не само че не е негово, но е в пълно противоречие с досегашната му дейност.

Вярно,
началник на отделението,
легационен съветник:/п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1381, л. 166–167. Препис. Машинопис.

45

Бюлетин на Щаба на Действащата армия за положението на Македонския (Южния) и Румънския (Добруджанския) фронт

Б. м., 4 септември 1916 г.

МАКЕДОНСКИЯ фронт: През изтеклата нощ един опит на противника да атакува част от нашата позиция северно от Островското езеро пропадна само от дейността на нашия огън. Към ЧАЯЗ един неприятелски ескадрон и един пехотен взвод се опитаха да настъпят към село ЧИФЛИК, но бяха лесно отбити с огън, като оставиха няколко убити. По останалия фронт – слаба артилерийска дейност и от двете страни. Един неприятелски параход обстреля слабо ОРФАНО.

РУМЪНСКИЯ фронт: Нашето настъпление в ДОБРУДЖА продължава успешно. Колоните, настъпващи от запад и юг към ТУТРАКАН, атакуваха румънските войски и ги отхвърлиха зад укрепленията на този град. Пленени неранени войници 100 души. Колоната, настъпваща по посока на СИЛИСТРА, разби и скъса телегрфните съобщения между ТУТРАКАН и СИЛИСТРА–ДОБРИЧ. Пленени 11 кола с бойни припаси, които противникът изоставил след разбиването и отстъпването му към СИЛИСТРА. Войските, които на 2-и того овладяха КУРТ БУНАР[31], вчера, 3 септември, водиха 6-часов бой при село Кочмар с една силна неприятелска колона, която разбита и пръсната из полето остави на полесражението повече от 600 трупа, между които 4 офицери и множество разхвърляни предмети от войнишко въоръжение и снаряжение. Тук ние пленихме един щаб-офицер, 9 обер-офицери и 700 неранени войници. Колоната, настъпваща кам ДОБРИЧ, разби противника при с. БАЛДЖА и го отхвърли в североизточна посока. В запаленото село БАЛДЖА намерихме около 50 трупа най-зверски убити жени и деца от отстъпващите войници на 40-и румънски пехотин полк. Войските, настъпващи към БАЛЧИК, снощи заели селата ТЕКЕ[32] и МОМЧИЛ – 5 км западно от гр. БАЛЧИК.

От Щаба на Действующата армия

Ф. 317, оп. 7, а. е. 165, л. 246. Копие. Машинопис.

46

Шифрована твърде бърза телеграма на фелдмаршал фон Макензен до командващия III българска армия по повод съвместните военни действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт

Б. м., 4 септември 1916 г.

Турските войски са добри, но те са годни главно за отбрана. На тях трябва да се гледа като на българските войски от 2-ра линия (опълченски и маршеви полкове).

За това за препоръчване е щото българските войски от 2-ра линия и турските войски да бъдат употребявани за отбрана в участъка зад Батовската река; петях дружини от 4-та дивизия с придадената им артилерия могат да бъдат съсредоточени в района Баладжа – Ново Ботево за преграждане на идещите от Добрич пътища и за да бъдат готови за активна отбрана като оперативни войски.

/п./: Фон Макензен,
генерал фелдмаршал. №15
Вярно: Майор Дочев
Вярно: началник Оперативна секция
от Генаралния щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 749, л. 267. Препис. Машинопис.

47

Бюлетин на Щаба на Действащата армия за положението на Македонския (Южния) и Румънския (Добруджанския) фронт

Б. м., 5 септември 1916 г.

Македонски фронт. Промяна в положението няма. Слаба дейност на артилерията и от двете страни; по левия фронт патрулни схватки.

Румънския фронт. Войските, настъпающи срещу укрепения гр. Тутракан, се доближиха до укрепленията на последния, като заеха линията – височината западно от Стар Смил[33]. Северно от Дайдар[34] и западно от с. Вискьой[35] една вилазка на противника по посока на Дайдар бе леко отбита.

Предните части на войските, настъпающи към Силистра, достигнаха линията Конакли – Чаталджа – Олдотор – Алифак[36], с което изолираха двете предмостни крепости при Тутракан и Силистра. След успешен бой нашите войски завладяха градовете Добрич, Балчик, Каварна и Калиакра, посрещнати с неописуем възторг от населението.

По Дунавския фронт спокойно, само към Кладово нашата артилерия обстрелва жп линия и гарата на Турно Северин и не позволява функциониране и движение на влаковете. Артилерията ни към Текия обстрелва успешно с флангов огън окопите и тила на противника. При с. Груя потопихме с артилерийски огън три румънски шлепа и много други повреди.

Щаб на Действующата армия

Ф. 317, оп. 7, а. е. 165, л. 315. Копие. Машинопис.

48

Телеграма № 4000 от генерал Н. Жеков до Енвер паша с известие за разпорежданията, които е направил по повод движението на специалния влак

Кюстендил, 5 септември 1916 г.

Разпоредих специалният Ви влак да се интеркалира в разписанието на влаковете между Кулели Бургас и Ниш. Моля съобщете точно денят на тръгването, за да може да се направи разписанието на трена.

/п./: Генерал Жеков
Вярно,
началник Оперативно отделение
от Генералния щаб
/п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 17. Препис. Машинопис.

49

Бюлетин на Щаба на Действащата армия за състоянието на Румънския и Македонския фронт

Б. м., 6 септември 1916 г.

Румънски фронт. По Дунавския бряг спокойно. В Добруджа настъплението продължава успешно.

След хайдушкото ограбване на нашата Добруджа през 1913 г. румъните усилено се заеха да укрепяват Тутракан и Силистра с цел да застрашават с тези крепости фланга и тила на нашите войски, които биха настъпили в североизточна посока. От първият пункт те направиха една модерна предмостна крепост, фортовата линия на която е изнесена на 8–9 км в полукръг южно от града и която се състои от 13 форта и много батареи за полска и крепостна артилерия. Всички снабдени с най-модерни съоръжения и изкуствени препятствия.

Вчера, 5 септември сутринта, войските, действуващи срещу Тутракан, започнаха атаката на крепостта. След една солидна артилерийска подготовка пехотата премина в атака и след един ожесточен бой към 12 ч. на пладне тя овладя 4 форта от главната отбранителна линия на Тутраканската крепост, а именно № 5,6,7 и 8. Противникът се оттегли на втората отбранителна линия, близо до южния край на града. Нашата пехота решително настъпи след него [и] към 7 ч. сл. пл. цялата фортова линия, без № 1 и 13, лежащи на брега на Дунава, бяха заети от нея. Досега пленени повече от 1000 души, 30 оръдия и 10 картечници.

По фронта на войските, действащи към Силистра, няма промяна. Вчера нашата конница е констатирала следите от паническото бягство на румъните след боя около Курт Бунар[37]; намерени са изоставени: едно оръдие, две зарядни ракли, много коли с бойни припаси и кухните и обозите на една дружина.

Вчера сутринта стана един решителен бой на североизток от Добрич между нашите войски, които завладяха този град, и една силна неприятелска колона, състояща се от два пехотни и два конни румънски полка, придружени от руска конница. Въпреки нееднократните атаки, противникът бе отблъснат с грамадни за него загуби и отстъпи в североизточна посока.

Полесражението от 200 до 1000 крачки от нашата позиция е покрито с неприятелски трупове, между които един руски полковник и много други офицери. Вчера погребахме 400 неприятелски трупа. Пленен един руски подполковник.

Достойни за удивление са спокойствието, хладнокръвието и въодушевлението, с които нашите войски отбиха тази силна атака. Прави, с викове „ура“ и „да живее България“, пеейки песента „Добруджански край“, те преследваха отстъпващия враг.

След пладне опитът на една дружина с една батарея и два ескадрона да нападне към десния фланг на същата позиция бе много лесно отбит. Дружината отстъпи, преследвана от нас.

Македонски фронт. Положението непроменено. Северно от Островското езеро отбихме с огън слаби неприятелски разузнавателни части. В долината но Мъгленско по-усилена артилерийска дейност от двете страни. Всички опити на неприятелската пехота да напредне по

Баховския рид и в долината южно от него пропаднаха под нашия артилерийски огън.

От двете страни на Вардара няма нищо за отбелязване. По фронта на р. Струма слаб артилерийски огън и от двете страни. Една неприятелска рота премина в брод р. Струма, северозападно от Байрактар махле, но бе отхвърлена на десния бряг.

По Беломорския бряг обстреляхме при Лефтера с успех един неприятелски крайцер, на който избухна пожар. Той се оттегли към Ставрос.

От Щаба на Действащата армия

Ф. 317, оп. 7, а. е. 165, л. 363. Препис. Машинопис.

50

Постановление за общото командване на Централните сили и техните съюзници

Б. м., 6 септември 1916 г.

1. За да се осигури единството в командването при бъдещите действия на българските, германските, австро-унгарските и турските армии, Негово величество императорът поема върховното командване на операциите на Централните сили и техните съюзници.

2. Височайшите права на върховните вождове на съюзните армии по отношение техните армии остават незасегнати.

3. Върховното командване се простира върху общия план и изпълнението на операциите в общи черти, съответно общото положение, и главно по отношение:

а) На общите цели на операциите, които ще се водят на разните бойни театри;

б) На силите, които ще се употребяват за тези действия;

в) Също и относинтелно командните отношения и подчинеността, там където ще участвуват войски от няколко съюзни държави.

4. При упражнението на Върховното командване германският император има на свое разположение главнокомандуващите на съюзните

армии и техните началници на щабове – в турската армия само заместник-главнокомандующия.

Те трябва да бъдат изслушвани за всяко важно решение, което засяга общите интереси. При това трябва да се гледа да се постига пълно единодушие между главните командвания.

5. Решенията, взети от германския император, след изслушване [от] главнокомандующите, са задължителни за всички съюзни въоръжени сили.

6. Главнокомадующите на съюзните въоръжени сили са длъжни да донасят постоянно на германския император:

а) За положението на подчинените им бойни сили;

б) За своите оперативни намерения;

в) За средствата, с които разполагат, тяхното разпределение и разместване.

Всички решения на Негово величество германския император, както и другите негови съобщения до главнокомандующите на съюзните въоръжени сили, се подписват „За Върховното командване“ от началник-щаба на Германската действующа армия.

Воденето на преговори между съюзните главни командвания се предоставя на Германското главно командване.

Идеи могат да се дават от всички съюзни армейски главни командвания.

Служебните отношения на главнокомандующите с техните върховни вождове, както и с централните учреждения на техните държави не претърпяват никакво изменение. Служебно отношение между Върховното командване и тези инстанции няма.

Пренасянето и снабдяването с материали войсковите части, пред - назначени за една обща операция, по принцип се вменява в длъжност на съответните главни командвания. Отклонения са позволени само въз основа особени споразумения.

Тези постановления влизат в сила в случай, че върховните вождове на всички съюзни армии дадат съгласието си за това.

Моментът, от който те влизат в сила, ще се определи след като се получи това съгласие.

Генерал-лейтенант Жеков
Фелдмаршал Фон Хинденбург
Фелдмаршал Фон Конрад
Енвер паша

Ф. 40, оп. 2, а. е. 661, л. 241, 242. Препис. Машинопис.

51

Бюлетин на Щаба на Действащата армия за състоянието на Румънския (Добруджанския) и Македонския (Южния) фронт

Б. м., 9 септември 1916 г.

Румънски фронт. По Дунавския бряг спокойно; само от румънска страна няколко шрапнелни изстрела по посока на Видин. След капитулирането на Тутраканския гарнизон румъните от левия бряг обстреляха града, в отговор на което нашата артилерия бомбардира Олтеница.

Настъплението в Добруджа продължава с голям успех. Противникът, бит навсякъде, е в отстъпление. На 6-и того една румънска дивизия от силистренския гарнизон се опита да съдейства на войските от Тутракан, но бе посрещната от нашите части около с. Сарсънлар[38], атакувана, разбита и принудена да се затвори отново в крепостта. Там пленихме трима офицери и 130 долни чинове, взехме три скорострелни батареи, коне и много военни материали.

През дните: 5, 6 и 7 септември се развиха ожесточени боеве около Добрич, които се свършиха на 7-и след пладне с пълно разбиване на неприятеля, който напусна бойното поле, преследван от нашите части. От страна на противника в тези боеве взеха участие 61-ва руска дивизия, една руско-сръбска дивизия и 19-а румънска резервна дивизия.

По морския бряг спокойно. На 7-и того два неприятелски торпедо - разрушители обстреляха Каварна и Балчик, но не причиниха големи загуби. Те бяха прогонени от бомбите не германските хидроплани. Последните бомбардираха успешно руските бойни единици в пристанището на Кюстенджа, хамбарите, резервоарите за газ и гарата на града. Същите хвърлиха повече от 200 бомби върху пристанището, складовете и казармите в Мангалия.

МАКЕДОНСКИЯ фронт – всичко спокойно.

От Щаба на Действащата армия

Ф. 317, оп. 7, а. е. 165, л. 513. Препис. Машинопис.

52

Шифрована телграма изх. № 310 от българския пълномощен министър в Цариград до Министерството (на външните работи) по повод известията на Турската главна квартира за сраженията на Добруджанския фронт

Цариград, 11 септември 1916 г.

На Турската главна квартира от 9-и съобщават:

„Северно от Добрич нашите войски, подпомогнати от германски и български войски, отблъснаха многобройните доста силни руски и румънски войски.“ А комюникето на същата от 10-и того гласи: „Атаката, която неприятелят предприе отново на 8 септември при Добрич, биде тоже[39] отблъсната от турските и съюзническите войски.“

Понеже в нашите бюлетини не се говори за участието на турски войски в сраженията в Добруджа и понеже в тия съобщения на Турската главна квартира съзирам тенденцията, която съдържа зародиш на бъдещи недоразумения между нас и турците, моля да се направят по надлежния канал постъпки пред маршал Макензен, за да внуши на представителя на Турската главна квартира при него, който дава тия сведения, да не се преувеличава участието на турските войски, тъй като това създава нова почва за интриги и подхранва неоправдана надежда у плитките турски политикани.

Уместно е да отбележа, че досега турските комюникета не съобщиха нищо за участието на турските войски в Галиция, макар в австро-унгарските комюникета да се говори за тяхното героично държане.

Колушев

Надпис:

Търново, майор Дочев. Доведете до знанието на Щаба на армейската група Макензен следующата телеграма от нашия пълномощен министър в Цариград

/п./: /не се чете/
ръкопис /б. д./

Ф. 40, оп. 2, а. е. 589, л. 214. Препис. Машинопис.

53

Твърде бърза телеграма № 964 от българския военен представител при Щаба на Германската армия по повод намерението на Енвер паша да изпрати още войски на Добруджанския фронт

Плес, 12 септември 1916 г.

Независимо от 6-ия корпус и независимо от другите две турски дивизиии, които ще се изпратят сега в Добруджа, Енвер паша предложи още една дивизия за Южния фронт. По тоя повод генерал фелдмаршал фон Хинденбург ми предаде следната телеграма:

„12 ноември 1916. До господин полковник Ганчев за Щаба на Българската действаща армия.

Енвер паша ми предложи да освободи още една турска дивизия за балканския театър. Възнамерявам тая дивизия своевременно да притегля в Македония, за да се тури там на разположение на II армия. Тя би могла да заеме Струмския участък и така да се освободи една българска дивизия за използване на дясното крило. Моля за съобщение дали сте съгласни с това и дали Щабът на Българската действаща армия може предварително да се погрижи, щото турската дивизия в даден случай да може да бъде притеглена, като се използва най-голямата превозоспособност на линията: Цариград – Одрин – Драма. Времето за превозването ще се определя от Германската главна квартира.

II № 34608 оп.“ 12 септември [1]916, № 964.

Полковник Ганчев /п./

[Надпис: Вх. № 12507 от 13 септември 1916 г.
Резолюция: Да се съобщи, че сме съгласни да... /по-нататък не се чете/.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 587, л. 283 Препис. Машинопис.

54

Телеграма № 4093 от началника на Щаба на Действащата армия до българския военен представител при Щаба на Германската армия с известие за съгласието на генерал Н. Жеков да се привлече още една турска дивизия на Добруджанския фронт

Кюстендил, 13 септември 1916 г.

964. Съобщете на Негово превъзходителство генерал фелдмаршал фон Хинденбург, че главнокомандующият е съгласен да се притегли една турска дивизия в района на II армия, отгдето ще се вземат наши части за усиление на дясното крило. При това ще се вземат сериозни мерки за превозването им по железопътната линия Цариград – Одрин – Драма.

Вчера нашите войски заеха града Кавала.

Вр[еменен] началник на Щаба на Действуващата армия, полковник Луков

Началник на Оперативното отделение
/п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 587, л. 286. Препис. Машинопис.

55

Телеграма № 1900 от германския офицер за свръзки при Щаба на Действащата армия до Щаба на Действащата армия по повод превозването на коне и други впрегатни животни за нуждите на VI турски корпус

Кюстендил, 14 септември 1916 г.

Щабът Мекензен телеграфира:

„За 6-ия турски армейски корпус са належащо нужни 204 ездитни коня, 182 малки и 23 големи впрегнати коня, както и 400 товарни животни, превозването на които моля да стане по железницата през Ксанти, по направление на Цариград. Станцията на разтоварването ще се означи допълнително.

Желателно е да се отговори телеграфически колко коня ще се изпратят и кога ще последва превозването. Щаб Макензен. № 3670.“

Майор фон Егелинг

[Надпис: Вх. № 12573 от 14 септември 1916 г.
Резолюция: ..., ще се реши какво може да се остави за турския корпус.
5 септември 1916 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 48. Препис. Машинопис.

56

Телеграма № 4112 от Щаба на Действащата армия до германския офицер за свръзка по повод снабдяването на VI корпус с коне

гр. Кюстендил, 15 септември 1916 г.

На № 3670. Събщете, господин майор, на Щаба Макензен, че Щабът на Действащата армия ще вземе решение по въпроса за даване коне на 6-ия турски армейски корпус, след като се купят конете на гръцкия 4-и корпус. 4112, 15 септември [1]916 г., Кюстендил.

Щаб на Действащата армия

[Надпис: Вх. № 12573.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 50. Препис. Машинопис.

57

Телеграма № 238 от турския военен аташе до генерал Никола Жеков по повод снабдяването на Турската армия с коне

София, 15 септември 1916 г.

ВАШЕ ПРЕВЪЗХОДИТЕЛСТВО,

При преминаването си през София Енвер паша, вицегенералисим[40] на Отоманската армия, ме натовари да помоля Ваше превъзходителство да дадете нужното разрешение за продажбата на отоманското правителство на 12 000–13 000 коня, които българските войски са овладяли след окупирането на зоната Серес, Драма и Демир Хисар, които коне вероятно произлизат от демобилизацията на Гръцката армия в тези места.

Предвид належащата нужда, моля Ваше превъзходителство да направите нужното, щото въпросните коне да бъдат продадени на Отоманското военно министерство и да бъдете толкова любезен и ми съобщите условията за продажбата на мястото, където тия коне ще могат да бъдат прегледани и продадени.

Приемете, господин генерал, уверение в моето най-високо към Вас почитание.

Турски военен аташе
/п./: полковник Али бей

[Надпис: Вх. № 12639 от 16 септември 1916 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 623, л. 30. Препис. Машинопис.

58

Телеграма № 4133 от началник-щаба на Действащата армия до военното аташе при Турската легация в София по повод снабдяването на Турската армия с коне

Кюстендил, 16 септември 1916 г.

На № 238. Щабът на Действащата армия Ви съобщава, господин полковник, че е назначена вече комисия, която ще извърши покупката на конете, оставени от частите на 4-и Гръцки армейски корпус. По сведенията, които Щабът има, тези коне са около 1200.

Когато назначената комисия привърши работатта си, тогава ще се вземе решение колко коня ще могат да се изпратят на Турската армия.

Началник щаба на Действащата армия
от Генералния щаб,
/п./: полковник Луков
Началник на Оперативното отделение
от Генералния щаб,
/п./: подполковник Георгиев
Вярно: началник на Оперативната секция,
от Генералния щаб,
майор /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 23. Препис. Машинопис.

59

Телеграма № 746

от Енвер паша до генерал Никола Жеков с молба да бъдат предоставени на Турската армия част от хранителните припаси, взети от българските войски в Добруджа

Цариград, 18 септември 1916 г.

Моля Ваше превъзходителство да бъдете тъй добри да поставите в наше разположение по възможност по-скоро една част от хранителните припаси и особено от брашното, пленени в Добруджа.

Енвер паша

Ф. 40, оп. 2, а. е. 381, л. 310. Препис. Машинопис.

60

Телеграма вх. № 12 768

от началник-щаба на Турската действаща армия до главнокомандващия Българската действаща армия по повод превозването на 50-а турска дивизия на Добруджанския фронт

Б. м., 19 септември 1916 г.

50-ата дивизия от 20-и този месец ще е готова за превозване. Започването на превозването ѝ зависи от това, дали от България могат ежедневно да пристигат по 2 влака, защото само с тях би могъл да се превози и коларският ѝ обоз. Моля за съобщение, дали е възможно да се пущат ежедневно по два влака за Турция, за да може веднага да започне превозването.

За помощник-главнокомандващия
Бронсарт

[Резолюция: Да се съобщи, че от 21[септември 1916 г.] ще се дават ежедневно по 2 влака.]
/п./: /не се чете/ 19 септември 1916 г.

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 24. Препис. Машинопис.

61

Телеграма № 4184 от генерал Никола Жеков до помощник-главнокомандващия Турската армия по повод мерките, взети за превозването на 50-а турска дивизия

Кюстендил, 20 септември 1916 г.

Събщавам на Ваше превъзходителство, че разпоредих да се дават ежедневно 2 влака за превозването на 50-а дивизия от 21-и того. Подробностите по въпроса ще уредят помежду си двете железопътни дирекции – българската и отоманската. 4184, 20 септември [1]916, Кюстендил.

ГЛАВНОКОМАНДВАЩ
/п./: генерал-майор Жеков
Вярна: началник от Оперативното отделение
от Генералния щаб,
Подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 26. Препис. Машинопис.

62

Шифрована телеграма № 42 от майор Дочев до Щаба на Действащата армия за нуждите от коне за турските войски, дислоцирани на Добруджанския фронт

Търново[41], 20 септември 1916 г.

Турски офицер за свръзка съобщава, че за турските дивизии били нужни:

1) **За 15-а турска дивизия**: а) 204 ездови коне, от които 82 кавалерийски, заедно със седла и принадлежностите им;

б) 182 обозни и 23 артилерийски коне, всичко 409 коня.

2) **За 50-а турска дивизия**: а) 883 товарни коне;

б) 276 ездитни коне, от които 132 кавалерийски, заедно със седлата и принадлежностите им;

в) 118 обозни коне и 192 артилерийски коне – всичко 1469 коне.

Всички горепосочени коне главнокомандващият обещал на Енвер паша, но освен това за 4-та турска дивизия (номерът от която още не е известен) били необходими още 500 коня, от които 132 кавалерийски заедно със седлата и принадлежностите им. Турското Министерство на войната молило отговор, кога и къде ще бъдат предадени тези коне на турците. № 49.

Майор Дочев

[Надпис: Вх. № 12793 от 20 септември 1916 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 63. Препис. Машинопис.

63

Телеграма № 4191 от началник-щаба на Действащата армия до българския военен представител при Щаба на германската армия по повод нуждите от коне за турските войски, дислоцирани на Добруджанския фронт

Кюстендил, 21 септември 1916 г.

Турските дивизии пристигат с голям недостиг на коне, кола, седла и пр. Ние се намираме в невъзможност да ги екипираме, тъй като сами имаме нужда от много още предмети от войнишкото снаряжение. За коне и дума не може да става, тъй като собствените ни нужди са твърде големи.

Днес се получи една телеграма от майор Дочева, предадена му от турския офицер за свръзка, че за турските дивизии били нужни:

1) За 15-а турска дивизия: а) 204 ездови коне, от които 82 кавалерийски, заедно със седлата и принадлежностите им;

б) 182 обозни и 23 артилерийски коне, всичко 409 коня;

2) За 50-а турска дивизия: а) 883 товарни коня;

б) 276 ездитни коня, от които 132 кавалерийски, заедно със седлата и принадлежностите им;

в) 118 обозни и 192 артилерийски коне – всичко 1469 коне.

Освен това в четвърта турска дивизия (№ на която още не е известен) били необходими други 500 коне, от които 132 кавалерийски, заедно със седлата и принадлежностите им.

Всички горепоменати коне се искат от нас.

Докладвайте това на Германската главна квартира.

№ 4191, от 21 септември 1916 г., Кюстендил.

Началник-щаба на Действащата армия
/п./: полковник Луков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 623, л. 32. Препис. Машинопис.

64

Телеграма № 4271 от началник-щаба на Действащата армия до помощник-главнокомандващия Турската армия в Цариград по повод съгласието на Австрийската главна квартира да отпусне допълнителен брой коне за нуждите на 15-а и 50-а турска дивизия, действащи на Добруджанския фронт

Кюстендил, 27 септември 1916 г.

Вследствие молбите на Ваше превъзходителство за даване част от конете, които купихме от 4-ти гръцки корпус за отоманските войски, Щабът на Действуващата армия, предвид голямата нужда от коне и за нашата армия, помоли Германската главна квартира да отпусне коне за 15-а и 50-а турски дивизии, а именно: 400 коня за 15-а дивизия и 1469 коня за 50-а дивизия. Днес полковник Ганчев, нашият пълномощник при Германската главна квартира, телеграфира, че Австрийската главна квартира се е съгласила да отпусне коне за 15-а и 50-а турски дивизии, като му се съобщи транспортите с конете за 15-а дивизия да се изпращат за Добрич, а тия за 50-а дивизия – за Драма.

Горното съобщавам на Ваше превъзходителство за сведение.

Началник-щаба на Действуващата армия
/п./: полковник Луков

Вярно: началник на Оперативно отделение
от Генералния щаб,
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 79. Препис. Машинопис.

65

Телеграма № 1026 от полковник Ганчев до Щаба на Действащата армия за съгласието на Австро-унгарската главна квартира да отпусне коне за нуждите на 15-а и 50-а турска дивизия

Б. м., 28 септемри 1916 г.

191. След дълги уговаряния, настоявания, най-после Австрийската главна квартира се съгласи да отпусне исканите коне за 15-а и 50-а турски дивизии. Моля да ми се укаже, ако е възможно още днес, до кои пунктове да се транспортират конете за горните дивизии? № 1026.

Полковник Ганчев

[Резолюция: Да се съобщи в Турската главна квартира... /п./: /не се чете/ 27 септември 1916 г].

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 66. Препис. Машинопис.

66

Служебно писмо № 2519 от Централния комитет за стопански грижи и обществена предвидливост до Главната квартира и Главно тилово управление на Българската армия по повод решение за доставяне в Турция на 2000 тона житни храни

София, 29 септември 1916 г.

Комитетът в заседанието си от 29 септември 1916 г. по повод исканията на директора на Главно управление за житни храни в България и Цариград, придружено с писмо на Централно покупателно дружество да улесним временно Турция и Цариград с 5000–6000 тона храни, реши:

Да се отпусне на Централното покупателно дружество в София да изнесе на Турция 2000 тона житни храни (пшеница и ръж) при условие, че тези храни ще се повърнат от казаното дружество в натура, и то, ако е възможно, от шлеповете при Беленския канал край Свищов, пресметнати по стойност според нормираните у нас цени и приети в добро състояние на близките наши гари, и че срещу тях ще се позволи на турското правителство да се внесе в България като компенсация дървено масло и сапун.

Тези храни ще се отпуснат от Главно тилово управление по начин най-удобен за него и безопасен за изхранване на войската, за която цел почитаемото тилово управление трябва да влезе в разбирателство с Централното покупателно дружество.

/п./ председател: д-р Нейков
/п./ подпредседател: Георги Данов
/п./ секретар: /не се чете/
Вярно /подп./ при Главно тилово управление,
офицер за поръчки: подпоручик: /не се чете/

Вярно, за началник на Продоволствена секция,
/п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 639, л. 8. Препис. Машинопис.

67

Телеграма № 2554

от началника на артилерията към III армия до началника на артилерията към Действуващата армия с молба за отпускане на ново количество патрони за нуждите на Турската армия

Б. м., 29 септември 1916 г.

Досега на Турската дивизия е отпуснато повече от два милиона трилинейни патрони – моля да се отпуснат на 13-и разходен огнестрелен склад два милиона такива за попълването склада. 2930.

Началник артилерията на III армия
полковник Иванов

[Резолюция: Да се разреши /п./: /не се чете/ 29 септември 1916 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1274, л. 434. Препис. Машинопис.

68

Заповед № 70

от командващия III армия за изказана благодарност по повод участието на личния състав в разгрома на румънските войски на Добруджанския фронт

Добрич, 30 септември 1916 г.

Офицери, подофицери и войници,

След като разбихте в толкова вече боеве по-силните от нас неприятели и ги изтласкахте до последната тяхна отбранителна линия, тия врагове, както се слуша, се готвели да се опитат за последен път да ни отхвърлят.

Вижда се, че сам Всевишният Бог ги праща да си разбият главите у нашата укрепена позиция, за да опитат още веднъж твърдостта на българина и страшния негов нож.

На това им желание нека кажем: добре ни дошли, коварни и пъклени врагове, за да постелиме отново с телата Ви полето и след това да се хвърлим на кървава разправа с нашите ножове! Знайте Вие, врагове, че пред Вашите заканвания и планове – да разсипите нашето Отечество, да ни отнемете свободата и ни направите черни роби, ние крепнем все повече в решителността си да загинем славно на бойното поле. Пращайте, прочие, тълпите си в атака, ще Ви срещнем твърдо на постовете си като достойни синове на майка България!

Сипете дъжд от шрапнели, обсипвайте ни с град от фугасни бомби – ние няма да тръпнем и ще чакаме смело когато се приближите, да бъдете обсипани от нашите картечници и силния пушечен огън, а след това да Ви срещнем гърди с гърди и да си отмъстим още веднъж за дяволския бяс, който Ви е обладал през тая война, в която правото и светата правда са всецяло на наша страна!

Всевишният ще смути умовете Ви, ще влей в душата Ви страх и с поражението ще Ви посрами за великата неправда, която искате да ни сторите. Ние браниме земята си, нашата хубава земя, браним имуществата си, които Вие, самички роби, никога не сте имали; ние браниме децата си и малките братя и сестри, на които Вие искате да отнемете залъка и бъдещата им златна свобода, за която Вие не сте даже чували. И в името на тая свята отбрана на всичко родно и мило ние сме готови да загинем, или да победим!

А Вас, зли врагове, каква висока идея Ви въодушевлява, не сте ли Ви злодейци дошли в нашия дом да грабите и убивате! Тежко Ви, окаяни! Бог вижда,Той ще Ви заплати стотично.

А на нас, достойни служители на правдата, скромни български войници, Бог ще ни помогне да изпълним достойно своя дълг. Дързост и напред. Бог е наш помощник.

Офицери, подофицери и войници!

Познавайки Вашия висок патриотизъм и героическата самоотверженост за защитата на нашето Отечество, на целия Български род, на земята ни, на имуществото ни, на свободата, на правдините, на беззащитните старци и деца, аз със спокойствие и пълна самоувереност очаквам атаката на неприятеля и неговото сигурно разбиване.

Нека Всевишният всели в сърцата Ви още по-голям кураж и Ви направи достойни за още по-смели и юначни подвизи.

Един срещу десет! А знайте, че противникът не е по-силен от нас.

Бог да ни е на помощ!

Командващ армията
генерал-лейтенант

Ф. 40, оп. 1, а. е. 13, л. 78. Препис. Машинопис.

69

Поверителен рапорт № 7 от началника на Оперативна секция при Щаба на II армия до командващия II армия с известие за пристигналите части от 50-а турска дивизия

Гара Ангиста, 2 октомври 1916 г.

До днес, втори того, са пристигнали и са разтоварени следните части от 50-а турска дивизия:

ПЕХОТА:

1 ½ дружина (6 роти–1466 щика) от 158 пех. полк. 2 картечни роти (по 4 картечници на рота – всичко в картеч.).

КОННИЦА:

½ ескадрон – дивизионни конници.

АРТИЛЕРИЯ:

1 полско с. с. отделение – 2 батареи – всичко 8 оръдия (без част от конете си).

ИНЖЕНЕРНИ ЧАСТИ:

1 рота пионерна – 300 души.
1 телеграфен взвод – 64 души.

САНИТАРНИ ЧАСТИ:

1 санитарна рота.

ИНТЕНДАНТСКИ ЧАСТИ:

1 хлебарско отделение.

50-а турска дивизия, от която е пехотата, е нова дивизия, формирана преди една година в Бозанти (Мала Азия). Изглежда обаче, че изпращаната тук 50-а дивизия всъщност е сборна дивизия, която сега се напълно формира в Макри кьой (при Цариград).

Пехотните части са попълнени с млади войници, неслужили, отложени по болест, главно от Мала Азия, между които има бежанци от Тракия с шестмесечно обучение, неучаствували още в боеве. Има и оздравели ранени войници, повечето с незаздравели още рани. От стоварените дружини едната е пълна – има 17 офицери [и] 1134 долни чинове (1006 щика). Тази дружина няма болни и съмнителни от холера. Тя, дезинфекцирана и пречистена, вчера, първи того, замина и се разположи на бивак северно от с. Черепляни. Другата дружина пристигнала само с двете си роти. Другите две роти по неизвестни причини (вероятно са заразени от холера) са останали в Сан Стефано (при Цариград). Пристигналите две роти имат всичко 420 души – и в една от тези роти има съмнително болни от холера. Независимо от това, в тази дружина има много болни от дезинтерия и от малария. Тази дружина, изолирана от другите части и пазена от верига турски часови, е оставена източно от гара Ангиста на няколкодневна карантина.

Турските пехотни роти имат по 3 взвода. Всички са въоръжени с пушката „Маузер“ – модел 1916 г. Всеки войник носи 210 патрона на себе си. Стъкмени са с ново снаряжение и облекло.

Войниците изглеждат неопитни и несръчни – като млади войници. С редовно и целесъобразно обучение биха могли да станат много добри войници.

По-добро впечатление правят картечните роти, които са били на Чанак Кале при Дарданелите. Те са от други дивизии и не са още предадени към пехотните полкове, които полкове не познават. Въоръжени са с картечници „Максим“ – 4 картечници в рота, и са натоварени на добри мулета.

Артилерийското отделение (2 батареи по 4 оръдия – всичко 8 оръдия) 7,5 см полско с. с. оръдие. Система Круп, модел 1916 г., по-леко от това модел 1911 и 1906 г. Разглобява се на три парчета за товарене на трена и за пренасяне по силно пресечена местност. Отделението е пристигнало с част от конете си, с целия си обоз и своя парк. Колата на батареите, също малки леки, ще бъдат добри за тукашните пътища. В парка – необучени войници с разнообразно облекло (правят впечатление на башибозук). Отделението е участвувало в боевете при Чанак Кале (Дарданелите). Сега се придава към дивизията, която не познава.

За организацията на специалните части ще донеса допълнително.

Всички много добре си маскират бивачите за противоаеропланно разузнаване.

В бивачите им сравнително има ред: няма опасност от заразителни болести, както и от разнасянето им.

Големи заслуги за това имат г-н професор д-р Мюленц и санитарният подполковник д-р Герганов, които ежедневно ходят от бивак на бивак и наставляват строевите началници върху хигиеническите мерки, които е нужно да се вземат, като и следят за прилагането на предписаните мерки.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Офицерите правят добро впечатление – не им липсва добра воля, често обаче за много работи не се сещат и нямат енергията да прокарат което е нужно. Войнишкият материал е недообучен и несглобен, но с малко работа могат да се добият добри резултати.

Необходимо е взаимно опознаване на частите, които образуват дивизията.

/п./: ротмистър Богданов
Вярно.
Пом.-н-к на Оперативната секция
поручик /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 592, л. 176, 177. Препис. Машинопис.

70

Телефонограма № 5 от командващия 6-и турски корпус до командващия III българска армия с молба за предоставяне на няколко батареи и две дружини по повод предстоящите съвместни действия срещу противниковите войски на Южния фронт

Амузачеа, 3 октомври 1916 г.

Според донесението на началника на артилерията в 25-а дивизия две батареи, които са били на позиция северно от Амузачеа, били останали в страната на противника, а тия две батареи, които са били на позиция зад 75-и пех[отен] полк, неизвестно какво е станало с тях. За утрешния бой с противника артилерията ни ще бъде недостатъчна. Моля предаването на няколко батареи към корпуса. Заповедта Ви, че ни се дават в разпореждане две пехотни дружини с една картечна рота, получихме, но освен тия части моля бързо разпореждане да ми се изпратят още две дружини.

6-и корпусен командир Хилми
Вярно,
началник на Оперативната секция при Щаба на III армия
от Генералния щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 749, 261. Препис. Машинопис.

71

Поверителна оперативна заповед № 34 на командващия III армия генерал-лейтенант Тошев по повод бойното разписание на 6-и турски корпус и 15-а турска дивизия

Добрич, 5 октомври 1916 г.

§ 1.

Обявявам за сведение, че в състава на армията влиза 6-и турски корпус, състоящ се от 25-а дивизия (справка оперативна заповед № 33, § 1) и 15-а дивизия, от която са пристигнали 38-и, 56-и пехотни полкове и 15-и артилерийски полк (3 батареи). Щабът на корпуса е пристигнал на 20 септември т. г.

§ 2.

Обявявам бойното разписание на Щаба на 6-и турски корпус и 15-а дивизия:

Командир на корпуса – генерал майор Хилми паша
Началник Щаба – подполковник Яхя Хаяти бей

15-а пехотна дивизия

Началник на дивизията – полковник Хамди бей
Командир на 38-и пех. полк – подполковник Каязин бей
Командир на 56-и пех. полк – подполковник Исмаил бей
Командир на 45-и пех. полк – подполковник Мустафа бей
Командир но 15-и артилер. полк – подполковник Кемал ефенди
Щабът на 15-а дивизия и 45-и пех. полк още не са пристигнали.

Командващ армията,
генерал-лейтенант Тошев
От Генералния щаб полковник Попов
Вярно, началник на Оперативно отделение,
От Генералния щаб, подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 317, оп. 7, а. е. 16, л. 245. Препис. Машинопис.

72

Тайна телеграма № 6320 от командващия III армия генерал-лейтенант Тошев до командира на 6-и турски корпус с известие, че очакваните две дружини от 45-и турски полк още не са пристигнали на Добруджанския фронт

Б. м., 8 октомври 1916 г.

Употребете всички усилия, за да може частите от поверения Ви корпус да изпълняват точно дадените им маршрути, съгласно предписанието № 6288 от днес, за да може сменяването на частите от другите дивизии да става навреме. Имам сведения, че двете дружини от 45-ия полк, които трябваше да пристигнат тая вечер от Гювенлия в с. Кьоселер, още не са стигнали.

№ 6320. 8 октомври 1916 г.

Командующи III армия, генерал-лейтенант Тошев
Вярно: началник Разузнавателна секция,
майор /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 18. Препис. Машинопис.

73

Поверителна бърза телеграма № 6357 на началник-щаба на III армия до командира на 6-и турски корпус с разпореждане за предислоциране на артилерийските части в района на 25-а турска дивизия

Б. м., 9 октомври 1916 г.

За избягване на недоразумения по преместването на артилерията, моля да разпоредите до началника 25-а дивизия следующето:

1) Дивизията (корпусът) ще вземе със себе си постепенно само турските батареи. Всички български батареи, които сега се намират в

района на 25-а дивизия, ще останат на местата си. В новия район на корпуса ще се дадат 3 български батареи, от които едната ще остави там 4-а дивизия, а другите две ще изпрати 1-а Софийска дивизия. Тежката артилерия остава също на старите си места. За нейното преместване ще последва допълнителна заповед.

Настоящото разпореждане не е съобщено на началника 25-а дивизия, затова моля да се съобщи на началника дивизията поверително от Щаба на корпуса. По заповед № 6357. 9 октомври 16 г.

Началник-щаба III армия, полковник Попов
Вярно, началник Разузнавателната секция
майор /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 21. Препис. Машинопис.

74

Таен рапорт № 189 от военния аташе при Българската легация в Цариград до началник-щаба на Действащата армия с известие за дислокацията на Турската армия към 10 октомври 1916 г.

Цариград, 10 октомври 1916 г.

Донасям Ви, господин полковник, дислокацията на Турската армия към 10 октомври т. г. Сведенията за нея са събрани от официални и други източници и са проверени със сведенията на германския военен аташе и поради това вярвам, че са съвършено точни.

I армия.

46 див.
I корп. 54 див. Разположени от двете страни на Босфора.
54 дивизия бе формирана през миналия месец от допълнителните полкове, които се намираха около Цариград.

V армия.

42 див.
XIV корп. 24 див. От двете страни на Дарданелите.

XVII корп. 16 див. По крайбрежието на Смирна.
26 див. Около Кешан.

В случай на нужда 26-а дивизия ще бъде първата за превозване на съюзническите военни театри.

В V армия се формират още две нови дивизии от допълнителни части, с цел да заменят впоследствие две от старите дивизии по отбраната на крайбрежието, а последните постепенно ще бъдат изтеглени за съюзническите операционни театри.

III армия.

В състава на тази армия влизат дивизиите: 9, 10, 13, 17, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 18 и 49. Всички тези дивизии се намират в първа линия на участъка от Черно море до долината на река Киги приблизително. Само 49-а дивизия, която пристигна последна, е оставена в резерв при Ендрес (Сушехир).

Преди известно време е дадена заповед на командуващия армията да сведе всичката си армия в два корпуса, по три дивизии във всеки корпус. Корпусите и дивизиите ще носят номерация и ще се наричат на подобие на руските „Кавказки“. Тази заповед се привежда сега в изпълнение и не се знаят още нито новите номера на дивизии и корпуси, нито тяхното разположение. Възможно е, че и 49-а дивизия ще запази номера и състава си и няма да влезе в състава на новите кавказки корпуси.

Към V армия се числят и I и II конни дивизии, но поради намаляване на състава им те отдавна са събрани и действали като една дивизия.

II армия.

Тази армия заема участъка от III армия до Битлис включително. Отляво надясно дивизиите са разположени както следва:

	11 див.
II корп.	12 див.
	47 див.
IV корп.	48 див.
	1 див.
	53 див.
III корп.	14 див.
	7 див.
	8 див.
XVI корп.	5 див.

III конна дивизия от три полка.

От състава на II армия ще бъдат изтеглени 4 дивизии в резерв в района Уфа, Раз-ел-аим, Диар Бекир, отгдето ще бъдат употребени или за засилване на някой от заплашените турски фронтове, или при нужда ще бъдат превозени на съюзническите фронтове. Във всеки случай предполага се, че една от тези дивизии ще бъде изпратена към Багдад, гдето през зимата англичаните могат да се опитат да настъпят, а турските части тук са твърде слаби.

Турците са се решили да изтеглят от състава на II армия тези четири дивизии, защото приближаването на зимата затруднява всякакви действия в тази планинска местност и защото прехранването на толкова войски през зимата ще срещне големи затруднения. Независимо от това, II армия е изгубила поради болести голяма част от обозите си животни и прехранването се е затруднило още повече. Ето защо изтеглените дивизии ще оставят част от обозите си за дивизиите на фронта, а сами ще се разположат близко около железопътната линия, гдето ще дочакат подпълването на обозите им.

Направени са разпореждания, щото в скоро време в тази армия да се сформират четири нови дивизии от допълняющи части. Как ще се осъществи това, е още рано да се каже, но целта на тези нови формирования е същата, каквато и в V армия, а именно: да се освободят старите дивизии от второстепенните фронтове и да могат да получат по-сериозни поръчения в Турция или другаде. Според германския военен аташе турците разполагали с около 100 000 души – дезертьори, укрити, новобранци и пр., които били достатъчни за новите формирования.

По всяка вероятност III конна дивизия в скоро време ще бъде изпратена на Суецкия фронт, гдето англичаните разполагали с около 10 000 души конна пехота, с която могат да извършат набег върху Хеджаската железопътна линия.

IV армия.

Експ. корп.	3 див. Ел Ариш, Бир Хасана, Накъл. 27 див. Яфа, Хайфа.
VIII корп.	23 див. Дамаско крайбрежие. Сборна дивизия – Медина.
XII корп.	4 див. 43 див. Адана, Александрета, Алепо. 44 див.

VI армия.

1) 4 див. Ревендуз.

2) Група Сулеймание, съставена от няколко отделни роти, от изостанали и персийски въстаници. Тази група е настъпила от Кирман шах през Синех за Савучбулак с цел да подпомогне настъплението на 4-а дивизия към същия пункт.

2 див.
3) XIII корп. 6 див. В Персия – Хамадан и околноста.
Конна бригада.
51 див.
52 див. Фелахие.
45 див.

123-и пех. полк, който се намираше в Зумгулдак, се превозва през Цариград за Багдад. Засега само той ще образува резерва на фронта Фелахие, който се смята за много тънък.

Останалите турски дивизии се намират:

VII корп.
39 див. Йемен, от гдето започнал да действува срещу Аден.
40 див.
22 див. Таиф.
21 див. Асир.

XV корп.
19 див.
20 див. Австрия.

VI корп.
15 див.
25 див. Добруджа.
50 див. Македония.

Дивизиите № 35, 37 и 38 са разформирани и не съществуват вече.

Подполковник Азманов

[Резолюция: Да се направи бойно разписание на Турската армия по армии, корпуси и дивизии, както и една дислокационна карта-схема.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 815, л. 194–196. Препис. Машинопис.

75

Шифрована телеграма изх. № 316 от военния аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за отказа на турското командване от продължаване на настъплението в Кавказ

Цариград, 10 октомври 1916 г.

Германският военен аташе ми каза, че турците се отказали от продължение настъплението в Кавказ. При последното си пътуване там Енвер паша и Изет паша са решили да изтеглят от състава на II армия около 4 дивизии и да ги концентрират в района Диар Бекир, Урфа, Разелаин. Тези дивизии ще образуват резерв, който ще бъде употребен на турските, а евентуално и на европейските театри на военните действия. Освен това в района на Кавказските армии ще станат и тези промени: всички дивизии от III армия ще бъдат сведени в 2 корпуса по 3 дивизии, а така също ще бъдат формирани 4 нови дивизии за пасивните участници на фронта. Дивизия № 26 от V армия е съсредоточена около Кешан, за да бъде първа превозена на европейските театри на военните действия при поискване. В района на тази армия се формират две нови дивизии. 188.

/п./: подполковник Азманов

[Резолюция: ... 11 октомври 1916 г. /п./: /не се чете/
Надпис: Вх. № 13492 от 10 октомври 1916 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 111. Препис. Машинопис.

76

Поверителна оперативна заповед № 5 на командващия III българска армия за изменение в устройството на тила по повод новото прегрупиране на българските и турските войски на Добруджанския фронт

Добрич, 12 октомври 1916 г.

КОМАНДВАЩИЯТ АРМИЯТА ЗАПОВЯДА:

Предвид новото прегрупиране на дивизиите от армията съгласно оперативната заповед № 35 от 9-и того, да станат следните изменения в устройството на тила:

I. В ЕТАПНО КОМУНИКАЦИОННО ОТНОШЕНИЕ

А. Етапни линии

1. Спомагателните етапни линии на всички дивизии, определени с наредба № 4 от 23 ноември, остават както са предвидени в тази наредба, като 6-и турски корпус използва съвместно етапната линия на 4-а дивизия, а Сборната дивизия – тази на 6-а бдинска дивизия, а именно:

1-а дивизия – Разград, Кеманлар[42], Аккадънлар[43], Малка Кайнарджа[44].

4-а дивизия и 6-и турски корпус – Шумен, Войвода кьой[45], Дживел[46], Курт Бунар[47], Пазаджик[48].

Сборната дивизия – Каспичан, Елес Факъ[49], Късълджилар[50], Гол. Чамурли[51].

Главните етапни линии се определят така:

1-а Софийска дивизия

Остава сегашната етапна линия: Добрич, Ези бей[52], Матлимово[53], Мансурово[54], Кокарджа[55], Армутли[56], Параджик[57], Александрия, Хардали[58], Добромир, Текекьой[59], Енизенлия.

6-и турски корпус

За етапна линия на корпуса се определя пътят: Добрич, Пчеларово, Мусубей[60], Докузачи, Хайрянкьой[61].

начален етап – ст. Добрич;
междинен етап №1 – Пчеларово;
преден етап – Хайрянкьой.

Понеже корпусът няма достатъчно превозни средства, той може да използва временно като етапна линия и пътя Кара Омур[62], Байрям Дере[63].

4-а дивизия

Етапна линия за дивизията се определя пътят: ст. Чаир Харман[64], Харманлък[65], Кара Агач[66], Хасарлък, Черкез кьой[67], Калфакьой[68]:

начален етап – Чаир Харман;
междинен етап № 1 – Кара Агач;
преден етап – Калфакъой.

Сборна дивизия

За етапна линия на дивизията се определя шосето: Чаир Харман, Касимкьой[69], Харман Куюсу[70], Чифут Куюсу[71], Кара Омур към Мустафа Ачи, Амузачеа;

начален етап – Чаир Харман;
преден етап – Кара Омур.

217 германска дивизия

Да използва етапната линия на Сборната дивизия и пътя Кара Омур, Кираджи, Геринжек.

1-а конна дивизия

За етапна линия на дивизията се определя пътят: Касъмкьой, Черно око, Саръгьол:

начален етап – Касъмкьой;
преден етап – Саръгьол[72].

Дивизията временно, като изключение, може да използва и пътя Кара Омур – Геринжек[73].

ОБЩО ЗАБЕЛЕЖКА. За избягване кръстосване на обозите между спомагателните етапни и главните етапни линии на 1-а и 4-а дивизии при Армутли, да се назначи един офицер или подофицер от Тиловото управление, който да регулира преминаването през кръстопътя при Армутли.

Изобщо на всяка дивизия се назначават по две етапни линии: старата спомагателна и една нова главна линия. Старите етапни линии ще служат преимуществено за движение на команди и обози, които подлежат да се превозват по железниците.

В случай, че няма достатъчно персонал, старите етапни линии да се заемат съвсем слабо, даже някои междинни етапи може да не се заемат никак.

Спомагателните стари линии Разград – Горна Оряховица, Шумен – Г. Оряховица остават както е предвидено с наредба № 3.

Началникът на Тиловото управление да вземе всички мерки за поправяне и поддържане в добро състояние етапните пътища от пътните участъци и работници от етапните полкове и местното население.

На предните и началните етапни пунктове да се държат повече етапни войски за конвоиране на пленници.

До поправката на пътищата и в лошо време да се използват по-добрите пътища, а именно: Добрич, Пчеларово, Хайрянкьой (за 1-а, 4-а дивизии и турския корпус); шосето Добрич – Кара Омур (за останалите дивизии), според указанията на командира на 4-и етапен полк.

По разпореждане на командира на 4-и етапен полк във всички села да се поставят показатели на пътищата.

II. ИНТЕНДАНТСКА СЛУЖБА

Базисния интендантски магазин – гара Горна Оряховица.

Разходни интендантски магазини:

за 1-а софийска дивизия – Хардали;

за 6-и турски корпус – Мусубей, но временно в Кара Омур;

за 4-а преславска дивизия – Харман Куюсу;

за Сборната дивизия – Кара Омур;

за Конната дивизия – Саръгьол.

За превозване до разходните магазини, които не са на железопътни станции, да се използват тилните армейски транспорти и камионните отделения.

III. ЕТАПНО САНИТАРНА СЛУЖБА

3-а евакуационно разпределителна болница – в Търново.

1/3 армейска етапна болница – Добрич.

2/3 армейска етапна болница – Попово; след евакуирането на ранените да се премести в Каспичан или другаде по разпореждане на етапния лекар.

1/1 запасна евакуационна болница – в с. Армутли.

2/1 запасна етапна болница – в Ески Джумая[74].

1-и санитарен транспорт – в Армутли.

1/4 запасна евакуационна болница – в Добрич.
2/4 запасна етапна болница – в Разград.
4-и санитарен транспорт – Скендер.
1/6 етапна запасна болница – очаква се от 12-а дивизия.
6-и санитарен транспорт – Калфакьой.
1-о санитарно автомобилно отделение – Добрич.
Армейски разходен склад – в Калтинец.

Подкрепителни пунктове:
1/1 – с. Хардали;
2/1 – с. Мансурово;
3/1 – с. Армутли;
1/4 – в с. Батенберг[75] (Разградско) до евакуиране по линията Разград – Попово, после да се премести по разпореждане на етапния лекар;
2/4 – Кара Омур;
3/4 – Кара Омур;
1/4 – ст. Чаир Харман.

Червеният кръст има открити подкрепителни пунктове по гарите: Горна Оряховица, Попово, Каспичан, Разград.

IV. АРТИЛЕРИЙСКО СНАБДЯВАНЕ

1, 4 и 5-и базисни огнестрелни складове – ст. Шумен.

Разходни огнестрелни складове:
за 1-а софийска дивизия – гара Гелинджик;
за 4-а преславска дивизия – гара Гелинджик;
за Сборната дивизия – Добрич;
за 6-и турски корпус – Добрич и Кара Омур;
за 217 германска дивизия – Добрич и Кара Омур.

Огнестрелните складове на всички дивизии могат да имат един временен клон в Кара Омур, по усмотрението на началника на артилерията в армията.

В този случай пътят Кара Омур – Байрам дере – Дели Юсуф Куюсу[76] – Енизенлия е общ за всички дивизии, находящи се заедно от железопътната линия, и служи за превозване на бойни припаси.

V. ВОЕННОТЕЛЕГРАФНИ СЪОБЩЕНИЯ

Началникът на инженерните войски да разпореди да се открие телеграфна и телефонна връзка между новите местонахождения на щабовете на дивизиите и турския корпус с Щаба на армията.

VI. ВОЕННОПОЩЕНСКА СЛУЖБА

За 1-а софийска дивизия пощата ще се получава от градската пощенска станция в Добрич.

За всички останали дивизии и турския корпус – Кара Омур.

VII. ВОЕННОПОЛИЦЕЙСКА СЛУЖБА

Полицейските полуескадрони да охраняват в тила на своите дивизии:

за 1-а софийска дивизия – от пътя Липница – Силистра до пътя Енизенлия – Хардали (включително).

6-и турски корпус – от пътя Енизенлия – Хардали (изключително) до пътя Байрам дере – Карaач – Добрич (изключително).

4-а преславска дивизия – от пътя Байрам деде – Кара Ач (включително) до пътя Кара Омур – Мустафа ачи.

Сборната дивизия – от пътя Кара Омур – Мустафа ачи до пътя Геринжек – Саръгьол.

3-и военнополицейски ескадрон да охранява в зоната от Черно море до пътя Добрич–Пазарджик–Хардали.

Всички военнополицейски полуескадрони и 3-и арм. военнополицейски ескадрон да охраняват целостта на телеграфните линии.

Началник-щаба на армията
от Генералния щаб,
полковник Попов

Вярно, началник Разузнавателната цензурна секция
майор /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 32–35. Препис. Машинопис.

77

Телеграма № 316

от турския военен аташе до началник-щаба на Действащата армия генерал Н. Жеков с молба да улесни придвижването му до Левуново, Петричко, по повод изпълнението на някои служебни задължения

София, 13 октомври 1916 г.

Началникът на 50-а дивизия вчера напусна Цариград, за да заеме поста си. Офицерът за свръзка капитан Исмаил Хаки бей напуща Цариград след 2 дена. Аз лично тръгвам за мястото, за да проуча случилата се история, като ще се спра в Левуново. Моля да се даде заповед в Щаба на армията, да ми се дава помощ.

Турски военен аташе

[Надпис: Вх. № 13587 от 13 октомври 1916 г.

Резолюция: Да се съобщи в Щаба на II армия. 12 октомври 1916 г. /п./: /не се чете/.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 126. Препис. Машинопис.

78

Телеграма № 2651

от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия по повод питане на Турската главна квартира за начина на кореспондиране с 50-а турска дивизия

Цариград, 13 октомври 1916 г.

От Турската главна квартира питат чрез коя телеграфна станция ще се изпращат телеграмите за 50-а дивизия и изобщо как ще става кореспондирането с нея. № 191.

Подполковник Азманов

[Резолюция: Телеграмите за 50-а дивизия да се изпращат в София.
14 октомври 1916 г. /п./: /не се чете/.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 118. Препис. Машинопис.

79

Телеграма № 4452

от началник-щаба на Действащата армия до командващия II българска армия с нареждане да се окаже необходимото съдействие на служебните му задължения в Левуново, Петричко

Кюстендил, 13 октомври 1916 г.

Турското военно аташе, полковник Али бей, ще пристигне скоро в Левуново, на път да проучи на самото място извършените от турските войници постъпки.

Разпоредете да му се окаже необходимото съдействие.

По заповед № 4452. 13 октомври [1]916 г., Кюстендил.

Началник-щаба на Действащата армия
/п./: полковник Луков

Вярно:
Началник на Оперативното отделение
от Генералния щаб,
подполковник/п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 127. Препис. Машинопис

80

Телеграма № 25
от командира на 6-и турски корпус Хилми паша до командващия III българска армия по повод дадените му заповеди към подчинените му части във връзка със съвместните им действия с българските войски

Караач, 13 октомври 1916 г.

1. Срещу фронта на корпуса противникът е в линията кота 121, 138, 142; пред тази линия противникът има предни позиции и постове. В десния фланг на корпуса се намира 4-а българска дивизия, в левия фланг – 1-а българска дивизия.

2. Шестият корпус е заел линията Карабака (изключително) – Енидже (изключително), в случай на нападение от противника ще се отбранява корпусът до последно: а) 25-а дивизия ще вземе участъка между Карабака (изключително) Кобадин, кота 135,158, и включително шосето Кюселер[77]; б) 15-а дивизия ще вземе участъка между шосето (изключително) Енидже (изключително).

3. 47-и български пехотен полк (без една дружина, която се намира в поляната Бектар – Карабака), като се замести от 25-а дивизия от трите си дружини, ще дойде в колоната западно от Кюселер, под командата на корпуса. Това сменение ще бъде свършено на 15 октомври сутринта.

Едната дружина от полка, която е заела долината южно от (Бектар-Карабака), ще остане до последно под заповедта на 25-а дивизия.

4. Всички пехотни и артилерийски полкове пак ще бъдат под командата на своите дивизии. 3-а българска полска с. с. батарея и една 12

см не с. с. гаубична батарея ще разпореди техните места от кор. арт. ком. ще съобщи на дивизионните началници.

5. 15 див. ще остане в местността до шосето (Енидже-Кюселер[78]) и около 2 км западно от кота 156; 2-а дружина – като резерв под командата на корпуса. Дивизиите, колкото е възможно, ще си турят резерв зад левия фланг. Щабът на корпуса в Кара Ачи, щабът на 25 див[изия] в Бунар и щабът на 15-а дивизия ще се намира в Борунджа.

Наблюдателният пункт на корпуса е северозападно от Борунджа, кота 162. Дивизиите утре до пладне ще бъдат свързани с телефон в наблюдателния пункт на корпуса. Телеграфният взвод на корпуса бързо ще свързва с разведите си. В случай на една война щабът на корпуса ще бъде в наблюдателния пунк.

6. Муниционните еталони засега ще бъдат под командата на своите си дивизии.

7. Продоволствията полкът ще си вземе от Кара Омур. 25-а дивизия за раздаване на продоволствието ще отвори магазини в Байрям дере, а 15-а дивизия – в Сендер[79]; в тези магазини всякога ще се намира складирано за 2–3-дневно продоволствие.

8. В ешелона на тежките припаси за резерв ще се намира за 3 дневен хляб и всичките назначени кола за вода ще бъдат пълни.

6-и турски корпус
Командир Хилми

Вярно, началник Разузнавателната цензурна секция III армия
майор /п./: / не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 73,73 гр. Препис. Машинопис.

81

Телеграма № 4465

от началника на Оперативната секция към Щаба на Действащата армия до българския военен аташе в Цариград за начина на кореспонденция на Турското главно командване с 50-а турска дивизия

Кюстендил, 14 октомври 1916 г.

191. Телеграмите за 50-а турска дивизия да се изпращат в София, отгдето ще се предават по назначение.

№ 4465, 14 октомври 1916 г., Кюстендил.
Началник на Оперативното отделение
/п./: подполковник Георгиев
Вярно:
началник на Оперативна секция
от Генералния щаб
майор /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 120. Препис. Машинопис.

82

Заповед № 72 на командващия III българска армия по повод извършените промени в командния състав на частите на армията и за обявяване заповед № 536 / 14 октомври 1916 г. на Действащата армия по повод навършването на една година от началото на военните действия

Добрич, 14 октомври 1916 г.

ПО ЛИЧНИЯ СЪСТАВ

§ 1

ЗА ЗНАНИЕ. Началникът на Сборната пехотна дивизия генерал-майор Кантарджиев с телеграма № 2 донася, че на 13-и е приел окончателно сборната пехотна дивизия, а генерал Попов е предал частите от 6-а дивизия. Заповядвам първият да се показва встъпил в длъжност, а на втория да се предпише да замине днес, 14-и за II армия, като предварително се представи в Щаба на армията (спр. вх. № – 10425 и телеграма № 8479 от началника на 6-а дивизия).

§ 2

СДАЛ КОМАНДВАНЕТО НА ПОЛКА, ОФИЦЕР. Обявявам за сведение, че началникът на Оперативната секция при Щаба на армията, от Генералния щаб майор Василев Славейко с рапорт № 21 от т. г. донася, че на основание заповедта ми (телеграма № 6345 от Щаба на армията) на 10-и сдал командването на 6-и маршеви полк (спр. § 3 от зап. № 71 т. г.) и се явил в Щаба на армията (спр. вх. № 10157 н. г.).

ОБЩИ РАЗПОРЕЖДАНИЯ

§ 3

ЗА СВЕДЕНИЕ. Съгласно заповедта по Действащата армия № 510 от 21 септември, в щатовете за военно време се предвиждат следните длъжности:

1. Началник на отбраната на Дунавския бряг в участъка Тутракан – Силистра – генерал-майор, началник на дивизия.
2. Началник на отбраната на Беломорския бряг между реките Места и Марица – генерал-майор, началник на дивизия.

§ 4

ЗА СВЕДЕНИЕ. Съгласно заповедта по Действащата армия № 513 от 23 септември н. г. откриват се две полкови военни окръжия – едно в Силистра и друго в Добрич.

Първото с дружинни райони в околиите:

Силистренска, Аккадънларска и Куртбунарска, а второто в околиите: Добричка и Балчишка.

Двете полкови окръжия се подчиняват на 4-а преславска дивизионна област.

§ 5

ОБЯВЯВА СЕ ЗАПОВЕД. Като обявявам заповедта по Действащата армия № 536 от 14 октомври н. г., заповядвам да се прочете пред всички команди от частите на поверената ми армия.

ЗАПОВЕД
по
ДЕЙСТВАЩАТА АРМИЯ
№ 536

гр. Кюстендил, 14 октомври 1916 г.

Поставено по волята на съдбата на един от най-големите кръстопътища на народите, нашето племе още от първия ден на своето появяване на Балканския полуостров е било длъжно да поведе люта борба за своето съществуване. В своето историческо развитие в течение на много векове българският народ неведнъж е имал щастието да се гордее със своето величие и мощ, преживял много тежки изпитания и изпил до дъното горчивата чаша на робството.

Но едва ли някога той е бил по-жестоко огорчен и покрусен, както през черната 1913 г. Многобройните наши врагове, агенти и органи на Съглашението, не се задоволиха само да отнемат нашите придобивки, но поискаха да отровят народната душа и да превърнат България в мъртъв труп, за да могат върху нейния гроб да изградят нейното щастие.

Македония, нашата мечта и нашият най-скъп и съкровен блян, ни бе отнета, откъсната бе от снагата ни и нашата китна житница – златната Добруджа – люлка на нашите праотци.

И нашите заклети врагове ликуваха, злорадни от нашето нещастие. Но не бе задълго техният триумф. Защото има Бог на правдата, до когото достигна великото злодеяние, извършено над един трудолюбив и честен народ. И ето, че справедливото възмездие дойде много по-скоро, отколкото очаквахме.

И когато на днешния ден преди една година удари свещеният час на разплатата, целият български народ, послушен завет на своя Цар, като един стана на оръжие.

Трезви и мълчаливи, проникнати от вдъхновението на великия час, Вие се притекохте на този ден – готови на всичко. България Ви повери своята чест, своята съдба и Вие с дивен устрем се втурнахте в кървавото състезание на народите, за да разрешите с меча си великия национален въпрос, който тежеше на толкова поколения.

От края на тази борба нашият народ очакваше своя нов и чист живот, или своята славна смърт.

Славни юнаци,

Цяла година вече из родните поля и гори ечи гърмът на нашите топове и нашият победен клик се разнася от Охрид и Пелистер до устието на Дунава.

Цяла година ред бойни успехи, един от друг по-бляскави, съставиха триумфа на нашия победен марш и с Божията воля нищо не помрачи досега нашето бойно щастие. Вече Сърбия, гнездото на вероломните българоненавистници, отдавна не съществува като държава. Жалките остатъци от нейните войски напразно хабят сетните си сили срещу нас. Напразно отидоха досега и усилията на съставената от многобройните наши врагове Солунска армия и всичкият ѝ напор се строши от доблестта на верните защитници на родния край.

Още по-плачевна и жалка е участта на най-новите наши врагове – на подлите власи. Извършените от тях нечувани и отвратителни зверски жестокости върху беззащитни жени и деца ги покриха с нов и необятен позор. Тези зверства, присъщи на една долна и подла нация, само ще усилят Вашия страшен гняв и Вашата жажда за отмъщение. След съкрушителните удари при Тутракан, Добрич и Рахово[80], трептящ от страх, влахът вижда издигнат над главата си Вашия отмъстителен и грозен юмрук и брои последните си дни. Скоро с Божията помощ и с мощната подкрепа на нашите силни съюзници ще му нанесем и последния удар и Румъния ще бъде обезвредена.

Офицери, подофицери и войници,

Редом с нашите заклети врагове както откъм Солун, така и в Добруджа се бият срещу нас и войските на тъй наречената наша освободителка Русия. Нещо повече – безспорните доказателства, които притежаваме, твърдят по един несъмнен начин, че руските войски не са [из]останали от румънските и усърдно са им сътрудничили в техните позори и зверства над мирното население. Нека тези срамни факти, предизвикващи омерзение, да отворят очите на онези, които довчера бяха слепи, за да видят, че наред с другите, Русия са наши непримирими врагове и че тяхната крайна цел винаги е била завладяването на България. Нека веднъж завинаги от нашите изпълнени с погнуса сърца да изтръгнем дори следите на всякакво чувство на признателност за миналото.

Офицери, подофицери и войници,

В годината на войната нека си спомним с любов и признателност за милите наши другари, които положиха своя живот за величието на България, като ни завещаха ние да довършим докрай своето дело, за което те се пожертваха с такова върховно себеотрицание.

Поклон пред незабравимата и вечна памет на дивните и непостижими герои, чиито гробове ще бъдат най-скъпите светлини на Отечеството.

Техният завет, осветен чрез героичната им смърт, ще ни служи като пътеводна звезда в нашата вярна служба към царя и Отечеството.

Скъпи другари,

Аз няма да хваля Вашето доблестно и достойно държание през изтеклата бойна година. То стои по-горе от всякаква похвала и всякакви думи не са в състояние да го опишат. Благодарността на Отечеството, признателността на потомствата и свидетелството на историята, която ще впише Вашите славни дела за назидание на поколението, ще бъдат за Вас достойна и заслужена награда.

Офицери, подофицери и войници,

Нека не оставяме да ни приписват лаврите от нашите големи бойни успехи. Борбата на обединението на нашето племе не е още завършена. Нашите многобройни врагове са отслабени, но не са още напълно сломени. Те ще се опитат да продължават войната с надежда да подобрят своето положение и само силата ни може да ги застави да се преклонят пред нашата воля. С люти закани те се готвят да нахлуят в нашето Отечество, да го разорят, подчинят и хвърлят в робство. От Вас зависи да им докажем, че техните закани не ни плашат. Догдето силни, сплотени, твърди и единодушни стоим на техния път, те ще останат само със своята безсилна злоба и всички техни усилия ще се разбият о нашите стоманени гърди. Когато те се убедят, че българинът предпочита да умре славно, отколкото да понесе срама на поражението и позора на робството, те ще разберат, че продължаването на войната е съвършено безполезно и ще потърсят мир.

Офицери, подофицери и войници,

Дните на върховни изпитания и самопожертвувания пред олтара на всенародния идеал не са още свършени. Края на войната никой не може да предвиди и следователно, за да го дочакаме по-леко, необходимо е да не мислим за него, като се въоръжим с търпение, с кураж и с вяра в нашите сили и светло бъдеще. Наистина тежки и несравними са изпитанията, които понасяте. Но в коравата българска душа, която е изтърпяла толкова много, има още сили, за да доизкара великата борба докрай. Докрай, защото само „претерпевший до конца той спасен будеть“.

Мир ще настъпи само тогава, когато нашите врагове бъдат окончателно сломени.

Офицери, подофицери и войници,

В днешния ден, като Ви благодаря от името на царя и Отечеството за изслужената бойна служба, не се съмнявам, че бъдещите Ваши подвизи ще бъдат достойни за миналите и сегашните. Прекланям се пред Вашите победни знамена, пред Вашата доблест и от всичкото си сърце Ви пожелавам здраве и щастие, [за] да можете, горди, честно изпълнили своя дълг, да видите час по скоро Велика, обединена и благоденстваща България.

/п./: главнокомандващ на Действащата армия
генерал-лейтенант Жеков
Командващ III армия
генерал-лейтенант /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 1, а. е. 13, л. 81–83. Оригинал. Машинопис.

83

Телеграма № 134 от командира на 6-и турски корпус до командващия III българска армия с известия за обстановката на Добруджанския фронт

Б. м., 19 октомври 1916 г.

1) 15-а дивизия напреднала по целия фронт около 2 км; левият и десният ѝ фланг са се приближили твърде много до неприятелските окопи. От страна на неприятеля слаб пушечен и картечен огън.

2) 45-и полк, който е на лявото крило на дивизията, е доста надминал българския полк, който е отляво; затова сега, очаквайки напредването на българския полк, слабо се движи напред.

3) Предполага се, че неприятелската артилерия се е оттеглила няколко километра от фронта на дивизията. Установява се, че неприятелят е действал срещу фронта на дивизията с две батареи. № 134. 19 октомври [1]916 г. 1ч. 40 м. в.

Командир на 6-и корпус
/п./: Хилми паша
Вярно, началник на Разузнавателна секция
майор /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 104. Препис. Машинопис.

84

Телеграма № 19

от командващия Западната група генерал-лейтенант Тошев до командира на 6-и турски корпус с молба да заповяда на 15-а и 1-а турска дивизия да атакуват кота 142 на Добруджанския фронт

Б. м., 19 октомври 1916 г.

1-а дивизия ще атакува височините северно от с. Кокарджа.

Заповядайте началнику 15-а дивизия в свръзка с 1-а дивизия да атакува кота 142, с. Кокарджа[81] и чиф. Сусус-Али-бей, гдето и да се утвърди.

Командващ Западната група,
/п./: генерал-лейтенант Тошев.
Вярно, началник на Разузнавателната секция
при III армия
майор /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 106. Препис. Машинопис.

85

Телефонограма № 3302

от командващия III армия до Командира на 6-и турски корпус да заповяда на 25-а низамска дивизия да заеме кота 121 на Добруджанския фронт

Б. м., 19 октомври 1916 г.

Разпоредете 25-а низамска дивизия да заеме кота 121 и гледайте, щото нейният леви фланг да поддържа 15-а низамска дивизия. № 3302. 19 октомври 1916 г. Предадена в 4 часа сл. пл.

Командващ III армия, генерал-лейтенант Тошев.

Вярно, началник Разузнавателна секция

майор /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 107. Препис. Машинопис.

86

Телеграма № 66

от командващия III българска армия до 45-и турски пехотен полк с нареждане същият да действа съвместно с 25-и пехотен полк срещу противниковите войски на Добруджанския фронт

Б. м., 19 октомври 1916 г.

Щаба на III армия

Даде се заповед на 45-и полк – левия фланг на 15-а дивизия, който се фланкирал от противника, да атакува на нож противника заедно с нашия 25-и полк – десния фланг на 1-а софийска дивизия. № 66. 19 октомври 1916 г. 3 часа 40 м. в.

Приета 4 ч. 30 м. в.

Подполковник Гиков

Вярно: началник Разузнавателната секция
майор /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 108. Препис. Машинопис.

87

Телеграма № 6910 от командващия III българска армия до фелдмаршал фон Макензен за обстановката на морския и сухопътния фронт в Добруджа на 19 октомври 1916 г.

Б. м., 19 октомври 1916 г.

Положението към 7 ч. сл. пл. на 19 октомври 1916 г.

Морски фронт – спокойно.

Сухопътен фронт. 1-а софийска дивизия – с десния фланг достигнала един км южно от кота 151; центърът е достигнал на 500 м южно от кота 164 и височите северно от Арабаджи[82]; левият фланг достигнал до Сатул Гьол Баскул. Тоя фланг не е можал да напредне, понеже срещнал силно съпротивление и бил обстрелван от кота 137.

6-и турски корпус – левият фланг е достигнал до неприятелските телени мрежи до кота 142 и до височата, находяща се 2 км югоизточно от с. Кокарджа[83], а центърът и десният фланг са напреднали на около 500–1000 крачки от старите си позиции.

Корпусният командир донася, че батареите му останали без припаси, а всичко разполагал само с около 120 гранати на оръдие.

4-а преславска дивизия – с десния си фланг непосредствено южно от Софулар[84]; с център кота 103 (северно от Мердевенли Пунар), северната окрайна на Бешаул и височините северно от Карабака[85]. № 6910. 19 октомври 1916 г.

От Източната група няма сведение.

Командващ III армия
генерал-лейтенант Тошев
Вярно: началник Разузнавателната секция
майор /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 118. Препис. Машинопис.

88

Телеграма от Щаба на III българска армия до 6-и турски корпус с известие за бойните действия на 15-а и 25-а турски дивизии

Б. м., 19 октомври 1916 г.

15-а дивизия е напреднала около 2 км; срещу нея констатирани слаби пехотни части. Досега срещу фронта ѝ стрелят само две неприятелски батареи. Частите от дивизията се намират 300–400 метра пред окопите на неприятеля. Левият фланг на дивизията е малко напред от десния фланг на Софийската дивизия.

25-а дивизия с десния си фланг и центъра е напреднала досега с един километър. Обаче левият фланг (74-и полк) изглежда, че е малко напреднал около 500 метра, понеже не знаел где е десният фланг (38-и полк) на 15-а дивизия. Даде се заповед да настъпи и левият фланг. 19 октомври 1916 г. 1ч. 20 м. сл. пл.

/п./: подполковник Гиков
Вярно, началник на Разузнавателната секция III армия,
от Генералния щаб, подполковник/п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 105. Препис. Машинопис.

89

Донесение № 30

от командващия Западната група генерал-лейтенант Тошев до началника на 1-а софийска дивизия по повод съвместните действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт

Б. м., 20 октомври 1916 г.

За да се доразвие успехът на Турския корпус, ще разпоредите тази вечер или утре рано да се предадат временно командирът на корпуса и още 2 полски с. с. батареи, понеже батареите на турския корпус за 2–3 дена не ще могат да се използват по известни причини. Влезте в споразумение с командира на корпуса за мястото, гдето трябва да му изпратите батареите. За направеното донесете.

Командващи Западната група,
/п./: генерал-лейтенант Тошев
Вярно, началник Разуз. секция при III армия /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 241, л. 123. Препис. Машинопис.

90

Телеграма № 140

от командира на 6-и турски корпус до командващия III българска армия по повод състоянието на подчинените му воини преди сраженията на 6 октомври 1916 г.

Б. м., 20 октомври 1916 г.

На № 64. По сметките и сведенията на корпуса, ние нямаме никъде снаряди. Складът за муниците, които пристигат в Германия, е в Кара Омур[86]. От 6 дни насам там не е останал нито един снаряд. В Караач ня -

маме склад. Складовете на 25-а дивизия са също известни. Муниционните транспорти са пълни с припаси за утрешния бой. Засега муниции имаме само в частите и муниционните транспорти.

№ 140.

Командир на 6-и турски корпус, генерал-майор Хилми

Вярно: началник Разузнавателната секция

майор /п./: / не се чете/

[Резолюция: Съобщено му е да разходва снарядите пестеливо. Да донесе в Щаба фон Макензен, че има само за утре снаряди. 20 октомври 1916 г. Полковник Попов.]

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 124. Препис. Машинопис.

91

Бърза телеграма № 137 от командира на 6-и турски корпус до командващия III българска армия по повод бойните действия на подчинените под войска на 20 октомври 1916 г.

Б. м., 20 октомври 1916 г.

1. През нощта няма никаква промяна на положението на корпуса. Частите се окопаха в завзетите места.

2. Съгласно основната заповед, дивизиите призори почнаха атака - та. № 137. 7, 20 ч. сутрин. 20 октомври 1916 г.

За Командир 6-и корпус

началник-щаба /п./: Яхя Хаязи

Вярно, началник Разузнавателна секция III армия

майор /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 125. Препис. Машинопис

92

Телеграма № 21

от командващия Западната група генерал-лейтенант Тошев до командира на 6-и турски корпус по повод предстоящите съвместни бойни действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт

Б. м., 20 октомври 1916 г.

На № 138. След като завладеете с корпуса линията кота 142, с. Кокарджа[87], чифлика Сусус-Али-бей, кота 138, кота 121, частите да се утвърдят здраво на тая линия. Заповядано е на началника 4-а дивизия да настъпи също с левия си фланг източно от кота 121, гдето да влезе в свръзка с корпуса. След заемането на горепоказаната линия, веднага донесете. №21. 10 ч. пр. пл.

Командващ Западната група
/п./ генерал-лейтенант Тошев
Вярно, началник на Разузнавателна секция III армия
/п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 127. Препис. Машинопис.

93

Бърза телеграма № 22

от генерал Ст. Тошев до командира на 6-и турски корпус по повод съвместните бойни действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт

Б. м., 20 октомври 1916 г.

Ако сте заели линията Кокарджа[88], чифлика Сусус-Али-бей, кота 138, кота 121, продължете настъплението и при слабо съпротивление на противника, заемете линията кота 147 (Кожа–Юг), гребена при буквата **О** на надписа Орман[89] и с. Спапунар, където да се затвърдите и чрез Спапунар да влезете във връзка с 1-а дивизия. За целта Ви се дава 1 дружина от 47-и полк, която да се разходва само в краен случай. Поискайте дружината от командира на 47-и полк и я насочете където е нужно. Заповядано е на командира на полка да Ви даде дружина по Ваше поискване. Заповядано е на началника на 1-а дивизия да настъпи и влезе във връзка с Вас при с. Спапунар. След като заемете и тази линия, донесете незабавно, за да получите нова заповед. № 22. 20 октомври 1916 г., 10 ч. 30 мин. пр. пл.

Командир Западната група
/п./ генерал-лейтенант Тошев
Вярно, началник на Разузнавателната секция III армия
/п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 129. Препис. Машинопис.

94

Донесение № 20 от командващия III армия – генерал-лейтенант Ст. Тошев, до началника на 4-а преславска дивизия по повод успешните бойни действия на 6-и турски корпус на Добружанския фронт

Б. м., 20 октомври 1916 г.

Турският корпус настъпва много успешно. Десният фланг на 25-а турска дивизия също ще настъпи. Разпоредете незабавно и Вашият ляв фланг да настъпи северно от височините при Карабак[90], които вчера заехте. На кота 121 е насочен десният фланг на 25-а дивизия. Съдействувайте на настъплението му. Заповядано е също и на 36-и полк от Сборната дивизия да настъпва към с. Аджемлар[91]. Вий ще продължите настъплението си и с центъра, и десния си флаг, даже и ако споменатият полк не е почнал още настъплението.

/п./: командващи III армия
генерал-лейтенант Тошев.
Вярно, началник на Разузнавателна секция III армия
/п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 138. Препис. Машинопис.

95

Телеграма от генерал-лейтенант Ст. Тошев до началника на 4-а преславска дивизия по повод съвместните бойни действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт

Б. м., 20 октомври 1916 г.

Понеже турския корпус е завладял Кокарджа[92] – Чифлик Али бей и кота 121 и ще настъпи от тая линия напред, съобразявайте действията си с десния фланг на 25-а турска дивизия, като се поддавате и Вие напред от кота 121 с левия си фланг и центъра.

Командващи Западната група
генерал-лейтенант Тошев
Вярно, началник Разузнав. ценз. секция III армия
майор /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 139, Препис. Машинопис.

96

Поверителна оперативна заповед на командващия III българска армия по повод съвместните действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт

с. Хайрянкьой, 22 октомври 1916 г.

Утре, 23 окгомври, частите от армията да продължават преследването на противника и достигнат долуозначените линии:

а) 1-а софийска дивизия, усилена с 47-и полк, да настъпи в 6 ч. преди пладне с десния си фланг и центъра напред, като достигне височините, които се намират южно от кота 126, височините източно от с. Ивринец (източно) и тези южно от кота 127 (Хаши Юг). На означената линия частите ще се окопаят.

б) 6-и турски корпус утре, 23 октомври, в 7 часа преди пладне да настъпи и достигне линията: кота 110 (км северно от Куюс Мамут) – Меджидие (изключително), като държи два полка зад левия си фланг около табия Франчиаска. На горната линия частите да се окопаят.

в) 4-а преславска дивизия утре, 23 октомври, в 7 часа преди пладне да настъпи и достигне линията: Меджидие (включително) до ст. Дорабанция, като се утвърди на височините южно от железопътната линия. Да държи един полк в резерва зад десния си фланг, а друг полк да остави в мое разпореждане при Идрис Кируос[93] (кота 127).

г) 47-и пехотен полк остава в мое разпореждане при Коджа Юг, по разпореждане на началника на 1-а софийска дивизия полкът утре рано да се притегли към дивизията и се употреби според нуждата.

Частите солидно да се окопаят на заетите си места и да изпратят рекогносцировъчни патрули за разузнаване към Черноводския тет де-пон.

Дивизиите и турският корпус да вземат мерки за отбиване възможните контраатаки, като държат постоянна връзка помежду си и взаимно да си съдействат.

Командващи III армия
генерал-лейтенант /п./: /не се чете/
Началник-щаба
от Генералния щаб, полковник /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 1, а. е. 6, л. 70. Препис. Машинопис.

97

Донесение на командира на 6-и турски корпус до командващия III българска армия по повод успешните бойни действия на подведомствените му части на Добруджанския фронт

Б. м., 22 октомври 1916 г.

Днес частите на корпуса благополучно продължиха атаките си и в 4 ч. сл. пл. заеха гребените северно от кота 127, която се намира западно от Разиян и гребените северно от Мамут Куюс, и гребените южно от Идрис Куюс, и на тази линия се закрепиха.

Днес противникът срещу левия фланг на 15-а дивизия беше много успешен, със силна артилерия и пехота, но въпреки това дивизията с голяма храброст и решителност атакува.

На запад от Мамут Куюс противникът имаше големи части и вследствие, че на напредването на 1-а софийска дивизия са се дали големи жертви от силен залпов артилерийски огън на противника; той контраатакувал, обаче ние с резервните части укрепяваме си частите и заедно с артилерийския чувствителен огън е бил принуден противникът да отстъпи в бягство. Срещу 1-а софийска дивизия на десния ѝ фланг е нямало противник и тя е бездействала и заради туй нашата 15-а дивизия дала много жертви.

По показанията на руски пленници противникът днес е бил усилен с нови свои и руски части.

Днес пленихме малко пленници и трофеи заедно със 7 картечници.

Командващият 6-и турски корпус Хилми
Вярно, началник Разузнав. цензур. секция III армия
майор /п./: /не се чете

[Надпис: Докладвано. Да му се предпише да донесе документално, че десният фланг на 1-а софийска дивизия е бездействал, защото обвинението е тежко, а пък по донесение на началника 1-а дивизия и по положението, което дивизията заема тази вечер, дивизията нито момент не е бездействала, а всичкото време е водила бой и е напреднал 45-и турски полк, обаче и досега е изоставал назад, което се вижда и от Вашето донесение, тъй като десният фланг на 1-а дивизия е 2 км северно от кота 149, а левият фланг на 15-а дивизия е южно от с. Индрис.
22 октомври 1916 г. Полковник Попов.]

Ф. 740, оп. 5, а. е. 421, л. 175. Препис. Машинопис.

98

Телеграма № 4539 от генерал Н. Жеков до турския помощник-главнокомандващ по повод действията на 26-а турска дивизия на Южния фронт

Кюстендил, 22 октомври 1916 г.

Предвид на съсредоточението на 26-а дивизия при Узун Кюпрю, откъдето във всяко време ще можем посредством железницата да подкрепим Деде Агачкия гарнизон, то аз се съгласявам с мнението на Ваше превъзходителство, защото 26-а дивизия да остане цяла на сегашното си място.

Главнокомандващ /п./ генерал-лейтенант Жеков
Вярно: началник на Оперативно отделение
от Генералния щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 146, Препис. Машинопис.

99

Оперативна заповед № 44 на Западната група на генерал-лейтенант Ст. Тошев по повод предстоящите съвместни бойни действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт

Мик Бюлюл, 25 октомври 1916 г.

След днешните боеве противникът пред фронта на армията отстъпил една част в северна посока, а друга част – в западна посока, на левия бряг на Дунава. Черноводският тед де пон след кратък бой е завладян.

Частите от армията са достигнали линията Мичи Сеймене, кота 106 (Тортоман) и висотите южно от с. Тортоман.

Източната група е достигнала линията Мовила Биларлар (129)–Кара тепе–Естер Ташаул.

Заповядвам дивизиите и турският корпус да се разположат както следва:

а) 1-а софийска дивизия да се завърти на линията Мичи Сеймене до кота 106 (Тортоман) изключително. Да изпрати авангард към кръстопътя 3 км западно от Ташпунар, където да се утвърди.

Да се изпрати дивизионната конница към Балтачещи с цел да се преследва противникът.

Да постави при Черна вода две тежки дълги батареи за обстрелване подстъпите от левия бряг на Дунав към моста и мониторите.

Да изпрати две роти с картечници на левия бряг на Дунава при западния край на моста.

б) 4-а преславска дивизия да се затвърди на линията кота 106 (Тортоман), включително до 5-а, село Тортоман за Доробанца. Да изпрати авангард към кота 129 (Мовила Биларлар), където да се укрепи и влезе във връзка с левия фланг на Сборната дивизия при Доробанца.

Да изпрати всичката си конница към Кара тепе и да преследва противника.

в) 6-и турски корпус под началството на генерал-майор Хилми паша да се съсредоточи в района ст. Мирчеа вода – Аксан Демир табия.

Началникът на 1-а софийска дивизия да остави за гарнизон Черна вода 1 1/2 дружини и 1 батарея и да вземе мерки за охранение левия фланг на армията от ез. Олтина на североизток.

Частите солидно да се окопаят на заетите си места и да вземат мерки за охранение.

Началниците на дивизията и турският корпус да открият връзка помежду си и с Щаба на армията.

Щабът на армията – в Мик Бюлбюл.

Командующи армията
/п./: /не се чете/
Началник щаба
от Генералния щаб
полковник /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 1, а. е. 6, л. 76, 77. Оригинал. Машинопис.

100

Поверителна оперативна заповед № 45 на командващия III българска армия генерал-лейтенант Ст. Тошев по повод съвместните бойни действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт

Мик Бюлбюл, 26 октомври 1916 г.

1. От днешно число частите от Източната и Западната група и 1-а конна дивизия влизат в мое подчинение.

2. Заповядвам утре, 27 октомври, частите от армията да заемат и се укрепят на долуозначените линии:

а) 1-а софийска дивизия да заеме и солидно да се укрепи на линията: кота 89, кота 126 (Завал баир), кота 204 (Алах баир) до пътя Доробанца и Сатискьой роман. Щабът на дивизията в Ташпунар да изпрати авангард към Еркезек.

Дивизията да вземе мерки за охранение на левия фланг на армията от ез. Олтина на север и остави нужния гарнизон в Черна вода, както бе заповядано с оператив[на] заповед № 44, и да заеме западния край на железопътния мост.

б) 4-а преславска дивизия да заеме и солидно да се укрепи на линията от пътя Доробанца за Сатискьой Роман, кота 203, кота 189, кота 177 (Естер) до новата железопътна линия Меджедие за Тулча. Щабът на дивизията в Доробанца да изпрати авангард към кота 185 (Д. Теле).

в) Сборната дивизия в състав 35-и полк (3 дружини) 36-и, 53-и полкове, 16-и полк (2 дружини), 6-и маршеви полк (2 дружини) и 11-и маршеви полк, под началството на генерал-майор Кантарджиев, да заеме и солидно да се укрепи на линията от железопътната линия при Естер, Долу Фак, ез. Ташавлу до морето. Щабът на дивизията в Кара Мурад да изпрати един авангард северно от с. Палац Мик.

Да остави при кота 74, североизточно от Кара Коюм, една силна отбранителна застава, към която да се придаде една тежка батарея за обстрелване сухопътната ивица между ез. Ташавлу и морето.

В Кюстенджа да остави гарнизон една дружина от 6-и маршеви полк и една дружина от 21-и германски полк, Морската батарея № 4 и една портова рота.

В Мангалия да остави една протова рота и една нес. с. батарея.

15-а погранична дружина да заеме и охранява участъка на север от ез. Ташавлу.

г) 6-и ТУРСКИ КОРПУС (15-а и 25-а дивизии) остава в мое разпореждане. Да се разположи в района Деринкьой, Аджи Кобул, Докузол, Панагир и от утре, 27 октомври, да започне привеждане в отбранително положение втората отбранителна линия. Мовила Баларлар (129), кота 137 до кота 130, югозападно от Кара Мурад.

Щабът на Корпуса – в Меджедие.

д) 217-а ГЕРМАНСКА ДИВИЗИЯ остава в мое разпореждане. Да се разположи в района Каратай, Ислям тепе, и от утре, 27 октомври, да започне привеждане в отбранително положение втора отбранителна линия кота 130, югозападно от Кара Мурад, кота 103 (Кара Мурад тепе), кота 91 (Ислям тепе).

Щабът на дивизията – в с. Каратай.

е) 1-а КОННА ДИВИЗИЯ с придадените ѝ две дружини от 16-и ловченски полк, една дружина от 35-и пех[отен] полк и една дружина от 6-и маршеви полк и две полски батареи да продължат преследването на противника до окончателното му прогонване зад Дунава, според инструкцията, дадена му с телеграма № 7058 от днешно число.

ж) Тежката артилерия да остане на занимаемите си места; за нейното разпределение ще последва допълнителна заповед.

Дивизиите и турският корпус, за заемане на означените линии, да тръгнат утре, 27 октомври, в 8 часа преди пладне и веднага да започнат солидно да се окопават с всички разполагаеми средства за отбрана съгласно указанията, които ще даде началникът на инженерните войски в армията.

Железопътният мост при Черна Вода и пристанището на Кюстенджа да се приготвят за разрушаване: първият от 1-а софийска, а второто – от Сборната дивизия. Разрушаването ще стане по особена заповед.

За избягване кръстосването на обозите, назначават се пътища: за 1-а софийска дивизия – Мирчея Вода, Тортоман, Ташпунар;

за 4-а преславска дивизия – Меджедие, Деринкьой, Дорабанцу;

за Сборната дивизия – Мурфатлар, Каратай, Кара Мурат;

за 6-и турски корпус – Меджедие, Докузол, Карол I;

за 217-а германска дивизия – Турк Мурфат, ст. Доробана, Каратай.

Началниците на 1-а и 4-а и Сборната дивизии да вземат мерки за охранение и за безопасност.

Началниците на дивизиите и командирът на корпуса да имат постоянна телеграфна и телефонна връзки с Щаба на армията през Меджедие.

Щабът на армията – временно в Мик Бюлбюл, **а по-после** – в Меджедие.

Командуващи III армия
генерал-лейтенант /п./: /не се чете/

Началник-щаба,
от Генералния щаб полковник /п./: / не се чете/

Ф. 740, оп. 1, а. е. 6, л. 78, 79. Оригинал. Машинопис.

101

Оперативна заповед № 48 на командващия III българска армия генерал-лейтенант Ст. Тошев с известие за формирането на военно губернаторство в Добруджа

Меджидие, 1 ноември 1916 г.

§ I

ЗА ЗНАНИЕ И ИЗПЪЛНЕНИЕ. На основание телеграмата от Щаба на фелмаршал фон Макензен № 8719 от 30 октомври образува се военно губернаторство в Румънска Добруджа за административното управление на военноокупационната част от Румънска Добруджа. Тая област обхваща онази част от Румънска Добруджа, която граничи на юг с линията: Мангалия – Хаджилар – Бали-юг (182) – Дерекьой – Иардам-База (196) – Текедереси – Калаичи – Малка Кайнарджа[94] – Алмалий – Силистра; а от север – железопътната линия Кюстенджа – Меджидие – Черна вода. Всички споменати населени места и железопътната линия влизат в губернаторството.

Областта северно от линията Черна вода – Кюстенджа (изключително линията) съставлява операционната зона на армията.

За генерал-губернатор на областта е назначен генерал-лейтенант от Германската армия фон Унгер.

Щабът на губернаторството – Кюстенджа.

За пристанищен капитан в Кюстенджа се назначава запасният капитан-лейтенант Никел.

На генерал-лейтенант фон Унгер се възлага и грижата за цялата крайбрежна отбрана от Варна до езерото Ташавлу. Охраната на брега на север от езерото Ташавлу остава да се завежда от армията. Нему се подчиняват в оперативно отношение и всички части и гарнизони (български и германски), които се намират по крайбрежието и включително и Варненският укрепен пункт.

До пристигането на губернатора началникът на морската отбрана генерал-майор Топалов да продължава да завежда отбраната на дадения му участък.

Частите, управленията и учрежденията, които постоянно или временно се намират във военноокупационната зона или преминават през нея, да се съобразяват с военнополицейските и военноадминистративните разпоредби на губернатора.

Началникът на тиловото управление при армията за въпроси от окупационната зона да съобразява разпоредбите си с тия, дадени от губернатора.

Началникът на морската отбрана генерал Топалов остава като помощник на губернатора и застъпник на интересите на българската държава в окупационната област.

Началникът на Варненския укрепен пункт само в оперативно отношение да се подчинява на губернатора.

Командващият III армия
генерал-лейтенант /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 1, а. е. 6, л. 83, 83 гр. Оригинал. Машинопис.

102

Заповед № 73

на командващия III армия за обявяване на височайша заповед на цар Фердинанд, с която се изказва благодарност по повод успешните действия на българските войски на Добруджанския фронт

Меджидие, 5 ноември 1916 г.

ОБЩИ РАЗПОРЕЖДАНИЯ

ОБЯВЯВА СЕ ВИСОЧАЙША ЗАПОВЕД. Като обявявам ВИСОЧАЙШАТА заповед по армията, която НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО върховният вожд благоволи да отправи към всички чинове от поверената ми армия, предадена чрез главнокомандващия на армията, заповядвам тази заповед да се прочете във всичките части по възможност при по-тържествена обстановка.

Офицери, подофицери и войници от Трета армия.

„Очакваните добри дни за разплата с коварния ни северен съсед настъпиха скоро. Провидението даде случай да блесне и срещу новия ни враг величието на всичката оная мощ, която носите в себе си. Нашата съседка Румъния ни нападна, смятайки, че Вашата енергия и бодрост са отслабнали и че сега е сгодният момент да повтори своето хищническо дело от 1913 г. Нейната подлост бе безпримерна, но и безпримерна бе силата на урагана, който помете пълчищата на нашите врагове из златните полета на Добруджа, люлката на древното наше царство. Безподобният щурм на Тутраканската крепост, славните боеве при Добрич и Силистра, атаката на силно укрепените позиции при Кобадин и Топрансар, завладяването на Кюстенджа, Меджидие и Черна вода – всичко това ще бъде за вечни времена символ на несъкрушимата българска мощ.

Въодушевени от чувството на върховния дълг към отечеството, подпомогнати мощно от храбрите и доблестни съюзни нам германски, австро-унгарски и отомански войски, при едно благородно и рицарско съревнование на полето и честта, Вие създадохте дела, които ще отбележат най-хубавите моменти от нашата военна епопея. И сърцето ми се изпълня с гордост от това, което Вашата храброст извърши.

С неизменна вяра във Вашата непоколебимост аз Ви отправям възторжените поздрави на целокупния български народ и Ви изказвам Моята дълбока благодарност и признателност, като Ви пожелавам здраве и бодрост за нови, още по-блестящи подвизи! Нека Всевишният бог Ви закриля! С неговата помощ ще възтържествува нашето свято дело.“

ФЕРДИНАНД

(п.): командующи на Действащата армия
генерал-лейтенант ЖЕКОВ
Командующ армията
генерал-лейтенант /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 1, а. е. 13, л. 84. Оригинал. Машинопис.

103

Сведение за предадено оръжие и бойни припаси на турските войски през ноември 1916 г.

Драма, 11 ноември 1916 г.

№ по ред	Кому е дадено	Гр. пушки обр. 1913–1913 г.	Патрони за гр. пушки	Кога е дадено
1	Турска милиция в Кавала	700	210 000	15. X. 1916
2	Турска милиция в Саръ-Шабан	1500	225 000	17. X. „ „
3	Турска милиция в Зегош	974	123 000	25. X. „ „
4	Турска милиция в Правище	1000	150 000	„ „ „ „
5	Турска милиция в Алистрат	850	150 000	27. X. „ „
	Всичко	5024	858 000	

Командир на 10-а артил. бригада
полковник: /п./: /не се чете/
Бригаден адютант
подпоручик: /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1276, л. 464. Препис. Ръкопис.

104

Из телеграма от Щаба на III българска армия до Щаба на Действащата армия с известие за състоянието и дислокацията на българските и турските войски на Добруджанския фронт

Б. м., 11 ноември 1916 г.

МОРСКИ ФРОНТ. Спокойно.

КОННА ДИВИЗИЯ. Конната дивизия е разположена в село Кьор Чешма (една бригада) и останалите три полка в района с. Тортоман Дефча Геабаку.

4-а дивизия. Днес в 9 ч. преди пладне противникът зае с две дружини кота 209, на която се укрепва.

Неприятелски вериги към 11 ч. преди пладне заеха кота 214; в 1 ч. след пладне една неприятелска дружина е излязла от село Терзикьой и се насочила по дерето към с. Моара Кокоанай; авангардът ни на к[ота] 185 (Д. Тепе) към 4 ч. 30 м. след пладне е завързал бой с тази дружина. Пред фронта на авангарда при кота 171 нищо особено.

Към 12 ч. 30 м. след пладне един неприятелски монитор се явил при с. Мари сеймени, обстрелял заставата при това село и самото село, без да причини повреди, и се оттеглил на север, като спрял при село Калакьой. Полковете укрепяват главната позиция.

Сборната дивизия. Днес противникът заел с 23 дружини кота 132 северно от Кожелак и кота 217 – северно от Тари верде, гдето се окопава. Два неприятелски конни полка с пехота и артилерия към 2ч. 40 м. след пладне настъпили от с. Инам Чешме към с. Дуинжи и по̀ на изток. Полковете укрепяват главната позиция.

6-и турски корпус. Спокойно. Частите укрепяват позициите си.

Ф. 40, оп. 2, а. е. 601, л. 15. Препис. Машинопис.

105

Телеграма № 891 от генерал-лейтенант Ст. Тошев до Щаба на Действащата армия за обстановката на Добруджанския фронт на 12 ноември 1916 г.

Б. м., 12 ноември 1916 г.

МОРСКИ ФРОНТ. Спокойно.

1-а КОННА ДИВИЗИЯ. Нощта мина спокойно.

4-а П. ДИВИЗИЯ. Нощта мина спокойно. Авангардът при кота 185 (Д. Тепе) с пехотен и картечен огън е спрял настъплението на противника, с когото вчера към 4 ч. 30 м. сл. пл. завързан бой (донесение № 7824).

Полковете работят главната позиция.

Сборната дивизия. Тази нощ авангардите на дивизията по заповед се оттеглиха, като десният зае кота 165 (Кара Тепе), а левият – кота 137, южно от село КИРИШЛИК. Тази заповед е дал началникът на дивизията, предвид явяването на превъзходен противник.

Частите усилено работят главната позиция.

ДУНАВСКА ОТБРАНА. Нощта мина спокойно. Дружините укрепяват десния бряг на ДУНАВА.

6-и ТУРСКИ КОРПУС. Спокойно. Полковете от 15-а дивизия укрепяват втората отбранителна линия 7840.

Командующи III армия генерал-лейтенант Тошев

Ф. 40, оп. 2, а. е. 601, л. 36. Препис. Машинопис.

106

Сведение за отпуснато оръжие и бойни припаси на турските войски от страна на българското командване

Меджидие, 19 ноември 1916 г.

№ по ред	Кому е отпуснато	с 3и Линейни пехотни патрони	7.5с/м.с.с.полс-ки снаряди	Оръжейно масло в кл.	олеанафгич	Psgt е отпусната	Кога е отпусната
	От –и разход. огн. склад						
1	На 25-и турски корпус	-	1600	-	-	Гара Кубад	5/Х916
2	-------//-------//-------//-------	-	2232	144	-	---//---	6/Х916
3	-------//------//-------//-------	-	1120 4952	-		---//---	7/Х916
4	-------//-------//-------//--------	-	-	-	190	---//---	17/Х916
	От 4-разх. огн. склад						
5	Поручик Саед от 6-и Кол-Арду джапане-табуру от 25-а Турска дивизия	400	-	150	-	СевернаГара гр.Добрич	24/IХ 1916 г.
6	Подпоручик Мюниб 2 джапане-Табуру, 2 нияде Кал 25 т. Турска дивизия	104515	-	-	-	---//---	25/IХ 1916 г.
7	Началнику Турския огнестрелен склад на 25 Турска дивизия Фелдфебел Текир	-	1012	-	-	Гара К-омер	5/Х916 г.
8	-------//-------//--------//--------	-	1016	-	-	---//---	---//---
9	-------//-------//--------//--------	-	1206	-	-	---//---	6/Х---
10	-------//-------//-------//---------	-	2591	-	-	---//---	7/Х---
		104915	10777	294	190		
11	Началнику Турския огнестрелен склад на 25-а Турска дивизия Фелдмершал Бекар	-	1278	-	-	Гара Кара-Омар	8/Х 916г.
12	-------//-------//--------//--------	-	1200	-	-	---//---	---//---
13	-------//--------//---------//--------	-	1092	-	-	---//---	13/Х916
	От 6-и разх.Огн.Склад						
14	На 25-а Турска дивизия	150000	-	-	-	Гара Кубадин	3/Х916
15	На 15-а -------//-------//-------	-	-	105	-	---//---	17/Х---
16	-------//--------//---------//--------	-	-	-	306	---//--	---//---
	Всичко	254915	14347	399	496		

Началник на Артилер. III армия
полковник /п./: /не се чете/
Завеждащ Артилерийското доволствие
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1276, л. 466. Оригинал. Ръкопис.

107

Сведение за отпуснатато количество бойни припаси на турските войски, ноември 1916 г.

Кюстендил, 20 ноември 1916 г.

1*	2	3	4	5	6	7	8
От III-а армия.							
На 25-а турска дивизия	24. IX.	400	–	–	150	–	–
На „ „ „	25. IX.	104515	–	–	–	–	–
На „ „ „	3.X.	150000	–	–	–	–	–
На „ „ „	5. X.	–	–	2028	–	–	–
На 25-и турски корпус	„	–	–	1600	–	–	–
На „ „ „	6. X.	–	–	2232	144	–	–
На 25-а турска дивизия	„	–	–	1206	–	–	–
На „ „ „	7. X.	–	–	2591	–	–	–
На 25-и турски корпус	„	–	–	1120	–	–	–
На 25-а турска дивизия	8.X.	–	–	1278	–	–	–
На „ „ „	13.X.	–	–	1092	–	–	–
На 25-и турски корпус	17.X.	–	–	–	–	190	–
15-а турска дивизия	„	–	–	–	105	306	–
На 25-а „ „ „	8.X.	–	–	1200	–	–	–
От 10-а пех. дивизия.							
На турската милиция Кавала	15.X.	–	210000	–	–	–	700
На същата в Саръ-шабан	17.X.	–	225000	–	–	–	1500
На „ „ Зегош и Правище	25.X.	–	273000	–	–	–	1974
На същата в Алистрат	27.X.	–	150000	–	–	–	850

Началник на Секцията артилерийско
доволствие при Щаба на Действащата армия
/п./: подполковник Кънев

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1276, л. 468. Оригинал. Машинопис.

* Легенда: 1) кому е отпуснато; 2) дата на отпускането; 3) трилинейни патрони; 4) патрони на гръцки пушки; 5) 7,7 с.с. полски; 6) олеонафт; 7) гръцки пушки; 8) забележка

108

Телеграма на Енвер паша до генерал Н. Жеков с молба да бъдат изпратени до него атестации на командири на военни части, направени от българските военачалници. Приложение на атестациите на някои от турските командири

Цариград, 25 ноември 1916 г.

Ще бъда твърде благодарен на Ваше превъзходителство, ако благоволите да наредите, щото българските началници на турските корпусни командири, както и на командирите на самостоятелни дивизии и отряди да ми изпроводят една оценка за способностите на тези офицери.

/п./: Енвер
главнокомандуващи и военен министър

Атестация
на командира на 20-и турски корпус генерал-майор Абдул Керим

За краткото време, през което командирът на 20-и турски корпус генерал-майор Абдул Керим е в поверената ми армия, мога да дам само следната кратка атестация, понеже сериозна бойна дейност през това време корпусът не е имал.

Здрав, издръжлив и енергичен офицер. Интелигентен е. Внимателен, много деликатен, честолюбив. Понякога прибързан в решенията си по причина на голямото му усърдие. Прави впечатление на храбър офицер. Притежава командна способност. Държи строга дисциплина в корпуса и упражнява надзор върху подчинените. Има инициатива и самостоятелност.

Командващ II армия
/п./: генерал-лейтенант Тодоров

Атестация

За бойната дееспособност и войнските качества на началника на 46-а дивизия от 20-и турски корпус полковник Махмуд Белиг бей

1. Споменатият е от Генералния щаб. Образование превъзходно. Владее френски.

2. Здравословно състояние добро. Телесно средно развит. Женен.

3. Сериозен. Добре запознат с литературата. Добре възпитан (учтив).

4. Интелигентен и способен е. Превъзходно запознат с военните устави и нареждания.

5. Установил е в частта си добра дисциплина, отношения бащински, отличава се с бистър ум.

6. Служил е в Генералния щаб и е бил началник-щаба. От дълго време изпълнява длъжност началник-дивизия.

7. При всичко, че е стар, той с достойнство заема сегашната длъжност.

Командир на 20-и турски корпус
/п./: генерал-майор Абдул Керим
Вярно. Помощник-началник на II армия
от Генерал[ния] щаб
/п./: подполковник Петров

Атестация

за командира на 6-и турски корпус г. генерал Хилми паша

1. Интелигентен, със здрави военни познания. Разпоредителен. С твърда воля. Храбър. Строго изпълнителен. Здраво държи частите в ръцете си. Здрав физически. Липсва му обаче инициатива.

2. В боевете, които води корпусът в състава на армията, той, генерал Хилми паша, се държа отлично. Заяви с уместни целесъобразни бойни разпореждания, които правеше с хладнокръвие. Смел, храбър. Винаги се е държал близо до първите линии, за да влияе на духа на войските си. В боя на 3 октомври при с. Амузачея, когато към 6 часа след пладне 75-и и 59-и турски полкове се разколебаха от неприятелския артилерийски огън и след като оставиха в неприятелски ръце 2 свои ба-

тареи, почнаха да отстъпват в безредие, и когато другите по-близки началници на тия полкове, включително и началникът на 25-а дивизия, бяха също увлечени в отстъплението, командирът на корпуса генерал Хилми паша се явява зад отстъпващите части и с личния си пример, подкрепен от българските дружини от 11-и маршеви полк, които се изпратиха от Щаба на армията да спрат отстъплението, успя да спре отстъпващите полкове, групира ги и въздейства върху падналия им морал.

3. Като висш началник – другар от съюзна армия, прояви голяма коректност и отличен такт. 7 декември [1]916 г., гр. Меджидие.

Командващ III армия
/п./: генерал-майор Нерезов

Атестация

За началника на 25-а низамска дивизия полковник Шукри

Интелигентен генерал-щабен офицер. Съобразителен. Енергичен. Здрав физически. С голяма наклоност към проявяване инициатива. Обаче вижда се ясно, че няма още служебна опитност, за да държи здраво частите в ръцете си и да влияе върху морала им. При това той не прояви във всички боеве нужното за сана му хладнокръвие и разпоредителност. Така в боя на 3 октомври при с. Амузачея частите му се разколебаха и почнаха отстъпление, в което безредие е бил и той увлечен, вместо със силата на властта, с която разполага, и с личния си пример да спре отстъпващите и повдигне морала им. 7 декември [1]916 г., гр. Меджидие.

Командващ III армия
/п./: генерал-майор Нерезов

Атестация

на началника на 15-а дивизия подполковник Сюлейман Изет

Е в дивизията от 20 дни. Интелигентен генерал-щабен офицер, знаещ добре службата. Дисциплиниран, разпоредителен. Изглежда физически слабоват. Боледува. В подготовката на поверената му за отбрана позиция във фортификационно отношение взема активно участие. За командните му качества обаче не мога да се произнеса, понеже откак е поел командване на дивизията, не е имало пред фронта му бойни действия. 7 декември 1916 г., гр. Меджидие.

Командващ III армия
/п./: генерал-майор Нерезов

Атестация
на командира на 6-и турски корпус генерал Хилми паша

Интелигентен, със солидни военни познания. Разпоредителен. С твърда воля. Храбър, строго изпълнителен. Здраво държи частите в ръцете си. Здрав физически. Суров войник. В боевете, в които води корпуса в състава на армията, генерал Хилми паша се държа отлично. Заяви се с уместни, целесъобразни бойни разпореждания, които прави с хладнокръвие. Смел. Винаги е близо до първите линии, за да влияе с присъствието на духа на частите. В боя на 3 октомври при Амузачея, когато към 6 часа след пладне 75-и и 59-и турски полкове се разколебаха от неприятелския артилерийски огън и се яви опасност от отстъпление, командирът на корпуса генерал Хилми паша застана пред оттеглящите се части и успя с личния си пример да спре войските, да ги групира и да повдигне наново отпадналия им дух.

Като висш офицер-другар от една съюзна армия той всякога е проявявал голяма коректност и отличен такт.

Главнокомандващ Българската действаща армия
генерал-лейтенант Жеков

Атестация
За началника на 15-а турска дивизия подполковник Сюлейман Изет

Интелигентен генерал-щабен офицер, който добре познава службата. Дисциплиниран, разпоредителен. Изглежда физически слабоват. Боледува. В укрепяването на поверената му за отбрана позиция взема живо участие. За командните му качества обаче не мога да се произнеса, понеже откак е поел командването пред фронта на неговата дивизия, не се е развила никаква бойна дейност.

Главнокомандващ Българската действаща армия
генерал-лейтенант Жеков

Атестация

за началника на 25-а турска низамска дивизия полковник Шукри

Интелигентен генерал-щабен офицер. Съобразителен. Енергичен. Здрав физически. С голяма наклоност към инициатива.

Той трябва обаче да поработи още малко за личното си усъвършенстване, за да придобие опитност в службата и да вкорени в себе си нужните на всеки началник, както и на всеки войник хладнокръвие и решителност.

Главнокомандващ Българската действаща армия
генерал-лейтенант Жеков

Атестация

за началника на 50-а турска дивизия подполковник Шукри

Здрав, издръжлив, енергичен, интелигентен, самоуверен, спокоен, разпоредителен и съобразителен.

При настъплението на англичаните към Карабаир, с цел да атакуват намиращите се там турски части, той прояви голямо спокойствие (присъствие на духа); взетите от него мерки бяха рационални и съобразни на обстановката. При същите операции той разви и една активност, която донесе победата на неговите части.

Изобщо подполковник Шукри като началник на дивизия, макар и на вид скромен, прави много добро впечатление и вдъхва доверие.

Добър и дисциплиниран войник.

Главнокомандващ Българската действаща армия
генерал-лейтенант Жеков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 749, л. 275–276 а. Препис. Машинопис.

109

Тайно писмо № 10 415

от началника на артилерията при Българската армия до турския офицер за свръзка с искане да се постави необходимата артилерия при Кулели-Бургас за отбрана на противниковите въздушни нападения

Кюстендил, 14 декември 1916 г.

По-преди имаше турска артилерия при железопътните мостове около Кулели-Бургас, като заедно с нашата армия там пазеха против въздушни нападения.

По сведения турската артилерия от около Кулели-Бургас сега била вдигната.

Предвид на това, че опасността от въздушни нападения на мостовете не е изключена и че такова нападение е било предприето от противниците от юг с четири аероплана на 13-и того и вероятно ще се повтори, моля застъпничеството Ви пред Турската главна квартира да се изпрати и постави на позиция около Кулели-Бургас необходимата артилерия за по-сигурната отбрана.

За резултата от Вашите постъпки моля да ми известите.

Началник на артилерията,
от артилерията инж. полковник /п./: /не се чете/
Началник секция
капитан /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 284, л. 445. Оригинал. Ръкопис.

110

Бързо тайно писмо № 5577 от Министерството на войната до Централния комитет за подпомагане на войнишките семейства с известие за нареждане на министъра на войната да се даде държавна помощ на мюсюлманските семейства, чиито работоспособни членове служат в редовете на армията

София, 16 декември 1916 г.

Министерство на войната, по заповед на господина Министъра, известява в Централния комитет за подпомагане войнишките семейства, че трябва да се дава държавна помощ и на мюсюлманските бедни семейства, на които способните за работа членове служат в редовете на армията, макар че такива са били командировани в турските части в Галиция, Румъния, Добруджа или Цариград, тъй като и те се бият за общата кауза на Централните сили.

/п./: началник на Канцеларията,
от Генералния щаб,
генерал-майор Брадистилов
Началник на Инспек. част
подполковник Димитриев,

Вярно
За началника на Адют. секция
поручик /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 340, л. 151, 151 гр. Препис. Машинопис.

111

Бърза телеграма № 5083 от началник-щаба на Действащата българска армия до началника на железопътните съобщения с молба за съдействие за предоставяне на влакове, които да бъдат използвани за превоз на храни за Турция

Кюстендил, 16 декември 1916 г.

От Германската главна квартира се получи следната телеграма:

„Животът в Цариград е необикновено труден. Причината за това е, че не пристигат обещаните от Добруджа съестни припаси. Тренове[95] от Кюстенджа не можели да тръгват поради превозването на войски. Моля, ако съществува каквато и да било възможност, да се съгласите, щото всеки трети ден да тръгва един трен със съестни припаси за Турция, който да има предимство пред военните тренове. Пренасянето на румънски храни от Свищов се забави поради ненавременното отпущане на вагони. И в подобни случаи моля да разпоредите да се дава предимство. Ваше превъзходителство навярно ще се съгласите, че Турция има пълно право да претендира за точното изпълнение на поетите задължения за подвизаване на продоволствени припаси. Бих бил благодарен, ако Ваше превъзходителство благоволеше да внуши това правило на всички подчинени учреждения, както това от моя страна е сторено вече по отношение на германците. № 16233. „Лудендорф“.

Предлагам Ви да проучите най-основно въпроса за редовното и бързо изпращане на исканите влакове с храни в Турция, като своевременно донесете за възможното, което може да се направи.

Началник-щаба на Действащата армия
/п./: полковник Луков
Вярно: началник на Оперативното отделение
от Генералния щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 247. Препис. Машинопис.

112

Писмо № 5141

от Щаба на Действуващата армия до турския военен аташе с молба да се поискат локомотиви и вагони от Германия за превозване на храни от Добруджа и Свищов за Турция

Кюстендил, 24 декември 1916 г.

От генерал Лудендорф се получи телеграма, че животът в Цариград бил труден, защото не пристигнали навреме треновете с хранителни припаси от Добруджа и Свищов.

Понеже всякога сме се въодушевявали от желанието своевременно да се изпълняват от наша страна превозките за Турция, то затова веднага се поискаха обяснения от началника на железопътните съобщения за причините на забавянето превозките за Турция. Той донесе, че това закъснение се дължи на недостатъчното количество машини и вагони, с които разполагаме.

Ние направихме постъпки пред Германската главна квартира да ни се отпуснат от Германия вагони, а главно машини.

Щабът на Действуващата армия моли и от страна на Турция да се направят постъпки пред Германската главна квартира, за да ни се отпуснат по-скоро машини, и то пригодни за нашата планинска местност, каквито сега Германия отпуска на Турция за Анадолските железници.

Щаб на Действуващата армия

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 251. Препис. Машинопис.

113

Сведения за действията на артилерията на 25-а низамска дивизия в боевете от 18 ноември до 24 декември 1916 г.

Б. м., 24 декември 1916 г.

Началник на артилерията, командир на 1-о отделение от 2-и артилерийски полк, артилерийски инжинер
Подполковник Христов
2-а скорострелна бат., 2-и артил. полк, – капитан **Аврамов**
3-а скорострелна ~~~~~ – поручик **Димов**
1-о турско скорострелно отделение – майор Хаири
1-а скорострелна турска батарея – капитан Нешид
2-а скорострелна ~~~~~~~~~~~~~ – поручик Абдулах
2-а 8, 7 нескорострелна батарея – поручик **Красновски**
3-а 10,5 см скорострелна гаубична батарея – ~~~~~ **Райнов**

Отбранителна позиция северно от с. Карол I – с. Дорубанцу.

На 18 ноември със заповед по 25-а низамска дивизия се назначавах н[ачални]к на артилерията в тази дивизия, която отбраняваше участъка от пътя с. Пазарпий – с. Дорубанцу до 1 км западно от пътя Геленджик[96] – Дорубанцу.

2-а с. с, 3-а с. с. и 8,7 см нес. с. батареи бяха на позиция и продължаваха окопаването. Предните дни бях им избрал наблюдателни пунктове.

На турските батареи същия ден избрах наблюдателни пунктове и в мое присъствие заповядах да се пристрелят по Геленджикската могила и пред главната позиция, като се приготвят за нощна стрелба.

Дадох на всички батарейни командири план на местността с посоките на преградния огън.

Почти всеки ден батареите стреляха по неприятелските такива, разположени североизточно от Геленджик, и по окопите на противника, който ги усъвършенстваше и правеше телени мрежи.

На 2 декември пристигна 10,5 см с. с. гаубична батарея на поручик Райнов, на която избрах позиция южно от к[ота] 189, предварително окопана, а наблюдателен пункт – зад могилката западно от котата.

На 3 декември в мое присъствие се пристреля на дадения му участък.

Батареите с огъня си съдействаха за спиране атаката на противника да настъпят при с. Естер и Бериш тепе, поддържаха нашите рекогносцировъчни отряди, които имаха за цел да задържат срещу нас противника и облекчат положението на 4-а преславска дивизия.

От 18 ноември до 15 декември батареите изстреляха от отбранителната позиция следующото количество снаряди:

2-а скорострелна батарея (шрапнели –596, гранати – 1002);

3-а скорострелна батарея (шрапнели – 24, гранати – 98);

2-а нескорострелна 8, 7 бат. (шрапнели – 326, гранати – 343);

3-а скорострелна 10,5 см гаубична бат. (шрапнели – 2, гранати – 15).

Турските батареи представяха сведенията си направо в дивизията.

15 декември – боя при с. Токсов

На 14 декември пристрелях дългата 12 см Д/30 батарея по к[ота] 185, Бал тепе и с. Пазарлий. След пладне, към 3 1/2 часа забелязах изтегляне на една голяма обозна колона по посока на к[ота] 165, а след малко на същото място – с. Киришлик, един голям пушек. Към 6 1/2 часа наблюдателите ми забелязаха огньове още на две места. Веднага донесох на н[ачални]ка на дивизията, като го молех да изпрати разузнавателни роти, за да проследят отблизо какво намерява да прави противникът, защото това бяха примери на отстъпление. Действително към полунощ ми съобщиха, че Бал тепе се зае от наши части и пехотата е в контакт с противника, който отстъпва.

Веднага заповядах батареите през цялата нощ да се приготвят за настъпление.

Сутринта, **в 6 часа преди пладне на 15 декември**, получих заповед по телефона от началника дивизията батареите до втора заповед да останат по местата си.

В 7 ч. преди пладне видях, че пехотните части всички прехвърлиха отсрещния (Бал тепе) гребен; намерих, че стоенето ми е безцелно, заповядах: всички батареи да закачат и настъпят по шосето с. Пазарлий – Токсов в следващия ред: 2-а скорострелна и 3-а скорострелна батареи под камандата на капитан Аврамов; 1-а и 2-а скорострелни турски батареи под командата на майор Хаири, 8,7 см нескорострелна и 10,5 см гаубична батареи (и двете запрегнати с волове) на 1 км зад турските батареи, като гледат да не слизат в дефилето при с. Киришлик, докато полските скорострелни батареи не прехвърлят гребена южно от с. Токсов.

Още през нощта бях разпоредил да се изпратят рекогносцьори с инструменти и греди да направят път през телените мрежи и окопите за оръдията.

Батареите тръгнаха от позициите си в 8 ½ ч. и в 9 ½ ч. влязоха в общата артилерийска колона на шосето с. Пазарлий.

Пехотата бе на 5 км пред нас.

Заповядах на капитан Аврамов веднага да излезе с органите си напред и влезе в свръзка с командира на 59-и пехотен турски полк и ако стане нужда, да му даде веднага съдействие.

Излязох напред, намерих началника на дивизията и му доложих за всичко сторено. Към 1 ½ ч. след пладне забелязах шрапнелни пръскания по нашите вериги, които бяха излезли на височината северно от с. Токсов (к[ота] 94).

Пратих заповед със свръзката 2-а и 3-а батареи да дойдат на тръс в с. Токсов, а сам излязох на висотата 94, където намерих капитан Аврамов и командира на 75-и пехотен турски полк, рекогносцирах набързо мястото и заповядах на капитан Аврамов с двете батареи да избързат на позиция. Избрах наблюдателни пунктове и заповядах на турски войници да направят ровчета.

Противникът се бе окопал по височините и в царевиците северно от с. Токсов (к[ота] 160). Батареята му бе зад гребена, а наблюдателният пункт – на самата кота.

Заповядах на капитан Аврамов да открие огън по наблюдателите, които той веднага подгони, а след това – по окопите на противника източно от шосето.

На поручик Димов заповядах да стреля по окопите западно от шосето.

Огънят и на двете батареи бе сполучлив и ефикасен; нашите вериги се добрижиха на 300 метра до противниковите безнаказано. Противниковата батарея млъкна, а пехотата почна да бяга.

Заповядах да излезе напред в 3 ½ ч. след пладне северозападно, при поддръжките, най-напред батареята на поручик Димов – по взводно, а след това на капитан Аврамов. Турските батареи заеха техните позиции. За през нощта и 4-те батареи прокараха посоки и приготвиха данни за нощна стрелба. На тия позиции и нощувахме.

8. 7-а нескорострелна и 10,5 см гаубична батареи нощуваха на бивак южно от Токсов, настрана от шосето.

Батарейни загуби нямаше.

Изстреляни снаряди:

2-а скорострелна батарея (гранати –72, шрапнели – 252);

3-а скорострелна батарея (шрапнели – 61, гранати – 106).

16 декември. На сутринта се донесе, че противникът отстъпил. Заповядах батареите да тръгнат в 8 ч. преди пладне от позициите си и излязат на шосето за с. Рамичко де Сус. Редът – българските, след тях турските и волските.

При Рамичко де Сус напуснахме шосето и тръгнахме по междуселски път за Али-Факъ, к[ота] 313, гдето бе обект на дивизията за този ден.

Имаха се сведения, че тази кота противникът за благовременно окопал. С приближаването на нашите разезди – противникът откри по тях пушечна стрелба.

Заповядах на капитан Аврамов да заеме позиция авангардна на к[ота] 280, югозападно от с. Каилдере. Другите батареи следваха по пътя западно от к[ота] 280 за к[ота] 313. Окопите на противника бяха добре маскирани в гората и напредването трябваше да става предпазливо. Капитан Аврамов в 4 ч. след пладне откри действителен флангов огън по к[ота] 313 и нанесе доста загуби на противника, които на другия ден видяхме. Нашите пехотни части заеха котата; заповядах веднага на усилен отпор батареята на поручик Димов и турските да заемат позиция от двете страни. Сам отидох на мястото и докато избирах място за позиционно-наблюдателен пункт, бяхме обсипани с пушечни куршуми. Заповядах веднага да откарат на мястото, където бяха стигнали турските батареи, и открият огън по окрайната на гората, което стресна противника и почна да отстъпва. На същото място зае позиция батареята на поручик Димов, а батареите на капитан Аврамов, поручик Райнов и поручик Красновски заповядах да останат и нощуват при кота 280. Изпратих им пехотно прикритие.

Началникът на дивизията дойде при мене, доложих му за положението, като го помолих да се разпореди да се преброди гората, защото батареите са изложени на пехотен близък огън. Полковите поддръжки се привлякоха при батареите. Даже командирът на турския корпус, който наблюдаваше този момент, изпрати ескадрона си и една дружина в помощ.

Заповядах през цялата нощ всички чинове да бодърстват; аз останах също при батареите на позицията.

На сутринта донесоха, че противникът отстъпва. Движение не прие, защото местността пресечна и гориста. Дойде при мене началникът на дивизията и ми даде задачата за 17 декември.

Настъпихме към 2 ½ часа след пладне, след като се очисти гората от противник.

Българските батареи нямат загуби, а турските имаха такива в хора и коне.

Изстреляни снаряди:

2-а скорострелна батарея (шрапнели – 40, гранати – 34).

Боят при укрепената противникова позиция Армутли – Баш-кьой – Чинили – Орта-кьой.

20 декември. Към 9 часа след пладне на 19-и се бе получила оперативната заповед от 6-и турски корпус, в която се казваше, че Сборната дивизия е достигнала с. Налбант-Тръстеник, а 4-а дивизия – с. Орта-кьой. Нашата и турската дивизия отново бяха достигнали линията с. Чикорова – с. Карджелари.

Повика ме началникът на дивизията и прочете оперативната заповед за 20 декември; видяхме, че сме останали много назад, и решихме да тръгнем по-рано и с усилен марш да се изравним с българските дивизии.

Макар и да не бяха пристигнали резервите на батареите поради много калния път, заповядах батареите на Хаири бей и на капитан Аврамов да тръгнат утре, макар и без всичките резервни кола. На нескорострелните и гаубичните батареи изпратих заповед да се движат безостановъчно за пътя Чикорова–Баш-кьой.

Когато авангардът на дивизията влезе в дефилето, в с. Чикорова, бе посрещнат в 8 часа преди пладне от пехотен и артилерийски огън.

Противникови части бяха заели височината 2 км южно от кота 265 и окопали. 74-и и 59-и турски полкове, които бяха в първа линия, се развърнаха в боен ред вдясно и вляво от шосето.

Излязох напред, ориентирах се и заповядах на командира на турското отделение да излезе само една батарея на позиция югоизточно от Саври тепе (кота 236), мислейки, че това са слаби ариергардни части срещу нашия фронт. Батареята откри огън и противникът отстъпи от височината. Нашите части я взеха и продължиха настъплението, но не след много бяха обстреляни силно от артилерийски полски и гаубичен огън. Видях, че положението става сериозно, и заповядах двете турски батареи да заемат позиция южно от височината; излязох напред и избрах наблюдателен пункт на самата противникова височина. Видях, че ние, без да знаем, сме се натъкнали на главната укрепена противникова позиция.

Заповядах турските батареи да открият ураганен огън по цялата окопана и заградена с телени мрежи височина, кота 188.

Батареите действаха много мудно, обърнах вниманието им за лошата стрелба и дадох заповед веднага да излезат 2-а и 3-а скорострелни батареи напред, като батареята на поручик Димов да заеме позиция вдясно от шосето.

Пехотните части от 59-и и 74-и полкове настъпиха стремително напред, преминаха телените мрежи и превзеха височината 188, и се увлякоха дотолкова, че слязоха към с. Чинили и заеха кота 131.

Части от 17-и полк се насочиха към височината югозападно от Баш-кьой и я заеха, макар и да бяха обстреляни с артилерийски огън.

Заповядах на капитан Аврамов да заеме позиция в гънките южно от кота 188, а наблюдателен пункт – на самата височина (кота 188).

Поручик Димов зае позиция, където от шосето, без да излиза от дефилето, а наблюдателният му пункт – при мене на височината, южно от кота 265.

Към 2 часа след пладне на русите дойдоха подкрепления, атакуваха нашите части на кота 131 и нашите отстъпиха. Видя се едно колебание за отстъпване и на кота 188. Заповядах на турските батареи и поручик Димов да стрелят с най-голяма скорост, за да подкрепят нашите части на висотата. Капитан Аврамов бе изпратен за батареята си да излезе от дефилето и заеме позиция в гънката, но аз в този момент не позволих, докато се изясни обстановката.

Нашите се задържаха на кота 188, като дадоха около 1100 души загуби в убити и ранени.

Към 3 часа изпратих заповед да излезе батареята на капитан Аврамов на позиция; с огъня си и доброто наблюдение от височината 188, която се силно обстрелваше от артилерийски и пехотен огън, капитан Аврамов можа да спре по-нататъшните опити на противника да атакува, като обстрелваше всички идещи поддръжки. Той ме държеше в течение за положението на противника пред неговия фронт.

Началникът на дивизията оцени държанието и добрата стрелба на българските батареи и ми благодари за това, като ме попита за причините на слабото действие на турските.

За да съдействаме на заемане висотата югозападно от Баш-кьой, заповядах на 1-а турска батарея да открие огън. Една дружина от 74-и турски полк настъпи, зае я и влезе в южната окрайна на с. Баш-кьой, но биде обстреляна от пехота и артилерия от Сборната дивизия. Тогава стана ясно где са частите от тази дивизия и грешката в превода на оперативната заповед.

За да предотвратим взаимното ни унищожаване, изпратих всичко, което имах на разположение: турския ескадрон, двама адютанти с ординарци, един български кавалерийски разезд да предупредят фланга на Сборната дивизия, че в с. Баш-кьой има турски части, но артилерийският огън продължаваше да бие в селото и ние бяхме принудени да отдръпнем турците на височата.

До тоя момент 35-и пехотен полк не беше взел кота 189 южно от с. Баш-кьой.

Хванаха се много руски пленници, заградени в този участък от турците.

През нощта пехотата и батареите се окопаваха, като наблюдателите следяха най-зорко позицията. Всички офицери заповядах да спят на наблюдателните си пунктове, както и аз с щаба си.

Изпратих заповед на скорострелните и гаубичните батареи преди разсъмване на 21-и да заемат указаните от мен позиции, на скорострелните – вдясно от батареята на капитан Аврамов, гаубичната – вдясно от шосето, зад батареята на поручик Димов. Наблюдателният пункт на поручик Райнов (гаубиците) – при капитан Аврамов (кота 188), а този на поручик Красновски – при мен (на височата южно от кота 188).

Изстреляни снаряди:

2-а скорострелна батарея (гранати – 82, шрапнели – 86);

3-а скорострелна батарея (гранати – 304, шрапнели – 147).

Загуби няма.

21 декември. В 6 ½ часа преди пладне пристигнаха гаубичната и нескорострелните батареи, настаниха се на позицията си и до обяд се престреляха по дадените им обекти: гаубичната батарея – по окопите пред кота 188, а нескорострелните – в участъка северно от с. Баш-кьой. Пехотните части продължиха участието си и останаха на същите позиции, за да се изравнят с българските дивизии, които не бяха още пробили главната позиция.

През нощта, към полунощ, наблюдателите доложиха, че видели червени ракети; разпоредих всички батареи да бъдат готови да открият огън. Исках сам да се уверя в положението и видях, че има силна пушечна и картечна стрелба, но ракетите се дават смесено. Не позволих да се открие огън, макар и от много части да се настъпваше. Грешно са били дадени червени, вместо зелени ракети – се установи от проверката, която направих. И наистина, на сутринта противникът отстъпил.

През този ден капитан Аврамов успешно стреля по противникови поддръжки и по една открита батарея при с. Акъдан, с фронт към 15-а турска дивизия, която, макар на голямо разстояние, накара да замлъкне. Поручик Димов и Красновски стреляха по отстъпващите поддръжки пред участъка им. Поручик Райнов обстреля с действителен и точен огън окопите и на другия ден от пленници се разбра, че има нанесени доста загуби.

Изстреляни снаряди:

2-а скорострелна батарея (гранати – 142, шрапнели – 144);
3-а скорострелна батарея (гранати – 126, шрапнели – 7);
2-а скорострелна батарея (гранати – 75, шрапнели – 17);
3-а гаубична батарея (гранати – 24).

На 22 декември при разсъмване наблюдателите ми донесоха, че забелязали били ракети северно от с. Баш-кьой; уверих се в това и помолих командира на 74-и турски полк, който бе при моя наблюдателен пункт, веднага да настъпи, та да мога да изкарам напред турските батареи и тази на поручик Димов; той отказа, понеже нямало заповед. След половин час се получи такава и аз заповядах.

2-а скорострелна, 2-а нескорострелна и гаубични батареи да останат на позициите си и в случай на нужда да поддържат с огъня си настъплението на турските батареи и тази на поручик Димов.

1-а и 2-а скорострелни турски батареи и тази на поручик Димов да настъпят по шосето за с. Баш-кьой, като се отделят при могилката, гдето се правеше пролез през телените мрежи за с. Чинили – с. Али-бей-кьой, гдето ще заемат позиция.

Аз отидох на кота 188, отгдето се виждаше настъплението на нашата дивизия, на българската вдясно и на 15-а турска вляво.

След като нашите предни части влязоха в с. Али-бей-кьой, заповядах на капитан Аврамов и поручик Райнов и Красновски да се снемат от позициите си и настъпят към с. Али-бей-кьой.

Дойде при мене началникът на дивизията, доложих му за положението и стореното, направих донесение до Сборната дивизия и заминах напред да рекогносцирам позиции на линията с. Тръстеник – кота 305 – с. Акъдан. Това бе в 12,45 часа след пладне. От кота 305 видях отстъпващите руски части и една батарея в окрайната на гората, но батареите не бяха отведени от майор Хаири през с. Али-бей-кьой, но през с. Акъдан, гдето пътят бил шосе; закъсняха, не можаха навреме да заемат позиция.

Заповядах, макар и късно, батареите да заемат една от мен избраните позиции, а именно: двете турски батареи южно от кота 305, а двете български южно от кота 265, да се насочат и окопаят.

Дълг ми е да констатирам, че българските батареи изпълняваха бързо и точно заповедите ми и с бързия си ефикасен огън учудиха нашите съюзници турците.

Началник артилерията при 25-а низамска дивизия
артилерийски инженер
подполковник: /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1042, л. 319–327. Оригинал. Ръкопис.

114

Таен рапорт № 270 от българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Действащата българска армия по повод посещението на Енвер паша в Добруджа, Румъния, България и Македония от 10 до 23 декември 1916 г.

Цариград, 24 декември 1916 г.

Донасям Ви, господин полковник, следните подробности относително пътуването, което Негово превъзходителство Енвер паша предприе от 10 до 23 т. м. в Добруджа, Румъния, България и Македония.

Както е известно, това пътуване не бе предварително уговорено, както би трябвало да стане при пътуването на такава високопоставена личност. Турският главнокомандващ се разхождаше със специален трен из цяла България без всякаква програма и, така да се каже, почти с насилие. Няма съмнение, че това негово поведение съдържа в себе си известна некоректност и то се оправдава само с обстоятелството, че Енвер паша има свои части в Добруджа, Македония и на Македонския фронт, които той смята, че е в правото си да посещава без всяко предварително уговаряне. Австрийският военен аташе ми каза, че преди известно време Енвер паша е пътувал из Галиция със същата безцеремонност и само след едно просто предупреждение, че идва на гости.

Според първоначалния план известно бе само, че пътуването ще трае около две седмици и че ще се посетят фронтовете в Добруджа, Румъния, Битоля и на Струма. През време на пътуването Енвер паша се отказа от посещението засега на фронта на Струма, защото побърза да се върне в Цариград за Коледа – по настояването на спътниците му немци.

В 8 ч. вечерта на 10 декември специалният влак, с който пътуваше Енвер паша, потегли от Цариград. Пътуването бе обставено с всичката тържественост и удобства. Влакът се състоеше от спални вагони, вагон салон-ресторант, а в отделни вагони бяха натоварени и автомобилите за всички пътници. В състава на свитата му влизаха 18 лица: началникът на Главното интендантство – Исмаил Хакъ паша, началникът на етапите – Барк паша (германец), началникът на военно-санитарната служба – Сюлейман Нуман паша, началникът на Оперативното отделение при Главната квартира подполковник Фелдман заедно с помощника му и шест офицери – адютанти на горните, военните аташета на съюзните държави и следните лица, непринадлежащи на армията: сенаторът Салих паша (бивш военен министър), Хусеин Джахид бей – подпредседател на камарата, доктор Боахедин-Шакир бей – виден член от младотурския комитет, и още един турчин, за когото ми казаха, че бил чиновник от турското Вътрешно министерство (вероятно детектив), и за когото научих в Скопие, че се казвал Чакър Мехмед, че бил бивш турски полицейски чиновник в Скопие и голям звяр към българското македонско население. Последните двама съставляваха, така да се каже, политическата свита на Енвер паша и бяха почти винаги заедно. След посещението на Букурещ Хусеин Джахид бей и Салих паша се завърнаха от София за Цариград и не ходиха в Македония.

На Одринската гара Енвер паша бе поздравен от властите на началника на 8-а дивизионна област – генерал Чилингиров, който го придружи до Г. Оряховица. На гара Ст. Загора също така той бе поздравен от властите, учениците от нашите училища бяха на срещата и пееха песни, а останалата публика образуваха всички кадъни и циганки от града. Както тук, така и в останалите градове, гдето бе устроена повече или по-малко официална среща, присъстваха и мюфтиите, които някъдето му поднасяха и подаръци. Всички представители на властта и мюфтиите бяха приемани от Енвер паша във вагона. Изобщо той твърде охотно приемаше във вагона всеки българин и се впущаше в дълъг разговор с него. На 12 декември влакът пристигна в Меджидие, гдето Енвер паша бе посрещнат от командващия III армия – генерал Нерезов, който даде и обяд в чест на гостите. Веднага след обяда Енвер паша замина с трена за Кюстенджа, гдето разгледа града и има съвещание с губернатора на Румънска Добруджа, на което съвещание присъстваха и главният интендант, и началникът на етапите. Разговорът се е водил върху продуктите, главно бензин и петрол, които биха могли да получат от заловената плячка, и върху начина за извозването ѝ от Добруджа – през Кюстенджа или през Варна. Точното съдържание на този техен разговор не ми е известно, защото веднага след това отпътуваха от Кюстенджа за ст. Карол.

На 18 декември сутринта отидохме всички с автомобили до Щаба на турския корпус в Доробанца и оттам с коне – до турската позиция на височата 203. Тук Енвер паша прегледа землянките, разпита войниците дали умеят да стрелят и направи бележка, че окопите нямат бонети за стрелците. На връщане той прегледа един от полковете на 25-а дивизия, който бе в резерв. Полкът бе в състав от 3 дружини, ротите имаха от 100–120 души максимум. Енвер паша ги поздрави, разпита няколко войника за семейното им положение, участвали ли са в някои боеве и колко патрона са изстреляли, откакто са в строя. Тук той направи доста рязка забележка на корпусния командир, загдето има войници, които са стреляли всичко по 3 патрона, и то в депата, отгдето са изпратени в полка, и заповяда, щото войниците да се обучават повече по стрелбата, като се устрои и стрелбище в тила на корпуса. Накрай той пропусна полка в походна колона. Лично мен полкът ми направи лошо впечатление: войниците са доста изморени, отслабнали физически и с мъртъв поглед, а офицерските кадри са много слаби (по един и рядко по два офицера в рота). Веднага след прегледа Енвер паша отпътува през Доробанца и ст. Карол за Меджидие и същата вечер замина за Русе, гдето пристигна на другата сутрин (14 декември). През нощта той бе поздравен на гарата Шумен от военните и граждански власти.

Няма съмнение, че покрай чисто служебната си работа в Добруджа, Енвер паша се е интересувал и от други въпроси. На връщане от Добруджа за Русе германският военен пълномощник генерал Лосов ми каза, че Енвер паша му говорил, какво наши войници били изнасилвали туркините из Добруджа, и го е молил да каже комуто трябва да се премахне това беззаконие и да се не създава враждебно настроение в турската войска и в самата Турция. Генерал Лосов ми каза, че той посъветвал Енвер паша да говори на мен по тези въпроси, но понеже той не ми спомена нищо, и сам аз намерих за неуместно да възбуждам въпроса пред него.

На Русенската гара Енвер паша бе поздравен от генерал Енчев и мюфтията и без да се спира в града, той отпътува с автомобил за Букурещ, гдето пристигна към 3 часа след пладне. До вечерта той разгледа кралските дворци, а за вечеря бе поканен заедно с цялата свита от фелдмаршал Макензен. Изобщо фелдмаршалът бе твърде внимателен към него и в речта си говори с голямо чувство и симпатия за Енвер паша и за отоманската армия. Казаха ми, че никога по-рано не били забелязвали у фелдмаршала Макензен такова внимание и сърдечен тон. Аз предполагам обаче, че между другото, това отношение на фелдмаршала е отговор на голямото внимание, на което той сам бе предмет в Цариград от страна на Енвер паша, когато дохожда като пратеник на Н. И. В. германския император, за да връчи фелдмаршалския жезъл на Н. И. В. султана. След вечерята Енвер паша говори надълго с фелдмаршала, с губернатора на града и пр. Както узнавам, той е преговарял с тях пак по въпроса за получаване от румънската плячка на някои полезни за Турция предмети. Изглежда, че по този въпрос са успели да добият съдействието на фелдмаршала, защото на тръгване той даде някои обещания на главния интендант Исмаил Хакъ паша. Между другото последният е успял да изпроси да му дадат от Румъния машините за една спиртна фабрика, която той да построи в Турция. На следващия ден (15 декември) рано сутринта с автомобили Енвер паша отиде, за да посети турските войски, които се намираха около 20 км източно от Стефанещи. При това село той бе посрещнат от началника на дивизията (26 д.) и оттам с коне почти на мръкване настигна последния полк от колоната на дивизията. Набързо той направи преглед на полка и побърза да се върне назад и още същата вечер към 12 ч. той бе отново в Букурещ. Както прегледът на полка, така и самият полк не се отличаваха в нищо от прегледа и впечатлението, които произвеждат войниците от 25-а дивизия. На другия ден Енвер паша посети един от северните фортове на Букурещката крепост и след обяда, който фелдмаршал Макензен даде в негова чест, той си замина веднага. Фелдмаршалът дойде да го изпрати до хотела, в който квартируваше Енвер паша. Същата вечер той стигна в Русе и отпътува за София, гдето пристигна на следващия ден (17 декември) към 7 часа вечерта. На интимната вечеря, която бе дадена на гостите от турския пълномощен министър Фетхи бей, Енвер паша се отделя няколко пъти на разговор в кабинета на Фетхи бей заедно с последния, а в това време военният аташе Али бей търсеше по телефона подполковник Кратунков, за да уредят пътуването до Скопие. Той поиска и моето съдействие, за да се уредял въпросът по-скоро. Изобщо, направи ми впечатление още тогава, че на отиването до Скопие се държи извънредно много и като че ли това отиване да съставляваше една от главните цели на цялото пътешествие. Това мое предположение намери потвърждение и в обстоятелството, че на другия ден Енвер паша се отказа от пътуването си до Драма, гдето той би могъл да види турските части, но очевидно, че този преглед не съставляваше засега главната цел на пътуването му и затова той го отложи под предлог, че Коледа наближава, а немците от свитата му желаели да бъдат дома си за този ден.

Както Ви е известно, на 18 декември Енвер паша дохожда в Кюстендил, а същата вечер след вечерята в негова чест, дадена от военния министър в София, той потегли за Скопие, гдето пристигна на другия ден към обяд. Приемът му в Скопие бе съвършено неофициален. Генерал ф. Белов не беше на гарата да го посрещне, а бе изпратил офицер, който да го отведе в квартирата му. На обяд всички гости и офицерите от Щаба бяха на обща маса, при което си размениха речи. Вечерта генерал ф. Белов бе поканил на интимна вечеря само Енвер паша и представителите на съюзните армии от свитата му. През деня Енвер паша разгледа аеропланния парк и се ориентира върху положението от генерал ф. Белов, а същата вечер към 11 ч. отпътува за Градско.

Още с дохождането ни в Скопие аз предупредих всички наши власти да наредят контрол над всички лица от свитата, което се и направи. Благодарение на тази мярка лицата, които имаха близък и далечен контакт с Енвер паша, са вече известни на нашите власти и вероятно ще ни стане известно съдържанието на разговорите, които той или неговите хора са имали с тях. Онова, което лично аз можах да констатирам, бе едно извънредно голямо оживление в средата на турското население в Скопие, предизвикано от дохождането на Енвер паша в града. Няма съмнение, че това население е било предупредено за дохождането му. Впрочем дохождането на Енвер паша в Македония не е било тайна за никого и в Прилеп аз узнах от помощника на градския кмет, че там от една неделя го очаквали и е бил подиган въпросът, дали ще бъде срещан официално или не. За мене няма съмнение, че командированият към Щаба на генерал ф. Белов турски майор Себи бей се е потрудил да разгласи пристигането на Енвер паша в Скопие и е устроил срещата му с разни лица от града и околността. През всичкото време на стоенето ни в Македония този майор бе постоянно в движение, все уреждаше и шушнеше нещо. Направи ми силно впечатление и следното обстоятелство: към 8 ч. вечерта, когато се връщах от града, на гарата в Скопие видях, че от вагона на Енвер паша излязоха около 10 турци, които живо беседваха помежду си. Защо тази среща е трябвало да стане нощем – не зная, но едва ли е избран този час поради липсата на друго удобно време. Най-вероятното обяснение е, че сам Енвер паша е чувствал, че неговите разговори с населението ще бъдат забелязани и неблагоприятно коментирани от нас и затова е пожелал да ги скрие. Какво е говорено на тази среща, не зная и ще трябва да се разпитат внимателно лицата, които са били при него, за да се разбули тази тайна. Засега аз не допущам, че той е проявил такава детинщина, та да агитаторствува лично за автономна Македония, или да е давал открито някакви обещания в този смисъл, както г. полковник Протогеров мисли. Аз съм наклонен повече да предполагам, че той е имал за цел да възкреси падналия турски дух в Македония, да се ориентира върху отношението ни към турското население там и да продума нещо в полза на това население, което го боготвори и на което той по традиция се смята за покровител. Ако в Македония е предприета някаква агитация, очевидно е, че тя ще се води от други лица, а самият факт – присъствието на Енвер паша и неговите близки хора там, е достатъчен да оживи още повече такава дейност.

Известно време аз предполагах, че Енвер паша отиде в Скопие с цел да поощри и съживи туркофилското течение в Албания, което да служи като противовес на австрийското течение в този край. Допущах още, че евентуално турците биха могли да се примирят с австрийците по този въпрос, като в замяна си спечелят австрийското съдействие по други интересуващи ги въпроси, които ще се подигнат при сключването на мира. Не зная доколко това предположение е основателно, но аз сондирах отдалеч австрийския военен аташе върху подобна турска постъпка и той я погледна като несериозна.

За по-точна ориентиравка по въпроса за посещението на Скопие от страна на Енвер паша смятам, че не е безинтересно да добавя още и следното: според австрийския военен аташе Енвер паша е от сръбско бошняшко потекло и продължавал да има симпатии към бошняците, като поддържал бедни семейства. От личен разговор с него Енвер паша знае, че той има симпатии към сърбите, и смята, че Македония етнографски и исторически е сръбска страна, че ние сме там гости и нямаме солидна поддръжка от страна на населението.

На 20 декември сутринта Енвер паша отпътува с автомобил от Градско за Прилеп, гдето пристигна около пладне, посрещнат от командващия на 11-а армия и целия му щаб. След малка закуска той замина веднага за фронта – за Щаба на германската дивизия Хипел, гдето се ориентира върху положението и наблюдава боя, който в това време се водеше на височата 1050. Част от придружаващите го офицери отидоха в Щаба на нашата 8-а дивизия. На другия ден рано сутринта той отново отиде до фронта до 15 с. м. дълга батарея, гдето разпитва една част от приготвената за отбрана втора позиция. Изобщо тук той прояви найголям интерес върху положението и употреби най-много време, за да се ориентира върху него. Имам основание да предполагам, че покрай чисто военния интерес, който представляват събитията на този фронт, той се интересуваше от тях, защото е служил в този край като млад офицер и добре познава местността.

В Прилеп той и свитата му бяха разположени за нощуване в българските къщи и също така бе наредено да се следи за тях, но резултатът от това следение не ми е известен, защото комендантът на града не ми даде навреме обещаните сведения. Моля, щото тези сведения да се поискат от него и ако представляват някакъв интерес, да ми се съобщят и на мен. Аз имам впечатлението, че Енвер паша посети Битолския фронт, за да замаскира отиването си в Скопие и да види отново тези места, отгдето започва неговата блестяща кариера, и да поговори на окръжаващите го за неговите минали подвизи.

На 21 декември Енвер паша отпътува обратно за Градско, отгдето в 7 ч. вечерта потегли обратно за Цариград. На 23 декември той пристигна тук, посрещнат на гарата от всички почти министри (без великия везир) и командващия IV армия Джемал паша, който е тук от 20 дни.

През време на пътуването ни за Цариград Енвер паша помоли да донеса частно и без да споменавам името му, че 5–6 турци от местното население или от Скечанско, които били взети като работници на пътя Прилеп–Градско, били без шинели и почти боси. Той помоли да донеса за това и да поискам да им се даде някакво облекло, за да не мръзнат така. Донасям, че и аз сам забелязах такива полуоблечени работници, наши и турци, които действително имат нужда от някаква дреха и я заслужават, щом се използва техният труд за нуждите на войската. Мога да прибавя още, че мнозина и от пленените румъни, които работеха по същия път, бяха така също без палто и обуща и при по-голям студ ще измрат всички, без да ги използваме достатъчно като работници.

В заключение, Енвер паша направи това пътуване с няколо различни цели:

1. Да върне визитата на фелдмаршала Макензен.
2. Да посети турските войски в Добруджа и в Румъния.
3. Да се разходи до Румъния и да види Букурещ.
4. Да прегледа румънската плячка, да види какво може да се изпроси от нея и как може да се изтегли оттам.
5. Да преговори с нашето командване по някои висящи въпроси по превоза на турските материали през България и по размяната на някои турски и наши артикули.
6. Да се разходи като главнокомандващ из Румъния, България и Македония и да задоволи слабостта си за празненства и шум около името му.
7. Да събуди в македонското турско население заспалия турски дух и да се представи пред него и в самата Турция като негов защитник.
8. Да посети Битолско, гдето го свързват толкова мили за него спомени.
9. Да завърже нови връзки с разните германски началници и да ги разположи към себе си и Турция, като задоволи слабостта им за ордени. Навсякъде той охотно и изобилно раздаваше ордени за „спомен“ от неговото дохождане, а германските офицери бяха наистина щастливи от това внимание към тях. Аз отбелязвам това обстоятелство, защото много от германските офицери, действащи на фронта в Битолско, нямат български ордени, а получават турски.

Като обяснение за целта на това пътуване може отчасти да послужи и разговорът, който имах с доктор Беахедин – Шахир бей, който на връщане за Цариград заговори с повече интимност с мен. Той ми каза приблизително следното: „Ние, турците, нямаме нужда от повече територии, отколкото имаме сега, но имаме нужда от мир и спокойствие, за да можем да поработим за вътрешното ни организиране: подигане земеделието, експлоатация на мини и други богатства, каквито имаме в изобилие в нашето отечество, подигане образованието, преустройване на войската и пр. Нашите общи интереси с България ни принуждават да искаме задружна работа с вас и интимни съседски отношения. И за двете страни съществува еднаква опасност, която ги сближава, опасност не само от нашите неприятели, но и от нашите приятели, които са по-силни от нас икономически, и ние ще трябва да се защитаваме от тази опасност с общи сили. Двете съседни страни няма вече какво да искаме една от друга и остава нашите интелигентни сили да работят, за да заличим чувството на ненавист помежду ни, което е създадено от миналото, като избягваме да подклаждаме същите чувства и в бъдеще. Една от причините, която може да ни охлади, е и вашето държание спрямо турското население, което се намира в България. Отнасяйте се с него внимателно, еднакво и справедливо бащински, и вие ще имате добри граждани в тяхно лице. За жалост, при сегашното ни пътуване в Македония узнах, че е имало на някои места изстъпления към турското население. Нас особено ни болят посегателствата на семейната чест, а във Феризович например е била задигната една булка от брачното ѝ легло. Разбира се, че сега всичко е анормално и вие нямате навсякъде добри полицейски органи, но пък може да се направи нещо и да се успокои това население. Най-после, нека не се оголва сега съвършено и да не му се реквизира всичко, с което живее. Накрай, ако у вас се мисли, че това население трябва да се изсели, за да имате само хомогенно население, не остава, освен да ни кажете, и ние ще вземем мерки за пренасянето му у нас, защото в действителност имаме нужда от него. Чрез натиск върху него само ще се тревожат духовете тук и в Турция, защото тези хора имат там роднини, които се тревожат за съдбата на своите братя.

Подполковник Азманов

[Резолюция: От полковник Протогеров да се напишат подробни сведения по пътуването на Енвер паша. 29 декември 1916 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 315–319 гр. Оригинал. Машинопис.

115

Писмо № 5182

от Щаба на Действащата българска армия до турския военен аташе с известие, че българският военен аташе в Цариград подполковник Азманов е натоварен да подпише споразумение за подчинението на турски войски на Българското главно командване и на български войски на Турското главно командване

Кюстендил, 29 декември 1916 г.

Щабът на Действащата армия Ви съобщава, господин полковник, че нашият военен аташе в Цариград подполковник Азманов е натоварен да подпише сключеното между нашето и императорското отоман - ско главни командвания „Споразумение относително подчинението на турските войски и отделни части (формации) на Българското главно командване и респективно на българските войски, и отделни части – на Турското главно командване“.

Щаб на Действащата армия
Вярно: началник на Оперативното отделение
от Генералния щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 278. Препис. Машинопис.

116

Шифрована телеграма № 645

от командващия III армия генерал-майор Нерезов до Щаба на Действащата българска армия по повод трудностите по превоза на частите на III армия

Б. м., 30 декември 1916 г.

Подвозът на III армия е извънредно затруднен поради следните причини:

1. Всички транспорти на турския корпус, около 900 кола, са отделени от собствените транспорти на III армия;

2. Липсва железопътна линия в близкия тил на армията.

3. Половината от останалите транспорти в армията са заети с пренасяне жито до мелниците, тъй като от България няма подвоз на брашно за III армия;

4. Частите бързо напредват и се отдалечиха от базата си (мелници, складове с жито, фураж и пр.);

5. Местните средства в предната оперативна зона изчерпани или унищожени от противника;

6. Главното интендантство при Министерството на войната отговори, че от България транспортните средства и добитък са изчерпани. Понеже от дивизиите постоянно постъпват искания да се увеличават транспортните им средства, моля разпореждане транспортите, дадени на турския корпус, да не се пренасят на левия бряг на Дунава, а да се върнат в армията.

За да се гарантира удовлетворително снабдяване на армията, настойчиво моля дадените транспорти на корпуса да се повърнат, а самият корпус да се снабди с такива от местните средства, каквито на левия бряг на Дунава имало в изобилие, или австрийската транспортна колона, каквато бе съобщено от Щаба на Групата, че ще му се даде.

За същото е молен и Щабът на Групата фон Макензен. № 9574.

30 декември 1916 г.

Командващия III армия
генерал-майор Нерезов

[Резолюция: Да се направи постъпка пред Щаба Макензен, като се моли да се върнат всички военни кола, взети от... германски и австрийски части.

31 декември 1916 /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 681, л. 177. Препис. Машинопис.

117

Сведение за изпратените мохамедани (турци и албанци) в разните депа на турските войски през 1916 г.

Б. д. … / Б. м. … /1916 г.

Места на депата	Дата на изпращаните хора	Число на изпратеното	Забележка
1. Галиция	през октомври	5027	
2. Цариград	октомври и ноември	4201	Турци-новобранци от Македония
	октомври и ноември	ок. 10 000	Турци-новобранци от Гюмюрджина
	ноември	1533	Неслужили турци
		15734	
3. Варна	септ. и окт.	4000	
4. Шумен	на13. XI. 16	610	
	на 25. XI. 16	313	
	на 1. XII. 16	201	
	на 1. XII. 16	827	
	на 2. XII. 16	412	
	на 7. XII. 16	1281	
	на 8. XII. 16	257	

		3901	
		2125	От Македония турци и албанци
		2900	Албанци-новобранци, които сега се изпращат
		Вс. 8926	

5. Драма	пр. окт. 916.	275	
	5.XI.916.	930	всич. 4321 към
	7.XI.916.	288	30/I–17
	12.XI.916.	492	
	27.XI.916.	7000	От Драмско (Фуад)
		8985	
6. Велес	24.XI.916.	1250	Турски полк в Манад
	1. XII. 916	678	
		1928	

А. ВСИЧКО:

В Галиция	5027
В Цариград	15734
Във Варна	4000
В Шумен	7401
В Драма	8985
Във Велес	1928
Всичко	43075

От Полската канцелария
/п./: /не се чете/

[Резолюция: Да се съобщи на турския военен аташе и да се чака отговор, за да се види дали толкова са пратени.
/п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1391, л. 105. Оригинал. Машинопис.

118

Поверителен рапорт № 13 864 от заместник-началника на Македонската военноинспекционна област до Щаба на Действащата българска армия за целите на инспекционната дейност на Енвер паша в Добруджа, Румъния, България и Македония

Скопие, 1 януари 1917 г.

Енвер паша, възползван от инспекцията на войските си в Добруджа и Румъния, посети и българския главнокомандващ и направи една обиколка на Македония с политическа цел.

ДАЛЕЧНАТА ПОЛИТИЧЕСКА ЦЕЛ Е: да се поддържа вярата между турското население в България, че Турската империя ще се възобнови в старите ѝ предели, че ислямизмът ще се обедини и ще заеме мястото, определено от Пророка.

БЛИЗКАТА ПОЛИТИЧЕСКА ЦЕЛ Е: да се организира турското население в България, особено в Гюмюрджинско, Сръбско, Драмско, в Македония и Албания, за да се отскубне Гюмюрджинско с Деде-Агач.

АГИТАЦИОННИ СРЕДСТВА:

1. На турското население в Гюмюрджинско, Сръбско и Драмско дава се направо надеждата, че тая област ще бъде присъединена към Турция. Тая надежда се закърпва с това, че има турски корпус в Скопие, с това, че турското население е оранизирано и въоръжено да се бори.
2. Пред турското население в Македония се ангажира, че Македония ще бъде автономна, а тая автономия значи турско управление, понеже турците били болшинство.
3. Пред албанското население агитират също за автономна Албания с турски принц начело, като ги обнадеждават, че и Македония ще има автономия пак с турска физиономия, понеже турският елемент е бил болшинството.
4. Пред германците се представляват като най-верни и предани техни съюзници, като се стремят да докажат противното за България.

Нека проследим сега някои и други факти от посещението на Енвер паша и от агитациите изобщо.

Доколкото мен е известно, Енвер паша съобщил на нашия Щаб на Действащата армия, че той отива в Румъния и Добруджа, за да инспектира турските войски и на връщане щял да направи визита на нашия главнокомандващ в Кюстендил.

Той посещава нашия главнокомандващ в Кюстендил и е съобщил само, че ще посети генерал фон Белов в Скопие, без обаче да иска да му се разреши да отиде в Прилеп и на фронта към Битоля.

Това е така, защото началник-щабът на Действащата армия, който ми съобщи по телефона, че Енвер паша идва в Скопие, каза ми, че още същия ден ще се връща в Цариград. Аз му доложих обаче, че в Скопие се говори за неговото пътуване до Прилеп. Началник-щабът ми каза, че по това нищо не знае. Тук обаче, в Скопие и цяла Македония, между турците се знаеше, че Енвер паша ще дойде и ще отиде за Прилеп.

Важното е, че Щабът на групата армии Белов е знаел 10 дни порано, че ще дойде пашата и в Прилеп са се приготвяли квартири съвместно с прилепския околийски началник.

Ако е можело да се каже на прилепския околийски началник, задава се въпрос, защо не е била предупредена нашата Главна квартира и как така на наша територия, на нашия фронт да идва без разрешение от нашата Главна квартира, а само със знанието на германците? В случая длъжност беше на Щаба на фон Белов не само да уведоми нашата Главна квартира, но и да се иска разрешение.

Енвер паша дойде на гости на генерал фон Белов в Скопие и той приготовляваше всичко за неговото приемане.

Аз сам запитах чрез подполковник Ангелов Щаба на генерал фон Белов, какво ще има по посрещането на Енвер паша. Те ми казаха, че на гарата няма да има никакво посрещане, а само ще изпратят един офицер. Аз изпратих на гарата старшия адютант на областта, за да го поздрави от мое име с добре дошъл. Пристигна в 1 часа след пладне и слезна в един хотел до гарата. В 8,30 часа след пладне беше сервирано дине[97] в германското казино. На динето бях поканен аз с началник-щаба на областта, началника на Тиловото управление на I армия генерал Димитриев с адютанта си, офицера за свръзка подполковник Ангелов. Тук преди обяд се срещнах с Енвер паша, с когото се познавам от Цариград. На динето беше поканена цялата свита на пашата. Отдясно на генерал фон Белов беше Енвер паша, а отляво – главният интендант в

Турската армия; срещу генерал фон Белов беше генерал Граф Цу Доня Флобител; вдясно от него видният член на Младотурския комитет д-р Берхаедин, а до него – аз. Във време на обяда Енвер паша пи наздравица за германския император, а генерал фон Белов отговори, като пи наздравица за султана. Да не се забравя, че Енвер паша в София на тоста от нашия военен министър, държан на немски, отговори на турски език. Прави впечатление, че не се пи наздравица за нашия цар, толкова повече, че това е на българска територия и генерал фон Белов командва българската група армии, нито се спомена, че тая среща е на съюзническа гостоприемна земя.

Във време на обяда Енвер паша, като посочваше на мене, каза на генерал фон Белов, че с полковник Протогеров, за да станем добри приятели, трябва по-рано да се караме, както казва пословицата. С д-р Берхаедин приказвахме надълго през време на обяда. Между другото той ми каза, че успехът у тях и възраждането на империята се дължи на единството и едновластието. Комитетът, казваше той, в който влизат и министрите, разрешава всички държавни въпроси, политически, финансови, икономически, военни и др. Във време на обеда цариградският военен аташе подполковник Азманов говори по телефона с Цариград с царския пълномощник на министър г-н Колушев и той му казал, че непременно трябва да се срещне с Енвер паша за оглаждане недоразуменията по повод трите дружини, които искаха да изпратят турците за организиране албанците, но не искаха да ги подчинят на мене, а те имат отделно командване и те да организират албанците-мохамедани, на което им се отказа.

Подполковник Азманов каза на пашата, че искам да го видя неофициално; отидох да го видя в трена[98] между 7 и 7,30 часа след пладне. Най-напред пашата се извини, като ми каза, че било недоразумение, че той с готовност подчинил на Българското главно командване цели 5 дивизии, а още повече, нямало причини да не иска да подчини тия 3 дружини на мене. При все това обаче тия 3 дружини ги изпращат отделно, в мое подчинение. Тяхната цел беше явна – те да имат свои войски и на албанската граница и те да организират албанците, та после като образуват една сила от тях от 9–10 дружини, да ни налагат своите искания във време на мир. Още повече, че те имат вече две дивизии в долината на р. Струма и цялото турско население в Гюмюрджийско, Серско, Драмско, Кавала, Саръ-шабан е въоръжено и организирано от Фуад бей. Тоя същият Фуад бей през 1914 и 1915 г. организираше гюмюрджинските турци и когато нашите власти го арестуваха и го интернираха на границата в наша територия, посегна с револвера да се самоубие, защото не искаше да претърпи тоя позор, но се самонарани, защото беше хванат револверът му от един пристав.

Също такава сила се стремят да формират и в Македония около 3 дружини, като организират всичкото мохамеданско население от турци и албанци от Македония и Албания.

Никога турският елемент в България не е бил така организиран и така нахален, както е сега, защото виждат турски войски на наша територия, а главното защото българските поданици – турци от Македония, стара България, Гюмюрджинско, Серско, Драмско, Саръ-Шабан и Кавалско, дадоха се да служат в Турската армия.

Това служене в Турската армия на български поданици турци, където ще служат под турското знаме, ще се кълнат вярно на султана и Отоманската империя, ще засили вярата им, че те като български поданици могат да служат за своите национални и религиозни идеали. От друга страна, те там ще бъдат организирани и фанатизирани против България.

Едномилионното турско население ние го изпуснахме из ръцете си и го дадохме на Турция и само за нейни цели ще служи, когато ще дойде в края на войната да се решават въпросите за границите между България и Турция; въпросите за Албания, за Кавала. Нещо повече, като говорихме с пашата за бъдещите добри отношения между България и Турция, той на два пъти ми подчерта, че при взаимни отстъпки ще се разберем.

Турският главнокомандващ ми говори, че дал помощ от пет дивизии, когато голямата част от тях от 40 000–50 000 човека са български поданици.

За какви отстъпки може да става дума да прави България?

Не е ли вече това намек, че България трябва да прави отстъпки на Турция и не са ли тези отстъпки за Деде-Агач и Гюмюрджина?

После подчертаването, че цели пет дивизии турски помагали на България, не е ли ясно, че срещу тая помощ ще искат компенсация?

Турците не държат сметка, че ние спасихме Турция от загиване; те не държат сметка, че тия войски ние не сме ги искали, а германците, и на тях дават тая помощ, за да не изпращат те свои войски.

Голямата свита на Енвер паша е също един указател за политическите тенденции на това негово пътуване. В тая свита бе другарят на пашата Мехмед Чакър, другар по турските зверства в Македония. Тоя турчин е извършил най-големите жестокости срещу българското население в Македония. Той беше старши полицай, а по-после и началник на полицията, а във време обезоръжителната акция – член на терористическия комитет. Той заедно с Гешик Каран Али ефенди безмилостно изтезаваха българското население в Кратовско, Кумановско, Кочани, Велес, Щип и Скопие. Той беше, който от бой изваждаше темета от главите на щипските затворници и след нечути изтезания обеси тримата революционери (дейци) Цане Гочев, Борис Данев и Дамето от гр. Щип. И тоя турчин Чакър Мехмед, когото познаха мнозина изтезавани от него българи в Скопие и Прилеп, бе в свитата на Енвер паша и демонстративно се разхождаше с автомобил из скопските и прилепските улици. Трябваше ли Енвер паша да прави това предизвикателство, това възбуждане тъжните спомени за миналия турски режим и всички ония, които са страдали?

Вижда се, че тоя турчин е бил необходим в Скопие и Прилеп, защото той имаше и тайни разговори с видни турци и евреи, които явно му връчваха писма.

От подочут доловен разговор на турците, които са посетили Енвер паша във вагона, се подразбира, че им е дадена надежда, че ще бъдат освободени, като се даде автономия на Македония. През деня с Енвер паша са имали разговори и срещи лица, упоменати в приложения списък.

Вечерта в 9 часа Енвер паша с аташетата само беше на вечеря при генерал фон Белов. В същия ден, на 19 декември в 11 часа след пладне, със специален влак потегли за ст. Градско и оттам в 6,30 часа преди пладне на 20-и потегли за Прилеп. От гара Градско са отишли двама турци в с. Д. Чичево и са разговаряли с тамошните турци.

В гр. Прилеп са знаели още 5–6 дни по-рано, че ще им дойде на гости Енвер паша. Околийският началник е разпоредил да им се приготвят квартири в турския квартал. Обаче в навечерието на тяхното пристигане от германското комендантство съобщили на нашия околийски началник, че Енвер паша със свитата си ще бъде настанен по квартири, определени от германците, и то не в турския квартал. Около 10 души били поместени в един хан. Околийският началник съобщил коменданту, че щом като те не ги пускат в квартири, определени от града, то и градът няма да вземе участие в посрещането им.

Причините, по които германското комендантство не се съгласило да бъдат настанени тия гости по турските къщи и гдето не им са дали да отидат в труската махала, са две:

1) за да не би да е организирано нещо от нашите власти, за да се подслушва разговорът на турците, и

2) да не би турското население да се оплаче на Енвер паша за някои изстъпления, извършени спрямо мохамеданките от германските войници, за което имало постъпили оплаквания.

Енвер паша е бил посрещнат от германците тъй тържествено, както никой друг досега, било то Негово Царско Височество престолонаследникът, главнокомандващият или бившият командващ групата фелд - маршал фон Макензен. По улиците е имало разставена гъста полицейска германска стража, имало е лампови кълба, прожектори и други. Та и тържествеността на срещата е направила дълбоко впечатление не само на властите, но и на населението.

Тутакси след пристигането на Енвер паша при него били извикани:

1) Фаик ага и Махмуд ефенди, и двамата от Младотурския комитет. Те са водили обикновен разговор.

2) Хафъз Хашъм, бивши турски следовател, мюфтията и ходжата от с. Мусанци, доста интелегентен, с 2–3-ма първенци са стояли при Енвер паша около 2 часа. Разговорът се е въртял около положението на мохамеданското население. Те се оплакали за своето мизерно икономическо положение, че земята им, чифлиците, които били ограбени от сръбско време, още не им повърнати и че досега не са почувствали никаква промяна от новото положение. Последното от военното положение било още по-тежко. Къщите им били препълнени с германски войници, които докачали семейната им чест. На последното Енвер паша нервно забелязал: „Оставете това, а кажете ми как се държат българските войски.“

Същите тези турци са се оплакали, че германците им били взели джамиите, които направили на жилищни помещения, а българите им взели една джамия, която превърнали на училище.

Енвер паша ги успокоил и казал, че взема от това бележка. След това те се оплакали за данъците, които не можели да плащат, тъй като са били лишени от земи, които сърбите им разграбили и раздали на местното население. Енвер паша им обещал, че и по-този въпрос ще направи постъпки. Турците се оплакали, че раздаване храните за бедното население ставало неправилно и се игнорирало турското население. Енвер паша им обещал, че ще направи сериозни постъпки по тоя въпрос и ще доложи на падишаха, който ще им изпрати храни чрез германското комендантство.

При хората от свитата на Енвер паша, Мехмед Чакър и Джавид е ходил турчинът от гр. Прилеп Сюлейман Кюркчи и други двама турци, които им са се оплакали от същото; те ги посъветвали да дадат писмено заявление до Енвер паша. В него са зачекнати главно въпросите: на чифликчиите да се повърнат чифлиците, да се даде храна на населението и молят покровителството на джамиите и училищата. Мехмед Чакър ги успокоил със следните характерни думи: „Направете си каменно сърце, не се безпокойте от войната, защото всичко ще си дойде на мястото.“

Още от самото начало получих донесение, че Енвер паша носи със себе си някакви садъчета с пари и ордени. Ордените са определени за даване на германците и на някои турци. Засега се предполага, че такива ордени са дадени на Рашид бей, Кемел бей и Буфти бей. Като резултат от тия срещи и разговори с Енвер паша се получи помирението на двете най-силни и враждуващи турски партии: Ихтиятчии (членове на комитета „Обединение и напредък“) и Ихтиляфчии (либерали). Докато доскоро те се ненавиждаха и бяха в постоянни борби едни с други, днес те са приятели радостни и доволни от нещо обещано им от по-горе. Използването от нас на едната партия за борба с другата е невъзможно вече.

Никакво съмнение няма, че преди идването на Енвер паша е имало агитация между турското население в Царството и новите земи: за това доказателствата са налице. Турците и албанците – войници в Българската армия, даже посред София и Скопие демонстративно заявиха, че искат да служат на Турската армия, а не в Българската. В планинската дивизия един ден запасните турци масово бяха си нарамили торбите и отиваха на гарата да им се даде трен[99] за Цариград или по домовете. Аз лично ги върнах от гарата, като ги обкръжих с войници, с пушки и патрони и дадох заповед да се напълнят пушките.

Една част от запасните турци скъсаха козирките на фуражките. Сега всеки ден бягат и към днешно число от планинската дивизия има вече 115 души избягали.

След като си замина Енвер паша за Прилеп, на другия ден се яви при мен турският офицер за свръзка при генерал фон Белов – майор Сумри бей, и като ми донесе писмото на пашата, препис от което прилагам, предаде ми поздравите от пашата и неговите желания.

1. Той ми потвърди също, че положението на турското население било много мизерно откъм храната. Казах му, че това положение е еднакво за всички и че грижите на българската власт са еднакви за всички поданици, без разлика на религия; обаче това е резултат на войната.

2. Каза ми, че почти нямало никъде отворени турски училища, както е например в Скопие и Велес, когато българските училища били отворени.

3. Пашата срещнал войниците-турци между Градско и Дряново боси и почти голи.

4. Имало много джамии, обърнати в складове и конюшни, па даже имало джамии, обърнати на кочини за свине. Това много засягало религиозното чувство на мюсюлманите. По това казах му, че ще проуча и ще направя потребното.

5. Помолих го да предаде на пашата, че еднакво се гледа на всички поданици и че ако има някои безредици, те се дължат на условията, че сме във война; при все това обаче, ще изуча всички оплаквания и ще направя потребното.

Макар писмото на Енвер паша да е отправено като частно писмо, обаче последният пасаж от това писмо, в който казва, че е заповядал на майор Субри бей да се обръща направо до мене в случай на нужда, преди да уведоми пашата, показва, че назначението на този майор не е за да бъде за свръзка при генерал фон Белов, но за да следи за турското население, което ще се обръща към него. Преди всички отоманският пълномощен министър не може да се бърка в нашите вътрешни работи, а още по-малко един офицер. Трябва да призная, че този офицер беше много внимателен, да не би да се обвини, че се бърка във вътрешните работи.

След това внезапно посещение духът между турското население е силно повдигнат, като е затвърдена вярата, че ще се даде автономия на Македония, че турската сила е голяма, а в същото време незачитането към българската власт е увеличено.

В Гилянска околия разбойничеството се увеличава, има вече много албанци избягали по горите, между които има и дезертьори турци и албанци. На 25 декември в 11 часа след пладне една чета от около 150 человека е нападнала село Витиново в Гилянска околия; запалва две къщи, убиват една жена и едно дете на леглата им.

Тежко ранен е поручик Спас Николов от 3-и армейски транспорт, който отишъл да купува слама и през същата нощ е бил в къщата на кмета.

Изпратих 3-и планински пехотен полк с две планински нескорострелни оръдия да разузнае, да обезоръжи и екзекутира разбойниците, като се изгорят къщите им, ако не се предадат в определения срок, а семействата им да се изселят в Моравско.

За мерките, които вземат против разбойничеството, агитациите и за възстановяването престижа на българската власт донасям с рапорт.

Считам за нужда да подчетая, че турците съставляват за нас една опасност и че трябва да се вземат о̀време мерки, за да се предотврати тая опасност.

Като ефикасни мерки трябва да се вземат:

1. Да се заставят турците направо и чрез германците да считат, че борбата в Румъния и около Солун е борба, която се води за спасяването на Цариград, и че не те дават жертви за нас, а наопаки – ние за тях. Не само това, но че в техните части имаме 40 000–50 000 наши поданици запасни войници и това са наши жертви.

2. Да се спре изпращането на наши поданици турци и албанци в турски части и в турски депа, а наопаки, даже вече изпратените да се изискат и се разхвърлят в цялата наша армия.

3. Да се подобри положението на турското население, като му се изпратят храни; да се окаже по-голямо уважение в религиозните чувства на това население, като се освободят джамиите да си служат в тях; тук-там да се позволи да се отворят училища. Нещо повече, ние да се застъпим пред германците, за да се освободят джамиите.

Държавата да дава помощи на бедните турски войнишки семейства еднакво, както за българските войници; тия помощи трябва да се дават даже и на войниците, които сме дали в труските части, понеже това е дело на нашия Щаб на Действащата армия.

4. Да се усили контролът на турските агенти и лицата, които идат от Турция, като се забрани достъпът им към Македония.

5. Да положим повече грижи за албанското население, за да го привлечем към страната си. Най-добрата агитация е храната. Да вземем само в наши ръце и да се поддържа с наши средства организирането на албанците-доброволци, като се откажем от всякаква материална подкрепа от германците. Досега в Подгорец имам наети 400 албанци доброволци, които храня, обличам и им плащам по 20 лири месечно, има готови и желаещи още 500, но не съм ги приел още по липса на средства. По тоя начин мога оттам да ангажирам 2000–3000 албанци, които отнимам от австрийците, и почвам да усилвам българското влияние в Албания. Всички тези албанци са от Албания. Австрийците им плащат повече, но не могат да ги привлекат. Това ще има голямо значение при бъдещото определение на границите.

6. Да се обърне особено внимание какво вършат турците в Гюмюрджинско, Кърджали, Серско, Драмско, Кавалско и Саръ-шабан. Ако е възможно, там да се обезоръжи турското население. Да се следи зорко какво вършат Фуад бей и неговите агенти. Той там се вмъкна под формата на агент на германската разузнавателна служба, а всъщност друго върши.

7. Да се създадат резервни войски под формата на местни войски, които да ни послужат като мощна сила против всякакви домогвания на Турция. Тия резервни части да бъдат в ръцете на нашето Главно командване, а не в германски ръце.

Ето защо мисля, че планинската дивизия, попълнена само с български елемент и числяща се до 9 дружини, трябва да се изтръгне съвсем от германски ръце и да им се каже, че тя е потребна като местни войски, като послужи за мотив разбойничеството и прочее, за да се държи в респект местното население. Турският и албанският елемент от тая дивизия да се изпрати в наши части на фронта. Македонският допълняющ полк да се допълни и да се развие до 4, даже и до 6 дружини. По същия начин да формират местни резервни части и в стара България.

Прави впечатление, че германците искат да не остава в тила никаква наша част, а всичко бързат да ни го отнемат и изпращат на фронта. Вчера получих писмено съобщение от Щаба на генерал фон Белов по заповед на Германската главна квартира, с което ме пита какви части, действующи и допълняющи, вече са сформирани и кога ще бъде готова дивизията за бойни действия. Те още нищо не са дали за дивизията, а само преговори се водят, макар дивизията да бе формирана по тяхно желание, а гледат да хвърлят дивизията на фронта. Те са дали само 415 000 лева, които се употребяват за издържане на албанците. Когато поисках да ми се даде трен [100], за да изпратя един планински пехотен полк за Гилянско да усмири бунтующето се разбойническо население, германците веднага питаха по чия заповед се изпраща, защо и прочее.

Това не е тяхна работа, щом те не дават материали за формиране на дивизията. Отговорих им, че изпращам полка по мое нареждане за преследване на разбойниците. Можем ли ние да оставим в страната да вилнеят турците? Допълняющият македонски полк има само една дружина и тя е съвършено недостатъчна, даже за да пази границата, където се контрабандират храна и добитък и влазят албанците от Ипек-Дяково да разбойничат. А кой ще държи в респект албанското население в Призренския, Прищенския, Тетовския и Скопския окръзи?

Пак подчертавам, трябва да се обърне сериозно внимание върху турската опасност; толкова повече, че германиците повече на тях симпатизират.

Благодарение на това, че имам части от планинската дивизия в Подградец, Струга и Дебър, имам възможност да следя и за аспирациите на австрийците. Те се помъчиха да изгонят нашите административни власти от Подградец и западния бряг на Охридското езеро с Мокра планина под претекст, че там е имало техни части и влизало в тяхната оперативна зона, обаче не им се удаде.

Даже Щабът на генерал фон Белов се намеси да вдигнем административните органи от Мокра планина.

Тенденцията на австрийците е ясна – да се настанят на Охридското езеро, за да направят там отстъпки срещу компенсации на друго място.

Еднакво следя и цялата австрийска граница в областта.

Колкото и да сме уверени в лоялността на нашите съюзници, обаче трябва винаги да следим техните действия и да не допускаме накърняване на нашите интереси; още повече, трябва да се готвим за момента, когато ще се определят окончателно границите.

Това е отправната точка в моята дейност, като винаги имам за цел да бъдем лоялни към съюзниците.

Приложение: един списък и едно писмо.

/п./ заместник-началник на Македонската
областна военна инспекция
полковник Протогеров

Вярно,
началник на секцията по личния състав
подполковник /п./: /не се чете/

[Резолюция: Препис от полската канцелария.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 323–328 гр. Препис. Машинопис.

119

Поверителна оперативна заповед № 77 на генерал-майор Нерезов за предстоящи бойни действия на български, турски, германски войски на Добруджанския фронт

Бабадаг, 4 януари 1917 г.

1. Неприятелят след днешните боеве отстъпил със западната си група в Браила. Групата, отстъпваща към Галац, продължава да се държи упорно в укрепителна позиция с. Вакарени – кота 162.

2. Частите от армията с бой днес са достигнали: Сборната дивизия на 150–200 крачки от телените мрежи на неприятелската позиция с. Вакарени – кота 162; 4-а преславска дивизия с 9-и германски полк, преследвайки противника, е достигнала тази вечер десния бряг на Дунава при Браила и е заела с. с. Гечет и Шаферай.

3. Утре, 5 януари, армията да атакува с дясното си крило неприятеля на укрепителната му позиция при Вакарени и го преследва към Галац.

ЗАПОВЯДВАМ:

а) СБОРНАТА ДИВИЗИЯ с 31-и пех. варненски и 19-и шуменски полк, 3 полски, 3 гаубични и една тежка дълга батареи от 5-а дивизия да атакуват енергично неприятелската позиция и преследват противника към Галац.

б) 4-а ПРЕСЛАВСКА ДИВИЗИЯ (без 31-и и 19-и пехотни полкове и придадената към тях артилерия) да се затвърди на десния бряг на река Дунава при Браила и изпрати рекогносцировъчен отряд в северна посока на пътя Гечет Азаклау. Да организира разузнаване през Дунава в Браила.

в) 25-а ТУРСКА ДИВИЗИЯ (заедно с двете си полски и гаубичната 15см батареи и дивизионния ескадрон) да тръгне за Хърсово по маршрут, даден от началника на дивизията (съгласно телеграма № 15. 7).

Да привлече и мунициoнните си колони от Карол I.

4. ВОЙСКИ В МОЕ РАЗПОРЕЖДАНЕ.

а) 9-и пех. германски полк (2 дружини) да се раположи в с. Гречи.

5. Щаба на Армията – Бабадаг.

Командващия III армия
генерал-майор Нерезов
Вярно, началник на Оперативното отделение
от Генералния щаб, подполковник /п./: /не се чете/.

Ф. 704, оп. 5, а. е. 88, л. 144. Препис. Машинопис.

120

Телеграма № 5242 от началник-щаба на Действащата българска армия до командващите I и II българска армия да върнат на Турция намерените и взети военни трофеи в Македония

Кюстендил, 6 януари 1917 г.

Енвер паша моли намерените в Македония военни трофеи, които са взети от турците през миналите войни, да се повърнат обратно на Турция.

Разпоредете да се удовлетвори тази молба, ако имате трофеи. 5249.

Началник-щаба на Действащата армия
полковник Луков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 61, л. 340. Препис. Машинопис.

121

Заповед № 6
от III отделна армия по повод пълното освобождаване на Добруджа

Бабадаг, 6 януари 1917 г.

ОФИЦЕРИ, ПОДОФИЦЕРИ И ВОЙНИЦИ,

Щастлив се считам да Ви поздравя с пълното освобождение на Добруджа! Да живее нашата златоносна и скъпа Добруджа!

Как Вие освободихте Добруджа и из какви страшни нокти я отървахте! Това историята няма да забрави – тя това ще разказва на поколенията.

На 1 септември 1916 г. Вие влязохте в дима на пушките, грохота на оръдията и блясъка на саблите. На 5 януари 1917 г., т. е. след четиримесечна кървава борба, Вие излязохте из огъня и върнахте на България един скъп край – огнището на българското царство Добруджа. България изказва на Вас своята благодарност!

Бихте се с многочислени врагове; преживяхте трагични дни и минути; прекарахте много мъки и лишения – и всичко това Вие пренасяхте с търпение, постоянство и пълна вяра в победата.

Вие, офицери, подофицери и войници от всички родове войски и видове служби на III армия, деца на съюзните нации, на различни възпитателни системи, всички Вие – всеки в своята специалност, удивихте света с вашите дела.

Историята винаги ще си спомва за Тутракан – мястото, гдето бе нанесен първият съкрушителен удар на подлия враг.

Историята няма да забрави Добрич – гдето блесна обичта на българските синове към България и целокупния български народ.

Историята ще шепне на поколенията за Кочмар, Джевизкьой, Дураси, Кобадин, Топрансар, Киус Мамут, Кара Мурад, кота 234, Башкьой, Берин тепе, кота 161, Мачиш, Тулча, Жижила, Вакарени и пр., и пр. – свети места за нашия спасителен съюз, гдето синовете на Германия, България, Турция мряха с усмивка на уста за общото съюзническо дело.

Поклон и вечна памет на безсмъртните!
Благодарност и вечна признателност на Вас, живи герои!

Командующи III армия
генерал-майор /п./: /не се чете/

Ф. 740, оп. 1 а. е. 7, л. 156. Оригинал. Машинопис.

122

Телеграма № 9433 от Турската главна квартира до Щаба на Действащата армия – Кюстендил, с молба да се уреди доставката на останалата част коне, обещани на Турската армия от Австро-Унгария

Цариград, 13 януари 1917 г.

От конете, които Австро-Унгария е обещала да достави за 46-а и 50-а турски дивизии при Драма, са пристигнали досега само една съвсем малка част, при все, че искането е направено вече от 6 месеца. Закупуването на добитък от завладяната територия чрез 10-а българска дивизия е снабдило частите само с товарни животни, които не са годни за обозни-впрегнати.

Най-настоятелно се моли за по-скорошното доставяне на останалата част коне, понеже дивизиите много страдат поради липсата на такива.

№ 9433.

Турската главна квартира

[Резолюция: Да се отговори, че България нямаме коне, като се помоли Турската главна квартира да се обърне към Щаба с искане за доставката на необходимите коне от Румъния.

14 януари 1917 г. /п./: /не се чете/.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 300. Препис. Машинопис.

123
Телеграма № 5322
от началник-щаба на Действащата армия до Турската главна квартира – Цариград, с молба да се обърне към Щаба на фон Макензен за доставката на необходимите ѝ коне

Кюстендил, 14 януари 1917 г.

9433. Щабът на Действуващата армия съобщава, че поради многократни реквизиции у нас на коне за нуждите на армията, сега в България не останаха вече никакви коне. По тази причина ние не сме в състояние да доставим останалата част коне, нужни за 46-а и 50-а турски дивизии.

Моли се Турската главна квартира да се обърне към Щаба на фон Макензен за доставка на необходимите коне от Румъния.

Началник-щаба на Действащата армия
полковник Луков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 303. Препис. Машинопис.

124
Бойно разписание на II българска армия към 15 януари 1917 г.

Командващи армията – генерал-лейтенант Тодоров
Н[ачални]к Щаба от Генералния щаб – полковник Цветков
Н[ачални]к Оперативно отделение от Ген. щаб – подполковник Петров

СЪСТАВ	ДР. [101]	БАТ. [102]	ЕСК. [103]
1. 7-а пехотна рилска дивизия	18	24	2 ½
2. 10-а пехотна беломорска дивизия	24 ½	33	5
3. 11-а пехотна македонска дивизия	10	14	1½

4. 2-а бригада от 10-а дивизия	4	–	–
5. 46-а пехотна турска дивизия	11	18	2
6. 50-а пехотна турска дивизия	12	15	1
7. Придадени към армията германски части	–	2	–
8. Тилово управление	–	–	–
Всичко	79 ½	106	12

Ф. 317, оп. 7, а. е. 195, л. 169. Оригинал. Ръкопис.

125

Бойно разписание на 7-а рилска дивизия към 15 януари 1917 г.

ЧАСТИ И СЛУЖБИ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ НА НАЧАЛНИЦИТЕ	МЕСТОРАЗ-ПОЛОЖЕНИЕ
7-а Рилска дивизия Щаб на дивизията Полиц. полуескадрон	Полковник Русев Подполковник Вълков Подпоручик Вълев	гр. Демир Хисар ------//-------//----- ------//-------//-----
ПЕХОТА		
1-а пехотна бригада	Полковник Манов	Бив. 2 к.м.ист.от с. Комарето
1-и Македонски полк	Подпол. Дървингов П.	Село Ерне кьой
1-а дружина	----//----- Силяновски Г.	На позиция от р.Струма до реката западно от Ерне кьой.
3-а -------//--------	----//----- Митушев	Позиция южно от Ерне кьой
1-а кар.р. / 6 карт./	Подпор.Пепелючов С.	В участъка 3-а дружина
2-а кар.р. / 6 карт./	-----//----- Димитров Д.	-----//----- 1-а -----//------
13-и Рилски полк	Полковник Киров К.	1 к.м. източно от с.Спатово
1-а дружина	Майор Стоилков Г.	Поз.югоизточно от с.Ерне Кьой
2-а -----//-----	---//--- Христов Хр.	1 рота на позиция северно от Баракли Джумая. Останалите в полкова поддръжка.
3-а -----//-------	---//--- Ватев А.	Поз.североизт. от Бар.Джумая.
4-а ------//------	Подпол.Константинов	Поз.северно от с. Баракли

1-а кар.р./5карт./	Поручик Алексиев Д.	На позиция с 1-а дружина
2-а кар.р./4 карт./	Подпоручик Станчев К.	-----//----- 3-а -----//-----
207-а герм.кар.рота / 6 карт./	Капитан Инама	-----//----- 4-а -----//-----
26-и Пернишки полк	Подполк. Георгиев К.	Бив.източно от с.Савяк
1-а дружина	Капитан Кочанов С.	Позиция западно от с. Савяк
2-а -------//--------	Майор Константинов	Позиция южно от с.Комарето
3-а ------//---------	Подполк. Николов С.	Полкова поддръжка при височ. Западно от село Савяк.
4-а -------//---------	Майор Богданов Л.	Позиция от Савяк до ж.п.линия При Комарето.
1-а кар.р./ 6 карт./	Поруч.Тъпанаров	По 2 карт.с 2-а и 4-а дружина. остан.при щаба полка.
2-а кар.р. /6 карт./	Капитан Стоянов	2 взв.на позиция в участък на 1-а и 4-а дружини, останалите при Щаба на полка.
201-а Герм.карт.рота /5 карт./	Поручик Рен/п/фт	1 взв. На позиция при 4-а дружина, останалите на бивак североизточно от село Савяк.
2-а пехотна бригада	Полковн.Сантурджиев	Ликен Чифлик
22-и Тракийски полк	Полковник Сапунов С.	Западно от Ликен Чифлик
1-а дружина	Капитан Велчев Д.	Бивак северно от Мелникич
2-а -------//--------	Майор Томов Т.	Бивак западно от Ликен Чифлик /кота 402/
3-а --------//---------	---//--- Ловчански Г.	Позиция от Кула Тополка до хребета западно от с. Мелникич /изключително/.
4-а --------//----------	---//--- Райчев А.	Позиция от Мелникич /включ./ до с. Христос /изключ./
1-а кар.р. /5 карт./	Капитан Андреев	На позиция в участъка на 3-а дружина.
2-а кар.р. /4 българ. и 3 франц.картечници /	Подпоручик Мирчев Д.	На позиция 4-а дружина
208-а Герм.карт.рота /5 карт. /	Поручик Леман	На позиция с 4-а дружина
14-и Македонски полк	Полковник Комсиев Т.	Юго-източната окрайна на Демир Хисар.
1-а дружина	Подполк. Динолов П.	Укрепява участъка източно и западно от с.Латрово. 2-а рота гарнизон в Серест

2-а ---------//---------	Подполковник Попов Д.	Укр.от пътя с.Чифлиджик с. Сиатово до р.Струма и служи за полкова поддръжка на 1-и Македонски полк.
3-а ---------//-----------	Майор Белевски П.	Укр.западно от с.Латрово
4-а --------//------------	---//--- Дочев Р.	Укр.южно от с. Чифлиджик.
1-а кар. р. /5 карт./	Поручик Градинаров	Бив.при с .Чифлиджик.
2-а кар.р. /4 карт./	Подпоручик Христов А.	------------//--------------
Картечна група 4 кар. За обучение.	Зап.Подпоручик Банов	-----------//---------------
2-а погранична рота	Поручик Шишков	гр. Демир Хисар
АРТИЛЕРИЯ.		
7-а Артилер. бригада	Полковник Донков	гр. Демир Хисар
5-а Арт. набл. команда	оф. канд.Петрушев	село Латрово
133-о Герм. артил. измервателно отделение	Подпоручик Тетенс	гр. Демир Хисар
2-о отд. 7-и Арт. полк	Подполк. Николов Ив.	юго-западно от с. Вишани
4-а бат. – 4 оръдия		4-а б. поз. изт. Кула Тополка
5-а бат. – 4 оръдия		5-а б. поз. сев. с.Христов и
6-а бат. – 4 оръдия		6-а б. поз. сев. с. Мелникич
17-и Артилер. полк	Подполковник Василев	Сев.от Савяк /набл. пункт/
1-о отделение	------//-----Кърджиев, Ив.	При село Спатово.
/1-а, 2-а и 3-а батарея по 4 оръдия всяка./		1-а бат. поз. с. Спатово 2-а бат. поз. с. Спатово 3-а бат. поз. с. Спатово
2-о отделение	Подполк. Димчев Хр.	село Савяк /наблюдателен пункт/
/4-а, 5-а и 6-а батарея по 4 оръдия/		4-а бат. поз. с. Савяк 5-а бат. поз. с. Кула Тополка 6-а бат. поз. с. Савяк.
2-о пл. с.с. отделение	Капитан Генев	Бив. юго-западно от с. Инанли
/2-а батарея – 4 оръдия/		2-а бат. поз. до взв. южно от с. Савяк
3-а батарея – 4 оръдия		3-а батарея източно от с. Савяк /противоаеропланна/
7-а батарея – 4 оръдия /		7-а батарея противоаеропланна западно от село Инанли.

1-о отделение от 21-и Артилерийски полк	Подполковник Винаров	Позиция при село Ерне Кьой.
/1-а батарея – 4 оръдия/		1-а бат. поз. зап.от село Ерне Кьой.
2-а батарея – 4 оръдия		2-а бат. поз. сев. зап. от с. Ерне Кьой
3-а батарея – 4 оръдия/		3-а бат.поз.източно от с.Ерне Кьой.
Видински теж. арт. полк	Полковник Павлов	Бив. 2 клм. сев. изт. от с. Савяк
Група при село Комарето	Подполколник Панайотов	
1-а 10.5 с/м батарея /2 оръдия/	Капитан Иванов	Поз. 1 S клм. западно от Комарето.
2-а 10.5 с/м батарея /2 оръдия /	Поручик Тодоров	Поз. на крайните западни склонове на височина Савяк.
2-а 15 с/м.D/14 с.с. гаубич. батарея /2 оръдия/	Подпоручик Стефанов	Поз.1 S клм. западно от с. Комарето.
Група при село Савяк	Подполковник Минков	
1-а 15 с/м. D/14 батарея /4 оръдия /	Поручик Савов	Поз. Савяшкия масив при Манастиря Кула.
24-а теж.морска 15 с/м. D/40 батарея /2 оръдия/	Капитан Варда	Дясно оръдие 1 клм.северно от Савяк и ляво оръдие на около 500 м. източно от Манастиря Кула.
Гаубична група при с. Спатово	Подполковник Славчев	Позиция при с. Ерне Кьой
2-а с.с.гауб.батарея /3 оръдия/ от 2-и Гауб. полк	Капитан Попович	Позиция при с. Ерне Кьой
2-а 15 с/м. D/14 с.с. гауб.бат. /2 оръдия /	Капитан Маринов	Позиция при с. Спатово
Крайни отделни батареи		
10.5 с/м.Шумен.батарея	Капитан Георгиев	Поз.северо-източно от Мелникич
10.5 с/м. D/35 не с.с. батарея /4 оръдия/	Поручик Младенов	с. Ветрена /временно положение/.

КОННИЦА		
4-и Ескадрон от 5-и Конен полк	Ротмистр Бошнаков	Половин ескадрон При гр. Демир Хисар и S ескадрон в гр. Серес.
7-и еск. дивиз. конница	-----//----- Бояджиев	S ескадрон при 1-а бригада S ескадрон в гр. Серес.
ПИОНЕРИ		
7-а Пионерна Дружина	Подполковник Пинтиев	гр.Демир Хисар
1-а пионерна рота	Капитан Димитров	с. Крушево
2-а --------//------------	Поручик Минев	с. Елешница
3-а ----------//----------	Капитан Иванов	с. Латрово
Мостовата рота	-----//------ Петров	северно от гр. Демир Хисар
Телеграфната рота	Поручик Златков	при Щаба на дивизията.
2-о Прожект.отделение	-----//----- Пчеларов	По две прожект.станции при 1-а и 2-а бригади.
СЛУЖБИ АРТИЛЕРИЙСКИ		
7-и Дивиз.Огнестр.парк	Подполковник Митов	гр. Демир Хисар.
ИНЖЕНЕРНИ		
Инжинерния парк	Подпоручик Жаблянов	гр.Демир Хисар
САНИТАРНИ УЧРЕЖДЕНИЯ		
Дивизионния лазарет	Сан.подполковник Д-р Стоянов.	Мусаджели.
1-о отделение	Сан.поручик Д-р Матев	Ликиен Чифлик.
2-о отделение	Сан.подполковник Д-р Стоянов	Мусаджели.
3-о отделение	Санит.поручик Д-р Божков	Юго-западно от Демир Хисар.
1-а Полска болница	Граждански лекар Д-р Неделев	Демир Хисар
2-а -----//------//------	Санитарен майор Д-р Георгиев	Орман Чифлик.
3-а -----//------//------	Сан. подпоручик Цачев	Демир Хисар.
4-а -----//------//------	Санитарен поручик Д-р Тодоров	Марикостинските Бани.

5-а -----//-----//-----	Граждански лекар Д-р Илиев	Джума Махле.
6-а -----//-----//------	Санитарен поручик Д-р Стоянов	При село Рупел.
7-и дивиз.сан.парк	Сан.капитан Задгорски	Орман Чифлик
Дивиз. ветер. лечебница	Кап. ветер. Людсканов	Бив. под Драгот. укрепл.
7-о Дивиз. интенданство	Полковник Балтаджиев	гр.Демир Хисар.
Дивиз. продов. транспорт	Подполковник Лютов	Бели Кап, гара Демир хисар, с. Ветрина, Серес Куле Чифлик и Неврокоп.
Интендантската рота	Поручик Иванов	Куле Чифлик, гр. Демир Хисар, с. Дутли и гара Демир Хисар.
Дивизионната поща	Чиновник Стефанов	гр. Демир Хисар.
7-и Пол. военен съд	Подполковник Йончев	гр. Демир Хисар.

за началник 7-а рилска дивизия
ПОЛКОВНИК /п./: /не се чете/
Началник-щаба
от Генералния щаб
ПОДПОЛКОВНИК: /п./: /не се чете/

Ф. 317, оп. 7, а. е. 195, л. 189–191. Оригинал. Машинопис.

126

Писмо № 30 036

от началника на железопътните съобщения до началника на инженерните войски при Щаба на Действащата армия със сведения за предоставените влакове за превоз на товарите за Турция

София, 21 януари 1917 г.

Обратно с донесение:

1. До 7 декември, както и досега, ежедневно от германците в Ниш се предават по 2 влака за Турция. От 11 декември 1916 г. През около 2 дни – 1 влак плячка от Меджидие за Турция, и от 17 декември м. г. – по 15 вагона брашно и друг вид храни от Свищов пак за Турция. Уговорено беше с германците за Свищов да ни дават турски вагони, което те и изпълняват. От Ниш и Меджидие влаковете отиват редовно, а от Свищов не са вземани вагоните, когато не е имало що да се товари.

2. Превозката на 46-а дивизия бе прекъсната на декември, а не на 7-и декември. Това стана, защото в това време отиваше усилено превозката на 3-и пехотен полк от Драма за Велес; превозката на този полк почна на 3 декември и се завърши на 12 декември. До 9 декември едновременно отиваше превозката на 46-а дивизия от Кулели-Бургас за Драма и обратно, от Драма за Велес – 3-и пех. полк. Това не можеше да продължава повече, защото много вагони с храни и фураж на Главното тилово управление, предназначени за армията на този фронт, бяха задържани на гарите между Одрин и Фере. За да не [се] компрометира прехраната на тази армия, налагаше се временно да се преустанови превозката на 46-а дивизия.

Щом набралият се товар между Одрин и Фере се разчисти и 177-и пехотен турски полк се пренесе от Кулели-Бургас до Градско (22–24 декември включително) превозката на 46-а дивизия и другите турски превозки наново се започнаха и се завърши на 14 януари (начало 6 януари). Турски войски закъм фронтовете: Румъния и Добруджа са отивали винаги след предварително съгласие. Такива превозки имахме на 28 декември, 19,16,13 и 14 януари за Русе.

От приложеното сведение се вижда как са вървели превозките от

Свищов и Добруджа.

3. Нашите известия за прекъсване или вземане в Кулели-Бургаско турски транспорти се съобщават винаги навреме, където трябва, а кога те ги получават, не ни е известно. Винаги приетите турски транспорти от Кулели-Бургас загдето и да било не са бавени. Възможно е дезинфекцирането им в Одрин да се счита за бавене.

4. Така наречените от турците минимални искания засега могат да се изпълняват и се изпълняват.

5. Досега всички турски транспорти се уреждаха между управлението на жп съобщения и софийския германски генералщабен офицер майор фон Щокхаузен. Ако този ред се измени и това се урежда направо чрез Турската главна квартира, не виждам да има неудобства, но това едва ли ще ускори работите – германците имат право съобщение с Цариград и веднага могат да се сношават.

За началник на жп съобщения
от Германския щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1160, л. 178 гр. 179. Оригинал. Машинопис.

127

Телеграма № 5367 от началник-щаба на Действащата армия до командващия II армия в Св. Врач с нареждане какви военни трофеи от Македония да бъдат предавани на Турция съгласно искането на Енвер паша

Кюстендил, 22 януари 1917 г.

10 687. Касае се за ония военни трофеи, които сме отнели от сърбите, англо-френците и другите наши неприятели, но не и от гърците, които са неутрални.

По заповед.

Началник-щаба на Действащата армия

/п./: полковник Луков
Вярно: началник на Оперативното отделение
от Генералния щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 611, л. 345. Препис. Машинопис.

128

Атестации на генерал-майор Абдул Керим и полковник Махмуд Белиг бей, приложени към Поверителен рапорт № 10 859 на командващия II армия до Щаба на Действащата българска армия

Св. Врач, 28 януари 1917 г.

АТЕСТАЦИЯ
На командира на 20-ия турски корпус генерал-майор Абдул Керим

За краткото време, през което командирът на 20-ия корпус генерал-майор Абдул Керим е в поверената ми армия, мога да дам само следната кратка [атестация], понеже сериозна бойна дейност през това време корпусът не е имал.

Здрав, издръжлив и енергичен офицер. Интелигентен е. Внимателен, много деликатен, честолюбив. Понякога прибързан в решенията си по причина на голямото му усърдие. Прави впечатление на храбър офицер. Притежава командна способност. Държи строга дисциплина в корпуса и упражнява надзор върху подчинените. Има инициатива и самостоятелност.

Командующ II армия
генерал-лейтенант /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 334, л. 362. Оригинал. Машинопис.

АТЕСТАЦИЯ
За бойната дееспособност и войнските качества на началника на 46-а дивизия от 20-и турски корпус полковник Махмуд Белиг бей

1. Споменатият е от Генералния щаб. Образование превъзходно. Владее френски.

2. Здравословно състояние добро. Телесно средно развит. Женен.

3. Сериозен. Добре запознат с литературата. Добре възпитан (учтив).

4. Интелигентен и способен е. Превъзходно запознат с военните устави и нареждания.

5. Установил е в частта си добра дисциплина, отношения бащински, отличава се с бистър ум.

6. Служил е в Генералния щаб и е бил началник-щаб. От дълго време изпълнява длъжност началник-дивизия.

7. При всичко, че е стар, той с достойнство заема сегашната длъжност.

Командир 20-и турски корпус
/п./: генерал-майор Абдул Керим
Вярно, пом.-началник щаба II армия
от Генералния щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 334, л. 362. Препис. Машинопис.

129
Телеграма № 5469
от началник-щаба на Действащата армия до Щаба на Турската действаща армия по повод противовъздушната защита на мост над р. Марица

Кюстендил, 4 февруари 1917 г.

9867. Съгласни сме да се изпрати от Цариград едно модерно про -

тивоаеропланно отделение за защита на моста на р. Марица, а също и да замине за там, за настаняване на взвода, заедно с взводния командир и офицера – началник на противоаеропланното отделение при Отоманската главна квартира.

Началник-щаба на Действащатата армия
полковник: Луков
Вярно: началник Оперативно отделение
/п./: /не се чете/

[Резолюция: До Управлението на артилерията при Щаба на Действащата армия, за сведение (без дата и подпис).]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 612, л. 56. Препис. Машинопис.

130

Шифрована телеграма № 380 от министър-председателя д-р В. Радославов до началник-щаба на Действащата армия с молба да се смени дотоговашният български военен аташе в Цариград Д. Азманов с друг български офицер

Б. м., 12 февруари 1917 г.

За интереса на службата, моля, сменете сегашния военен аташе в Цариград с друг офицер.

№ 194

Министър-председател
д-р Радославов

[Резолюция: Следователно от тази чужда за концепцията на министър-председателя телеграма очевидно стана, че подполковник Азманов не е попаднал добре в ролята си и ще трябва час по-скоро да се замени с друг подходящ офицер.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 815, л. 298. Препис. Машинопис.

131

Шифрована телеграма № 3525 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия по повод позицията на Турция при преговорите за мир с Румъния

Б. м., 22 февруари 1917 г.

От положително място се установява, че в преговорите за мир с Румъния турското правителство ще прави затруднения по въпроса за Добруджа. Турското правителство ще иска да пречи на България:

1. Да се увеличи чрезмерно[104],
2. Да има непосредствено граница с Румъния и
3. Да владее пътища, които свързват Турция със Западна Европа.

Официалните кръгове отбягват да говорят по тоя въпрос, но цензурата допусна статии, които говорят за компенсации и за равновесие на Балканите. Очевидно е, че турците повдигат въпроса за Добруджа със задната мисъл да получат обратно дадените на България земи от Тракия.

От разговорите си с германски офицери и с австрийския военен аташе извличам впечатлението, че Германия най-много от всички желае да не се дава пътят Кюстенджа – Черна вода на България, като си служи за тая цел с претенциите на Турция и Австро-Унгария.

Подполковник Каблешков
Дешифрирал: капитан Дервентски

[Резолюция: За сведение този нов курс на турската... с който силно се затрудняват нашите съюзнически отношения.

23 февруари 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 897, л. 1. Препис. Машинопис.

132

Шифрована телеграма № 394 от българския пълномощен министър в Цариград до генерал Н. Жеков с известие за молба от командващия 5-а турска армия за по-добри съвместни контакти при отбраната на Южния фронт

Цариград, 2 март 1917 г.

От сведенията, които получил, Лиман фон Сандерс предполага, че неприятелските войски от Солун и островите приготовляват ненадейна акция. В Солунския залив, Орфанския залив и островите имало много транспортни и военни параходи, които постоянно сновяли между Орфано, Солун, Тасос, Емброс, Лемнос и пр. Преди три дни германските наблюдатели забелязали, че повече от 40 парахода образували непрекъсната линия между Емброс и Галиполския полуостров. Лиман фон Сандерс предполага, че англо-французите полагат мрежи и мини против подводните лодки, за десант с войските, които те са натрупали по островите. Голямото количество транспортни параходи във всички пристанища на Егейско море оправдавало това предположение: в Солун – 70 транспортни парахода, в Орфанския залив – 40, в Емброс, Лемнос и Тасос – повече от 60. А непрестанното движение на параходи по цялото крайбрежие било с цел да се събират поставените от нас мини. Понеже след идването на италиански и египетски войски на Македонския фронт неприятелят разполагал със свободни войскови части, фон Сандерс допуща опита за десант с цел да се скъсат съобщенията в Тракия и се подкрепи готвящата се руска офанзива на Румъния. Макар и да било това само предположение, фон Сандерс мисли, че трябва да бъдем готови да порсещнем тая опасност.

Като командующ 5-а турска армия която охранява сектора до Енос, той моли най-настоятелно да се постави в свръзка с командующия нашата армия, било посредством Вас, било направо с генерал Тодоров. Германският подполковник Кумеров, комуто бил поверен секторът Сарос – Енос, не бил в свръзка с началника на българските войскови части при Дедеагач; а според Лиман фон Сандерс постоянната връзка била от голяма полза, за да си разменят сведенията и подкрепления за всяка евентуалност. Това фон Сандерс искал много пъти чрез Енвер паша, но последният му отговорил, че фон Сандерс могъл да уреди това сам с командующия Втора армия, или чрез Българската главна квартира.

Лиман фон Сандерс нарочно ме потърси, за да ме моли да Ви съобщя неговото желание.

Моля, явете ми какво мога да отговоря на Сандерс и ако споделяте неговото мнение за връзка между нашите и турските войскови части при Енос – Дедеагач и между Щаба на Лиман фон Сандерс и Щаба на нашата Втора армия, какви мерки трябва да поискаме от фон Сандерс, за да се възстанови най-бърза и практична връзка. № 82.

/п./: Колушев
Дешифрирал: Г. Кьосеиванов

[Резолюция: Да се запита началникът на Беломорската отбрана каква връзка е установил с началника на съседните турски войски... и съобщи на нашия пълномощен министър в Цариград.
12 март 1917 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 73, 74. Препис. Машинопис.

133

Шифрована телеграма № 11 598 от командващия II българска армия до Щаба на Действащата армия с известия за контактите между българските и турските войски на Южния фронт

Св. Врач, 4 март 1917 г.

На № 5688. Между нашата беломорска отбрана и Щаба на съседните войски в село Аяземе, източно от Енос, има телеграфна свръзка през Фере за Кешан. Има и телфонна свръзка чрез Фере за село Аяземе, но говоренето по телефона е неразбрано и често се прекъсвало. При Ипсала построен постоянен мост за движение на трите рода оръжие. Взети са мерки за прокарване на кабел през Марица. Изпратен е също подпоручик Ялъмов, владеющ немски, в село Аяземе при Щаба на 186-и турски полк, командван от германския подполковник Кумеров.

Този полк е от състава на 55-а турска дивизия, която има своя щаб в с. Кара-Бунар, южно от Кешан. № 11598.

Командващ II армия
генерал-лейтенант Тодоров

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 76. Препис. Машинопис.

134
Бойно разписание на II българска армия към 5 март 1917 г.

Командующи армията – генерал-лейтенант Тодоров
Н[ачални]к-щаба от Генералния щаб – полковник Цветков
Н[ачални]к Операт. отделение от Генер. щаб – подполк. Петров

СЪСТАВ	**ДР.** [105]	**БАТ.** [106]	**ЕСК.** [107]
1. 7-а пехотна рилска дивизия	18	23	2 ½
2. 10-а пехотна беломорска дивизия	26	32	5
3. 11-а пехотна македонска дивизия	10	16	1 ½
4. 2-а бригада от 10-а дивизия	6	–	–
5. 46-а пехотна турска дивизия	13	18	2
6. 50-а пехотна турска дивизия	10	14	1
7. Придадени към армията германски части	–	2	–
8. Тилово управление			
Всичко	83	105	12

Армейски части
Аероплано отделение (Аеродрум Белица)
Н[ачални]к: капитан Попкръстев
5 биплана – „Албатрос С. 3“ – с по 2 картечници
1 биплан – „Otto C“ – с 1 картечница
6 офицери пилоти
4 —— „ ——— наблюдатели

Ф. 317, оп. 7, а. е. 197, л. 38, 39. Оригинал. Ръкопис.

135

Телеграма № 5739

от генерал Н. Жеков до Енвер паша с известие, че е разпоредил всички турци от Вардарска и Егейска Македония, годни за военна служба, да бъдат изпратени за попълване на Турската армия

Кюстендил, 11 март 1917 г.

248. Дадено е нареждане да се съберат всички годни за военна стружба турци в Македония, Драмско и Гюмюрджинско и изпратят за попълване Турската армия.

Главнокомандващ
/п./: генерал-лейтенант Жеков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 612, л. 173. Препис. Машинопис.

136

Телеграма № 5742

от началник-щаба на Действащата армия до командващия II армия по повод прехвърлянето на турска дивизия от Южния фронт в Мала Азия

Кюстендил, 11 март 1917 г.

Предвид сегашното положение в Азиатска Турция, Германското висше командване моли нашето съгласие за вземането на една дивизия от 20-и корпус и изпращането ѝ в Турция. Главнокомандващият даде утвърдителен отговор на тази молба.

Умолявате се, господин генерал, да съобщите коя дивизия от 20-и турски корпус може да се вземе и кога вероятно би могло да се начене превозването ѝ.

Началник-щаба на Действащата армия
полковник Луков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 115. Препис. Машинопис.

137

Шифрована телегрма № 6940 от командващия II армия генерал Тодоров до Щаба на Действащата армия с известие коя от турските дивизии може да бъде прехвърлена от Южния фронт в Мала Азия

Б. м., 11 март 1917 г.

5742. Може да се вземе 46-а дивизия. Превозването на частите ще може да започне от 15 март. № 11751.

Командващ II армия
генерал-лейтенант Тодоров

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 117. Препис. Машинопис.

138

Телеграма № 5755 от началник-щаба на Българската армия до полковник Ганчев с молба да съдейства пред Германската главна квартира за разрешаване на някои организационни въпроси във връзка с прехвърлянето на 46-а турска дивизия от Южния фронт в Мала Азия

Кюстендил, 11 март 1917 г.

Понеже II армия не разполага с достатъчно артилерия, желателно е 46-а дивизия, която се изпраща в Турция, да предаде артилерията си на другата дивизия от 20-и корпус.

Освен това добре ще бъде, ако с 46-а дивизия замине и корпусният командир, с което ще се опростят значително командните отношения. В такъв случай останалата турска дивизия ще се подчини на началника 10-а беломорска дивизия.

Направете пред Германската главна квартира постъпка в горния смисъл и за резултатите, донесени от сведението, за да се предупреди командващия II армия да вземе решение.

Началник-щаба
полковник Луков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 118. Препис. Ръкопис.

139

Телеграма вх. № 20 404 от фелдмаршал Лудендорф до генерал Н. Жеков с молба да го информира коя от турските дивизии на Южния фронт ще бъде прехвърлена в Мала Азия

Б. м., 11 март 1917 г.

Към № 2360 тайно.

Моли се за отговор, коя турска дивизия се предлага обратно на Турското главно командване и кога може да се започне с превозването ѝ.

Лудендорф В. № 49585 оп.

[Резолюция: Да се отговори, че ще се изпрати 146-а дивизия, която ще начене да се товари най-късно след 10 дена.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 119. Препис. Машинопис.

140

Телеграма № 5745

от генерал Н. Жеков до полковник П. Ганчев, с която се информира фелдмаршал Лудендорф коя от турските дивизии ще бъде прехвърлена от Южния фронт в Мала Азия

Кюстендил, 11 март 1917 г.

Съобщавам на Ваше превъзходителство, че в разпореждане на Турското главно командване се прехвърля 46-а дивизия от 20-и корпус. Разпоредено е да се пристъпи към сменяването на дивизията с български части и вероятно след 10 дни ще започне превозването ѝ за Турция.

Генерал Жеков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 121. Препис. Ръкопис.

141

Телеграма № 10 697

от Енвер паша до генерал Н. Жеков с молба да възвърне 46-а турска дивизия от Южния фронт в Мала Азия

Цариград, 13 март 1917 г.

Моля следната телеграма да се предаде на началник-щаба.

За Генерал Жеков. Най-предано моля Ваше превъзходителство да благоволите и наредите, щото по разпореждане на Върховното командване да ми се възвърне 46-а пехотна дивизия. Моля, Ваше превъзходителство, да наредите по възможност по-скоро да се превози за тук един ескадрон от 20-и корпус, понеже ми е твърде необходим, и да благоволите да ми съобщите кога ще започне превозването на тоя ескадрон и на 46-а дивизия и с колко влака дневно. Моля също, Ваше превъзходителство, да ми известите дали след вдигането на 46-а дивизия

Щабът на корпуса е там още необходим, или мога да го използвам на друго място.

Турската главна квартира
ЕНВЕР
Чрез Лосов

[Надпис: Вх. № 20544 от 13 март 1917 г.]

[Резолюция: Да се отговори, че сме съгласни за преместването на ексадрона и корпусния командир.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 122. Препис. Машинопис.

142
Телеграма вх. № 20 538 от генерал Жеков до Енвер паша, с която го известява, че е съгласен да удовлетвори искането му за прехвърляне на 46-а турска дивизия от Южния фронт в Мала Азия

Кюстендил, 13 март 1917 г.

„На № 10697. По запитване от Върховното командване бях се съгласил да се предаде в разпореждане на Ваше превъзходителство другата дивизия от 20-и турски корпус, но щом предпочитате 46-а дивизия, съгласен съм и разпоредих за превозването ѝ, което ще започне след няколко дни; обаче по колко трена дневно, ще съобщя допълнително. Съгласен съм също и за единия ексадрон от 20-и турски корпус. Ваше превъзходителство може да разполага и с командира на корпуса Керим паша. Генерал Жеков.“

В сврързка с горното разпоредете потребното. Донесете в Бабадаг за положението в Моравско, понеже получих съобщение, че Щабът на Групата Белов счита положението там несигурно и искат да пратим още войски. № 10.

Генерал Жеков

[Резолюция: Да се предпише на командващия II армия да изпрати и ескадрона.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 124. Препис. Машинопис.

143
Телеграма № 5776
от началник-щаба на Действащата армия до командващия II армия с нареждане да отправи за Турция и един турски ескадрон от 20-и турски корпус

Кюстендил, 14 март 1917 г.

Св. Врач[108]

Командващият II армия

С 46-а турска дивизия разпоредете да се отправи за Турция и един турски ескадрон от 20-и турски армейски корпус.

Началник-щаба на Действащата армия
Полковник Луков

[Надпис: По вх. № 20538]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 126. Препис. Машинопис.

144
Телеграма № 5779
от генерал Н. Жеков до Енвер паша с известие, че е разпоредил прехвърлянето на 46-а турска дивизия и един ескадрон от Южния фронт в Мала Азия

Кюстендил, 14 март 1917 г.

10697. По запитване от Върховното командване, аз се съгласих и дадох разпореждане за превозването на 46-а дивизия, което ще започне вероятно от 16-и или 17-и того, с колко трена дневно – ще съобщя допълнително. Съгласен съм също и за ескадрона от 20-и турски корпус. Ваше превъзходителство може да разполага и с командира на корпуса Керим паша.

Генерал Жеков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 127. Препис. Машинопис.

145

Телеграма № 4506 от Енвер паша до генерал Н. Жеков с молба да нареди прехвърлянето и на Щаба на 20-и турски корпус от Южния фронт в Мала Азия

Цариград, 15 март 1917 г.

На № 5779. Моля Ваше превъзходителство да благоволите и наредите, щото Щабът на 20-и корпус заедно с частите от корпуса, които не са необходими там, да бъдат отправени насам веднага след 46-а пех. дивизия. № 4506.

ЕНВЕР

[Резолюция: Да се съобщи на командующий II армия.
15 март 1917 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 128. Препис. Машинопис. Немски език.
Превод на български.

146

Телеграма № 5796

от началник-щаба на Действащата армия до командващия II армия с нареждане да прехвърли заедно с 46-а турска дивизия и командира на 20-и турски корпус

Кюстендил, 16 март 1917 г.

Разпоредете с 46-а турска дивизия за Турция да се отправи и командирът на 20-и турски корпус Керим паша заедно с щаба си.

Началник-щаба на Действащата армия
полковник /п./: Луков

[Надпис: По вх. № 20821]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 129. Препис. Машинопис.

147

Шифрована телеграма № 38 064

от началника на железопътните съобщения до Щаба на Действащата армия по повод превозването на 46-а турска дивизия от Южния фронт в Мала Азия

София, 17 март 1917 г.

За 46-а турска дивизия се назначиха по два влака ежедневно; източните железници не могат да ги приемат, освен само по един, така че превозката ще продължава по един влак на ден и ще трае около 25 дни.

За началник железопътните съобщения
подполковник Кратунков

[Надпис: Вх. № 20714 от 17 март 1917 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 131. Препис. Машинопис.

148

Шифрована телеграма № 11 974 от командващия II армия до Щаба на Действащата армия по повод прехвърлянето на 46-а турска дивизия от Южния фронт в Мала Азия

Б. м., 18 март 1917 г.

Началникът на железопътните съобщения донася, че Източните железници не могат да приемат нашите два ежедневни влака за превозването на 46-а турска дивизия, така че превозката ще става с един влак на ден и ще трае до 15 април; за да не сме принудени да храним дивизията толкова време, за да се избегне натрупване на големи части в тила и за да се избегнат болестите, които могат да се появят, трябва дивизията да се прехвърли по-скоро в турска територия. Моля да се влезе в споразумение с Турската главна квартира за превозката и стоварването на дивизията на турска територия до границата, за която цел ние можем да употребим по два влака на ден, а след това Източните железници да ги превозват по-нататък, когато могат.

Командващия II армия
генерал-лейтенант Тодоров

[Надпис: Вх. № 20771 от 18 март 1917 г.]
[Резолюция: 1. Да се съобщи на полк. Али Бей
19 март 1917 г. /п./: /не се чете /
2. Въпросът е уреден с началника на жп служба
19 март 1917 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 652, л. 130. Препис. Машинопис.

149

Телеграма № 3247

от началник-щаба на Действащата армия до Министерството на войната с известие, че подполковник Илия Каблешков е назначен за български военен аташе в Турция

Кюстендил, 19 март 1917 г.

Известява се Министерството на войната, че подполковникът от Генералния щаб **Каблешков Илия** се назначава за наш представител при Турската главна квартира в Цариград.

Предвид това, че животът в турската столица засега е извънредно скъп и предвидените в положението обикновени дневни пари за командированите в странство офицери са недостатъчни, Щабът на Действащата армия, по заповед на главнокомандващия, моли Министерството на войната да се внесе доклад в Министерския съвет, за да се предвидят на подполковник **Каблешков** през всичкото време, докато трае командировката му, представителни и дневни пари в размер по 120 лева дневно.

Началник-щаба Действащата армия
от Генералния щаб
/п./: полковник Луков
Началник Оперативното отделение
от Генералния щаб
/п./: подполковник Нойков
Вярно,
началник Разузнавателна секция
от Генералния щаб
Майор /п./: /не се чете/

Ф. 23, оп. 2, а. е. 325, л. 126. Препис. Машинопис.

150

Тайна заповед № 769 на главнокомандващия Действащата армия генерал Н. Жеков за назначаване на подполковник Илия Каблешков за български представител при Турската главна квартира, на неговия предшественик – подполковник Димитър Азманов, за командир на дружина в 19-и пехотен шуменски полк и за други кадрови промени

Кюстендил, 31 март 1917 г.

НАЗНАЧАВАТ СЕ:

Флигел-адютантът на НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЯ от Генералния щаб, полковник Ганчев Петър, аташиран при Особата на Негово величество германския император и пруски крал за военен пълномощник и назначен за поръчки при Щаба на Действащата армия да се счита с права на бригаден командир от 1 септември 1916 г.

1. Раненият и намерен способен за нестроева служба командир на 3-и опълченски полк полковник Хаджиев Петър – за ревизор-контрольор по реквизицията в Русенския административен окръг и подпредседател на Русенската окръжна реквизиционна комисия.

2. Командирът на дружина в 7-и пех. преславски полк, от Генералния щаб, подполковник Каблешков Илия – за български представител при Турската главна квартира.

3. Военният аташе в Цариград, от Генералния щаб, подполковник Азманов Димитър – за командир на дружина в 19-и пех. шуменски полк.

4. Раненият и намерен способен за нестроева служба от 16-и пех. ловчански полк поручик Димитров Иван – за офицер за поръчки във Военнополицейската секция при Щаба на Действащата армия.

5. Началникът на реквизиционната секция при интендантството на Шуменския укрепен пункт, запасният подпоручик Митев Панайот Ангелов – за домакин на лазарета при Планинската дивизия.

6. Заболелият и намерен временно способен за нестроева служба от 18-и артилерийски полк подпоручик Кънев Петър – за адютант на началника на Ломския гарнизон.

ПРЕВЕЖДАТ СЕ:

7. Раненият и намерен способен за нестроева служба от 58-и пехотен полк поручик Василев Васил – в 33-а допълняюща дружина.

8. От 11-и пех. сливенски полк запасният подпоручик Стратев Добри Ангелов и запасните офицерски кандидати: от 24-и пех. черноморски на Нейно величество царица Елеонора полк. Патев Васил Георгиев и Михалев Коста Тошев, от 29-и пех. ямболски полк Зехиров Георги Георгиев и Цанев Цаню Христов и от 32-и пех. загорски полк Иванов Иван Григоров и Бижев Петр Христов – в 3-а минохвъргачна рота при 3-а пех. балканска дивизия.

ИЗКЛЮЧВАТ СЕ ОТ СПИСЪЦИТЕ НА АРМИЯТА:

а) починалите

9. Командирът на 2-а пех. бригада от 9-а пех. плевенска дивизия полковник Бошнаков Димитър.

10. От техническата дружина капитан Лилов Христо.

11. Числящият се по запаса в 30-и пех. шейновски полк запасен подпоручик Енев Никола Митов.

б) по съд

Запасният офицерски кандидат от 1-а железопътна експлоатационна дружина Кохинов Раймонд Соломонов, понеже с присъда № 682 от 2 ноември 1916 г. на полевия военен съд при 10-а пех. беломорска дивизия е осъден по ст. ст. 170, 173 ал. II, 89, 3 и 90 от Военнонаказателния закон на срок шест години обикновен тъмничен затвор с последствията, предвидени в ст. 21 от същия закон на срок 10 години, която присъда е влязла в законна сила.

Главнокомандващ на Действащата армия
генерал-лейтенант /п./: Н. Жеков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 695, л. 22, 22 гр. Оригинал. Машинопис.

151

Телеграма № 3294 от полковник Станчов до началник-щаба на Действащата армия с молба да съдейства за удовлетворяване искането на 6-и турски корпус по прехвърлянето на турски зърнени храни в Добруджа

Б. м., 24 април 1917 г.

Шестият турски корпус се оплакал пред генерал Макензен, че нашата власт в Добрич не позволявала да се изнесат складираните там 120 000 килограма ечемик, който бил донесен от Турция, и че искали даже да го конфискуват. Групата моли да се заповяда на въпросната власт в Добрич да не правят пречки за пренасянето на тоя ечемик за Черна вода.

Полковник Станчов

Ф. 40, оп. 2, а. е. 454 л. 177. Препис Ръкопис.

152

Споразумение относно подчинението на турските войски и отделни части на Българското главно командване и на българските войски и отделни части на Турското главно командване, обявено в Записка № 35 на Щаба на Действащата армия

Кюстендил, 28 април 1917 г.

Относително подчинението на турските войски и отделни части (формации) на Българското главно командване и респективно на български войски и отделни части на Турското главно командване.

Между участващите в спогодбата главни командвания са постигнати следните споразумения относително взаимните подчинения на войските и на отделните части:

1. Прикомандированите към съюзните армии войски и отделни части, по отношение тяхното използване и тактическа дейност, са подчинени на Главното командване на съответстващата държава и на определените им според бойно разписание непосредствени началници.

2. Когато войски и отделни части са поставени на разположение на едно съюзно Главно командване за една от по-рано уговорена цел, използването им за други цели може да стане само със съгласието на тяхното Главно командване. Ако условията на обстановката обаче налагат незабавното използване на тази част преди да се е получило съгласието на респективното Главно командване, въпросът се разрешава по взаимно споразумение между началника на въпросната единица и началника на онази войскова съюзна единица, в подчинение на когото тя се намира.

3. При употреблението на войсковите единици и отделни части, да се избягва тяхното разпокъсване. Ако условията наложат подобни разпокъсвания, частта трябва да се събере при първа възможност.

Откомандироването на отделни офицери, лекари, войници, коля и камиони и пр. за цели, които лежат вън от задачата на съответната единица, е абсолютно забранено.

4. Ако един началник даде нареждания, които противоречат на гореспоменатите споразумения, то трябва да му се обърне внимание в подходяща за това форма. Особено при използването на специалните родове войски, началниците на съответните части имат правото да направят своето възражение при искания от страна на един началник от съюзна армия, които искания технически са неизпълними. Съответният началник би трябвало да се подчини на възражението на един специалист, когато то се отнася само до техническото изпълнение.

Ако въпреки това началникът настоява на своята заповед, то тя трябва да бъде изпълнена, респективно да се почне изпълнението ѝ в рамките на техническата възможност. Същевременно трябва да се донесе телеграфически или писмено за случая на своя военен пълномощник при Главната квартира на съответната съюзна армия.

5. Касателно въпросите по личния състав, попълнение на персонала и материалите, както и по вътрешната служба, остават в сила нареж-

данията на собствената страна, доколкото по попълването на материалите не са взети особени решения.

6. Подчинените на една чужда съюзна армия отделни части и войски имат правото да се сношават направо, писмено или телеграфически – и то открито или шифровано – с учрежденията от своето отечество и със своите военни пълномощници. Всички военни и пощенски учреждения в съюзните армии и страни са длъжни да предават по принадлежност подобни служебни писма и телеграми и по отношение на бързината да постъпват както със служебната кореспонденция на собствената армия.

7. Всички принадлежащи към армията офицери и войници са длъжни да се подчиняват на началниците от съюзните армии и да се отнасят към тях по същия начин, по който се отнасят към своите собствени началници. При постъпки, към лица, принадлежащи към съюзни армии, или към лица, принадлежащи към градското население на една съюзна страна, наказанието се налага от собствените началници и военни съдилища според законите на собствената държава. Постановленията от пункт 7 се отнасят също и до лица, принадлежащи към армията, които пребивават в една съюзна страна, без да бъдат подчинени на тамошното Главно командване.

8. За писмовната и колетна служба за лица, принадлежащи към части и войски, командировани съюзнически армии, остават в сила наредбите от военната поща на собствената държава. Главното командване на една страна, чиито войски са причислени към съюзна армия, е свободно да уреди там свое пощенско съобщение. Колетите, изпратени по военната поща се освобождават от мито.

На лица, принадлежащи към армията, могат да бъдат изпращани всякакви предмети, предназначени за лично потребление от получателя.

Пратките на военните за отечеството им трябва да съдържат само предмети от облекло, снаряжение и общо употребление, които:

а) не подлежат на износно мито в страната, от която се изпращат (напр. съестни припаси, художествени изделия);

б) са принадлежност на изпращача и не са купени в чуждата страна с цел за изнасяне;

в) са чисти от паразити и от зародиши на заразни болести.

Изключени са предмети, които се лесно чупят, развалят, леснозапалителните и избухливите.

Пратките, предадени от военните, трябва да бъдат прегледани от един офицер или от висш военен чиновник и да бъдат снабдени със следната бележка:

„Свободен от зараза. Изпращането разрешено.“

Този офицер трябва да се увери, че пратката съдържа само предмети, чието изпращане е позволено. Той е особено отговорен, щото пакетите да не съдържат предмети, които подлежат на мито.

Поставянето на бележката от самия изпращач е забранено.

Преглеждането на пристигналите или подадените пратки във военната поща или в учреждението за военни колети се извършва редовно от военните власти на оная страна, на която е подчинено съответното учреждение. За избягване на злоупотребленията, съюзната държава има право да произвежда от време на време ревизии чрез офицери или военни чиновници. Чрез това обаче не трябва да се забавя експедицията.

Военен материал, който е предназначен за изпратените войски и отделни части от съюзните армии, не подлежи на митническо преглеждане. Превозът му става със същата скорост, както и материалите на собствената армия. Под думата „военен материал“ трябва да се разбира всичко, което е необходимо за поддържане бойната готовност на войските, т. е. не само оръжия и муниции, но и цялото продоволствие, облекло, снаряжение и санитарен материал.

Всички турски войски и отделни части, подчинени на Българското главно командване, както и всички български отделни части и войски, придадени към Турското главно командване, трябва да бъдат запознати с горните нареждания.

За Българското главно командване:
военен аташе при Бълг. царска легация в Цариград
/п./: подполковник Азманов
За Турското главно командване:
заместникът на военния министър
/п./: генерал Махмуд Кямил

Ф. 23, оп. 2, а. е. 325. л. 224. Печатно. Български, немски, турски език.

153

Поверителен рапорт № 228 от българския военен аташе в Берн до началник-щаба на Действащата армия в Кюстендил с ходатайство за награждаване с български ордени на военните аташета на Германия, Австро-Унгария и Турция в Швейцария за оказваните му услуги в неговата служебна дейност

Берн, 8 май 1917 г.

От 8 ноември 1915 г. до 1 май 1916 г. освен службата на военен аташе, заведвах и царската легация в гр. Берн, понеже през това време налице бях само аз. В тези трудни за мен обстоятелства: обзавеждане службата на царската легация, следене хода на военните действия, уреждане на информационната служба за поверения Ви щаб, бях улеснен от всички официални органи на нашите съюзни държави, особено от моите колеги, военните аташета, които още от първия ден на моето пристигане ми засвидетелствуваха най-искрен прием и другарско сътрудничество, които и до ден днешен се поддържат помежду ни.

Тъй като австрийският и германският, тъй и турският военни аташета разполагат с големи парични средства и доста агенти-информатори, то често пъти съм и продължавам и сега да проверявам чрез тях някои по-интересни сведения, които съм успял да узная сам или от нашите агенти. Най-ценно бе съдействието на въпросните лица в сътрудничеството ми за следене на сръбските терористи, при която дейност с истинско съчувствие те се отнесоха за защитата на нашите интереси и откриване онези подозрителни лица, които замислят разни планове против Особата на НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО.

Германският аташе за тази служба даже има отделен специален орган.

Вън от изброените случаи на улеснение и съдействие, поменатите лица са ми помагали в пренасяне на моята служебна кореспонденция, особено в началото на формирането на царската легация, когато тя не разполагаше с никакъв куриер.

Турският военен аташе, който много по-късно встъпи в длъжност като такъв при тукашната турска легация, който по-малко е услужвал от австрийския и германския военни аташета, за да засвидетелствува благодарността и признателността на щаба си, респективно военната власт, и да подчертае политическата солидарност на Турция със своите съюзници Германия и Австрия, изходатайства от главнокомандващия по едно военно отличие, което връчи доста отдавна на своите колеги, германския и австрийския военни аташета.

Всичко гореизложено като Ви донасям, моля ходатайството Ви, господин полковник, щото военните аташета на Германия, Австрия и Турция при тукашните легации да бъдат удостоени с награждаването им с един наш военен орден, спомен от настоящата война, с което не само ще засвидетелстваме нашата благодарност към тези, които са улеснявали Вашия представител в Швейцария, но ще подчертаем и на външния свят, че България цени своите съюзници и е солидарна с тях по водене на войната и направи в това отношение толкова, каквото са сторили турските военни власти.

При отделен списък като Ви представлявам ордените, с които тримата военни аташета са наградени, моля в зависимост от служебното им положение да им се дадат съответстващите наши награди.

Приложение: 1 списък.

От Генералния щаб
/п./: полковник Червенаков

РЕЗОЛЮЦИЯ.

Да се запитат офицерите за свръзка и попълнят сведенията, нужни за издаване патент и с какъв орден могат да бъдат наградени.

18 май 917 г. Полковник Червенаков

Към рапорт № 288/917 г.

СПИСЪК

На отличията, които притежават военните аташета на Германия, Австрия и Турция в гр. Берн.

I

Германския военен аташе, от Генералния щаб,
Майор Фон БИСМАРК
притежава следните ордени:
а) Германски: Железен кръст II класа.
2. – Червен орел IV —//—
– Баварски орден за военна служба
кл. с корона и военна декорация.

б) Австрийски: Орден за военна служба на военна лента.

в) Турски: Железен полумесец.

II

Австрийският военен аташе, от Генералния щаб,
полковник Виллиям фон АЙНЕМ.

Удостоен за командващ на бригада, притежава:

а) Германски: Железен кръст II класа;

б) Австрийски: 1. Кавалер на ЛЕОПОЛД – орден с военна декорация.

2. Желязна корона III класа.

в) Турски: Железен полумесец.

III

Турският военен аташе, от Генералния щаб,
полковник ХАЛИЛ БЕЙ.

Удостоен за командир на дивизия (по причина на болест не можел да встъпи в длъжност), притежава:

а) Пруска Корона I степен.

б) Австрийски: 1. Желязна корона I степен.

2. ФРАНЦ ЙОСИФ I степен.

в) Български: За военна заслуга II степен.

г) Турски: 1. Османие II степен.

2. Медже II степен.

3. Медал за Гръцката война 1897 г.

4. Медал за заслуга от войната 1914 г.

От Генералния щаб
/п./: полковник Червенков

Ф. 40, оп. 1, а. е. 234, л. 119–120. Препис. Машинопис.

154

Телеграма № 2699 от полковник Ганчев до генерал Н. Жеков, с която му предава молба на генерал Лудендорф да улесни снабдяването на турските войски с фураж

Б. м., 21 май 1917 г.

Според както ми се донася, даваният от България фураж за изхранване на добитъка на 50-а турска дивизия е тъй недостатъчен, че една част от добитъка вече загина. Предвид наличния настоящем недостиг във впрегатен добитък, позволявам си да обърна вниманието на Ваше превъзходителство върху това зло с настоятелна молба да спомогне за отстраняването му. № 3223 Лудендорф.

Устно ме молиха, ако е възможно, да отговорите на Германската главна квартира. № 2699.

Полковник Ганчев.

[Резолюция: Да му се отговори, че се прави разлика между турските и българските войски. Недостигът във фуража е общ и българските войски страдат много повече от тази липса. Това е отдавна известно и не разбирам защо се счита за необходимо да ми се правят подобни напомнювания.

По-тактично щеше да бъде, ако предварително се направеше справка и тогава, ако има основание, да ми се напомнюват длъжностите.

22 май 1917 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 612, л. 241. Препис. Машинопис.

155

Телеграма № 6341

на генерал Н. Жеков до генерал Лудендорф с известие за уреждане на повдигнатия от него въпрос за снабдяването на турските войски с фураж

Кюстендил, 23 май 1917 г.

Германска главна квартира
полковник Ганчев
За генерал Лудендорф

3223. Съобщавам на Ваше превъзходителство, че в снабдяването на частите с фураж не се прави никаква разлика между българските и турските войски. Но тъй като недостатъкът във фуражните припаси е извънредно голям, то и българските войски страдат много повече. Известно Ви е в какво плачевно състояние се намира добитъкът на българските войски на Македонския фронт и при какви неимоверни затруднени условия се извършва продоволствието на частите.

Прави се всичко възможно и се употребяват извънредно големи усилия, за да се подобри положението.

Генерал Жеков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 612, л. 242. Препис. Ръкопис.

156

Бърза телеграма № 365

от Али бей до началник-щаба на Действащата армия с известие за назначаването на майор Али Риза бей за офицер за свръзка при Щаба на II българска армия

Кюстендил, 1 юни 1917 г.

На мястото на майор Кемаледин бей, който се е завърнал в Турция, е назначен за офицер за свръзка при Щаба на II българска армия майор Али Риза бей.

Той е пристигнал вече в София. Моля Ви, господин генерал, да благоволите и съобщите в Щаба на II армия по телефона за тая смяна.

Полковник Али-Бей

[Надпис: Вх. № 24 335 от 1 юни 1917 г.]
[Резолюция: Да се съобщи във II армия
1 юни 1917 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 664, л. 295. Препис. Машинопис.

157

Телеграма № 4269 от Енвер паша до генерал Н. Жеков с молба да съдейства за снабдяването на 50-а турска дивизия с необходимия и брой добитък

Цариград, 5 юни 1917 г.

Частите от 50-а дивизия вследствие на липсата на добитък имат да преодоляват големи трудности. Тъй като е невъзможно да се достави този добитък по друг начин, моля Ваше превъзходителство да наредите да се предадат на дивизията 112 глави впрегнат добитък за полските фурни, 300 вола за обозите и 200 товарни коне за войските, за да може по този начин дивизията да осигури своето продоволствие. Цената на добитъка ще бъде заплатена, или пък добитъкът ще бъде повърнат по-късно.

Министър на войната
ЕНВЕР

[Резолюция: Да се отговори, че с голяма готовност бихме снабдили 50-а пехотна дивизия с нужния ѝ добитък, но за голямото мое съжаление, няма възможност да я снабдя и по липса на толкова свободни в армията и в страната, особено в сегашното работно време.

6 юни 1917 г. /п./: /не се чете /]

Ф. 40, оп. 2 а. е. 612, л. 278. Препис. Машинопис.

158

Служебно писмо № 6476 от началника на Оперативния отдел при Щаба на Действащата армия подполковник Нойков до турския военен представител при Българската главна квартира полковник Али бей с известие, че от българска страна няма възможност да се снабди 50-а турска дивизия с искания от нея добитък

Кюстендил, 6 юни 1917 г.

На № 354. Щабът на Действащата армия Ви съобщава, господин полковник, че не е възможно да се снабди 50-а дивизия с искания добитък поради голямата липса на такъв в армията и в страната, особено в сегашното работно време.

По заповед.

За началник на Оперативния отдел
от Генералния щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 612, л. 280. Оригинал. Машинопис.

159

Писмо № 6478

от началника на Оперативния отдел при Щаба на Действащата армия до турския военен представител в Българската главна квартира полковник Али бей с известие, че българското интендантство е проявявало справедливост при снабдяването както на българските, така и на турските войски с фураж

Кюстендил, 6 юни 1917 г.

На № 209 и 232. Командващият II армия донася, че от сведенията на 10-о дивизионно интендантство за постъпилите хранителни припаси в продоволствените складове в Правища, Ангиста, Порна и Драма и от сведенията за раздадените от тях на българските и отоманските части явствува, че разполагаемите хранителни припаси са отпущани безпристрастно на нашите и на отоманските войски. Ако някога от известни продукти е отпускано по-малко, това се дължи на обстоятелството, че самото интендантство не е разполагало с по-голямо количество от тях. В много случаи от магазините са отпускани сравнително повече припаси на отоманските части, отколкото на българските.

По заповед.

За началник на Оперативния отдел
от Генералния щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 612, л. 287. Оригинал. Машинопис.

160

Телеграма № 6486 от началник-щаба на Действащата армия генерал-майор Луков до командващия II българска армия с нареждане за прехвърляне на 50-а турска дивизия от Южния фронт в Мала Азия

Кюстендил, 7 юни 1917 г.

Щабът на Действащата армия даде съгласието си за пренасяне на 50-а турска дивизия от Македонския фронт в Турция. За заемане участъка на тази дивизия във Ваше разпореждане се дават 12-и, 23-и пехотни полкове и 8-и артилерийски полк. Разпоредено е тези полкове заедно с Щаба на 8-а дивизия и всички дивизионни учреждения да почнат да се превозват от Градско за Драма.

Пехотните полкове са с по четири дружини, но в случай, че намерите, че те са недостатъчни за заемане участъка на 50-а дивизия, можете да вкарате временно в първа линия и 84-и пехотен полк, тъй като 39-и пехотен полк, докато не се уясни положението пред I армия, не може да бъде върнат. Да се обмисли така също въпросът, дали не би било възможно да се формира от четвъртите дружини на 12-и и 23-и пехотни полкове и 10-а погранична дружина един нов тридружинен полк.

Заповед.

Началник-щаба на Действащата армия
генерал-майор /п./: [Луков]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 655, л. 36. Препис. Машинопис.

161

Телеграма № 6490

от началник-щаба на Действащата армия до българския военен представител при Германската главна квартира с нареждане да се съобщи, че главнокомандващият Н. Жеков няма нищо против излишните храни да бъдат предоставени на Турция

Кюстендил, 8 юни 1917 г.

1753. Съобщете в Главната квартира, че по принцип главнокомандващият няма нищо против използването на лишните храни от Румънска Добруджа за Турция, но при непременното условие частите от III армия да бъдат напълно гарантирани с хранителни и фуражни припаси до новата реколта – 15 август.

Заповед.

Началник-щаба на Действащата армия
/п./: генерал-майор ЛУКОВ

Вярно: началник на Оперативното отделение
от Генералния щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 617, л. 412. Препис. Машинопис.

162

Телеграма № 402

от Али бей до началник-щаба на Действащата армия с молба да се действа по-внимателно с евакуирането на турското население от Добруджа

Кюстендил, 12 юни 1917 г.

Имам сведение, че командващият III армия е започнал вече евакуирането на населението от една част от Добруджа и че населението ще бъде настанено във вътрешността. По-точно същият е наредил да се евакуира от населението гр. Хърсово и известно число села и това е било извършено внезапно и насилствено, така щото жителите на 21 турски села са изоставили имота си, включително и добитъка, и, лишени от всичко и в безпорядък, са се разпилели из вътрешността на Добруджа, а целият им имот, включително и добитъкът, е бил отнет. Моля прочее сега да се менажира турското население, т. е. да му се даде достатъчен срок, за да се изтегли с всичкото си имущество, включително и добитъка, в зоната, която ще му бъде определена. Моля Ви, господин генерал, да разпоредите, покрай военните цели, да бъде задоволена и народната воля.

Полковник Али бей

[Резолюция: Да се съобщи на команд. III армия.
12 юни 1917 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 612, л. 304. Препис. Машинопис.

163

Шифрована телеграма № 206 от българския пълномощен министър в Цариград Колушев до Министерството на външните работи и изповеданията с известие за молбата на турския външен министър при евакуацията на населението от Добруджа от българска страна да не се малтретира живеещото там турско население

Цариград, 15 юни 1917 г.

Турският министър на външните работи ми съобщи, че получил известие, какво нашите военни власти решили да евакуират населението от известни места от областта на 3-ата българска армия.

Кюстенджа влиза в зоната.

Понеже имало много мохамеданци, министърът на външните работи ме моли да настоя пред Царското правителство, за да се даде подълъг срок на това население, като му се позволи да вземе покъщнината и добитъка. На отговора ми, че не ми е известна подобна мярка и че ако тя е необходима, всички жители в окупираните от нас области, включително българите, ще се третират еднакво, Несими бей ми каза, че официалното съобщение гласи [от] какво мярката е продиктувана, за да се ограничи и попречи на шпионажа в полза на Съглашението в Добруджа.

Талаат бей ми повтори същата молба, но поиска да не се малтретира турското население и да не се третира като неприятелско като румъните, евреите и арменците, тъй като общественото мнение в Турция било много чувствително към оплакванията на мохамеданците и се създавали големи вътрешни затруднения на турското правителство. Уверих великия везир, че турското население у нас се третира като българското, даже по-добре, не защото властите желаят да правят политика, но защото са дълбоко проникнати от съзнанието на съседски и общи интереси и защото турското население всякога се [е] считало у нас за добре разположено към България и българските власти.

Моля, съобщете ми въпросната мярка и дали засяга турското население, или сведенията са дадени от някои заинтересовани личности, които желаят да създадат дразнения между двете страни.

Колушев

[Резолюция: Бързо. Докладването в Щаба на Действащата армия (Оперативен отдел) при началника, с молба да се дадат потребните сведения по въпроса.
19 юни 1917 /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 617, л. 313, 313 гр. Препис. Машинопис.

164

Шифрована телеграма № 2300 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия по повод преценките на Енвер паша за обстановката на Южния фронт и други бойни участъци

Цариград, 7 юли 1917 г.

Днес се срещнах с Енвер паша. На гърците той не отдава голямо значение. Гърците може да искат около 80 000 пушки, но едва след 3 месеца. Тогава, ако Сарай не мисли възможна една обща атака, може би ще се освободят 3 до 4 английски пех. дивизии, които могат да се употребят против Турция.

На Синайския фронт Енвер паша не предвижда близка опасност: нито по островите, нито в Египет не се забелязват големи струпвания на войски.

На Кавказкия фронт една руска атака срещу II армия е малко вероятна, по причина на трудните съобщения. За всеки случай Кавказката армия разполага с 2 пех[отни] дивизии в резерв.

Относително Багдадската експедиция каза, че желателно би било да се изгонят неприятелите навсякъде от Турция, но ще се направи възможното. Генерал Фалкенхайн е дошъл като негов съветник. За едно настъпление към Багдад са нужни 8 (месеци?), а дотогава положението можело да се измени. Изпратените към Багдад войски са загубени за общите действия, ето защо засега операцията се подготвя и ще продължи изпълнението, когато е възможно.

Накрая Енвер паша каза, че ако нашата Главна квартира има нужда, той може да ни изпрати няколко пехотни дивизии от V армия.

От тоя разговор изваждам впечатление, че Багдадската експедиция се желае повече от Германия, отколкото от Турция и че тя се просто налага на турците.

Едно е истина, че генерал Фалкенхайн няма още официално положение в Турция и че е дошъл със заповед да поддържа акцията, без да се фиксира датата на започване.

Засега стават ежедневни съвети, в които се уреждат подробностите по организацията и подготовката на експедицията, за които ще донеса допълнително. № 154.

/п./ подполковник Каблешков
Вярно,
началник на Разузнавателна секция
от Генералния щаб
майор /п/: /не се чете /
Дешифрирал: капитан Самоковлийски

[Резолюция: Подполковник Каблешков да представи подробни сведения за числеността и разположението на V армия и изтъкне пред Турската главна квартира необходимостта предвид новото положение от засилване войските при Сароския залив, които при нужда да съдействат за отбиване десанта на гръцки войски по Егейския бряг.

/п./: генерал-майор Луков
7 декември 917 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 868, л. 36, 37. Препис. Машинопис.

165

Шифрована телеграма № 168 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за становището на Турската главна квартира по отправеното искане от българска страна за изпращането на една турска дивизия на Южния фронт

Цариград, 12 юли 1917 г.

6800. На нашето желание да се изпрати една пехотна дивизия в Кешан, Турската главна квартира ми даде следующия отговор, който е съобщен и на полковник Али бей:

„Според нашите сведения за гръцката мобилизация не е още необходимо да се усилят нашите войски на брега на Сароския залив. Там ние имаме сега една пехотна дивизия, която може да подкрепи българските войски, ако нашият бряг не е атакуван, но маневрената способност на тая дивизия е твърде ограничена. Дивизията няма достатъчно добитък. Ако обстановката се измени, въпросът може да се проучи отново. По-добре ще бъде обаче, ако Българската главна квартира се отнесе направо до Германската главна квартира, която урежда въпросите между съюзните страни. Турската главна квартира предлага да се върне обратно в Галиполи бившият там български офицер за свръзка.“

Сведенията на Турската главна квартира, че гръцката мобилизация ще започне в септември, са взети от италианската преса. Ако нашата Главна квартира има други сведения, моля да се съобщят. Скица за разположението на 55-а пех[отна] дивизия, която охранява морския бряг от Марица до Булаир, ще представя с първи куриер. Оперативното отделение при Турската главна квартира, което се ръководи от германци, намира, че засега не е възможно да се изпрати още една дивизия в Кешан, защото от двете пех[отни] дивизии, с които разполага V армия, само пет са добри, а те охраняват много голям участък от Марица до залива Адалия. Другите две дивизии са новоформирани, а две са само с кадър. Енвер паша не е могъл да обещае тия дивизии на Българската главна квартира, защото това може да направи само Германската главна квартира. Даде ми се да разбера, че за всичко трябва да се отнасяме до Оперативното отделение, а не до Енвер паша. № 168.

Подполковник Каблешков
Дешифрира: капитан Герчев

[Резолюция: Неправилно е разбрал задачата си, че трябваше само да се информира за разположението на турските войски в Сароския залив, за да се установи тясна връзка с нашите и Беломорския бряг.

14 юли 1917 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 612, л. 355. Препис. Машинопис.

166

Поверителна телеграма – рапорт № 170, от българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Действащата армия по повод позицията на Турското главно командване за изпращане на допълнителни войски в подкрепа на българските на Южния фронт

Цариград, 13 юли 1917 г.

Към Шифров[ана] депеша № 168. В допълнение на шифрованата си депеша под отсрещния №, представлявам Ви, господин генерал, тук приложената скица за разположението на 55-а пех[отна] дивизия, натоварена с охраната на морския бряг от устието на Марица до Сароския залив, както и една скица с разположението на частите от V армия към 1 юли.

При това донасям, че главен противник на нашето предложение да се изпрати една турска дивизия в Кешан се изказа началникът на Оперативното отделение, подполковник Фелфман (германец), който още отначалото възрази, че тая дивизия щяла да служи на нас за поддръжка, без да можем ние да поддържим турците със също такива сили. Той не скри от мен учудването си, как е могъл Енвер паша да ми говори за свободни дивизии от V армия, когато се знае, че V армия няма свободни дивизии и че изпращането на турски дивизии в услуга на български било работа на Германската главна квартира.

Тоя негов възглед се възприе и от Енвер паша, от името на когото ми се даде и отговорът, донесен с телеграмата ми под № 168.

Днес говорих по въпроса и със заместника на германския военен пълномощник, майор Ниман. Той споделя нашия възглед и обеща да говори утре на подполковник Фелдман и на Енвер паша и да телеграфира по въпроса и в Германската главна квартира. Същият ми съобщи, че генерал Лиман фон Сандерс му казал, че в случай на десант на Беломорския бряг, той разчита на поддръжката на една от дивизиите, които чакат в Цариград реда си, за да бъдат пренесени в Анадола. Сега например, около Цариград се намира по-голямата част на 50-а дивизия. На такива части обаче не може да се разчита много.

Прилагат се: 2 скици.

Подполковник Каблешков

[Резолюция: Подполковник Каблешков да даде на н[ачални]к-щаба точни обяснения по въпроса.

25 юли 1917 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 612, л. 359, 359 гр. Препис. Машинопис.

167

Телеграма № 6871 от началник-щаба на Действащата армия до българския военен аташе в Цариград с известие, че се изпраща поручик Стефан Стефанов като офицер за свръзка в Щаба на 55-а турска дивизия

Кюстендил, 14 юли 1917 г.

Поручика от 17-и артилерийски полк Стефанов Стефан, знающ добре турски език, се изпраща при Щаба на 50-а турска дивизия в Кара-Бунар като офицер за връзка на нашата Беломорска отбрана.

Началник-щаба на Действащата армия
/п./: генерал-майор Луков
Вярно: началник Оперативното отделение
от Генералния щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 655, л. 170. Препис. Машинопис.

168

Протокол от заседание на Комисията за разпределение на плячката от заловените противникови плавателни съдове по река Дунав

Б. м., 8 август 1917 г.

Присъстваха:

Представителят на Германското главно командване на армията, председателят на комисията полковник Хенч, началник на Генералния щаб при военното управление в Румъния.

Като представител на Труското главно командване на армията:

Негово превъзходителство генерал-лейтенант Осман Низами паша.

Като представител на царското българско Министерство на войната: капитан II ранг Рашко Серафимов.

Като представител на Австро-унгарското главно командване на армията: капитанът от Генералния щаб Виктор Франке.

Установени бяха следните точки, които, със съгласието на имеющите решаващ глас инстанции, биха могли да доведат до едно съглашение по подялбата на плячката от плавателни съдове:

1. Плавателните съдове, които преди войната с Румъния са били собственост на една от четиритях съюзни държави или на един от техните поданици, ще им бъдат повърнати.

2. Наетите от тях централи за зърнени храни (изпълнителен комитет) чрез фирмата Е. Беес в Букурещ плавателни съдове ще бъдат повърнати на Австро-Унагария и Германия.

3. Всички останали взети или пленени неприятелски плавателни съдове, безразлично дали те са държавни или частна собственост, ще бъдат поделени между четиритях съюзници.

4. Българският представител предлага при съставяне ключа за подялбата, да бъде прието това да стане по-силата на взелите в похода против Румъния участие войскови части, както това вече бе предложено в заседанието на 21 януари 1917 г.

Представителят на Австро-Унгария напомня при това, какво в такъв случай ще трябва да се вземат под внимание съставените по Дунава особени австро-унагрски формации (Дунавската флотилия), пионерните части, корабният парк, мостовете.

Тъй като турският представител отказва по категоричен начин едно такова съставяне на ключа, то се предлага да бъде приета една подялба по равни части между четирите сили.

5. Към точките 1, 2 и 3 спадат всички взети или пленени през време на войната с Румъния плавателни съдове.

6. Повръщането на числящите се към точки 1 и 2, намиращи се сега в български ръце плавателни съдове, по заявленията на българския представител, ще стане под условие, че до деня на възвръщането им не ще бъдат предявявани никакви претенции за наем и обезщетения.

Германският представител изяви съгласие по това, с изключение на принадлежащия на имперското Министерство на марината параход „Тереза“, за когото това ще реши имперското Министерство на марината.

Австрийският представител, като взема под внимание съгласието на германския представител, изявява също съгласието си по това само за наетите чрез Беес шлепове, и то при одобрение на Главното армейско командване, но се запазва правото, щото за задържането на австро-унгарските плавателни съдове да бъдат предявени добавъчни претенции.

7. Съгласно казаното в точка 3, освен неприятелската държавна собственост, ще бъде поделена и частната неприятелска собственост. За последната обаче всяка от държавите поема отговорността по предявените по-късно претенции.

8. Всички товари от зърнени храни и други стоки във взетите и пленени кораби, които са собственост на една от съюзните държави, ще им бъдат повърнати, щом като притежателят докаже правото на собственост. Всички останали товари, за които правото за собственост не може да бъде доказано от една съюзна държава или от един техен поданик, а също и тия, които са неприятелска държавна и частна собственост, ще бъдат делени по показания в точка 4 ключ.

9. Всички пленени и извадени за бъдеще плавателни съдове ще бъдат делени по същия начин, както по точка 1, 2 и 3.

10. Българският представител заявява, че спадающите към точка 2 плавателни съдове ще бъдат повърнати, само когато в замяна на тях бъдат дадени такива от числото на пленените неприятелски шлепове. Тия дадени в замяна неприятелски шлепове подлежат по-после на подялба, както и всички други неприятелски съдове.

11. Германия и Австро-Унгария се задължават да въздействат на Изпълнителния комитет, щото за принадлежащите на турски и български поданици плавателни съдове да бъде заплатено напълно и без процеси обезщетението, предвидено по контракта на Бееса, ако фирмата Е. Беес не постигне съглашение [за] по-добър начин с притежателите.

Това се отнася и до откараните от неприятеля и потопени шлепове, които са собственост на български и турски поданици.

12. Представителите на четиритях съюзни държави са съгласни, щото гръцката собственост да бъде разглеждана като неприятелска.

13. Плавателни съдове, принадлежащи на неутрални държави, които сега се намират в ръцете на една от четиритях съюзни държави, не подлежат на дележ.

14. За подялба на спадающите към точка 3 плавателни съдове четиритях съюзни държави трябва незабавно да съставят една комисия.

Всяка от четиритях съюзни държави ще изпрати незабавно за това в Букурещ по двама представители, които по-една изработена от комисията за плячката програма ще предприемат определянето цените и подялбата.

15. Произлезлите разходи по съставянето на командите за вадение, по самите вадения и по поправките на потопените шлепове ще бъ - дат разпределени по ключа. Същото важи и за плавателните съдове, които ще бъдат по-късно извадени и поправени.

/п./: ХЕНЧ,
полковник, началник на Генералния щаб
при Военното управление в Румъния,
председател на Комисията и имперски
германски представител

/п./: Р. СЕРАФИМОВ,
капитан II ранг и
царски български
представител

/п./: ОСМАН НИАЗИ ПАША,
генерал-лейтенант и имперски турски
представител

/п./: ФРАНКЕ,
капитан от Генералния
щаб и имперски –
кралски австро-
унгарски представител

Вярно,
мичман II р[анг] Игнатов

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1087, л. 117, 118. Препис. Машинопис.

169

Телеграма № 7170 от подполковник Нойков до турския военен представител при Българската армия за начина на мобилизиране на турското население в Егейска Македония

Кюстендил, 13 август 1917 г.

На № 552. Щабът на Действащата армия по заповед на главнокомандващия Ви съобщава, господин полковник, че в Серско, Драмско и Кавалско, като окупирани области, ние нямаме право да разрешим събирането на турските младежи задължително по набор за попълване на Турската армия. Събирането обаче на доброволци между собствените за служба младежи турци се разрешава, но това трябва да става без всякакво насилие и заплашване и под надзора на българската военна власт.

Колкото се отнася до турското население в Гюмюрджина, ако обстоятелствата наложат, способните за военна служба младежи ще бъдат взети в българската войска.

Началник на Оперативното отделение
от Генералния щаб
/п./: подполковник Нойков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 709, л. 38, 38 гр. Препис. Машинопис.

170

Телеграма № 572

от Али бей до началник-щаба на Действащата армия с молба да не се допуска лошо отношение от българска страна към турското население, живеещо в Добруджа

Кюстендил, 19 август 1917 г.

По нареждане на Военното министерство и на Министерството на външните работи Отоманската легация в София ме натоварва да донеса до знанието на Българската главна квартира, че според получените сведения турското население в Румънска Добруджа и мохамеданите, румънски пленници, били зле третирани от някои граждански и военни чиновници против волята на Българската главна квартира и българското правителство. Моля, прочее, Българската главна квартира да даде нужните нареждания, щото всичко в казаната област да става според волята на българското правителство и тая на Българската главна квартира.

Моля, господин генерал, да осигурите уреждането на въпроса и ми съобщите резултата, за да отговоря на нашата легация в София.

Полковник Али бей

[Резолюция: Да му се пише, че на българските власти са дадени най-строги нареждания за доброто и приятелско третиране на турското население в Добруджа.

Ако въпреки това има случаи на оплакване за лошо отношение, необходимо е те да се посочат, за да се вземат мерки за наказване виновните.

20 август 1917 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 612, л. 405. Препис. Машинопис.

171

Шифрована телеграма № 7250 от генерал Н. Жеков до българския военен представител при Германската главна квартира с известие, че не възразява за назначаването на турски чиновник към българското етапно управление в Добруджа

Кюстендил, 20 август 1917 г.

Министър-председателят ми съобщи телеграмата, с която се иска съгласието му да се назначи и един турски чиновник към етапното управление в Добруджа, който щял да се грижи за интересите на местното турско население. Не зная защо не сте ми предали тази телеграма. Имайте обаче предвид, че и аз не съм съгласен за назначаването на такъв чиновник. Вън от другите известни вече съображения, турци или татари в Добруджа (степната зона) има твърде малко и ние можем да се грижим и за тях на общо основание. В Македония и Драмско има несравнимо много повече турци, но германците не са повдигали въпроса за чиновници, които да се грижат за сигурността на турците в тази област. Турското главно командване се опита, наистина, да иска и турски представител към управлението на Драмска област. Също и с още по-голямо основание може да стане сега, стига германците да пожелаят това. Военни съображения в Добруджа за подобно искане от турска страна няма, а съображения от политическо естество са неизпълними, защото не могат да бъдат насочени, освен против нас.

Няма никакви основания за подобни компромиси за сметка на нашия престиж и на нашите национални аспирации.

Ф. 40, оп. 2, а. е. 624, л. 349, 349 гр. Оригинал. Ръкопис.

172
Телеграма № 7253
от подполковник Нойков до турския военен представител при Българската главна квартира полковник Али бей с известие, че е наредено на българските власти за доброто третиране на турското население в Добруджа

Кюстендил, 21 август 1917 г.

На № 572. Щабът на Действащата армия Ви съобщава, господин полковник, че на българските власти са дадени най-строги нареждания за доброто третиране на турското население в Добруджа.

Ако въпреки това има случаи на оплакване за лошо отнасяне, необходимо е те да се посочат, за да се вземат мерки за наказване виновните.

По заповед.

За началник на Оперативния отдел
от Генералния щаб
подполковник /подпис/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 612, л. 408. Препис. Машинопис.

173
Служебно писмо № 587
от Али бей до началник-щаба на Действащата армия с молба да се изпрати подкрепление от българска страна на Турската армия

Кюстендил, 28 август 1917 г.

Предвид голямата нужда, която се чувства в нашата армия от хора, аз молих Българската главна квартира, по нареждане от Турската главна квартира, да разпореди да се изпратят в Цариград известно число хо -

ра от Гюмюрджинско и от района на Драма, Кавала, и Серес. Отговорът от 13 август т. г. под № 7170, който получих, не е задоволителен, защото от Гюмюрджинско ние не получаваме нищо, а от района на Кавала, Серес и Драма ще има твърде малко доброволци. Желанието на Отоманската главна квартира бе изобщо да получи от Българската главна квартира един голям контингент хора като помощ за засилване отоманските части. Отоманската главна квартира се надява да получи подобно едно засилване за Турската армия, което ще даде възможност на Българската главна квартира да има известно участие в нашите работи. На нас е все едно дали хората са от Тракия, от Македония или Албания. Ще бъда благодарен, ако мога да получа един задоволителен отговор.

Полковник Али

[Резолюция: Да се разпореди чрез II армия изпращането вТурция на формираните дружини от турското население в Драмско, като им се вземат предварително пушките и снаряжението.

5 септември [1]917 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 709, л. 39. Препис. Машинопис.

174

Служебно писмо № 7405 от подполковник Нойков до Али бей с известие, че Щабът на Действащата армия е разпоредил да се изпратят в Турската армия всички опълченски дружини в Драмско, формирани от мохамеданско население

Кюстендил, 7 септември 1917 г.

На № 587. Щабът на Действащата армия Ви съобщава, господин полковник, че се направи разпореждане да се изпратят в Отоманската армия всички опълченски дружини, които са формирани от мохамеданското население в Драмско.

По заповед.

За началник на Оперативния отдел
от Генералния щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 709, л. 43. Оригинал. Машинопис.

175

Телеграма № 7419 от началник-щаба на Действащата армия до командващия II армия с нареждане да изпрати за попълване на Турската армия всички дружини в Драмско, формирани с мохомеданско население

Кюстендил, 8 септември 1917 г.

16088. Разпоредете всички дружини от турското население в Драмско, след като се прибере от тях въоръжението и снаряжението, да се изпратят в Турция, толкова повече, че тукашният отомански представител полковник Али бей непрестанно моли да се изпрати в Турската армия всичко годно на оръжие мохамеданско население.

Независимо от това, разпоредете да се вземат нужните мерки за пълното разоръжаване на всичкото турско население в Драмско, като годните за военна служба турци се съберат и препратят за попълване на Турската армия.

На Фуад бей непременно да се отнеме всяка възможност да развива каквато и да било пакостна за нашите интереси дейност. Той трябва да се държи под надзор, а щом се уличи в деяния, които компрометират неговата добросъвестност и благонадеждност, да се задържи под стража и донесе в Щаба за по-нататъшно разпореждане.

Германският офицер за свръзка тук е поканен да разпореди до началника на германската разузнавателна служба да се откаже от услугите на Фуад бей.

Заповед.

Началник-щаба на Действащата армия
генерал-майор /п./: Луков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 709, л. 45. Оригинал. Машинопис.

176

Телеграма № 1947 от полковник П. Ганчев до началник-щаба на Действащата армия с известие от Лудендорф за турската позиция по проектодоговора за мир с Румъния

Б. м., 10 септември 1917 г.

Донасям за сведение следната телеграма, която пратих на министър-председателя:

Във връзка с телеграмата на Германската главна квартира, която Ви пратих с моя депеша № 1062 от 9-и того, Германската главна квартира ми предаде следната телеграма за Вас:

„Турското правителство е заявило, че тогава би могло да даде съгласието си по изпратения му нов проект, ако му се признаят следните права: 1) командироване по един турски чиновник към губернатора и към всеки етапен комендант; 2) уреждане съдопроизводството за граждански спорове между мохамеданите при същите условия, както това ще бъде за българските чиновници при изглаждане споровете между българското население. Към това прибавям, че при изменяването на сегашното управление, ние сме в зависимост от съгласието на всички съюзници и моля Ваше превъзходителство да се разберете с Турция относно исканията ѝ, като за резултата ми съобщете. 4544 оп. По заповед. Лудендорф.“

Очаквам най-късно до утре вечер указания, които Ви пратих с № 1962.

Полковник Ганчев

[Надпис: Вх. № 09443 от 11 септември 1917 г.

Резолюция: Макар тази телеграма да е отправена до министър-председателя, полк. Ганчев да съобщи на Германската главна квартира, че българското Главно командване не е по принцип съгласно да се третира въпросът с турците, защото турците нямат това право. Ние никога не сме искали съдействието на турската войска, а сме се само съгласили за тяхното участие като съюзници на германската войска; да ни пращат сега да третираме с турците, значи да не се държи сметка за нашите права и за всичко уговорено както във военната конвенция, така и в по-сетнешните споразумения по тези въпроси. С това се тури начало на раздори между България и Турция, които неменуемо ще настъпят рано или късно.

12 септември 1917 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 624, л. 261. Препис. Машинопис.

177

Писмо № 241 от майор Фуад до Драмската военноинспекционна област с молба да нареди на три милиционни дружини, формирани от мохамеданско население, да бъдат изпратени на фронт, където се развиват бойни действия

Драма, 11 септември 1917 г.

Донасям Ви, господин генерал, че намиращите се под командването ми 3 милиционни дружини от едно годишно обучение насам научиха военната дисциплина и служба. Дружините, с изключение на лекар, имат офицери и подофицери и са снабдени с палатки, дрехи и с всичките необходими военни припаси. Днес имат способността до влязат в бой на фронта. Понеже вероятността да се развият военните действия на този фронт е много малка, то моля господин генерал, ако намерите за добре, да наредите да бъдем изпратени на някой фронт, където се развиват военните действия.

Началник на Турската милиция
майор: /п/: [Фуад]

[Резолюция: Да се изпратят в Турция.
12 септември 1917 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 709, л. 79. Оригинал. Ръкопис.

178

Телеграма № 7482 от генерал Н. Жеков до полковник П. Ганчев с известие, че Българската главна квартира отхлърля по принцип идеята за преговори с Турция, тъй като тя нямала това право

Б. м., 13 септември 1917 г.

1947. По повод телеграмата на господин Лудендорф № 4544 до министър-председателя съобщете в Германската главна квартира, че Българското главно командване отхвърля енергично по принцип всякаква идея за преговаряне по въпроса с турците, защото те нямат това право. Ние никога не сме искали съдействието на турските войски и ако допуснахме тяхното участие, това направихме при условие, че те заместват отсъстващите германски войски.

Да ни изпращат сега да третираме с турците, значи да не се държи сметка за нашите права и за всичко уговорено във Военната конвенция и последните споразумения по тези въпроси. С това се туря началото на раздори между България и Турция, които рано или късно неминуемо ще последват.

Генерал Жеков

[Резолюция: Копие до министър-председателя.
/б. д. и п./]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 624, л. 264. Оригинал. Ръкопис.

179

Телеграма № 7559
от началник-щаба на Действащата армия до командващия II армия и началника на Драмската военноинспекционна област с нареждане да се предоставят предложените от майор Фуад милиционни дружини в Драмско в разпореждане на Турската главна квартира

Кюстендил, 17 септември 1917 г.

Началникът на турската милиция в Драмско майор Фуад с рапорт № 241 до началника на Драмската областна военна инспекция, като донася, че командваните от него три турски милиционни дружини били вече след едногодишна подготовка напълно пригодни за бойни действия, моли, щото дружините заедно с майор Фуад да бъдат изпратени на някой боеви фронт, за да вземат участие във военните действия. Разпоредете въпросните дружини заедно с Фуад бея да се изпратят в Турция в разпореждането на Турската главна квартира.

Заповед.

начлник щаба на Действащата армия
генерал-майор /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 709, л. 50. Препис. Машинопис.

180

Шифрована телеграма № 2039
от полковник Ганчев до генерал Н. Жеков с известие за молбата на Лудендорф за връщане на румелийския отряд на Турция

Б. м., 27 септември 1917 г.

Германската главна квартира ми предаде следната телеграма за Вас:

„Моля Ваше превъзходителство да ми съобщи дали може да се повърне на Турция турският румелийски отряд, който понастоящем се намира между езерата, след пристигането на четирите български пехотни полка в Групата Шолц и след изпращането на части от българската Планинска дивизия. №4758.

По заповед. Лудендорф.“
Полковник Ганчев
Дешифрирал: поручик Клая

[Резолюция: След пристигането на полковете от Румъния турският отряд ще бъде сменен и изпратен. Желателно е обаче, предвид крайното изтощение на полковете от 6-а дивизия, намаления състав на някои полкове от 1-ва дивизия вследствие на маларията, да се изпратят и другите два полка от Сборната дивизия.
29 септември 1917 г. /п./ /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 661, л. 459. Препис. Машинопис.

181

Телеграма № 7725 от началник-щаба на Действащата армия до полковник П. Ганчев, че е съгласен за връщането на Румелийския отряд в Турция

Кюстендил, 30 септември 1917 г.

4758. Съобщавам на Ваше превъзходителство, че след пристигането на четиритях български полка турският отряд ще може да се върне в Турция. Необходимо е обаче, след заминаването на този отряд, да се освободят възможно по-скоро и другите два полка от Сборната дивизия, за да стане възможно сменяването на тези от твърде изтощените полкове, които се нуждаят от почивка, и с това да се стабилизира положението на по-важните участъци от фронта.

По заповед
Генерал Луков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 661, л. 461. Оригинал. Ръкопис.

182

Твърде бърза телеграма № 348 от началника на Бургаския укрепен пункт до Щаба на Действащата армия с известие, че е потопен в Черно море турският търговски кораб „Козлу“, плаващ за Цариград

Б. м., 6 октомври 1917 г.

Към 2935. Нощес, 12 часа полунощ, турският търговски параход „Козлу“, отиващ за Цариград, натоварен с жито, е бил потопен от неприятелска подводница южно от пограничния пост № 28 и Бунар Хисар. От екипажа на същия параход, състоящ се от 21 человека, се спасили само 6 человека, изплували на нашия бряг и откарани в гр. Ахтопол. № 2938.

Началник Бургаския укрепен пункт
генерал-майор Абаджиев

Ф. 40, оп. 2, а. е. 708. Препис. Машинопис.

183

Тайно писмо № 8799 от Министерството на войната до Щаба на Действащата армия с известие за броя на изпратените от Драмско мохамедански части в разпореждане на Турската главна квартира

София, 10 октомври 1917 г.

По заповед. Съгласно устната заповед на началник-щаба на Действащата армия, Министерството на войната – Щаб на армията, известява в Щаба на действащата армия (Оперативен отдел), че началникът на Беломорската дивизионна област с рапорт № 16268 от т. г. донася, че от дивизионната област са изпратени в Драма за попълване турското депо 2814 служили мохамедани и 222 неслужили, а всичко 3026 души. В Цариград са изпратени от допълняющите дружини 968 млади войници. За попълване Галицийския фронт са изпратени 3698 служители мохамедани. Какво е числото на завърналите се в Гюмюрджинско, положителни данни не могат да се дадат, тъй като много от тях се намират и досега из планинските места като дезертьори, незаловени още.

Разпореди се до началника на поменатата дивизионна област, що - то завърналите се в Гюмюрджина турци веднага да се залавят и се вземат на служба в нашата армия, като се донесе за числото им.

Зам.-началник щаба на армията
от Генералния щаб
полковник /п./: /не се чете/
Пом.-началник на Отделението
капитан /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 709, л. 58, 58 гр. Оригинал. Машинопис.

184

Писмо № 5156 от полковник Нойков до полковник Али бей с известие, че между България и Турция все още нямало подписано съглашение за взаимно предаване на отклонилите се от военна служба лица

Кюстендил, 31 октомври 1917 г.

В отговор на писмото Ви под № 642 Щабът на Действащата армия Ви съобщава, господин полковник, че сега още няма подписано съглашение между България и Турция относително взаимно предаване на отклонилите се от военна служба.

За началник на Оперативния отдел
от Генералния щаб
полковник /п./: /не се чете/
Полска канцелария.

Ф. 40, оп. 2, а. е. 709, л. 79. Оригинал. Машинопис.

185

Поверителен рапорт № 1175 от коменданта на гр. Меджидие до командващия III българска армия за мисията на изпращаните от Цариград емисари в Добруджа

Меджидие, 15 ноември 1917 г.

Донасям Ви, господин генерал, че тези дни пристигнаха от Цариград в гр. Меджидие, изпратени от турското правителство, административните офицери майор Мехмед Али бей, капитан Кемал бей и назначеният за мюфтия по цяла Добруджа Мюфтю Мехмед Али. Те са минали през гр. Мангалия и Кюстенджа и от Щаба на турския корпус в гр. Браила [с] офицерите майор Реджеб бей и още един офицер, които на 7-и того имаха събрание в тукашното турско училище с няколко от по-първите граждани и хаджии.

Горните лица, изпратени от турското правителство с привидната цел да съберат сведения за състоянието на вакъфските имоти и техните доходи, по издържането на турските училища в Добруджа, числото на учениците и учителския персонал и там, гдето се окаже нужда, да се направи от тяхна страна нужното, за да се отпусне необходимата им помощ.

Всъщност обаче задачата на тяхното пътуване, която се държи в строга тайна и която се долавя само по слухове, които засега няма възможност да се проверят, е, че те пътуват из населените пунктове, за да образуват комитети в Стара Добруджа между татарското и турското население, които от своя страна да действуват за добиване автономия на Добруджа под турски протекторат, като тези комитети на първо време изпратят до Главното командване Макензен депутации от всеки населен пункт, които да предявят това искане на татарското и турското население. И действително, от гр. Меджидие тия дни заминаха за гр. Букурещ кметът на общината, Мустафа Пашаолу, Рафур Касапина и Кезим Ахмед, снабдени с открити листове от Германското полицейско управление в гр. Меджидие.

Град Меджидие е центърът, гдето се събират сведенията от татарското и турското население в Добруджа, и оттука кореспондират и изпращат оплакванията в Цариград до турското правителство, както по-рано, че ще се изселят, ако управлението на Добруджа остане българско.

Като се вземе предвид толерирането на татарското население от органите на Германското военно управление частно за гр. Меджидие и изобщо за Добруджа, може да се допусне, че тези домогвания не ще да им са неизвестни.

След няколкодневно престояване в гр. Меджидие на въпросните офицери и мюфтията, [те] заминаха по други населени пунктове.

За същото е донесено и в Щаба на Действащата армия, Секция военнополицейска.

Комендант полковник: /п./: Комсиев

Ф. 40, оп. 2, а. е. 952, л. 323, 323 гр. Оригинал. Ръкопис.

186

Телеграма № 8376 от началник-щаба на Действащата армия до Щаба на групата Шолц по повод заменянето на турски полк на Южния фронт с български или германски части

Кюстендил, 22 ноември 1917 г.

Главнокомандващият заповяда да се направи потребното за по-скорошното сменяване на турския полк с германски или български части, понеже този полк ще трябва да се изпрати в Турция.

Желателно е тази смяна да стане, ако това е възможно, с някои части, находящи се понастоящем западно от Охридското езеро, гдето има излишни войски, а сериозни настъпателни действия от страна на противника там през зимния сезон изглеждат малко вероятни.

Началник-щаба на Действащата армия
/п./: генерал-майор Луков
Вярно: началник на Оперативното отделение
от Генералния щаб
полковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 386. Препис. Машинопис.

187
Шифрована телеграма № 7029 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия по повод смяната на турския отряд с дружини от 36-и пехотен полк

Прилеп, 23 ноември 1917 г.

Щабът на XI армия даде заповед на 62-и корпус да смени турския отряд с три дружини от 36-и пех[отен] полк. № 3006.

Подполковник Мархолев

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 389. Препис. Машинопис.

188
Шифрована телеграма № 6371 от подполковник Жостов до Щаба на Действащата армия с молба да бъде отправен турски полк от Южния фронт за Турция

Скопие, 23 ноември 1917 г.

На № 8376. Изказах устно мнение между езерата да се докара 9-и маршеви полк. Отговори ми се, че доколкото имат сведение в Щаба на Групата, XI армия, по чиято заповед ще трябва да стане смяната, предлагала на място на турския полк да се постави 36-и пех[отен] козлодуйски полк, досега в резерв, и докато окончателно се разясни положението, западно от Охридското езеро да не се оттеглят други войски оттам, изключая една германска дружина, която е на път за езерния участък, гдето ще остане като резерв. Обеща ми се, че за всеки случай ще се съобщи на XI армия това наше желание и че в някои случаи няма да се разпокъсва бригадата западно Охридското езеро с отнемане на 19-и пех[отен] полк или 82-и пех[отен] полк. Докато още бях в Щаба чух в съседната стая, че се телефонира на генерал Шолц, който е по обиколка към езерата, следующото:

„От Българската главна квартира се получи телеграма за оттеглянето на турския полк, който щял да бъде изпратен в Турция. Засега обаче, докато се получи заповед за превозването му, ще остане като резерв в езерния участък.“ От горното телефонно съобщение се вижда, че засега се правят разпореждания само за оттеглянето на полка. За неговото окончателно вдигане обаче групата ще чака друга заповед. При това донасям, че махането на този полк от Македония е необходимо. Той е едно зло на фронта – неспособен за настъпателни действия и посредствен в отбраната и язва в тила, гдето разни офицери и други се занимават с агитации, а дезертиралите му войници – с разбойничество. Освен това този полк е гален от германците в ущърб на нашите войски. Оставането му зад фронта ще бъде още по-пагубно, заради което веднага след снимането му от позицията би трябвало да замине незабавно оттук. № 1871.

Подполковник Жостов

[Резолюция: Да се донесе веднага, щом полкът бъде сменен.
24 ноември 1917 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 388. Препис. Машинопис.

189

Шифрована телеграма № 7819 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия с известие, че е отменена заповедта за заминаването на турския полк от Южния фронт

Прилеп, 29 ноември 1917 г.

Заповедта за заминаването на турския полк се отменява. Полкът остава в село Бучин в армейски резерв. № 3051.

Подполковник Мархолев
Дешифрирал: капитан Герчев

[Резолюция: За сведение.
30 ноември 1917 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 393. Препис. Машинопис.

190

Поверителен рапорт № 3076 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия с молба да бъде отправен турският полк от Южния фронт

Прилеп, 2 декември 1917 г.

Донасям в Щаба на Действащата армия, че командващият XI армия, придружен от личния си адютант, на 27-и, 28-и, 29-и и 30-и мин[алия] месец обиколи участъците на Сборната и 6-а дивизии и посети щабовете на Сборната, 6-а и 1-а дивизии. След завръщането си ми каза, че е много доволен от всичко, каквото е видял, но особено впечатление му е направила 3-а дружина от 1-и пех[отен] софийски полк (в дивизионна поддръжка при Щаба на дивизията). За нея той се произнесе, че по стъкмяване, стоеж и маршировка ще съперничи с германска гвардейска дружина. Тъкмо обратното впечатление му е направил 177-и пех[отен] турски полк, който засега е в армейски резерв при с. Бучин и на 30-и миналия месец командващият армията му е направил преглед и пропуснал церемониален марш.

Командващият армията говори с насмешка за този полк и за неговото лошо състояние, а особено за неговата на нищо неприличаща маршировка.

При маршировката, добави командващият армията, си спомних за писаното във в. „Der Tag“ преди 3–4 месеца от Негово превъзходителство професор Виламовиц, че турците са гости по тукашните места, и си ги представих как маршируват към Мала Азия.

За командира на 177-и пех[отен] полк подполковнк Али бей каза, че бил като император, защото имал право да разстрелва без съд всеки свой подчинен, а също и да раздава ордени, които носил в джобовете си.

Нашият войник-преводач, който придружаваше командващия армията при пътуването му, ми докладва, че командващият армията на войниците от турския полк за досегашната им служба в състава на XI армия им пожелал добра служба и там, гдето ще отидат.

Считам за свой дълг да донеса, че в този полк има много турци от Гюмюрджинско и Македония; и по-рано, преди командирът на полка да почне да ги разстрелва, много от тях бяха избягали в нашите полкове от 6-а дивизия, обаче като съюзни войници началникът на дивизията ги повърна обратно в полка им.

Моля Щаба на Действащата армия да направи постъпки за изпращане по-скоро този полк в Турция, защото е много нахално от турска страна да наричат три кекави дружини и една батарея с името „Осман - ски румелийски отряд“, още повече, [че] няма намерение да го поставя на позиция.

От Генералния щаб
/п./: подполковник Мархолев

[Резолюция: Докладвано.
8 декември 19127 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 345, 346. Препис. Машинопис.

191

Бюлетин на Щаба на Действащата армия за хода на военните действия

Б. м., 15 декември 1917 г.

МАКЕДОНСКИ ФРОНТ.

На няколко места по фронта, за късо време малко по-засилена артилерийска стрелба, която само южно от ДОЙРАН продължи през целия ден.

В долината на СТРУМА наши разузнавателни команди прогониха едно английско пехотно отделение.

Източно от ВАРДАРА оживена аеропланна дейност.

ДОБРУДЖАНСКИ ФРОНТ.

Спокойно.

ЩАБ НА ДЕЙСТВАЩАТА АРМИЯ

Ф. 317, оп. 7, а. е. 185, л. 403. Препис. Машинопис.

192

Бюлетин на Щаба на Действащата армия с известие за подписано в Брест-Литовск примирие между Централните сили и Съветска Русия

Б. м., 15 декември 1917 г.

ДОПЪЛНЕНИЕ към БЮЛЕТИНА
За военните действия на 15 декември 1917 г.

На 15 декември 1917 г. биде подписан в БРЕСТ ЛИТОВСК от пълномощните представители на Руското главно командване, от една страна, и главните командвания на България, Германия, Австро-Унгария и Турция, от друга страна, договорът за примирие. Примирието за -

почна на 17 декември 1917 г. по обяд и важи до 14 януари 1918 г. В случай, че не бъде денонсирано в 7-дневен срок, то продължава автоматически и по-нататък. То се простира върху всички сухопътни, въздушни и морски сили по общите фронтове.

Според чл. 9 веднага след сключването на подписаното примирие започват преговорите за мир.

ЩАБЪТ НА ДЕЙСТВАЩАТА АРМИЯ

Ф. 317, оп. 7, а. е. 185, л. 404. Препис. Машинопис.

193

Таен рапорт № 550 от българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Действащата армия с приложен списък на висшите началници в Турската армия

Цариград, 18 декември 1917 г.

Представлявам Ви, господин генерал, списъка на висшите началници в Турската армия до дивизионни началници включително.

Прилага се: Един списък.

Подполковник Каблешков

СПИСЪК
на
висшите началници в Турската армия (до началници на дивизии включително)

Група армии	Армия	Армейски корпус	Дивизия	Чин, име и презиме
на гл. кв.			25	Подполковник Еггерт
	1			Генерал-лейтенат Есад паша
		I		Генерал-майор Мехмд Али паша
Кавказ.				Генерал от пехотата Ахмед Изед паша
	2			Генерал-майор Нихад паша
		II	5	Полковник Киазим бей
				Подполковник Алаедин бей
			8	Полковник Али Рифаат бей
		IV	12	Генерал-майор Али Ихзан паша
				Подполковник Мюрсел бей
	3			Генерал-лейтенант Вехиб паша
		I кавк.		Полковник Шевкет бей
			9 кавк.	Полковник Рущди бей
			10 кавк.	Подполковник Кадри бей
			36 кавк.	Полковник Киазим бей
		II кавк.		Генерал-майор Иакуб Шевки бей
			5 кавк.	Подполковник Хаккъ бей
			11 кавк.	Подполковник Зекерия бей
			37 кавк.	Полковник Хаджи Хамди бей
	5			Маршал Лиман фон Сандерс паша
		XIV		Генерал-майор Юсуф Изет паша
			61	Подполковник Кумеров бей
			55	Полковник Ахмед Хамди бей
			60	(още не е назначен)
		XVII		Полковник Шукри бей
			47	Подполковник Тевфик бей
			56	Полковник Мехмед Назиф бей
		XXI		Полковник Нуреддин бей
			49	Полковник Абдъур Резак бей
			57	Полковник Шефик бей

Група армии	Армия	Армейски корпус	Дивизия	Чин, име и презиме
---------				Генерал от пехотата Ахмед Джемал паша
		VII		Генерал-майор Ахмед Тевфик паша
			39	Генерал-майор Саид паша
			40	Полковник Рагиб бей
		VIII		Генерал-майор Джемал паша
			43	Полковник Ибрахим бей
			48	Подполковник Хамид Фахри бей
		XII		Генерал-майор Абдул Керим паша
			23	Полковник Бехаеддин бей
			41	Полковник Джемил бей
			44	Полковник Хасан Аскери бей
			21 Асирия Хедж. вксп. Кар. 58 Хеджас	Генерал-майор Мухиеддин паша
				Генерал-майор Фахредин паша.
				Подполковник Неджиб бей
----------				Маршал фон Фалкенхайн паша
			1	Подполковник Гур бей
			11	Подполковник Киазим бей
			42	Подполковник Сабри бей
			50 ефрат. група	Подполковник Шукри бей
		XV	19 20	Генерал-майор Али Риза паша
				Подполковник Седад бей
				Полковник Ясън Хилми бей
			Германски азиатски корпус	Полковник фон Франкенберг. Германски чин
	6.			Генерал-майор Халил паша
			46	Полковник Махмуд Бели бей
		XIII		Полковник Хюсеин Силахеддин бей
			2	Подполковник Хашим бей
			6	Полковник Яхиа Хайати бей
		XVIII		Полковник Джаффар Тайар бей
			14	Полковник Исмаил Хакъ бей
			51	Полковник Сами бей
			52	Подполковник Мехмед Сабри бей

Група армии	Армия	Армейски корпус	Дивизия	Чин, име и презиме
	7			Генерал-майор Фов зи паша
		III		Полковник Измет бей
			24	Полковник Бьоме
			3 кон. див.	Полковник Есад бей
		XX		Полковник Али Фуад бей
			26	Полковник Фахреддин бей
			53	Полковник Мехмед Силахеддин бей
	8.			Генерал-майор Джеват паша
		XXII	54	Подполковник Назухи бей
				Полковник Рефет бей
			6	Полковник Нуреддин бей
			7	Полковник Киазим бей
			16	Полковник Рущди бей
В Европа		VI		Генерал-майор Мустафа Хилми паша
			5	Подполковник Сюлейман Иззет бей
Румелийски отряд				Полковник Али бей
Главно командване на Проливите				Маршал фон Узедом паша
	Босфорска крепост			Полковник Силахеддин бей
	Дарданелска крепост			Подполковник Воссидло

Поручик Дангос

Поправките, направени с черно морно, са извършени въз основа на рапорт B. hpiggi при Отом. гл. кв. подполковник Каблешков № 462, 20 декември [19]17.

Н-к Разузнавателна секция
от Генералния щаб
майор /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 884, л. 337–340. Оригинал. Машинопис.

194

Таен рапорт № 562 от българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Действащата армия с направените изменения в изпратения от него списък на висшите началници в Турската армия

Цариград, 20 декември 1917 г.

Към № 550 от 18 декември 1917 г. Донасям Ви, господин генерал, съобщените ми допълнително изменения, които трябва да се поправят в списъка, представен с рапорта ми под настоящия номер:

1. **Да се зачеркне** показаният командващ групата армии „Кавказ“, генерал от пехотата Ахмед Изет паша.

2. **Да се впишат:**

А. В началото на списъка. На разположение на Главната квартира: 25-а пех[отна] дивизия. Подполковник Еггерт.

Б. В състава на V армия:

49-а пех[отна] дивизия – полковник Абд ур Резак бей.

В. В състава на групата армии „Сирия и Западна Арабия“ (между 21-а и 58-а пех[отни] дивизии):

Хеджански експедиционен корпус – генерал-майор Фахреддин паша.

3. **Да се поправи**:

I дивизия – подполковник Гур бей вместо... липсва част.

[Резолюция: Да се направят поправките в списъка.
26 декември 1917 г. (п.): подполковник Бакърджиев]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 884, л. 341. Оригинал. Машинопис.

195

Телеграма № 4742 от фон Хинденбург до Щаба на Действащата армия с молба да не се правят никакви изменения в състава на Групата Шолц

Кюстендил, 27 декември 1917 г.

На № 8626 оп. На Щаба Шолц трябваше да се съобщи оттук за проектираната мярка, тъй като са нужни големи приготовления за използване на частите на изток. Моля Ваше превъзходителство да не изменявате вече нищо в направените на Щаба на Групата разпореждания. Изтеглените батареи ще могат по-късно достатъчно да се попълнят от артилерията на Сборната дивизия и по-късно от силната артилерия на III българска армия. Изтеглените батареи също засега остават още в района на Македонския фронт. На Македонския фронт дори и едно продължително отслабване на артилерията не би представлявало опасност, тъй като противникът, както това се вижда и от извикването на Сарай, се е окончателно отказал от офанзива в Македония. За Румелийския отряд Енвер повторно моли да се не изтегля от мястото, където е сега. Използването на отряда на друго място би довело до масово дезертиране. С това би се във всяко отношение повече повредило, отколкото помогнало. Тъй като отрядът на времето биде формиран в интереса на Македонския фронт, то аз моля да се отстъпи пред настоятелната молба на Енвер.

В. 5876 тайно оп.

За Върховното командване
/п./: Фон ХИНДЕНБУРГ
Майор фон ХИНКЕЛДАЙ

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 362. Препис. Машинопис.

196

Шифрована телеграма № 8495 от подполковник Жостов до Щаба на Действащата армия относно становището на германския офицер за съдбата на турския полк на Южния фронт и за отношението на неговото правителство към бъдещия мирен договор между Централните сили и Съветска Русия

Скопие, 29 декември 1917 г.

В разговор с майор Щулпнагел, няма ли турският полк да се изпрати в Турция, защото от досегашния ход на операциите в Мала Азия турците имат нужда от войски там, отговори ми се: „И ние (Групата) не държим много на този отряд, но по настояването на Енвер паша Германският главен щаб разпореди той да остане на тукашния фронт.“

„Кои са мотивите за това? Защото, ако е само да го храним, а той да стои в тила на почивка, ние имаме достатъчно гърла за хранене, и то такива, които много повече са уморени от турците, но тям не се дава почивка.“

Отговор: „Наскоро ще бъдат наново поставени на фронта. Не се изпращат в Мала Азия, защото Енвер паша казал, че ако бъдат изпратени там, щели да дезертират много към противника.“

Възразих че тук, като познават местността и условията на живота, много по-лесно се решават да дезертират към вътрешността или противника, отколкото ако бъдат в Мала Азия, гдето като дезертират, те ще отиват в страна съвсем непозната за тях.

Относително намеренията на австрийците да оттеглят дружината си западно от Шкумба същият ми каза, че им се вижда чудно, защо австрийците повдигат тоз въпрос, когато има много случаи, когато старши се подчиняват на младши, както е случаят с генерал Жеков и Шолц, и че те ще се съгласят австрийците да си вдигнат дружината.

В разговор с командира на железопътните войски в района на Групата Шолц, между другото тоя се произнесе, че в района Мец–Страсбург се струпвали много войски и грамадни материали, също и австрийски войски, където през януари ще започнат голяма офанзива.

Стана дума за Добруджа и Македония. Изказах се песимистично, като нарочно намекнах, че даже и Турция изглежда, че се противопоставя за даване цяла Добруджа на нас, на което той отговори, че това са маневри от тях, за да получат обратно територията, която ни отстъпили преди войната – Димотика – Софлу.

Зачекнахме и въпроса за мира, на което същият ми каза:

„Глупости, никой и не мисли в Германия да отстъпва всичко завладяно, особено Курландия и Естландия. Нека русите се закачат един път да сключат мир, пък ние ще знаем да поставим условия, които ще ни осигурят тия провинции, докато се справим на Западния фронт.“ А в общ разговор германският офицер се обърна към друг с думите:

„Знаеш много добре, че районът на Брие (във Франция) и Анверс трябва да бъдат наши.“

„Ами тогава как е възможно да се сключи мир без принудителни анексии? Кой ще ни ги даде при такъв мир?“

Донасям горните изложения не че са казани от някакви авторитети, но все пак това са интересни мнения, които сигурно не са лични само на някои офицери. № 1938.

Подполковник Жостов

[Резолюция: Докладвано.
29 декември 1917 г. /п./: /не се чете/.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 353, 354. Препис. Машинопис.

197

Твърде бърза телеграма № 8670 от половник Нойков до подполковник Мархолев с нареждане да бъдат събрани сведения за Румелийския отряд на Южния фронт

Кюстендил, 29 декември 1917 г.

Настояването си Румелийският отряд и занапред да остане в Македония турците оправдават с обстоятелството, че почти всичките войни -

ци от отряда били родом от Македония и че ако той бъде изпратен на азиатските фронтове, повечето от войниците му щели масово да се разбягат.

Съберете подробни сведения и донесете общото число на служещите в тоя отряд родом от Македония, а така също и поотделно числото им по чинове и звания. Родените в Македония каква част съставляват от целия състав на отряда – общо за целия отряд и поотделно за разните чинове и звания.

За началник на Оперативния отдел
/п./: полковник Нойков
Вярно: за началник на Оперативно отделение
от Генералния щаб
подполковник /п./: / не се чете /

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 364. Препис. Машинопис.

198

Строго поверително писмо от Тодор Александров до генерал Александър Протогеров с известие за съдбата на турския полк на Южния фронт и за опасенията му от готвени изменения в Закона за Дирекцията за социални грижи и обществена справедливост

София, 31 декември 1917 г.

На 28 т. м., петък, бях в Кюстендил. Говорих дълго с главнокомандващия. Мъчно му е, че и досега не искал да се дигне турският полк от Македония. Той го отместил зад фронта на почивка. Сега щеше да телеграфира в Германската главна квартира: „Ако е турски полк, да си го приберат веднага турците, ако пък е български, понеже е съставен от турци, родом от Македония, да разпорежда той с него както намери за добре.“ Ако му отговорят второто, мисли да го разформирова. Добре е да подкрепите Жекова по тоя въпрос, като изкажеш и нашето мнение в интереса на добрите съюзнически отношения.

Вчера, неделя сутринта, виждах Н.Ц.В. наследника. Покрай друго - то говорих надълго за лошите последствия, ако се узакони новият законопроект за изменение Закона на Дирекцията и помолих да се намесят с Н.В. Царя, за да предотвратят тая опасност за страната. Малко след това наследникът отиде при министър-председателя. Не забравяй басейна Перник.

Сърдечни поздрави Александров

Ф. 22, оп. 3, а. е. 227, л. 220. Оригинал. Ръкопис.

199

Строго поверителен рапорт № 3374 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия за състава на турския румелийски отряд

Прилеп, 1 януари 1918 г.

На № 8670. Донасям в Щаба на Действащата армия, че официално от щаба на XI армия получих следните сведения за Османския румелийски отряд:

На храна – 74 офицери и 3160 долни чинове.

От тях родени в Македония – 5 офицери и 441 долни чинове.

От събраните от мен лично по таен начин сведения отрядът има:

47 офицери,
2 медицински лекари,
1 ветеринарен лекар,
25 офицерски кандидати,
1 ходжа,
3 чиновници,
3 оръжейници и
3152 подофицери и редници.

От тях родени в Македония:

5 офицери (Битоля, Охрид, Скопие, Велес и Тетово), 6 подофицери и 142 ефрейтори и редници.

Общото число на офицерите и долните чинове се схожда, понеже в официалното съобщение двамата медицински лекари и 25 офицерски кандидати са смятани като офицери, обаче числото на долните чинове, родени в Македония, в официалното съобщение е преувеличено, но макар и преувеличено, то е съвършено малко (441) в сравнение с числото на долните чинове не от Македония (2719) и това не може да служи за причина отрядът да остане и за в бъдеще в Македония.

От Генералния щаб
/п./: подполковник Мархолев

[Резолюция: Постъпки за изтеглянето на турския полк от Македония ще се направят, когато пристигнат частите от Добруджа на Южния фронт.

12 януари 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 365, 366. Препис. Машинопис.

200

Таен рапорт № 3428 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия по повод решение на командващия XI армия да постави турския полк отново на линия

Прилеп, 17 януари 1918 г.

Донасям в Щаба на Действащата армия, че към края на този месец командующий армията възнамерява да постави турския полк отново на позиция на мястото на 15-а егерска дружина – западно и непосредствено до Преспанското езеро. 15-а егерска дружина ще бъде изпратена в гр. Велес в резерв на Групата Шолц.

От Генералния щаб
/п./: подполковник Мархолев

[Резолюция: Най-добре ще бъде турският полк да си отиде. В това отношение ще се направят още веднъж постъпки.
21 януари 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 369. Препис. Машинопис.

201

Твърде бърз, строго поверителен рапорт № 3435 на подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия по повод поведението на командира на 177-и пехотен турски полк

Прилеп, 17 януари 1918 г.

Донасям в Щаба на Действащата армия, че днес, в 10 часа пр. пл. се явил пред началника на Оперативното отделение при Щаба на XI армия, майор фон Кохенхаузен, поручик от 177-и пех[отен] турски полк Сидки (адютант на полка) и му докладвал следното:

„Командирът на нашия полк подполковник Али бей има много лоши обноски с офицерите и войниците от полка. Той е станал нетърпим. Вчера пред фронта на 3-а дружина нанесе побой с юмруци, плесници и изваден револвер на командира на 9-а рота капитан Осман Пертев по причина, че последният се разхождаше пред ротата си с ръцете в джобовете. Този скандал, освен всички турски офицери и войници от 3-а дружина, го видяха и много български офицери и войници, които минаваха покрай мястото, гдето дружината произвеждаше учението. Освен че бие и безмилостно наказва своите офицери, подполковник Али бей е и крайно безнравствен – активен педераст и удовлетворява страстите си с ординареца си и още с други двама войници от полка. Изпратен съм от офицерите от полка да Ви докладвам горното и да Ви заявя, че ако не направите бързи постъпки да бъде махнат подполковник Али бей, всички офицери ще напуснат полка. Аз лично няма вече да се върна в полка и моля Вашата защита.“

Горните сведения получих от нашия войник – преводач, който е превеждал гореизложеното от турски на немски. Майор фон Кохенхаузен е казал на поручик Сидки да остане в Прилеп, а на войника-преводач е забранил, под страх на наказание, да казва за горното комуто и да било.

От Генералния щаб
(п.): подполковник Мархолев

[Резолюция: Към дело и използване, като се правят постъпки за изнасяне на турския полк от Македония.
20 януари 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 372. Препис. Машинопис.

202

Телеграма № 26 284 от началника на Техническото отделение при Инженерните войски по повод молба на Турското главно командване до Българското главно командване да се съобщава незабавно за придвижването на неприятелските аероплани над българска територия

Б. м., 20 януари 1918 г.

Турското главно командване моли да се съобщава незабавно за пристигането и направлението (отправлението) на всички неприятелски аероплани, които прехвъркат през българска територия при българо-турската граница на разстояние от 150 км западно от същата, на находящата се в Узун-Кюпрю станционно-преследваща колона, понеже само тогава е възможно едно ефикасно преследване на прехвъркващите през българо-турската граница неприятелски аероплани. № 26284.

/п./: Радеволд
Вярно,
при Управл. на Инж. войски при Щ. Д. А., за н-к Техн. отделение
/п./: поручик Бръчков
Вярно,
адютант на началника на
въздушната отбрана
поручик /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1322, л. 122. Препис от препис. Машинопис.

203

Списък на висшите началници на Турската армия към края на януари 1918 г.

Цариград, 24 януари 1918 г.

СПИСЪК
на
висшите началници в Турската армия, до дивизионни началници включително

Армия	Арм. корпус	Дивизия	Чин и име
1			Генерал-лейтенант Ессад паша
	I		Генерал-майор Мехмед Али паша
2			Генерал-майор Али Ихзат паша
	II		Полковник Шефкет бей
		5	Подполковник Алаедин бей
		8	Полковник Али Рифат бей
	IV		Генерал-майор Али Ихзан паша
		12	Подполковник Мюрсел бей
3			Генерал-лейтенант Вехиб паша
	I кавк.		Полковник Киазим бей
		9 кавк.	Полковник Рущди бей
		10 кавк.	Подполковник Кадри бей
		36 кавк.	Полковник Хаджи Хамди бей
	II кавк.		Генерал Якуб Шефки паша
		5 кавк.	Генерал Нури паша
		11 кавк.	Подполковник Зекерия бей
		37 кавк.	Полковник Киазим бей
5			Маршал Лиман фон Сандерс паша
		49	Полковник Абд-ур-Резак бей
	XIV		Генерал-майор Хилми паша
		61	Подполковник Кумеров бей
		55	Полковник Ахмед Хамди бей
		60	Подполковник Вилмер
	XYII		Полковник Шукри бей
		47	Полковник Тевфик бей
		56	Полковник Ахмед Назиф бей
	XXI		Полковник Нуреддин бей
		57	Полковник Шукри бей

Армейска група	**Армия**	**Армейски корпус**	**Дивизия**	**Чин и име**
Илдъръм				Маршал Лиман фон Фалкенхайн паша
	4			Генерал-майор Джемал паша
		VII		Генерал-майор Ахмед Тевфик паша
			39	Генерал-майор Саид паша
			40	Полковник Рагиб бей
		VIII		Генерал-майор Али Фуад бей
			58	Подполковник Неджиб бей
			48	
	Група	XII		Генерал-майор Абдул Керим паша (генерал-майор Нихад паша)
			23	Полковник Бехаеддин бей
			41	Полковник Джемал бей
			44	Полковник Хасан Аскери бей
		XV		Генерал-майор Али Риза паша
			43	Полковник Ибрахим бей
			21 Асирия	Генерал-майор Мухеиддин паша
		Хеджаски екс. корп.	1м2 Сбор. кор.	Генерал-майор Фахреддин паша
	6			Генерал-майор Халил паша
		XIII.		Полковник Хюсеин Салахеддин бей
			2	Подполковник Хашим бей
			6	Полковник Мехмед Хайри бей
		XVIII.		Полковник Джаффат Таяр бей
			14	Подполковник Исмаил Хаки бей
			51	Полковник Сами бей
			50	
			Ефратска група	Подполковник Шукри бей
	9		5	
		IV	12	
		I кавк.	….	

Армейска група	**Армия**	**Армейски корпус**	**Дивизия**	**Чин и име**
Илдъръм	7			Генерал-майор Февзи паша
		III		Полковник Измет бей
			I	Подполковник Гуко бей
			24	Полковник Бьоме.
		XX		Генерал-майор Али Фуад паша
			26	Полковник Фахреддин бей
			53	Полковник Мехмед Силахеддин бей
			3 кон. див.	Полковник Есад бей
	8			Генерал-майор Джевад паша
			3	Подполковник Назухи бей (Кадър)
		XXII		Полковник Рефет бей
			7	Полковник Киазим бей
			20	Полковник Назин Хилми бей
			16	Полковник Рущди бей
			II	Подполковник Киазим бей
		XXII	19	Подполковник Седад бей
			46	Полковник Махмуд Бели бей
		Германски азиатски корпус		Полковник фон Франкенберг (Германски чин)
В Европа		IV. Разу... Вх. 46 4 48		Генерал-майор Мустафа Хилми паша
		15		Подполковник Сюлейман Иззет бей
		Румелийски отряд		Полковник Али бей
Главно командване на Проливите		Крепост „Босфора“		Маршал фон Узедом паша
		Дарданелска крепост		Полковник Силихеддин бей
				Подполковник Восидло

Поручик: /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 884, л. 386. Оригинал. Машинопис.

204

Резолюция по вх. № 36 321 на полковник Нойков за по-нататъшната съдба на турския полк на Южния фронт

Б. м., 25 януари 1918 г.

Най-добре ще бъде турският полк да си отиде. В това отношение ще се направят още веднъж постъпки.

/п./: полковник НОЙКОВ

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 370. Препис. Машинопис.

205

Поверителен рапорт № 3487 на подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия за извършени от командира на 177-и турски полк арести на офицери от същия полк

Прилеп, 25 януари 1918 г.

Към № 3473. Донасям в Щаба на Действащата армия, че днес командирът на 177-и пех[отен] турски полк, подполковник Али бей, е арестувал:

1. Командира на 3-а дружина майор Собър Али;
2. Командира на 9-а рота капитан Осман Пертев и
3. 1-я адютант на полка, от Генералния щаб, поручик Хайри, който с конвой под началството на командира на 3-а рота капитан Агах Собри утре, 26-и того, изпраща в Цариград.

Подполковник Али бей в интимен кръг е казал:

„Аз не се боя от никакви анкети, докато е на власт Енвер паша, комуто съм окачил пашовските пагони. Германците, ако ме не искат тук, то ще отида в Цариград на по-хубава служба.“

Имам положителни сведения, че командващият XI армия е направил постъпки за сменяването на подполковник Али бей.

От Генералния щаб
/п./: подполковник Мархолев

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 378. Препис. Машинопис.

206

Телеграма № 3829 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия с известие, че турският полк преминавал в разпореждане на 62-и турски корпус

Прилеп, 26 януари 1918 г.

Към № 3473. По настояване на командващия XI армия, командирът на 177-и пех[отен] турски полк подполковник Али бей е отзован в Цариград. Той вчера сдаде полка на старшия дружинен командир и днес замина. № 3501.

Подполковник Мархолев

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 377. Препис. Машинопис.

207
Тайна телеграма № 4534 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия с известия, че арестуваните офицери от 177-и пехотен турски полк били върнати обратно в полка

Прилеп, 30 януари 1918 г.

Към № 3487. Арестуваните трима офицери от 177-и пех[отен] турски полк по заповед от командващия XI армия са върнати от гара Велес обратно в полка им. № 3533.

Подполковник Мархолев

[Резолюция: За сведение.
1 февруари 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 380. Препис. Машинопис.

208
Твърде бърза тайна телеграма № 6022 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия с известие, че турският полк преминавал в разпореждане на 62-и турски корпус

Прилеп, 8 февруари 1918 г.

Османският румелийски отряд, досега в армейски резерв, се дава в разпореждане на 62-и корпус, за смяна на 15-а егерска дружина, непосредствено до западния бряг на Преспанското езеро. 15-а егерска дружина след смяната ще пристигне в гр. Прилеп в армейски резерв. № 3598.

Подполковник Мархолев

[Надпис: Вх. № 37230 от 8 февруари 1918 г.
Резолюция: Докладвано.
19 февруари 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 382. Препис. Машинопис.

209

Телеграма № 7650 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия с известие за преместването му на бойната линия на Южния фронт

Прилеп, 18 февруари 1918 г.

Турският полк смени от позицията 15-а резервна егейска дружина и две дружини от 36-и полк.

№ 3661.

Подполковник Мархолев

[Надпис: Вх. № 37696 от 19 февруари 1918 г.
Резолюция: Докладвано.
19 февруари 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 383. Препис. Машинопис.

210

Шифрована телеграма № 5915 от подполковник Жостов до Щаба на Действащата армия с известие за дезертирали войници от турския (румелийски) полк на Южния фронт

Скопие, 18 февруари 1918 г.

Към 1871 от 23 ноември 1917 г. турският полк е наново на позиция в езерния участък. Преди това (към 15-и того) от същия са дезертирали 40 души с оръжието си и образували чета, която имала въоръжени схватки с изпратените да я преследват стражари и войници. Досега са заловени 12 души. Останалите се намират в Щипско, преследвани от жандармерията и местни войски. № 2001.

Подполковник Жостов

Дешифрирал: поручик Тодоров

[Надпис: Вх. № 37683 от 18 февруари 1918 г.
Резолюция: За сведение.
19 февруари 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, 394. Препис. Машинопис.

211

Шифрована телеграма № 740 от българския военен аташе с известие за позицията на Турция по предстоящото сключване на мира между Централните сили и Румъния

Б. м., 22 февруари 1918 г.

От положително място се установява, че в преговорите за мир с Румъния турското правителство ще прави затруднения на България по въпроса за Добруджа. Турското правителство ще иска да пречи на България: 1) да се увеличи чрезмерно; 2) да има непосредствена граница с Русия и 3) да владее всичките пътища, които свързват Турция със Западна Европа.

Официалните кръгове отбягват да говорят по тоя въпрос. Но цензурата допуска статии, които говорят за компенсации и за равновесие на Балканите. Очевидно е, че турците подигат въпроса за Добруджа със задната мисъл да получат обратно дадените на България земи от Тракия.

От разговорите си с германски офицери и с австро-унгарския военен пълномощник извличам впечатление, че Германия най-много от всички желае да не се дава пътят Кюстенджа–Черна вода на България, като си служи за тая цел с претенциите на Турция и Австро-Унгария.

Подполковник Каблешков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 897, л. 345. Оригинал. Ръкопис.

212

Поверителен рапорт № 744 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Българската армия с известие за позицията на Турция по предстоящото сключване на мира между Централните сили и Румъния

Цариград, 23 февруари 1918 г.

Към № 740. В допълнение на шифрована депеша под отсрещния № донасям Ви, господин генерал, че от разговорите си с австро-унгарския военен пълномощник генерал Помянковски узнавам, че в преговорите за мира в Букурещ турското правителство ще препятства на България да получи Добруджа. Същият е телеграфирал на Австро-унгарската главна квартира, че Турция ще препятствува:

1. България да се усили чрезмерно;
2. България да има обща граница с Русия;
3. България да владее всичките пътища, които съединяват Турция със Западна Европа.

Според същото донесение на генерала Турция няма да прави мъчнотии за Добруджа, ако България и отстъпи земите, които тя получи от Тракия след Балканската война.

В разговора си генерал Помянковски намекна, че от разрешението на въпроса за Добруджа се интересуват всичките четири държави от Съюза и че разрешението на тоя въпрос ще предизвика много мъчнотии. Частно за Австро-Унгария каза, че тя се интересува от свободата на плаването по Дунава. Германия освен това се интересува от линията Кюстенджа–Черна вода.

Според генерала Турция се интересува от Добруджа толкова, колкото навремето си Румъния се интересуваше за румъните в Македония, т. е. не затова, че Турция се надява да реализира териториални придобивки в Добруджа, а за да получи други изгоди другаде.

Германският морски аташе фон Гранси е на мнение, че България ще трябва да удовлетвори другаде претенциите на Турция за Добруджа.

Турските официални кръгове не отварят никога дума по тоя деликатен въпрос. Те не са говорили нищо и на нашия пълномощен министър.

Оттук излиза, че претенциите на Турция за Добруджа се подхранват от Германия, за да се осуети желанието на България да владее тая страна. Турция използва това положение за себе си, като намеква за компенсации.

За пръв път сега цензурата позволи да се правят открито намеци за това в пресата. На 18 февруари излезе една статия в популярния младотурски вестник „Тасфари Ефкер“, подписана от младотурския депутат Ионус Нади, в която се говореше, че при разрешението на въпроса за Добруджа и устията на Дунава, Турция не може да стои равнодушна и че тя се интересува много от въпроса за компенсациите, които може да получи и от равновесието на Балканите.

На 19 февруари в. „Танин“ написа една още по-важна уводна статия, която тук представлявам на турски. В нея се казва, че Турция се интересува от преговорите в Букурещ много повече, отколкото в Брест-Литовск, защото те отварят въпроса за владението на устията на Дунава и въобще Балканския въпрос, който е най-важният въпрос за Турция.

Като се има предвид лошото военно положение на Турция, която се справя със силния си противник на Палестинския фронт, може да се допусне, че препятствията, които Турция ще прави на България по Добруджанския въпрос, имат характер повечето академически и че найголеми затруднения могат да се очакват от страна на Германия. Реши ли се тоя трънлив въпрос с Германия, опозицията на Турция ще падне сама по себе си.

Прилага се броят от 19 февруари на в. „Танин“.

Подполковник Каблешков

[Резолюция: Изнесеното е правдоподобно и изглежда да отговаря на действителното положение. Пишете за сведение на правителството, респективно на Министерството на външните работи.

1 март 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 897, л. 6. Препис. Машинопис.

213

Поверителен рапорт № 25 943 от Военнополицейската секция до Полската канцелария по повод поведението на турското население в Добруджа

София, 6 март 1918 г.

Към № 24 732 [19]18 г. В допълнение на рапорта ми под отсрещния номер, донасям Ви, господин полковник, следните сведения по турското движение в Добруджа, дадени от Военнополицейската подсекция в Кюстенджа.

Полицейски съобщения на турското население са станали в село Коджалак и околността. По заповед на един турски майор, всички учители-турци и ходжите от Коджалашката околия се събрали в двора на германския майор, началник на гарнизона в това село, и оттам са отишли в германското училище, където било устроено събрание, в което турският офицер говорил надълго. Ходжите, за да замаскират истинската цел на събранието, разправят, че им било говорено да засеят повече земя, тъй като това било необходимо. Всъщност, според сведенията на подсекцията, майорът е убеждавал сънародниците си да имат търпение и да действат между населението да иска автономна Добруджа под протектората на

Турция, тъй като това било решено от Централните сили, а само оставало турското население да прояви волята и желанието си за това.

Други събрания в Кюстенджа не са ставали. Според сведенията, почерпани от един турчин, чиято вярност подсекцията още не е установила, имало редактиран един мемоар до Великите сили, в който се искали права за турското население и уреждане въпроса за вакъфите в Добруджа – въпрос, който по-рано румъните разрешили в ущърб на турските интереси.

Началник на секцията
подполковник /п./: /не се чете/
Помощник-началник
поручик /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 952, л. 451, 451 гр. Оригинал. Машинопис.

214

Шифрована телеграма № 821 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия по повод компенсациите, поискани от Турция при определяне по-нататъшната съдба на Добруджа

Б. м., 15 март 1918 г.

Относително компенсациите, които Турция иска от България за Добруджа, генерал Помянковски ми каза, че турците му говорили, как - во са готови да отидат до крайност.

От разговора обаче, който санитарният майор д-р Николов е имал днес с Енвер паша, се вижда, че турското правителство ще се опита да отложи засега тоя въпрос до сключването на мира.

Това не значи обаче, че турското правителство се е отказало от претенциите си за Тракия. Енвер паша казал на д-р Николов, че наймалките искания на Турция са [за] линията Караагач, Даръ дере[109], Егри дере[110], Кърджали. Той съжалявал много, че Талаат паша бил предизвикан от българските действия и подигнал не навреме тоя въпрос.

И наистина, докато трае войната, Турция не може да подкрепи исканията си с въоръжена сила. Друго ще бъде след свършването на войната. Оставена сама на себе си, България може да бъде изнудена. Ето защо решението на въпроса сега, докато траят военните действия, става наложително. Енвер паша се изказал, че турското правителство няма да допусне падането на сегашното българско правителство, а това значи, че те ще отстоят. 821.

Подполковник Каблешков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 897, л. 350. Препис. Ръкопис.

215

Телеграма № 5562 от германския офицер за свръзка до Щаба на Действащата армия с известие за молба на Лудендорф да се отстъпи турският (румелийски) отряд на Турското главно командване

Кюстендил, 23 март 1918 г.

„За Негово превъзходителство ГЕНЕРАЛ ЖЕКОВ.

Турското главно командване моли да му се отстъпи Румелийският отряд. Моля за съгласието Ви и за по-нататъшното уреждане на въпроса с Турското главно командване, което е предупредено оттук.

Лудендорф В. 7259, тайно, оп.“

Моля да се съобщи за решението.

/п./: майор фон ХИНКЕЛДАЙ

[Резолюция: 1. Да се съобщи чрез майор Хинкелдай с копие до полковник Ганчев, че сме съгласни.

2. Да се съобщи на Групата Шолц по мерките, необходими за сменяването и превозването на полка, като му се каже, че на негово място ще бъде изпратен 70-и полк от Добруджа.

3. Да се съобщи на подполковник Каблешков да предаде в Турската главна квартира, че е дадена заповед за пренасянето на 177-и полк за Турция.

23 март 1918 г. /п./: /не се чете/.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 397. Препис. Машинопис.

216

Телеграма № 9381 от генерал Жеков до генерал Лудендорф с известие, че е съгласен турският (румелийски) отряд да бъде предоставен на разпореждане на Турското главно командване

Кюстендил, 23 март 1918 г.

На № В. 7259 оп. Известявам, Ваше превъзходителство, че съм съгласен Турският румелийски отряд да се изтегли от Македония и да се даде в разпореждане на Турското главно командване.

В този дух са направени разпореждания до Групата Шолц.

ГЛАВНОКОМАНДВАЩ
/п./: ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТ ЖЕКОВ
Вярно: за началник на Оперативния отдел
от Генералния щаб
полковник /без име и подпис/.

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 399. Препис. Машинопис.

217

Шифрована телеграма № 9391 от генерал Н. Жеков до Групата Шолц чрез подполковник Жостов с известие, че е дал съгласието си да бъде изваден Турският румелийски отряд от състава на Групата Шолц и даден на разпореждане на Турското главно командване

Кюстендил, 23 март 1918 г.

Със съгласието на Върховното командване в Турция Румелийският отряд да се извади от състава на Групата и да се отправи за Цариград, като се дава в разпореждането на Турското главно командване.

Засега участъкът му да се заеме от разполагаемите войски в XI армия. Разпоредено е на негово място да се прехвърли от Добруджа нашият 70-и пех[отен] полк.

ГЛАВНОКОМАНДУЮЩ
/п./: ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТ ЖЕКОВ
Вярно: за началник на Оперативния отдел
от Генералния щаб
ПОЛКОВНИК /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 400. Препис. Машинопис.

218

Шифрована телеграма № 126 от главния секретар на Министерството на вътрешните работи до Щаба на Действащата армия да се вземат мерки срещу разбойническите чети в Гюмюрджинско

София, 23 март 1917 г.

От министър-председателя се получи следната телеграма за главнокомандващия:

„Предвид претенциите на Турция да ѝ отстъпим, срещу придобивки в Добруджа и Македония, Тракия до реката Места, налага се да се вземат ефикасни мерки в Гюмюрджинско против трите турски чети, които върлуват и които лесно от разбойнически ще се обърнат на въстанически.

Трябва да се поканят турци дезертьори от турските чети, от милицията в Гюмюрджина и полка в Македония да се явят в известен кратък срок да служат в българската войска. Мнозина от дезерьорите били готови да се легализират и да служат в българската войска, стига да се уверят, че няма да бъдат наказани за досегашното си дезертьорство.

„Да се командирова за 1–2 месеца в Гюмюрджинско началник-щабът на Моравската в[оенна] инспекц[ионна] област полковник Дървингов, за да организира унищожението на непредалите се в обявения срок разбойници и да разузнае и състави списък на оръдията на младотурския комитет, за да се вземат навреме нужните мерки срещу тях. Да се дадат на разположение на полковник Дървингов 40–50 души бивши войводи и четници от тоя край, които познават местните условия там, както и 2–3 планински взвода от ония, които действуват в Моравско.

„Всички мерки да бъдат легални и облечени в законна форма. № 15 /п./: Радославов.“

/п./: Златанов

Дешифрирал: поручик Кьосеиванов

[Резолюция: Нужното и без това е направено и подобни искания би трябвало да бъдат облечени в по-прилична форма, а не в такъв тон на заповед.

Първото условие, за да се осигури редът в Гюмюрджина, е административните власти да се подчиняват на властта. Ако това не се направи, всички мерки ще бъдат безполезни.

23 март 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 725, л. 94. Препис. Машинопис.

219

Писмо № 114 от полковник Али до полковник Нойков с молба да извести на Турската главна квартира как ще бъде превозен турският румелийски отряд след неговото сменяне от Южния фронт

Кюстендил, 25 март 1918 г.

Турската главна квартира ми съобщава, че турският румелийски отряд, след като бъде сменен, ще бъде превозен в оперативната зона на Армейската група фон Макензен, където ще премине под командването на фон Макензен. Отоманската главна квартира иска да знае:

1. Кога ще започне сменяването на отряда от други части и къде ще бъде съсредоточен за превоз?
2. На коя дата ще почне превозът на отряда и от коя гара?

Моля да ми се отговори на тези два въпроса.

При това довеждат до знанието на Българската главна квартира, че е необходимо тя да влезе в споразумение с Щаба на фон Макензен, за да се определи мястото, закъдето ще бъде превозен отрядът.

Полковник АЛИ БЕЙ

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 403. Препис. Машинопис.

220

Телеграма № 5943 от генерал Станчов до генерал Н. Жеков за неотстъпчивостта на турския военен министър пред министър-председателя д-р В. Радославов по въпроса за исканите от турска страна компенсации в Добруджа

Букурещ, 25 март 1918 г.

Днес, 25-и того, Радославов потърси Талаат паша, с когото има двучасов разговор, да го моли да се откаже от исканите от Турция компенсации, обаче не сполучи. Талаат паша настоявал да се даде на Турция отстъпената от нея през 1915 г. територия. Радославов накрая отхвърлил това искане на Турция.

С Австро-Унгария спорът за компенсации стои неразрешен.

Генерал Станчов

Ф. 40, оп. 2, а. е. 471, л. 160. Препис. Ръкопис.

221

Лично поверителен рапорт № 851 на българския военен аташе до началник-щаба на Действащата армия с известие за позицията на Енвер паша по Добруджанския въпрос

Цариград, 26 март 1918 г.

Към № 847. В допълнение на шифрованата телеграма под отсрещния №, донасям Ви, господин генерал, разговора, който имах с Енвер паша на 24 март н. г.

В изпълнение на инструкциите, дадени с шифрованите депеши под № 9339 и 9375, аз се опитах да заговоря по въпроса с някои от приближените на Енвер паша офицери. Тези последните обаче се преструваха, че нищо не знаят по въпроса и че даже такъв въпрос не съществува и не трябва да съществува. Убедих се, че с тях не може да се постигне нищо, затова използвах случая, който ми се представи по повод на съобщението, което трябваше да направя в Турската главна квартира съгласно шифр[ованата] Ви телеграма № 9389 и попитах Енвер паша, какво е неговото мнение относително въпроса за компенсациите, които турското правителство е поискало от България за Добруджа.

— Този въпрос, ми каза той, е дипломатически и ще се разреши от дипломатите. Моето мнение обаче е, че Добруджа е отстъпена на четирите съюзници и че България не може да иска да получи гратис частта, която се пада на Турция.

— Това ли е главният мотив за исканията на Турция? – попитах. Вие знаете, че България влезе във войната, за да обедини всички българи и тя може да прави отстъпки на когото и да било, като дава части от собственното си тяло...

Оставете тая теза настрана. Тя струва, за да се залъгва общественото мнение. Ако е въпросът за сънародници, и ние имаме такива в известни области. Ние искаме компенсации, защото България се увеличава много и защото споменахме за извоюването на Добруджа, гдето изпратихме 1-и армейски корпус и дадохме 20 000 души убити.

Но Вие знаете, Ваше превъзходителство, че България не е искала Вашата помощ и че ако турски войски са дошли в Добруджа и Македония, това е станало по искането на Германия и при изричното условие, че тия войски идат да заместят германците, които по договора трябваше да ни бъдат дадени.

— Това не е вярно – каза Енвер паша. – Аз дадох тоя корпус след настоятелните искания на най-висшите фактори в България пред Германската главна квартира. Но даже да е така, не може да се откаже, че Турция даде помощта си в Добруджа, и то тъкмо тогава, когато имаше най-много нужда от нея другаде. Ако Вие твърдите, че ние сме дали тая помощ на Германия, то ние ще искаме от нея нашето възнаграждение.

— Но Вие трябва да се съгласите, Ваше превъзходителство, че с влизането си във войната България спаси Турция от сигурно унищожение. Малката отстъпка на земя, която ни се направи преди нашето влизане във войната, не може да се иска сега назад, когато опасността е минала. Още повече, не могат да се искат от България отстъпки, които тя би направила, ако се беше обявила против Германия и Турция. Не трябва да се забравя, че което и да бъде друго правителство ще поиска много повече от Турция и че у нас не е забравена още линията Мидия–Енос...

— Че България е спасила Турция, е малко пресилено. България влезе във войната, когато опасността от Дарданелите беше вече минала. Отстъпката, която ние направихме на България, беше временна. Всички бяха против нея, даже и султанът; само аз настоях да отстъпим, като убеждавах другарите си, че България ще спечели от войната толкова много, щото няма да откаже да ни отстъпи нещо от Тракия. Както виждате, аз съм ангажиран пред другарите си.

Освен това, когато България влезе във войната, тя не уговори с нас бъдещите си граници в Македония и другаде. Сега, когато България се увеличава навсякъде, справедливо е да даде и на нас някои компенсации.

— Но България помогна на Турция по въпроса за Кавказ... Тя е готова да и помага и за в бъдеще, стига само да не се отварят неуместни въпроси.

— Кавказ още не е наш, с него ние ще имаме още много работа... Най-напред трябва да го вземат, а за това ще са нужни още много усилия... Но Турция също така е готова да помогне на България по въпроса за Кавала, Сяр и Драма, които са обещани от Германия на Гърция. България ще има винаги нужда от Турция. Помислете, България е заобиколена от неприятели: гърци, сърби, румъни, въпреки приятелските чувства на Маргиломан, ще бъдат срещу Вас. Даже и Австро-Унгария има интереси в Солун и Албания... Кой ще ви подкрепи?

— Но и Турция има нужда от подкрепата на България. България може да намери възможност да се споразумее със съседите си, тогава кой ще помогне на Турция? Нашите интереси са тясно свързани и ние трябва да живеем в пълно съгласие. Сегашната граница с Турция е окончателна за България, тя не може по никой начин да се измени.

— Турското правителство мисли, че България трябва да му направи компенсации. Ако това не може да се постигне сега, ние ще оставим да се реши въпросът отпосле. Нека се свърши войната, че после ще видим! Така завърши разговорът ни с Енвер паша.

От гореизложеното се вижда, че:

1. Турското правителство не се е отказало от претенциите си за компенсации в Турция.

2. Добруджа е само един претекст; турското правителство би поискало компенсации и без въпроса за Добруджа.

3. Във въпроса за компенсациите турското правителство се надява на поддръжката на Германия. Ако тая поддръжка се окаже недостатъчна, Турция ще отложи въпроса за след войната и ще действува според обстоятелствата.

4. За тая цел Турция няма да се спре пред нищо и ще търси да въоръжи против нас нашите съседи. Тя ще се опита да използва и стремежите на Австро-Унгария към Солун и Албания.

5. Засега Турция не иска да се ангажира с нищо; тя иска да има свобода на действие, за да действува отпосле според обстановката: да подпомогне или не въпроса за компенсациите със собствените си сили, или в съгласие с нашите многобройни неприятели.

Въпросът за турските искания за компенсация се третира в Букурещ. Официалните хора в Цариград отбягват да заговарят за него с представителите на България. Ако Енвер паша заговори по него с мен, то беше след като беше предварително предизвикан и след направените вече изявления на доктор Николов.

Интересът на България изисква тоя въпрос да се реши сега, и то след като се ангажират в него Германия и Австро-Унгария. Остави ли се за после, България ще има много неприятности и ще бъде застрашена от голяма опасност.

Подполковник Каблешков

[Резолюция: Подполковник Каблешков е извършил голяма грешка, като сам е повдигнал този въпрос, който е вън от неговата служебна компетентност. Енвер паша ще помисли, и то основателно, че е бил натоварен да повдигне въпроса. От него се искаше само да знае какво да говори, когато официални турски лица заговорят с него. За в бъдеще да избягва да излага Главното командване по такъв начин.

31 март 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 23, оп. 2, а. е. 358, л. 9–10 гр. Препис. Машинопис.

222

Тайно писмо № 828 от министър Петър Пешев до генерал Н. Жеков по повод усилията на Турция за териториални отстъпки от българска страна в Западна Тракия

София, 28 март 1918 г.

Царският пълномощен министър в Цариград г. Колушев съобщава, че турците правели последни усилия, за да добият исканите от тях териториални отстъпки в Турция.

Те използвали разни аргументи, за да оправдаят пред Съюзниците своите претенции и за да им дадат една обоснована форма.

Най-големият им аргумент пред Съюзниците бил, че вследствие на оказаната военна помощ в Добруджа, турците имали право на дял в придобивките в тая страна, което пък им давало право на компенсации, щом Добруджа изцяло се отстъпи на България.

Вам, господин генерал, е известно, че турците дойдоха в Добруджа не по наше искане, а по онова на германците. Това се изтъква в преговорите в Букурещ.

Неоснователността на турските претенции в очите на българския народ Ви е добре позната и няма нужда от специално изтъкване тук.

Докато турците в Цариград въобще избягвали според рапортите на г. Колушев да отварят дума пред нас досежно своите искания, военния аташе в Цариград подполковник Каблешков, без предварително да се съветва с царския пълномощен министър, който е натоварен с третирането на политически въпроси въобще, отишъл при Енвер паша и го запитал какво иска Турция.

Енвер паша се възползвал от случая да развие пред него турските аргументи, които ни са вече много добре известни.

Г. Колушев е на мнение, че подполковник Каблешков не трябвало да зачеква тоя политически въпрос, понеже всяка наша инициатива за разговор на тая тема се схваща от турска страна като наша слабост и страх и им дава повече дързост.

И аз мисля, че военният аташе не е трябвало да разисква политически въпроси.

Горното като Ви съобщавам, моля Ви да приемете, господин генерал, уверение в отличната ми към Вас почит.

Управляющ Министерството на
външните работи и на изповеданията
министър на народното просвещение: /п./: П. Пешев

[Резолюция: Ако подполковник Каблешков сам е повдигнал пред Енвер въпроса за слуховете за искани компенсации от Турция срещу Добруджа, направил е голяма политическа грешка. Военният аташе изобщо не трябва да се занимава с политически въпроси от такъв характер, без да се съветва за това с пълномощния министър.

Да се съобщи на Министерството на външните работи, че не одобрявам постъпката на подполковник Каблешков и че му е направена бележка за това; същият трябваше да бъде всякога в съгласие с пълномощния министър по политически въпроси.

На подполковник Каблешков да се обърне вниманието върху тази постъпка, ако се окаже вярна, да му се заповяда да бъде всякога в съгласие с пълномощния министър, за да се избегнат нежелателни недоразумения.

29 март 1918 г. /п./: /не се чете /]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 956, л. 83, 83 гр. Оригинал. Машинопис.

223

Резолюция на генерал Н. Жеков по повод позицията на Турция за компенсации от българска страна в Западна Тракия

Б. м., 28 март 1918 г.

За сведение подполковнику Каблешкову:

1. Ангажиментът на Енвера не създава задължения за България.

2. Липсата на договор с Турция относно придобивките на България са в полза на последната. Най-малко Турция има морално право да иска сега, и то без право по договор, когато тя въпреки Лондонския договор предприе враждебни действия против нас в 1913 г.

3. Компенсация за Турция е нашето приятелство. Колкото ние имаме нужда от Турция, най-малко толкова има и тя от нас.

4. Никакви отстъпки. Въпросът трябва да се уреди още сега, за да нямаме нови главоболия в края на войната.

/п./: генерал-лейтенант ЖЕКОВ

Ф. 23, оп. 2, а. е. 358, л. 16. Препис. Машинопис.

224

Писмо № 126 от полковник Али бей до полковник Нойков с молба да се разпореди за превозването на турския румелийски отряд от Южния фронт за Цариград

Б. м., 31 март 1918 г.

Сега току-що се научих от нашия офицер за свръзка при Щаба на Армейската група Шолц, че Българската главна квартира е писала на Щаба Шолц да смени турския румелийски отряд с 36-и полк и да разпореди за превозването на отряда за Цариград. Нашият офицер за свръзка ми прочете препис от писмото на Българската главна квартира. Моли се да се поправи това, т. е. да се нареди за изпращането на отряда в разпореждане на Щаба Макензен.

Полковник Али бей

[Резолюция: Да се поправи в списъка на писмото му № 114.
1 април 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 405. Препис. Машинопис.

225

Служебно писмо № 9476 от полковник Нойков до Али бей с известие, че турския румелийски отряд бил прехвърлен в състава на Армейската група Макензен

Кюстендил, 1 април 1918 г.

На № 114 и 126. Известява Ви се, господин полковник, че е съобщено в Щаба на Групата Шолц Отоманският румелийски отряд да се прехвърли в състава на Армейската група Макензен. На другите въпроси ще Ви се отговори допълнително.

По заповед.

За началник на Оперативния отдел
от Генералния щаб
/п./: ПОЛКОВНИК НОЙКОВ
Вярно: за началник на Оперативното отделение
от Генералния щаб
ПОДПОЛКОВНИК БАКЪРДЖИЕВ

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 407. Препис. Машинопис.

226

Шифрована телеграма № 9477 от полковник Нойков до подпоручик Жостов с известие за прехвърлянето на турския (румелийски) отряд в състава на Армейската група Макензен

Кюстендил, 1 април 1918 г.

Към № 9391. По молбата на Турската главна квартира съобщете в Щаба на Групата Шолц турският румелийски отряд да се прехвърли в състава на Армейската група Макензен.

Тукашният турски офицер за свръзка моли да му се съобщи: на коя гара и на коя дата турският отряд ще почне да се превозва, а така също и на кое място ще бъде превозен. Поискайте тези сведения от Щаба на Групата Шолц и донесете, за да се отговори на турския офицер.

За началник на Оперативния отдел
полковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 410. Оригинал. Машинопис.

227

Шифрована телеграма № 22 от подполковник Попов до началник-щаба на Действащата армия по повод становището на Лудендорф за исканите от Турция компенсации в Западна Тракия, както и за австро-унгарските искания за компенсация от България

Букурещ, 1 април 1918 г.

На 31 март в един разговор фелдмаршалът ми заяви, че въпросът за компенсациите, които Турция иска заради Добруджа, би могъл много лесно да се разреши, ако от самото начало България бе оставила територията, която тя взе от Турция през 1915 г., на разположението на кайзера, да разреши спорния между България и Турция въпрос. После фелдмаршалът добави, че бъдещото пристанище на България на Бяло море трябва да бъде Кавала, а не Дедеагач и трябва да добие на всяка цена това пристанище, като го свърже веднага след войната с железница с Пловдив. Относително компенсациите, които Австро-Унгария иска заради Добруджа, фелдмаршалът заяви, че по никой начин България не трябва да отстъпва на Австро-Унгария територии южно от Дунава, защото според изучвания на геолози, правени в тази местност, се оказва, че каналът там не може да се прокопае; освен това Австро-Унгария няма и достатъчно пари за това. Друг е въпросът, ако ѝ се даде само една тясна ивица земя покрай Дунава за постройка на железницата, с която да се влачат параходите, и с това да се улесни плаването по Дунава. Фелдмаршалът се произнесе между другото, че Солун трябва да остане свободно пристанище и че България няма никакъв интерес да се простира на запад от Морава, защото се връзва в устата на сърбството. Накрая фелдмаршалът изказа надежда, че в Берлин всички спорни въпроси ще се разрешат благоприятно.

№ 6015.

Подполковник Попов

[Резолюция: За сведение. Копие в двореца и на правителството, обаче да се знае, че още по-малко Турция има право от Дедеагач. България не може да се задоволи само с едно пристанище по Егейския бряг и за арбитраж[но] място.

4 април 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 731, л. 448. Препис. Машинопис.

228

Поверителен рапорт № 866 от българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Действащата армия по въпроса за турските претенции в Западна Тракия

Цариград, 2 април 1918 г.

По въпроса за турските претенции за Тракия положението продължава да бъде все така натегнато. Официалните хора не говорят нищо по този въпрос, пресата пази най-голямо мълчание, обаче се чувства една тежест и недоволство у всичките сфери на обществото.

Между простите хора, па даже между офицери и други чиновници, се говори, че Турция ще окупира скоро Тракия и че в това отношение било постигнато споразумение с България, на която в замяна била обещана помощта на Турция за завладяването на Солун.

Много разпространен в Цариград слух е, че в София социалистите направили неприятелски манифестации пред Германската легация. От този неверен факт всички правят най-благоприятни за Турция заключения. Той показва доколко турците се биха радвали на едно влошаване на отношенията ни със съюзниците и как те биха използвали това влошаване за свои цели.

Друг един слух, който се разпространява от хората на Младотурския комитет, по-право от терористите-младотурци, е, че България ще бъде принудена да се съгласи на автономия на Македония и Албания.

Всички тия слухове, някои от които изглежда се подхранват и от меродавно място, показват, че в Турция идеята за компенсации в Тракия не е изоставена и че приятелството ни с Турция виси на косъм. Турците ще използват и най-малкия случай, когато ни намерят слаби или неподкрепени, за да изпълнят грабителската си политика. В разговорите ни с меродавни лица се вижда, че нашите доводи и предупреждения не оказват никакво влияние и че те си остават винаги със задната мисъл да ни изнудят, ако се представи удобният за това случай. Понеже сега такъв случий още няма, те са решени да чакат.

Засега всичките усилия на правителството и младотурския кабинет са насочени към окупирането на новите три санджака в Кавказ, Батум, Ардахан и Карс. Дошъл от Тифлис през Батум и Трапезунд, избягал от руски плен наш войник ми потвърди всички сведения относително дейността на турците в Кавказ. Страната е кръстосана от арменски, грузински, татарски и мюсюлмански чети, които са в постоянна борба помежду си. Турците изпращат офицери и оръжие на татарските чети. Много турски офицери, избягали от руски плен, поели ръководенето на тия чети. Оръжие имали много, на войник по три пушки. Четите разполагали с артилерия и картечници.

Арменските и грузински чети наброявали общо около 80 000 души. В тях имало много руски офицери, също и войници-доброволци, на които плащали по 500 рубли на месец

(?). Тия пари давали англичаните и французите.

По потвърдени сведения, братът на Енвер паша, майор Нури паша (така се наричал той в Триполитания), вместо да замине за Мисрата[11], гдето той и сега още е главнокомандующ, заминал преди 4–5 дни за Кавказ, за да ръководи действията на четите.

За мое по-голямо осветление, ще бъде добре да ми се съобщи докъде са спрели водените в Букурещ преговори относително отстъпките, които Турция поиска в Тракия.

Подполковник Каблешков

[Резолюция: За сведение.
г. /п./: /не се чете/ 10 април 1918 г.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 897, л. 136, 136 гр. Препис. Машинопис.

229

Шифрована телеграма № 220 от българския военен аташе в Букурещ до началник-щаба на Действащата армия с известие за пристигането на турския полк в Румъния

Букурещ, 8 април 1918 г.

Турският офицер за свръзка при Групата армии Шолц, който пътува от Скопие през Букурещ за Одеса, ми заяви, че турският полк с придадените към него турски части ще пристигне в скоро време от Македония в Румъния и се дава в разпореждане на фелдмаршала. № 6070.

Подполковник Попов

Дешифрирал: капитан Василев

[Надпис: Вх. № 40288 от 8 април 1918 г.
Резолюция: За сведение.
8 април 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 417. Препис. Машинопис.

230

Сл[ужебно] писмо № 9573 от полковник Нойков до полковник Али бей, че е започнало превозването на турския (румелийски) отряд за състава на Армейската група Макензен

Кюстендил, 12 април 1918 г.

На № 114 и 126. Щабът на Действащата армия Ви съобщава, господин полковник, че превозването на румелийския отряд за състава на Групата Макензен е започнато. На 10-и того е натоварена на гара Градско 7/2 планинска батарея, а на 11-и того – 1-ва дружина от 177-и пехотен полк. Ешелоните ще се разтоварят в Лом.

За началник на Оперативния отдел
от Генералния щаб
/п./: полковник Нойков
Вярно
за началник на Оперативното отделение
от Генералния щаб
подполковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 754, л. 412. Препис. Машинопис.

231

Лично поверителен рапорт № 903 на българския военен аташе в Букурещ до началник-щаба на Действащата армия по въпроса за турските компенсации, поискани от България

Б. м., 16 април 1918 г.

Въпросът за компенсациите, които Турция иска от България, е влязъл в нова фаза на интриги от страна на тукашните управници.

След отказа, който са получили турците в Букурещ, те сега искат да си послужат с разни средства, за да изнудят България да се съгласи да направи исканите отстъпки.

Така например турският министър на външните работи Несими бей е заявил на германския посланик, а по-късно и на нашия пълномощен министър, че по донесенията на турския пълномощен министър в София, Г. Радославов е уговарял Народното събрание в едно тайно заседание да направи известни отстъпки на Турция. Запитан от нашия пълномощен министър, г. министър-председателят отговори, че такива уговаряния той никога не е правил и не е мислил да прави.

Талаат паша и Енвер паша се опитали да си послужат и с друго средство, за да смутят нашето правителство. Така те са заявили на д-р Николов, че Гюмюрджина била обещана на Турция (на султана) от германския кайзер при пребиваването му в Цариград миналата година.

Подобни на тия интриги и измислици се разпространяват и в тълпата, в която се мълви, че в София имало манифестации против Турската легация, гдето били изчупени всичките прозорци (по-рано се говореше същото нещо за Германската легация), че в Одрин имало сбиване между наши и турски войски и пр.

Тия измислици навярно се пускат от гръцка и антантска страна, от така наречената „Агенция Татавла“, и имат за цел да смутят духовете, да предизвикат недоразумения между нас и турците и да подклаждат взаимното недоверие и омраза. От изложеното по-горе се вижда обаче, че тия измислици се подклаждат и от най-високо и меродавно място, макар и в друг вид.

За никого обаче не е тайна, че преговорите трябваше да се почнат на 11-и того в Букурещ и че за окончателното подписване на мира за там са заминали отдавна фон Кюлман и Барон фон Чернин, но от турска и наша страна делегати не са заминали. Това се тълкува открито с отказа на Турция да подпише окончателния мирен договор с Румъния, докато не се разреши спорният въпрос с България за Добруджа и Източна Тракия. Исканията на Турция се свеждат към следующото: България да отстъпи придобитата територия от Турция през 1915 г. или да се осигури часта от Добруджа, която се пада на Турция. Не се ли направи това, Турция няма да подпише договора за мира в Румъния.

Подполковник [Попов]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 897, л. 364. Препис. Машинопис.

232

Таен рапорт № 1001 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за завземането на Баку от турските войски

Цариград, 21 май 1918 г.

В допълнение на телеграмата си под № 995 донасям Ви, господин генерал, следующите подробности по визитата на австро-унгарския император и крал в Цариград.

На гарата бяха излезли, освен официалните турски лица, още съюзните представители и техните военни аташета. Австро-унгарските офицери бяха построени в две дълги редици.

Церемониите по представленията продължиха извънмерно дълго. Императорската двойка се спираше пред всеки австро-унгарски офицер, с когото разменяваха по някои думи. Султанът беше видимо уморен и прати да кажат на императора да побърза.

Войските и децата от различните училища в Цариград бяха наредени по улиците още от 2 и половина часа̀. Кортежът мина около 5 и половина часа̀. Няколко триумфални арки, в които съюзните знамена бяха симетрично разположени.

20 май. Сутринта. Императорската двойка отиде на църква, беше католическият Св. Дух. Тълпата акламира Двойката в Топ Капу. На обед имаше интимно дине, на което императорът беше поканил и нашия пълномощен министър, г. Колушев.

След обяд султанът посети гостите и връчи на императора отличителните знаци на чина „Мушир“ от Турската армия.

Императорът е награден с брилянтите на „Имтияз“, а императрицата – с тия на „Меджидие“ – специално за дами.

Вечерта на 20 май беше динето-гала в двореца Долма-Бахча. На него бяха поканени освен турските сановници, съюзните представители с дамите си, но без военните аташета. Всичко 120 куверта.

В девет и половина часа пристигнаха поканените за приема. Бяха поканени около 800 души! Всички турски чиновници, всички съюзни офицери, много турски офицери.

Германският военен аташе и германският морски аташе не бяха получили никаква покана: нито за динето, нито за приема. И двамата бяха решени да не отидат на приема. Вечерта обаче и двамата бяха отишли в двореца. Изглежда, че е имало някакво недоразумение и че е трябвало това недоразумение да се изглажда с разни преговори.

Приемът се извърши в голяма тронна зала, феерично осветена. Забелязваше се пълното отсъствие на какъвто и да било ред. Към единадесет и половина церемонията се свърши.

На 21 май сутринта императорът прегледа австро-унгарските войници на площада при Таксим. Останалата част на сутринта се използва в посещение на града. След обед – екскурзия по Босфора. Вечерта – интимно дине в Австро-унгарската амбасада и заминаване.

Заминаването се извърши по същия ред и в присъствието на същите лица.

Изобщо, празничността и интересът на публиката бяха много по-малки, отколкото при посещението на германския император. Биеше на очи липсата на всякакъв ред при тържествата.

Направи голямо впечатление едно съобщение от Виена с дата 18 май от А. С., според което австрийските вестници „Нова свободна преса“ и „Райхпост“ съветвали България да вземе под съображение, че след войната Сърбия, Румъния и Гърция ще бъдат противници на България и че Антантата ще подкрепя тия държави против България.

По тая причина, казвали тия вестници, България имала най-големия интерес да поддържа приятелски връзки с Турция и да се облегне на сегашните си съюзници...

Тази телеграма, печатана тъкмо когато се посреща австро-унгарската царствующа двойка, придобива особено значение.

Подполковник Каблешков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 897, л. 236. Оригинал. Машинопис.

233

Строго поверително писмо (без номер) от Щаба на Действащата армия до Министерството на външните работи по повод дислоцирането на турска пехотна дивизия в Източна Тракия

Кюстендил, 28 юни 1918 г.

Щабът на Действащата армия има сведения, че неотдавна, по разпореждане на Турската главна квартира, една турска пехотна дивизия е привлечена в Източна Тракия, близо до нашата граница по долината на Марица, и че два пехотни полка от тази дивизия са били стоварени на Узун-Кюпрю и сега се намирали около Кешан.

Понеже горното съсредоточение на турски войски покрай нашата граница по долината на Марица не се оправдава от военни нужди, Щабът на Действащата армия моли Министерството на външните работи и на изповеданията да направи потребното, за да се запита Турция по дипломатически път за нуждите, които са наложили горното съсредоточение на войски на нашата граница.

При това, наложително е да се предупреди турското правителство, че при неудовлетворителен отговор ще бъдем принудени и ние да вземем същите мерки на нашата граница.

За началник-щаба на Действащата армия
началник на Оперативния отдел
от Генералния щаб
/п./: ПОЛКОВНИК НОЙКОВ
Вярно,
началник на Оперативното отделение
от Генералния щаб
подполковник /без подпис/

[Резолюция: Причина да се направят такива решителни постъпки. Полковник Каблешков да запита Турската главна квартира и узнае по каква причина е изпратена 49-а дивизия в Тракия и дали това запитване не е предизвикано от някои сведения, които се имат за намеренията на противника... по брега в близост до Марица.

/п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 409, л. 59. Препис. Машинопис.

234

Заповед № 361 на генерал Н. Жеков с известие, че цар Фердинанд е разрешил на група български офицери да бъдат наградени с чуждестранни военни ордени

Кюстендил, 10 юни 1918 г.

Обявявам по Действащата армия, че НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЯТ благоволи да разреши на поименованите г. г. офицери от армията да приемат и носят ордените, с които Негово величество германският император, Негово императорско и кралевско апостолическо величество австро-унгарският император и Негово величество султанът са благоволили да ги наградят.

№ по ред	Чин, Име, фамилия и длъжност	От кого е награден	С какъв орден се награждава
1	Генерал-лейтенант ТОШЕВ Стефан – командващ 3 армия	Н. Им. Вел. Германския император	Железен кръст II клас
2	Генерал-лейтенант МАРКОВ Петър-генерал-адютант на Н.Величество Царя	----------//----------	----------//----------
3	Генерал-лейтенант ТОДОРОВ Героги – к-щ 2 –а армия	Н.Им. и Кр.Апостол. В. Австро-унгарския император	Орден на „Желязната Корона“ I кл. с в. декорации
4	Генерал-майор ДРАГАНОВ Янко – н-к 1п.Соф.Дивизия	----------//----------	Кръст за военна заслуга II кл. с. в. декорация
5	Генерал-майорНАЙДЕНОВ Калин – Министър на Войната	----------//----------	Ор. на „Желязната Корона“ I кл. с в-на декорация
6	Генерал-майор САВОВ Сава Генерал от Свитата на Негово Величество Царя	Н.Им.В.Гер. император	Железния кръст II клас

7	Генерал-майор ЗАГОРСКИ Стоян н-к на инженер. войски при Щаба на Действуюшата армия	Н.Им.Кр.и Апостол. Велич. Австро Унгар. Император Н.Им.Вел.Гер. император	Кръст за Военна Заслуга II кл.св-на декорация Железния кърст II клас
8	Зап.Генерал-майор ГРЪНЧАРОВ Спас-н-к на тиловото управление при 2-а армия	Н.Им.В.Гер. император	Железния кръст II клас
9	Зап.Генерал-майор ТАНТИЛОВ Петр-н-к на Глав.тилово управление	Н.Им.В.Гер. император Н.Кр.В.Сак.Кобург Готския Херцог	Железния кръст II клас Мекленбургския Златен кръст за военно отличие.
10	Зап.Генер-майор РИБАРОВ Никола – н-к на 3-а пех.Балканска дивизия	Н.Им.Величество Герм.император	Железния кръст I клас
11	Генерал-майор ПОПОВ Христо н-к На 6 пех-Бдинска дивизия	----------//----------	Железния кръст II клас
12	Полковник БОГДАНОВ Стефан н-к на артилер. при 2-а армия	----------//----------	----------//----------
13	Полковник ЛОЛОВ Петър зам.н-ка на инженер. войски	Н.Им.Крал.и Апостол. Вел. Австро-Унгарския император	Кръст за военна заслуга II клас с в. декорация
14	Полковник БАЛКАНСКИ Миленко н-к на в-но съдеб.част при Щаба на Действуюшата армия	Н.Им.Вел.Германския император	Железния кръст II клас
15	Полковник ЛУКОВ Иван н-к на оператив.отдел при Щаба на Действуюшата армия	Н.Им.Кр.иАпостол. Величество Австро-Унгарския император	Кръст за военна заслуга II кл. с в.декорация
16	Полковник СТОЯНОВ Алекси Флигел адютант на Н.В.Царя	Н.Им.В.Германския император	Железния кръст II клас
17	От Генералния Щаб, Полковник МАРКОВ тодор-военен аташе в Цариград	Негово Величество султана	Сребърен военен медал „Имтиаз“.
18	Полковник ДОБРЕВСКИ Симеон Н-к на инженер.войски при 2-а армия	Н.Им.В.Германския император	Железния кръст II клас

19	Полков.СЛАВЧЕВ Стефан, н-к Артилер.при Щ.Д.Армия	----------//----------	----------//----------
20	Полковник ЛУДОГОРОВ Руси н-к на оперативните железници	Н.Им.Крал.и Апостолич. Величество Австро-Унгарския император	Кръст за военна Заслуга III клас с в-на декорация
21	Полковник ЧЕРВЕНАКОВ Иван к-р на 6 пех.Търновски на Негово Величество полк	Н.Им.В.Герман. император	Железния кръст II клас
22	От Генералния Щаб,Полковник ГАНЧЕВ Петър	Н.Им.В.Герман. император НеговоВеличество султана	Железния кръст II Клас Златен „Лианат“ с железния полумесец
23	Сан. Полковник БАЦАРОВ Иван н-к на в-но сан.част при Щаба Действующата армия	Н.Им.В.Герман. император	Железния кръст II клас
24	Полковник КУРТОКЛИЕВ Никола Флигел адютант на Н.В.Царя	----------//----------	----------//----------
25	От Генералния щаб Подполковник ТАНТИЛОВ Иван	Негово Величество султана Н.Крал.Височество Сакс Кобург Готския Херцог	Военния орден „Железен Полумесец“ и Сребърния медал „Лианат“. Сакс Ернестинския Орден III кл. с мечове
26	От Генералния щаб,Подполковник ГЕОРГИЕВ Константин н-к оперативно отделение при Щаба на Действующата армия	Н.Им.Крал.иАпостол. Вел.Ав.Унгарския император	Кръст за военна заслуга III кл. с. в-на декорация
27	От генералния щаб,Подполковник ВЪЛКОВ Иван- н-к на оператив-ното отделение при 2-а армия	Н.Им.В.Геирманския император	Железния кръст II клас
28	От Генералния Щаб,Подполковник НИКОЛОВ Коста – заведующ движението.	Н.Им.Крал.и Апостолич.Вел. Австро-Унгарския император	Кръст за военна заслуга III кл. с в-на декорация
29	От Генералния Щаб,Подполковник ДИМИТРОВ Александър – н-к щаба на 1-а пех.Софийска дивизия	----------//----------	----------//----------

30	Майор БЪЧВАРОВ Досю, н-к на Секция по личния състав в Полската Канцелария при Щ.Д. армия	Н.Им.В.Германския император	Железния кръст II клас
31	Майор ТАСКОВ Павел – н-к на Военно полицейската секция при Щаба на Действующата армия	----------//----------	----------//----------
32	Майор РАШЕЕВ Димитър	Н.Им.Кралев.и Апостол. Величество Австро-Унгарския император	Кръст за военна заслуга III кл. с в. декорация
33	От Генералния Щаб,Майор КРАТУНКОВ Георги, помощник Заведующи движението	----------//----------	----------//----------
34	От Генералния Щаб, Майор ЖОСТОВ Спас, к-р на дивизион от 5 конен полк	Н.Им.Германския император	Железния кръст II клас
35	От Генерал. Щаб, Майор БАКЪРДЖИЕВ Никола, н-к секция при оператив.отделение в Щ.Д.Армия	----------//----------	----------//----------
36	Полковник КИРКОВ Константин н-к флота на Н.Величество	----------//----------	----------//----------
37	Капитан лейтенант СЕРАФИМОВ Рашко-н-к на подвижната отбрана	----------//----------	----------//----------
38	Капитан-лейтенант НЕДЕВ Неделчо – н-к на неподвижната отбрана	----------//----------	----------//----------
39	Капитан-лейтенант АЛЬОВ Димитър – н-к Щаба на Флота на Негово Величество	----------//----------	----------//----------
40	Капитан БЕРОН Александър к-р на ескадр. 6 кон-п.	----------//----------	----------//----------
41	Капитан КАЛФОВ Христо от Свитата на Н. Величество	----------//----------	----------//----------
42	Капитан ЗЛАТЕВ Стефан от Свитата на Н.Величество	----------//----------	----------//----------
43	Капитан МИНОВСКИ Радой к-р На рота от понтонната дружина	----------//----------	----------//----------

44	Капитан СТОЙЧЕВ Иван адютант на Главнокомандующия	Н. Им. В. Германския император Н. Им. Крал. и Апостолич. Величество Австро-Унгарския император Негово Кралевско Височество Сакс Кобург Готския Херцог	Железния кръст II клас Кръст за военна заслуга III кл. с в. Декорация Сакс Ернестинския Орден Рицарски кръст I клас с мечове
45	Поручик НЕЙКОВ Антон от Свитата на Н. Величество	Н. Им. Вел. Германския император	Железния кръст II кл.
46	Поручик САРЖИЛИЕВ Георги от Свитата на Н.Величество	Н. Им. Вел. Германския император	Железния кръст II клас
47	Поручик КАЙТАЗОВ Атанас от Свитата на Н. Величество	Н. Им. Вел. Германския император	Железния кръст II клас
48	Поручик ЛАМБРИНОВ Христо От понтонната дружина	----------//----------	----------//----------
49	Зап.поручик ВАСИЛЕВ Владим. Адютант на Н-к Щ.Д. Армия	----------//----------	----------//----------
50	Зап.поручик АВРАМОВ Прикомандирован при Щаба на Морав. областна инспекция	----------//----------	----------//----------
51	Зап.поручик КАРАКАШЕВ Тодор	Н. Им. Крал. и Апостолич. Вел.Австро-Унгарския император	Кръст за военна заслуга III кл. с в-на декорация
52	Зап. подпоручик ГЛАВНЕШКОВ Васил	----------//----------	----------//----------
53	Зап. поручик ИСАК Фридман	----------//----------	----------//----------
54	Подполковник ПОПОВ Никола К-р на 2 пионерна дружина	Н. Им. В. Германския император	Железния кръст II клас
55	Майор ТИХЧЕВ Борис к-р на 3 пионерна дружина	-----------//--------------	---------//-------------
56	Капитан ПОПОВ Георги к-р на рота от 7 пионерна дружина	----------//----------	----------//----------
57	Капитан ГЕНЧЕВ Димитър от 11 Пехотна Македонска дивизия	----------//----------	----------//----------

58	Поручик ПЕХЛИВАНОВ Никола К-р на рота от 5 пионерна дружина	----------//----------	----------//----------
59	Подпоручик КОДЖАМАНОВ Любен – к-р на рота от 8 пионерна дружина	----------//----------	----------//----------
60	Полковник БОЯДЖИЕВ Христо к-р на 12 п. Балкан. на Н. Им. В. Вилхелм II Император Германски Крал Пруский п.	----------//----------	----------//----------
61	Майор АНГЕЛОВ Георги к-р на Дружина от 12 пех.Балкански полк	----------//----------	----------//----------
62	Капитан ВАЗОВ Иван к-р на Картечна рота 12 пех. полк	----------//----------	----------//----------
63	Подпоручик ГЕОРГИЕВ Иван Христов – мл.офицер от 12 пехотен Балкански полк	Н. Им. Величество Герман. император	Железния кръст II клас
64	Полковник ВАТЕВ Иван к-р на 8 Артилерийски полк	Н.Им.Крал.и Апостолич. Величество Австро-Унгарския император	Високия Командирски кръст на ордена „Франц Йосиф“
65	Майор БОХОСЯН Бохос к-р на Дружина от 27 пех.Чепински полк	Н. Им. Величество Германския император	Железния кръст II клас
66	Капитан БОТЕВ Димитър от 3-а Пионерна дружина	----------//----------	----------//----------
67	Капитан МИЛКОВ Радул н-к на аеропланно отделение	----------//----------	----------//----------
68	Офицерския кандидат ЙОНЧЕВ Иван – от Свитата на Негово Величество	Н. Им. Величество Германския император	Железния кръст II клас

Главнокомандующ на Действующата армия
генерал-майор /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 607, л. 155–157 гр. Оригинал. Машинопис.

235

Рапорт № 1587 на командира на 3-а противовъздушна батарея – гр. Одрин, до началника на Въздушната отбрана в София да окаже съдействие съюзната ескадра да не лети над българска територия, когато няма неприятелско нападение

Одрин, 10 юни 1918 г.

Донасям Ви, господин полковник, че командирът на П.А В. № 5 беше отправил едно писмо до началника на аеропланната ескадра в Узун-Кюпрю, с което се умоляват да се дигат своевременно, а не както е било всякога до днеска – след като неприятелските аероплани си заминат. Идват тогава до Кулели и Одрин и всяват паника с тези летения в премного уплашеното население и персонал по гарите.

В отговор на това се получи от началника на аеродрума между другото и следното: Nous ne sommes pas detachement pour ba defense du pomt, mais detachement ture qui n’a ni ordre ni legitimation de defendre votre pont.

Oberl Westphal – Commanda du 15^{ete} detach d’aeroplanes de l’Emper Ottom*.

Предвид на това, че съюзната ескадра нямала за цел взаимно с нас да пази мостовете на Марица и Арда, моля нареждането Ви, да се предупредят да не летят без предварително съобщение в наша територия, когато няма неприятелско нападение, или пък когато е имало и не влизат в бой, понеже наместо да ги преследват, те идват в Одрин и с това ни заблуждават.

Командир на батарея
/п./: Капитан Бонев

Вярно,
адютант на началника на
Въздушната отбрана
поручик /п./: /не се чете/

Командващ 15-и въздушен турски отряд.

Ф. 40, оп. 2, а. е. 1322, л. 120, 120 гр. Препис. Машинопис.

---

* Ние не сме отряд за защита на моста, а турски отряд, който няма нито заповед, нито законно право да защитава вашия мост.

236

Шифрована телеграма № 10 270 от полковник Нойков до българския военен представител в Цариград с нареждане да съберат сведения за целите на прехвърлянето на 49-а турска дивизия в Западна Тракия

Б. м., 20 юни 1918 г.

1062. Съберете по-обстойни сведения дали 49-а дивизия не се прехвърля в Тракия, за да засили 55-а турска дивизия.

Главнокомандующият заповяда да следите зорко за всичките промени, които турците правят на войските си в Тракия, и своевременно да донасяте.

За да може да се познава всякога истинското военно положение в Турска Тракия, необходимо е да се уреди там най-грижливо разузнаване.

За началник на Оперативния отдел
полковник /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 909, л. 29. Оригинал. Машинопис.

237

Поверителен рапорт № 1076 на българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Действащата армия с известия за политическата обстановка в Турция

Цариград, 22 юни 1918 г.

Турският майор от Генералния щаб Али Нури бей, син на бившия велик везир и посланик в Берлин Тевфик паша, с когото имам интимни приятелски връзки, ми съобщи следующите свои мисли, които характеризират политическото положение на Турция и отношенията ѝ с България.

„Въпросът за Тракия и компенсациите за Добруджа се създаде изкуствено от човека, който дирижира всичко в Турция. Талаат паша е само инструмент в ръцете на тоя човек (кой е тоя човек, не иска да каже).“

„За нас много по-важни са въпросите за бъдещото влияние на руския черноморски флот и Кавказкия въпрос. Целият народ се интересува живо от тия два въпроса, по които вие българите можете да ни поддържате, като извлечете за себе си реални изгоди по Тракийския въпрос.“

„В такъв смисъл вие трябва често да говорите където трябва и сигурно ще успеете.“

Наклонен съм да мисля, че чрез устата на сина говори бащата, вероятният бъдещ велик везир.

И така, три са въпросите, които засега вълнуват общественото мнение в Турция: Тракийският, Черноморският и Кавказкият.

По въпроса за руския Черноморски флот и Кавказ Германия е решително против Турция. Тя никога няма да даде тоя флот на Турция, нито пък ще остави богатите с минерални богатства кавказки земи в ръцете на Турция.

След изгубването на Багдад, германците потърсиха нов път за Индия, който минава през Украйна и Румъния, Кавказ и Персия. Германия търси приятелството на тия страни, или по-добре – иска да им го плати. Затова пък тя почна да се интересува по-малко от България и Турция.

За да отвлече вниманието на Турция от Кавказ, Германия посочи на турските управници в Добруджа, срещу която Турция може да вземе от България компенсации в Тракия. Германия се чувстваше и без това морално задължена на Турция за безусловното използване на средствата и войските и по разните военни театри в Добруджа, Македония и Галиция. Към това морално задължение се притури и сега нуждата да се задоволи Турция другаде за това, което ѝ се отказва в Кавказ. По такъв начин Германия тикна съзнателно Турция против България и в Добруджанския въпрос.

Защо Германия е против разширението на Турция в Кавказ? Първо, защото иска да запази Кавказ за себе си и второ, защото не иска да дразни Русия.

Енвер паша искаше да заеме Южния Кавказ до планинския гребен на Кавказките Алпи. Турските войски настъпиха на север, но бяха спрени от германците. При това си настъпление турците туриха ръка на всички сурови материали, които почнаха да трупат в магазини и да ги продават отпосле на германците. Това германците не можеха да търпят, те искаха сами да използват тия материали, за да доставят нужните за воденето на войната бойни и други припаси не само за себе си, но и за съюзниците си.

За желанието да не се дразни Русия се говори напоследък твърде много. Германците предпочитат да имат Русия приятелски разположена и искат да се придържат, доколкото това е възможно, с постановленията на Брест-Литовския договор, а по тоя договор Турция получава само областтите на Карс, Ардахан и Батум. Германците не искат да излязат от договора. Те биха се съгласили да задоволят Турция [с] парчето персийска територия, което се заключва между източния бряг на езерото Урмия и Джу[пая]. Че това парче принадлежи на Персия[112] – това никой не иска да знае: Персия е прегазена от английски войски; Турция ще вземе парчето не от Персия, а от англичаните (майор Гинант).

Причините, по които Германия не е съгласна да удовлетвори исканията на Турция за руския Черноморски флот, изложих в други рапорти. Германия не иска: да се лиши от руските бойни параходи и от руския търговски флот, защото и тя има нужда от тях и защото Турция не разполага с нужния екипаж за турянието им в действие.

Германската опозиция по турските желания по тия два капитални въпроса естествено предизвиква силно негодувание в Турция.

За да успее по-лесно, Германия търси съдействието на съюзниците си: Австро-Унгария и България.

Австро-Унгария показва слаб интерес в Кавказ. По Черноморския въпрос мнението на Австро-Унгария не се чу.

България обаче поддържа Германия и по двата тия въпроса. По Кавказкия въпрос тя е готова да направи на Турция всички възможни затруднения, за да я принуди да се откаже от претенциите си за Марица.

Тук трябва да се припомнят думите на майор Али Нури бей:

„България трябва да говори често на Труция, че тя ще я подкрепя, ако се откаже от исканията си за компенсации.“

Не се ли постигне това, от нашата политика да създаваме затруднения на Турция по Кавказкия въпрос, ще се възползват само германците, а нашите отношения с Турция ще се влошат още повече.

Затова нашата подкрепа, направена било на Германия, било на Турция, трябва да ни донесе реални ползи в Тракия: подкрепим ли Германия, ще трябва да си осигурим нейната подкрепа в разпрата ни с Турция; подкрепим ли Турция, трябва да добием от нея уверения и гаранции, че тя се отказва завинаги от Тракия и Марица.

Напоследък въпросът за Марица влезе в една остра фаза. Германският официоз „Норд дойче алгемайне цайтунг“ взе явно страната на Турция, като съветваше България да отстъпи и да получи най-после цяла Добруджа.

Турската преса побърза да изкаже предаността си към Германия и готовността си да се сключи съюз със Централните сили и България, при условие България да удовлетвори исканията на Турция.

Нашата преса обаче се изказа решително против каквито и да било отстъпки на Турция – нещо, което накара германския официоз от 13 юни да изкаже съгласието си и да предупреди и двете страни, че Германия може да даде само съвети, но не иска да наложи решението си на едната от спорещите страни, защото ще я настрои за вечни времена против себе си.

Това беше началото на една дълга полемика между турската и нашата преса. За да се даде възможност на турската преса да излее всичкия си яд против България, турското правителство вдигна политическата цензура. Вестниците почнаха да се пълнят със статии, в които се изтъква:

1. Че България е удвоила през войната територията си;

2. Че това тя дължи на турското съдействие и

3. Че след войната България ще бъде заплашена от всички страни от румъни, сърби и гърци и че ще бъде твърде неблагоразумно от нейна страна, ако остави да бъде заплашена и от турците. Затова тя трябва да си осигури гърба откъм Турция с цената на незначителни отстъпки и тогава тя ще има хегемонията на Балканите и ще се радва на едно светло бъдеще.

4. Турция, за да запази положението си на европейска държава и авангард на европейската цивилизация (?), трябва непременно да създаде от Одрин една крепост и да осигури защитата на столицата си.

От всичко гореизложено се вижда, че въпросът за изменение на границата с България не е ни най-малко забравен и няма никога да бъде забравен. Нито придобивките в Кавказ, нито отказът на България от Добруджа няма да отклонят турците от желанието им да си поправят границата в Тракия. Впрочем въпросът за Добруджа е съвсем инцидентен и е внушен на турците от германците: ако не беше Добруджа – щеше да бъде Моравия, ако не е Моравия, ще бъде Серес, Драма, Кавала и т. н.

Турците винаги ще повдигат въпроса за Марица при всички случаи, когато се иска подписът им за известни облаги на България.

В тия свои претенции Турция намира подкрепата не само на Германия, но и на Австро-Унгария. В един разговор на 18 юни с австро-унгарския военен пълномощник генерал Помянкорски последният се провикна подигравателно: „Но България е ненаситна, в тая война тя удвои, даже утрои територията си и все още иска...“

Дали това мнение е и мнението на австро-унгарското правителство – не зная.

Какво мнение има Германия за жизнеспособността на Турция, се вижда от мнението на майор фон Гинант, изказано ми в един неотдавнашен разговор.

„Турция се страхува от България – ми казваше той, – затова иска да се осигури с една по-добра граница в Тракия. И наистина, мислите ли Вие, че ако България атакува Турция, тая последната ще може да издържи.

Турция е един сапунен мехур; без нашата помощ тя би престанала да съществува. Но именно затова ние ѝ помагаме, защото ако я оставим сама, тя ще стане плячка на англичаните. За да я отнемем от англичаните и да я запазим за себе си, ние я поддържаме.

През тази война Германия загуби колониите си. Тя не е сигурна, че ще може да ги заеме при окончателния мир. За своята индустрия Германия има нужда от минерали, руди и други сурови материали, които тя може да намери само в Турция и близките до нея източни страни.

България също има нужда от Турция по същите причини, затова трябва да я подкрепи, както я подкрепя Германия.“

Почитаемият майор забравя, че ако Германия след войната ще бъде лишена от сурови материали и колониални стоки, същото няма да бъде и с малката България, която ще намери възможността да си ги достави от Америка.

Изобщо германските учени и германските интелигентни хора, войници или офицери, напущат Турция разочаровани и измамени от грубата действителност, която им показва Турция като една загубена страна.

Полковник Каблешков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 909, л. 346–348. Препис. Машинопис.

238

Извлечения от турския печат, 24 юни 1918 г.

По повод изявленията на един от българските дипломати в Цариград, „ВАКЪТ“ (23 юни) пише:

„Като се слеят тия изявления с това, което пишат българските вестници, става ясно колко българите се преструват, че не знаят същинското положение на работите. Например те се стараят да докажат, че понеже отстъпването на известни земи около Едирне[113] е станало с договор, предявяването сега от нас на някои претенции съставлявало едно изневерение от наша страна. После, продължавайки в това направление, правят всичко възможно, за да забъркат въпроса, изясняването на който не желаят.“

За да се разбере колко е несправедливо обвинението в изневерение, което ни се прави, достатъчно е да се припомни, че никой договор не се сключва за веки. Всеки един договор е резултат на известно положение и щом това положение се измени, договорът остава без сила.

През 1915 г. в България съществуваше една вътрешна нестабилност. Някои партии симпатизираха на Централните сили, други – на Съглашението. Във всеки случай тези, които схващаха истинските интереси на страната, бяха партизани на Централните сили. Г. Радославов, който стоеше начело на последните, за да накара противниците си да млъкнат, поиска от нас отстъпването на известни територии. Този акт не беше един акт, който трябваше да бъде извършен между две държави, приятелството на които се иска да се запази завинаги. Достатъчно е да се погледне на картата, за да се разбере лошото положение, в което е поставен Едирне. Никоя държава не би се съгласила да направи доброволно такива изменения на границите си и никога не би могла да вижда един приятел в лицето на един съсед, постоянното желание на когото е да си присвои тези територии.

С отстъпването на исканите земи ние спомогнахме на нашия съсед да консолидира своето вътрешно положение и по този начин ние го спасихме от смутове и от възможността да бъде измамен като Румъния от Съглашението. Освен това нашите войски му се притекоха на помощ както в Добруджа, така и в Македония. Желанията на България бидоха постигнати в повече. В замяна на нашите положителни услуги, последната ни говори за направени нам отрицателни такива, напр. че не ни е нападнала, когато сме се намирали в трудно положение. Тя не ни нападна затуй, защото така диктуваха нейните интереси; защото враговете ни бяха общи. Въпросът за Марица съставлява нещо като допълнение на Букурещкия мирен договор и като такъв той ще бъде разрешен, но ще бъде разрешен заедно с въпроса за Северна Добруджа.

„Когато дойде времето да се урежда окончателно въпросът относно отнетите от общия враг земи в Румъния, тогава пък ще се разберем по въпроса за Западна Тракия.“

Говорейки за кабинетната криза в България, „ТАНИН“ (24 юни) казва:

„Единствената грешка, която г. Радославов направи във външната политика, е тази, дето не можа да прояви онази твърдост и енергия, която прояви в началото, когато трябваше да насочи България в нов път. Ако преди още да изпъкнат въпросите за Северна Добруджа и Марица той, който знаеше много добре, че турците са принудени да не правят отстъпки в тази си политика, заявеше с решителност, че не трябва да се считат несправедливи техните искания, горните въпроси не биха добили трудността, в която се намират днес. Имайки смелостта да направи това, той остави непълни услугите си спрямо България и сам стана свидетел на удара, който се нанася на политиката, водена от него в продължение на 5 години време.“

Коментирайки изявленията на фон Кюлман, направени напоследък на германския Райхстаг, „ТАСФИРИ ЕФКЯР“ (24 юни) казва:

„Нашата кауза е права. Териториите, които отстъпихме на България, бихме ги отстъпили временно и с цел да улесним правителството на Радаславов в решението му за война. Сега българите, въпреки това, че със завладяването на Моравската долина, Македония и Добруджа постигнаха своето национално обединение, не искат да се съгласят да се направи една ректификация на нашите западни граници. Тази ректификация е необходима за съществуването на Турция като европейска държава. Освен това земите, връщането на които Турция иска, са населени с чисто турско население и не влизат в кръга на националното обединение на България.

Турция не преследва никакви цели, освен обезпечението сигурността на европейските си граници, а особено на столицата си. Следователно всички са принудени да признаят законността на нашите искания. Без горната ректификация България не ще притежава плодородната Северна Добруджа.“

„САБАТ“ (24 юни) не е доволен от изявленията на фон Кюлман.

„След като се знае, казва вестникът, че оставянето на Северна Добруджа под общото управление на четирите сили имаше за цел да улесни съгласуването интересите на България и Турция по въпроса за Марица и изтъкването от страна на фон Кюлман, че най-естественото разрешение на въпроса за Северна Добруджа е да се даде последната на България, замълчаването на историческите, етнографските и стратегическите права, защитавани от нас по въпроса за Марица, съставлява едно обстоятелство, което не може да бъде съгласувано с думата „равни“.

Когато беше се намерило пред необходимостта да прави жертви от собственото си тяло, за да спаси общата кауза, нашето отечество никак не допускаше, че след отстранението на опасността ще бъде изложено на подобни разсъждения.

Не трябва да се забравя, че дарданелската опасност беше премахната с отоманска кръв, преди още България да се намеси във войната. А когато опасността мина на Балканите, Турция пак прави нови жертви.

Срещу нашите искания да ни се възвърнат границите, обезпечаващи сигурността на нашето бъдеще и сигурността на столицата ни, да се говори за равенство е обидно за нас.“

Ф. 40, оп. 2, а. е. 926, л. 593–595. Препис. Машинопис.

239

Поверителен преглед на чуждия печат № 58 от Военнополитическото отделение на Щаба на Действащата армия

Б. м., 13 юли 1918 г.

БАЛКАНСКИ ПЕЧАТ

Тасфири Ефкяр, 3 юли. Въпросът за Марица. По повод статията на „Пряпорец“, в която се казва, че за България не съществува въпрос за Марица, вестникът пише:

„Желанието на България е въпросът за Марица да се разреши с шума на печата. Българският печат твърди, че турските вестници са дали повод за изникването на конфликта. Обаче конфликтът сам по себе си изникна в Букурещ, където беше и разрешен. По-после, за да се реагира против това разрешение, в България се прибягна до позициите на печата, откъдето още продължават да ни нападат.

Когато казваме, че за нас въпрос не съществува, ние се основавахме на режима, определен за Северна Добруджа. Възприет тогаз, този режим днес не може да се понася от българите и поради това те заявяват, че за тях въпрос за Марица не съществува и в защитата на своята теза те отиват до всякакви заплашвания. В София се забравя, че нито Германия, нито ние сме обещали Северна Добруджа на България. Северна Добруджа най-много може да принадлежи на Турция. Може би в България не се преценяват достатъчно заслугите, принесени от Турската армия за победата над Румъния, обаче има и по-компетентни съюзници, които ги преценяват и признават.

Но българите твърят, че населението на Северна Добруджа било българско. Ако там е българско, отвъд Марица е турско. Можем да направим смяна. Ние не искаме компенсация срещу помощта, която дадохме на България. Третираният въпрос е самостоятелен въпрос, породен от едно ново положение. Той е въпрос за сигурността на нашите западни граници. Правата ни на тази основа се признават и от нашите велики съюзници. Северна Добруджа не е много срещу услугите на Турската армия във войната против Румъния. В такъв случай окончателната форма на управление на Северна Добруджа не може да бъде друга, освен да се остави тя цяла във владението на Турция. А думите, че и тази част може да бъде отстъпена на България, се основават на предположението, че последната ще се съгласи да се направи една поправка на западните ни граници. Ето от това гледище и за нас не съществува въпрос за Марица.“

Вакът, 2 юли. По същата статия на Пряпорец вестникът пише:

„По-право е, че за нас не съществува подобен въпрос. Нашата цел беше да обясним своето гледище. Това направихме и разбрахме, че справедливостта на нашите искания се признава и от нашите съюзници. Освен това имаме на ръце и един залог, какъвто е Северна Добруджа. Опирайки се на всичко това, ще можем със спокойствие да чакаме. С отлагане разрешението на въпроса за Марица, България само отлага днешната си работа за утре.“

Ф. 40, оп. 2, а. е. 382, л. 5. Печатно.

240

Таен бърз рапорт № 4579 на III българска армия до Щаба на Действащата армия за състава и дейността на 6-и турски корпус в Добруджа през 1916–1917 г.

Бабадаг, 15 юли 1918 г.

Рапорт

На № 10474.

Представям в Щаба на Действующата армия за сведение приложеното изложение за силата, състава и бойната дейност на 6-и турски корпус в кампанията в Добруджа през 1916–1017 г.

При това донасям, че препис от това изложение представих и в Министерството на войната – канцелария.

Прилага се изложението.

Началник-щаба на армията
от Генералния щаб
генерал-майор: /п./: /не се чете/
Началник на Оперативно отделение
от Генералния щаб
полковник: /п./: /не се чете/

ИЗЛОЖЕНИЕ
За силата, състава и дейността на 6-и турски корпус в Добруджа през 1916–1917 г.

Участието на 6-и турски корпус в боевете в Добруджа

Състав на корпуса:

6-и турски корпус се състоеше от 15-а и 25-а дивизии. Всяка от дивизиите имаше по три пехотни полка от по 3 дружини всеки; един артилерийски полк от 4 с. с. полски батареи; 1 картечна рота за цялата дивизия, 1 пионерна рота и 1 ескадрон дивизионна конница.

25-а турска дивизия още в първия бой при Амузачеа на 3 октомври изгуби двете си батареи и тя остана само с две. Тъй че корпусът остана до края на операциите в Добруджа с 6 полски батареи. Във втората половина на ноември корпусът получи от германците само материална част за една 15 см гаубична батарея, за запрягане на която им се даде добитък (волове, биволи) и кола от нашето тилово управление. За засилване слабата артилерия на корпуса, според бойната обстановка му са придавани в различно време разни количества български батареи, както ще се види по-долу. Но и тези малко батареи, които имаше турският корпус, почти никога нямаха достатъчно снаряди и често трябваше да бездействат. Така например, за да не бездействат турските батареи при с. Амузачеа, от нашите складове при Кара-Омерската гара им са дадени през времето от 5 до 13 октомври 1916 г. 9395 снаряда, а за пехотата – на 24 и 25 септември 1916 г. – 104 915 трилинейни патрони.

Извършеното от 3-и армейски телеграфен парк и дадените от него материали за поддържане съобщенията подир частите от 6-и турски корпус се вижда от приложение № 1, а за останалите дадени инженерни материали – от приложение № 2.

Турските дивизии нямаха нужните полкови и дивизионни обози. Службата на дивизионния продоволствен транспорт за 25-а турска дивизия се носеше от **1 австро-унгарска провиантска колона** (обоз от конни кола). А от нашето тилово управление им са дадени: за дивизионен продоволствен транспорт: 417 кола, 842 добитъка, 200 хамутя, 8 бъчви за кола и 2 чула; за воден транспорт: 154 кола, 308 добитъка, 300 чула, 250 бъчви, 170 фунии, 150 рогозки, 30 брадви и 35 тесли; за 52 военен турски лазарет: 4 кола, 8 добитъка и всички принадлежности за колата и добитъка на интенданта на корпуса: 11 кола, 22 вола, 4 чула, 8 рогозки и 15 юлара.

За турската тежка батарея, за която се спомена по-горе, са дадени: 129 добитъка заедно с яремите и 6 кофи за вода.

Турските дивизии в началото нямаха достатъчно болници и бяха обслужвани от нашите.

За изразходваните за техните болни и ранени медикаменти, а така също [за] дадените от разните наши интендантства и части припаси и материали на турците, сведения няма. Такива сега се събират от Тиловото управление.

Общата численост на строевия елемент на корпуса при пристигането му в Добруджа е била около 20 000 души, обаче още в началото, при паническото отстъпление на 25-а дивизия на 3 октомври, последната изгуби 6429 человека пленници, ранени, самонаранени и убити и остана (корпусът) в състав 13 688 человека. През октомври месец 1916 г. корпусът беше попълнен с 4000 души турци от Гюмюрджинско. Според едно сведение от 3 ноември корпусът има състав: офицери 232, офицерски кандидати – 65, подофицери – 1266, войници – 14 914 человека.

Корпусът се превозва от 29 август 1916 г. докъм 10 октомври, тъй щото частите му вземаха участие в боевете последователно.

Действията на частите от турския корпус. Първата турска част, която пристигна на Добруджанския военен театър, беше 75-и низамски полк, който на 12 септември 1916 г. с 3 германски 10,5 см батареи настъпи зад дясната колона на добричките войски, действащи под командата на генерал-майор Кантарджиев. Полкът настъпи по пътя Добрич – Хайданбей[114].

Дясната колона се състоеше от 8-и пех. приморски полк с 2 батареи и 6 картечници и настъпи по пътя Добруджа – Чубан Куюсу[115]. Дясно странично прикритие: една дружина, една батарея и две картечници – по пътя Карли-бейкъой – Герзалар[116] – Касъмкьой[117]. Лявата колона (2 дружини, 4 оръдия) – по пътя кота 255 – с. Пчеларово – с. Касапли[118] – кота 226. След отблъсването на слаби неприятелски части (2–3 ескадрона с 2 оръдия) и двете колони заемат определените им обекти.

75-и турски полк остана в резерв на началника на войските.

Този ден в Добрич е пристигнала една дружина от 74-и низамски полк.

13 септември

Пред пладне лявата и дясната колона заеха коти 220 и 223, между селата Мусубей[119] и Кара Агач. Към 2 часа след пладне се усилва артилерийският огън от двете страни, а към 4 часа 30 м. противникът преминава в атака срещу левия фланг (кота 220) с превъзходни сили. Постепенно боят се разпространява по целия фронт. Противникът се доближил до 500 крачки от нашите позиции, обаче обсипан със силен пехотен и артилерийски огън, той е отстъпил на старите си позиции, преследван от нашите части. Това е станало около 7 ч. след пладне. Артилерийската стрелба е продължила до стъмняване.

75-и турски полк този ден е бил в разпореждането на началника на добричските войски.

Пристигналите в Добрич 5 роти от 75-и турски полк са били изпратени в разпореждането на началника на конната дивизия.

14 септември

На 14 септември с оперативна заповед № 25 на добричките войски се поставяше задача: „В 6 ч. пр. пл. да настъпят с десния фланг напред и атакуват противника, като лявата колона с две тежки батареи се насочи към Мусубей, с цел да съдейства на 6-а пех. бдинска дивизия.“

Армията този ден рано сутринта почна атаката на неприятелската позиция. Боят трая през целия ден и бе много ожесточен, в резултат на който отчаяната съпротива на противника на линията Кузгун[120] – Добромир – Аптаат[121] – Деведжикъой[122] – Богдали[123] – Мусубей – Чифут Куюсу[124] биде сломена.

Войските от Добричкия гарнизон към 12 ч. 30 м. след пладне заеха – кота 200, източно от с. Пориац, двете могили западно от същото село и височините североизточно и северозападно от с. Мусубей и продължиха настъплението в посока на с. с. Енидже Хайдар[125] – Докузач, но не можаха да използват докрай успеха си, защото около 5 ч. 20 м. сл. пл. срещу тях се явила една неприятелска колона, около пехотна бригада, с която завързват нов бой. Частите от левия фланг са заношували 1/2 км западно от с. Дураси[126].

Към пладне в с. Айдънбей[127] пристигнали две дружини от 74-и турски полк и един турски ескадрон.

15 септември

За този ден на добричките войски, усилени са две турски батареи, една турска картечна рота (всичко турски части: 75-и полк, 2 батареи и 1 картечна рота), се заповяда на разсъмване да продължат преследването на противника в две колони в устап назад на 6-а дивизия: лявата от Докузачи за Каваклар, и дясната в устап назад на лявата колона.

Армията преследва разбития противник почти до смръкване, като дивизиите заношуваха на линиите: с. Казил Мурат – с. Калмаджа – Демирча, 1 км северно от с. Хайранкъой – с. Дели Юсуф Куюсу[128] – Хасанча[129] – Калайджи[130] – кота 196, северно от с. Севенджик – с. Настрадин[131] – с. Караамат – височината 181(върха Кузгун) – с. Алиман – с. Получи. Добричките войски – на линията – с. с. Калмаджа – Демирча и северно 1 км от с. Хайранкьой.

16 септември

На 16 септември армията продължи преследването на противника. Добричските войски, които настъпваха в две колони, без съпротивление от страна на неприятеля достигнаха: дясната – с. Гювенлия[132], лявата – с. Кавакалар.

Пристигналите две дружни от 74-и низамски полк се предадоха към Добричските войски.

17 септември

На 17 септември лявата колона от Добричските войски (3 дружини от 8-и пех. приморски полк, една картечна рота и две батареи) зае височините между селата Софулар[133] – Казичи. Дясната (75-и низамски полк, една картечна рота и една батарея) зае височините 4 км североизточно от Гювенлия. Колоните се затвърдиха на заетите места.

Този ден дивизиите от армията инсталирваха тежката си артилерия и се подготовляваха за атаката на неговата укрепена позиция, която се почна на следующия ден.

18 септември

На 18 септември армията започна атаката на Кобадинската укрепена позиция. Дясната колона от Добричските войски (75-и низамски полк) достигна с. Аджемлер[134], където зае позиция с фронт на североизток, за прикриване фланга на армията от североизточна посока. 74-и низамски полк се намираше в резерв на началника на Добричските войски.

19 септември

На 19 септември сутринта армията продължи атаката на Кобадинската позиция. В състава на Добричските войски, които този ден водиха бой с неприятеля северно от с. Османча, влизаха 74-и, 75-и низамски полкове, една турска картечна рота, две турски батареи и една турска пионерна рота.

Поради срещната силна съпротива от страна на противника пред фронта на 8-а дивизия и Добричските войски и поради стремителните контраатаки на превъзходен противник срещу 4-а и 1-а дивизии, атаката на Кобадинската позиция не успя и дивизиите през нощта на 19 срещу 20 септември се оттеглиха на старите си позиции, от които бяха почнали атаката на 18 септември.

20 септември

Войските от Добричския гарнизон (по една дружина от 48-и пех. и 4-и маршеви полкове, 74-и турски полк с пионерната рота и една батарея) заеха участък от пътя между Каваклар за Софулар, през кота 134 (Чаталюк). 75-и и 59-и турски полкове с една батарея под началството на началника на 25-а турска дивизия, който беше пристигнал, се разположиха при с. Байрам дере, в разпореждане на командующ армията.

21 септември

На 21-и септември в 9 ч. пр. пл. на началника на 25-а турска дивизия се заповядва да тръгне с 75-и и 59-и полкове и придадените им части от Байрам дере за Гювенлия, като веднага с пристигането си се изпратят частите към Мустафа Ачи за укрепяване солидно линията: кота 114 – кота 125 – с. Азаплар – кота 120 (южно от Азаплар[135]).

Към 11 ч. пр. пл. противникът настъпи в две колони срещу Добричските войски. На началника на 25-а турска дивизия се заповяда чрез началника на Добричските войски да настъпи и атакува противника, настъпающ във фланг на Добричските войски. 25-а турска дивизия успя след пладне да пристигне на полесражението и настъпи в интервала между конната дивизия и Добричските войски, като е развърнала и насочила единия си полк към с. Енгец във фланг на противника. Деятелно участие в боя полкът не е успял да вземе, обаче самото му развръщане във фланг на противника е оказало влияние за добрия изход на боя.

22 септември

На 22 септември турска дивизия се разположи: 75-и полк без две роти в с. Азаплар; 59-и полк в село Еребилер; Щабът на дивизията, две батареи, дивизионната конница и 2 дружини от 56-и пех. полк – в с. Мустафа Ачи с линия на охранението с. Азаплар – кота 12 5– кота 114. Дивизията този ден не прояви активни действия. Дивизията оставаше в разпореждането на командующия армията със заповед, в случай на нас -

тъпление на противника срещу Добричските войски, да ги поддържи по своя инициатива.

23 септември

На 23 септември привечер 25-а турската дивизия завърза югозападно от с. Амузачеа бой с противник в състав около три дружини, две батареи и четири ескадрона. Боят се е свършил в наша полза и противникът се е оттеглил към с. Амузачеа.

24 септември

На 24 септември дясното крило на армията настъпи, за да заеме по-изгодни позиции. Вечерта частите от 25-а турска дивизия се разположиха: 59-и полк 2,5 км северно от Амузачеа, 75-и полк – източно от него, една дружина от 56-и полк – на кота 104. Противникът отстъпи по посока Топраисар.

25 септември

От 25 септември до 1 октомври пред фронта на армията настана сравнитерно затишие. Това се използува, за да се подготви армията за новата настъпателна акция.

Понеже на 25 септември част от 15-а турска дивизия беше пристигнала заедно с Щаба на корпуса, то се заповяда последният да се разположи в Кара Омур, за да поеме корпусния командир командването на корпуса.

Освен 50-и полк, който беше придаден към 25-а дивизия, другите части от 15-а дивизия с пристигането си се съсредоточаваха в Мустафа Ачи, гдето оставаха в разпореждане на командующия армията. До този ден (26 септември) от последната дивизия бяха пристигнали един пехотен полк и 5 роти от 38-и полк. На 27 септември пристигнаха и останалите роти от 38-и полк. На 29-и пристигнаха пионерната и санитарната роти на 15-а турска дивизия.

На 1 октомври сутринта неприятелят настъпи срещу центъра и десния фланг на армията (срещу конната, 25-а дивизия, Добричските войски и 6-а дивизия). Стремителната неприятелска атака обаче биде спряна и на места отбита.

На 2 октомври сутринта боят пред десния флаг на армията се започна наново. Противникът насочваше главния си удар срещу конната дивизия. Понеже вечерта противникът бе занощувал най-близо и със значителни сили срещу позициите на турския корпус, то последният още вечерта се засили с български подкрепления (I дружина от 4-и маршеви полк, 2 роти от 8-и полк, 1-а дружина и картечна рота от 6-и маршеви полк и една полска с. с. батарея).

На 3 октомври сутринта противникът продължи настъплението си, като привечер стремително атакува турската дивизия и я принуди да отстъпи; положението биде поправено с помощта на армейския резерв. Същевременно биде атакувана и 6-а дивизия, от 115-а руска дивизия, но атаката тук биде отбита.

Ходът на боя пред 25-а турска дивизия се разви така: боят се почнал от страна на противника към 6 часа пред пладне, който открил силен артилерийски огън по позицията на дивизията. Началникът на 25-а турска дивизия с телефонограма № 115 от 7 ч. 30 м. пр. пл. донесе, че очакваното нападение за през нощта не станало. Противникът бил на 800–1000 крачки от позицията на дивизията. От 1 час почнал силен бой. Българската дружина от 6-и маршеви полк, която бе вчера пратена за подкрепление на 1-а конна дивизия, се върнала и началникът на дивизията я поставил като дивизионен резерв зад 36-ия полк.

В 11 ч. 30 м. пр. пл. командирът на 6-и турски корпус, който бе приел вече ръководството в боя на турските войски от 25-а дивизия, с телефонограма без номер донесе, че потвърдил заповедта до началника 25-а дивизия да не се изтеглят сега турските дружини, които са ангажирани в бой при конната дивизия, но молеше разрешение по взаимно споразумение с началника 1-а конна дивизия да си разменят българските с турските дружини, за да се избегне смесването. Такова разрешение се даде, но размяната трябва да стане не сега, а при първа възможност – нощно време и незабелязно от противника. Тук наново се съобщи командиру корпуса, че дружината (7 роти) от 4-и маршеви полк и българската полска с. с. батарея остават в негово разпореждане.

Тук му е мястото да се отбележи, че смесването на турските с българските дружини, макар и станало случайно, в силата на екстрената необходимост в боя на 2 октомври, се оказа впоследствие (в развоя на боя на 3 октомври) щастливо, защото, както ще се види по-долу, при разколебаването и отстъплението на турските 59-и и 75-и полкове катастрофата на десния фланг на армията биде избегната благодарение на близкото присъствие на българските дружини и батарея, които спряха отстъплението и възстановиха положението. Впоследствие и сам командирът на турския корпус искаше вече за подкрепление български части).

Към 11 ч. 45 м. пр. пл. началикът на 25-а турска дивизия донесе, че пехотните неприятелски части били окопани около I-I км пред десния фланг и центъра на дивизията и при всичките му опити да напредне от силния артилерийски, картечен и пушечен огън на защитниците не успял. С № 3, подадено в 6 ч. сл. пл., командирът на корпуса донесе, че към левия фланг на дивизията противникът успял да се приближи до 500, а впоследствие до 200 крачки от окопите на турците, но и началникът на дивизията взел мерки за контраатакуването му на смръкване и за прогонването му. Беше се стъмнило вече и по получените донесения от дивизиите, противникът беше отбит навсякъде, боят се считаше за привършен в наша полза и командующият армията с Щаба се готвеше да замине в Добрич, когато в 7 часа сл. пл. се получи от българския офицер за свръзка при 25-а турска дивизия, поручик Генов, следната кратка телеграма: „25-а турска дивизия е в пълно отстъпление.“

Донесението беше пълна изненада за Щаба на армията, толкова повече, че преди малко сам началникът на 25-а турска дивизия, полковник Шукри, беше искал разрешение да премине в контраатака с цялата дивизия и да прогони противника. Веднага командващият армията изпрати с автомобил подполковник Василев, турския офицер за свръзка при Щаба на армията капитан Сабри, от полицейския ескадрон поручик Маджаров на самото място, за да се удостоверят за същността на работата. Негово царско височество престолонаследникът изпрати със същата цел майор Калфов. След малко поручик Маджаров се завърна и потвърди, че действително турските войски в пълен безпорядък отстъпвали, като увлекли със себе си и дружината от 6-и маршеви полк, която била в дивизионна поддръжка, а тъй също и една гаубична батарея, които почнали да отстъпват по шосето Амузачеа – Мустафа Ачи. Горното се потвърди малко по късно от донесението на командира на корпуса под № 5.

Останалите от изпратените офицери останаха там, като с всички средства се заели да спрат отстъпающите групи и да въведат порядък.

По донесение на началника на конната дивизия № 387, основано на донесението на началника на разезд, който на 3-и вечерта бил в с. Амузачеа, привечер противникът настъпил, турците не издържали и противникът заел с. Амузачеа, като пленил и две турски батареи. В същото време противникът бил контраатакуван от 2–3 роти от 4-и маршеви полк и прогонен от селото. Българските роти заели окрайнината на селото, към които след това се присъединили 7 наново устроени турски роти.

С донесението си № 3 от 6 ч. 50 м. сл. пл. командирът на турския корпус донесе, че по донесение от началника на 25-а дивизия противникът, който настъпвал пред левия фланг на дивизията (56-и полк), се приближил на 300 крачки до окопите и се затвърдил на позиция с 3 картечници; противникът, настъпващи срещу центъра (59-и полк), бил отбит със силен артилерийски огън, а от наблюдателния пункт на дивизията било забелязано, че част от 75-и полк отстъпвала, но по причина на тъмнината по-нататъшното наблюдение било невъзможно, а с телеграмата си № 4 от 9 ч. 36 м. сл. пл. командирът на корпуса донесе следното: „Въпреки че досега не съм получил сведения от изпратените на фронта разузнавателни разезди, според сведенията от пристигнали войници от 59-и полк и по тези от един телефонист от Амузачеа, 59-и полк, след като бил приведен в ред, наново напреднал и сега се намира северно от Амузачеа. От 75-и полк никакви сведения. За проучване положението на 75-и полк изпратих разезди по различните му позиции. До пристигането на изпратените от страната Ви подкрепления, моля разпоредете да се изпратят нужните подкрепления от конната дивизия за задържане на позициите си. Във всеки случай, за да не се даде възможност на неприятеля утре призори да нападне на юг, моля изпратете нужните артилерийски и пехотни подкрепления. Понеже е възможно неприятелят да предприеме една нощна атака с превъзходни сили против останалите на позициите си части от 25-а дивизия, необходимо е да изпратите колкото е възможно по-скоро нужните подкрепления. Надявам се, че положението ще се поправи, ако навреме ни бъдат изпратени необходимите подкрепления.“

Още с получаването на първите сведения за отстъплението на 25-а дивизия, командващият армията изпрати на началника на конната дивизия телеграма № 8:

„Влезте в най-тясна връзка с 25-а турска дивизия и ѝ окажете ефикасно съдействие, за да заздрави положението си. По едни сведения турската дивизия се оттеглювала, а според други тя се държала на позициите си. Проверете горното добре и съобразявайте с това Вашите действия, като употребите енергични усилия, за да не се открие флангът на армията.“

На командира на 6-и турски корпус командващият армията изпрати телеграма № 9:

„Неочакваното отстъпление на 59-и и 75-и полкове в безредие поставя армията в критическо положение. Незабавно разпоредете да се спрат бегълците, приведете ги в ред и гледайте да вземат на всяка цена първоначалното положение, иначе, предупреждавам Ви, че Ви държа отговорен за станалото и за страшните последствия от него. Изпращам Ви от с. Гювенлия за Мустафа Ачи две дружини подкрепление с картечна рота от 2-и маршеви полк, за да си послужите за възстановяване положението. Действайте енергично. За направеното донесете. Изпратете нарочен човек да срещне тия дружини и да ги отведе на определеното от Вас място. Дружините тръгват сега от Гювенлия.“

Положението беше сериозно.

59-и и 75-и турски полкове, командвани от сирийци, впечатлителни и неиздръжливи, внушаваха малко доверие. При това промяната на климата, постоянните дъждове, калове и ниска температура са оказали влияние за физическото разслабление и упадъка на духа им. Необходими бяха бързи мерки за предотвратяване лошите последствия, които биха могли да произлязат на разсъмване, ако противникът би решил да продължи енергично настъплението си, за което командващият армията направи следните разпореждания:

На командира на 2-и маршеви полк, който беше в разпореждане на командващия армията, се изпрати телеграма № 10:

„Положението на 25-а турска дивизия е разклатено. Има разколебани части, които са дръзнали да отстъпят. Тръгнете незабавно с двете си дружини и картечната рота за с. Мустафа Ачи и открийте свръзка с командира на 6-и турски корпус, в чието разпореждане се давате, за да Ви насочи за заздравяване на положението. Всички бегълци, които срещате по пътя, прибирайте с Вас и водете напред, като им внушавайте, че тяхното отдръпване е срамно и безпричинно. Съобщено е командиру турския корпус да изпрати войници и офицери да Ви посрещнат.“

Началникът на конната дивизия изпратил към десния фланг на турската дивизия лейб-гвардейския конен полк, който застанал в промеждутъка между двете дивизии.

С № 12 се заповяда на началника на Добричските войски още през нощта да изпрати батареята, която е при Чатал юк (кота 134), с едно малко прикритие за Мустафа Ачи, гдето ще влезе в подчинение на командира на 6-и турски корпус. Същият да разпореди, щото германската

10,5 см батарея на капитан Хагендорф да насочи двете си оръдия, за да може да бие с огъня си местността източно и североизточно от с. Амузачеа.“

С № 10 от 1ч. 30 м. пр. пл. (на 4 октомври) до началника на 4-а дивизия му се заповяда да изпрати две роти от 8-и приморски полк и една полска с. с. батарея в Мустафа Ачи в разпореждане на командира на корпуса.

На командира на 6-и турски корпус с № 13 му сесъобщи, че освен двете дружини и картечната рота от 11-и маршеви полк, заповядано е да тръгнат от Байрам Дере за Мустафа Ачи тази нощ две роти от 8-и приморски полк (останалите 2 роти от дружината, която пристигна вчера от Варненския укрепен пункт) и една полска с. с. батарея, които ще пристигнат не по-рано от 10 ч. пр. пл. на 4 октомври. Освен това през нощта тръгва от с. Каваклар за Мустафа Ачи друга полска с. с. батарея, а от Кара Омур за Мустафа Ачи – две дълги 10,5 см оръдия.

За спиране на бегълците командващият армията заповяда на командира на нестроевия ескадрон от 2-и конен полк ротмистър Арнаудов, който квартируваше в с. Кара Омур, да събере всичките си разполагаеми войници, с които да заеме кордон на шосето Кара Омур – Мустафа Ачи и да не им позволява по-нататъшното отстъпление към Кара Омур – поръчение, което веднага биде приведено в изпълнение.

Всички тия разпореждания за осигуряване на турската дивизия се направиха през нощта срещу 4 октомври.

Късно вечерта боят пред целия фронт на армията затихна. Разклатеното положение на 25-а турска дивизия, благодарение на взетите мерки през нощта, се поправи. При това отстъпление дивизията изгуби 2 батареи, взети от противника.

В едно по-сетнешно (от 8 октомври) донесение за числения състав на 25-а турска дивизия началникът на дивизията бе показал, че в последните боеве от дивизията му са се предали в плен 2557 души. С една телеграма без номер командирът на корпуса на 3 октомври донасяше, че някои турски войници избягали от полковете си и се криели в селата зад фронта и в Добрич и Варна. Една част от тях облекли мохамеданско цивилно облекло и минавали за местно население. Молеше тия войници да се заловят и му се изпратят, за да може след произвеждане на късо дознание да ги застрелва.

Тук ще подчертаем, че за долното качество на войските от 6-и турски корпус като негодни за настъпателни действия сам фелдмаршалът фон Макензен бе предупридил Щаба на III армия с шифрована телеграма от 4 септември 1916 г., предадена от Търново по телеграфа чрез българския офицер за свръзка при Щаба фон Макензен майор Дочев с № 15. В тая терегрaма се казва: **Турските войски са добри, но те са годни главно за отбрана. На тях трябва да се гледа като на българските войски от втора линия (опълченски и маршеви полкове). Затова за препоръчване е, щото българските войски от втора линия и турските войски да бъдат употребявани за отбрана и пр.**

Щабът на армията се ръководеше от тая рекомендация при употреблението на турските войски в боя и гледаше да им дава второстепенни задачи, обаче в силата на необходимостта, по липса на достатъчно сили, турските войски се употребяваха временно и за активни цели, **но непременно се анкадрирваха между български войски**. В боевете на 3–4 октомври турската 25-а дивизия имаше чисто **отбранителна задача** да задържа позицията си при Амузачеа, но оказва се, че и при тия отбранителни действия турските войски не издържат.

Впоследствие, както ще се види по-после (атаката на Топраисар на 19 октомври), Щабът на групата заповядваше специални прегрупирания надлъж по фронта на армията, само и само да се избегне да се даде на турския корпус активна задача.

До 6 октомври противникът продължава да проявява същата активност срещу десния фланг на армията: конната дивизия, 25-а турска дивизия, Добричските войски и 6-а бдинска дивизия. При всичко, че имаше малки колебания в някои от турските полкове, но последните, поддържани при нужда от наши дружини, успяха да задържат позициите си. Началникът на 25-а турска дивизия обаче продължаваше да рисува положението на дивизията си опасно и да иска постоянно поддръжки. Затова командващият армията (на 5 октомври) счете за нужно да обърне вниманието на началника на дивизията за алармичното искане на подкрепления и му съобщи следующото:

„Имате на разположение 16 дружини. Вижда се, че всичките сте ги поставили в една линия. Трябваше поне четири да оставите в поддръжка, за да посрещнете изненадите. Па и сега, когато частите са в една линия, трябваше да прехвърляте от незастрашения фланг и центъра. С Вашите действия измъкнахте всичките ми резерви. За подобен начин на действие държа Ви отговорен в случай, че тази вечер частите Ви се отдръпват назад. Поддръжки не мога да Ви дам, освен в краен случай, за което трябва да държите сметка, когато искате такива. Частите Ви трябва да умрат на позициите.“

В отговор на горното началникът на 25-а дивизия донесе:

„Аз турих моите резерви в линията само затова, за да запълня загубите от продължителните петдневни боеве, и то с голяма икономия. Аз Ви осигурявам, екселенс, че никой път не бих искал резерви, ако да нямах абсолютна нужда.

Дивизията досега не е получила войници, които да заместят излезлите от строя. Загубите, особено на офицери, са толкова големи, щото има подпоручици, които командват дружини. Кадърът на офицери и подофицери е толкова малък, че на това отдавам отстъпването на войските предната вечер, които останаха без водачи. Този недостатък, за да се отстрани, моля Вашите постъпки пред Цариград – да изпратят офицери и подофицери.“

На 5 октомври пристигнаха в Кара Омур две дружини от 45-и турски полк, който полк отдавна се очакваше, но твърде бавно се превозваше. Тези дружини с пристигането си се отправиха в Мустафа Ачи, като едната от тях се даде в разпореждането на началника на 25-а дивизия, а другата остана в разпореждането на командващия армията.

С телеграма № 18 от 9 ч. 40 м. сл. пл. на 5 октомври началникът на 25-а дивизия донесе, че турските батареи, с които разполага, нямат снаряди, нямали и боен обоз и затова моли да му се изпратят снаряди. Щабът на армията не разполагаше нито с камиони, нито с бойни припаси за турската материална част.

От 7 октомври противникът премина от атака към отбрана, като направи последен опит за атака срещу конната дивизия, вероятно за да маскира оттеглюването на старите си позиции.

От 7 до 19 октомври – деня, от който се почна от наша страна атаката за овладяване на Кобадинската укрепена позиция, пред фронта на армията крупни действия не се развиха. Деятелността и на двете страни бе ограничена в разузнавания, патрулни схватки, артилерийска и пушечна стрелба между охраняющите части.

При атаката на укрепената позиция Кобадин – Топраисар беше решено главният удар да се нанесе срещу Топраисар. Този главен удар Щабът на групата искаше да бъде произведен от български и германски войски, затова заповяда войските от турския корпус да се преместят от позициите, които заемаха (срещу Топраисар), и поставят западно от железопътната линия Кобадин – Добрич (в участъка с. Енигея –

с. Карабакъ[136]). Това крайно опасно разместване се извършваше, защото Щабът на групата ф. Макензен считаше, че турските войски не са годни за атака. При всичко, че на турския корпус се даваше един повторостепенен участък, той пак не се остави самостоятелно, а му се придадоха 4 български дружини (47-и полк и 1 дружина от 48-и полк), 3 полски и една 12 см гаубична батарея – всичко 4 български батареи.

Точни сведения за числеността на турския корпус преди започването на атаката на 19 октомври не можаха да се получат, макар и нееднократно да се искаха от командира на корпуса. Според едно сведение от 8 октомври съставът на корпуса възлизаше на 12 000 души.

През време на тридневния бой (19–21 октомври) за завладяването на укрепената Кобадинска позиция турският корпус, въпреки че противникът срещу него не оказваше сериозно съпротивление и разполагаше само с 2 батареи, не прояви достатъчно енергия и стремителност в действията си. Командирът на корпуса още първия ден почна да донася, че батареите му разполагали със съвсем малко снаряди. Това накара началника на западната група да заповяда да се предадат от 1-ва софийска дивизия още 2 батареи на турския корпус.

След завладяването на неприятелската укрепена позиция на 21 октомври, на 22-и армията настъпи да преследва отстъпващия противник. Преследването се прекрати на 26 октомври.

След това от състава на армията излязоха 1-ва софийска дивизия, 217-а германска дивизия и германската тежка артилерия, които заминаха за Свищов за извършването на операцията с Дунавската армия във Влашко.

III армия получми задача: 1) да продължи преследването с усилената кавалерийска дивизия; 2) да укрепи една позиция с всички средства на общата линия ез. Ташавлу – Бонасчик, която да държи на всяка цена.

От 4 ноември до 15 декември е периодът на упорната отбрана на армията. До 21 ноември частите от армията работеха усилено по укрепването на гореказаната позиция. От тази позиция 6-и турски корпус заемаше участък от пътя Кьор-Чешме – Саръджа[137] – кота 171 изключително, до кота 177 (югозападно от Естер) включително. На корпуса беше придадена българска полска и тежка артилерия (3 полски, една 10,5 см гаубична, една 12 см гаубична, една 15 см тежка гаубична и една 12 см Д/28 дълга батарея – или всичко 7 батареи*).

* Тези батареи останаха придадени към турския корпус през всичкото време, докато той действаше в Добруджа.

На 21 ноември авангардите на дивизиите се оттеглиха на главната позиция под натиска на противника. На 23 ноември последният настъпи с по-големи сили, като с веригите си достигна на някои места на 400–500 крачки от телените мрежи. На 30 ноември русите започнаха своите стремителни атаки срещу 4-а преславска дивизия, които продължиха с необикновен устрем и на 1 и 2 декември. По всичко изглеждаше, че противникът търсеше успеха в този участък. На останалия фронт на армията (Турския копрус и Сборната дивизия) действията му нямаха тази упоритост и имаха повече демонстративен характер.

След неуспешните тридневни атаки противникът се оттегли, като от 4 декември премина към отбрана. Това положение на затишие, което се нарушаваше периодически само с взаимна артилерийска и пехотна престрелка, продължава до 14 декември.

През нощта срещу 15 декември русите отстъпиха, а армията сутринта същия ден премина в настъпление. При преследването на противника дивизиите водеха отделни боеве с неговите ариергардни части. По-сериозно съпротивление русите оказаха на линията кота 336 (при с. Туркоаия) – с. Черна – с. Балабанча – Алибей-кьой – Денис тепе (кота 266).

На 22 декември Сборната дивизия завладя гр. Тулча, а на 24-и части от 4-а и Сборната дивизии – гр. Исакча. Русите след това продължаваха да защитават упорито посоката за гр. Мачин – Браила, защото оттук се застрашаваше левият фланг на армията им във Влашко. За това им способстваше извънредно пресечната и труднодостъпна местност и за благовременно приготвените ред укрепени позиции. Завладяването на тези позиции, които съставляваха Мачинския тет де пон, и изтикването окончателно противника от Добруджа се възложи на усилената конна дивизия, 4-а преславска и Сборната дивизии.

Борбата тук, която носеше особено упорит характер, се продължи до 4 януари.

На турския корпус на 24 декември, след заемането на гр. Исакча, се заповяда да се групира в с. Николицел и Мейдан кьой. На 28 декември 15-а турска дивизия тръгна за Хърсово, където премина на левия бряг на Дунава. По причина на голямото упорство, което оказваха русите, в борбата за Мачинския тет де пон, 25-а турска дивизия се задържа временно в разпореждането на командващия армията до завършването операцията около Мачин. На 5 януари и тази дивизия тръгна за Хърсово.

От 25-а дивизия в боевете около Мачин взеха участие само нейните батареи (4 полски и една 15 см гаубична).

Сведение за всички загуби, които турците са дали в Добруджа, в Щаба на армията няма, обаче трябва да се предполага, че те са значителни, макар и несъответстващи на тактическите резултати от действията на корпуса. Това се дължи на неумелото действие на турците и тяхната неустойчивост в боевете. Техните големи загуби са дадени в маловажни, без особено значение боеве. Така например, вследствие на паническото отстъпление на 3 октомври 1916 г. при Амузачеа, 25-а турска дивизия има загуби 6429 человека, от които 2557 пленници и изчезнали. Също така турският корпус даде големи загуби при с. Ортакьой, при преследването на русите, по причина, че пред самите телени мрежи на противника някои части поддадоха назад. Друго едно обстоятелство, което увеличаваше техните загуби, беше и това, че много от войниците им се самонараняваха. По полето се виждаха постоянно групи войници да се движат назад, самонаранени в лявата ръка.

Заключение. От гореизложеното се вижда, че първият решителен удар на Румънската армия и на първите пристигнали руски дивизии в Добруджа в паметните боеве при Тутракан и Добрич се нанесе от български войски, подкрепени с отделни малки германски части. В решителния бой на 13 и 14 септември, при с. с. Кузгун–Добромир–Аптаат–Деведжикьой–Богдали–Мусубей-Чифут Куюсу, в който Румъноруската армия биде разбита, от турския корпус, взе участие в боя само 75-и низамски полк, и то като резерв на Добричските войски. В първата атака на Кобадинската укрепена позиция, 18–19 септември, която атака, макар и да не успя, но тя силно разстрои неприятелската армия, от турските части взеха участие само 74-и и 75-и низамски полкове, една турска картечна рота, две турски батареи и една пионерна рота, като 74-и полк първия ден се намираше в резерв на Добричските войски. Чак при втората атака вече на същата позиция, турският корпус взе участие в целия си състав, обаче на него беше даден един от най-маловажните участъци. При това той беше подкрепен с български дружини и батареи. В този бой корпусът не прояви необходимото усилие. Боят се реши от българските дивизии. При отбраната от армията на укрепената позиция на линията езерото Ташавлу–с. Бонасчик, най-многото и упорити атаки на русите бяха насочени срещу 4-а преславска дивизия, на участъка на която те искаха да пробият нашите позиции. След заемането на гр. Исакча на 24 декември, извънредно упоритите боеве, които се водиха до 4 януари за завладяването на Мачинския тет де пон, се водиха само от български дивизии. От турския корпус взеха участие само 4 полски и една 15 см гаубична батареи.

Резултатите следователно от действието на турския корпус в Добруджа не са тъй големи, както искат да ги представят турците, а често пъти той е бил и в тежест на армията.

Но което е още по-важно, то е, че турците имат едно много криво схващане за задачата на нашата армия – в Добруджа, и тази на техния корпус. Те забравят, че Румъно-руската армия имаше за задача не да пази Добруджа, а да прекъсне съобщенията между Турция и Централните сили, а след това и да завладее Цариград, и че Българската армия със своите бързи действия осуети тази ѝ цел. И турците, като подпомагаха нашата армия, те преди всичко защитаваха свои интереси. Друго едно обстоятелство, което също трябва да се има предвид, то е, че когато турският корпус взе участие в боевете, Румънската армия беше вече разстроена от първите съкрушителни удари на Българската армия и след това тя все повече и повече се засилваше с руски дивизии, а разнебитените румънски части се изтегляха, докато най-после през втория период на войната (ноември и декември) в Добруджа останаха да действуват само руски корпуси (47-и армейски корпус, 4-и сибирски корпус, 3-а стрелкова дивизия, 30-а пех. дивизия, Опълченска дивизия, 3-а конна дивизия и само 5-а каларашка румънска бригада). Ясно е, че тези руски корпуси нямаха за задача да пазят Добруджа и не затова те произвеждаха своите бесни атаки за пробиването на нашата укрепена позиция Ташавлу–Бонасчик, а имаха по-далечна такава, която еднакво засягаше България и Турция. Най-после, с разгрома на Руската армия, и Българската армия допринесе нещо за общия разгром на Русия, от който разгром Турция тъй много спечели.

Началник-щаба на III армия
от Генералния щаб
ГЕНЕРАЛ МАЙОР /п./: /не се чете/
Началник Оперативна секция
от Генералния щаб
ПОДПОЛКОВНИК /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 749, л. 231–260. Оригинал. Машинопис.

Приложение № 1

ИЗВЛЕЧЕНИЕ

От дневника на военните действия на Телеграфния парк III армия за построените телеграфо-телефонни линии за поддържане съобщенията подир частите от 6-и ТУРСКИ КОРПУС през време операциите в Добруджа

гр. Бабадаг, 12 юли 1918 г.

Време и вид на извършената работа

1. **ОТ 5 ДО 7 ОКТОМВРИ 1916 г.** Едно строително отделение от един подофицер и 22-ма редници построи една телефонна и една телеграфна верига за свързване Щаба на армията в с. Кара Омур с Щаба на 25-а турска дивизия в с. Мустафа-кьой и Амузачеа. Впоследствие изправността на тази линия се поддържаше и поправяше от същото отделение при отстъпването и настъпването на 25-а турска дивизия.

2. **ОТ 14 ДО 19 ОКТОМВРИ 1916 г.** Едно строително отделение в състав един офицер и 60 долни чинове построи телеграфо-телефонната линия: Хайранкьой–Байрам дере–Кара ач за свързване Щаба на 6-и турски корпус в последното село с Щаба на армията в с. Хайранкьой. Част от хората на това отделение останаха по заповед на началника на Инженерните войски [на] III армия за поддържане охраната на горната линия, а останалата част войници се изпратиха в централната станция и наблюдателния пункт на 6-и турски корпус за телефонисти.

3. **ОТ 22 ДО 26 ОКТОМВРИ 1916 г.** Едно строително отделение в състав: 1 офицер и 60 долни чинове продължи и построи постоянната стълбова линия Байрам дере – Кокарджа подир 6-и турски корпус, за поддържане свръзка на последния с Щаба на армията.

4. **ОТ 23 ДО 26 ОКТОМВРИ 1916 г.** Едно строително отделение в състав 1 фелдфебел и 50 долни чинове построи постоянна телеграфо-телефонна линия Меджидие – Доробанцу за свързване Щаба на армията с Щаба на 6-и турски корпус.

5. **ОТ 16 ДО 19 ДЕКЕМВРИ 1916 г.** Една строителна група в състав 1 подофицер и 18 редника построи телефонна линия: Доробанца–Кючук кьой за свързване Щаба на 6-и турски корпус с Щаба на армията в с. Доробанца.

6. **Б. ТЕЛЕГРАФО-ТЕЛЕФОННИ СТАНЦИИ ОТ 25 СЕПТЕМВРИ 1916 г. ДО 4 ЯНУАРИ 1917 г.** Даде се в разпореждане на 25-а турска дивизия комплектна телеграфо-телефонна станция от телеграфния

парк III армия за поддържане съобщенията и с 6-и турски корпус чрез телеграфо-телефонната станция при Щаба на армията, която е заемала последователно следните населени пунктове: Мустафа кьой, Амузачеа, Кара ач, Кокарджа и Черна. Освен в тези пунктове, откривала е съобщения и в полето.

7. **ОТ 15 НОЕМВРИ ДО 25 ДЕКЕМВРИ 1916 г.** Даде се в разпореждане на 6-и турски корпус в с. Доробанца една комплектна телеграфо-телефонна станция за поддържане съобщенията на корпуса.

8. **В МАТЕРИАЛИ НА 8 ДЕКЕМВРИ 1916 г.** Съгласно телеграмата от началника на инженерните войски № 3944 от 8 декември с. г. даде се на 6-и турски корпус 50 км оцинкована жица.

Забележка. Горните постройки се извършиха от парка по устната заповед на началника на инженерните войски III армия, защото частите от 6-и турски корпус бяха почти без линейна телеграфна материална част, понеже кабелът, който бяха донесли в с. Кара Омур, беше с изпокъсана изолировка.

/п./: командир на Телеграфния парк III армия
майор ТОДОРОВ
Вярно,
началник на Оперативната секция при Щаба на III армия
от Генералния щаб
ПОДПОЛКОВНИК /п./: /не се чете/

Приложение № 2

СПИСЪК

На материалите, дадени през 1916–1917 г. на турските части срещу долуизложените докумеssнти

№	**ДАТА НА ДОКУМЕНТА**		**НАИМЕНОВАНИЕ НА ПРЕДМЕТИТЕ**
1	юли	14	89 връзки тел 178 вр. железни колци по 4
2	август	14	300 бомби с дръжки
3	септември	15	70 елементи сухи
4	— //—	17	60 кирко-мотики 100 лопати
5	— //—	28	100 ножици с калъфи 2000 пясъчни торби, 76 малки вр. тел по 30 килограма 41 големи вр. тел по 45 килограма 564 кола, 120 килограма гвоздей

6	Октомври	1	600 железни колове 105 вр. бодлива тел по 45 килограма
7	— //—	3	100 кирко-мотики 400 лопати
8	— //—	4	180 дървени колове 60 вр. бодлива тел по 45 килограма
9	— //—	-//-	50 килограма гвоздеи, 63 вр. тел по 45 килограма 120 дървени колове
10	— // —	5	275 германски бомби
11	— // —	7	150 дървени кола 50 вр. по 45 килогр. бодлива тел, 20 дъски 20 см пир. 4 см деб. 4 метра дълги
12	— // —	8	96 вр. тел по 45 килограма 340 колци 5 лома
13	— // —	-//-	25 килом. кабел 25 катушки
14	— // —	-//-	250 дървени колове 60 вр. тел по 45 килограма 20 щита
15	— // —	10	720 дървени колове
16	— // —	11	84 вр. бодлива тел по 45 килограма 180 дървени колове
17	— // —	15	1 сферическа бомба 1 бомба с дръжка 1 каса гвоздеи 25 килограма 34/70
18	— // —	17	300 бомби с дръжки
19	октомври	18	135 зелени патрони за пистолети 135 червени ———— // ———— 550 бели ————— // ————
20	— // —	-//-	1 телефон „фуник“ с 1 батерия 1 втора слушалка
21	— // —	19	25 бомби с дръжки в 10 каси по 25
22	— // —	20	9 фенера сигнални
23	— // —	21	20 килом. телефонен кабел 6 телефона „фуник“ с 6 батерии и 6 втори слушалки
24	ноември	8	129 дъски 25 см пир., 4 см деб. и 4 м дълги 407 дървени колове 206 вр. бодлива тел по 45 килограма 20 торби по 66 килограма скоби за телта
25	— // —	17	4 помпи за вода № 190 с принадлежностите
26	— // —	-//-	212 ½ метра бикфордов фитил, 20 бичкии, 20 лома 150 кирко-мотики, 100 топори 1000 пионерни лопати
27	— // —	19	20 каси по 20 килогр. гвоздей – 3 каси от 31/60; 3 – 38/100; 4–55/150; 1–65/120; 2–55/150; 2–70/170; 1–65/160; 1–70/160; 2–70/180
28	— // —	20	587 вр. тел по 45 килограма 50 вр. тел гладка по 50 килогр. 25 торби скоби по 60 килограма 221 вр. препятственна тел по 4 килограма

29	— //—	22	1900 бомби с дръжки (38 каси по 50) 1750 бомби сферически (35/50)
30	— //—	23	609 вр. бодлива тел по 45 килограма 193 вр. гладка -//- по 50 килограма 33 торби скоби по 60–80 килограма
31	— //—	24	263 вр. тел по 45 килограма
32	— //—	25	10 каси по 20 килограма скоби за бодлива тел
33	— //—	26	2500 бомби сферически 250 щита
34	— //—	-//-	10 бъчви барут по 50 – 500 килограма
35	— //—	-//-	2 бичкии
36	— //—	-//-	10 километра кабел 2 телефона с двойно действие 2 комутатора 2 батерии с по 3 елемента 2 втори слушалки
37	— //—	27	2500 бомби сверически 500 щита
38	— //—	-//-	2000 бели патрони за пистолети 1000 червени ——— // ———— 1000 зелени———— // ———— 100 м минен кабел
39	ноември	29	5000 зелени торби 4000 м кабел 500 килограма барут 20 лома
40	декември	2	85 килограма смола 3 помпи комплект
41	— //—	3	3 каси гвоздеи 5 см 65 килограма 2——— // ———— 9 см 99 килограма 1——— // ———— 14 см 15 килограма 2——— // ———— 16 см 39 — // —— 1——— // ———— 17 см 100 —— // —— 1 ———//————- 18 см 12 ½ —— // ——
42	— //—	4	320 вр. бодлива тел по 45 килограма 500 кирки 1000 пистолетни патрони бели
43	— //—	8	2250 дървени колове 20 каси по 25 скоби за тел 10 торби по 65 —— // ——
44	— //—	-//-	25 сигнални фенери 30 килом. кабел 30 кръга прорезинова лента 30 каучукови муфини 20 м изолирана жица
45	— //—	10	1 каса гвоздеи 25 килограма
46	— //—	16	1500 торбички цимент – 7500 килограма
47	— //—	30	15 килом. кабел с две железни катушки
48	май 917 г.	26	650 колове

49	октомври	16	108 вр. бодлива тел по 45 килограма
			581 колове
			120 вр. бодлива тел по 45 килограма
50	— //—	-//-	20 килограма нишадър
51	— //—	22	20 килом. телефонен кабел
52	— //—	-//-	100 топори
			5000 земленни торби
			250 тежки кирко-мотики
			100 леки ——— //————
			499 пионерни лопати
			105 пистолети за сигнални патрони
			3000 бели сигнални патрони

Приложение №3

Наименование на частите	Офицери					Редници						
	1*	2*	3*	4*	5*	1*	2*	3*	4*	5*	6*	7*
Щаба на 25 див.	-	-	-	5	13	-	-	-	60	90	60	100
Щаба на 59 полк	-	1	-	-	2	1	-	1	12	6	12	100
Щаба на дружина	-	3	3	1	4	64	353	496	292	120	292	809
Щаба на 2 дружина	1	1	2	2	4	105	350	322	423	143	423	376
Щаба на 3 дружина	1	4	-	2	3	53	467	135	431	143	431	593
Щаба на 74 полк	-	-	-	2	2	-	-	-	12	8	12	200
Щаба на 1 дружина	2	3	1	6	3	95	438	201	386	130	386	401
Щаба на 2 дружина	3	3	1	5	3	67	231	359	513	115	513	619
Щаба на 3 дружина	2	7	-	6	3	61	236	324	545	147	545	203
Щаба на 75 полк	-	-	-	2	2	-	-	-	8	15	8	220
Щаба на 1 дружина	4	8	-	5	4	77	237	246	555	128	555	268
Щаба на 2 дружина	-	3	2	7	4	37	294	166	571	154	571	243

* Легенда: 1) умрели; 2) ранени; 3) пленени и изгубени; 4) строеви; 5) нестроеви; 6) боеви фронт трилинейки; 7) трилинейни патрони

Щаба на 3 дружина	-	5	-	6	4	11	78	52	566	128	565	210
Щаба на 56 полк	1	-	-	1	2	-	-	-	14	6	14	100
Щаба на 1 дружина	3	1	-	9	5	59	75	29	889	96	889	98
Щаба на 2 дружина	1	3	-	9	3	11	73	21	970	128	970	188
Щаба на 3 дружина	2	1	-	11	2	38	149	31	726	120	726	254
Щаба на 38 полк	-	-	-	2	2	-	-	-	14	6	14	100
Щаба на 1 дружина	-	3	-	10	4	37	142	47	782	143	782	206
Щаба на 2 дружина	-	-	-	7	3	28	97	7	837	176	837	129
Щаба на 3 дружина	-	-	2	6	2	90	140	118	580	143	580	328
Щаба на 24 арт. пол. с.с. полк	-	-	-	3	3	-	-	-	8	5	-	-
--//-- 1 отделение	-	1	-	12	8	1	6	-	212	191	оръдие 7	605
--//-- 2 отделение	-	4	-	7	8	-	21	-	295	158	-	-
Щаба на 15 пол. арт. с.с. полк	-	-	-	3	2	-	1	-	8	5	1	-
--//-- 1 отделение	-	-	-	7	4	-	5	-	419	55	оръдие 4	259
--//-- 2 отделение	-	-	-	6	4	-	-	-	238	88	оръдие 4	74
25 див. пионерна рота	-	1	-	2	-	1	11	2	243	56	243	60
15 див. пионерна рота	-	-	-	4	1	1	1	-	268	55	286	11250
75 картечна рота	-	1	-	2	-	5	7	-	54	48	4	5477
38 картечна рота	-	2	-	2	-	3	6	-	39	35	4	95
25 Див. каварерийски ескадрон	-	-	3	-	4	4	1	119	17	119		
5 Див. кавалерийски ескадрон	-	-	-	2	-	-	-	-	99	34	99	88
Всичко	20	55	11	158	104	750	3122	2557	11188	2892	-	-

8 октомври 1916. *Боева готовност на 8-й того на турските войски на Добруджанския фронт и претърпелите загуби от идването им в Добруджа.*

Вярно: началник Оперативната секция
при Щаба на III армия
от Генералния щаб подполковник /п./: /не се чете/

Приложение № 4

СВЕДЕНИЕ
За численото състояние на частите от 6-и турски корпус
10 ноември 1916 г.

Наименование на часта	**Щаб-офицери**	**Офицери**	**Кандидат-офицери**	**Подофицери**	**Войници**
15-а дивизия	1	–	–	–	–
38-и п. полк	–	22	13	105	2342
45-и п. полк	–	27	11	85	2568
56-и п. полк	–	29	10	135	2238
15-и арт. полк	–	21	83	52	930
25-и дивизия	1	–	–	–	–
59-и п. полк	–	23	6	218	2072
74-и п. полк	–	33	1	225	1968
75-и п. полк	–	37	7	294	1967
24-и арт. полк	–	38	9	152	829
Всичко:	2	230	65	1266	14914

/п./ Хилми

Вярно: началник Оперативната секция при Щаба на III армия
от Генералния щаб
ПОДПОЛКОВНИК /п./: /не се чете/

241

Поверителен преглед на чуждия печат № 59 от Военнополицейското отделение на Щаба на Действащата армия

Б. м., 17 юли 1918 г.

Балкански печат

Индам, 8 юли. *Отношенията между Турциая и България.* Директорът на вестника, Ахмет Джавдет, пише от Лозана:

„Причината за оттеглянето на правителството Радославов се отдава на изникналия между България и Турция конфликт. Действително, изявленията на Радославов, направени след завръщането му от Румъния, бяха насочени направо против Турция. Тези изявления представляват старото схващане на политиката, тъй като не се държеше сметка нито за новото положение на България, нито за интересите на нейните съюзници, нито пък за размера на техните жертви. Ние не вярвахме, какво българите, които твърдят, че са повече реалисти, отколкото сантименталисти, могат да имат такива стари схващания.

Българите искат да си обсебят Балканите в такива широки размери, щото всички, които виждат тези им пожелания, са уверени, че качеството „реалисти“, което им се приписва, е една илюзия. На кого българите се осланят на Балканите? Разбира се, че на собствените си сили. Те видяха какво станаха силите им през втората балканска война. От кого могат да очакват в бъдеще подкрепа, докато се намират обкръжени с врагове? Бъдещето на България е почти мрачно.

Как да се обясни тоя странен факт, че българите не могат да разберат тази действителност и не следват спрямо Турция едно поведение, каквото им се диктува от обстоятелствата? Това тяхно държание ще озадачи Турция. Намесата на Турция в общата война отвори за българите една голяма врата на завоевания. Не трябва да се затварят очи срещу голямото значение на ролята, която тя изигра в тия завоевания, и в интерес на българите ще бъде в замяна на тази и услуга да се остави на Турция една точка на опора, обезпечаваща бъдещото ѝ съществуване в Европа.

Българите не могат да откажат, че техните политически и икономически интереси с групата на Централните сили, Турция и Азия са в зависимост от услугата за съобщение, която България извършва между горните страни. Но сега това съобщение може да става по няколко пътища.

Румъния, Украйна и Турция в съобщенията си с Централните сили днес нямат нужда от България. Тая нужда на Централните сили може да бъде удовлетворена само от Турция. Само ако желае, ако има вяра в България, ако в нейното лице вижда един съсед, който няма око върху собствените ѝ територии, тогава Турция може да извършва своите съобщения чрез България. Въпросът за Добруджа може да послужи като средство за споразумение между Турция и Румъния. Турция може да се сношава с Централните сили само чрез Румъния. Ние нямаме никакви икономически интереси в България, обаче българите имат такива у нас. Къде другаде ще могат те да изнасят своите индустриални произведения, освен у нас?“

Вакът, 8 юли. *Значението на Марица.*

„И да отстъпи, и да не отстъпи басейна на Марица, България ще остане една държава с изход на две морета. Обаче точката, където тия морета се съединяват, се намира във владението на една такава държава, че, ако може да се дойде по настоящите въпроси до едно основно споразумение, не ще останат никакви причини за България да не живее в искрено приятелство с тази държава. Излазът на България на Бяло море създаде за нас в това море едно ново положение, което ще послужи за закрепването на отношенията ни с България. В замяна на пролятата кръв през тази война, България успя да осъществи своите народни идеали и да стане достатъчно силна, за да поддържа влиянието на Четворния съюз на Балканите. Въпросът за поправката на границите не представлява за нея един жизнен въпрос, обаче без тази поправка защитата на Дарданелите ще бъде отслабена, а заедно с нея ще отслабне и защитата на Турция – най-източния член на Четворния съюз.“

Ф. 40, оп. 2, а. е. 382, л. 11. Печатно.

242

Шифрована телеграма № 2072 от българския военен аташе в Царигирад до Щаба на Действаващата армия с опровержение на слуховете за хвърлянето на турски войски по долното течение на р. Марица

Пера, 24 юли 1918 г.

На № 10350. Днес генерал Сект опроверга слуховете за пренасянето на 49-а пех. див. и части от 17-и арм. корпус на нашата граница по долното течение на Марица. Също ми заяви, че докато той е началник-щаба на Действащата армия, няма да позволи да се изпратят турски части за война с България. Турция може да воюва някога с България, каза генералът, но тогава аз няма да бъда началник-щаба на Турската армия.

От гореизложеното се вижда, че слуховете за съсредоточаване на турски войски са неверни. За доказателство на това генерал Сект ми даде пълно обяснение за всяка турска част, което ще донеса допълнително.

Засега донасям само следующото: два пех. полка от 49-а пех. дивизия преследват разбойнически чети между Бурса и Смирна; новобрански пех. полкове (справка телеграма 1062) се намират южно от Галиполи, по двата бряга на Дарданелите.

Генерал Сект мисли, че слуховете за пренасянето на 49-а пех. дивизия на нашата граница са от австрийски източник, понеже австрийците са забелязали съсредоточването на 47-а пех. дивизия в Афион и Кара Хисар, която обаче е предназначена за Палестина; първи ешелон от тая дивизия е вече към Алепо.

37-а пех. дивизия се пренася по море от Батум за Деринже (между Цариград и Измит), гдето се намират вече 11-а пех. полска съюзна артилерия. Тая дивизия ще се пренесе също на Палестинския фронт заедно с 47-а пех. дивизия. Железницата позволява пренасянето на 1-и пех. полк седмично. Обясних на генерала, че нашата Главна квартира се интересува да знае какви турски части има източно от Марица, предвид задружни действия срещу неприятелски десант, на което генерал Сект заяви, че ние можем да разчитаме в продължение на два месеца на част от 37-а пех. дивизия.

1116.

/п./: полковник КАБЛЕШКОВ

[Надпис: Вх. № 46166 от 25 юли 1918 г.

Резолюция: Да се съобщи на офицера, който е донесъл за 49-а дивизия, че се намира източно от Марица, за да провери още един път.

1 август 1918 г. /без подпис/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 909, л. 75. Препис. Машинопис.

243

Поверителен преглед № 61 на турския печат от Военнополитическото отделение на Щаба на Действащата армия

Б. м., 24 юли 1918 г.

СЪЮЗЕН ПЕЧАТ

Турски печат

Вакът, юни. *Блгаро-турският конфликт.* Според вестника един български дипломат направил пред един от редакторите му следните изявления:

„Радославов се оттегли: първо, по причина на умората, която се чувсвува в страната, и вследствие на голямото народно недоволство; второ, по причина на продоволствената криза, която се дължи на начина, по който нашите съюзници използват превозните средства, и най-после, вследствие най-вече на нашите политически неуспехи. Един съюз със Съглашението би ни бил по-благоприятен. Той би ни позволил да получим от страна на Венизелос – Серес, Драма и Кавала; от страна на Сърбия – Македония; от страна на Румъния – Добруджа; от страна на Съглашението – Чаталджанската линия. Вместо това ние се намесихме във войната в съюз с Германия и получихме за това една махала от Одрин. България подкрепи в Брест-Литовск турските претенции върху Карст, Ардахан и Батум, благодарение на което Турция получи една територия много по-голяма от Добруджа. Кабинетът Малинов не ще бъде тъй отстъпчив, както тоя на Радославов. Сегашният конфликт ще може да се изравни, само ако Турция престане да цени Одрин от стратегическа гледна точка.“

Сабах, като коментира тия изявления, казва:

„Ние не вярваме Съглашението да е направило толкова хубави обещания на България. Поправката на границата при Одрин е една необходимост. Една отстъпка на България по тая точка е много малко нещо в сравнение с големите печалби, които тя постигна.“

Тасфир и Ефкяр, 14 юли. *Кюлман и Турция.*

„Смятаме продиктуваните на политиката на Германската империя. Към това добавяме, че тая политика, докато я водеше Кюлман, не беше спрямо нас съвсем безпогрешна. По въпросите за Черно море и за Кавказ Берлин не разбираше Цариград или, по-добре, Цариград не умееше да се обясни както трябва.“

Вакът, с. д. *Също.*

„Най-новите изявления на граф Хетрлинга доказват, че последните изявления на Кюлмана по Маришкия въпрос трябва да се сматрят като израз на германското становище по тоя въпрос.“

Ф. 40, оп. 2, а. е. 382, л. 23. Печатно.

244

Шифрована телеграма № 7333 на българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с донесение, че части от турските войски действително били прехвърлени в Източна Тракия

Цариград, 31 юли 1918 г.

На № 10 724. Донесенията изглежда са верни, защото началникът на Оперативния отдел подполковник Фелдман ми потвърди, че 1-и пех. полк от 49-а турска дивизия е бил пренесен по море южно от Галиполи, а другите два полка били превозени по железницата до Узун Кюпрю, а оттам по обикновен път заминали през Кешан за Галиполи. 1 до 2 батальона останали в Мала Азия, за да преследват разбойнически чети.

Главната квартира обаче твърди, че 49-а турска дивизия е предназначена да усили отбраната на Дарданелите, предвид на една далечна възможност за атака откъм тая посока.

Генерал-лейтенант фон Сеек паша ми заяви, че съсредоточване на турските части на нашата граница няма, макар че на турската граница бил съсредоточен един наш полк.

Намирам, че занапред по тоя въпрос трябва да бъдем много предпазливи и че сведенията за движение на турските части на нашата граница трябва да се събират от специални разузнавателни органи.

За проверка положението в Кешан ще изпратя доверено лице. № 1145.

Полковник Каблешков

Дешифрирал: капитан Спасов

[Надпис: Вх. № 46549 от 1 август 1918 г.

Резолюция: Да се съобщи министру войната в отговор на писмото му №... Да се чака отговор на военния аташе от проверката. 2 август 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 909, л. 100. Препис. Машинопис.

245

Поверителен рапорт № 1169 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с донесение за извършени промени в командния състав на Турската армия

Цариград, 10 август 1918 г.

Донасям Ви, господин генерал, че напоследък са станали следните промени:

Абдул Керим паша, който през 1917 г. командваше 20-и тур. арм. корпус на Сереския фронт, е назначен за военен пълномощник в Грузиния[138] и на 8 т. г. замина за Тифлис[139].

Мехмед Али паша, бившият командващ I турска армия и I армейски корпус – за военен пълномощник в Армения и на 8 т. г. замина за поста си в гр. Ереван.

Също така са назначени германски офицери за началници на щабовете и генералщабни офицери в Източната армейска група.

На 8 т. г. замина германският майор Щребел, който се назначава началник-щаба на III армия.

В Щаба на 5-а дивизия на Нури паша, която действува срещу Баку, е назначен един германски офицер, представител на Гер. главна квартира, която по такъв начин добива право да контролира действията срещу Баку.

Постигнато е съглашение в Берлин да не се почват действия срещу Баку и ако се почнат такива, в тях да участват германски войски или поне германски офицери.

Подполковник Каблешков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 909, л. 124. Препис. Машинопис.

246

Телеграма № 7276 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за премахване на длъжността помощник-командващ в Турската армия и заменянето ѝ с началник-щаб на Главното командване

Цариград, 11 август 1918 г.

Със султанско ираде, приподписано от Таалат и Енвер паша, длъжността помощник на главнокомандующия се унищожава: вместо нея се предвижда длъжност началник-щаба на Главното командване, на която се назначава министърът на войната Енвер паша. № 1175.

/п./: полковник КАБЛЕШКОВ

[Резолюция: За сведение. 12 август 18 /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 909, л. 125. Препис. Машинопис.

247

Поверителна телеграма № 49 401 от генерал Тодоров до Щаба на Действащата армия с молба да се поискат подкрепления от Върховното германско командване за Южния фронт

Б. м., 18 септември 1918 г.

За да се стабилизира положението и за да се закрепи един нов фронт, необходимо е за 3-а дивизия да се избере и укрепи една позиция достатъчно назад от сегашното положение. В свръзка с положението и действията на I армия и останалите дивизии от XI армия трябва да се избере тази позиция. За тази цел заминавам за Щаба на XI армия в Прилеп, за да обсъдя положението съвместно с командв. XI армия и нач.-щаба Групата Шолц, комуто телеграфирах да пристигне в Прилеп. Необходимо е да се настои повторно пред Върховното германско командване и пред правителството за изпращане колкото се може по-бърже исканите подкрепления н. р. 218/септември 1918 г. 8 ч. пр. пл. с копие за глав. ком. Действащата армия.

Генер. от пехотата ТОДОРОВ

[Резолюция: не се чете.]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 780, л. 27. Препис. Циклостил.

248

Поверителен преглед на чуждия печат № 77 от Военнополитическото отделение на Щаба на Действащата армия

Б. м., 18 септември 1918 г.

БАЛКАНСКИ ПЕЧАТ

Турски печат

Танин, 7 септември. *Общото положение.* Предаваме тази част от статията, която се отнася до политическото положение.

„Много необходимо е да се обгърнат с общ поглед станалите напоследък разни промени в политическото положение, за да се премахне тягостното впечатление, което причиниха у нас някои събития поради обстоятелството, че ги разглеждахме едностранчиво, а не в светлината на въпросните промени и в свръзка с тях. Сторим ли това, ние не без облекчение ще доловим известни признаци, които ще докажат неоснователността на нашата силна възбуденост и нашата тревога.

Политическото положение се очертава в по-други краски: то е изменило своя характер. Четворният съюз минава през нова подготвителна фаза. Не ще и дума, всичко това намира отзвук в политическите кръгове на всички съюзници, давайки повод за по-нови вълнения в предишните възгледи. От една страна, настоящото положение на работите в Русия, от друга – условията на Балкана създадоха през последните месеци ред въпроси, чието уреждане между държавите на Четворния съюз е твърде желателно.

Неотдавнашното посещение на австрийския император в Германската главна квартира, срещата напоследък между царя на българите и владетелите на Германия и Австро-Унгария и сегашното отпътуване за Виена и Берлин на велкия везир Талаат паша – всички тези събития говорят, че е съзната необходимостта да се дойде до разбирателство по спорните въпроси между съюзниците.

Ние сме уверени, че еднъж съзнали тая потреба, речат ли съюзниците да преговарят, споровете ще бъдат по възможност задоволително разрешени. Колкото безчувствена и да е политиката, май невъзможно никак ни се струва да се заличат, затрият в сърцата ни толкова славни спомени, общо достояние на съюзните народи. Тъй яко са свързани държавите от Четворния съюз, толкова предано работиха те една за друга! Преследвали досега същите цели против общите врагове и щедро лели потоци кръв низ бранните поля, съюзните народи никога не могат забрави, че днешният съюз им е потребен не само за да спечелят войната, а и за да се преустроят утре вътрешно, когато настъпи благодатният мир, та да могат да използват плодовете на взаимните си върховни усилия.

Няма друга политическа групировка, която да може да замести Четворния съюз, който образува една непрекъсната гранитна стена от Северно море, та дори до река Индус. Нам се много ще да вярваме, че споровете помежду ни много лесно ще се изравнят, че нашите съюзници градят политиката си на здрави, разумни основи, а ние съвсем не сме мечтали в това отношение. Никак не се съмняваме, че преговорите, които ще се водят последователно във Виена и Берлин, на дело ще потвърдят тази наша надежда, защото е недопустимо да е изключено споразумението между народи, служещи на възвишени цели и които във война и мир могат да се облягат едни на други.

Пътуването на украинския хетман в Германия наново ще повдигне въпросите за Кавказ и Полша, както и тези за Украйна и Крим. Мохамедани и турци са силно заинтересувани в тия нови въпроси, изникнали поради разкапването на Русия. Ето защо участието на Турция е необходимо при тяхното разрешение. В свръзка с това тъкмо навреме идва пътуването на великия везир.“

Танин, 8 септември. *България и Черноморският съюз.*

„Обсъдихме една статия на Густав Ерве в един от последните броеве на вестник „Victoire“, озаглавена *Победите на запад и тяхното ехо в България.* Някогашният социалист седнал да уверява, че България се била разкаяла, загдето влязла в Четворния съюз, като била готова да сключи отделен мир. В това отношение милостта му дава плът на въображението си дотам, че се е и запретнал да изброява условията за този мир. Сига да се хвърли само поръхностен поглед върху тези условия, за да се разбере веднага колко е възможен мирът, тъй сериозно възвестен от вестник „Victoire“. На България се предлага Южна Добруджа и Тракия до цариградските стени, а какво мислите, че ѝ се иска в замяна? Да върне Северна Добруджа на Румъния, па и да задоволи Сърбия и Гърция. Ни повече, ни по-малко. Същият господин Ерве, който сочи кондоминиума в Северна Добруджа за причина, поради която България е недоволна от Четворния съюз, сериозно допуща, че последната може да бъде спечелена за Съглашението, като отстъпи освен нея, още и сръбска Македония. Май не тъй ласкаво говори това за умственото състояние на г. Ерве, който наистина заслужава нашето съжаление. Откъде ли черпи той кураж за тези си чудновати условия? – От настъпателното положение на маршал Фош, което разколебало вярата на българите в германската победа.

Речем ли да разсъждаваме по тази логика, бихме били последователни на себе си и бихме намерили за много естествено, ако германците например, във време на двете им настъпления до реката Марна, предложеха мир на Италия срещу отстъпване Венеция на Австрия.

Когато на един член от цяла една група съюзни държави се препоръчва отделен мир, т. е. политическо вероломство, предложението трябва да бъде поне силно подсладено и да обещава съществени изгоди. За съжаление е Франция, че Ерве, който не знае тая проста истина, заема едно положение, от което дава мнение по въпроси, които са жизнени за нейното настояще и бъдеще. Ние най-вече изпитахме задоволство от тази статия на „Victoire“, защото крайните партии в България, които представят за незначителни постигнатите до днес придобивки от тяхната държава, ще видят много нагледно, че Съглашението не ще може и тези придобивки да ѝ обезпечи. От друга страна, подобни статии сочат на поверителната необходимост за България и Турция от взаимни искрени и яки връзки. Защото, докато винаги и двете са работили за ред и спокойствие на Балканите, напротив, галените деца на Съглашението – Сърбия, Гърция и Черна гора – са били тук фактори на интриги и размирици. Българската дипломация трябва да бъде винаги сигурна откъм Турция, за да има ръцете си развързани срещу домогванията на Съглашението да засили тях във вреда на България. Нека предположим нещо, което не е било, именно, че България искала да се споразумее със Съглашението; тя обаче не би имала вече желание за това, понеже вижда, че и в този случай попълзновенията на неговите главни протежета все още продължават да заплашват нейното национално обединение и изобщо положението, което тя се стреми да заеме на българите. При тези условия няма веорятност да превие тя врат на един толкова унизителен мир, освен ако бъде победена. Не ще и дума, че нашата съседка – било в тази война, било в бъдеща война – ще бъде всякога победителка, докато е съюзница на Турция. Напротив, една България, която не би могла да създаде условия за взаимна искреност и безпечност с нас, ще бъде отвред изложена на опасности. Също от жизнена необходимост и за Турция е една политика на искрено приятелство с България, тъй като първата желае да си запази завинаги господството над Проливите и да се предаде на културно развитие в Мала Азия. Не съществуват вече причини българите да ламтят за европейските земи на Турция, а и последната няма никакво желание да се разширява в Европа. Тук ней е потребна една удобна гранична линия за защита на своята столица. Следователно никакви сериозни пречки не съществуват да се дойде между двете съседки до един траен съюз, пропит с дух на искрено приятелство. Съвсем незначителна е жертвата, която България трябва да си наложи, за да разреши маловажните спорни въпроси между двете държави, в сравнение с това, което Съглашението ѝ иска през устата на Ерве.

Прочее, явно е, че съществуващите взаимни интереси между България и Четворния съюз, а по-особено между нея и Турция, налагат по необходимост нуждата от най-голямо приятелство помежду им. Никоя друга групировка не би обезпечила на България – при предположението за съюз между им – изгодите, които последната има от Четворния съюз.

Ала това не е всичко. Кръвната омраза между българи и турци през Балканската война, благодарение бележитите качества на двата народа, които имаха тогава възможността да се взаимно опознаят, се превърна на взаимно уважение и те си подадоха ръка, за да водят тази страшна война, през която Турската и Българската армия на разни фронтове проляха кръвта си за същите възвишени цели против общите врагове. Тъкмо тези скъпоценни спомени са другата причина, която подкрепя застъпеното от нас гледище.

Знайно е, че между България и нас съществуват някои спорни въпроси. Премислят ли обаче българските държавници, че тези въпроси са от въпиюща жизнена необходимост за нашия живот и безпечност, па и вземат ли под внимание големите предимства за тяхното отечество от турско-българския съюз, нам се струва, че ни за момент те не биха се подвоумили да ги разрешат. Ето защо ние сме уверени, че щом му дойде времето, държавниците на двете страни полюбовно ще разгледат тези въпроси и ще се потъкмят по тях. Па тогава и френските вестникари, които подканят България към един странен отделен мир, ще разберат за лишен път колко много са се лъгали.“

Ф. 40, оп. 2, а. е. 282, л. 112,113. Печатно.

249

Шифрована телеграма № 6748 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за завземането на Баку

Цариград, 20 септември 1918 г.

Заемането на Баку е станало против изричната заповед на Главната квартира да не се атакува градът. Нури паша е действал съгласно тайните заповеди на Енвер паша. Турското правителство създава един свършен факт, който ще повлияе силно на решенията в Берлин. Енвер паша ми каза, че Таалат паша бил сега много оптимист и се надявал на благоприятно разрешение на спорния въпрос. Той прибави, че е време да се разрешат и спорните въпроси с България.

Генерал фон Сеект намира, че заемането на Баку е един чувствителен военен успех, от който Съюзът трябва да бъде само доволен. Кому ще принадлежи за в бъдеще Баку, това е въпрос, който ще се разреши между съюзниците.

Подробности за боя липсват. Изглежда, че той е траел 56 часа. Какво са станали англичаните и в какво състояние са петролните извори, не се знае. Известно е, че при англичаните се намирал инженерът Томсон със задача да ги разруши. Германците предложили на Нури паша да премахне Томсон – нещо, което не успял. Но една част от кладенците се е пазела от местното татарско население, около 3000 души, а другата част и да бъде разрушена, лесно може да се поправи, понеже достатъчно е да се изкопае артезиански кладенец, и да се намери петролът. По-голяма ще бъде загубата, ако англичаните са успели да разрушат електрическите инсталации, но и те могат с време да се поправят.

Със завземането на Баку, турските претенции пораснаха.

Енвер паша ми каза днес, че те взели Баку не от болшевиките, които нямали в града никакъв авторитет, а от англичаните, които имали напоследък 4000 души с тежка артилерия.

Но турските претенции отиват далеч по-нататък. Узнавам с положителност, че Юсуф Изет паша, бивш началник на Дарданелската група, е изпратен във Владикавказ с офицери и войници, за да организира местното население. От една прихваната телеграма до Енвер паша се вижда, че са изпратили оръдия и бойни припаси към Дагестан. Германският офицер от Главната квартира, който ми съобщи тия сведения, е на мнение, че ще бъдат дълбоко разочаровани, защото местното население ще иска да бъде самостоятелно. На Палестинския фронт се очаква сериозна атака по двете страни на шосето за Наблус. № 1296.

/п./: полковник Каблешков

[Резолюция: Препис до Външното министерство и двореца.
21 септември 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 909, л. 260. Препис. Машинопис.

250

Рапорт № 25 на командира на 15-а противоаеропланна батарея до началника на Въздушната отбрана с известия за концентриране на турски войски в Източна Тракия.

Кулели Бургас, 23 септември 1918 г.

Донасям Ви, господин полковник, че според слуховете, които се носят тук, разправени от хора, идещи от Турция, сведенията, които получих чрез тайния полицай при Щаба на Действащата армия, предназначен за гара Кулели Бургас, какво, че турците много настойчиво говорят по въпроса за Марица – отстъпената от тях територия си я искат обратно, освен това в последно време се говори, че има концентрация на артилерия, отстояща 8–10 км далеко от границата в различни пунктове, като Одрин, Узун-Кюпрю, Лозенград и пр., също понастоящем се движи по сухо една армия от 40 000–50 000 войници от Цариград за Одрин и Лозенград; движението става по шосе, понеже нямат жп линия затам. За да се уверя в това, изпратих бомбардира Стоян Русаков, който говори много добре турски, в Узун-Кюпрю при турската п. а. батарея, за да проучи и изпита по околен път за гореизложеното; и действително сведенията, които ми донесе, потвърждават горното, а именно: зад Узун-Кюпрю са разположени четири полски батареи, също и тежки батареи, неизвестно колко, обаче при разпита на турски граждани, казали му, че има и голямокалибрени оръдия.

На 18 т. м. е стоварен в Узун-Кюпрю цял артилерийски транспорт и отпътувал веднага за Одрин. Говори се, че от други гари е стоварена артилерия и отправена за Лозенград.

Предвид това, че турците си искат тази територия обратно, а от наша страна не се отстъпва, допустимо е да използват случая поради това, че сме ангажирани премного на Македонския фронт, да настъпят и окупират отстъпената от тях територия на България при влизането ѝ в съюз с тях през 1915 г.

Понеже България не разполага с войски тука, както и по цялата граница с Турция, поради това, че сме в съюз с тях, а не в положение на война, моля нареждането Ви да се уведоми нашата Главна квартира, за да може своевременно да се вземат съответни мерки за това и ми се дадат инструкции за действие в случай, че войските им преминат пределите на нашето отечество.

Камандир на 15-а П. А. батарея
/п./: подпоручик Павлов

Вярно,
адютант на началника на Въздушната отбрана
поручик /п./: /не се чете/

Ф. 40, оп. 2, а. е. 909, л. 282. Препис. Машинопис.

251

Шифрована телеграма № 1338 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за позицията на Таалат паша, че нямало да последва примера на България „за сключване на примирие със Съглашенските държави“

Б. м., 29 септември 1918 г.

Майор Гинант ми съобщи, че Таалат паша заявил на съюзниците, че каквото и да стане в България, Турция остава вярна на Съюза. Съ -

щото той бил казал в София на господин Малинов. Така Гинант обяснява изпращането на турски войски на нашата граница:

Турция била решена да продължи войната в съюз с Германия и затова взема мерки, за да посрещне опасността, която може да дойде откъм запад. № 1338. от 29 септември 1918 г.

Полковник Каблешков

[Резолюция: За сведение.
3 октомври 1918 г. /п./: /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 909, л. 290. Препис. Машинопис.

252

Шифрована телеграма № 2432 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за негодуванията в турските политически среди от решението на българското правителство да приеме направеното от Австро-Унгария предложение за слючване на мир със Съглашенските държави

Цариград, 29 септември 1918 г.

Австро-унгарският военен пълномощник ми съобщи, че турските политически кръгове негодували, загдето българското правителство нотифицирало на австро-унгарското правителство направеното предложение за мир, но не е счело за нужно да съобщи на турското правителство. Възразих, че това е станало на Софийската гара, гдето министър-председателят е имал разговор с Таалат паша. Генерал Помянковски ми потвърди големите подкрепления, които тръгнали за България. Между другите е и 6-а германска дивизия от Севастопол. Говори се, че тия подкрепления ще командва Макензен.

Снощи и днес продължителни и бурни министерски съвети. Трима от министрите били против Енвер паша и щели да подадат оставка. Досега това не е направено. Като вероятен заместник на Таалат паша се счита Хилми и Тефик паша.

Германци и австрийци са силно възбудени против направеното предложение, без да се иска предварително тяхното съгласие. № 1336.

Полковник Каблешков

[Резолюция: За сведение на Военния министър.
1 октомври 1918 г. (п.): /не се чете/]

Ф. 40, оп. 2, а. е. 909, л. 286. Препис. Машинопис.

253

Шифрована телеграма № 1339 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с позицията на Таалат паша, че нямало да последва примера на България (за сключване на примирие със Съглашенските държави)

Цариград, 29 септември 1918 г.

От изявленията на Талаат паша, направени днес на управляющия легацията господин Пеев, и от дневния си разговор с майор Гинант (шифр. телеграма № 1338) се установява с положителност следното: първо, турското правителство заявило, че засега то остава вярно на Съюза и няма да последва примера на България. Второ, то е решено да продължи борбата. За да парира опасността от едно настъпление на Съглашенските войски, от Бароския залив изпращат се войски на българската граница и Одрин, като се преглеждат и Чаталджанските укрепления. Трето, тия действия имат чисто отбранителен характер, с тях Турция прави едно голямо военно усилие, защото обстановката диктува изпращането свободните сили на Сирия. Четвърто, министерската криза е от чисто вътрешни причини и недоразумения. По всичко изглежда, че кризата е избегната. Германците биха съжалявали за излизането на Джамболат, а биха се радвали за излизането на Кемал, който спъва продоволствието на армията. № 1339.

Полковник Каблешков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 909, л. 291. Препис. Машинопис.

254
Шифрована телеграма от Българската легация в Цариград до Министерството на външните работи и изповеданията с известие за съсредоточаването на турски войски в Източна Тракия

Цариград, 29 септември 1918 г.

Вчера научих от чужди и турски източници съобщението за превозване пехотни и артилерийски войскови части към Узун-Кюпрю, Шаркьой, Родосто и прочие. Военният аташе научи подробности по движението на войсковите части и ги съобщи телеграфически. Възползвах се от днешната среща с великия везир, за да го помоля за осветление по войсковите движения. С голяма готовност Талаат паша ми каза, че известията са верни и че предвид опасността от английски десант в Сарос или Дарданелите, турското Главно командване не могло да не вземело с време нужните мерки. Това се налагало толкова повече, когато вследствие развитието събитията в България, известна част на войските на Четворното съглашение могла да остане свободна за действуване срещу Турция.

Талаат паша ме помоли най-настоятелно веднага да явя на царското правителство, че тия турски военни мерки не са предизвикани от никакви агресивни намерения против България и че следователно не бива да се дава от наша страна никакво преиначено тълкуване.

Пеев

Ф. 40, оп. 2, а. е. 909, л. 296, 297. Препис. Машинопис.

255

Солунско примирие

Солун, 29 септември 1918 г.

1. Незабавно изпразване съгласно една спогодба, която ще последва, окупираните още територии от Гърция и Сърбия. От тия територии не ще се изнесат нито добитък, нито зърнени храни, нито каквито и да било съестни продукти. Никаква повреда няма да бъде направена при заминаването. Българската администрация ще продължава да функционира в частите на България, окупирани понастоящем от съюзниците.

2. Незабавна демобилизация на цялата Българска армия изключва задържането в боен състав на една част от всички родове оръжие, състоящи се от:

3 дивизии от по 16 дружини всяка една,

4 полка кавалерия, които ще бъдат употребени: две дивизии за отбрана на източната граница на България и на Добруджа и една дивизия за пазене на железниците.

3. Складиране в места, които ще се определят от Главното командване. Източните армии на оръжията, мунициите, военните коли, принадлежащи на демобилизираните части, които ще бъдат след това складирани от българските власти под контрола на съюзниците. Конете ще бъдат също предадени на съюзниците.

4. Възвръщането на Гърция военните материали на 4-и гръцки армейски корпус, взети във време на заемането Източна Македония, доколкото те не са били изпратени в Германия.

5. Българските войскови части, намиращи се западно от Скопския меридиан и принадлежащи на 11-а германска армия, ще сложат оръжието и ще се считат до нова заповед военнопленени; офицерите ще запазят оръжието си.

6. Българските военнопленени ще бъдат до сключване на мира употребени за работа в Ориента от съюзните армии, без взаимност по отношение на съюзните военнопленени. Тези последните ще бъдат веднага предадени на съюзните власти, а интернираните граждански лица ще бъдат напълно свободни да се завърнат по домовете си.

7. Германия и Австро-Унгария ще имат срок от четири седмици, за да изтеглят от България войските си и военните си органи. В същия

срок ще трябва да напуснат територията на Царството и дипломатическите и консулските представители на Централните сили, както и техните сънародници.

Заповед за спиране военните действия ще бъде дадена, щом като се подпише настоящата конвенция.

/п./: Андрей Ляпчев /п./: Франше д'Епре*
/п./: генерал [Иван] Луков

Ф. 25, оп. 1, а. е. 27, л. 211–213. Препис. Машинопис.

---

* Командващ Съглашенските сили на Балканския полуостров.

256
Солунско примирие
(тайни членове)

Солун, 29 септември 1918 г.

Тайни членове:

1. Евентуалното преминаване на съюзни военни сили върху българската територия, както и използването железниците, пътищата, водните пътища и пристанищата ще съставляват предмет на една специална конвенция между българското правителство и Главното командване на Източната армия. Преговорите за това ще започнат най-късно в един срок от 8 дена. Те ще засегнат също контрола на телефоните, телеграфите и безжичните телеграфни станции.

2. Известно число стратегически пунктове във вътрешността на българската територия ще бъдат заети от Великите съюзни сили. Тази окупация ще бъде временна и ще служи само за гаранция. Тя няма да даде повод нито за принуждения, нито за произволни реквизиции. Главнокомандващият генерал на Съюзните армии уверява, че без особени обстоятелства София не ще бъде окупирана.

3. Главнокомандващият си запазва правото да изиска в случай на нужда пълното прекратяване на всякакви сношения между България и бившите ѝ съюзници.

4. Отваряне българските пристанища за съюзни и неутрални параходи.

/п./: Андрей Ляпчев /п./: Франше д'Епре
/п./: генерал [Иван] Луков

Ф. 22, оп. 3, а. е. 197, л. 87–109. Препис. Машинопис.

257

Шифрована телеграма № 2066 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия по повод реакцията в Турция от сключеното примирие между България и Съглашенските сили

Б. м., 1 октомври 1918 г.

Правителството и общественото мнение в Турция се намират още под впечатлението на германците за положението на България. Истинското положение на армията е още неясно. Вярва се, че Българската армия, подкрепена от съюзни войски, ще може да поправи положението. Никой не допуща, че България ще сключи сепаративен мир. Направеното предложение било дело на правителството на г-н Малинов. Общественото мнение и болшинството от войската не одобрявало направената постъпка. Във всеки случай турското правителство не изпуща случая да манифестира вярността си на Съюза и готовността си да продължава войната без участието на България. Това заявил днес Таалат паша и на нашия пълномощен министър г-н Колушев.

Не допущам, че турското правителство не знае самата истина. Готовността, която турското правителство изказва да продължава войната, може да се обясни с желанието да се дочака по-благоприятен момент, за да се предложи мир, или с желанието да се подчертае пред германците верността на Турция докрай. Всъщност Турция прекарва една голяма криза; тракийската ѝ граница е лишена от войски, които могат да пристигнат от Кавказ след доста продължително време. Турците се опасяват от едно настъпление на Съглашението откъм Струма, или от един десант на Малоазиатските брегове. Страхът от тая опасност и невъзможността да се парира тя навреме могат да принудят турското правителство да иска мир, за да спаси това, което ѝ още остава.

Правителството не е единодушно; една част от министрите поддържат идеята за мир. В това отношение интересни са мислите, които ми изказа днес зетят на султана и които донасям с № 1335; засега обаче Турция поддържа Съюза и взема мерки за париране на опасността, която може да дойде откъм Сароския залив и българската граница. № 1334.

Полковник Каблешков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 909, л. 293, 293 гр. Препис. Машинопис.

258

Твърде бърза шифрована телеграма № 486 от българския пълномощен министър в Цариград до Министерството на външните работи и изповеданията с известия за продължаващото струпване на турски войски в Източна Тракия

Цариград, 4 октомври 1918 г.

Турската главна квартира продължава пренасяне бързо войски към нашата граница южно от Одрин.

1. До днес изпратени две дружини от 1-и корпус по море в Шаркьой;
2. Две дружини от същия корпус по железницата в Узун Кюпрю;
3. Шест ескадронни батареи от 24-и артилерийски полк;
4. Един полк от 10-а дивизия на параход от Батум в Шаркьой;
5. Днес пристигна параход от Батум с три дружини от 10-а дивизия, стоварени в Сиркеджи, и ще бъдат веднага отправени на военни тренове за Узун Кюпрю. Няколко други параходи се очакват от Батум с цялата 10-а дивизия на път за Цариград и нашата граница. Освен това 37-а дивизия, която бе предназначена за Сирийския фронт и чака по анадолската железница между Хайдар-паша и Измит, получила заповед да се завърне в Цариград и замине за българската граница. Днес тук пристиг-

на първият ешелон с картечници и обози. В Бандерма се очаквали две дивизии от Смирна, които щели да се прехвърлят на Европейския бряг при Шаркьой. Към горните войски трябва да се превозят 46-а и 55-а дивизии, първата разположена южно от Галиполи на Дарданелите, а втората – по сектора Енос–Галиполи, и малки войскови части покрай границата на постоянна служба и допълняющи дружини в Едирне[140]–Лозенград–Узун Кюпрю–Люле Бургас.

Горните сведения съобщени от военния аташе на Щаба на армията считам за дълг да Ви ги съобщя, защото те издават известно настроение, което може да се обърне против нас под подстрекателството на Германия. Тия войски може да се употребят, за да нахлуят и окупират част от нашата територия, даже когато Турция е решена да поиска мир. Между изпратените войскови части лично констатирах присъствието на турски революционери-агитатори от Гюмюрджински и Драмски окръзи, които отиват с намерение да се промъкнат между турското население и да го подканят към въстание и размирие. Научавам се, че в средата на Комитета тук било взето решение да нахлуят и заемат гарата Одрин и линията до Кулели Бургас.

Предвид на това, че турските авантюристи са способни на всичко, върховен отечествен дълг ми е да Ви помоля да вземете нужните мерки бързо, за да се осуети още в първия момент всеки опит и се нанесе заслуженият противоудар.

Раздразнението от турските шовинисти се увеличава от обстоятелството, че смирненският валия получил през Митилин от Атина сведения от гръцкото правителство, че България поискала в Солун да ѝ се признае правото над територията до Мидия–Енос и че предложила на Съглашението войските(?) си от Струмишкия фронт. На тия слухове аз давам най-категорично опровержение, обаче те продължават да се разпространяват и поддържат от тукашните гърци.

Колушев

Вярно,
Началник /п./: /не се чете/

[Резолюция: Да се разпореди 39-и полк да се преведе към турската граница, ако може да се изпрати и 40-и полк. Да се съобщи това на командира на IV армия.]

5 октомври 1918 г. /п./: /не се чете/

Ф. 24, оп. 3, а. е. 71, л. 147, 147 гр. Препис. Машинопис.

259

Шифрована телеграма № 160 от полковник Марков до Щаба на Действащата армия по повод дейността на Комисията за определяне на българо-турската граница по долното течение на река Марица

Софлу, 12 октомври 1918 г.

Утре, 13 октомври, ще се окупира участъкът от Арнаут-кьой до Хаджи-бей-кьой, а комисията ще продължава определянето на границата по̀ на юг. Като се начене от Сараджали-кьой до морето, около 40 километра, Марица се разлива на повече от 2 километра. Днес пак говорих с германския делегат по въпроса за голямото корито на реката. Той ми отговори, че делегатите се опасявали с този въпрос и са искали инструкции, каквито получили днес – да се вземе за основа реката, както е сега приблизително показана в картата. Той ми показа своята карта, на която границата е прокарана на 2 километра приблизително от реката, и така са решили да я прокарат на местността. В такъв случай границата от Сараджали-кьой до морето ще бъде почти фиктивна, защото няколко месеца от годината няма да може да се охранява от нашите погранични постове. Желателно би било още един път да се направят бързи постъпки, за да ни се даде поне много полоса суша на югозапад от Ипсала. Моля копие да се предаде на Министерството на външните работи. № 43.

/п./: полковник Марков

Ф. 40, оп. 2, а. е. 517, л. 43. Препис. Машинопис.

260

Рапорт № 1508 на българския военен аташе в Цариград до помощник-началника на Щаба на Действащата армия с известие за условията на примирието, сключено между Турция и Съглашенските сили

Цариград, 3 януари 1919 г.

РАПОРТ

На № 1856. Представлявам Ви, господин генерал, тук приложените условия на примирието, сключено между Съглашението и Турция.

Прилага се: текстът

Военен аташе
от Генералния щаб
полковник Каблешков

ТАЙНО

УСЛОВИЯТА НА ПРИМИРИЕТО

Сключено между вице-адмирал *Sir Semerset Arthur gough-Galthorpe,* главнокомандующ на британските сили в Средиземно море, от името на британското правителство и Н. превъзходителство РЕУФ БЕЙ, министър на Отоманската марина, Н. превъзходителство РЕШАД ХИКМЕД БЕЙ, държавен подсекретар при Министерството на външните работи, САДУЛЖАХ БЕЙ, подполковник от Генералния щаб, действующи от името на отоманското правителство.

Чл. 1. Отваряне на Дарданелите, Босфора и свободно влизане в Черно море. Заемане от Съглашението на фортовете, разположени до Дарданелите и Босфора.

Чл. 2. Турция ще посочи разположението на всички видове минни заграждения, тръби за хвърляне на торпили и други приспособления за затваряне на турските води; освен това Турция се задължава да помага при разчистването или дигането на минните заграждения, ако това се окаже необходимо.

Чл. 3. Турция е длъжна да съобщи всичко, което тя знае за минните заграждения в Черно море.

Чл. 4. Всички военнопленни на Съглашението, както затворените или интернирани арменци, трябва да бъдат събрани в Цариград, гдето да бъдат предадени на съюзниците без никакви условия.

Чл. 5. Немедлена[141] демобилизация на Турската армия, с изключение на войските, необходими за наблюдение на границите и за поддържане на вътрешния ред. (Числото и дислокацията на тия войски ще се определя после от съюзниците, след обсъждането на въпроса съвместно с отоманското правителство.)

Чл. 6. Предаване на всички военни кораби, които се намират в настоящия момент в турски води, или във водите, окупирани от Турция; тези военни кораби ще бъдат интернирани в означения или означените турски портове, с изключение на малките кораби, които са предназначени за изпълнение на полицейската служба или за друга някоя подобна цел в териториалните води на Турция.

Чл. 7. В случай на положение, което би застрашило безопасността на съюзниците, тези последните ще имат правото да окупират който и да бъде стратегически пункт.

Чл. 8. Свободно използване за съюзните кораби на всички пристанища и стоянки, заети понастоящем от турците, и запрещение за противника да си служи от тия пристанища. Същите условия ще се приложат и за турските търговски кораби в турските териториални води, доколкото те служат за търговски цели или за демобилизацията на армията.

Чл. 9. Използване на всичките удобства за поправка на кораби, които се намират в пристанищата и на арсеналите на Турция.

Чл. 10. Военна окупация от съюзниците на системата тунели в планината ТАУРУС.

Чл. 11. Дадената вече заповед за немедленото оттегляне на турските войски от Северозападна Персия[142] зад старата граница отпреди войната ще бъде турната в изпълнение.

Разпоредено е вече турските войски да изпразнят една част от Южния Кавказ (Транскавказия). Окупираната още част от Транскавказия, която турските войски не са още евакуирали, ще бъде също така изпразнена, ако съюзниците, след изучаването, поискат изпразването ѝ.

Чл. 12 Контрол от страна на съюзниците върху радиотелеграфните станции и телеграфните кабели, с изключение на телеграмите на турското правителство.

Чл. 13. Запрещение да се разрушават военните или търговски плавателни материали.

Чл. 14. След като Турция задоволи нуждите си, тя трябва да улесни купуването на каменни въглища, „mazout“ и други плавателни материали от турски произход. Никой от тия артикули не трябва да бъде експортиран.

Чл. 15. Съюзни офицери ще бъдат поставени да контролират всички железни пътища, включително и оная част от транскавказките железопътни пътища, които се намират понастоящем под контрола на Турция; всички тия железни пътища трябва да се поставят в свободното и пълно разположение на съюзническите власти, като се вземат предвид нуждите на населението. В тая клауза е включено и окупирането на БАТУМ.

Турция няма да се противопостави на окупирането на БАКУ от съюзниците.

Чл. 16. Гарнизоните, които се намират в Хеджас, Асоир, Йемен, Сирия и Месопотамия[143], ще бъдат предадени на най-близкия командуващ Съюзническите войски.

Войските, които се намират в Киликия, с изключение на тия, които са необходими за поддържането на реда при условията, предвидени в чл. 5, ще бъдат оттеглени.

Чл. 17. Предавание на всички турски офицери от Триполитания и Киренайка на най-близкия италиански гарнизон. Турция се задължава да прекъсне снабдяването с каквито и да било средства на ония офицери, които не изпълняват заповедите за сдаване, и да прекъсне всяко съобщение с тях.

Чл. 18. Предаването на всички заети пристанища в Триполитания и Киринайка, включително МИСРАТА[144], на най-близкия съюзнически гарнизон.

Чл. 19. Всички германци и австрийци от марината, както военните и цивилните лица, трябва да напуснат турската територия в срок от един месец; тези от тях, които се намират в отделни области, трябва да напуснат Турция колкото е възможно по-скоро след тоя срок.

Чл. 20. Ще бъдат приведени в изпълнение всички заповеди, които биха били дадени относително снаряжението, въоръжението и бойните припаси, както и за пренасянето на предвидената в чл. 5 демобилизирана част от Отоманската армия.

Чл. 21 Към Министерството на прехраната ще бъдат аташирани представители на съюзниците. На тях трябва да се съобщават всичките необходими за службата им сведения.

Чл. 22. Турските пленници остават в разпореждане на съюзниците. Съюзниците ще разискат въпрос за възможността да се освободят цивилните пленници и тия от военнопленниците, които са преминали вече военната възраст.

Чл. 23 Турция се задължава да прекъсне всякакви отношения с Централните сили.

Чл. 24. В случай на безпорядък в шест армейски вилаета, съюзниците си запазват правото да окупират която и да е част от тия вилаети.

Чл. 25. Неприятелските действия между съюзниците и Турция ще се прекратят в четвъртък, 31 октомври 1918 г., по обед, според местния час.

Подписан в два екземпляра на борда на военния кораб на НЕГО - ВО БРИТАНСКО ВЕЛИЧЕСТВО „АГАМЕМНОМ“ в порта[145] Мудрос на остров Лемнос на 30 октомври 1918 г.

Подписали:
ВИЦЕАДМИРАЛ: *Sir Somerset Arthur Gough-Galthorpe*

ХЮСЕИН РЕУФ
РЕШАД ХИКМЕМ
САДУЛЛАХ

Ф. 23, оп. 2, а. е. 358, л. 82–86. Препис. Машинопис.

ИНДЕКСИ И БЕЛЕЖКИ КЪМ ДОКУМЕНТИТЕ

Индекси

[1] Разбирай Австро-Унгария – бел. ред.

[2] Също.

[3] Също.

[4] Днес Иран – бел. ред.

[5] Разбирай Австро-Унгария. – бел. ред.

[6] Популярно наименование на ръководителите на организацията „Единение и прогрес“, подготвила и извършила Младотурската революция от 1908 г. – бел. ред.

[7] Разбирай Австро-Унгария – бел. ред.

[8] Разбирай Австро-Унгария – бел. ред.

[9] Също.

[10] Пристанище – бел. ред.

[11] Разбирай : Австро-Унгария – бел. ред.

[12] Също.

[13] Успех – бел. ред.

[14] Неуспеха – бел. ред.

[15] Разбирай Австро-Унгария – бел. ред.

[16] Започва – бел. ред.

[17] Посолство – бел. ред.

[18] Гьобен – бел. ред.

[19] Цариград – бел. ред.

[20] Сандерс – бел. ред.

[21] Днес Симеоновград. – бел. ред.

[22] Правилно: Къшла кьой – днес с. Задруга – бел. ред.

[23] Днес гр. Исперих – бел. ред.

[24] Днес с. Долина – бел. ред.

[25] Днес с. Браничево – бел. ред.

[26] Днес с. Стефан Караджа – бел. ред.

[27] Днес с. Върбяне – бел. ред.

[28] Днес с. Войводино – бел. ред.

[29] Днес гара Самоилово – бел. ред.

[30] Днес с. Суворово – бел. ред.

[31] Днес гр.Тервел – бел. ред.

[32] Днес с. Оброчище – бел. ред.

[33] Днес с. Старо село – бел. ред.

[34] Днес с. Шуменци – бел. ред.

[35] Днес с. Царев дол – бел. ред.

[36] Днес с. Главан – бел. ред.

[37] Днес гр. Тервел – бел. ред.
[38] Днес с. Зафирово – бел. ред.
[39] Също – бел. ред.
[40] Така е в текста – бел. ред.
[41] Днес Велико Търново – бел. ред.
[42] Днес гр. Исперих – бел. ред.
[43] Днес гр. Дулово – бел. ред.
[44] Днес Кайнарджа – бел. ред.
[45] Днес Войводата – бел. ред.
[46] Днес с. Никола Козлево – бел. ред.
[47] Днес гр. Тервел – бел. ред.
[48] Днес гр. Добрич – бел. ред.
[49] Днес с. Доброплодно – бел. ред.
[50] Правилно: Казълджилар, днес с. Червенци – бел. ред.
[51] Днес Голяма Смолница – бел. ред.
[52] Днес Паскалево – бел. ред.
[53] Правилно: Матлъмово, днес: с. Ломнище – бел. ред.
[54] Правилно: Мансър, днес Манастирище – бел. ред.
[55] Днес Загорци – бел. ред.
[56] Днес с. Крушари – бел. ред.
[57] Днес с. Бистрец – бел. ред.
[58] Днес с. Коритен – бел-ред.
[59] Днес Манастирци – бел. ред.
[60] Днес Горен извор – бел. ред.
[61] Днес с. Млечен – бел. ред.
[62] Днес Смилец – бел. ред.
[63] Днес с.Веселиново – бел. ред.
[64] Днес Генерал Колево – бел. ред.
[65] Днес с. Добровник – бел. ред.
[66] Днес с. Брестан – бел. ред.
[67] Днес с. Александрово – бел. ред.
[68] Днес с. Балканско – бел. ред.
[69] Правилно Касъмкьой, днес Генерал Тошево – бел. ред.
[70] Днес Кардам – бел. ред.
[71] Днес с. Йовково – бел. ред.
[72] Днес с. Любен Каравелово – бел. ред.
[73] Правилно Гелинджик, днес Димитър Ганево – бел. ред.
[74] Днес гр. Търговище – бел. ред.
[75] Днес Благоево – бел. ред.
[76] Днес Лозница – бел. ред.
[77] Днес Телериг – бел. ред.
[78] Днес с. Златина – бел. ред.
[79] Днес Синдел – бел. ред.
[80] Днес Оряхово – бел. ред.

[81] Днес с. Загорци – бел. ред.
[82] Правилно Арабаджии, днес Коларци – бел. ред.
[83] Днес Загорци – бел. ред.
[84] Днес Маломир, Варненско – бел. ред.
[85] Днес Люляково – бел. ред.
[86] Днес с. Смилец – бел. ред.
[87] Днес с. Загорци – бел. ред.
[88] Днес с.Загорци – бел. ред.
[89] Днес с. Горица – бел. ред.
[90] Днес Люляково – бел. ред.
[91] Днес Ласаково – бел. ред.
[92] Днес с. Загорци – бел. ред.
[93] Правилно Идриз Куюсу, днес с. Момчил – бел. ред.
[94] Днес Малък Поровец – бел. ред.
[95] Влакове. – бел. ред.
[96] Днес Димитър Ганево – бел. ред.
[97] Обяд – бел. ред.
[98] Влака – бел. ред.
[99] Влак – бел. ред.
[100] Влак – бел. ред.
[101] Дружини – бел. ред.
[102] Батальони – бел. ред.
[103] Ескадрони – бел. ред.
[104] извънредно. – бел. ред.
[105] Дружини – бел. ред.
[106] Батальони – бел. ред.
[107] Ескадрони – бел. ред.
[108] Днес гр. Сандански – бел. ред.
[109] Днес Златоград – бел. ред.
[110] Днес Ардино – бел. ред.
[111] Разбирай Египет – бел. ред.
[112] Днес Иран – бел. ред.
[113] Днес Одрин – бел. ред.
[114] Правилно Хайдар, днес Кардам – бел. ред.
[115] Правилно Чобан куюсу, днес с. Пастир – бел. ред.
[116] Днес Петлешково – бел. ред.
[117] Днес Генерал Тошево – бер.ред.
[118] Днес Зографово – бел. ред.
[119] Днес Горен Извор – бел. ред.
[120] Днес с. Антимово – бел. ред.
[121] Днес с. Абрит – бел. ред.
[122] Днес с. Добрин – бел. ред.
[123] Днес с. Белоклас – бел. ред.
[124] Днес с. Йовково – бел. ред.

[125] Днес с. Краище – бел. ред.
[126] Днес с. Дрян – бел. ред.
[127] Правилно Айдънбей, днес с. Светлик – бел. ред.
[128] Днес с. Лозница – бел. ред.
[129] Днес с. Асеновец – бел. ред.
[130] Днес с. Иглика – бел. ред.
[131] Днес с. Божурово – бел. ред.
[132] Правилно Гювенлии, днес с. Гълъбинка – бел. ред.
[133] Днес с. Вълнари – бел. ред.
[134] Днес Аксаково – бел. ред.
[135] Днес Полковник Дяково – бел. ред.
[136] Днес Люляково – бел. ред.
[137] Днес Росица – бел. ред.
[138] Днес Грузия – бел. ред.
[139] Днес Тбилиси – бел. ред.
[140] Днес Одрин – бел. ред.
[141] Незабавна – бел. ред.
[142] Днес Иран – бел. ред.
[143] Днес Ирак – бел. ред.
[144] Днес Египет – бел. ред.
[145] Пристанището – бел. ред.

Бележки

Док 1.

Австро-сръбска война – има се предвид войната между Австро-Унгария и Сърбия, избухнала на 28 юли 1914 г. по повод убийството на австро-унгарския престолонаследник Франц Фердинанд в Сараево и прераснала в следващите дни в Европейска, а след намесата на САЩ и други държави – и в Първата световна война.

Троен съюз – военнополитически съюз между Германия, Австро-Унгария и Италия, оформен през 1879–1882 г. и провъзгласен окончателно през 1888 г. Една от двете главни военнополитически групировки по време на Първата световна война 1914–1918 г. През април 1915 г. от него излиза Италия, но в края на 1914 и през есента на 1915 г. към него се присъединяват Османската империя и България. Разпада се след поражението му в Първата световна война.

Тройно съглашение (Антанта) – военнополитически съюз между Великобритания, Франция и Русия. Оформен през 1904–1907 г. През април 1915 г. към него се присъединява и Италия, а след това – и още други 25 държави, сред които и САЩ. Една от двете главни военни сили по време на Първата световна война. Макар да излиза победител в тази война, след нейния край също престава да съществува.

Енвер паша (1881–1922) – турски военен и държавен деец, генерал. Един от лидерите на младотурската партия „Единение и прогрес“. Участва в подготовката и извършването на Младотурската революция от 1908 г. Участва и в Балканските войни 1912–1913 г. През януари 1913 г. извършва държавен преврат и сваля от власт партията „Свобода и съгласие“. През февруари 1914 г. е назначен за военен министър и началник на Генералния щаб и става най-влиятелната фигура в триумвирата „Енвер паша, Джемал паша и Талаат паша“. Привърженик за въвличането на Османската империя в Първата световна война 1914–1918 г. на страната на Германия и Австро-Унгария. По време на войната е заместник-главнокомандващ и фактически командващ османската армия (формално главнокомандващ е султанът). След поражението на империята в световната война емигрира в Германия. Известно време живее и в Съветска Русия. Убит по време на антисъветски метеж в Средна Азия.

Джемал паша (1872–1922) – турски военен и държавен деец, генерал. Един от лидерите на младотурската партия „Единение и прогрес“. Взима активно участие в подготовката и провеждането на Младотурската революция от 1908 г. Военен губернатор на Истанбул (януари-септември 1913 г.), министър на вътрешните работи (септември 1913–май 1914), морски министър (май 1914–1918 г.). Един от членовете на триумвирата „Енвер паша, Джемал паша и Талаат паша“. Привърженик на въвличането на Османската империя в Първата световна война на страната на Германия и Австро-Унгария. През 1914–1917 г. е командващ турските войски в Сирия и Палестина. След поражението на Османската империя в Първата световна война емигрира в Германия, откъдето след това се прехвърля в

Швейцария. През 1920 г. е военен съветник в Афганистан. Убит в Тбилиси от член на арменска организация. Автор на мемоари.

Руският цар – има се предвид император Николай II.

Док. 2.

Васил Радославов (1854–1929) – политически и държавен деец. Завършва право с докторат в Хайделберг (Германия) през 1882 г. След завръщането си в България се включва в политическия живот на Източна Румелия. От 1885 г. продължава политическата си дейност и в Княжество България. Член на старата Либерална партия. От 1886 г., след детронирането на княз Александър I Батенберг, е политически съмишленик на Ст. Стамболов. По-късно (1887 г.) настъпва разрив в отношенията между двамата и Радославов основава своя политическа формация под името Либерална партия (Радослависти), която възглавява до края на Първата световна война (1918 г.). Заема и отговорни държавни постове: министър на вътрешните работи (12–16 август 1886 г.), министър-председател и министър на вътрешните работи (август 1886–юни 1887), министър на правосъдието (май–септември 1894 г.), министър на народното просвещение (септември–декември 1894 г.), на вътрешните работи (януари 1899–ноември 1900), отново министър-председател (юли 1913–юни 1918 г.) и министър на вътрешните работи (юли–декември 1913 г.) и на външните работи и изповеданията (декември 1913–юни 1918). След поражението на България в Първата световна война емигрира в Германия, където остава да живее до края на живота си.

Тодор Марков (1870–неизв.) военен деец и дипломат. Роден в гр. Хисар. Завършва Военното училище в София и Генералщабна академия. Постъпва на служба в Българската армия през 1891 г. Повишен в чин полковник на 1 ноември 1913 г. Достига до чин генерал. По време и след края на Първата световна война заема дипломатически постове в Турция.

Док. 3

Лиман фон Зандерс, Ото (1855–1929) – германски военен деец, генерал. В навечерието на Първата световна война е назначен за ръководител на германската военна мисия в Османската империя. След въвличането на империята в световната война е командващ Първа армия (1914 г.) и Пета армия (1915 г.). През 1918 г. командва турските войски на Сирийския фронт. Автор на мемоарното съчинение „Пет години в Турция" (1920 г.).

Док. 4.

Мехмед Талаат бей (1874–1921) – турски политически и държавен деец. Един от лидерите на „Единение и прогрес". Взима активно участие в Младотурската революция от 1908 г., след победата на която е назначен за министър на вътрешните работи и на пощите и телеграфите. От февруари 1917 до октомври 1918 г. е велик везир. Член на триумвирата „Енвер паша, Джамал паша и Талаат паша". След поражението на Османската империя в Първата световна война емигрира в Германия. Убит от арменски студент.

Док. 5.

Тодор Марков – вж. док. 2.

Док. 6.

Мехмед Решад (1844–1918) – османски султан (1909–1918). Син на султан Абдул Меджид и брат на султан Мурад V и на султан Абдул Хамид II. По време на неговото царуване фактическата власт в империята се намира в ръцете на триумвирата „Енвер паша, Джемал паша и Талаат паша“.

Док. 8.

Фон дер Голц, барон Колман (1843–1916) – германски военен деец, генерал. Реорганизатор на Османската армия до Балканската война (1912–1913). След въвличането на Османската империя в Първата световна война командва отначало Първа, а след това и Шеста турска армия. Автор на съчинението „Въоръжената нация“.

Док. 9.

Фердинанд Сакс Кобург Готски (1861–1948) – немски принц, български княз (1887–1908) и цар (1908–1918). Принуден да абдикира от българския престол, през есента на 1918 г. напуска пределите на страната ни и до края на живота си живее в родовото си имение Кобург (Германия).

Попов, Христо Г. (1858–1951) – военен и държавен деец. Роден в Шумен. Завършва Военното училище в София и Генералщабна академия в Русия. Участва в Сръбско-българлската война (1885 г.) като командир на Първи пехотен софийски полк и в разгрома на детронаторите на княз Александър I Батенберг (август 1886 г.). През 1889 г. е принуден да напусне армията. Завършва право в Швейцария и работи като адвокат. Включва се и в общественополитическия живот на страната. Един от близките сподвижници на д-р В.Радославов. По време на радослависткия режим (1899–1900) е кмет на столицата. Участва като офицер в Балканската война (1912–1913). Министър на вътрешните работи и народното здраве в правителството на д-р В. Радославов (1915–1916).

Пешев, Петър Ив. (1858–1931) – юрист, политически и държавен деец. Роден в гр. Севлиево. Брат на Стефан Пешев – активен участник в националнореволюционната борба на българския народ, обесен след потушаването на Априлското въстание през 1876 г. Завършва право в Москва. След завръщането си в страната работи като адвокат и съдебен магистрат. Член на Либералната (Радославистка) партия и един от най-близките сподвижници на д-р В.Радославов. Заема и отговорни държавни постове – министър на правосъдието (септември–декември 1894 г. и януари 1899–ноември 1900) и на народното просвещение (септември 1913–юни 1918).

Тончев, Димитър (1859–1937) – юрист, политически и държавен деец. Роден в гр.Калофер. Завършва право в Одеса. Член на Либералната партия, а от лятото на 1887 г. – един от близките сподвижници на д-р В. Радославов. През 1904 г. напуска неговата партия и основава своя политическа формация – Младолибералната партия. Заема и отговорни държавни постове – министър на правосъдието (16–26 август 1886 г.), председател на III Велико народно събрание (1887 г.) и на V обикновено народно събрание (1887–1888), отново министър на правосъдието (1888–1891), на търговията и земеделието (май–октомври 1894), на обществените сгради, пътищата и съобщенията (1899–ноември 1900), на външните работи и изповеданията (ноември 1900–януари 1901) и на финансите (юли 1913–юни 1918).

Попов, Христо Ив. (1862–1933) – юрист, политически и държавен деец. Роден в с. Иваново, Вардарска Македония. Завършва право и работи като адвокат. Член на Либералната партия (Радослависти). Министър на правосъдието в кабинета на д-р В.Радославов (юли 1913–юни 1918).

Найденов, Калин (1865–1925) – военен и държавен деец, генерал. Роден в с. Широка лъка, Смолянско. Завършва Военното училище в София. Участва в Сръбско-българската война (1885 г.) и в Балканските войни (1912–1913). Инспектор на Артилерията (1913–1915).Военен министър (1915–1918).

Бакалов, Жечо (неизв.–1921) – юрист, политически и държавен деец. Член на Либералната партия (Радослависти), а от 1904 г. – на Младолибералната партия. Заема и отговорни държавни постове: председател на X обикновено народно събрание (1899–1900) и минитър на търговията, промишлеността и труда (юли 1913–юни 1918).

Динчев, Петър (1857–неизв.) – юрист, политически и държавен деец. Роден в с. Любеново, Първомайско. Завършва право с докторат в Прага. Член на Либералната партия (Радослависти). Заема и отговорни държавни постове – министър на обществените сгради, пътищата и благоустойството (юли–септември 1913) и на земеделието и държавните имоти (септември 1913–юни 1918).

Петков, Добри (1859–1932) – военен, политически и държавен деец. Роден в с. Церева кория, Великотърновско. Завършва Военното училище в София. Участва в Сръбско-българската война (1885 г.). Напуска армията като подполковник (1895 г.) и се включва в обществено-политическия живот на страната. Един от видните дейци на Народнолибералната партия. Заема и отговорни държавни постове – председател на XIII обикновено народно събрание (1907–1908) и министър на обществените сгради, пътищата и благоустройството (септември 1913–юни 1918).

Апостолов, Никола (1866–1952) – юрист, политически и държавен деец. Роден в с. Пътеле (Македония). Завършва право в Тулуза (Франция). Член на Народнолибералната партия и един от видните ѝ дейци в началото на XX в. Заема и отговорни държавни постове – министър на народното просвещение (1907–1908) и на железниците, пощите и телеграфите (септември 1913–юни 1918).

Радославов, В. – вж. док. 2.

Липсва подписът на Т. Марков.

Док. 10.

Жостов, Константин (1867–1916) – военен деец, генерал. Роден в с. Гайтаниново, Неврокопско (дн. Благоевградска област). Завършва Военното училище в София и Висше артилерийско училище във Виена. Участва в Сръбско-българската война (1885 г.) и в Балканската война (1912–1913). Началник-щаб на Действащата армия.

Док. 11.

Стефан Панайотов Белов (1860–1931) – военен деец. Роден в Сливен. Завършва Военното училище в София и Военноартилерийска академия в Русия. Участва в Сръбско-българската война (1885 г.) Един от детронаторите на княз Александър I Батенберг (1886 г.), след контрапреврата емигрира в Русия. Завръща се в България (1898 г.) и продължава службата си в армията. От 1905 г. е началник на Софийския арсенал. По-късно е инспектор на артилерията. Достига до чин генерал-майор.

Док. 12.

Кирков, Димитър (1861– неизв.) – военен деец, генерал. Роден в гр.София. Постъпва на служба в Българската армия (1881 г.).

Док. 13.

Кирков, Константин (1869–1920) – военен деец, генерал. Роден в Плевен. Завършва Военното училище в София и Висша артилерийска школа в Торино (Италия). По време на Междусъюзническата война 1913 г. е началник на артилерията във Видинската крепост и участва в отбраната на града срещу сръбските войски. През Първата световна война (1914–1918) е началник на флота и остава на тази длъжност до 1920 г.

Док. 16.

Полк. Белов – вж. док. 11.

Тошков, Христо (1878–1924) – военен деец, майор. Роден в гр. Калофер. Завършва Военното училище в София. Постъпва на служба в Българската армия през 1899 г. Достига до чин полковник (1920 г.).

Док. 18.

Полк. Белов – вж. док. 11.

Док. 19.

Полк. Марков – вж. док. 2.

Док. 20.

Полк. Белов – вж. док. 11.

Док. 21.

Полк. Марков – вж. док. 2.

Док. 22.

Полк. Белов – вж. док. 11.

Док. 23.

Полк. Марков – вж. док. 2.

Док. 24.

Полк. Белов – вж. док. 11.

Док. 25.

Енвер паша – вж. док. 1.

Док. 26.

Георги Тодоров (1858–1934) – военен деец, генерал от пехотата. Роден в Болград, Бесарабия. Брат на акад. Александър Тодоров – Балан. По време на Руско-турската освободителна война (1877–1878) е в състава на Българското опълчение. След Освобождението завършва Военното училище в София и Генералщабна академия в С. Петербург. Участва като офицер в Сръбско-българската война (1885 г.). През следващите години заема командни длъжности в Българската армия – от командир на полк до началник на VII пехотна рилска дивизия. Участва в Балканската и Междусъюзническата война (1912–1913). След въвличането на България в Първата световна война отначало е командващ II армия, а от 1917 г. – на III армия. В края на войната замества генерал Никола Жеков като главнокомандващ Действащата армия. Демобилизиран през 1919 г. Автор на мемоарни съчинения.

Док. 27.

Фалкенхайн, Ерих (1861–1922) – германски военен и държавен деец, генерал от пехотата. Военен министър (1913–1914), от септември 1914 г. е началник на Генералния щаб (до август 1916 г.). По-късно е командващ IX германска армия. През 1917 г. е командващ германските войски в Османската империя. От началото на 1918 г. е командващ X германска армия. Минава в оставка през 1919 г.

Лиман фон Зандерс, Ото – вж. док. 3.

Ганчев, Петър (1874–неизв.) – военен деец, полковник. Роден в гр. Търново. Завършва Генералщабна академия. Постъпва на служба в Българската армия (1893 г.). Служи като офицер за поръчки в Щаба на армията, военен аташе в Берлин. След въвличането на България в Първата световна война е назначен за военен представител в Германската главна квартира. Достига до чин генерал-майор (1918 г.).

Док. 28.

Лудендорф, Ерих (1865–1937) – германски военен деец, генерал-фелдмаршал. Началник на Оперативния отдел на Генералния щаб (1908–1912). След избухването на Първата световна война отначало е началник-щаб на VIII армия, а по-късно – началник-щаб на германските войски на Източния фронт. От август 1916 до октомври 1918 г. е фактически ръководител на Върховното командване на германската армия. Подава оставка на 28 октомври 1918 г. Участва в бунта на Кап (1920 г.) и в опита за преврат, организиран от Адолф Хитлер (ноември 1923 г.). Автор на мемоарното съчинение „Моите спомени за войната 1914–1918 г.“ (в 2 тома, 1923–1924 г.).

Енвер паша – вж. док. 1.

Белов – вж. док. 11.

Ангелов, Ангел Иванов (1872–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Севлиево. Завършва Артилерийска академия в Русия. Постъпва на служба в Българската армия (1891 г.). Достига до чин генерал-майор (1936 г.).

Док. 29.

Марков, Тодор – вж. док. 2.

Колев, Иван (1861–1917) – военен деец, генерал-лейтенант. Роден в с. Бановка, Бесарабия. Участва като доброволец в Сръбско-българската война (1885 г.) Завършва Военното училище в София и Военна академия в Торино (Италия). През Балканската война (1912–1913) е началник-щаб на III армия, а през Междусъюзническата война (1913 г.) – на V армия. След въвличането на България в Първата световна война отначало е инспектор на Конницата, а след това – командир на Конната дивизия.

Стойков, Иван (1866–1925) – военен деец, полковник. Роден в с. Гайтанинно, Неврокопско (дн. Благоевградска област). Завършва Военното училище в София и Генералщабна академия. Достига до чин генерал-майор (1917 г.). Убит по време на атентата в столичната катедрала „Св. Неделя“ (април 1925 г.).

Док. 30.

Азманов, Димитър (1879–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в Стара Загора. След въвличането на България в Първата световна война е военен аташе в Османската империя. По-късно е командир на полк. Достига до чин полковник (1918 г.).

Жостов, Константин – вж. док. 10.

Док. 31.

Фалкенхайн – вж. док. 27.

Жеков, Никола (1864–1948) – военен и държавен деец, генерал от пехотата. Роден в Сливен. Участва като доброволец в Сръбско-българската война (1885 г.) Завършва Военното училище в София и Военна академия в Торино (Италия). През Балканската война (1912–1913) е началник-щаб на II армия. Военен министър (5 август–1 октомври 1915 г.). След въвличането на България в Първата световна война е назначен за главнокомандващ Българската армия. В последните месеци от участието на България в световната война, поради заболяване, функциите му са поети от генерал от пехотата Георги Тодоров.

Антанта – вж. док. 1.

Енвер паша – вж. док. 1.

Док. 32.

Фалкенхайн – вж. док. 27.

Енвер паша – вж. док. 1.

Полк. Ганчев – вж. док. 27.

Док. 33.

Фалкенхайн – вж. док. 27.

Жеков, Никола – вж. док. 30.

Манолов, Александър (1879–неизв.) – военен деец, майор. Роден в София. Постъпва на служба в Българската армия (1900 г.). Достига до чин полковник (1919 г.).

Съглашението – вж. док. 1.

Док. 34.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Фалкенхайн – вж. док. 27.

Константин (1868–1923) – гръцки крал (1913–1917 и 1920–1922). Син на крал Георги I. Участва в Междусъюзническата война (1913 г.). По време на Първата световна война (1914–1918) заради отрицателното му отношение към Съглашението е принуден да абдикира в полза на сина си Александър. След неговата неочаквана смърт през 1920 г. отново се възкачва на гръцкия престол. Принуден да абдикира повторно след поражението на гръцката интервенция в Мала Азия (есента на 1922 г.) в полза на другия си син Георги. Оттегля се в Палермо (Италия), където остава да живее до края на живота си.

Антантата – вж. док. 1.

Венизелос, Елефтериос (1864–1936) – гръцки политически и държавен деец. Основател и лидер на Либералната партия. Назначаван многократно за министър и министър-председател. След избухване на Първата световна война е привърженик на участето на Гърция на страната на Антантата.

Макензен, Август (1849–1945) – германски военен деец, генерал-фелд-маршал. След избухването на Първата световна война (1914–1918) е командващ 17-и германски корпус. От ноември 1914 г. е командващ IX германска армия, а от април 1915 г. – на XI армия. От есента на 1915 г. е командващ германските войски в Сърбия, а от юли 1916 г. – армейската група в Добруджа. През януари 1917 г. е назначен за командващ окупационните войски на Централните сили в Румъния. Минава в оставка (1920 г.).

Док. 35.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Фалкенхайн – вж. док. 27.

Ганчев, Петър – вж. док. 27.

Енвер паша – вж. док. 1

Док. 36.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Антантата – вж. док. 1.

Централните сили – вж. док. 1.

Док. 37.

Радославов, В. – вж. док. 2.

Док. 38.

Сапунаров, Михаил (1867–неизв.) – военен деец, полковник. Роден в гр. Сливен. Постъпва в Българската армия (1895 г.). Достига до чин генерал-майор (1918 г.).

Док. 39.

Фалкенхайн – вж. док. 27.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Док. 40.

Ганчев, Петър – вж. док. 27.

Макензен – вж. док. 34.

Фалкенхайн – вж. док. 27.

Док. 41.

Ганчев, Петър – вж. док. 27.

Луков, Иван (1871–1926) – военен деец, полковник. Роден в Габрово. Завършва Военното училище в София и Генералщабна академия. Постъпва на служба в Българската армия (1891 г.). След въвличането на България в Първата световна война е командващ армия и помощник на началник-щаба на Действащата армия. Участва като член на българската делегация при подписване на Солунското примирие (29 септември 1918 г.). Достига до чин генерал-майор (1917 г.).

Док. 42.

Макензен – вж. док. 34.

Касъров, Георги (1870–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в Цариград. Постъпва в Българската армия (1889 г.). Достига до чин полковник (1917 г.).

Тошев, Стефан (1859–1924) – военен деец, генерал от пехотата. По време но Руско-турската освободителна война (1877–1878) е в състава на Българското опълчение. След Освобождението завършва Военното училище в София. Участва като офицер в Сръбско-българската война (1885 г.) и Балканската война (1912–1913). След въвличането на България в Първата световна война е командващ III армия, с която се отличава в боевете на Добруджанския фронт (1916 г.). Военен губернатор в Македония (1916–1918). Преди края на участието на България в Първата световна война е командващ IV армия.

Попов, Алекси (1870–неизв.) – военен деец, полковник. Роден в гр. Малко Търново. Завършва Военното училище в София. Постъпва на служба в Българската армия (1892 г.). Достига до чин генерал-майор (1918 г.).

Док. 43.

Букурещки договор – мирен договор, наложен на България след поражението ѝ в Междусъюзническата война (1913 г.). Подписан на 28 юли в румънската столица от Сърбия, Гърция, Черна гора и Румъния, от една страна, и от България – от друга. Според него Румъния получава Южна Добруджа, Сърбия – Вардарска Македония (с изключение на гр. Струмица и неговата околност), а Гърция – Егейска Македония.

Общоевропейска война – наименование на Първата световна война (1914–1918) до намесата в нея на САЩ и другите държави извън Европейския континент.

Док. 44.

Радославов, Васил – вж. док. 2.

Енвер паша – вж. док. 1.

Док. 46.

Макензен – вж. док. 34.

Дочев, Коста (1880–неизв.) – военен деец, майор. Роден в Шумен. Постъпва в Българската армия през 1900 г. Достига до чин полковник (1920 г.).

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Енвер паша – вж. док. 1.

Док. 48.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Енвер, паша – вж. док. 1.

Док. 50.

Централни сили – вж. док. 1.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Хинденбург, Паул (1847–1934) – германски военен и държавен деец, генерал-фелдмаршал. Участник в Австро-пруската (1866 г.) и Френско-пруската война (1870–1871). След избухването на Първата световна война (1914–1918) е командващ VIII германска армия (август–ноември 1914 г.) и на германските войски на Източния фронт (ноември 1914–август 1916). Началник на Генералния щаб на Германската армия (ноември 1916–1918). Президент на Германия (1925–1934). На 30 януари 1933 г. предава властта на Адолф Хитлер.

Фон Конрад (Конрад фон Хетцендроф, Франц) (1852–1925) – граф, австро-унгарски военен деец, генерал-фелдмаршал. Началник на Генералния щаб на Австро-унгарската армия (от 1908 г.). След избухването на Първата световна война (1914–1918) е фактически главнокомандващ Австро-унгарската армия. През март

1917 г., заради някои различия с новия австро-унгарски император Карл I, е преместен като командващ австро-унгарските войски на Югозападния фронт, на който пост остава до август 1918 г. Автор на военни мемоари в 5 тома.

Енвер паша – вж. док. 1.

Док. 52.

Макензен – вж. док. 34.

Колушев, Недялко (1870–неизв.) – дипломат. Управляващ Българската легация в Черна гора (ноември 1906–юли 1907), дипломатически агент (юли 1907–ноември 1910) и пълномощен министър (ноември 1910–декември 1914). Управляващ Българската легация в Османската империя (декември 1914–ноември 1916) и пълномощен министър в Цариград (ноември 1916–ноември 1918).

Док. 53.

Енвер паша – вж. док. 1.

Хинденбург, П. – вж. док. 51.

Ганчев, Петър – вж. док. 27.

Док. 54.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Хинденбург, П. – вж. док. 51.

Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 55.

Макензен – вж. док. 34.

Док. 56.

Макензен – вж. док. 34.

Док. 57.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Енвер паша – вж. док. 1.

Док. 58.

Луков, Иван – вж. док. 41.

Георгиев, Георги Григоров (1869–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Сливен. Постъпва в Българската армия (1889 г.). Достига до чин полковник (1917 г.).

Док. 59.

Енвер паша – вж. док. 1.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Док. 61.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Док. 62.

Дочев, Коста – вж. док. 47.

Док. 63.

Дочев, Коста – вж. док. 47.
Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 64.

Ганчев, Петър – вж. док. 27.
Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 65.

Ганчев, Петър – вж. док. 27.

Док. 67.

Иванов – военен деец, полковник. Липсват други сведения за него.

Док. 69.

Герганов, Драгомир (1874–неизв.) – военен деец. Роден в гр. Търново (дн. Велико Търново). Постъпва на служба в Българската армия (1901 г.).

Богданов, Димитър (1884–1921) – военен деец. Роден в гр. Чепеларе. Постъпва на служба в Българската армия (1903 г.).

Док. 71.

Тошев, Стефан – вж. док. 42.
Попов, Алекси – вж. док. 42.

Док. 72.

Тошев, Стефан – вж. док. 42.

Док. 73.

Попов, Алекси – вж. док. 42.

Док. 74.

Азманов, Димитър – вж. док. 30.

Док. 75.

Азманов, Димитър – вж. док. 30.

Док. 76.

Попов, Алекси – вж. док. 42.

Док. 77.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Док. 78.

Азманов, Димитър – вж. док. 30.

Док. 79.

Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 81.

Георгиев Георги – вж. док. 58.

Док. 82.

Кантарджиев, Тодор (1861–неизв.) – военен деец, генерал-майор. Роден в гр. Самоков. Завършва Генералщабна академия. Постъпва в Българската армия (1884 г.). Достига до чин генерал-лейтенант.

Попов, Христо Рачев (1859–неизв.) – военен деец, генерал-майор. Роден в с. Кара Арнаут (дн. Голям извор), Разградско. Завършва Генералщабна академия. Постъпва на служба в Българската армия (1892 г.). Достига до чин генерал-лейтенант (1919 г.).

Василев, Славейко (1879–1944) – военен и държавен деец, полковник. Роден в с. Ветрен, Пазарджишко. Завършва Военно училище в София и Генералщабна академия в С. Петербург. Участва като офицер в Балканската война (1912–1913) и в Първата световна война (1915–1918). Един от ръководните дейци на Военния съюз. Участва и в основаването на организацията Народен сговор. Включва се активно в подготовката и извършването на държавния преврат от 9 юни 1923 г. Потушава Юнското въстание от 1923 г. в Пазарджишкия край. През август 1923 г. влиза в редовете на Демократическия сговор и е сред ръководните му дейци. Избиран неколкократно за депутат в Народното събрание. Министър на обществените сгради, пътищата и благоустройството (януари 1926–май 1930 и юни – септември 1944 г.). Завършва живота си със самоубийство.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Док. 84.

Тошев, Стефан – вж. док. 42.

Док. 85.

Тошев, Стефан – вж. док. 42.

Док. 86.

Гиков, Стефан (1875–1930) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Карлово. Завършва Генералщабна академия. Постъпва на служба в Българската армия (1897 г.). Достига до чин генерал-лейтенант (1918 г.).

Док. 87.

Тошев, Стефан – вж. док. 42.

Док. 88.

Гиков, Стефан – вж. док. 86.

Док. 89.

Тошев, Стефан – вж. док. 42.

Док. 90.

Попов, Алекси – вж. док. 42.

Док. 92.

Тошев, Стефан – вж. док. 42.

Док. 93.

Тошев, Стефан – вж. док. 42.

Док. 94

Тошев, Стефан – вж. док. 42.

Док. 95.

Тошев, Стефан – вж. док. 42.

Док. 97.

Попов, Алекси – вж. док. 42.

Док. 98.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Док. 99.

Тошев, Стефан – вж. док. 42.

Док. 100.

Тошев, Стефан – вж. док. 42.
Кантарджиев, Тодор – вж. док. 82.

Док. 101.

Тошев, Стефан – вж. док. 42.
Макензен – вж. док. 34.

Док. 102.

Фердинанд I – вж. док. 9.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Док. 105.

Тошев, Стефан – вж. док. 42.

Док. 107.

Кънев, Иван (1869–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Габрово. Завършва Военното училище в София. Постъпва в Българската армия (1889 г.). Достига до чин полковник (1918 г.).

Док. 108.

Енвер паша – вж. док. 1.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Тодоров, Георги – вж. док. 26.

Петров, Иван (1869–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в Търново (дн. Велико Търново). Постъпва в Българската армия (1892 г.). Достига до чин полковник (1917 г.).

Нерезов, Стефан (1867–1925) – военен деец, генерал от пехотата. Роден в гр. Севлиево. Участва като доброволец в Сръбско-българската война (1885 г.). След войната завършва Военното училище в София. През Балканската война (1912–1913) е началник на Оперативния отдел и помощник-началник-щаб на Българската армия. По време на Междусъюзническата война (1913 г.) е изпълняващ длъжността началник-щаб на Българската армия. Командир на 2-ра бригада (1913–1915). След въвличането на България в Първата световна война заема същата длъжност и участва в сраженията със съглашенските войски на Македонския фронт. От началото на 1916 г. е командващ III армия. В края на декември 1917 г. е назначен за началник на Моравската военно-инспекционна област. От юли 1918 г. поема командването на I армия. Началник-щаб на Българската армия (1919–1920). Загива по време на атентата в столичната катедрала „Св. Неделя“ (април 1925 г.).

Док. 110.

Брадистилов, Стою (1863–неизв.) – военен деец, генерал-майор. Роден в гр. Панагюрище. Завършва Военна академия. Постъпва в Българската армия (1884 г.). Достига до чин генерал-лейтенант (1920 г.).

Док. 111.

Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 112.

Лудендорф – вж. док. 28.

Док. 113.

Христов, Атанас (1879–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Копривщица. Завършва Военното училище в София и Генералщабна академия. Достига до чин генерал-майор (1924 г.).

Аврамов, Кантантин (1872–неизв.) – военен деец, капитан. Роден в гр. Калофер. Постъпва в Българската армия (1909 г.). Достига до чин полковник (1930 г.).

Димов, Александър (1882–неизв.) – военен деец, поручик. Роден в гр. Елена. Завършва Школата за запасни офицери. Достига до чин капитан (1918 г.).

Красновски, Иван (1883–неизв.) – военен деец, поручик. Роден в гр. Пазарджик. Завършва Школата за запасни офицери. Достига до чин капитан (1919 г.).

Райнов, Вичо (1888–неизв.) – военен деец, поручик. Роден в гр. Шумен. Достига до чин капитан (1917 г.).

Док. 114.

Енвер паша – вж. док. 1.

Нерезов, Стефан – вж. док. 108.

Фон Белов, Фриц (1853–неизв.) – германски военен деец, генерал. След избухването на Първата световна война отначало е командващ армия, а после и група армии.

Енчев, Перикъл (1862–неизв.) – военен деец, генерал-майор. Роден в гр. Тулча (Северна Добруджа). Постъпва в Българската армия (1883 г.).

Макензен – вж. док. 34.

Кратунков, Георги (1873–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Ямбол. Завършва Генералщабна академия. Постъпва в Българската армия (1898 г.). Достига до чин генерал-майор (1923 г.).

Протогеров, Александър (1867–1928) – военен деец, генерал-лейтенант. Роден в гр. Охрид (дн. Република Македония). Завършва Военното училище в София. Участва дейно в националнореволюционната борба на поробените ни сънародници отвъд Рила и Родопите. Член на ЦК на ВМОРО (1915 г.). През Балканските войни (1912–1913) е командир на бригада в Македоноодринското опълчение. Участва като офицер и в Първата световна война. Началник на Моравската военно-инспекционна област (1917 г.). Директор на Дирекцията за социални грижи и обществена предвидливост (1917–1918). След избухването на Войнишкото въстание (септември 1918 г.) е назначен за комендант на столицата и потушава настъплението на въстаниците към нея в края на септември 1918 г. След световната война участва във възстановяването на ВМРО и отново е член на нейния ЦК. Обявява се против външната политика на правителството на БЗНС (1919–1923). Подкрепя установения след преврата от 9 юни 1923 г. сговористки режим. През пролетта на 1924 г. заедно с другите двама членове на ЦК подписва Майския манифест между ВМРО и Балканската комунистическа федерация във Виена. Под натиска на сговористкото правителство през лятото на 1924 г. се отказва от подписа си. Убит в София по нареждане на Иван Михайлов.

Азманов, Димитър – вж. док. 30.

Док. 115.

Азманов, Димитър – вж. док. 30.

Док. 116.

Нерезов, Стефан – вж. док. 108.

Док. 118.

Фон Белов – вж. док. 114.
Азманов, Димитър – вж. док. 30.
Енвер паша – вж. док. 1.
Макензен – вж. док. 34.
Протогеров, Александър – вж. док. 114.
Колушев, Недялко – вж. док. 52.

Док. 119.

Нерезов, Стефан – вж. док. 108.

Док. 120.

Енвер паша – вж. док. 1.
Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 123.

Макензен – вж. док. 34.
Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 124.

Тодоров, Георги – вж. док. 26.

Цветков, Александър (1869–неизв.) – военен деец, полковник. Роден в гр. Клисура. Завършва Военното училище в София и Генералщабна академия. Постъпва в Българската армия (1894 г.). След въвличането на България в Първата световна война е началник-щаб на 2-ра дивизия, а по-късно е началник-щаб на I армия. Достига до чин генерал-майор (1917 г.). Демобилизиран (1919 г.).

Док. 126.

Русев, Иван (1872–1945) – военен и държавен деец, генерал-майор. Роден в гр. Шумен. Завършва Военното училище в София и Генералщабна академия в Санкт Петербург. Участва като офицер в Балканските войни (1912–1913) и в Първата световна война, заемайки различни командни постове, достигайки до командир на дивизия. След световната война се демобилизира. Един от ръководните дейци но Военния съюз и организацията Народен сговор. След преврата от 9 юни 1923 г. е министър на вътрешните работи и народното здраве (до януари 1926 г.). Избиран неколкократно за депутат в Народното събрание. Осъден на смърт от Народния съд и екзекутиран.

Вълков, Иван (1875–1962) – военен и държавен деец, дипломат, генерал-лейтенант. Роден в гр. Казанлък. Завършва Военното училище в София и Генералщабна академия в Санкт Петербург. Участва като офицер в Балканските войни (1912–1913) и в Първата световна война (1915–1918), заемайки различни длъжности. След края на Първата световна война е началник на Картографския институт. Един от ръководните дейци на Военния съюз. Взима дейно участие в подготовката и извършването на преврата от 9 юли 1923 г. Военен министър (юни 1923– януари 1929). Пълномощен министър в Рим (1929–1934). През 1954 г. е осъден на смърт; поради напредналата му възраст, присъдата е заменена с доживотен затвор. Умира в Старозагорския затвор.

Манов, Георги (1864–неизв.) – военен деец, полковник. Роден в гр. Пирот (дн. в Сърбия). Завършва Военното училище в София. По време на Балканската война (1912–1913) е командир на 5-и артилерийски полк. След въвличането на България в Първата световна война е командир на 4-та артилерийска бригада, а по-късно – началник на артилерията в I армия. Достига до чин генерал-майор (1918 г.).

Дървингов, Петър (1875–1958) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Кукуш, Егейска Македония (дн. в Гърция). Завършва Военното училище в София и Военна академия в Торино (Италия). Участва в македоно-одринското революционно движение. Един от организаторите на Македоно-одринското опълчение. Като офицер заема различни длъжности – от командир на полк до началник-щаб на Моравската военноинспекционна област. Достига до чин полковник (1917 г.). Автор на исторически и мемоарни съчинения.

Силяновски, Васил (1870–неизв.) – военен деец, полковник. Роден в гр. Крушово (дн. в Република Македония). Завършва Военното училище в София. Постъпва в Българската армия (1890 г.). Достига до чин генерал-майор (1935 г.).

Киров, Кръстю (1866–неизв.) – военен деец, полковник. Роден в Русе. Завършва Военното училище в София. През Балканските войни (1912–1913) е дружинен командир в 37-и пехотен пирински полк. След въвличането на България в Първата световна война е командир на 13-и пехотен рилски полк (1915–1917), след което е командир на 1-ва бригада от 4-та пехотна преславска дивизия.

Стоилков, Георги (1881–неизв.) – военен деец, майор. Роден в гр. Ярловци, Трънско (дн. Пернишка област). Постъпва в Българската армия (1902). Достига до чин полковник (1925).

Христов, Христо К. (1880–неизв.) – военен деец, майор. Роден в гр. Елена. Завършил Военното училище в София. Постъпва в Българската армия (1902 г.). Достига до чин генерал-майор (1928 г.).

Ватев, Атанас (1881–1967) – военен и държавен деец, майор. Роден в гр. Ловеч. Завършва Военното училище в София. Участва като офицер в Балканските войни (1912–1913) и в Пръвата световна война (1915–1918). След световната война заема различни командни длъжности. Председател на Централното управление на Военния съюз (1932–1934). Военен министър (9–19 май 1934 г.).

Константинов, Асен (1874–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в Букурещ. Завършва Военната академия в Русия. Постъпва в Българската армия (1895 г.). Достига до чин генерал-майор (1936 г.).

Станчев, Кирил (1895–1968) – военен деец, подпоручик. Роден в гр. Кюстендил. Завършва Военното училище. Участва като офицер в Първата световна война (1915–1918). След Световната война е един от ръководните дейци на Военния съюз. Достига до чин генерал-лейтенант. Заради участие в антимонархически заговор (1935 г.) е уволнен от армията и осъден на смърт. Помилван на доживотен затвор (1936 г.). Амнистиран (1940 г.). Взима активно участие в подготовката и провеждането на политическата промяна на 9 септември 1944 г. През първата фаза на участието на България в окончателния разгром на хитлеристка Германия е командващ II армия. Заради участието му в заговора на организацията „Неутрален офицер“ е уволнен повторно от армията и хвърлен в затвора. По-късно е амнистиран и пуснат на свобода.

Георгиев, Константин (1873–1925) – военен и политически деец, подполковник. Роден в гр. Брезник. Завършва Военна академия. Постъпва на служба в Българската армия (1895 г.). Участва като офицер в Балканските войни (1912–1913). След въвличането на България в Първата световна война (1915–1918) е началник-щаб на 5-та пехотна дивизия, а след това – помощник-началник-щаб на Действащата армия. Достига до чин генерал-майор (1920 г.). След демобилизирането си от армията (1920 г.) се включва в обществено-политическия живот на страната. Влиза в Съюза на запасните офицери. Взима дейно участие в подготовката и провеждането на преврата от 9 юни 1923 г. Председател на столичната организация на Демократическия сговор (1923–1925). Депутат в XXI обикновено народно събрание. Убит на 14 април 1925 г. При опелото му в столичната катедрала „Св. Неделя“ е извършен атентат, при който загиват на място около 200 души, а други десетки почиват през следващите дни и седмици от получени тежки рани.

Сава, Кочанов (1888–неизв.) – военен деец, капитан. Роден в гр. Елена. В Българската армия е от 1899 г. Достига до чин майор (1920 г.).

Костадинов, Александър (1878–неизв.) – военен деец, майор. Роден в гр. Радомир. Постъпва в Българската армия (1901 г.). Достига до чин подполковник (1919 г.).

Николов, Стефан (1869–1924) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Елена. Завършва Военното училище в София. Постъпва в Българската армия (1891 г.). Достига до чин полковник (1918 г.).

Богданов, Любомир (1879–неизв.) – военен деец, майор. Роден в гр. Станимака (дн. Асеновград). Постъпва в Българската армия (1901 г.). Достига до чин подполковник (1919 г.).

Сантурджиев, Панайот (1867–неизв.) – военен деец, полковник. Роден в гр. Горна Оряховица. Постъпва на служба в Българската армия (1890 г.). Достига до чин генерал-майор (1919 г.).

Сапунов, Стефан (1864–неизв.) – военен деец, полковник. Роден в Стара Загора. Завършва Военното училище в София. Постъпва в Българската армия (1887 г.).

Велчев, Дамян (1883–1954) – военен и държавен деец, капитан. Роден в гр. Габрово. Завършва Военното училище в София. Участва като офицер в Балканските войни (1912–1913) и в Първата световна война (1915–1918). След Световната война е един от ръководните дейци на Военния съюз. Активно участва в подготовката и извършването на преврата от 9 юни 1923 г. Началник на Военното училище (1923–1928). Взима активно участие в подготовката и на преврата от 19 май 1934 г. Заради участие в антимонархическия заговор (1935 г.) е осъден на смърт. По-късно смъртната му присъда е заменена с доживотен затвор. Амнистиран (1940 г.). Участва активно и в подготовката и извършването на политическата промяна на 9 септември 1944 г. Военен министър (1944–1946). Пълномощен министър в Берн (1946–1947). След напускането на дипломатическия пост отказва да се завърне в България. Умира във Франция.

Томов, Тома (1871–1925) – военен деец, майор. Роден в гр. Панагюрище. Завършва Военното училище в София. Постъпва в Българската армия (1894 г.). Достига до чин полковник (1919 г.).

Ловчански, Георги (1881–неизв.) – военен деец, майор. Роден в гр. Ловеч. Завършва Военното училище в София и Генералщабна академия. Постъпва в Българската армия (1901 г.). Достига до чин полкавник (1919 г.).

Райчев, Асен (1875–неизв.) – военен деец, майор. Роден в гр. Габрово. Завършва Военното училище в София. Постъпва в Българската армия (1900 г.). Достига до чин полковник (1938 г.).

Андреев, Найден (1885–неизв.) – военен деец, капитан. Роден в с. Малашевци (дн. квартал на София). Постъпва в Българската армия (1908 г.). Достига до чин полковник (1930 г.).

Комсиев, Тодор (1868–неизв.) – военен деец, полковник. Роден в гр. Калофер. Завършва Военното училище в София. По време на Балканските войни (1912–1913) е дружинен командир в 7-ми преславски полк. След въвличането на България в Първата световна война (1915–1918) е командир на 6-и пехотен търновски полк. От 1917 г. до края на Световната война е командир на Сборната пехотна дивизия.

Динолов, Петър (1870–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в Русе. Постъпва в Българската армия (1892 г.).

Белевски, Петър (1879–неизв.) – военен деец, майор. Роден в гр. Самоков. Постъпва в Българската армия (1900 г.). Достига до чин полковник (1918 г.).

Дочев, Руси (1876–неизв.) – военен деец, майор. Роден в с. Саламаново, Шуменско. Постъпва в Българската армия (1900 г.). Достига до чин подполковник (1918 г.).

Василев, Александър (1871–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в Русе. Постъпва в Българската армия (1895 г.).

Донков, Иван (1867–неизв.) – военен деец, полковник. Роден в гр. Пирдоп. Завършва Военното училище в София. Постъпва в Българската армия (1887 г.). По време на Балканските войни (1912–1913) е командир на 8 скорострелен полк. От началото на 1915 г. е командир на 2 гаубичен полк. След въвличането на България в Първата световна война (1915–1918) е командир на 7-ма артилерийска бригада. Достига до чин генерал-майор (1935 г.).

Кърджиев, Иван (1873–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Шумен. Завършва Военното училище в София. Постъпва в Българската армия (1893 г.). Достига до чин полковник (1919 г.).

Димчев, Христо (1875–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в Пазарджик. Постъпва в Българската армия (1895 г.). Достига до чин полковник (1918 г.).

Винаров, Никола (1870–1934) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Русе. Постъпва в Българската армия (1889 г.). Достига до чин полковник (1920 г.).

Павлов, Павел (1870–1925) – военен деец, полковник. Роден в гр. Харманли. Завършва Военното училище в София и Военна академия. Постъпва в Българската армия (1889 г.). По време на Балканските войни (1912–1913) е командир на отделение в 4-и артилерийски полк. От януари 1915 г. е командир на 4-и артилерийски крепостен батальон във Видин. След въвличането на България в Първата световна война (1915–1918) е командир на 1-а тежка артилерийска бригада.

Панайотов, Иван (1872–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Сливен. Завършва Военното училище в София. Постъпва в Българската армия (1896 г.). Достига до чин полковник (1919 г.).

Минков, Никола (1870–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Видин. Постъпва в Българската армия (1891 г.). Достига до чин полковник (1918 г.).

Славчев, Владимир (1869–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Търново (дн. Велико Търново). Постъпва в Българската армия (1889 г.). Достига чин полковник (1917 г.).

Митов, Константин (1873–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в гр. София. Завършва Военното училище в София. По време на Балканските войни (1912–1913) е ескадронен командир в 3-и конен полк. Въвличането на България в Първата световна война (1915–1918) го заварва на същата длъжност. От юни 1916 г. е командир на 8-и конен полк.

Йончев, Спас (1872–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Мехомия (дн. Разлог). Завършва Военна юридическа академия в Русия. Постъпва в Българската армия (1893 г.). Достига до чин полковник. (1917 г.).

Док. 127.

Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 129.

Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 130.

Радославов, Васил – вж. док. 2.

Азманов, Димитър – вж. док. 30.

Док. 131.

Каблешков, Илия (1879–неизв.) – военен деец. Роден в гр. Пловдив. Завършва Генералщабна академия. В Българската армия от 1899 г. Достига до чин полковник (1916 г.).

Док. 132.

Жеков, Никола – вж. док. 31.
Зандерс, Лиман фон – вж. док. 3.
Тодоров, Георги – вж. док. 26.
Колушев, Недялко – вж. док. 52.
Енвер паша – вж. док. 1.

Док. 133.

Тодоров, Георги – вж. док. 26.

Док. 134.

Тодоров, Георги – вж. док. 26.
Цветков, Александър – вж. док. 125.

Док. 135.

Жеков, Никола – вж. док. 31.
Енвер паша – вж. док. 1.

Док. 136.

Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 137.

Тодоров, Георги – вж. док. 26.

Док. 138.

Ганчев, Петър – вж. док. 27.
Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 139.

Лудендорф – вж. док. 28.

Док. 140.

Жеков, Никола – вж. док. 31.
Лудендорф – вж. док. 28.

Док. 141.

Енвер паша – вж. док. 1.
Жеков, Никола – вж. док. 31.

Док. 142.

Жеков, Никола – вж. док. 31.
Енвер паша – вж. док. 1.

Док. 143.

Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 144.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Енвер паша – вж. док. 1.

Док. 145.

Енвер паша – вж. док. 1.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Док. 146

Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 147.

Кратунков, Георги – вж. док. 114.

Док. 148.

Тодоров, Георги – вж. док. 26.

Док. 149.

Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Луков, Илия – вж. док. 41.

Нойков, Стефан (1876–1925) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Сливен. Завършва Военното училище в София и Генералщабна академия в Торино (Италия). Постъпва в Българската армия (1897 г.). Участва като офицер в Балканските войни (1912–1913) и в Първата световна война (1915–1918). Полковник (1917 г.). Началник на оперативния отдел при Щаба на Действащата армия (1917–1918). Началник на Военното училище (1920–1921). Началник-щаб на Българската армия (май–юни 1923 г.). Умира от раните, получени по време на атентата в столичната катедрала „Св. Неделя“ (април 1925 г.).

Док. 150.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Азманов, Димитър – вж. док. 30.

Хаджиев, Петър (1860–неизв.) – военен деец, полковник. Роден в гр. Русе. Постъпва в Българската армия (1885 г.).

Лилов, Христо (1887–неизв.) – военен деец, капитан. Роден в гр. Русе. Постъпва в Българската армия (1907 г.).

Док. 153.

Червенаков, Франц (1869–1929) – военен деец, полковник. Роден в гр. Пловдив. Завършва Военното училище в София и Генералщабна академия. Постъпва в

Българската армия (1892 г.). Военен аташе в Рим и Берн. След въвличането на България в Първата световна война е представител на Българската армия в Щаба на Австро-унгарската армия.

Док. 154.

Ганчев, Петър – вж. док. 27.
Лудендорф – вж. док. 28.

Док. 155.

Жеков, Никола – вж. док. 31.
Лудендорф – вж. док. 28.

Док. 157.

Енвер паша – вж. док. 1.
Жеков, Никола – вж. док. 31.

Док. 158.

Нойков, Стефан – вж. док. 149.

Док. 160.

Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 161.

Жеков, Никола – вж. док. 31.
Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 163.

Колушев, Недялко – вж. док. 52.

Док. 164.

Енвер паша – вж. док. 1.
Фалкенхайн – вж. док. 27.
Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 165.

Каблешков, Илия – вж. док. 131.
Енвер паша – вж. док. 1.

Док. 166.

Каблешков, Илия – вж. док. 131.
Енвер паша – вж. док. 1.
Зандерс, Лиман фон – вж. док. 3.

Док. 167.

Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 169.

Нойков, Стефан – вж. док. 149.

Док. 171.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Док. 172.

Нойков, Стефан – вж. док. 149.

Док. 174.

Нойков, Стефан – вж. док. 149.

Док. 175.

Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 176.

Ганчев, Петър – вж. док. 27.
Лудендорф – вж. док. 28.

Док. 178.

Жеков, Никола – вж. док. 31.
Лудендорф – вж. док. 28.

Док. 180.

Ганчев, Петър – вж. док. 27.
Лудендорф – вж. док. 28.

Док. 181.

Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 182.

Абаджиев, Георги (1859–1940) – военен деец, генерал-майор. Роден в гр. Стара Загора. По време на Руско-турската война (1877–1878) е в състава на Българското опълчение. След Освобождението завършва Военното училище в София. Участва в Сръбско-българската война (1885 г.). По време на Балканските войни (1912–1913) е командир на 1-а бригада от 5-а пехотна дунавска дивизия. След въвличането на България в Първата световна война (1915–1918) е командир на 12-а пехотна дивизия. През 1917–1918 г. е началник на Бургаския укрепен пункт.

Док. 184.

Нойков, Стефан – вж. док. 149.

Док. 186.

Луков, Иван – вж. док. 41.

Док. 187.

Мархолев, Гурко (1880–неизв.) – военен деец, подполковник. Роден в гр. Карлово. Завършва Военното училище в София и Генералщабна академия. Постъпва в Българската армия (1901 г.). Достига до чин генерал-майор (1936 г.).

Док. 188.

Жостов, Спас (1881–1925) – военен деец, подполковник. Роден в с. Гайтаниново, Неврокопско (дн. Благоевградска област). Завършва Военна академия. Достига до чин полковник (1919 г.). Загива по време на атентата в столичната катедрала „Св. Неделя“ (април 1925 г.).

Док. 189.

Мархолев, Гурко – вж. док. 187.

Док. 190.

Мархолев, Гурко – вж. док. 187.

Док. 193.

Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 194.

Бакърджиев, Никола (1881–1954) – военен и държавен деец, подполковник. Роден в гр. Търново (дн. Велико Търново). Завършва Военното училище в София и Военна академия в Торино (Италия). По време на Балканските войни (1913–1914) е помощник-началник на Оперативната секция при Щаба на Действа - щата армия. Участва и в Първата световна война. Началник на Оперативния отдел при Щаба на Действащата армия (декември 1917–април 1918). След Световната война е преподавател във Военната академия. Началник- щаб на Българската армия (май 1926–януари 1929). Военен министър (януари 1929–януари 1931). Отново началник-щаб на Българската армия (1931–1934). Генерал-майор (1926 г.), генерал-лейтенант (1930 г.) и генерал от пехотата (1934 г.). След преврата от 19 май 1934 г. минава в запаса. Поканен отново за военен министър в кабинета на Иван Багрянов (юни–септември 1944 г.), но отказва.

Док. 195.

Хинденбург – вж. док. 51.

Енвер паша – вж. док. 1.

Сарай, Морис (1856–1929) – френски военен деец, генерал. В началото на

Първата световна война е командващ III армия на Западния фронт. От края на 1915 г. е командващ Съглашенските войски на Южния (Солунския) фронт. След Световната война е комисар на Междусъюзнишка Тракия до предаването ѝ под владение на Гърция.

Док. 196.

Жостов, Спас – вж. док. 188.

Енвер паша – вж. док. 1.

Док. 197.

Нойков, Стефан – вж. док. 149.

Мархолев, Гурко – вж. док. 187.

Док. 198.

Александров, Тодор (1881–1924) – деец на македоноодринското движение. Роден в гр. Щип (дн. Република Македония). Член на ЦК на ВМРО (1911 г.). По време на Първата световна война 1915–1918 е привлечен като съветник при Щаба на Действащата армия. След Световната война възстановява ВМРО. Отявлен противник на външната политика на правителството БЗНС (1919–1923). Подкрепя преврата от 9 юни 1923 г. и се сближава с установения сговористки режим в страната. Това предизвиква реакция сред част от членската маса и симпатизантите на ВМРО. През пролетта на 1924 г., за да притъпи тази реакция, подписва Майския манифест във Виена с представители на Балканската комунистическа федерация. Макар че през лятото на с. г. е принуден да се откаже от подписа си, изгубва влиянието на Двореца и сговористкото правителство. В края на август 1924 г. загива при мистериозни обстоятелства в Пирин планина.

Протогеров, Александър – вж. док. 114.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Док. 199.

Мархолев, Гурко – вж. док. 187.

Док. 200.

Мархолев, Гурко – вж. док. 187.

Док. 201.

Мархолев, Гурко – вж. док. 187.

Док. 203.

Нойков, Стефан – вж. док. 149.

Док. 205.

Мархолев, Гурко – вж. док. 187.

Док. 206.

Мархолев, Гурко – вж. док. 187.

Док. 207.

Мархолев, Гурко – вж. док. 187.

Док. 208.

Мархолев, Гурко – вж. док. 187.

Док. 209.

Мархолев, Гурко – вж. док. 187.

Док. 210.

Жостов, Спас – вж. док. 188.

Док. 211.

Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 212

Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 214.

Енвер паша – вж. док. 1.
Талаат паша – вж. док. 4.

Док. 215.

Лудендорф – вж. док. 28.
Жеков, Никола – вж. док. 31.
Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 216.

Жеков, Никола – вж. док. 31.
Лудендорф – вж. док. 28.

Док. 217.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Док. 218.

Дървингов, Петър – вж. док. 124.
Радославов, Васил – вж. док. 2.

Кьосеиванов, Георги (1884–1960) – дипломат и държавен деец. Роден в гр. Пещера. Завършва право в Париж. Заема различни длъжности в българските дипломатически мисии в Европа и в Министерството на външните работи и изповеданията. Началник на Царската канцелария (1933–1935). Министър на външните работи и изповеданията в кабинета на Андрей Тошев (април–ноември 1935 г.). Министър-председател и министър на външните работи и изповеданията (ноември 1935–февруари 1940). Пълномощен министър в Швейцария (1940–1944). След политическата промяна от 9 септември 1944 г. е освободен от заемания пост, но отказва да се завърне в страната.

Док. 219.

Нойков, Стефан – вж. док. 149.

Макензи – вж. док. 33.

Док. 220.

Радославов, Васил – вж. док. 2.

Талаат паша – вж. док. 4.

Станчов, Константин (1870–неизв.) – военен деец, полковник. Роден в гр. Свищов. Завършва Военното училище в София и Генералщабна академия. Постъпва в Българската армия (1890 г.). Достига чин генерал-майор (1917 г.).

Док. 221.

Енвер паша – вж. док. 1.

Маргиломан, Александру (1854–1925) – румънски политически и държавен деец. Лидер на Консервативната партия. Министър-председател (март–октомври 1918 г.).

Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 222.

Пешев, Петър – вж. док. 9.

Колушев, Недялко – вж. док. 52.

Енвер паша – вж. док. 1.

Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 223.

Жеков, Никола – вж. док. 31.

Енвер паша – вж. док. 1.

Док. 224.

Нойков, Стефан – вж. док. 149.

Макензи – вж. док. 33.

Док. 225.

Нойков, Стефан – вж. док. 149.

Макензи – вж. док. 33.

Бакърджиев, Никола – вж. док. 194.

Док. 226.

Нойков, Стефан – вж. док. 149.
Макензи – вж. док. 33.

Док. 227.

Попов, Алекси – вж. док. 42.
Лудендорф – вж. док. 28.

Док. 228.

Енвер паша – вж. док. 1.
Каблешков, Илия – вж. док.131.

Док. 229.

Попов, Алекси – вж. док. 42.

Док. 230.

Нойков, Стефан – вж. док. 149.
Макензи – вж. док. 33.

Док. 231.

Радославов, Васил – вж. док. 2.
Талаат паша – вж. док. 4.
Енвер паша – вж. док. 1.
Попов, Алекси – вж. док. 42.

Кюлман, Рихард (1873–неизв.) – германски дипломат и държавен деец. След избухването на Първата световна война е пълномощен министър в Цариград. Министър на външните работи (септември 1917–юли 1918). Ръководител на германската делегация за сключване на Брест-Литовския мирен договор (1918 г.).

Док. 232.

Колушев, Недялко – вж. док. 52.
Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 233.

Нойков, Стефан – вж. док. 149.

Док. 236.

Нойков, Стефан – вж. док. 149.

Док. 237.

Енвер паша – вж. док. 1.
Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 238.

Централни сили – вж. док. 1.
Съглашението – вж. док. 1.
Радославов, Васил – вж. док. 2.
Кюлман, Рихард – вж. док. 231.

Док. 240.

Кантарджиев, Тодор – вж. док. 82.

Калфов, Христо – военен и държавен деец, майор. Роден в гр. Калофер. Завършва Военното училище в София и Военна академия в гр. Торино (Италия). Участва като офицер в Балканската война (1912–1913). Привлечен в свитата на цар Фердинанд като военен учител на престолонаследника. След абдикацията на цар Фердинанд (октомври 1918 г.) запазва службата си в Двореца. Достига до чин полковник (1922 г.). С.г. си подава оставката и се включва активно в подготовката на преврата от 9 юни 1923 г. Министър на външните работи и изповеданията (юни 1923–януари 1926). Избиран неколкократно за депутат в Народното събрание. Председател на XXV обикновено народно събрание (1941–1945). Осъден на смърт от Народния съд и екзекутиран.

Док. 241.

Радославов, Васил – вж. док. 2.
Централни сили – вж. док. 1.
Четворен съюз – вж. Централни сили.

Док. 242.

Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 243.

Радославов, Васил – вж. док. 2.
Кюлман, Рихард – вж. док. 231.

Док. 244.

Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 245.

Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 246.

Енвер паша – вж. док. 1.
Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 247.

Тодоров, Георги – вж. док. 26.

Док. 248.

Талаат паша – вж. док. 4.

Док. 249.

Енвер паша – вж. док. 1.
Талаат паша – вж. док. 4.
Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 251.

Талаат паша – вж. док. 4.
Макензи – вж. док. 33.
Енвер паша – вж. док. 1.
Каблешков, Илия – вж. док.131.

Док. 252.

Малинов, Александър (1867–1938) – политически и държавен деец. Роден в с. Пандъкли (дн. Бесарабия). Завършва право в Киев. Установява се в България през 1891 г. и работи като съдебен магистрат. Включва се и в политическия живот на страната. Член на Демократическата партия и неин лидер от 1903 г. Министър-председател (1908–1911,1928 и 1931). Председател на XXIII обикновено народно събрание (октомври 1931–май 1934).

Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 253.

Талаат паша – вж. док. 4.
Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Док. 254.

Талаат паша – вж. док. 4.

Док. 255

Ляпчев, Андрей (30 ноември 1866–8 ноември 1933) – политически и държавен деец. Роден в гр. Ресен (дн. в Република Македония). Следва финансови и стопански науки в Цюрих, Берлин и Виена. След завръщането си в България получава назначение в Министерството на финансите. Същевременно се занимава и с журналистическа дейност. Редактор-основател на в. „Реформи“ – орган на Върховния македоно-одрински комитет. Включва се и в обществено-политическия живот на страната. Влиза в редовете на Демократическата партия и става един от близките съратници на лидера ѝ Александър Малинов. След преврата от 9 юни 1923 г. преминава в редовете на Демократическия сговор и бързо се издига като негов ръководен деец. Заема и отговорни държавни постове: министър на земеделието и търговията (16 януари 1908–5 септември 1910), на финансите (5 септември 1910–16 март 1913 и 17 октомври–28 ноември 1918). Пръв цивилен военен министър в България (28 ноември 1918–7 май 1919). Министър-председател и министър на вътрешните работи и народното здраве (4 януари 1926–29 юни 1931). Ръководител на българската делегация, която води преговорите и подписва Солунското примирие (29 септември 1918 г.), с което се слага край на участието на България в Първата световна война.

Франше д'Епре, Луи-Феликс (1856–1942) – френски военен деец, генерал. В началото на Първата световна война командва корпус, а след това – 5-а френска армия. През 1916–1917 г. командва отначало източната, а по-късно – северната група армии на Западния фронт. От юни до октомври 1918 г. е командващ съглашенските войски на Южния (Солунския) фронт. Подписва от името на Съглашението примирието с България (29 септември 1918 г.), с което се слага край на участието ѝ в световната война.

Док. 257.

Малинов, Александър – вж. док. 252.

Талаат паша – вж. док. 4.

Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Съглашението – вж. док. 1.

Съюза – разбирай: Четворния съюз.

Док. 258.

Колушев, Недялко–вж. док. 52.

Док. 259.

Марков, Иван (1869–неизв.) – военен деец, полковник. Роден в Търново (дн. Велико Търново). Завършва Военното училище в София. По време на Балканките войни (1912–1913) е командир на отделение в 4-ти артилерийски полк. След въвличането на България в Първата световна война (1915–1918) е командир на 2-ра артилерийска бригада. Достига до чин генерал-майор (1919 г.).

Док. 260.

Каблешков, Илия – вж. док. 131.

Мудроско примирие (1918 г. – слага край на участието на Османската империя в Първата световна война (1914–1918).

Съглашението – вж. док. 1.

Именен показалец*

А
Абаджиев 182
Абдул Гиебар 7
Абдул Гями 7
Абдул Керим паша 108, 128, 193, 203, 245
Абдулах 113
Абдурахман 7
Абдъур Резак бей 193
Авер 3
Аврамов, капитан 113
Аврамов, поручик 234
Агах Собри 205
Азманов, Димитър 30, 74, 78, 115, 118, 150
Айнем, В. 153
Алаедин бей 193, 203
Александров, Тодор 198
Алексиев, Д. 125
Али бей 14, 57, 79, 114, 115, 156, 158, 159, 162, 165, 170, 172, 173, 174, 175, 184, 190, 201, 205, 206, 219, 224, 225
Али Нури бей 237
Али Риза 8, 156, 193
Али Рифат 193, 203
Ангелов 28, 116, 118, 234
Андреев 125
Апостолов, Н. 9, 43
Ахмед Джавдет 241
Ахмед Хамди бей 193, 203

Б
Бакалов, Ж. 9, 43
Бакърджиев 194, 225
Банов 125
Барко паша 114
Бедри паша 7
Беес, Е. 168
Белевски 125
Белов фон 114, 118
Белов, Стефан 11, 16, 18, 20, 22, 24
Бетинъш 39
Бехаедин Шакир бей 114, 118, 203
Бижев, Петр Христов 150
Бисмарк фон 153
Богданов 69, 234
Бонев 235
Бошнаков 125
Бошнаков, Димитър 150
Бояджиев 125, 234
Брадистилов 110
Бронсарт, 60
Бръчков 202
Буфти бей 118
Бъчваров 234
Бьоме 193, 203

В
Вазов, Ив. 234
Варда 125
Василев 125
Василев, Васил 150
Василев, Вл. 234
Василев, Славейко 82, 240
Вебер 7
Велчев, Д. 125
Венизелос 34, 243
Вехиб паша 193
Виламовиц 190
Виллиян фон Айнем 153
Винаров 125
Воссидло 193, 203
Вълев 125
Вълков 125, 134

---

* Числата отразяват номера на документа.

Г
Ганчев, Петър 27, 34, 40, 53, 64, 65, 150, 154, 161, 171, 176, 180, 181
Генев 125
Генов 240
Георгиев 58, 81
Георгиев, К. 125, 234
Геранов, д-р 69
Гешик Каран Али ефенди 118
Гиков 86, 88
Гинант 252, 253
Главнешков 234
Гочев, Пане 118
Градинаров 125
Гранси фон 212
Гуко бей 203

Д
Дамето 118
Дангос 193
Данев, Борис 118
Данов, Георги 66
Дер Голц фон 8
Дервентски 131
Джавид 118
Джамал бей 8, 203
Джамал паша 8, 193
Джамболат 253
Джаффар Шайар бей 193, 203
Джевад паша 203
Димитриев 118
Димитриев, подполковник 110
Димитров 125
Димитров, Иван 150
Димов 113
Динолов 125
Динчев, П., д-р. 9, 43
Дитфурт 31, 33
Донков 125
Дочев, К. 46, 52, 60, 62
Дочев, Р. 125
Дървингов, Петър 125, 218

Е
Еггерт 193
Егелинг, фон 55
Енвер паша 3, 5, 14, 19, 21, 25, 28, 31, 32, 36, 44, 48, 50, 53, 57, 59, 75, 108, 114, 118, 120, 132, 135, 141, 144, 145, 157, 164, 165, 166, 195, 196, 205, 214, 221, 222, 223, 228, 231, 237, 246, 249, 251
Енев, Никола Митов 150
Енчев 114
Ерве, Густав 248
Есад паша 8, 193, 203

Ж
Жеков, Н. 31, 33, 34, 35, 36, 39, 48, 50, 61, 82, 98, 108, 132, 135, 140, 141, 142, 144, 145, 150, 155, 171, 178, 195, 196, 215, 216, 217, 223, 234
Жостов, генерал-майор 10, 30
Жостов, подполковник 188, 196, 210, 226, 234

З
Заяб 3
Зекерия бей 193, 203
Зехиров, Георги Георгиев 150
Златанов 218
Златев 234
Златков 125

И
Иакуб Шефки бей 193, 203
Ибрахим бей 193, 203
Иванов 67, 125
Иванов, Иван Григоров 150
Игнатов 168
Изет паша 75
Илиев 125
Инама 125
Ионус Нади, депутат 212
Исак 234
Исмаил бей 71
Исмаил Хаки бей 77, 203

Исмаил Хакъ паша 114

Й

Йончев 125

К

Каблешков, Илия 131, 149, 150, 164, 165, 193, 211, 212, 214, 221, 222, 228, 237, 241, 243, 244, 245, 246, 251, 252, 253, 256, 257, 260
Кадри бей 203
Кайтазов 234
Калфов, Хр. 234
Кантарджиев 76, 240
Каракашев 234
Касъров 42
Кауфман фон 42
Каязин бей 71, 185
Кемал бей 118
Кемал ефенди 71
Кемаледин бей 156
Керим паша 142, 144, 146
Кирков 12, 13, 234
Киров, К. 125
Киторов 240
Клая 180
Колев, Иван, генерал-майор 29
Колушев, Недялко 52, 163, 222, 258
Комсиев, Т. 125, 185
Конрад фон 50
Константин, гръц. крал 34
Константинов 125
Копен 25
Кофенхаузен, фон 201
Кохинов, Раймонд Соломонов 150
Кочанов 125
Красновски 113
Кратунков 61, 114, 147, 234
Кумеров 132, 133
Куртуклиев 234
Кънев 107
Кънев, Петър 150
Кърджиев 125
Кюлман 231, 238, 243
Кюпрюлю Фонат бей 7

Л

Ламбринов 234
Леман 125
Лесов 114
Лилов, Христо 150
Ловчански 125
Лосов 141
Лудендорф 28, 111, 112, 139, 140, 154, 155, 176, 180, 215, 216
Луков, Иван 41, 54, 58, 60, 63, 64, 79, 111, 123, 125, 129, 130, 136, 138, 143, 146, 149, 160, 161, 167, 175, 180, 186, 255, 256
Людсканов 125
Лютов 125
Лютфи паша 7
Ляпчев, Андрей 255, 256

М

Маджаров 240
Майснер 25
Макензен 34, 40, 42, 46, 52, 56, 114, 123, 240, 251
Малет 5
Малинов, Александър 243, 252, 257
Манолов 33
Марков, д-р 39
Марков, Тодор 2, 23, 10, 259, 29
Мархолев 189, 190, 197, 199, 200, 205, 206, 207, 209, 208
Махмуд Белиг бей 128, 108, 203
Махмуд ефенди 118
Махмуд Кямил 150
Махмуд Махзар 7
Махмуд Шевкет 7
Махмуд Кямил паша 8, 152
Мехмед Али бей 185
Мехмед Али паша 8, 193, 203, 245
Мехмед Решаб 6
Мехмед Сабри бей 193
Мехмед Таалат бей 4, 214, 252
Мехмед 6, 185

Милет 5
Минков 125
Мирчев 125
Митев 150
Митушев 125
Михалев, Коста Ташев 150
Мустафа бей 71
Мустафа Пашаолу 185
Мустафа Хилми паша 8
Мювтю Мехмед Али 185
Мюленд 69
Мюрсел бей 193, 203

Н
Найденов, Калин 9, 43
Недев 234
Неджиб бей 7, 193, 203
Нейков, А. 66, 234
Нерезов, Стефан 108, 114, 116, 119
Несими бей 163; 231
Нешид 113
Николов, Ив. 125
Николов, майор д-р 214, 221, 231
Николов, С. 125
Ниман 166
Нихад паша 193, 203
Нойков, Стефан 149, 169, 174, 197, 203, 219, 225, 230
Нуреддин бей 193
Нури паша 228, 245, 249
Нязи бей 7

О
Омер Фехми 7
Осман Низами паша 168

П
Павлов 125, 250
Панайотов 125
Патев, Васил Георгиев 150
Пеев 253, 254
Пертев бей 7
Пертев паша 7, 8, 205
Петков, Добри 8, 43
Петров 124, 134
Петрушев 125
Пешев, Петър 9, 43, 222
Пинтиев 125
Помянковски 212, 214, 237, 252
Попкръстев 134
Попов 42, 71, 73, 76, 82, 90, 97, 119, 227, 229
Попов, Д. 125
Попов, Н. 234
Попов, Хр. Г. 9, 43
Попов, Хр. Ив. 9, 43
Попович 125
Протогеров, Александър 114, 118, 198
Пчеларов 125

Р
Рагиб бей 193
Радеволд 202
Радославов, Васил, д-р 9, 2, 4, 37, 130, 218, 220, 231, 238, 241, 243
Райнов 113
Райчев 125
Рауф бей 260
Рафур Касапина 185
Рашеев 234
Рашид бей 118
Реджеб бей 185
Рен 125
Решад Хикмед 260
Решад 6
Рибаров, Н. 234
Русаков, Стоян 250
Русев 125
Рушди бей 193, 203

С
Сабри бей 193
Савов 135, 234
Садуллах бей 260
Саид бей 7, 193, 203
Салих паша 114
Сами бей 193, 203
Сандерс, Лиман фон 7, 8, 132, 166, 203

Сантурджиев 125
Сапунаров 38
Сарджилиев 234
Себи бей 114
Седад бей 193, 203
Сеект фон 242, 249
Серафимов, Р. 168, 234
Сидни 201
Силахедип бей 193
Силяновски, Г. 125
Собър Али 205
Ставрев, Добри Ангелов 150
Станчев, К. 125
Станчов 150, 220
Стефанов 125
Стефанов, Стефан 167
Стойков, Иван 29
Стойчев, Ив. 234
Стоянов 125
Стребел 245
Субри бей 118
Съдки ефенди 7
Сюлейман Изет 108, 193
Сюлейман Кюркчи 118
Сюлейман Нуман паша 114

Т

Тантилов 234
Тасхов, П. 234
Тетенс 125
Тефик бей 7
Тефик паша 237, 251
Тодоров 125
Тодоров, Георги 26, 108, 124, 134, 133, 137, 148, 132, 247
Томов, Ив. 125
Томсон, инженер 249
Тончев, Димитър 9
Топалов, генерал-майор 101
Тошев, Стефан 72; 50, 82, 95, 98, 102, 105, 108, 135, 216, 217
Тошков 16
Тъпанаров 125

У

Уздом паша 193, 203
Унгер фон 101

Ф

Фаик ага 118
Фаик паша 8
Фалкенхайн фон 27, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 39, 40, 164
Федил бей 7
Фелдман 114, 166, 244
Фердинанд I 9, 43, 102
Фетхи бей 114
Фовзи паша 193, 203
Франке, Виктор 168
Франкенберг 193, 203
Франше д'Епре 255, 256
Фуад бей 175, 177, 179

Х

Хаджи Хамди бей 193
Хаджиев, Петър 150
Хаири 113, 205
Хакъ бей 7, 193
Халил бей 44, 153
Халил паша 193, 203
Хамди бей 71
Хамид Фахри бей 193, 203
Хасан Аскери бей 193, 203
Хасан бей 7
Хафъз Хашъм 118
Хашим бей 193, 203
Хенч 168
Хетерлинг, граф 243
Хилми паша, генерал-майор 70, 71, 80, 83, 90, 97, 99,108, 251
Хинденбург фон 50, 53, 54, 195, 203
Хинкелдай 195, 215
Христов 113
Христов, А. 125
Христов, Хр. 125
Хуад бей 118
Хусеин Джахид бей 114
Хюсеин Халим 7

Хюсни бей 44

Ц
Цанев, Цаню Христов 150
Цачев 125
Цветков 124, 134
Цу Доня Флобител 118

Ч
Чакър Мехмед 114, 118
Червенаков 153
Чернин, Барон фон 231
Чилингизов 114

Ш
Шериф Адил Маскар 7
Шериф Зядин паша 7
Шефик 7, 193
Шефкет бей 193, 203
Шишков 125
Шлее 21
Шолц 188
Шукри 108, 193, 203, 240

Щ
Щокхаузен, фон 126
Щребел 245
Щулпнагел 196

Ю
Юсуф Изет паша 193, 249

Я
Ялъмов 133
Ясън Хилми бей 193
Ях Хаяти бей 71, 193
Яха Хаязи 91

Gough-Golthoppe, Somerset Arthur 260

Географски показалец*

А
Австрия 1, 7, 74, 153
Австро-Унгария 6, 10, 34, 36, 43, 122, 131, 153, 168, 192, 211, 212, 220, 221, 227, 237, 248, 252, 255
Адалия, залив 165
Адана 74
Адем Кьой 7
Аден 74
Аджемлар, село 94, 240
Аджи Кобул 100
Азаклау 119
Азаплар, село 240
Азия 241
Айдънбей 240
Акаба 6
Аккъдънлар 76
Аккъдънларска околия 82
Аксан ДемирТабия, станция 99
Акъдан, село 113
Алах баир 100
Албания 118, 173, 221
Александрета 74
Александрия 76
Алепо 74, 242
Алжир 7
Алжирас 7
Алистрат 103, 107
Али-Факъ 113
Али бей, чифлик 95
Али-бей-кьой 113
Алиман, село 240
Алифак, село 47
Алмалуй 101
Америка 237
Амузачея 70, 76, 108, 240
Анадола 7, 166
Анверс 196
Ангиста, гара 69, 159
Англия 1, 5, 7
Аптаат 240
Арабаджи 87
Арабия 7, 194
Арда, река 235
Ардахан 228, 237, 243
Армения 1, 245
Армутли 76, 113
Арнаут-кьой 259
Асир 74
Асоир 260
Афганистан 7
Афиоп 242
Ахелой, село 45
Ахтопол 182
Ашиклар, село 42
Аяземе, село 133

Б
Бабадаг 119, 142, 240
Багдад 7, 74, 164
Байрам Деде 76, 80, 240
Байтовска река 46
Баку 245, 249
Балабанча, село 240
Баладжа, село 45, 46
Бали-юг 101
Балканите 31, 43, 241, 248
Балкански полуостров 255
Балтачещи 99
Балчик 45, 47, 51
Балчишка околия 82
Басора 7
Батенберг, село 76
Батум 228, 237, 242, 258
Бач тепе 113
Баш кьой 113, 121
Бейкос, езеро 7
Бектар 80

---

* Числата отразяват номера на документа.

Белуджистан 7
Бериш тепе 113, 121
Берлин 10, 237, 243, 245, 248, 249
Берн 153
Бесарабия 1
Бешаул 87
Бизанти, град 69
Бир Хасана 74
Битоля 114, 118, 199
Богдали 240
Бонасчик, село 240
Борущица 39
Босфора 1, 6, 7, 74, 232, 260
Браила 119, 185, 240
Брест-Литовск 192, 212, 243
Брие 196
Бужие 7
Буковина 34
Букурещ 31, 34, 144, 168, 185, 212, 220, 222, 227, 228, 229, 231, 239
Булаир 165
Бунар-Хисар 182
Бургас 1
Бурса 242
Бучин, село 189, 190
България 3, 4, 9, 10, 27, 30, 34, 37, 43, 60, 114, 116, 118, 123, 131, 163, 176, 178, 184, 192, 211, 212, 214, 221, 223, 231, 237, 238, 239, 241, 242, 249, 251, 252, 253, 255, 256, 257
Бяло море 227, 241

В
Вакарени, село 119
Вардар, река 49, 191
Варна 1, 13, 42, 114, 117, 142, 240
Велес 26, 117, 118, 126, 199, 200
Велес, гара 207
Венеция 248
Ветрена 125
Видин 51
Виена 10, 232, 248
Вискьой, село 47
Вит, река 42
Витиново 118
Владикавказ 249
Влашко 240
Войвода кьой 76
Вурла 7

Г
Галац 119
Галиполи 165, 242, 244, 258
Галиполски полуостров 132
Галиция 34, 52, 110, 114, 117
Геленджик, село 113
Герзалар 240
Геринжек 76
Германия 1, 5, 6, 7, 10, 21, 27, 34, 35, 36, 90, 112, 123, 131, 153, 164, 168, 192, 212, 221, 237, 239, 243, 248, 252, 255, 258
Гечет 119
Гилянска околия 118
Гол.Чамурли 76
Горна Оряховица 39, 42, 76, 114
Градско 118, 230, 160
Гречи, село 119
Грузиния (Грузия) 245
Груя, село 47
Гърция 1, 3, 5, 27, 31, 34, 35, 221, 232, 248, 255
Гювенлия, село 72, 240
Гюмюрджина 27, 118, 169, 183, 218, 231
Гюмюрджински окръг 258
Гюмюрджинско 118, 135, 240

Д
Дагестан 249
Дайдар, село 47
Дамаск 7
Дарданели 6, 7, 8, 69, 74, 221, 241, 242, 244, 258, 260
Даря дере 214
Дебър 118
Деведжикьой 240
Девня 39

Деде Агач 27, 32, 118, 132, 227
Дедели 120
Дели Юсуф Куюсу 76
Делирса, село 240
Демир Хисар 57, 125
Демирча 240
Денис тепе 240
Дерекьой 101
Дерин кьой 100
Деринже 242
Деркос 7
Джевизкьой 121
Дживел 76
Джума махле 125
Джупая 237
Диарбекир 74, 75
Дили Юсуфку, село 240
Димотика 3, 7, 196
Добрич 42, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 64, 71, 76, 82, 102, 151, 240
Добричка околия 82
Добромир 76, 240
Добруджа 40, 43, 45, 49, 51, 52, 53, 59, 74, 102, 110, 111, 112, 114, 118, 126, 131, 151, 163, 170, 171, 172, 185, 196, 211, 212, 213, 214, 217, 218, 221, 222, 227, 237, 238, 239, 240, 241, 243, 248, 255
Дойран 191
Докузачи 76, 240
Долно Чичево, село 118
Долу Фак 100
Дорубанцу, село 96, 99, 100, 113, 114
Драма 53, 54, 57, 64, 103, 117, 122, 126, 159, 160, 173, 177, 183, 221, 237, 243
Драмски окръг 258
Драмско 1, 118, 135, 169, 174, 175, 183
Дружба 161, 162
Дряново 11
Дунав, река 34, 42, 49, 99, 168, 212, 227
Дураси, село 121, 240
Дяково 118

Е
Европа 1, 212, 241, 248
Егейско море 1, 132
Египет 7, 164
Егри дере 214
Едирне – вж. Одрин
Ези бей, село 76
Елес Факъ 76
Емброс 132
Енгец 240
Ендрес 74
Енигея, село 240
Енидже 80
Енидже Хайдар, село 240
Енизенлия 76
Еникьой 3
Енос 132, 133, 221, 258
Епир 1
Ереван 245
Ерзерум 8
Ернекьой 125
Ески Джумая 76
Естер Ташаул 99
Естер, село 100, 113
Естландия 196

Ж
Желязна врата 42

З
Завал баир 100
Западна Тракия 1
Зегош 103, 107
Зумгулдак 74

И
Ивринец, село 96
Идрис Кироус 96
Идрис Куюс 97
Измит 242, 258
Източна Тракия 8
Инам Чешме 103
Индия 221
Инияда 7

Ипек 118
Ипсала 25, 133, 259
Ирдам-База 101
Ислям тепе 100
Италия 1

Й
Йемен 8, 74

К
Кааба 6
Каваклар, село 6, 240
Кавала 1, 54, 118, 173, 221, 227, 237, 243
Кавалско 118
Каварна 47, 51
Кавказ 6, 75, 221, 228, 237, 243, 248, 257, 260
Кадъ Кьой 7
Казаамат, село 240
Казамир 7
Казил Мурат 240
Казичи 240
Казълджилар 76
Калайджи 240
Калиакра 47
Калмаджа, село 240
Калпачи 101
Калтинец 76
Калфакьой 76
Кара Агач 10, 39, 76, 90, 214, 240
Кара Ачи 80
Кара Коюм 100
Кара Мурад 100
Кара Омур 76, 80, 90, 240
Кара тепе 99, 105
Кара Хисар 242
Карабаир 108
Карабака 80, 87
Карабана, село 240
Карабунар 133, 167
Карадаг 31
Карадач 34
Караджа От 42
Каратай, село 100
Карли-бей-кьой 240
Карол I, село 113
Карол I, станция 100
Карпати, планина 34
Карс 228, 237, 243
Картал 7
Касапли, село 240
Каспичан 76
Касъмкьой 76, 240
Кашлакьой 42
Кеманлар, село 42, 76
Кербала 7
Кешан 8, 9, 27, 74, 75, 133, 165, 233, 244
Киликия 260
Кира Мурат Тепе 100
Кираджи 76
Киренайка 260
Киришлик, село 105
Кирман-шах 74
Кладово 47
Кобадин 80, 102, 121
Коджа Юг 93, 96
Коджалак, село 103, 213
Козачи 240
Козлуджа, село 42
Коил дере, село 113
Кокарджа 76, 84, 81, 87, 92, 93, 95, 97
Комарето 125
Конакли, село 47
Корча 34
Кочани 118
Кочмар, село 45, 121
Крим 248
Крони 113
Крушево 125
Ксанти 55
Куагун, село 240
Кубадин 240
Кузгун 240
Кулаково, село 42
Куле Чифлик 125
Кулели 235

Кулели Бургас 48, 109, 126, 250, 258
Курландия 196
Куртбунар 45, 76
Куртбунарска околия 82
Куюс Мамут 96
Къзхлджилар 76
Кърджали 118, 214
Кьорчешма 104, 240
Кьоселер, село 72, 80
Кюстенджа 1, 51, 100, 101, 102, 111, 114, 131, 163, 185, 211, 212, 213
Кюстендил 13, 14, 25, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 39, 40, 41, 48, 53, 54, 55, 56, 61, 63, 74, 79, 81, 98, 107, 109, 111, 112, 114, 115, 116, 118, 120, 122, 123, 127, 129, 135, 136, 138, 140, 142, 143, 144, 146, 149, 150, 151, 152, 153, 158, 159, 160, 161, 162, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 179, 184, 186, 195, 197, 198, 215, 216, 217, 219, 225, 226, 230

Л
Латрово 125
Левуново, село 77, 79
Лемнос, остров 132, 260
Лефтера, село 49
Либан – вж. Ливан
Ливан 7
Ликен Чифлик 125
Липтица 76
Лозана 241
Лозенград 3, 7, 250
Лом 21, 23, 230
Люле-Бургас 258

М
Мавила Баларлар 100
Магнезия 7
Македония 1, 9, 28, 32, 53, 74, 114, 118, 135, 171, 173, 188, 195, 196, 197, 198, 199, 212, 218, 221, 229, 237, 238, 243
Макри Кьой 7, 69
Мала Азия 1, 69, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 147, 148, 159, 190, 196, 244
Малгара 27
Малка Кайнарджа 76, 101
Малко Чекмедже 7
Мал тепе 7
Мамут Куюс 97
Мангалия 51, 100, 101, 185
Мансурово 76
Марикостински бани 125
Марица, река 129, 165, 233, 235, 237, 239, 241, 242, 259
Матлимово 76
Мачин, град 121, 240
Меджидие, град 96, 100, 101, 102, 108, 114, 126, 185
Медина 74
Мека 7
Мелникич 125
Мердевенли Пунар 87
Месопотамия 260
Места, река 31, 218
Мидия 7, 258
Мик Бюлбюл 99, 100
Мирчеа вода, станция 99, 100
Мителин 7
Мичи Сеймени 99
Моара Кокоанай, село 104
Мовила Биларлар 99
Мокра планина 118
Момчил, село 45
Морава, река 227
Моравската долина 237
Моравско 118, 218
Мудрос, пристанище 260
Мурфатлар 100
Мусинци, село 118
Мустафа ачи, село 76, 240
Мусубей, село 76, 240

Н
Набулус 249
Накъл 74
Налбант, село 113

Настрацин, село 240
Неврокоп 125
Ниш 48, 126
Ново Ботево, село 46

О
Одеса 1, 229
Одрин 3, 5, 7, 8, 39, 40, 53, 54, 126, 235, 243, 250, 253, 258
Одрински вилает 1
Олдотор, село 47
Олтеница 51
Олтина, езеро 100
Орман 93
Орман Чифлик 125
Ортакьой, село 113, 240
Орфано 45, 132
Орфански залив 132
Османча, село 240
Острово, езеро 31, 34
Островско, езеро 45, 49
Охрид 199
Охридско езеро 118, 188

П
Пазарлии, село 113
Палац Мик, село 100
Палестина 242
Панагир 100
Параджик 76
Пашант, село 42
Пендик 7
Пера 242
Персия 1, 74, 237, 260
Петричко 77, 79
Плевен 17
Плес 27, 41
Пловдив 227
Подгорец 118
Получи, село 240
Попово 76
Пориац, село 240
Порна 159
Правище 103, 107, 159
Преспанско езеро 200, 208
Прилеп 114, 118, 187, 189, 190, 199, 200, 201, 205, 206, 207, 208, 209, 247
Провадия 39
Проливите 248
Пчеларово, село 76, 240

Р
Разград 42, 76
Разградско 42
Раз-ел-аим 74, 75
Рамичко де Сус, село 113
Рахово 82
Ревендус 74
Родосто 7, 254
Румъния 1, 3, 4, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 40, 43, 110, 114, 118, 123, 126, 131, 132, 168, 180, 211, 229, 232, 237, 238, 239, 241, 243, 168
Рупел 125
Русе 42, 43, 114, 126, 43
Русия 1, 3, 5, 6, 7, 31, 36, 131, 211, 212, 237, 240

С
Савоския залив 257
Савучбулак 74
Савяк, село 125
Сан Стефано 7, 69
Сараджа 240
Саранджи-кьой 259
Сарос 254
Сароски залив 166, 257
Сарсънлар, село 51
Саръгьол 76
Саръ-Шабан 103, 107, 118
Сатискьой-Роман 100
Сатул Гьол Баскул 87
Св. Врач 120, 127, 133, 136, 143, 160, 175
Свищов 11, 12, 15, 16, 17, 24, 43, 66, 111, 112, 126, 240
Севастопол 252
Севеджик, село 240

Седмиградско 31, 34
Сендер 80
Серес 57, 125, 173, 237, 243
Серско 1, 118, 169
Силистра 42, 45, 47, 49, 76, 82, 101, 102
Синдел 39
Синех 74
Сирия 7, 194, 253, 260
Сиркеджи 258
Скендер 76
Скопие 114, 118, 188, 196, 199, 210, 229
Скутари 7
Смирна 7, 8, 74, 242, 258
Соври-тепе 113
Сокие 7
Солун 1, 82, 132, 221, 228, 255, 256, 258
Сомос 7
София 3, 4, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 21, 23, 24, 25, 27, 30, 37, 44, 57, 61, 66, 77, 81, 110, 114, 118, 126, 147, 151, 170, 183, 198, 213, 228, 231, 239, 252, 256 Софлу 25, 196, 259
Софулар, село 240
Спапунар, село 93
Средиземно море 260
Сръбско 118
Ставрос, село 49
Стар Смил, село 47
Стара Загора 39, 114
Стефанещи, село 114
Струга 118
Струма, река 49, 114, 125, 191, 257
Струмица 14
Сусус-Али-бей, чифлик 81, 92, 93
Сутехир 74
Сърбия 1, 3, 9, 82, 232, 243, 248, 255
Сюютлие, село 42
Сяр 221

Т
Таиф 74
Тасос 132
Татавлу, езеро 100, 101
Ташафлу, езеро 240
Ташпунар 99, 100
Теке кьой 76
Теке, село 45
Текедереси 101
Текия, село 47
Терзалар 240
Терзикьой, село 104
Тетово 199
Течет, село 119
Тифлис 228, 245
Токсов, село 113
Топраисар 102, 240
Топчи, село 42
Тортоман Дефча Геабаку 104
Тортоман, село 99, 100
Тракия 3, 7, 30, 69, 131, 132, 173, 211, 212, 214, 218, 221, 228, 236, 248
Трансилвания 1
Транскавказия – вж. Кавказ
Трапезунд 228
Триполитания 260
Тръстеник 113
Тулча 100, 121
Тунис 7
Турк Мурфат 100
Туркоаня, село 240
Турно Северин 47
Турция 1, 3, 4, 5, 7, 10, 11, 14, 15, 17, 21, 22, 28, 30, 33, 34, 35, 37, 44, 60, 66, 111, 112, 114, 118, 120, 126, 131, 136, 138, 140, 143, 146, 151, 153, 158, 160, 163, 164, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 184, 186, 188, 190, 192, 196, 212, 213, 214, 220, 222, 221, 223, 228, 231, 233, 237, 239, 240, 241, 242, 250, 251, 253, 254, 257, 260
Тутракан 42, 45, 47, 49, 51, 82, 240
Търново 52, 76
Търново-Сеймен 39

У
Узун Кюпрю 8, 98, 235, 202, 250, 254, 258
Украйна 237, 241, 248
Урмия 237
Уфа 74, 75

Ф
Фасе 7
Фелахие 74
Фере 126, 133
Флорина 31
Фосе 7
Франция 7

Х
Хаджи-бей-кьой 259
Хайрянкьой, село 76, 96, 240
Хамадан 74
Хамбарлик, село 42
Хардали 76
Харман Куюсу 76
Харманлък 76
Хасанча 240
Хасарлък 76
Хеджас 8
Хомс Ел-Зохрав 7
Хърсово 42, 119, 162, 240

Ц
Цариград 1, 2, 3, 5, 7, 10, 13, 18, 21, 22, 23, 24, 27, 29, 30, 44, 52, 53, 54, 55, 61, 66, 69, 74, 75, 77, 78, 81, 108, 110, 111, 112, 114, 117, 118, 122, 123, 129, 131, 141, 145, 149, 157, 164, 165, 166, 167, 183, 185, 193, 194, 205, 206, 217, 222, 224, 228, 232, 237, 242, 243, 244, 245, 246, 249, 251, 253, 258

Ч
Чаир Харман, станция 76
Чанак Кале 69
Чаталджа 8, 47
Чаяз, село 45
Черепляни, село 69
Черкез кьой 76
Черна вода 100, 101, 102, 131, 151, 211, 212
Черна Гора 248
Черна, село 240
Черно море 6, 30, 74, 243, 260
Черно око 76
Чикорова, село 113
Чиле 7
Чининли, село 113
Чифлиджик 125
Чифлик, село 45
Чифут Куюсу 76, 240
Чобан Куюсу 240
Чобанли 31, 34
Чорлу 7

Ш
Шарви, село 42
Шаркьой 254, 258
Шаферай, село 119
Швейцария 153
Шейтанджик, село 42
Шишила 121
Шумен 39, 42, 76, 117

Щ
Щип 118

Ю
Юнкяр скелеси 7

Я
Яфа 74

Приложения

Приложение № 1
Част 1

СПИСЪК
на награденитe турски военнослужещи с български ордени и медали през Първата световна война

Звание	Име, презиме, фамилия	Длъжност, военна част	С какъв медал или орден е награден	Кога е награден
2	3	4	5	6
Султан Велик везир	Мехмед V	Султан на Османската империя	Орден „За храброст“ I ст. с брилянти	17. 4. 1917
Вицегенералисимус	Енвер Паша	Военен министър на Османската империя	Орден „За храброст“ I ст.	1916 г.
Маршал	Симан Сандерс Паша	командващ 5 А	Орден „Св. Александър“ В. кр.	19. 5. 1917
Маршал	Узедом Паша	Главнокомандващ отбраната на Босфора и Дарданелите	Орден „За храброст“ II ст.	19. 5. 1917
Адмирал	Сушон	Първи началник на флота	Орден „За храброст“ II ст.	19. 5. 1917
Ген.-лейт.	Ахмед Джемал Неджиб Паша	Командващ 4 А	Орден „За храброст“ II ст.	19. 5. 1917
Ген.-лейт.	Бронзарт Паша	НЩ на ДА	Народен орден „За военна заслуга“ I ст. с в. о.	19. 5. 1917
Ген.-лейт.	Есад Мехмед Паша	Командващ 1 А	Орден „За храброст“ II ст.	19. 5. 1917
Ген.-лейт.	Исмаил Хакъ Паша	Главен интендант	Народен орден „За военна заслуга“ I ст. с в. о.	19. 5. 1917
Ген.-лейт.	Осман Низами Паша	Представител при ВУР	Народен орден „За военна заслуга“ I ст.	19. 5. 1917
Ген.-майор	Абдул Керим Паша	Командващ 20 к.	Народен орден „За военна заслуга“ I ст. с в. о.	19. 5. 1917

1	2	3	4	5	6
15.	Ген.-майор	Махмуд Кямил Паша	Държавен подсекретар в МВ	Орден „Св. Александър" II ст. с м. ср.	19. 5. 1917
16.	Ген.-майор	Пинер Паша	Инсп. на въоръжението	Орден „Св. Александър" II ст. с м. ср.	19. 5. 1917
17.	Ген.-майор	Сюлюман Нуман Паша	Нач. на сан. служба в ОГК	Орден „Св. Александър" II ст. с м. о.	19. 5. 1917
18.	Ген.-майор	Халил Исмаил Паша	Командващ 6 А	Орден „За храброст" II ст.	19. 5. 1917
19.	Ген.-майор	Хилми Паша	Ком. на 6 к.	Народен орден „За военна заслуга" I ст. с в. о.	3. 12. 1916
20.	Ген. от кав.	Исет Хайдар Паша	Командващ 2 А	Орден „За храброст" II ст.	19. 5. 1917
21.	Полк.	Али Бей	Представител на О Об. Гл. Кв. при ЩБА	Орден „За храброст" III ст., 2 кл.	19. 5. 1917
22.	Полк.	Али Бей Мехмед Тефик	Нач. на А на 6 к.	Орден „Св. Александър" III ст. с м. ср.	3. 12. 1916
23.	Полк.	Бишов Бей	Нач. В. Тр. в ОГК	Народен орден „За военна заслуга" II ст. с в. о.	19. 5. 1917
24.	Полк.	Верле Бей	Нач. на теж. арт. в ОГК	Народен орден „За военна заслуга" II ст. с в. о.	19. 5. 1917
25.	Полк. Принц	Джемаледдин Ефенди	Флигел адютант на Н. В. Султана	Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
26.	Полк. Принц	Зиаедин Ефенди	Флигел адютант на Н. В. Султана	Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
27.	Полк. Принц	Ибрахим Теофик Ефенди		Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
28.	Полк.	Каненгисер Бей	Нач. на Армейския департамент в МВ	Народен орден „За военна заслуга" II ст. с в. о.	19. 5. 1917
29.	Полк	Махмуд Белил Бей Мехмед Емин	Ком. на 46 д.	Народен орден „За военна заслуга" II ст. с в. о.	19. 5. 1917
30	Полк. Принц	Мехмед Селим Ефенди		Орден „За храброст" IV ст. 2 кл	19. 5. 1917
31.	Полк.	Мустафа Нури Шабан Бей	Зам.-главен интендант	Народен орден „За военна заслуга" II ст. с в. о.	19. 5. 1917
32.	Полк.	Родвалд Паша	Оберквартирмейстер в ЩДА	Орден „Св. Александър" II ст. с м. ср.	19. 5. 1917

1	2	3	4	5	6
33.	Полк. ГЩ	Фареддин Исмаил Бей	Пом. на държавния подсекретар в МВ	Народен орден „За военна заслуга“ II ст. с в. о.	19. 5. 1917
34.	Полк. ГЩ	Халил Бей	Военен аташе в Берн	Орден „Св. Александър“ II ст. с м. о.	16. 10. 1917
35.	Полк.	Шлес Бей	Нач. на пол. и план. арт. в ОГК	Народен орден „За военна заслуга“ II ст. с в. о.	19. 5. 1917
36.	Полк.	Шукри Найли Бей	Ком. на 50 д.	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	16. 10. 1917
37.	Полк.	Шукри Али Бей	Ком. на 25 д.	Народен орден „За военна заслуга“ II ст. с в. о.	3. 12. 1916
38.	Подп.	А. Мумтаз	Военен аташе в Атина	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. о.	19. 5. 1917
39.	Подп. Принц	Абдул Кадир Ефенди		Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
40.	Подп. Принц	Абдул Халим Ефенди	Флигел адютант на Н. В. Султана	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
41.	Подп.	Акиф Хасан Хюсни	Ком. на 157 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	16. 10. 1917
42.	Подп.	Али Бей	Ком. на 177 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст.	07. 12. 1917
43.	Подп.	Али Бей Мехмед	Ком. на 59 п. п.	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	3. 12. 1916
44.	Подп.	Али Риза Бей Мустафа	Нач. на артилерията	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
45.	Подп. ГЩ	Асим Омер Бей	Нач. на инж. работи в ОГК	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
46.	Подп. Принц	Ахмед Нури Ефенди		Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
47.	Подп. ГЩ	Бехидж Джемил Бей	Зам. нач. на Армейския департамент в МВ	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
48.	Подп.	Есад Бей Хасан	Главен лекар в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст.	3. 12. 1916
49.	Подп.	Есад Юсуф Бей	Зам.-нач. на Военния департамент в МВ	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
50.	Подп.	Зейфи Риза Бей	Нач. на раз. отд. в ОГК	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
51.	Подп.	Исмаил Адил Ефенди Мухидин	Ком. на 144 п. п.	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
52.	Подп.	Исмаил Хакъ Бей Ибрям	Ком. на 45 п. п.	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	3. 12. 1916

1	2	3	4	5	6
53.	Подп.	Кемал Бей	Военен аташе на ИОЛ в гр. София	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	21. 2. 1915
54.	Подп.	Киазим Махмуд Бей	Първи адютант на военния министър	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
55.	Подп.	Кязим Бей Хашим	Ком. на 38 п. п.	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	03. 12. 1916
56.	Подп.	Лейман Бей Лейман Паша	Ком. на 24 а. п.	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	3. 12. 1916
57.	Подп.	Махмуд Бей	Комендант на ОГК	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
58.	Подп.	Мехмед Мюнир Бей	Ком. на 16 доп. п.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст.	16. 10. 1917
59.	Подп.	Мустафа Изет Бей	Ком. на 74 п. п.	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	03. 12. 1916
60.	Подп.	Неджемеддин Хюсеин Бей	Гл. дир. на военните работилници	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
61.	Подп. Принц	Нихат Ефенди		Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
62.	Подп. Принц	Омер Хилми Ефенди	Флигел адютант на Н. В. Султана	Орден „За храброст“ IV ст 2 кл.	19. 5. 1917
63.	Подп. ГЩ	Осман Шефкет Омер Бей	Зам.-нач. на отделението по ЛС в МВ	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
64.	Подп.	Почерник Бей	Нач. на обикн. пътища в ОГК	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
65.	Подп.	Рудолф Бирхролтц	Ком. на 146 п. п.	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
66.	Подп. ГЩ	Рушди Решид Бей	Офицер от инст. по етапите в ОГК	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
67.	Подп.	Рьотриш Бей	Нач. на военните превози по железниците в ОГК	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
68.	Подп.	Сервет Хюсню Паша	Ком. на 169 п. н.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	16. 10. 1917
69.	Подп.	Сюлейман Изет Бей Галиб	Ком. на 15 д.	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
70.	Подп.	Тефик Бей	НЩ при ВУР	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917

1	2	3	4	5	6
71.	Подп.	Франц Байтовизер Бей	Нач. на АУ в Щ. на 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	3. 12. 1916
72.	Подп.	Хайри Бей	Зам. пом. нач. на полските железници	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	19. 5. 1917
73.	Подп.	Хайри Шевки Бей	Офицер при отд. за ЖП превози в ОГК	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
74.	Подп.	Хамди Бей Наджи Паша	Ком. на 15 д.	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	3. 12. 1916
75.	Подп.	Яхя Хаяти Бей	НЩ на 6 к.	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	3. 12. 1916
76.	Кап. II р.	Махмуд Есад Бей	Портов кап. на Цариград	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
77.	Кап. II р.	Мехмед Мусафер Адил Бей	Нач. на 2 департамент	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
78.	Кап. II р.	Рауф Мусафер Бей	Нач. Щ. на Марината	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
79.	Кап. II р.	Ремзи Мехмед Бей	Коменд. на „Златния Рог“	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
80.	Кап. II р.	Хамди Тефик Бей	Нач. на 3 департамент	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
81.	Майор Принц	Абдул Рахим Ефенди	Флигел адютант на Н. В. Султана	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
82.	Майор	Абдул Фетах Ефенди Мехмед	Ком. арт. отд. в 15 а. п.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	3. 12. 1916
83.	Майор	Абдурауф Осман Бей	Адютант на НЩ на ДА	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	19. 5. 1917
84.	Майор	Али Васфи Бей	Прикомандирован към военния министър	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	19. 5. 1917
85.	Майор ГЩ	Али Нури Бей	Оф. за свр. от О. Об. Гл. Кв при Щ. на 2 БА	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	19. 5. 1917
86.	Майор ГЩ	Али Риза Ахмед Бей	Офицер при отд. на В. Тр. в ОГК	Народен орден „За военна заслуга“ III. ст. с в.о.	19. 5. 1917
87.	Майор ГЩ	Али Риза Хасан	Офицер за свръзка при Щ. за 2 БА	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. ср.	16. 10. 1917
88.	Майор	Али Фуад Ефенди Бесим	Нач. на сан. служба в 15 д.	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. о.	3. 12. 1916

1	2	3	4	5	6
89.	Майор	Ахмед Вефик Сюлюман	Ком. на друж. в 38 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	3. 12. 1916
90.	Майор	Ахмед Зия Хасан	Ком. на друж. в 158 п. п.	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. ср.	16. 10. 1917
91.	Майор	Бахир Мустафа	Ком. на друж. в 158 п. п.	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. ср.	16. 10. 1917
92.	Майор	Бесик Бей Ефенди Бин Салих Ефенди	Ст. полкови лекар в 59 п. п.	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. о.	19. 5. 1917
93.	Майор	Бехчет Бей Халил	Нач. на мун. колони в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	3. 12. 1916
94.	Майор	Зия Бей Юсуф	Нач. на 4 сек. в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	3. 12. 1916
95.	Майор	Ибрахим Бей	Ком. на турска чета		20. 9. 1916
96.	Майор	Исмаил Хакъ Бей	Първи адютант на представителя при ВУР	Народен орден „За военна заслуга“ III ст.	19. 5. 1917
97.	Майор	Кемал Ефенди Абдул Кадир	Нач. на сан. част в 25 д.	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. о.	03. 12. 1916
98.	Майор	Махмуд Недим Мустафа	Ком. на 158 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	16. 10. 1917
99.	Майор	Мехзмед Шариф Ефенди	Ком. на друж. в 75 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	3. 12. 1916
100.	Майор	Мехмед Насим Бей Джамал	Ком. на п. н.	Орден „За храброст“ IV ст. 1 кл.	10. 2. 1918
101.	Майор	Мехмед Релфет Бей	Делегат при ЕУ в Добруджа	Народен орден „За военна заслуга“ III ст	19. 5. 1917
102.	Майор	Мехмед Рифид Ефенди	Пом. ком. на 56 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	3. 12. 1916
103.	Майор	Мехмед Садък Ата	Ком. на 50 а. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	16. 10.1917
104.	Майор	Мустафа Бехчед Ефенди Ибрахим	Ком. на 46 а. п.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	19. 5. 1917
105.	Майор	Мухадин Бей Фаадил	Вр. ком. на 75 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	3. 12. 1916
106.	Майор	Назми Мустафа	Ком. на друж. в 158 п. п.	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. ср.	16. 10. 1917

1	2	3	4	5	6
107.	Майор	Назъм Назми Мустафа	Ком. на друж. в 157 п. п.	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. ср.	16. 10. 1917
108.	Майор	Нури Бей Хуршид	Ком. на пион. друж. в 6 к.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
109.	Майор	Омер Февзи Ефенди Малико	Съветник при военния съд	Орден „За храброст“ V ст. на в. л.	3. 12. 1916
110.	Майор	Реджеб Рахим Ефенди Осман	Ком. на арт. отд. в 24 а. п.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	3. 12. 1916
111.	Майор ГЩ	Субхи Бей	Оф. за свр. при Щ. на А. фон Белов	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	19. 5. 1917
112.	Майор ГЩ	Тахсин Али Юсуф Бей	Офицер от оперативно отд. в ОГК	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	19. 5. 1917
113.	Майор	Фон Микош Бей	Офицер от опер. отд. в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	3. 12. 1916
114.	Майор	Фон Фелдман Бей	Нач. на Оперативно отд. в ОГК	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
115.	Майор	Хайри Ефенди Руеф	Нач. на 2 отд. в Щ. на 20 к.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	19. 5. 1917
116.	Майор	Халил Ефенди Абдулах	Ком. на друж. в 45 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	3. 12. 1916
117.	Майор	Хасан Сабри	Оф. за свр. при Щ. на 3 А.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	19. 5. 1917
118.	Майор	Хасан Таксин Мустафа	Ком. на друж. в 169 п. п.	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. ср.	16. 10. 1917
119.	Майор	Хюсеин Ариф Ариф	Санитарен съветник в 6 к.	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. о.	3. 12. 1916
120.	Майор	Хюсеин Ефенди Сюлюман	Ком. на друж. в 38 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	3. 12. 1916
121.	Майор	Шакир Нимет Бей	Военен комисар по източните железници	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	19. 5. 1917
122.	Майор	Юмер Шефки Шакир	Ком. на друж. в 169 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	16. 10. 1917
123.	Майор	Юсуф Бей Ибрахим	Нач. на 1 отд. в Щ. на 20 к.	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	19. 5. 1917

1	2	3	4	5	6
124.	Майор	Юсуф Зия Ефенди Шефкъ	Офицер от сан. служба в 15 д.	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. о.	3. 12. 1916
125.	Кап. III р.	Абдулрахим Февзи Бей	Нач. на 4 департамент	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	19. 5. 1917
126.	Кап. III р.	Лорей	Нач. на флотилията на подводниците	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
127.	Кап. III р.	Пфайфер	Нач. на флотилията на торпильорите	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
128.	Кап. III р.	Тегерт Бей	Началник на АЩФ	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
129.	Кап. III р.	Фон Киор	Командир на „Бреслау“	Орден „Св. Александър“ III ст. с м. ср.	19. 5. 1917
130.	Кап.	Абди Ефенди Хасан	Преводач	Орден „Св. Александър“ V ст. с м. ср.	16.10. 1917
131.	Кап.	Абдулан Хелми	Ком. на батр. в 24 а. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	04. 12. 1917
132.	Кап.	Агац Сабри	Ком. на 3 р. от 177 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	04. 12. 1917
133.	Кап.	Акермам	Командир на „Гьобен“	Народен орден „За военна заслуга“ 2 ст. с в. о.	19. 5. 1917
134.	Кап.	Али Ефенди Енвер Хюсеин	НЩ на 15 д.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
135.	Кап.	Али Маджар Ефенди Мажар	Пом. нач. на сан. служба в 15 д.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. в. л.	3. 12. 1916
136	Кап.	Али Риза Мехмед	Ком. На карт. рота в 158 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	16. 10. 1917
137.	Кап.	Али Риза Мустафа	Дружинен лекар в 45 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	03. 12. 1916
138.	Кап.	Али Риза Хюсеин	Ком. на 2 друж. от 177 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	04. 12. 1917
139.	Кап. ГЩ	Али Хайдар Бей	Офицер от оперативно отд. в ОГК	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	19. 5. 1917
140.	Кап.	Али Хайки Ефенди Мустафа	Ком. на рота в 59 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
141.	Кап.	Андои Мимнаит Ефенди	Лекар на 45 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	3. 12. 1916

1	2	3	4	5	6
142.	Кап.	Ариф Ахмед Бей	Втори нач. на флота	Народен орден „За военна заслуга“ II ст. с в. о.	19. 5. 1917
143.	Кап.	Ахмед Ефенди Осман	Лекар на арт. отд. в 15 а. п.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	3. 12. 1916
144.	Кап.	Ахмед Бедри Мехмед Акиф	Нач. на 2 сек. в Щ. на 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	3. 12. 1916
145.	Кап.	Ахмед Ефенди Хасан	Ком. на друж. в 74 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 1 кл.	3. 12. 1916.
146.	Кап.	Ахмед Хайди Ефенди Ибраим	Ком. на 2 мун. колона в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	3. 12. 1916
147.	Кап.	Бекир Седки Ефенди	Пом. ком. на друж. в 56 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 1 кл.	3. 12. 1916
148.	Кап.	Бухур Соломон Ефенди	Лекар от 15 д.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	3. 12. 1916
149.	Кап.	Васиф Ахмед Бей	Държавен подсекретар на министерството	Орден „Св. Александър“ II ст. с м. ср.	19. 5. 1917
150.	Кап.	Вахид Рифат Паша	Адютант в 50 д.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	16. 10. 1917
151.	Кап. ГЩ	Дамад Исмаил Хакъ Бей	Оф. за свр. при Щ. на 2 А	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	19. 5. 1917
152.	Кап.	Джемал Ефенди Нури	Ком. на рота в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
153.	Кап.	Джемал Ефенди Хюсеин	Ком. на рота в 38 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
154.	Кап.	Джемил Ефенди Ахмед	Адютант на ком. на 25 д.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	3. 12. 1916
155.	Кап.	Едип Ефенди Мустафа	Ком. на рота в 74 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
156.	Кап.	Екрем Ефенди Ешреф	Лекар на 59 п. п.	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. о.	3. 12. 1916
157.	Кап.	Екрем Ефенди Рашид	Ком. на рота в 144 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	19. 5. 1917
158.	Кап.	Есад Ефенди Яхи	Интендант на 25 д.	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. о.	3. 12. 1916
159.	Кап.	Ибрахим Етхем Емин	Ком. на арт. взвод в 50 а. п.	Орден „Св. Александър“ V ст. с м. ср.	16. 10. 1917
160.	Кап.	Исан Ефенди Мустафа	НЩ на 25 д.	Орден „За храброст“ IV ст. 1 кл.	3. 12. 1916

1	2	3	4	5	6
161.	Кап.	Исмаил Вахап Ефенди	Ком. на рота в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	03.12.1916
162.	Кап.	Исмаил Зюхти Ефенди Керим	Ком. на батр. в 15 а. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	03.12.1916
163.	Кап.	Исмаил Керим	Ком. на батр. в 15 д.	Орден „За храброст“ 4 ст. 2 кл.	21.09.1917
164.	Кап.	Исмаил Мустафа	Ком. на 50 пион. рота	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	16.10.1917
165.	Кап.	Исмаил Хакъ Ефенди	Пом. ком. на друж. в 56 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 1 кл.	03.12.1916
166.	Кап.	Исмаил Хакъ Ефенди	Ком. на рота в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3.12.1916
167.	Кап.	Исмаил Хакъ Ефенди Бин Ахмед	Ком. на рота в 74 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19.5.1917
168.	Кап.	Ихсан Ефенди Мехмед	Ком. на рота в 144 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	19.5.1917
169.	Кап.	Кемал Мустафа Ефенди	Пом. нач. на 6 сек. в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	03.12.1916
170.	Кап.	Кямил Осман	Ст. адютант в 50 д.	Орден „Св. Александър“ V ст. с м. ср.	16.10.1917
171.	Кап. ГЩ	Махмуд Ефенди Фердусъ	НЩ на 46 д.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	19.05.1917
172.	Кап.	Мехмед Али Ефенди Тахир	Началник на архива	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	03.12.1916
173.	Кап.	Мехмед Белчед Ефенди Али	Ком. на 77 карт. рота в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV. ст. 2 кл.	03.12.1916
174.	Кап. принц	Мехмед Бюрханедин Ефенди		Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19.5.1917
175.	Кап.	Мехмед Едил Ефенди Махмуд	Ком. на рота в 74 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	03.12.1916
176.	Кап.	Мехмед Енвер Хакъ Бей	Капитан от флота	Народен орден „За военна заслуга“ II ст. с в. о.	19.5.1917
177.	Кап.	Мехмед Зеки Ефенди Хайредин	Ком. на рота в 59 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3.12.1916
178.	Кап.	Мехмед Икмед Ефенди Хюсни	Ком. на арт. батр. в 24 а. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл. 3. 12. 1916	
179.	Кап.	Мехмед Рушди Еф. Ибрахим Етем	Лекар на друж. в 59 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	3.12.1916

1	2	3	4	5	6
180.	Кап.	Мехмед Садък Ефенди Али	Ком. на рота в 59 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
181.	Кап.	Мехмед Тефик Ефенди Бин Махмуд	Ком. на рота в 38 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
182.	Кап.	Мехмед Тефик Шефик	НЩ на 50 д.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	16. 10. 1917
183.	Кап.	Мехмед Фаик Али	Ком. на друж. в 45 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 1 кл.	3. 12. 1916
184.	Кап.	Мехмед Февзи Ефенди Али	Нач. на 3 мун. колона в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	3. 12. 1916
185.	Кап.	Мукбил Бей	Прикомандирован към военния министър	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	19. 5. 1917
186.	Кап.	Мустафа Кемал	Военноморско аташе в Атина	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	19. 5. 1917
187.	Кап.	Мустафа Найли Мехмед Найли	Пом. нач. на 5 сек. в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“IV ст. с в. о.	3. 12. 1916
188.	Кап.	Мустафа Рахми Ефенди Омер	Ком. на друж. в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 1 кл.	3. 12. 1916
189.	Кап.	Мустафа Шефки Ефенди Ахмед Халид	Пом. нач. на сан. част в 25 д.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	3. 12. 1916
190.	Кап.	Мухитин Ефенди Решад	Ком. на друж. в 38 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 1 кл.	3. 12. 1916
191.	Кап.	Нешид	Ком. на батр. в 25 д.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л. с в. о.	21. 9. 1917
192.	Кап.	Ниемьолер Бей	Нач. отд. за снабдяване с въглища в ОГК	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	19. 5. 1917
193.	Кап.	Нури Ефенди Исмаил	Ком. на рота в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
194.	Кап.	Омер Вехти Ефенди Хюсеин	Ком. на друж. в 45 н. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 1 кл.	3. 12. 1916
195.	Кап.	Осман Нури Ефенди Мустафа	Адютант на командира на корпуса	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	19. 5. 1917
196.	Кап.	Раиф	Ком. на батр. в 15 д.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л. с в. о.	21. 9. 1917

1	2	3	4	5	6
197.	Кап.	Ремзи Ефенди Зюлфи	Ком. на рота в 74 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
198.	Кап.	Ремзи Сабри	Ком. на рота в 158 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	16. 10. 1917
199.	Кап.	Сали Ефенди Хамди	Лекар на друж. в 74 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	3. 12. 1916
200.	Кап.	Сейфедин Ефенди Мехмед	Ком. на арт. отд. в 15 а. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 1 кл.	3. 12. 1916
201.	Кап.	Серю Бей	Нач. на авиацията в ОГК	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	19. 5. 1917
202.	Кап.	Съдкъ Ефенди		Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	19. 5. 1917
203.	Кап.	Съидъ Ахмед Хасан	ком. на друж. в 169 п. п.	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. ср.	16. 10. 1917
204.	Кап.	Таксин Ефенди Мустафа	Ком. на рота в 38 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
205.	Кап.	Тахир Атиф Ефенди	Офицер от опер. отд. в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	3. 12. 1916
206.	Кап.	Тахир Ефенди Мустафа	Щабен аптекар в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	3. 12. 1916
207.	Кап.	Тахир Мехмед	Ком. на друж. в 157 п. п.	Орден „Св. Александър“ IV ст. с м. ср.	16. 10. 1917
208.	Кап. ГЩ	Ферад Бей	Нач. сек. в отд. на източните железници	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	19. 5. 1917
209.	Кап.	Фицер Бей	Адютант на НЩ на ДА	Народен орден „За военна заслуга“ III ст. с в. о.	19. 5. 1917
210.	Кап.	Фуад Ефенди Али.	Пом. нач. на сан. служба в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	3. 12. 1916
211.	Кап.	Хаки Бей	Ком. на турска чета		20. 9. 1916
212.	Кап.	Хали Явер Ефенди Хюсеин Паша	Пом. нач. НЩ на 15 д.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	3. 12. 1916
213.	Кап.	Халил Джевдет Раиф	Офицер от опер. отд. в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	3. 12. 1916
214.	Кап.	Хамид Мурад Ефенди Исмаил Хаки	Ком. на пион. рота в 25 д.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	3. 12. 1916

1	2		4	5	6
215.	Кап.	Хасан Ефенди	Адютант на Енвер Паша	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	19. 5. 1917
216.	Кап.	Хасан Нязи Ефенди Мехмед	Ком на батр. в 15 а. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
217.	Кап.	Хасан Сабри	Офицер за свръзка при Щ на 3 а.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	17. 9. 1917
218.	Кап.	Хюсеин Ефенди Ахмед Шюкри	Ком. на рота в 45 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
219.	Кап.	Хюсеин Киазил	Ком. на 1 друж. от 177 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	4. 12. 1917
220.	Кап.	Шакир Неджеб Ефенди	Офицер от опер. отд. в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	3. 12. 1916
221.	Кап.	Шюкри Ефенди Хаджи Сали	Ком. на рота в 59 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
222.	Кап.	Юсуф Зия Ефенди Хасан	Ком. на друж.	Орден „За храброст“ IV ст. 1 кл.	3. 12. 1916
223.	Кап.	Яков Ремзи Ефенди Хасан	Ком. на батр. в 15 а. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
224.	Кап.	Якуб Вехми Ефенди Йлмас	Ком. на рота в 74 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
225.	Кап.	Яхи Изет Исмаил	Ком. на рота в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
226.	Кап. 1 кл.	Мухадин Васиф Ефенди Х. Мехмед	Ком. на дружина в 145 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 1 кл.	19. 5. 1917
227.	Кап. 1 кл.	Омер Лютфи Ефенди Мехмед	Ком. на пион. р. в 20 к.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	19. 5. 1917
228.	Ротм. Принц	Осман Фауд Ефенди	Флигел адютант на Н. В. Султана	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
229.	Ротм.	Садри Хакъ	Ком. на ескадрон	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	16. 10. 1917
230.	Поручик	Абдел-Кадер Мехмед	Ком. на рота в 157 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	16. 10.1917
231.	Поручик	Абдул Вахан Ефенди Ахмед	Ком. на арт. батр. в 24 а. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916

1	2	3	4	5	6
232.	Поручик	Абдула Керим Ефенди Мехмед	Ком. на рота в 59 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
233.	Поручик	Абдула Ефенди Мехмед Емин	Ком. на рота в 38 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
234.	Поручик	Абдулах Ефенди Хюсеин Хюсни	Вр. ком. на рота в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
235.	Поручик	Абдулах Хилми Ефенди Азис	Ком. на арт. батр. в 24 а. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
236.	Поручик	Али Ефенди Осман	Щабен зъболекар в 6 к.	Орден „Св. Александър“ V ст. с м. о.	3. 12. 1916
237.	Поручик	Асим Ефенди Саид	Адютант на ком. на 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. с в. о.	3. 12. 1916
238.	Поручик	Ахмед Ефенди	Ком. на друж. в 74 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. с в. о.	3. 12. 1916
239.	Поручик	Бедредин Ефенди Шефик	Мл. офицер от 45 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. с в. о.	3. 12. 1916
240.	Поручик	Васъф Муса	Адютант в 50 д.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	16. 10.1917
241.	Поручик	Галиб Ефенди Исмаил	Ком. на рота в 56 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
242.	Поручик	Галиб Ефенди Мустафа	Ком. на рота в 45 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
243.	Поручик	Джемил Ефенди Сали	Ком. на рота в 74 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
244.	Поручик	Димитри Ефенди Лигоров		Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
245.	Поручик	Емер Суфи Мехмед Тефик	Офицер от опер. отд. в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. с в. о.	3. 12. 1916
246.	Поручик	Есад Тефик Ефенди Бин Махмуд	Вр. ком. на рота в 45 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
247.	Поручик	Етхем Исмаил	Ком. на взвод в 158 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	16. 10.1917
248.	Поручик	Жамил Ибрахим	Ком. на рота в 169 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	16. 10.1917
249.	Поручик	Зитки Айрула	Ком. на взвод от 7 р. в 177 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	4. 12. 1917

1	2	3	4	5	6
250.	Поручик	Зия Ефенди Мехмед Емин	Ком. на кавал. взвод в 6 к.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
251.	Поручик	Изат Ефенди Исмаил	Мл. офицер от 45 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. с в. о.	3. 12. 1916
252.	Поручик	Изет Ефенди Мехмед Рашид	Офицер за поръчки в Щ на 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. с в. о.	3. 12. 1916
253.	Поручик	Иорги Перлагиде Ефенди Василаки	Лекар на 3 друж. в 15 д.	Орден „Св. Александър“ V ст. с м. о.	3. 12. 1916
254.	Поручик	Исмаил Хаки Хюсни	Ком. на арт. отд. в 46 а. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	16. 10.1917
255.	Поручик	Кадри Хамди	Адютант в 50 д.	Народен ордеп „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	16. 10.1917
256.	Поручик	Кемал Ефенди	Адютант на главния интендант	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. с в. о.	19. 5. 1917
257.	Поручик	Людорф	Аташиран офицер към оперативно отд. в ОГК	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	19. 5. 1917
258.	Поручик	Махмед Ефенди Али	Ком. на рота в 59 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
259.	Поручик	Мензур Ефенди Бин Шефки Паша	Адютант на нач. на арт. к.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	19. 5. 1917
260.	Поручик	Мехмед Кямил Ефенди Абди	Ком. на рота в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
261.	Поручик	Мехмед Муамер Бей Фюсня	Адютант на ком. на 46 а. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	3. 12. 1916
262.	Поручик	Мехмед Мюнтаз Ефенди Абди	Офицер-ординарец в 25 д.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. с в. о.	03. 12. 1916
263.	Поручик	Мехмед Сабри Селим	Ком. на батр. в 50 а. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	16. 10.1917
264.	Поручик	Мехмед Сами Ефенди	Адютант на ком. на 56 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. с в. о.	3. 12. 1916
265.	Поручик	Мехмед Сезай Ефенди Маил	Пом. НЩ в 15 д.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. с в. о.	3. 12. 1916
266.	Поручик	Мехмед Тефик Ефенди	Ком. на рота в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916

1	2	3	4	5	6
267.	Поручик	Мехмед Фатих Ефенди Б. Ибрахим	Вр. ком. на рота в 45 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
268.	Поручик	Мехмед Шефет Ефенди Бекир	Пом. на НЩ на 25 д.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. с в. о.	3. 12. 1916
269.	Поручик	Мехмед Шефкет Еф. Бин Ибрахим	Вр. ком. на рота в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
270.	Поручик	Мустафа Ефенди Мехмед	Адютант в пион. друж. в 6 к.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
271.	Поручик	Мустафа Ефенди Мехмед	Ком. на рота в 59 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
272.	Поручик	Нихад Ефенди Мустафа	Ком. на рота в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
273.	Поручик	Нури Абдурахман	Ком. на рота в 157 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	16. 10.1917
274.	Поручик	Рагил Ефенди Емин	Адютант на ком. на 74 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. с в. о.	3. 12. 1916
275.	Поручик	Риза Ефенди Али Дурусун	Ком. на рота в 74 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
276.	Поручик	Рифат Ефенди Токпасъ	Адютант на ком. на 75 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. с в. о.	3. 12. 1916
277.	Поручик	Сали Ефенди Салил	Ком. на рота в 74 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
278.	Поручик	Салих Зеки Ефенди Ахмед Асан	Ком. на бат. в 46 а. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. с в. о.	19. 5. 1917
279.	Поручик	Сахаедин Ефенди Мухарем	Ком. на рота в 74 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
280.	Поручик	Селим Ефенди Бин Мустафа	Мл. офицер в полиц. еск.	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. с в. о.	19. 5. 1917
281.	Поручик	Субхи Азълов Бей	Офицер за свръзка с Щ на 55 п. д.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. л.	19. 9. 1918
282.	Поручик	Тахир Ага Нюман	Нач. на обоза в 59 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с кор. на в. л.	3. 12. 1916
283.	Поручик	Хаджи Ибрахим Ефенди Абдулъ	Вр. ком. на рота в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916

1	2	3	4	5	6
284.	Поручик	Хайди Ахмед	Ком. на взвод от бр. в 177 п. п.	Народен орден „За военна заслуга" V ст. на в. л.	4. 12. 1917
285.	Поручик	Халид Ефенди Мехмед Ата	Комендант на Щ на 6 к.	Народен орден „За военна заслуга" V ст. с кор. с в. о.	3. 12. 1916
286.	Поручик	Хамид Ефенди Хайдар	Ком. на рота в 45 п. п.	Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
287.	Поручик	Хасан Зядин Ефенди Али Риза	Ком. на рота в 59 п. п.	Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
288.	Поручик	Хюсеин Ага Ибриям	Ком. на рота в 38 п. п.	Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
289.	Поручик	Хюсеин Ефенди Бин Осман	Вр. ком. на рота в 38 п. п.	Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
290.	Поручик	Шерафедин Ефенди Ибрахим	Адютант на ком. на 15 д.	Народен орден „За военна заслуга" V ст. с кор. с в. о.	3. 12. 1916
291.	Поручик	Шефик Ефенди Сервет	Пом. ком. на рота в 56 п. н.	Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
292.	Поручик	Шюкрия Ефенди Хаджи Али	Ком. на карт. рота в 38 п. н.	Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
293.	Поручик	Юсеин Нури	Ком. на турска чета		20. 9. 1916
294.	Мичм. I р.	Ахмед Сюлейман	Ком. на моторен катер	Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
295.	Мичм. I р.	Кемал Бин Осман	Ком. на моторен катер	Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
296.	Подпор.	Абдул Ефенди Мурад Али	Ком. на рота в 59 п. п.	Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
297.	Подпор.	Али Риза Ефенди Бин Есат	Вр. ком. на рота в 74 п. п.	Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
298.	Подпор.	Али Риза Ефенди Селим	Ком. на рота в 145 п. п.	Народен орден „За военна заслуга" IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
299.	Подпор.	Ахмед Вехфи Ефенди Мехмед	Мл. офицер от 38 п. п.	Народен орден „За военна заслуга" V ст. с в. о.	3. 12. 1916
300.	Подпор.	Ахмед Даут Ефенди Ахмед	Ком. на рота в 45 п. п.	Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
301.	Подпор.	Ахмед Зеки Ефенди Мустафа	Ком. на рота в 59 п. п.	Орден „За храброст" IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
302.	Подпор.	Ахмед Нури Юмер	Ком. на рота в 169 п. п.	Народен орден „За военна заслуга" V ст. на в. л.	16. 10.1917

1	2	3	4	5	6
303.	Подпор. Принц	Ахмед Нурредин Ефенди		Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
304.	Подпор.	Ахмед Сабри Ефенди Исмаил	Офицер от 24 а. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
305.	Подпор.	Бедежет Лутфа	Ком. на взвод от 10 р. в 177 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	4. 12. 1917
306.	Подпор.	Бюрханедин Ефенди Хюсеин	Ком. на рота в 45 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
307.	Подпор.	Веби Мехмед	Ком. на взвод в 7/2 батр.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	4. 12. 1917
308.	Подпор.	Джевдет Ефенди Хайдар	Мл. офицер от 45 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	3. 12. 1916
309.	Подпор.	Джелал Ефенди Мехмед Тефик	Ком. на взвод в пион. рота в 25 д.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	3. 12. 1916
310.	Подпор.	Джемил Ефенди Тефик	Пом. ком. на рота в 56 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
311.	Подпор.	Ибрахим Ефенди Бин Мехмед	Вр. ком. на рота в 56 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
312.	Подпор.	Ибрахим Оглу Мустафа Асъм	Офицер в 50 а. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
313.	Подпор.	Илияс Сари Юсуф	Ком. на рота в 157 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	16. 10.1917
314.	Зап. подпор.	Исмаил Хакъ Ахмед	Вр. ком. на рота в 74 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
315.	Подпор.	Исмаил Хакъ Ефенди Мех. Тефик	Адютант на нач. на мун. колони в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	3. 12. 1916
316.	Подпор.	Ихсан Еф. Бин. Мехмед Ариф	Адютант на друж. в 75 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	19. 5. 1917
317.	Подпор.	Кемал Ефенди Хамза	Офицер в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
318.	Подпор.	Кемал Ефенди Хасан	Офицер в 15 а. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	3. 12. 1916
319.	Подпор.	Кямил Ефенди	Аташиран офицер към инсп. по етапите в ОГК	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	19. 5. 1917

1	2	3	4	5	6
320.	Подпор.	Кямил Ефенди Хаджи Ахмед	Офицер от 24 а. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	3. 12. 1916
321.	Подпор.	Мазхар Халил	Ком. на взвод в 158 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	16. 10.1917
322.	Подпор.	Мехмед Ниази Муртеза	Ком. на рота в 169 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	16. 10.1917
323.	Подпор.	Мехмед Али Ефенди Бин Исмаил Хакъ	Вр. ком. на рота в 59 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
324.	Зап. подпор.	Мехмед Али Ефенди Исмаил	Ком. на взвод в 145 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
325.	Подпор.	Мехмед Али Ефенди Шехвар	Адютант на ком. на 146 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
326.	Подпор.	Мехмед Зеки Мухтар	Адютант на ком. на 38 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	3. 12. 1916
327.	Подпор.	Мехмед Зелалтън Ефенди Расим	Ком. на рота в 59 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
328.	Подпор.	Мехмед Сервет Ефенди Изет	Мл. офицер от 38 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	3. 12. 1916
329.	Подпор.	Мехмед Хашим Ефенди Али	Адютант на друж. в 75 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	3. 12. 1916
330.	Подпор.	Мехмед Шюкри Ефенди	Адютант на ком. на друж. в 75 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	3. 12. 1916
331.	Подпор.	Мустафа Ефенди Мехмед Али	Пом. ком. на рота в 56 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
332.	Подпор.	Мустафа Зия	Ком. на 48 карт. рота	Орден „Св. Александър“ V ст. с м. ср.	16. 10.1917
333.	Подпор.	Мустафа Ремзи Ефенди Сюлюман	Пом. ком. на рота в 56 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
334.	Подпор.	Мустафа Хаяредин Ефенди Идириз	Офицер в 75 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
335.	Подпор.	Назъм Ниази	Нач. на телеграфите и телефоните в 50 д.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	16. 10.1917

1	2	3	4	5	6
336.	Поднор.	Неджемедин Ефенди Тахир	Адютант на ком. на 45 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	3. 12. 1916
337.	Подпор. Принц	Омер Фарук Ефенди	Флигел адютант на Н. В. Султана	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
388.	Подпор.	Римзи Ефенди Али	Офицер от телегр. рота в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	3. 12. 1916
339.	Подпор.	Таксим Ефенди Ахмед	Адютант на ком. на 24 а. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	3. 12. 1916
340.	Подпор.	Тахир Ефенди Заделин	Ком. на рота в 59 н. н.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
341.	Подпор.	Тахсим Ефенди Мехмед	Офицер от 74 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
342.	Подпор.	Фейзула Ефенди Махмуд	Нач. на 4 пех. колона в 6 к.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	3. 12. 1916
343.	Подпор.	Ферид Ефенди Фуад	Пом. ком. на рота в 56 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
344.	Подпор.	Фуат Ефенди Хусреф	Офицер от 74 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	3. 12. 1916
345.	Подпор.	Фуат Сали	Офицер в 50 а. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	4. 12. 1917
346.	Подпор.	Хайди Ефенди Ибрахим Едхенъ	Офицер за поръчки	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	19. 5. 1917
347.	Подпор.	Халиаки Ефенди Бин Ибрахим Хакъ	Интендантски офицер	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	19. 5. 1917
348.	Подпор.	Халил Ефенди Бин Ариф	Вр. ком. на рода в 74 п. н.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
349.	Подпор.	Халим Ефенди Селим	Пом. ком. на рота в 45 п. п.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	3. 12. 1916
350.	Подпор.	Хамид Ефенди Бин Абдула Ефенди	Вр. ком. на батр. в 24 а. н.	Орден „За храброст“ IV ст. 2 кл.	19. 5. 1917
351.	Подпор.	Хюсеин Хюсни Ефенди Мехмед	Адютант на 15 а. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	3. 12. 1916
352.	Подпор.	Шафик Ефенди Бин Абдул Хамид	Инт. офицер в 75 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. о.	19. 5. 1917

1	2	3	4	5	6
353.	Подпор.	Шериф Мустафа	Ком. на взвод в 9 р. на 177 п. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	4. 12. 1917
354.	Подпор.	Шефкет Ефенди	Нач. на телегр. ст.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. с в. о.	19. 5. 1917
355.	Подпор.	Юсуф Вишдани Адил	Адютант на ком. на 50 а. п.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. на в. л.	16. 10.1917
356.	Оф. канд.	Демзи Смаилов	От 6 р. на 45 п. п.	Сребърен медал „За заслуга“ без кор.	16. 11. 1916
357.	Оф. канд.	Назиф М. Кязимов	От 7 р. на 45 п. п.	Орден „Св. Александър“ VI ст. с м. ср.	16. 11. 1916
358.	Оф. канд.	Тапят Дифатов	От 7 р. на 45 п. п.	Сребърен медал „За заслуга“ без кор.	16. 11. 1916
359.	Оф. канд.	Хюсеин Оглу Немседин Ефенди	Ком. на взвод от 4 р. на 146 п. п.	Орден „За храброст“ III ст.	3. 4. 1917
360.	Воевода	Али Бей	Воевода на турска чета		20. 9. 1916
361.	Воевода	Яхя Бей	Воевода на турска чета		20. 9. 1916
362.	Чиновник	Абдула Ефенди Асанов	Счетоводител	Орден „Св. Александър“ VI ст.	3. 12. 1916
363.	Чиновник	Джеди Ефенди Ариф	Съветник при военния съд	Орден „За храброст“ V ст. на в. л.	3. 12. 1916
364.	Чиновник	Зия Ефенди Бин Махмуд Нуредин	В интендантството на 75 п. п.	Орден „За заслуга“ на в. л.	19. 5. 1917
365.	Чиновник	Неджати Ефенди Фазилов Бей	Архивист	Орден „Св. Александър“ VI ст.	3. 12. 1916
366.	Чиновник	Халил Ефенди Бин Али	Ковчежник на 25 д.	Орден „За заслуга“ на в. л.	19. 5. 1917
367.	Фелдфебел	Али Хасанов	15 арт. п.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
368.	Фелдфебел	Ахмед Аливов	3 конен п.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	3. 6. 1917
369.	Фелдфебел	Ахмед Кадуре Абдул Кадире	74 п. н., 2 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
370.	Фелдфебел	Ахмед Мусаев	38 п. п., 6 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
371.	Фелдфебел	Ахмед Оглу Хасан Ресми	46 арт. п. Щаб	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	3. 4. 1917
372.	Фелдфебел	Ибрахимъ Билялов	74 п. п., 5 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916

1	2	3	4	5	6
373.	Фелдфебел	Идрисъ Алиев	59 п. п., 10 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
374.	Фелдфебел	Мери Саидов	74 п. п., 4 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
375.	Фелдфебел	Мехмед Абдулов	59 п. п., 7 л.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
376.	Фелдфебел	Мехмед Адилов	74 п. п., 7 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
377.	Фелдфебел	Мехмед Атов	25 п. п. сан.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916
378.	Фелдфебел	Мехмед Омеров	59 п. п., 1 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
379.	Фелдфебел	Мустафа Оглу Тефик		Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	3. 4. 1917
380.	Фелдфебел	Мустафа Х. Сюлейманов	Щаб VI корпус	Народен орден „За военна заслуга“ VI ст. без корона	16. 11. 1916
381.	Фелдфебел	Мюрселъ Омеров	75 п. п., 8 р.	Народен орден „За военна заслуга“ VI ст. без корона	17. 3. 1917
382.	Фелдфебел	Нори Мехмедов	38 п. п., 9 р.	Народен орден „За военна заслуга“ VI ст. без корона	16. 11. 1916
383.	Фелдфебел	Осман Халилов	38 п. п., 4 р.	Народен орден „За военна заслуга“ VI ст. без корона	16. 11. 1916
384.	Фелдфебел	Расим Юсеинов	24 арт. п.	Народен орден „За военна заслуга“ VI ст. без корона	16. 11. 1916
385.	Фелдфебел	Рефик Хюсеинов	шофьор	Орден „Св. Александър“ VI ст. с мечове по средата	16. 11. 1916
386.	Фелдфебел	Рустем Хасанов	15 арт. п., 1 бат.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
387.	Фелдфебел	Сали Кюфриев	74 п. п., 1 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
388.	Фелдфебел	Фаик Ахмедов	75 п. п., 12 р.	Народен орден „За военна заслуга“ VI ст. без корона	16. 11. 1916
389.	Фелдфебел	Февзи Мустафов	38 п. п., 9 л.	Народен орден „За военна заслуга“ VI ст. без корона	16. 11. 1916

1	2	3	4	5	6
390.	Фелдфебел	Хаки Сюлейманов	15 арт. п., 2 бат.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
391.	Фелдфебел	Хасан Хоршидов	огн. парк	Народен орден „За военна заслуга“ VI ст. без корона	16. 11. 1916
392.	Фелдфебел	Шакир Сюлейманов	45 п. п., 9 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
393.	Фелдфебел	Яхи Оглу Сюлейман	24 арт. п.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
394.	Пом. фелдфебел	Мустафа Оглу Мехмед Енин Ефенди	157 п. п., 6 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	3. 4. 1917
395.	Старши подофицер	Абдул Хамид Абдумани	74 п. п., 3 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
396.	Старши подофицер	Акяш Алиев	56 п. п., 10 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
397.	Старши подофицер	Али Оглу Мехмедали	24 арт. п., 1 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
398.	Старши подофицер	Ахмед Оглу Али	74 п. п., 2 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
399.	Старши подофицер	Ахмед Хасанов	45 п. п., 8 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
400.	Старши подофицер	Зифард	шофьор	Сребърен медал „За заслуга“ без корона на в. л.	26. 4. 1917
401.	Старши подофицер	Исмаил Атиф	пом. шофьор	Бронзов медал „За заслуга“ с корона на в. л.	26. 4. 1917
402.	Старши подофицер	Мехмед Риза Мехмедов	56 п. п., 7 р.	Бронзов медал „За заслуга“ без корона на в. л.	16. 11. 1916
403.	Старши подофицер	Мехмед С. Мустафов	56 п. п., 6 р.	Орден „Св. Александър“ VI ст. без корона с мечове по средата	16. 11. 1916
404.	Старши подофицер	Мехмед Х. Мутитов	3 конен п.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	3. 6. 1917
405.	Старши подофицер	Мехмед Яхи Нефи	74 п. п., 3 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
406.	Старши подофицер	Мустафа Оглу Али	74 п. п., 3 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917

1	2	3	4	5	6
407.	Старши подофицер	Рехим Оглу Исмаил	59 п. п., 2 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
408.	Старши подофицер	Сали	пом. шофьор	Бронзов медал „За заслуга“ с корона на в. л.	26. 4. 1917
409.	Старши подофицер	Салих Оглу Мухидин	169 п. п., I р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	3. 4.1917
410.	Старши подофицер	Тофик	шофьор	Сребърен медал „За заслуга“ на в. л.	26. 4. 1917
411.	Старши подофицер	Фари Идрис Оглу Мустафа	24 арт. п., 2 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
412.	Старши подофицер	Хаджи Базан Маруф	24 арт. п.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
413.	Старши подофицер	Х. Киркор Оглу Вахаи	24 арт. п., I р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
414.	Старши подофицер	Халил Оглу Мехмед	74 п. п., 2 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
415.	Старши подофицер	Хакан Мехмедов	3 конен п.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	3. 4. 1917
416.	Старши подофицер	Хасаи Мунир	шофьор	Сребърен медал „За заслуга“ без корона на в. л.	26. 4. 1917
417.	Старши подофицер	Хиядин Оглу Ахмед Мумтоз	59 п. п., 2 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
418.	Старши подофицер	Хюсеин Мехмедов	59 п. п., 6 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
419.	Старши подофицер	Хюсеии Оглу Абдула	24 ар. п.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
420.	Старши подофицер	Якуб Оглу Ахмед	46 арт. п.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	3. 4. 1917
421.	Младши подофицер	Абдул Омеров	45 п. п., 5 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
422.	Младши подофицер	Азни бан Мехмед	74 п. п., 1 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917

1	2	3	4	5	6
423.	Младши подофицер	Али Абдулахов	38 п. п. телеф.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
424.	Младши подофицер	Али Велиев	45 п. п., 10 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
425.	Младши подофицер	Али Оглу Мехмед Хилми	145 п. п., 2 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	3. 4. 1917
426.	Младши подофицер	Али Оглу Осман	59 н. п., 1 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
427.	Младши подофицер	Али Османов	5 пион. р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
428.	Младши подофицер	Али Шан Оглу Али	24 п. п., 2 р	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
429.	Младши подофицер	Ахмед Мезмедов	74 п. п., 9 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
430.	Младши подофицер	Ахмед Сатълмътов	38 п. п., 3 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
431.	Младши подофицер	Ахмед Сатълмъшюв	38 п. п., 6 р.	Народен орден „За военна заслуга“ VI ст. без корона	16. 11. 1916
432.	Младши подофицер	Галин Хабибов	телегр. р.	Народен орден „За военна заслуга“ VI ст. без корона	16. 11. 1916
433.	Младши подофицер	Даасъ Калидов	75 п. п., 12 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
434.	Младши подофицер	Емвер Ефенди	в. полицай	Народен орден „За военна заслуга“ VI ст. без корона на в. л.	26. 4. 1917
435.	Младши подофицер	Енвер Лютфи	шофьор	Сребърен медал „За заслуга“ без корона на в. л.	26. 4. 1917
436.	Младши подофицер	Ибрахим Апилчадии	38 п. п., 5 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
437.	Младши подофицер	Ибрахим Оглу Мустафа	158 п. п., 15 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	3. 4. 1917
438.	Младши подофицер	Ибрахим Шефкиоглу Абд. Меджид	144 п. п., 6 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	3. 4. 1917

1	2	3	4	5	6
439.	Младши подофицер	Исмаил Мустафов	75 п. п., 10 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
440.	Младши подофицер	Кара Мустафа Оглу Митан	24 арт. п.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
441.	Младши подофицер	Караюсуф Оглу Абдула	25 д-я конник при щаба	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
442.	Младши подофицер	Керим бан Хясеин	74 п. п., 1 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
443.	Младши подофицер	Мехмед Алиев	74 п. п., 10 р.	Сребърен медал „За заслуга“ с корона	16. 11. 1916
444.	Младши подофицер	Мехмед Ахмедов	3 конен п.	Сребърен медал „За заслуга“ с корона	3. 4. 1917
445.	Младши подофицер	Мехмед Ахмедов	38 п. п., 10 р.	Сребърен медал „За заслуга“ с корона	16. 11. 1916
446.	Младши подофицер	Мехмед Бин Атме	59 п. п., 3 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
447.	Младши подофицер	Мехмед Мехмедов	38 п. п., 12 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
448.	Младши подофицер	Мехмедали Оглу Хамди	55 п. п., 2 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
449	Младши подофицер	Мехмед Оглу Хасан	конник при щаба	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
450.	Младши подофицер	Мехмед Османов	59 п. п., 12 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
451.	Младши подофицер	Мехмед Халилов	45 п. п., 5 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
452.	Младши подофицер	Мехмед Юсуфов	45 п. п., 9 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
453.	Младши подофицер	Мустафа Ибрахимов	77 п. п. пион. р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
454.	Младши подофицер	Мустафа Мехмедов	45 п. п., 7 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916

1	2	3	4	5	6
455.	Младши подофицер	Мустафа Оглу Исмаил	157 п. п., 10 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	3. 4. 1917
456.	Младши подофицер	Мустафа Оглу Рустем	145 п. п., 2 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	3. 4. 1917
457.	Младши подофицер	Мустафа Омеров	74 п. п., 8 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
458.	Младши подофицер	Мухтар Бекиров	45 п. п., 3 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
459.	Младши подофицер	Назъм Хидастов	сан. рота	Бронзов медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
460.	Младши подофицер	Омер Хусеинов	38 п. п., 2 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
461.	Младши подофицер	Омер Яхов	77 п. п. пион. р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
462.	Младши подофицер	Осман Оглу Шукри	157 п. п., 48 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	3. 4. 1917
463.	Младши подофицер	Рахми Бурханедим	шофьор	Сребърен медал „За заслуга“ без корона на в. л.	26. 4. 1917
464.	Младши подофицер	Садкъ Ракибов	75 п. п., 4 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
465.	Младши подофицер	Сатълмъш Халилов	45 п. п., 12 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
466.	Младши подофицер	Сатълмъш Халилов	38 п. п., 1 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
467.	Младши подофицер	Тефик Ленихи	шофьор	Сребърен медал „За заслуга“ без корона на в. л.	26. 4. 1917
468.	Младши подофицер	Ферад Мустафов	75 п. п., 9 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона на в. л.	16. 11. 1916
469.	Младши подофицер	Хали Оглу Али	59 п. п., 1 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 3. 1917
470.	Младши подофицер	Халил	шофьор	Сребърен медал „За заслуга“ без корона на в. л.	26. 4. 1917

1	2	3	4	5	6
471.	Младши подофицер	Хатим Ефенди	в. полицай	Народен орден „За военна заслуга" VI ст. без корона на в. л.	26. 4. 1917
472.	Младши подофицер	Халил Хюсеинов	25 п. санит.	Бронзов медал „За заслуга" с корона на	16. 11. 1916
473.	Младши подофицер	Хюсеин Оглу Осман	50 див. пион. р.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	3. 4. 1917
474.	Младши подофицер	Яшар Силюманов	3 конен п.	Сребърен медал „За заслуга" без корона	3. 4. 1917
475.	Ефрейтор	Абдулкадир Ахмедов	45 п. п., 1 р.	Сребърен медал „За заслуга" без корона	16. 11. 1916
476.	Ефрейтор	Абдула Фаризов	75 п. п., 7 р.	Бронзов медал „За заслуга“ с корона	16. 11. 1916
477.	Ефрейтор	Адил Хасанов	77 п. п. ескадр.	Сребърен медал „За заслуга" без корона	16. 11. 1916
478.	Ефрейтор	Али Мехмедов	75 п. п., 6 р.	Бронзов медал „За заслуга" с корона	16. 11. 1916
479.	Ефрейтор	Али Смайлов	45 п. п., 2 р.	Бронзов медал „За заслуга" с корона	16. 11. 1916
480.	Ефрейтор	Галиб Кемал	телефонист	Сребърен медал „За заслуга" без корона на в. л.	26. 4. 1917
481.	Ефрейтор	Дауд Мехмедов	56 п. п., 12 р.	Бронзов медал „За заслуга“ с корона	16. 11. 1916
482.	Ефрейтор	Емин Мустафов	75 п. п., 1 р.	Бронзов медал „За заслуга" с корона	16. 11. 1916
483.	Ефрейтор	Ибрахим Абдураимов	74 п. п., 3 р.	Бронзов медал „За заслуга“ с корона	16. 11. 1916
484.	Ефрейтор	Иса Алиев	74 п. п., 2 р.	Бронзов медал „За заслуга“ с корона	16. 11. 1916
485.	Ефрейтор	Мехмед А. Керимов	5 пион. р.	Бронзов медал „За заслуга“ с корона	16. 11. 1916
486.	Ефрейтор	Мехмед Ахмедов	74 п. п., 2 р.	Бронзов медал „За заслуга“ с корона	16. 11. 1916
487.	Ефрейтор	Мехмед Кямилов	38 п. п., 8 р.	Бронзов медал „За заслуга" без корона	16. 11. 1916
488.	Ефрейтор	Мехмед Мустафов	15 арт. п.	Бронзов медал „За заслуга" без корона	16. 11. 1916
489.	Ефрейтор	Мехмед Саид Ибрахимов	45 п. п., 9 р.	Орден „Св. Александър" VI ст. без корона с мечове по средата	16. 11. 1916
490.	Ефрейтор	Мехмед Сайдов	59 п. п., 2 р.	Бронзов медал „За заслуга“ с корона	16. 11. 1916
491.	Ефрейтор	Мехмед Смаилов	56 п. п., 2 р.	Бронзов медал „За заслуга“ с корона	16. 11. 1916
492.	Ефрейтор	Наиф Исмаилов	77 п. п. карт. р.	Сребърен медал „За заслуга" без корона	16. 11. 1916
493.	Ефрейтор	Нари Мустафов	56 п. п., 4 р.	Бронзов медал „За заслуга" с корона	16. 11. 1916

1	2	3	4	5	6
494.	Ефрейтор	Ресул Гаибов	74 п. п., 12 р.	Бронзов медал „За заслуга“ с корона	16. 11. 1916
495.	Ефрейтор	Риза Мехмед Алиев	сап. р.	Бронзов медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916
496.	Ефрейтор	Сафер Мустафов	56 п. п., 1 р.	Бронзов медал „За заслуга“ с корона	16. 11. 1916
497.	Ефрейтор	Сюлейман Ахмедов	56 п. п., 3 р.	Бронзов медал „За заслуга“ с корона	16. 11. 1916
498.	Ефрейтор	Сюлейман Мехмедов	45 п. п., 2 р.	Бронзов медал „За заслуга“ с корона	16. 11. 1916
499.	Ефрейтор	Фехид Акиф	телефонист	Бронзов медал „За заслуга“ с корона на в. л.	26. 4. 1917
500.	Ефрейтор	Халил Юсеинов	75 п. п., 5 р.	Бронзов медал „За заслуга“ с корона	26. 4. 1917
501.	Ефрейтор	Ханефи Касъмов	77 п. п. ескадр.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	15. 3. 1917
502.	Ефрейтор	Юсеин Алиев	38 п. п. картеч.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916

№	Име, презиме, фамилия	Военна част или орган	С какъв медал е награден	Кога е награден
1	2	3	4	5
	Редници			
	А			
503	Абас Исаков	59 п. п. 2 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
504	Абди Якубов	I огнестр. парк	Бронзов медал „За заслуга“ без корона	– ” –
505	Абдула Оглу Али	56 п. п. Сан. рота	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 03. 1917 г.
506	Абдула Оглу Мустафа	45 п. п. 3 р.	– ” –	–”
507	Абдула Махмудов	75 п. п. 5 р.	– ” –	16. 11. 1916 г.
508	Абдуларетах Абдулведжи	74 п. п. 5 р.	– ” –	– ” –
509	Абдулах Ахмедов	45 п. п. 8 р.	– ” –	– ” –

1	2	3	4	5
510	Абдулах Ахмедов	56 п. п. 5 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	– " –
511	Абдулах Хамеданов	74 п. п. 7 р.	– " –	– " –
512	Абдулах Хвлилов	45 п. п. 1 р.	– " –	– " –
513	Абдулах Хасанов	38 п. п. 12 р.	– " –	– " –
514	Абдулхадр Оглу Мехмедемин	38 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
515	Абдул Гани	75 п. п. 5 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
516	Абдул Гафур	56 п. п. 12 р.	– " –	– " –
517	Абдул Х. Ибрахимоа	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
518	Абдул Рахмви	45 п. п. 2 р.	– " –	– " –
519	Абдул Хамид Хасанов	74 п. п. 12 р.	– " –	– " –
520	Абдул Вели Хелмиев	15 арт. п. стрелец	– " –	– " –
521	Абдулрахман Оглу Рвмазан	56 п. п. 2 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
522	Абдурахмвн Хасанов	I огнестр. парк	Бронзов медал „За заслугв“ без корона	16. 11. 1916 г.
523	Абдурах Хюсенноа	59 п. п. 3 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
524	Абодин Ахмедов	15 арт. п. I др.	– " –	– " –
525	Адил Омеров	45 п. п. 5 р.	– " –	– " –
526	Ажрид Ибрахнмов	38 п. п. 2 р.	– " –	
527	Азис Ахмедов	56 п. п. 1 р.	– " –	– " –
528	Азиз Абдюлквдиров	45 п. п. 1 р.	– " –	– " –
529	Азис Оглу Мехмед	38 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
530	Акил Неханов	24 арт. п.	– " –	16. 11. 1916 г.
531	Акиф Ибрахимов	38 п. п. 2 р.	– " –	– " –
532	Акиф Османоа	59 п. п. 7 р.	– " –	– " –
533	Акяш Кьор Халилов	Щаб VI корпус	Бронзов бедал „За заслуга“ без корона	– " –
534	Алексан Оник	шофьор	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	26. 04. 1917 г.
535	Али Алиев	56 п. п. 4 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.

1	2	3	4	5
536	Али Алиев	74 п. п. 2 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	– " –
537	Али Ахмедовлу	38 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
538	Али Ахмедов	38 п. п. 3 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
539	Али Батинов	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
540	Али бей Оглу Махмуд	74 п. п. 3 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
541	Али Бекиров	77 п. п. карт. р.	– " –	16. 11. 1916 г.
542	Али Друмишев	59 п. п. 7 р.	– " –	– " –
543	Али Ибрахимов	45 п. п. 2 р.	– " –	– " –
544	Али Ибрахимов	15 арт. п. стрелец	– " –	– " –
545	Али Исмаилов	15 арт. п. пионер 5 р	– " –	– " –
546	Али Мехмедов	38 п. п. 4 р.	– " –	– " –
547	Али Мехмедов	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
548	Али Мехмедов	56 п. п. 5 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
549	Али Мехмедов	59 п. п. 1 р.	– " –	– " –
550	Али Мехмедов	59 п. п. 9 р.	– " –	– " –
551	Али Мехмедов	59 п. п. 12 р.	– " –	– " –
552	Али Мехмедов	75 п. п.	– " –	– " –
553	Али Мехмедов	75 п. п. 5 р.	– " –	– " –
554	Али Мехмедов	Конник от 3 пиои. др. от ескадр.	– " –	– " –
555	Али Мустафов	74 п. п. 9 р.	– " –	– " –
556	Али Мустафов	3 пиои. др. 3 р.	– " –	– " –
557	Али Оглу Мюнемин	38 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
558	Али Оглу Хак	45 п. п. 3 р.	– " –	– " –
559	Али Оглу Хасан	45 п. п. 3 р.	– " –	– " –
560	Али Осман	телефонист	Бронзов медал „За заслуга“ с корона на в. л.	26. 04. 1917 г.
561	Али Османов	Щаб VI корп.	Бронзов медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916 г.

1	2	3	4	5
562	Али Риза		Бронзов медал . „За заслуга“ с корона на в. л	26. 04. 1917 г.
563	Али Салиев	59 п. п. 4 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
564	Али Салихов	75 п. п.	– " –	– " –
565	Али Х. Мехмедов	56 п. п. 1 р.	– " –	– " –
566	Али Халилов	38 п. п. 6 р.	– " –	– " –
567	Али Хасанов	45 п. п. 1 р.	– " –	– " –
568	Али Хасанов	45 п. п. 3 р.	– " –	– " –
569	Али Хюсеинов	45 п. п. 12 р.	– " –	– " –
570	Али Хюсеинов	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
571	Али Хюсеинов	56 п. п. 11 р.	– " –	– " –
572	Али Шакиров	24 арт. п.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
573	Али Шах Хюсеинов	35 п. п. 8 р.	– " –	– " –
574	Али Шериф Един	75 п. п.	– " –	– " –
575	Арен Садик	45 п. п. 11 р.	– " –	– " –
576	Ариф Алиев	45 п. п. 7 р.	– " –	– " –
577	Ариф Ибрахимов	45 п. п. 4 р.	– " –	– " –
578	Ариф Ибрахимов	45 п. п. 6 р.	– " –	– " –
579	Ариф Ибрахимов	56 п. п. 9 р.	– " –	– " –
580	Ариф Оглу Селим	56 п. п. 2 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
581	Ариф Хасанов	56 п. п. 10 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
582	Асан Ибраимов	45 п. п. 11 р.	– " –	– " –
583	Асан Ферхадов	15 арт. п. ескадр.	– " –	– " –
584	Асъп Бекиров	59 п. п. 5 р.	– " –	– " –
585	Атаула Махмудов	75 п. п. 7 р.	– " –	– " –
586	Ахмед Абдулахов	45 п. п. 12 р.	– " –	– " –
587	Ахмед Адемов	56 п. п. 5 р.	– " –	– " –
588	Ахмед Алиев	38 п. п. 3 р.	– " –	– " –
589	Ахмед Алиев	56 п. п. 9 р.	– " –	– " –
590	Ахмед Ахмедов	45 п. п. 5 р.	– " –	– " –

1	2	3	4	5
591	Ахмед Ахмедов	56 п. п. 1 р.	Войнишки кръст . „За храброст“ IV ст	16. 11. 1916 г.
592	Ахмед Ахмедов	59 п. п. 9 р.	– " –	– " –
593	Ахмед Бекиров	56 п. п. 12 р.	– " –	– " –
594	Ахмед Веселиев	59 п. п.	– " –	– " –
595	Ахмед Джемалов	15 арт. п.	– " –	– " –
596	Ахмед Етемов	38 п. п. 6 р.	– " –	– " –
597	Ахмед Исмаилов	56 п. п. 7 р.	– " –	– " –
598	Ахмед Исмаилов	75 п. п. 8 р.	– " –	– " –
599	Ахмед Калжгериев	56 п. п. 12 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
600	Ахмед Квхрамаиов	35 п. п. 8 р.	– " –	– " –
601	Ахмед Мастжков	15 арт. п.	– " –	– " –
602	Ахмед Мехмедов	56 п. п. 10 р.	– " –	– " –
603	Ахмед Мусов	59 п. п. 2 р.	– " –	– " –
604	Ахмед Мустафов	38 п. п. 5 р.	– " –	– " –
605	Ахмед Мустафов	24 арт. п.	– " –	– " –
606	Ахмед Нуриев	56 п. п. 5 р.	– " –	– " –
607	Ахмед Оглу Али	38 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
608	Ахмед Оглу Алил	38 п. п. карт. р.	– " –	– " –
609	Ахмед Оглу Ибрахим	56 п. п.	– " –	– " –
610	Ахмед Оглу Мехмед	38 п. п. 1 р.	– " –	– " –
611	Ахмед Оглу Мехмед	38 п. п. 1 р.	– " –	– " –
612	Ахмед Оглу Мехмед	45 п. п. 3 р.	– " –	– " –
613	Ахмед Оглу Харди	45 п. п. 2 к. р.	– " –	– " –
614	Ахмед Османов	38 п. п. 2 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
615	Ахмед Османов	15 арт. п.	– " –	– " –
616	Ахмед Ризов	15 арт. п.	– " –	– " –
617	Ахмед Сатълмъшов	38 п. п. 6 р.	– " –	– " –
618	Ахмед Х. Мехмедов	59 п. п. 9 р.	– " –	– " –
619	Ахмед Хажи Омеров	38 п. п. 5 р.	– " –	– " –
620	Ахмед Халилов	45 п. п. 3 р.	– " –	– " –

1	2	3	4	5
621	Ахмед Халилов	75 п. п. 11 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
622	Ахмед Хасанов	1 огн. парк	Бронзов медал „За заслуга“ без корона	– ” –
623	Ахмед Хасанов	38 п. п. 8 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	– ” –
624	Ахмед Хасанов	45 п. п. 9 р.	– ” –	– ” –
625	Ахмед Хасанов	75 п. п. 3 р.	– ” –	– ” –
626	Ахмед Шакиров	45 п. п. 7 р.	– ” –	– ” –
627	Ахмед Юсеинов	38 п. п. 2 р.	– ” –	– ” –
628	Ахмед Юсеинов	45 п. п. 2 р.	– ” –	– ” –
	В			
629	Байрам Мехмедов	45 п. п. 9 р.	– ” –	– ” –
630	Байрам Хюсеинов	38 п. п. 4 р.	– ” –	– ” –
631	Бакташ Алиев	74 п. п. 1 р.	– ” –	– ” –
632	Бахри Еминов	38 п. п. 12 р.	– ” –	– ” –
633	Бекир Байрамов	45 п. п. 7 р.	– ” –	– ” –
634	Бекир Ибрахимов	3 пион. др. от ескадр.	– ” –	– ” –
635	Бекир Хазаров	45 п. п. 9 р.	– ” –	– ” –
	В			
636	Веисел Фазлиюв	45 п. п. 7 р.	– ” –	– ” –
637	Вели Ибрахимов	56 п. п. 7 р.	– ” –	– ” –
638	Вели Мусов	56 п. п. 9 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	– ” –
639	Вели Оглу Бекир	59 п. п. 3 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 03. 1917 г.
640	Вели Х. Велиев	24 арт. п.	– ” –	16. 11. 1916 г.
641	Вели Шах Омеров	45 п. п. 3 р.	– ” –	– ” –
	Г			
642	Гази Насаров	56 п. п. 10 р.	– ” –	– ” –
643	Георги Савов	24 арт. п.	– ” –	– ” –
	Д			
644	Дервиш Алиев	24 арт. п.	– ” –	

1	2	3	4	5
645	Джанест Ахмедов	3 пион. др. от ескадр.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
646	Джемал Алиев	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
647	Джемал Касапов	56 п. п. 7 р.	– " –	– " –
648	Джемал Мехмедов	45 п. п. 4 р.	– " –	– " –
649	Джемал Омеров	45 п. п. 11 р.	– " –	– " –
650	Джемаледин	шофьор	Сребърен медал „За заслуга“ на в. л.	26. 04. 1917 г.
651	Димитър Илиев	38 п. п. 4 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
652	Дормуш Мехмедов	38 п. п. 5 р.	– " –	– " –
653	Дурмиш Велиев	56 п. п. 12 р.	– " –	– " –
654	Дурмиш Мехмедов	24 врт. п.	– " –	– " –
655	Дурмиш Оглу Халил	158 п. п. 4 р.	– " –	03.04. 1917 г.
656	Дурмиш Якумов	15 арт. п. от ескадр.	– " –	16. 11. 1916 г.
	Е			
657	Едуард	шофьор	Сребърен медал „За заслуга“ с корона на в. л.	26. 04. 1917 г.
658	Едхемем Мехмедов	59 п. п. 12 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
659	Ейюб Мехмедов	38 п. п. 7 р.	– " –	– " –
660	Емин Квсъмов	74 п. п. 4 р.	– " –	– " –
661	Емин Мехмедов	54 п. п. 9 р.	– " –	– " –
662	Емин Мустафов	24 арт. п.	– " –	– " –
663	Емин Хюсеинов	24 врт. п.	– " –	– " –
664	Есад Муминов	45 п. п. 8 р.	– " –	– " –
665	Есад Юсуфов	75 п. п. 10 р.	– " –	– " –
666	Ешреф Мехмедов	45 п. п. 6 р.	– " –	– " –
	Ж			
667	Жафер Мехмедов	45 п. п. 3 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	18.11. 1916 г.
	З			
668	Зеинел Алиев	38 п. п. 1 р.	– " –	– " –

1	2	3	4	5
669	Зекирия Мехмедов	24 арт. п.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	16. 11. 1916 г.
670	Зюлфа Иуманов	56 п. п. 11 р.	– " –	– " –
	И			
671	Ибраим Абдулов	54 п. п. 5 р.	– " –	– " –
672	Ибраим Х. Алиев	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
673	Ибрахим Абдулахов	15 арт. п.	– " –	– " –
674	Ибрахим Абдурахимов	74 п. п. 5 р.	– " –	– " –
675	Ибрахим Алиев	3 пион. др. от ескадр.	– " –	– " –
676	Ибраим Ахмедов	75 п. п. 5 р.	– " –	– " –
677	Ибрахим Бекиров	45 п. п. 11 р.	– " –	– " –
678	Ибрахим Мехмедов	38 п. п. 12 р.	– " –	– " –
679	Ибрахим Мехмедов	45 п. п. 7 р.	– " –	– " –
680	Ибрахим Мехмедов	75 п. п. 5 р.	– " –	– " –
681	Ибрахим Мустафов	38 п. п. 4 р.	– " –	– " –
682	Ибрахим Мустафов	45 п. п. 9 р.	– " –	– " –
683	Ибрахим Оглу Осман	158 п. п. 66 карт. р.	– " –	03. 04. 1917 г.
684	Ибрахим Оглу Хюсеин	56 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
685	Ибрахим Османов	45 п. п. 12 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
686	Ибрахим Режепов	38 п. п. 5 р.	– " –	– " –
687	Ибрахим Салимов	74 п. п. 2 р.	– " –	– " –
688	Ибрахим Сюлейманов	75 п. п. 11 р.	– " –	– " –
689	Ибрахим Турсунов	56 п. п. 9 р.	– " –	– " –
690	Ибрахим Х. Мехмедов	45 п. п. 9 р.	– " –	– " –
691	Ибрахим Хайдаров	45 п. п. 12 р.	– " –	– " –
692	Ибрахим Хасанов	15 арт. п. 5 др.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	– " –
693	Ибрахим Шер. Алиев	56 п. п. 10 р.	– " –	– " –
694	Иван Паласов	38 п. п. 4 р.	– " –	– " –
695	Идрис Мехмедов	45 п. п. 4 р.	– " –	– " –
696	Изет Ахмедов	45 п. п. 5 р.	– " –	– " –
697	Изет Ахмедов	24 врт. п.	– " –	– " –

1	2	3	4	5
698	Изет Сюлейманов	56 п. п. 12 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
699	Илиас Ислямов	3 пион. др. 3 р.	– " –	– " –
700	Илиас Хюсеинов	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
701	Илиас Оглу Реджеб	56 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
702	Иса Ахмедов	45 п. п. 2 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
703	Исак Ибрахимов	45 п. п. 2 р.	– " –	– " –
704	Исмаил А. Рахманов	38 п. п. 3 р.	– " –	– " –
705	Исмаил Алиев	56 п. п. 7 р.	– " –	– " –
706	Исмаил Бекиров	45 п. п. 11 р.	– " –	– " –
707	Исмаил Ибрахимов	24 врт. п.	– " –	– " –
708	Исмаил Исмаилов	74 п. п. 4 р.	– " –	– " –
709	Исмаил Оглу Ахмед	45 п. п. 3 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
710	Исмаил Оглу Сеидулак	169 п. п. 9 р.	– " –	03. 04. 1917 г.
711	Исмаил Мехмедов	45 п. п. 11 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
712	Исмаил Мекриминов	Щаб VI корп.	Бронзов медал „За заслуга“ без корона	– " –
713	Исмаил Мустафов	56 п. п. 3 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	– " –
714	Исмаил Сюлейманов	45 п. п. 1 р.	– " –	– " –
715	Исмаил Хасанов	45 п. п. 11 р.	– " –	– " –
716	Исмаил Хасанов	15 арт. п. от ескадр.	– " –	– " –
717	Исмаил Хасанов	59 п. п. 4 р.	– " –	– " –
718	Исмаил Хасанов	59 п. п. 11 р.	– " –	– " –
719	Исмаил Хюсеинов	59 п. п. 2 р.	– " –	– " –
720	Исмаил Ферхадов	56 п. п. 5 р.	– " –	– " –
721	Йосиф Хайдаров	45 п. п. 6 р.	– " –	– " –
	К			
722	Кадир Абдулов	56 п. п. 9 р.	– " –	– " –
723	Кадир Караханов	56 п. п. 11 р.	– " –	– " –
724	Кадир Мустафов	38 п. п. карт. р.	– " –	– " –
725	Калил Омеров	74 п. п. 9 р.	– " –	– " –

1	2	3	4	5
726	Касъм Абдушев	45 п. п. 5 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
727	Катун Касанов	74 п. п. 8 р.	– " –	– " –
728	Кахраман Омеров	38 п. п. 7 р.	– " –	– " –
729	Кемал Мустафов	45 п. п. 8 р.	– " –	– " –
730	Кенан Нурит	пом. шофьор	Бронзов медал „За заслуга“ с корона на в. л.	26. 04. 1917 г.
731	Кюб Калилов	74 п. п. 3 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
732	Кязили Хасанов	59 п. п. 7 р.	– " –	– " –
733	Кязил Х. Мехмедов	35 п. п. 8 р.	– " –	– " –
734	Кязим Мехмедов	24 арт. п.	– " –	– " –
735	Кялил Мехмедов	74 п. п. 10 р.	– " –	– " –
736	Кямил Мустафов	59 п. п. 4 р.	– " –	– " –
737	Кямил Салихов	74 п. п. 10 р.	– " –	– " –
738	Кямил Хюсеинов	38 п. п. 12 р.	– " –	– " –
	М			
739	Махир Ибрахимов	45 п. п. 2 р.	– " –	– " –
740	Махмуд Алиев	38 п. п. 9 р.	– " –	– " –
741	Махмуд Алиев	24 арт. п.	– " –	– " –
742	Махмуд Ахмедов	38 п. п. 1 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
743	Махмуд Даутов	24 арт. п.	– " –	– " –
744	Махмуд Мехмедов	38 п. п. 9 р.	– " –	– " –
745	Махмуд Омеров	45 п. п. 1 р.	– " –	– " –
746	Махмуд Оглу Хасан	59 п. п. 2 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
747	Махмуд Салиев	74 п. п. 8 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
748	Махмуд Салимов	75 п. п. 10 р.	– " –	– " –
749	Местан Хюсеинов	75 п. п. 7 р.	– " –	– " –
750	Мехмедали Мустафов	24 арт. п.	– " –	– " –
751	Мехмед Абд. Каков	74 п. п. 7 р.	– " –	– " –
752	Мехмед Абд Меджидов	74 п. п. 7 р.	– " –	– " –

1	2	3	4	5
753	Мехмед Азизов	Щаб корпус VI	Бронзов медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916 г.
754	Мехмед Акбелов	74 п. п. 4 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	– " –
755	Мехмед Алиев	38 п. п. 4 р.	– " –	– " –
756	Мехмед Алиев	38 п. п. 12 р.	– " –	– " –
757	Мехмед Алиев	45 п. п. 7 р.	– " –	– " –
758	Мехмед Алиев	56 п. п. 8 р.	– " –	– " –
759	Мехмед Алиев	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
760	Мехмед Алиев	56 п. п. 5 р.	– " –	– " –
761	Мехмед Алиев	24 арт. п.	– " –	– " –
762	Мехмед Алилов	38 п. п. 11 р.	– " –	– " –
763	Мехмед Арифов	24 арт. п.	– " –	– " –
764	Мехмед Ахмедов	38 п. п. 4 р.	– " –	– " –
765	Мехмед Ахмедов	45 п. п. 8 р.	– " –	– " –
766	Мехмед Ахмедов	15 арт. п.	– " –	– " –
767	Мехмед Ахмедов	74 п. п. 2 р.	– " –	– " –
768	Мехмед Ахмедов	75 п. п. 4 р.	– " –	– " –
769	Мехмед бин Амид	74 п. п. Щаб	– " –	15. 03. 1917 г.
770	Мехмед Ибрахимов	45 п. п. 4 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
771	Мехмед Ибрахимов	56 п. п. 5 р.	– " –	– " –
772	Мехмед Ибрахимов	15 арт. п. от ескадр.	– " –	– " –
773	Мехмед Ибрахимов	24 арт. п.	– " –	– " –
774	Мехмед Идриев	5 пион. др. 3 р.	– " –	– " –
775	Мехмед М. Алиев	45 п. п. 6 р.	– " –	– " –
776	Мехмед Мемишов	15 арт. п.	– " –	– " –
777	Мехмед Мехмедов	45 п. п. 1 р.	– " –	– " –
778	Мехмед Мехмедов	56 п. п. 6 р.	– " –	– " –
779	Мехмед Мехмедов	59 п. п. 9 р.	– " –	– " –
780	Мехмед Мехмедов	3 пион. др. от ескадр.	– " –	– " –
781	Мехмед Мусов	24 арт. п.	– " –	– " –

1	2	3	4	5
782	Мехмед Мустафов	45 п. п. 5 р.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	16. 11. 1916 г.
783	Мехмед Муствфов	75 п. п.	– " –	– " –
784	Мехмед Мустафов	24 арт. п.	– " –	– " –
785	Мехмед Мустафов	3 пион. др. от ескадр.	– " –	– " –
786	Мехмед Неджимединов	75 п. п. 9 р.	– " –	– " –
787	Мехмед Оглу Али	38 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
788	Мехмед Оглу Бекир	74 п. п. 1 р.	– " –	– " –
789	Мехмед Оглу Дурмиш	144 п. п. 14 р.	– " –	03. 04. 1917 г.
790	Мехмед Оглу Керим	59 конен п.	– " –	15. 03 1917 г.
791	Мехмед Оглу Муса	38 п. п. 1 р.	– " –	– " –
792	Мехмед Оглу Рамазан	45 п. п. 2 р.	– " –	– " –
793	Мехмед Оглу Сюлейман	56 п. п. сап. р.	– " –	– " –
794	Мехмед Оглу Сюлейман	74 п. п. 2 р.	– " –	– " –
795	Мехмед Оглу Томят	38 п. п. 1 р.	– " –	– " –
796	Мехмед Оглу Хвлим	45 п. п. 3 р.		– " –
797	Мехмед Оглу Хюсеин	74 п. п. 1 р.	– " –	– " –
798	Мехмед Оглу Хасан Фехми	46 див. ескадр.	– " –	03. 04. 1917 г.
799	Мехмед Оглу Шакир	45 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
800	Мехмед Омеров	Щаб VI корпус	Бронзов медал „За заслуга" без корона	16. 11. 1916 г.
801	Мехмед Омеров	75 п. п.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	– " –
802	Мехмед Омеров	77 п. п. карт. р.	– " –	– " –
803	Мехмед Османоа	38 п. п. 6 р.	– " –	– " –
804	Мехмед Османов	38 п. п. 9 р.	– " –	– " –
805	Мехмед Осмвнов	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
806	Мехмед Османов	15 арт. п. от ескадр.	– " –	– " –

1	2	3	4	5
807	Мехмед Рифатов	59 п. п. 12 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
808	Мехмед Садиков	75 п. п. 11 р.	– " –	– " –
809	Мехмед Сатълмъшов	38 п. п. 12 р.	– " –	– " –
810	Мехмед Саид Исмаил	74 п. п. 2 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
811	Мехмед Селями	74 п. п. 8 р.	– " –	– " –
812	Мехмед Смаилов	56 п. п. 2 р.	Сребърен медал „За заслуга“	16. 11. 1916 г.
813	Мехмед Сюлейманов	38 п. п. 3 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	– " –
814	Мехмед Сюлейманов	45 п. п. 12 р.	– " –	– " –
815	Мехмед Х. Хюсеинов	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
816	Мехмед Х. Юсуфов	74 п. п. 2 р.	– " –	– " –
817	Мехмед Халилов	56 п. п. 11 р.	– " –	– " –
818	Мехмед Халилов	56 п. п. телефонист	– " –	– " –
819	Мехмед Халилов	3 пион. др. 3 р.	– " –	– " –
820	Мехмед Хасанов	59 п. п. 3 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	
821	Мехмед Хасанов	56 п. п. 7 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	– " –
822	Мехмед Хасанов	56 п. п. 7 р.	– " –	– " –
823	Мехмед Хасанов	15 врт. п. от ескадр.	– " –	– " –
824	Мехмед Хасанов	59 п. п. 7 р.	– " –	– " –
825	Мехмед Хасанов	74 п. п. 10 р.	– " –	– " –
826	Мехмед Хасанов	74 п. п.	– " –	– " –
827	Мехмед Хидастов	15 врт. п. от ескадр.	– " –	– " –
828	Мехмед Хюсеинов	38 п. п. 7 р.	– " –	– " –
829	Мехмед Хюсеинов	35 п. п. 8 р.	– " –	– " –
830	Мехмед Хюсеинов	15 врт. п. телеф.	– " –	– " –
831	Мехмед Хюсеинов	59 п. п. 5 р.	– " –	– " –
832	Мехмед Хюсеинов	24 арт. п.	– " –	– " –
833	Мехмед Шехудов	59 п. п. 1 р.	– " –	– " –
834	Мехмед Юсуфов	56 п. п. 7 р.	– " –	– " –

1	2	3	4	5
835	Мехмед Якубов	45 п. п. 5 р.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	16. 11. 1916 г.
836	Мехмед Якубоа	45 п. п. 7 р.	– " –	– " –
837	Моллв Ахмед Оглу Мухидин	56 п. п. 2 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
838	Музафер	пом. шофьор	Бронзов медал „За заслуга" с корона на в. л.	26. 04. 1917 г.
839	Мурад Ибрахнмов	45 п. п. 9 р.	Войнишки кръст „Зв храброст" IV ст.	16. 11. 1916 г.
840	Мурад Оглу Абдулралшан	45 п. п. 2 кар. р.	– " –	15 03. 1917 г.
841	Мурад Османов	38 п. п. 2 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
842	Муса Мехмедов	56 п. п. 11 р.	– " –	– " –
843	Муса Мехмедов	59 п. п. 3 р.	– " –	– " –
844	Муса Оглу Мустафа	56 п. п. 2 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
845	Мустафа Абдиеа	74 п. п. 11 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
846	Мустафа Абдулов	3 пион. др. 3 р.	– " –	– " –
847	Мустафа Алиев	45 п. п. 1 р.	– " –	– " –
848	Мустафа Ахмедов	38 п. п. 6 р.	– " –	– " –
849	Мустафа Ахмедов	45 п. п. 9 р.	– " –	– " –
850	Мустафа Ахмедов	45 п. п. 12 р.	– " –	– " –
851	Мустафа Ахмедов	56 п. п. 10 р.	– " –	– " –
852	Мустафа Ахмедов	15 арт. п.	– " –	– " –
853	Мустафа Ахмедов	15 арт. п	– " –	– " –
854	Мустафа Ахмедов	59 п. п. 6 р.	– " –	– " –
855	Мусгафа Еминов	75 п. п. 12 р.	– " –	– " –
856	Мустафа Еюбоа	59 п. п. 3 р.	– " –	– " –
857	Мустафа Ибрахимов	15 арт. п.	– " –	– " –
858	Мустафа Исмаилов	59 п. п. 11 р.	– " –	– " –
859	Мустафа Исмаилов	24 арт. п.	– " –	– " –
860	Мусгафа Курнев	74 п. п. 4 р.	– " –	– " –
861	Мустафа Мехмедов	59 п. п. 5 р.	Сребърен медал „За заслуга" без корона	– " –

1	2	3	4	5
862	Мустафа Мехмедов	38 п. п. 12 р.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	16. 11. 1916 г.
863	Мустафа Мехмедов	45 п. п. 1 р.	– " –	– " –
864	Мустафв Мехмедов	45 п. п. 7 р.	– " –	– " –
865	Мустафа Мехмедоа	59 п. п. 10 р.	– " –	– " –
866	Мустафа Мехмедов	59 п. п. 2 р.	– " –	– " –
867	Мустафа Мехмедов	24 арт. п.	– " –	– " –
868	Мустафа Нами	15 арт. п.	– " –	– " –
869	Мустафа Оглу Ахмед	45 п. п. 3 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
870	Мустафа Оглу Исмаил	74 п. п. 1 р.	– " –	– " –
871	Мустафа Оглу Саид	56 п. п. 2 р.	– " –	– " –
872	Мустафа Османов	I огн. парк	Бронзов медал „За заслуга" без корона	16. 11. 1916 г.
873	Мустафа Османов	45 п. п. 12 р.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	16. 11. 1916 г.
874	Мустафа Османоа	59 п. п. 5 р.	– " –	– " –
875	Мустафа Рамазанов	74 п. п. 11 р.	– " –	– " –
876	Мустафа Смаилов	45 п. п. 2 р.	– " –	– " –
877	Мустафа Сюлейманов	59 п. п. 6 р.	– " –	– " –
878	Мустафа Тахиров	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
879	Мустафа Фаризоа	74 п. п. 10 р.	– " –	– " –
880	Мустафа Халилов	35 п. п. 8 р.	– " –	– " –
881	Мустафа Халилов	45 п. п. 11 р.	—	– " –
882	Мустафа Хасанов	38 п. п. 11 р.	– " –	– " –
883	Мустафа Хасаноа	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
884	Мустафа Хюсеинов	38 п. п. 1 р.	– " –	– " –
885	Мустафа Хюсеинов	45 п. п. 11 р.	– " –	– " –
886	Мустафа Шемадиев	74 п. п. 8 р.	– " –	– " –
887	Мухарем Хасанов	45 п. п. 5 р.	– " –	– " –
888	Мухадин	пом. шофьор	Бронзов медал „За заслуга" с корона на в. л.	26. 04. 1917 г.

1	2	3	4	5
889	Мухидин Салихов	56 п. п. 5 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
890	Мъгърдич Гарабетов	24 арт. п.	– " –	– " –
	Н			
891	Намза Шабанов	15 арт. п.	– " –	– " –
892	Наджи Омеров	Щаб VI корпус	Бронзов медал „За заслуга“ без корона	– " –
893	Ниджиб Хабибов	38 п. п. 12 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	– " –
894	Низа Незифов	24 арт. п.	– " –	– " –
895	Ниязи Алиев	38 п. п. 10 р.	– " –	– " –
896	Неби Мустафов	75 п. п. 12 р.	– " –	– " –
897	Нури Мустафов	38 п. п. 1 р.	– " –	– " –
	О			
898	Осман Алиев	54 п. п. 9 р.	– " –	– " –
899	Омер Ахмедов	45 п. п. 3 р.	– " –	– " –
900	Осман Демиров	15 арт. п.	– " –	– " –
901	Осман Ибрахимов	39 п. п. 9 р.	– " –	– " –
902	Омер Исмаилов	56 п. п. 3 р.		
903	Осман Исмаилов	56 п. п. 5 р.	– " –	– " –
904	Осман Махмудов	24 арт. п.	– " –	– " –
905	Осман Мехмедов	38 п. п. 10 р.	– " –	– " –
906	Осман Мехмедов	45 п. п. 12 р.	– " –	– " –
907	Омер Мехмед Алиев	38 п. п. карт. р.	– " –	– " –
908	Осман Мустафов	59 п. п. 4 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	– " –
909	Осман Мустафов	56 п. п. 3 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	– " –
910	Осман Мустафов	75 п. п.	– " –	– " –
911	Омер Муратов	45 п. п. 8 р.	– " –	– " –
912	Осман Ниязиев	38 п. п. 12 р.	– " –	– " –
913	Осман Нури	пом. шофьор	Бронзов медал „За заслуга“ с корона на в. л	26. 04. 1917 г.

1	2	3	4	5
914	Осман Нури	телеграфист	Бронзов медал „За заслуга" с корона на в. л	26. 04. 1917 г.
915	Осман Нури Енверов	15 врт. п. 5 др.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	16. 04. 1916 г.
916	Осмвн Оглу Акиф	56 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
917	Осман Оглу Мустафа	146 п. п. 4 р.	– " –	03. 04. 1917 г.
918	Осман Осмвнов	45 п. п. 2 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
919	Осман Османов	45 п. п. 7 р.	– " –	– " –
920	Осман Османов	24 арт. п.	– " –	– " –
921	Осман Сидки	телефонист	Бронзов медал „За заслуга" с корона нв в. л.	26. 04. 1917 г.
922	Осмвн Смвилов	45 п. п. 4 р.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	16. 11. 1916 г.
923	Осман Смурулов	56 п. п. 5 р.	– " –	– " –
924	Осман Сюлейманов	59 п. п. 1 р.	– " –	– " –
925	Осман Хюсеинов	45 п. п. 12 р.	– " –	– " –
926	Осман Хюсеинов	77 п. п. карт. р.	– " –	– " –
927	Осмвн Шефиков	74 п. п. 9 р.	– " –	– " –
928	Омер Оглу Бекир	56 п. п. 3 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
929	Омер Оглу Белам	38 п. п. 1 р.	– " –	– " –
930	Омер Оглу Исмаил	38 п. п. 1 р.	– " –	– " –
931	Омер Салиев	56 п. п. 7 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
932	Омер Хасанов	56 п. п.	– " –	– " –
	П			
933	Паред Оглу Месуд	56 п. п. 3 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
934	Пас Мустафов	75 п. п. 5 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
	Р			
935	Раджеб Акилов	24 арт. п.	– " –	– " –
936	Рамадан Мустафов	56 п. п. 1 р.	– " –	– " –
937	Рамазан Азмедов	56 п. п. 9 р.	– " –	– " –
938	Рахам Абдулоа	74 п. п. 5 р.	– " –	– " –

1	2	3	4	5
939	Рашид Алиев	56 п. п. 11 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
940	Рашид Алиев	56 п. п. 12 р.	– " –	– " –
941	Рашид Илязев	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
942	Рашид Фаризев	56 п. п. 1 р.	– " –	– " –
943	Рашит Исмаилов	45 п. п. 10 р.	– " –	– " –
944	Реджеб Абдулахов	15 арт. п.	– " –	– " –
945	Реджеб Мустафов	56 п. п. 5 р.	– " –	– " –
946	Реджеб Х. Ахмедов	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
947	Риза Алиев	56 п. п. 10 р.	– " –	– " –
948	Риза Ахмедов	15 арт. п.	– " –	– " –
949	Риза Оглу Рашб	46 арт. п.	– " –	03. 04. 1917 г.
950	Риза Шакиров	45 п. п. 6 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
951	Рифат Омеров	38 п. п. 1 р.	– " –	– " –
952	Рифат Хюсеинов	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
953	Рустем Смоилов	45 п. п. 5 р.	– " –	– " –
954	Рухи Салихов	3 пион. др. телегр. р.	– " –	– " –
	С			
955	Садър Алидов	45 п. п. 8 р.	– " –	– " –
956	Садулах Абдулов	38 п. п. 7 р.	– " –	– " –
957	Саиди Османов	59 п. п. 12 р.	– " –	– " –
958	Саид Джемаледииов	74 п. п. 9 р.	– " –	– " –
959	Саид Мустафов	56 п. п. 5 р.	– " –	– " –
960	Саид Ферманов	75 п. п. 12 р.	– " –	– " –
961	Сали Алиев	38 п. п. 5 р.	– " –	– " –
962	Сали Алиев	74 п. п. 1 р.	– " –	– " –
963	Сали Нуриов	24 арт. п.	– " –	– " –
964	Свли Рустемов	38 п. п. 11 р.	– " –	– " –
965	Салим Оглу Халим	38 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
966	Салих Ибрахимов	75 п. п. 9 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
967	Свлих Нурединов	75 п. п. 10 р.	– " –	– " –

1	2	3	4	5
968	Салих Мехмедов	Шаб VI корпус	Бронзов медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916 г.
969	Сами	телефонист	Бронзов медал „За заслуга“ с корона на в. л.	26. 04. 1917 г.
970	Сатълмъш Хюсеинов	38 п. п. 5 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
971	Сафир Закиров	59 п. п. 6 р.	– " –	– " –
972	Сашит Фехимов	3 пион. др. 3 р.	– " –	– " –
973	Сейфулах Ахмедов	24 арт. п.	– " –	– " –
974	Селим Мехмедов	75 п. п. 5 р.	– " –	– " –
975	Сид Бин Осман	59 п. п. 3 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
976	Снлял Мехмедов	59 п. п. 2 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
977	Смаил Ахмедов	38 п. п. 10 р.	– " –	– " –
978	Смаил Мехмедов	38 п. п. 1 р.	– " –	– " –
979	Смаил Хюсеинов	38 п. п. 9 р.	– " –	– " –
980	Суад	пом. шофьор	Бронзов медал „За заслуга“ с корона нв в. л.	26. 04. 1917 г.
981	Сюлейман Нбраимов	15 арт. п. от ескадр.	Войнишкн кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
982	Сюлеймвн Ибраимов	59 п. п. 3 р.	– " –	– " –
983	Сюлейман Мехмедов	45 п. п. 6 р.	– " –	– " –
984	Сюлейман Мехмедов	77 п. п. карт. р.	– " –	– " –
985	Сюлейман Мустафов	38 п. п. 9 р.	– " –	– " –
986	Сюлейман Мустафов	38 п. п. 12 р.	– " –	– " –
987	Сюлейман Нешатов	15 арт. п.	– " –	– " –
988	Сюлейман Оглу Фихрн	45 п. п. 2 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
989	Сюлейман Осмвнов	38 п. п. 5 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
990	Сюлейман Реджебов	45 п. п. 11 р.	– " –	– " –
991	Сюлейман Сатълмъшов	38 п. п. 2 р.	– " –	– " –
992	Сюлейман Тахиров	24 арт. п.	– " –	– " –
993	Сюлейман Темелов	56 п. п. 12 р.	– " –	– " –

1	2	3	4	5
994	Сюлейман Хаджов	1 огн. парк	Бронзов медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916 г.
995	Сюлеймен Хасанов	56 п. п. 1 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	
	Т			
996	Тахир Кадиров	38 п. п. 10 р.	– “ –	– “ –
997	Тахир Мехмедов	59 п. п. 2 р.	Сребърен медал „За заслуга“ без корона	– “ –
998	Тахир Оглу Али	56 п. п. 3 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 03. 1917 г.
999	Топли Хвсан Оглу Иса	56 п. п. 1 р.	– “ –	– “ –
	Ф			
1000	Фазли Омеров	45 п. п. 4 р.	– “ –	16. 11. 1916 г.
1001	Фаик Асанов	24 арт. п.	– “ –	– “ –
1002	Ферхад Рифатов	74 п. п. 3 р.	– “ –	– “ –
	Х			
1003	Х. Ахмед Х. Хасанов	15 арт. п.	– “ –	– “ –
1004	Х. Ахмед Оглу Хюсеин	38 п. п. Щаб	– “ –	15. 03. 1917 г.
1005	Х. Беиур Оглу Вели	56 п. п. 3 р.	– “ –	– “ –
1006	Х. Вели Оглу Хали Ибрахим	56 п. п. 2 р.	– “ –	– “ –
1007	Х. Ибрахим Оглу Абдил	56 п. п. 1 р.	– “ –	– “ –
1008	Х. Муслим Хюсеинов	Щаб VI корпус	Бронзов медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916 г.
1009	Х. Мустафа Оглу Исмаил	56 п. п. 1 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 03. 1917 г.
1010	Х. Юмер Оглу Ахмед	38 п. п. 1 р.	– “ –	– “ –
1011	Х. Рашид Оглу Хасан	56 п. п. 1 р.	– “ –	– “ –
1012	Халил Оглу Х. Ахмед	56 п. п. 3 р.	– “ –	– “ –
1013	Х. Юнус Оглу Хафъз Мустафа	56 п. п. 3 р.	– “ –	– “ –
1014	Хабиб Ахмедов	45 п. п. 4 р.	– “ –	16. 11. 1916 г.
1015	Хадри Хюсеинов	3 пион. др.	– “ –	– “ –

1	2	3	4	5
1016	Хайредин	пом. шофьор	Бронзов меда „За заслуга" с корона на в. л.	26. 04. 1917 г.
1017	Хакки Ахмедов	56 п. п. 3 р.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	16. 11. 1916 г.
1018	Хаки И. Хакиев	45 п. п. 9 р.	– " –	– " –
1019	Хаки Мехмедов	38 п. п. 3 р.	– " –	– " –
1020	Хаки Хасанов	3 пион. др. от ескадр.	– " –	– " –
1021	Халил Алиел	38 п. п. 7 р.	– " –	– " –
1022	Халил Алиев	45 п. п. 3 р.	– " –	– " –
1023	Халил Ахмедчаушов	45 п. п. 6 р.	– " –	– " –
1024	Халил Ибрахим Х.	45 п. п. 8 р.	– " –	– " –
1025	Халил Мустафов	38 п. п. 12 р.	– " –	– " –
1026	Халил Османов	77 п. п. карт. р.	– " –	– " –
1027	Халил Халиев	59 п. п. 9 р.	– " –	– " –
1028	Халил Хамзов	56 п. п. 9 р.	– " –	– " –
1029	Халил Ханифев	56 п. п. 12 р.	Сребърен медал „За заслуга" без корона	– " –
1030	Халил Хюсеинов	45 п. п. 2 р.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	– " –
1031	Халим Саид	пом. шофьор	Бронзов медал „За заслуга"с корона на в. л.	26. 04. 1917 г.
1032	Хамдан Мехмедов	74 п. п. 1 р.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	16. 11. 1916 г.
1033	Хамди Осмвнов	3 пион. р. от ескадр.	– " –	– " –
1034	Хамди Хасанов	75 п. п.	– " –	– " –
1035	Хамедан Юсуфов	75 п. п. 7 р.	– " –	– " –
1036	Хамза Оглу Ахмед	59 к. п.	– " –	15. 03. 1917 г.
1037	Хамид Бекиров	38 п. п. 2 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
1038	Хамид Мустафов	74 п. п.	– " –	– " –
1039	Хамут Юсуфов	74 п. п. 1 р.	– " –	– " –
1040	Ханефи Мехиков	3 пион. др. от ескадр.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	16. 11. 1916 г.

1	2	3	4	5
1041	Харун Закиров	75 п. п. 9 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
1042	Харан Омеров	45 п. п. 4 р.	– " –	– " –
1043	Хасан Ахмедов	38 п. п. 3 р.	– " –	– " –
1044	Хасан Ахмедов	45 п. п. 3 р.	– " –	– " –
1045	Хасан Ахмедов	56 п. п. телегр.	– " –	– " –
1046	Хасан Ахмедов	56 п. п. телегр.	– " –	– " –
1047	Хасан Ибрахимов	45 п. п. 9 р.	– " –	– " –
1048	Хвсан Ибрахимов	45 п. п. 11 р.	– " –	– " –
1049	Хасан Изитов	35 п. п. 8 р.	– " –	– " –
1050	Хасан Исмаилов	45 п. п. 3 р.	– " –	– " –
1051	Хасан Исмаилов	56 п. п. 7 р.	– " –	– " –
1052	Хасан Махмудов	45 п. п. 8 р.	– " –	– " –
1053	Хасан Махмудов	15 арт. п. от ескадр.	– " –	– " –
1054	Хасан Мери Мехмедов	74 п. п. 7 р.	– " –	– " –
1055	Хасан Мехмедов	45 п. п. 8 р.	– " –	– " –
1056	Хасан Мехмедов	15 арт. п. от ескадр.	– " –	– " –
1057	Хасвн Мурадов	15 арт. п.	– " –	– " –
1058	Хасан Мустафов	I огн. парк	Бронзов медал „За заслуга“ без корона	– " –
1059	Хасан Оглу Али	59 п. п. карт. р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	15. 03. 1917 г.
1060	Хасан Оглу Вели	24 арт. п.	– " –	– " –
1061	Хасан Оглу Мустафа	38 п. п. 1 р.	– " –	– " –
1062	Хасан Оглу Мустафа	45 п. п. 2 р.	– " –	– " –
1063	Хасан Оглу Салих	56 п. п. 3 р.	– " –	– " –
1064	Хасан Османов	45 п. п. 1 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
1065	Хасан Салиев	45 п. п. 2 р.	– " –	– " –
1066	Хасан Салиев	59 п. п. 11 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	– " –
1067	Хасан Х. Мехмедов	45 п. п. 3 р.	– " –	– " –

1	2	3	4	5
1068	Хасан Хвсанов	38 п. п. 6 р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	16. 11. 1916 г.
1069	Хасан Хасанов	74 п. п. 2 р.	– " –	– " –
1070	Хасан Хюсеинов	38 п. п. 3 р.	– " –	– " –
1071	Хасан Юсеинов	74 п. п. 2 р.	– " –	– " –
1072	Хашим Кадиров	56 п. п. 2 р.	– " –	– " –
1073	Хидает Хюсеинов	77 п. п. карт. р.	– " –	– " –
1074	Химит Алиев	38 п. п. 10 р.	– " –	– " –
1075	Химян Емин Еля Шефер	74 п. п. 2 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
1076	Хубулерх Омеров	75 п. п. 8 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
1077	Хулубет Оглу Кеджиб	45 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
1078	Хюсени Алиев	38 п. п. 11 р.	– " –	16. 11.1916 г.
1079	Хюсеин Алиев	56 п. п. 1 р.	– " –	– " –
1080	Хюсеин Ахмедов	стрелец	– " –	– " –
1081	Хюсеин бин Али Абдулрахман	74 п. п. 2 р.	– " –	15. 03.1917 г.
1082	Хюсеин Ибрахимов	45 п. п. 5 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
1083	Хюсеин Ибраимов	56 п. п. 9 р.	– " –	– " –
1084	Хюсеии Иса Мехмедов	74 п. п. 3 р.	– " –	– " –
1085	Хюсеин Исмаилов	56 п. п. 12 р.	– " –	– " –
1086	Хюсеин Исмаилов	24 арт. п.	– " –	– " –
1087	Хюсеин Кятибов	3 пион. др. от ескадр.	– " –	– " –
1088	Хюсеин Махмудов	75 п. п. 8 р.	– " –	– " –
1089	Хюсеин Мехмедов	38 п. п. 7 р.	– " –	– " –
1090	Хюсени Мехмедов	59 п. п. 4 р.	– " –	– " –
1091	Хюсеин Мехмедов	75 п. п.	– " –	– " –
1092	Хюсеин Мехмедов	3 пион. др. от телегр. р.	– " –	– " –
1093	Хюсеин Мусов	56 п. п. 10 р.	– " –	– " –
1094	Хюсеин Мустафов	I огн. парк	Бронзов медал „За заслуга“ без корона	– " –

1	2	3	4	5
1095	Хюсеин Мустафов	15 арт. п. 5 др.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	16. 11. 1916 г.
1096	Хюсеин Оглу Ахмед	45 п. п. 3 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
1097	Хюсеин Оглу Ахмед	38 п. п. карт. р.		– " –
1098	Хюсеин Оглу Якуб	56 п. п. 1 р.	– " –	– " –
1099	Хюсеин Омеров	56 п. п. телегр.	– " –	16. 11. 1916 г.
1100	Хюсеин Османов	38 п. п. 1 р.	– " –	– " –
1101	Хюсеин Османов	24 арт. п.	– " –	– " –
1102	Хюсеин Реджебов	24 арт. п.	– " –	– " –
1103	Хюсеин Саидов	74 п. п. 5 р.	– " –	– " –
1104	Хюсеин Хасанов	45 п. п. 2 р.	– " –	– " –
1105	Хюсеин Хасанов	45 п. п. 6 р.	– " –	– " –
1106	Хюсеин Хасанов	3 пион. др. от ескадр.	– " –	– " –
1107	Хюсеин Шакиров	56 п. п. 5 р.	– " –	– " –
	Ш			
1108	Шабан Мустафов	56 п. п. 8 р.	– " –	– " –
1109	Шабан Табабов	45 п. п. 11 р.	– " –	– " –
1110	Шакир Мустафов	45 п. п. 6 р.	– " –	– " –
1111	Шакир Турхан	45 п. п. 4 р.	– " –	– " –
1112	Шакир Хасановлу	38 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
1113	Шабан Халилов	38 п. п. 7 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
1114	Шабан Хасанов	15 арт. п. 4 др.	– " –	– " –
1115	Шевки	пом. шофьор	Бронзов медал „За заслуга" с корона на в. л.	26. 04. 1917 г.
1116	Шевки Мехмедов	15 арт. п.	Войнишки кръст „За храброст" IV ст.	16. 11. 1916 г.
1117	Шеих Лемов	15 арт. п. 5 р.	– " –	– " –
1118	Шериф Мехмедов	телегр. р.	– " –	– " –
1119	Шериф Мустафов	56 п. п. 7 р.	– " –	– " –
1120	Шуаиб Нуков	38 п. п. 2 р.	– " –	– " –
1121	Шукри Етхемов	38 п. п. 6 р.	– " –	– " –

1	2	3	4	5
	Ю			
1122	Юсени Ах. Реизов	Щаб VI корпус	Бронзов медал „За заслуга“ без корона	16. 11. 1916 г.
1123	Юсуф Велиев	59 п. п. I р.	Войнишки кръст „За храброст“ IV ст.	– " –
1124	Юсуф Оглу Хасан	38 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
1125	Юсуф Хюсенноа	45 п. п. 8 р.	– " –	16. 11. 1916 г.
	Я			
1126	Якуб Оглу Хасан	45 п. п. 1 р.	– " –	15. 03. 1917 г.
	НАГРАДЕНИ ГРАЖДАНСКИ ЛИЦА И ВОЕННОСЛУЖЕЩИ С НЕУСТАНОВЕНО ЗВАНИЕ ИЛИ ВОЕННА ЧАСТ			
1127	Абдулрахман Мустафа Бей	гл. инж. на Марината и дир. на фабриките	Орден „Св. Александър“ 3 ст. с м. О.	19. 05. 1917 г.
1128	Буриш Бей	нач. на 3 абх на Ж.Н.К.	Орден „Св. Александър“ 3 ст. с м. ср.	– " –
1129	Мюлбрадт Курт	оберинж. при В.У.Р.	Народен орден „За военна заслуга“ V ст. без корона на в. л.	– " –
1130	Фуад Ахмед Бей	гл. лекар на Марината и гл. инсп. в сан. част	Народен орден „За военна заслуга“ II ст.	– " –
1131	Хафуз Неджеб Ефенди Бехлюл	ходжа на 45 п. п. V ст. с. м. о.	Орден „Св. Александър“	03. 12. 1916 г.
1132	Фетхти Бей	бивш пълномощен министър в гр. София	Орден „Св. Александър“ I ст. с м. о.	09. 01. 1918 г.
1133	Али Решад Еюб Сабри		Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	10. 02. 1917 г.
1134	Нскендер	шофьор	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	26. 04. 1917 г.
1135	Мемед Хайреднн	служител в турското външно министерство	Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на в. л.	– " –
1136	Наил Хикмет Бей	делегат при управлението на българските пощи	Орден „За гражданска заслуга“ V ст. б. кор.	15. 12. 1917 г.

1	2	3	4	5
1137	Хюсеин	пом. шофьор	Сребърен медал „За заслуга“ б. кор. на в. л.	26. 04. 1917 г.
1138	Юсуф Ефенди Бин Исмаил.	чиновник в инт. на 15 д.	Орден „За заслуга“ на в. л.	19. 05. 1917 г

СПИСЪК
НА НАГРАДЕНИТЕ БЪЛГАРСКИ ВОЕННОСЛУЖЕЩИ С ТУРСКИ ОРДЕНИ И МЕДАЛИ ПРЕЗ ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

№ по ред	Звание, фамилия, име, презиме	Длъжност, военна част	С какъв орден или медал е награден	Кога е награден
1	2	3	4	5
1	Цар Фердинанд	Главнокомандващ	Орден „Имтияз" с брилянти	26.03.1896 г.
2	Княз Борис Търновски	Престолонаследник	Орден „Меджидие" I ст. с брилянти; Орден „Имтияз" I ст. с брилянти	1916–1917 г. 1916–1917 г.
	Генерал-лейтенанти			
3	Бояджиев, Климент Ефтимов	Командващ 1-ва армия	Орден „Лиякат" със звезда за военни заслуги	18.12.1915 г.
4	Брадистилов, Стою Петков	Пом.-нач. на щаба на армията	Медал „За бойни заслуги" Орден „Меджидие"	1917 г.
5	Гешев, Димитър Иванов	Командващ 1-ва армия	Медал „За бойни заслуги" Сребърен орден „Лиякат" Орден „Меджидие"	22.03.1016 г. 04.10.1917 г. 11.05.1917 г.
6	Драганов, Янко Драганов	Гл. интендантство при Министерството на войната	Медал „За бойни заслуги"	
7	Жеков, Никола Тодоров	Главнокомандващ	Медал „За бойни заслуги" Златен орден „Имтияз" Сребърен орден „Имтияз" Орден „Османие" с брилянти	1915 г. 1916 г. 1916 г. 12.05.1917 г.
8	Найденов, Калин Георгиев	Министър на войната	Медал „За бойни заслуги" Златен орден „Имтияз" Златен орден „Лиякат" Орден „Меджидие" I ст.	1917 г. 1917 г. 07.12.1916 г.

1	2	3	4	5
9	Савов, Сава Панайотов	Командващ 4-а армия	Медал „За бойни заслуги“ Златен орден „Имтияз“ Орден „Меджидие“ I ст.	
	Генерал-майори			
10	Абаджиев, Георги Киров	Нач. 12 пд	Медал „За бойни заслуги“	11.05.1917 г.
11	Азманов, Стефан Тодоров	Нач.-щаб 4-а армия	Медал „За бойни заслуги“ Сребърен орден „Лиякат“	01.06.1917 г. 19.09.1916 г.
12	Балкански, Миленко Петров	Нач. военна съдебна част – ЩДА	Медал „За бойни заслуги“ Орден „Меджидие“	19.03.1917 г. 03.1917 г.
13	Бацаров, Иван Николов	Нач. сапьорна част – ЩДА	Медал „За бойни заслуги“ Орден „Меджидие“ Сребърен орден „Лиякат“	19.03.1917 г. 03.1917 г. 1917 г.
14	Белов, Стефан Петров	Зам.-инспектор на артилерията	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
15	Бурмов, Христо Димитров	Нач. 2 пд	Медал „За бойни заслуги“ Орден „Лиякат“	11.05.1917 г. 04.10.1917 г.
16	Вазов, Владимир Минчев	Нач. 9 пд	Медал „За бойни заслуги“ Сребърен орден „Лиякат“	 11.05.1917 г.
17	Василев, Вълко Василев	Нач. 7 пд	Медал „За бойни заслуги“ Сребърен орден „Имтияз“	11.05.1917 г. 19.09.1916 г.
18	Габаров, Тодор Василев	Ком. 2 бр. 4 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
19	Желявски, Никола Петров	Нач. 3 дивизионна област	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
20	Жостов, Константин Антонов	Нач. ЩДА	Орден „Лиякат“ със звезда за военни заслуги	18.12.1915 г.
21	Загорски, Стоян Ганчев	Нач. инженерни войски – ЩДА	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г

1	2	3	4	5
22	Златарев, Кръстю Христов	Нач. 11 пд	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
23	Кантарджиев, Тодор Димитров	Нач. сборна дивизия	Медал „За бойни заслуги"	11.05.1917 г.
24	Кацаров, Димитър Илиев	Пом.-нач. арт. – ЩДА	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
25	Кирков, Константин Христов	Нач. флота	Медал „За бойни заслуги"	1917 г.
26	Киселов, Панталей Георгиев	Нач. 4 пд	Медал „За бойни заслуги" Орден „Лиякат"	11.05.1917 г.
27	Колев, Иван Колев	Инспектор на кавалерията	Медал „За бойни заслуги" Сребърен орден „Лиякат" Сребърен орден „Имтияз"	11.05.1917 г.
28	Лолов, Петър Георгиев	Зам.-инспектор на инженерни войски	Медал „За бойни заслуги"	1917 г.
29	Луков, Иван Цонев	Началник ЩДА	Медал „За бойни заслуги" Сребърен орден „Лиякат" Орден „Меджидие" II ст.	19.03.1917 г.
30	Манов, Георги Манов	Нач. 4 арт. бр.	Медал „За бойни заслуги" Сребърен орден „Лиякат"	11.05.1917 г.
31	Марков, Тодор Марков	Военно аташе в Цариград	Медал „За бойни заслуги" Орден „Имтияз" Орден „Меджидие" II ст.	1917 г. 16.02.1916 г. 22.11.1916 г.
32	Назлъмов, Атанас Георгиев	Нач. Дунавски отряд	Медал „За бойни заслуги"	11.05.1917 г.
33	Нейялков, Христо Янков	Нач. 1 пд	Медал „За бойни заслуги" Орден „Лиякат"	11.05.1917 г. 04.10.1917 г.
34	Нерезов, Стефан Михайлов	Ком. 3 А	Медал „За бойнн заслуги"	
			Сребърен орден „Имтияз" Сребърен орден „Лиякат" Орден „Меджидие" II ст.	22.03.1917 г.

1	2	3	4	5
35	Петров, Иван Ангелов	Нач. 10 пд	Медал „За бойни заслуги“ Сребърен орден „Лиякат“	11.05.1917 г.
36	Петров, Никола Петров	Нач. 3 бр. 3 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
37	Попов, Алекси Георгиев	Нач. 1 бр. 3 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
38	Попов, Константин Иванов	Нач. 1 бр. 10 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
39	Попов, Стефан Георгиев	Нач.-щаб 3-а А	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
40	Попов, Христо Рачев	6-а пехотна Бдинска дивизия	Медал „За бойни заслуги“ Сребърен орден „Лиякат“	11.05.1917 г.
41	Протогеров, Александър Николов	Нач. планинска дивизия	Медал „За бойни заслуги“ Сребърен орден „Лиякат“	11.09.1917 г.
42	Райнов, Васил Иванов	Нач. арт.3-а А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
43	Рибаров, Никола Илиев	Нач. 3 пд	Медал „За бойни заслуги“ Сребърен орден „Лиякат“	11.05.1917 г.
44	Русев, Иван Атанасов	Нач. 7 пд	Медал „За бойни заслуги“ Сребърен орден „Лиякат“	19.03.1917 г.
45	Русчев, Димитър Русчев	Нач. арт. 2 А	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
46	Сапунаров, Михаил Стефанов	Нач. планинската д.	Медал „За бойни заслуги“ Орден „Османие“ III ст.	19.03.1917 г.
47	Славчев, Стефан Стефанов	Нач. арт. ЩДА	Медал „За бойни заслуги“ Орден „Меджидие“ III ст. Орден „Османие“ II ст. Сребърен орден „Лиякат“	19.03.1917 г. 1917 г. 1917 г. 1917 г.
48	Табаков, Иван Тодоров	Нач. 2 кд	Медал „За бойни заслуги“	07.04.1917 г.
49	Тасев, Стефан Тасев	Нач. 3 бр. 6 пд	Медал „За бойни заслуги“ Сребърен орден „Лиякат“	11.05.1917 г. 04.10.1917 г.

1	2	3	4	5
50	Тодоров, Георги Стоянов	Командващ 2 А	Орден „Лиякат" със звезда за военни заслуги	18.12.1915 г.
51	Топалов, Станьо Христов	Нач. 5 пд	Медал „За бойни заслуги"	11.05.1917 г.
52	Тошев, Стефан Тошев	Нач. военна инспекция	Медал „За бойни заслуги" Сребърен орден „Лиякат" Златен орден „Лиякат" Сребърен орден „Имтияз"	19.03.1917 г.
53	Цветков, Александър Цветков	Нач.-щаб 2 А	Медал „За бойни заслуги"	11.05.1917 г.
54	Чаракчиев, Христо Петров	Нач.-щаб 3 А	Медал „За бойни заслуги"	11.05.1917 г.
	Полковници			
55	Аврамов, Юрдан Аврамов	Ком. 47 пп	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
56	Атанасов, Гаврил Анастасов	К-р 5 кп	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
57	Ангелов, Ангел Иванов	К-р на Шуменския тежък ап	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
58	Араданов, Васил Петров	К-р 29 пп	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1918 г.
59	Атанасов, Александър Николов	Нач. инженерни войски 3 А	Медал „За бойни заслуги"	12.12.1916 г.
60	Атанасов, Васил Атанасов	К-р д.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
61	Атанасов, Петър Тодоров	К-р 1/9 пбр	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
62	Бананов, Паун Илиев	К-р 5 кбр.	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
63	Бараков, Васил Тодоров	К-р п.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
64	Богданов, Стефан Никифоров	К-р 2 пбр 8 пд	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
65.	Бончев, Иван Бончев	К-р 3 пбр 9 пд	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
66	Бъчваров, Кръстю Петров	Нач. арт. – сб. д.	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
67	Вакарелов, Петър Стоев	Нач.-щаб Тилово управление 3 А	Медал „За бойни заслуги"	12.12.1916 г.
68	Вапцаров, Атанас Стефанов	К-рп 2 пбр	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
69	Венедиков, Димитър Димчев	К-р 23 ап	Медал „За бойни заслуги"	11.05.1917 г.

1	2	3	4	5
70	Веселинов, Васил Младенов	К-р пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
71	Вуйчев, Сава Колев	К-р 1 к. бр.	Медал „За бойни заслуги"	07.04.1917 г.
72	Галунски, Петър Гандев	К-р 27 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
73	Ганчев, Петър Ганчев	Военно аташе в Германия	Медал „За бойни заслуги" Златен орден „Лиякат" Орден „Меджидие" II ст. .	23.04.1916 г. 1917 г. 1917 г.
74	Гешев, Иван Константинов	К-р 49 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
75	Гешев, Страшимир Христов	К-р 10 кп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
76	Гиргинов, Тодор Гиргинов	Зам. нач.-щ. 1 А	Медал „За бойни заслуги" Орден „Меджидие" III ст.	1917 г. 1917 г.
77	Гладичев, Константин Христов	К-р 3 пбр 1 пд	Медал „За бойни заслуги"	10.03.1917 г.
78	Данаилов, Атанас Атанасов	К-р 9 пион. др.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
79	Данев, Владимир Ангелов	К-р 2 бр. 3 пд	Медал „За бойни заслуги"	11.05.1917 г.
80	Даскалов, Владимир Николов	К-р 3 кбр.	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
81	Димитров, Григор Николов	К-р 19 ап	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
82	Димитров, Първан Димитров, д-р	Дивизионен лекар 4 пд	Медал „За бойни заслуги"	13.08.1918 г.
83	Динов, Васил Стоянов	Интендант 12 пд	Медал „За бойни заслуги"	1917 г.
84	Добрев, Атанас Добрев	К-р бр. 1 пд	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
85	Долапчиев, Георги Белчев	К-р 18 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
86	Донков, Иван Савов	К-р 7 абр.	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
87	Друмев, Марин Друмев	К-р 14 ап	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
88	Дръшков, Никола Вълков	К-р 5 марш. п.	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
89	Дървингов, Петър Георгиев	К-р 1 пп 11 пд	Медал „За бойни заслуги"	11.05.1917 г.

1	2	3	4	5
90	Желязов, Янко Петров	К-р 11 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги”	1917 г.
91	Живков, Константин Димитров	К-р 30 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
92	Златев, Тодор Иванов	К-р 1 пбр	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
93	Икономов, Димитър Спасов	К-р 57 пп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
94	Йонков, Петър Христов	К-р 32 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
95	Йосифов, Стефан Йосифов	К-р 1 бр. 9 пд	Медал „За бойни заслуги”	11.05.1917 г.
96	Каблешков, Никола Стоянов	К-р 9 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
97	Каменов, Радослав Петров	К-р 9 арт. бр.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
98	Коджов, Янко Панайотов	К-р 5 ап	Медал „За бойни заслуги”	1917 г.
99	Кантаржиев, Илия Петров	Пом.-нач. 3 див. област	Медал „За бойни заслуги”	1917 г.
100	Карамаждраков, Илия Димитров	К-р 46 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
101	Караюрданов, Георги Юрданов	Нач. картографски институт – ЩДА	Медал „За бойни заслуги”	1917 г.
102	Каридов, Михаил Янков	Нач.-щ. 2 пд	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
103	Кирилов, Кирил Неделчев	Дирекция С.Г.О. П.	Медал „За бойни заслуги”	1917 г.
104	Кирков, Константин Христов	Нач.-флот	Медал „За бойни заслуги”	15.12.1916 г.
105	Киров, Кръстю Киров	К-р 13 пп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
106	Кисьов, Александър Николов	К-р Лейбгв. к. п.	Медал „За бойни заслуги”	1917 г.
107	Китанов, Иван Стоянов	К-р 6 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
108	Китанчев, Ефтим Китанчев	К-р 7 кп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
109	Кметов, Никола Венков	К-р 4 к бр.	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
110	Кметов, Хараламби Стефанов	К-р 3 бр. 4 пд	Медал „За бойни заслуги”	
111	Козаров, Лазар Дяиков	К-р 3 бр. 2 пд	Медал „За бойни заслуги”	11.05.1917 г.
112	Колев, Тилю Колев	К-р 1 бр. 11 пд	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
113	Комсиев, Тодор Христов	К-р 14 пп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.

1	2	3	4	5
114	Кукурешков, Георги Манчев	К-р 1 абр 1 пд	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
115	Кутинчев, Петър Иванов	К-р 3 гауб. ап 2 А	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
116	Кушев, Христо Йовков	Нач. арт. 1 А	Медал „За бойни заслуги" Сребърен орден „Лиякат"	11.05.1917 г
117	Лазаров, Лазар Иванов	К-р 19 пп	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
118	Лудогоров, Руси Христов	Нач. жп съобщения – ЩДА	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
119	Манев, Петър Вачев	К-р 23 пп	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
120	Манов, Стефан Попов	К-р 1 бр. 7 пд	Медал „За бойни заслуги"	11.05.1917 г.
121	Маринов, Пано Димитров	К-р 34 пп, Тил	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
122	Маринов, Иван Павлов	Нач. арт. 1А 2 арт. бр.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
123	Митов, Константин Николов	К-р 1 кп	Медал „За бойни заслуги"	07.04.1917 г.
124	Михов, Димитър Георгиев	Нач. сан. част Моравска областна военна инспекция	Медал „За бойни заслуги"	12.12.1916 г.
125	Начев, Димитър Христов	К-р 1 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
126	Начев, Димитър Чернев	К-р 50 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
127	Несторов, Делчо Несторов	Нач. военносъдебна част – 3 А	Медал „За бойни заслуги"	12.12.1916 г.
128	Николов, Асен Николов	К-р 1 бр. 6 пд	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
129	Николов, Коста Николов	Нач.-щ. Д.С.Г.О.П.	Сребърен орден „Имтияз"	1917 г.
130	Панев, Георги Стоичков	К-р 4 пп, Тил	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
131	Пашинов, Иван Парашкевов	К-р 3 бр. 8 пд	Медал „За бойни заслуги" Сребърен орден „Лиякат"	11.05.1917 г.
132	Пеев, Петко Петков	К-р 57 пп	Медал „За бойни заслуги"	03.09.1917 г.
133	Петров, Атанас Петров	К-р 52 пп , Тил	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
134	Петров, Васил Петров		Медал „За бойни заслуги"	1917 г.

1	2	3	4	5
135	Писаров, Никола Пенков	К-р 2 бр. 9 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
136	Писинов, Дионисий Иванов	К-р 2 бр. 7 пд	Медал „За бойни заслуги" Сребърен орден „Лиякат"	11.05.1917 г.
137	Попов, Константин Димитров	К-р 1 бр. 10 пд	Медал „За бойни заслуги"	1917 г.
138	Попов, Тодор Георгиев	Нач. мед. отд. сан. част – ЩДА	Медал „За бойни заслуги"	1917 г.
139	Попов, Тома Димитров	К-р 20 ап	Медал „За бойни заслуги"	27.12.1916 г.
140	Пройнов, Иван Филипов	К-р 3 абр 3 пд	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
141	Пушкаров, Стоян Петков	К-р 7 абр	Медал „За бойни заслуги" Сребърен орден „Лиякат"	11.05.1917 г.
142	Първанов, Първан Михайлов	К-р 4 ап 1 пд	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
143	Ранков, Васил Ранков	Нач. техн. отд. инж. войски	Медал „За бойни заслуги"	1917 г.
144	Руменов, Владимир Иванов	Нач. сан. част 11 А	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
145	Савов, Васил Савов	К-р 13 ап 2 пд	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
146	Сантурджиев, Панайот Христов	К-р 1 бр. 7 пд	Медал „За бойни заслуги" Сребърен орден „Лиякат"	11.05.1917 г.
147	Сапунов, Стефан Спиридонов	К-р 22 пп	Медал „За бойни заслуги"	11.05.1917 г.
148	Сарайдаров, Атанас Иванов		Медал „За бойни заслуги"	1917 г.
149	Силяновски, Васил Константинов	К-р 4 пион. др.	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
150	Симеонов, Иван Симеонов	Интендант Тилово управление 3 А	Медал „За бойни заслуги"	12.12.1916 г.
151	Сирманов, Борис Савов	Нач. щ. 7 пд	Медал „За бойни заслуги" Сребърен орден „Лиякат"	11.05.1917 г.
152	Станчев, Стефан Димитров	К-р 5 ап	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
153	Стоянов, Стоян Стоянов	К-р тила 4 опълченски пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
154	Тантилов, Иван Иванов	Военен пълномощник при австрийския император	Медал „За бойни заслуги" Сребърен орден „Лиякат"	09.03.1917 г.
155	Тодоров, Георги Тодоров	К-р 5 абр	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
156	Тороманов, Стоян Иванов	К-р 2 бр. 8 пд	Медал „За бойни заслуги“	11.05.1917 г.
157	Филипов, Борис Христов	К-р 17 пп, Тил	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
158	Хаджидимиев, Димитър Петров	Нач. военносъдебна част Бургаски укрепен пункт	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
159	Христов, Белю Христов	К-р 2 пбр	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
160	Христов, Никола Рангелов	К-р 11 пп, Тил	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
161	Цанов, Рашко Рашков	К-р 12 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
162	Цонков, Марин Цонков	К-р 2 пбр 1 пд	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
163	Чакъров, Георги Константинов	К-р 15 ап	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
164	Чапъров, Александър Чапъров	Д. лекар – сб. д.	Медал „За бойни заслуги“	13.08.1918 г.
165	Червенаков, Иван Георгиев	К-р 1 пбр 1 пд	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
166	Шойлеков, Павел Петков	Пом.-нач. крепостнообсадна арт 3 А	Медал „За бойни заслуги”	12.12.1916 г.
167	Шкойнов, Иван Рачев	К-р 1 пбр 6 пд	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
168	Янакиев, Никола Димитров	К-р 12 пп 8 пд	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
	Подполковници			
169	Абаджиев, Стефан Христов кап. II ранг	Комендант на гара София	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
170	Азманов, Димитър Петров	К-р 12 пп	Орден „Меджидие” III ст. Орден „Лиякат“ с мечове II ст. Орден „Харбне”	26.03.1917 г. 10.01.1917 г.
171	Акрабов, Стефан Стоянов	К-р 1 отд. 13 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
172	Ангелов, Емануил Ангелов	Вр. к-р 14 пп	Медал „За бойни заслуги”	1918 г.
173	Ангелов, Спас Ангелов	К-р др. 57 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
174	Ангелов, Спас Ангелов	К-р др. 8 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
175	Альов, Димитър Йорданов кап. II ранг	От флота	Медал „За бойни заслуги“	25.07.1917 г.

1	2	3	4	5
176	Андреев, Марко Андреев	Нач. опер. отд. Щ. 3 А	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
177	Арнаудов, Атанас Христов	Вр. к-р 55 пп 8 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
178	Атанасов, Илия Цветанов	К-р др. 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
179	Атанасов, Милан Атанасов	Нач.-щаб 3 пбр	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
180	Атанасов	К-р 5 кп	Медал „За бойни заслуги“	07.04.1917 г.
181	Бъкърджиев, Никола Петров	Нач. опер. секция – ЩДА	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
182	Баиков, Иван Христов	К-р др.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
183	Банковски, Минчо Иванов	К-р др. 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
184	Берберов, Йончо Димитров	1-ви тежък Софийски ап	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
185	Богданов, Константин Антонов	Нач. 4 д. лазарет	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
186	Бойчинов, Симеон Николов	Нач. гарнизон, Свищов	Медал „За бойни заслуги“	24.07.1916 г.
187	Бончев, Бончо Панайотов	К-р 2 отд. 13 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
188	Бояров, Иван Иванов	Зав. арт. доволствие 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
189	Бояджиев, Денчо Пеичев	К-р 2 отд. 6 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
190	Бранаков, Боян Бенчев	К-р 2 отд. 9 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
191	Братанов, Дочо Маринов	Интендант 1 к. д.	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
192	Бреснички, Христо	Щаб 1 бр. 7 пд	Медал „За бойни заслуги“	11.05.1917 г.
193	Василев, Димитър	К-р 38 пп	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
194	Василев, Павел Василев	Нач. раз. цензурна секция	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
195	Василев, Славейко Василев	Нач. опер. секция – 3А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
196	Велев, Васил Велев	К-р марш. п.	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
197	Велев, Стоян Велев	К-р др. 12 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
198	Венединов, Иван Христов	К-р гауб. отд. 1 Соф. теж. ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
199	Витанов, Танко Койчев	К-р др. 56 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
200	Войников, Михаил Николов	К-р 6 кп	Медал „За бойни заслуги“	07.04.1917 г.
201	Венедиков, Юрдан Тимотеев	К-р 4 кп	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.

1	2	3	4	5
202	Вълнаров, Тодор Димитров	К-р 4 с. с. пл. отд. 3 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
203	Вълков, Иван Вълков	Нач. щ. 7 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
204	Ганев, Георги Ганев	К-р отд. 16 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
205	Ганчев, Александър Банов	К-р 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
206	Георгиев, Тодор	Нач. 2 п. в. болница – София	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
207	Георгиев, Георги Григоров	К-р 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
208	Георгиев, Константин Георгиев	Нач. опер. отд. – ЩДА	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
209	Георгиев, Коста Матров	К-р друж. 50 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
210	Георгиев, Панайот Георгиев	К-р 4 марш. п.	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
211	Георгиев, Тодор Георгиев	Нач. щ. 3 бр. 9 пд	Медал „За бойни заслуги“	1918 г.
212	Георгиев, Юрдан	Нач. военна болница – Русе	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
213	Гиков, Стефан Гаков	Нач.-щ. 1 бр. 4 пд	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
214	Грънчаров, Никола Христов	К-р 3 др. 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
215	Гърдев, Илия Генов	К-р др. 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
216	Давидов, Александър Ковачевски	Нач. Опер. отд. 3А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
217	Данев, Владимир Парашкевов	К-р др. 30 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
218	Джумалиев, Стоил Георгиев	К-р отд. 15 ап	Медал „За бойни заслуги“	11.05.1917 г.
219	Димитров, Димитър Апостолов	К-р 7 пп	Медал „За бойни заслуги“	11.05.1917 г.
220	Димитров, Пинко Савов	К-р др. 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
221	Димитров, Михаил Димитров	К-р др. 39 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
222	Диполов, Петър Георгиев	К-р др. 14 пп	Медал „За бойни заслуги“ Сребърен орден „Лиякат“	19.03.1917 г.
223	Драганов, Лазар Драганов кап. II ранг	От флота	Медал „За бойни заслуги“	25.07.1917 г.
224	Драгов, Борис Стоянов	Нач.-щ. 1 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
225	Дренски, Илия Стефанов	К-р гауб. отд. 27 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
226	Дренски, Нестор Найденов	К-р 24 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
227	Дудунков, Радуш Генчев	К-р др.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
228	Дяков, Георги Дяков	Нач. комендантска секция 3А	Медал „За бойни заслуги”	12.12.1916 г.
229	Жостов, Спас Антонов	Представител на Гл. квартира при гр. „Шолц“	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
230	Зеленогоров, Велко Иванов	К-р 3 отд. 2 пл. ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
231	Зимбилев, Иван Георгиев	К-р ао 2 гауб. п.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
232	Зурков, Илия аптекар	Баз. сан. скл.	Медал „За бойни заслуги”	14.07.1917 г.
233	Иванов, Никола Иванов	К-р др. 27 пп	Медал „За бойни заслуги”	1918 г.
234	Иванов, Никола Христов	К-р на др.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
235	Иванов, Теодор Иванов	ИД нач. орг. стр. отд. ЩДА	Медал „За бойни заслуги”	1917 г.
236	Игнатов, Илия Георгиев	К-р отд. 18 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
237	Икономов, Владимир Петров	К-р 3 отд. 3 пл. ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
238	Илиев, Никола Илиев	Нач.-щ. 5 пд	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
239	Илиев, Стефан Илиев	К-р 15 пп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
240	Кабакчиев, Иван Стефанов	К-р 5 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
241	Каблешков, Илия Стоянов	Военно аташе при турската гл. квартира	Медал „За бойни заслуги” Сребърен орден „Лиякат“ Орден „Османие” III ст. Медал „Харбие“	1917 г. 1916 г. 1917 г.
242	Калгянов, Стоян Христов	К-р 2 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
243	Капитанов, Георги Петров	К-р др. 11 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
244	Караминчев, Цани Караминчев	К-р др. 73 пп	Медал „За бойни заслуги“	1918 г.
245	Качулев, Димитър Недков	К-р 5 пион. др.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
246	Киринков, Стефан Киринков	К-р др. 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
247	Кисьов, Александър Николов	К-р Лейбгв. кп	Медал „За бойни заслуги”	07.04.1917 г.

1	2	3	4	5
248	Ковачев, Антон Михаилов	К-р 2 пион. др.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
249	Коларов, Добрин Кръстев	К-р 48 пп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
250	Коняров, Петър Василев	К-р 25 пп	Медал „За бойни заслуги”	11.05.1917 г.
251	Кратунков, Георги Илиев	Нач. трансп. секция	Медал „За бойни заслуги”	19.08.1916 г.
252	Кръстев, Петър Кръстев	К-р 5 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
253	Кутев, Спас Кутев	К-р отд. 20 ап	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
254	Кънчев, Гатю Спиридонов	К-р 2 отд. 14 ап	Медал „За бойни заслуги”	27.12.1916 г.
255	Кънчев, Петър Иванов	К-р 3 др. 9 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
256	Кьосев, Тодор Петров	К-р др. 20 пп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
257	Лазаров, Велизар Манолов	К-р 1 цп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
258	Ламбринов, Константин Ламбринов	К-р 53 пп сб. д.	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1017 г.
259	Личев, Гаврил Атанасов	Нач. опер. отд. 1А	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
260	Макранов, Слави Тодоров	К-р пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
261	Маринов, Велико Димитров	К-р др. 2 пп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
262	Маринов, Димитър Маринов	Вр. к-р 20 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
263	Маринов, Сотир Стоянов	К-р др. 17 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
264	Маринов, Стоян Маринов	Нач. секция Тилово управление 3А	Медал „За бойни заслуги”	12.12.1916 г.
265	Марков, Александър Тодоров	Пом.-к-р Лейбгв. кп	Медал „За бойни заслуги”	07.04.1917 г.
266	Марколев, Гурко Иванов		Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
267	Марчев, Кръстю Ангелов	К-р 2 отд. 19 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
268	Медникаров, Тодор Неделчев	Пом.-к-р пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
269	Мечкуевски, Иван Стойчев	К-р отд. 14 ап	Медал „За бойни заслуги”	1917 г.
270	Мидилев, Петър Иванов	Н-к опер. отд. 1А	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.

1	2	3	4	5
271	Миланов, Васил Миланов	К-р 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
272	Михайлов, Тодор Тодоров	К-р 39 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
273	Момчилов, Петко Матеев	К-р 43 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
274	Монов, Иван Монов	К-р др. 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
275	Мустаков, Димитър Михайлов	Нач.-щ. 9 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
276	Мъдров, Сава Колчев	Нач.-щ. 3 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
277	Найденов, Милотин Антонов	К-р 1 пион. др.	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
278	Нейков, Тодор Костов	К-р 33 пп	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
279	Немски, Неделчо Рашков	Н-к сап. снабд. секция – Главно тилово управление	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
280	Нерезов, Христо Михайлов	Нач.-щ. 8 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
281	Николаев, Николай Данаилов	К-р дивизион 1 кп	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
282	Николов, Кирил Николов	К-р отделен Шуменски тежък ал сб. д.	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
283	Николов, Константин Николов	Зам.-к-р 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
284	Николов, Яким Костов	К-р др.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
285	Ничков, Петър Иванов	Нач. 2/2 зап. болница	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
286	Нойков, Стефаи Нойков	Нач. щ. 4 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
287	Паунов, Христо Бенчев	К-р 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
288	Петков, Иван Бенков	К-р 11 марш. п.	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
289	Петров, Иваи Димитров	К-р 31 пп	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
290	Петров, Йосиф Петров	Нач. опер. отд. Щ 2А	Медал „За бойни заслуги“ Сребърен орден „Лиякат“	19.03.1917 г.
291	Петров, Сава Петров	К-р 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
292	Петров, Станю Петров	К-р на др.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
293	Петров, Стефан Петров	К-р 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
294	Петров, Тодор Петров	К-р 58 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
295	Печигаров, Парашкев Маринов	К-р др. 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
296	Подгоров, Антон Георгиев	К-р отд. 8 ап	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
297	Попов, Георги Русков	К-р 2 пл. ао 3 пл. ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
298	Попов, Димитър Стефанов	К-р др.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
299	Попов, Добри Димитров	Нач.-щ. 9 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
300	Попов, Михаил Николов	К-р 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
301	Преславски, Григор Иванов	Нач.-щ. 6 пд	Медал „За бойни заслуги“	28.03.1918 г.
302	Разсуканов, Йосиф Антонов	Нач.-щ. 6 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
303	Рандев, Мирчо Рандев	К-р др. 69 пп	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
304	Рачов, Петър Рачов	Нач.-щ. сборна д.	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
305	Сапунаров, Никола Георгиев	К-р отд. 11 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
306	Серафимов, Рашко Русев кап. II ранг	Нач. неподвижната отбрана	Медал „За бойни заслуги“	15.12.1916 г.
307	Силяновски, Григор Иванов	К-р 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
308	Симов, Александър Димов	Ст. адютант 9 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
309	Славчев, Методи	Нач. м. военна болница – София	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
310	Соларов, Стефан Константинов	К-р 36 пп	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
311	Сотиров, Мичо Сотиров	К-р 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	11.05.1917 г.
312	Спасов, Дойчо Спасов	Ст. адютант щ. 3 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
313	Станчев, Георги Станчев	К-р отд. 18 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
314	Стефанов, Тоню Стефанов	К-р 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
315	Стойнов, Иван Илиев	К-р др. 33 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
316	Стойнов, Горазд Илиев	К-р 1 отд. 19 арт. пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
317	Стоянов, Владимир Стоянов	Нач. разузн. секция 3А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.

1	2	3	4	5
318	Стоянов, Сава Петров	Нач. 2 отд. 4 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
319	Стрезов, Борис Наумов	Нач.-щ. 1 бр. 11 пд	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
320	Таслаков, Васил Гечев	К-р 35 пп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
321	Тимов, Ефтим Илиев	К-р 2 отд. 12 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
322	Тихчев, Борис Маринов	К-р 3 пион. др.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
323	Тодоров, Димитър Иванов	Нач. 10 д. лазарет	Медал „За бойни заслуги”	28.08.1918 г.
324	Тодоров, Стефан Тодоров	Нач.-щ. 1 пд	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
325	Тодоров, Юрдан Тодоров	К-р 44 пп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
326	Тонушев, Дойно Неделков	К-р 10 пп 8 пд	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
327	Топалджиков, Никола Тодоров	К-р 9 кп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
328	Тошков, Хараламби Григоров	К-р 41 пп 1 пд	Медал „За бойни заслуги”	22.03.1917 г.
329	Фтичев, Димитър Лазаров	К-р 3 кп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
330	Харизанов, Иван Димитров	К-р 47 пп 2 пд	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
331	Храданов, Васил Петров	К-р 29 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
332	Христов, Константин Христов	Щ. 1 отд. 2 ап	Медал „За бойни заслуги”	11.06.1917 г.
333	Христов, Максим Христов	Пом.-к-р 7 кп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
334	Христов, Рачо Петров	К-р 23 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
335	Хумбаджиев, Атанас Николов	Нач.-щ. 10 пд	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
336	Цонев, Филип Цонев	Нач.-щ. 11 пд	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
337	Цончев, Никола Цончев	К-р др. 57 пп	Медал „За бойни заслуги“	11.05.1917 г.
338	Чобанов, Зафир Христов	К-р 8 арт. бр.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
339	Шишков, Васил Кирков	К-р 15 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
	Майори			
340	Абаджиев, Иван Цонев	К-р др. 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
341	Антонов, Христо Евстатиев	К-р. 1 пион. др.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
342	Апостолов, Георги Апостолов	К-р позиц. отд. 3 ап	Медал „За бойни заслуги“	27.12.1916 г.

1	2	3	4	5
343	Атанасов, Петър Атанасов	К-р др. 5 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
344	Бакърджиев, Михаил Маринов	К-р др. 28 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
345	Бакърджиев, Светослав Петков	К-р др. 24 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
346	Божинов, Боян Костов	К-р батр 13 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
347	Ботев, Димитър Ботев	К-р р. 12 пп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
348	Босилков, Любомир Константинов	К-р еск. Лейбгв. кп	Медал „За бойни заслуги”	11.05.1917 г.
349	Бояджиев, Васил Константинов	К-р р. 6 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
350	Буков, Асен Ганев	К-р др. 32 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
351	Гунарджиев, Михаил Иванов	К-р др. 29 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
352	Ванцов, Константин	Нач. евакуационна секция – Гл. тилово управление	Медал „За бойни заслуги”	14.07.1917 г.
353	Вател, Анастас Вател	Нач.-щ. 2 бр. 7 пд	Медал „За бойни заслуги” Сребърен орден „Лиякат”	11.05.1917 г.
354	Ганчев, Христо Стойков	К-р отд. 1 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
355	Георгиев, Стефан Георгиев	Комендант гара Одрин	Медал „За бойни заслуги”	19.08.1916 г.
356	Георгиев, Тодор Георгиев	К-р др. 57 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
357	Герджиков, Христо Иванов	Нач.-щ. 1 бр. 1 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
358	Данчев, Христо Иванов	К-р др. 1 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
359	Димитров, Георги Димитров	К-р р. 18 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
360	Димитров, Юрдан Димитров	Комендант гара Пловдив	Медал „За бойни заслуги”	19.08.1916 г.
361	Димов, Димитър Димов	К-р др. 11 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
362	Дипчиков, Захари Илиев	К-р др. 57 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
363	Дограмаджиев, Иван Манчов	К-р р. 52 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
364	Драгиев, Стефан	Ст. лекар 2 опълч. п.	Медал „За бойни заслуги”	13.08.1918 г.
365	Дюдюков, Алекси Генков	Ст. адютант 6 пд	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
366	Жеков, Димитър Жеков	Ст. адютант сб. д.	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
367	Загорски, Бочо Христов	К-р др. 33 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
368	Златев, Стефан Христов	Комендант на Двореца	Медал „За бойни заслуги"	1917 г.
369	Златарев, Христо Георгиев	К-р др. 9 опълч. п.	Медал „За бойни заслуги"	11.05.1917 г.
370	Иванов, Неделчо Иванов	К-р др. 11 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
371	Игнатов, Константин Игнатов	К-р др. 6 сб. д.	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
372	Игнатов, Стоян Георгиев	К-р др. 46 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
373	Илиев, Марин Илиев	К-р др. 10 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
374	Калицин, Любен Неделчев	К-р др. 4 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
375	Калфов, Христо Димов	Флигеладютант НЦВ	Медал „За бойни заслуги"	12.12.1916 г.
376	Кандиларов, Атанас Маринов	Пом.-нач. сан. част 3А	Медал „За бойни заслуги"	13.08.1918 г.
377	Карагьозов, Алой Киркоров	К-р др. 4 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
378	Караиванов, Петко Караиванов	К-р др. 81 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
379	Киров, Данаил Киров	К-р отд. 1 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
380	Ковачев, Петър Константинов	К-р р. 25 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
381	Коларов, Димитър Михайлов	К-р др. 39 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
382	Колев, Никола Велев	Пом.-д. инж. 10 пд	Медал „За бойни заслуги"	27.12.1916 г.
383	Константинов, Димитър Константинов	К-р др. 6 пп	Медал „За бойни заслуги"	1917 г.
384	Кутинчев, Аспарух Стоянов	К-р.др. 2 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
385	Лазаров, Петър	Нач. 2/10 полева болница	Медал „За бойни заслуги"	28.08.1918 г.
386	Леонтиев, Ценю Цветков	К-р батр. 12 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
387	Лопушинов, Светослав Василев	К-р р. 10 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
388	Малеев, Лука Малеев	Адютант на главнокомандващия	Медал „За бойни заслуги"	1917 г.
389	Манов, Васил Стефанов	Н-к опер. сек. Щ 1А	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
390	Мариополски, Константин Стоянов	К-р др. 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
391	Милков, Никола Стоянов	К-р др. 29 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
392	Милитенов, Рангел Милитенов	Пом.-к-р 9 пион. др.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
393	Милков, Васил Константинов	К-р др. 49 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
394	Михайлов, Спиридон Михайлов	К-р др. 41 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
395	Младенов, Христо Живков	К-р др. 15 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
396	Мутафчиев, Стефан Димов	Нач. базов санитарен склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
397	Мумджиев, Цветан Атанасов	К-р батр. 9 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
398	Неделчев, Борис Дянков	К-р др. 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
399	Неделчев, Никола Неделчев	К-р др. 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
400	Неделчев, Марко	Нач. 3/10 полкова болница	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
401	Николов, Николай Петров	Ст. адютант 1 к. д.	Медал „За бойни заслуги“	07.04.1917 г.
402	Николов, Васил Николов	К-р р. 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
403	Николов, Стефан Петров	Нач.-щ. бр. 3 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
404	Нядолов, Никола Иванов	Нач.-щ. 2 бр. 9 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
405	Падарев, Петър Янков	К-р др. 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
406	Палазов, Сергей Кирилов	К-р батр. 11 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
407	Пейчев, Стефан Вълчев	К-р др. 29 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
408	Петков, Митьо Петков	К-р др. 23 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
409	Петров, Димитър Събев	К-р др. 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
410	Петров, Константин п. Първанов	К-р др. 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
411	Петров, Михаил Петров	Пом.-к-р 2 пион. др.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
412	Попов, Борис Александров	К-р батр. 2 план. ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
413	Попов, Георги Филипов	Офицер за поръчки инженерни войски, Щ 3А	Медал „За бойни заслуги“	08.02.1917 г.

1	2	3	4	5
414	Попов, Георги Николов	К-р батр. 16 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
415	Попов, Цветко Аврамов	К-р отд. 1 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
416	Преображенски, Павел Иванов	1 ао 4 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
417	Пупешков, Павел Василев	К-р еск. 5 кп	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
418	Самарджиев, Александър Димитров	Нач. разуз. сек. Щ 4А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
419	Саулов, Георги Саулов	К-р др. 50 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
420	Соларов, Константин Константинов	Нач.-щ. к. д.	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
421	Спасов, Стою Атанасов	К-р карт. р. 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
422	Стойчев, Иван Кръстев	К-р еск. 2 кп	Медал „За бойни заслуги“	1916 г.
423	Стойчев, Филип Стоянов	К-р 1 еск. 18 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
424	Стоянов, Георги Стоянов	К-р друж. 11 марш. п.	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
425	Табаков, Димитър Иванов	Вр. к-р др. 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
426	Таджер, Давид Мойсеев	Нач. 2/4 полева болница	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
427	Тафров, Стефан Радев	Нач. сек. – полева канцелария	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
428	Темистоклиев, Коста Темистоклиев	К-р др. 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
429	Тенев, Йовчо Тенев	К-р р. 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
430	Тотев, Стефан Бакалов	К-р др. 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
431	Тошев, Христо Димитров	К-р др. 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
432	Трифонов, Григор Трифонов	К-р др. 9 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
433	Христов, Георги Порфиров	К-р 6 батр. 12 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
434	Христов, Христо Константинов	Нач.-щ. 1 бр. 7 пд	Медал „За бойни заслуги“ Сребърен орден „Лиякат“	19.09.1916 г.
435	Хумбаджиев, Стефан Николов	К-р др. 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
436	Цонев, Никола Цонев	К-р др. 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
437	Чолаков, Асен Георгиев	К-р др. 11 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
438	Чонков, Стефан	Нач. полицейска секция 3А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
439	Чукурски, Младен Митков	Вр. к-р др. 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
440	Щърбанов, Стефан Лулчев	К-р др. 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
	Капитани			
441	Аврамов, Константин Аврамов	К-р 2 батр. 1 отд 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	11.06.1917 г.
442	Александров, Христо Антов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
443	Ангелов, Александър Христофоров	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
444	Андреев, Константин Трендафилов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
445	Атанасов, Рашко Атанасов	Офицер за поръчки – щ. 5 д.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
446	Бакърджиев, Сава Димитров	К-р карт. р. 50 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
447	Баларев, Христо Цанков	Офицер за поръчки – Тил 3А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
448	Баръмов, Минко Димитров	К-р р. 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
449	Бахчеванов, Илия Николов	К-р 7 р. 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
450	Бачокиров, Петър Теодосиев	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
451	Бекяров, Никола Василев	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
452	Бобеков, Иван Станев	Комендант на гара Кулели Бургас	Медал „За бойни заслуги“	13.08.1918 г.
453	Богданов, Светослав Стефанов	К-р гауб. б. 9 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
454	Бурмов, Борис Иванов	К-р р. 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
455	Бърков, Христо Димитров	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
456	Вацов, Борис Спасов	К-р Софийски гауб. ап	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
457	Върбанов, Петър Илиев	К-р р. 2 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
458	Ганчев, Дамян Димов	К-р р. 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
459	Ганчев, Щилиян Христов	К-р 9 батр 8 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
460	Генов, Димитър Петров	К-р р. 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
461	Германов, Ставри Митов	К-р р. 81 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
462	Гълъбов, Михаил Димитров	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
463	Данчев, Сава Юрданов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
464	Дацов, Константин Александров	К-р батр 4 ап	Медал „За бойни заслуги”	1917 г.
465	Делчев, Георги Милев	Вр. к-р др. 55 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
466	Денчев, Цветан Енев	Нач. сек. Полска канцелария	Медал „За бойни заслуги”	1918 г.
467	Дешалийски, Едуард Жул	К-р батр 1 Соф. тежък ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
468	Димитров, Ангел Димитров	Нач. Дунавска част	Медал „За бойни заслуги”	13.07.1916 г.
469	Димов, Димитър Кибритев	К-р р. 47 тп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
470	Дойчинов, Божил Петков	К-р батр 2 ап	Медал „За бойни заслуги”	1917 г.
471	Драгиев, Атанас Драгиев	К-р др. 23 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
472	Дюлгеров, Руси Тодоров	К-р р. 47 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
473	Жаблянов, Александър Николов	Нач. строева сек. Щ 1А	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
474	Живков, Иван Иванов	К-р р. 45 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
475	Иванов, Димитър Емануилов	К-р батр 14 ап	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
476	Иванов, Куньо Тодоров	К-р р. 56 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
477	Илиев, Илия Христов	К-р р. 34 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
478	Йонов, Стефан Димитров	Полкови адютант 49 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
479	Казаков, Александър Иванов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
480	Кайтазов, Атанас Василев	Вр. ординарец НЦВ	Медал „За бойни заслуги”	1917 г.
481	Калъпов, Тодор Йорданов	К-р батр 14 ап	Медал „За бойни заслуги”	1917 г.
482	Каракулаков, Димитър Георгиев	К-р 3 батр	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
483	Колев, Златан Петров	К-р р. 43 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
484	Консулов, Георги Стефанов	К-р 7 батр 3 отд.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
485	Костов, Коста Димитров	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
486	Костов, Константин п. Георгиев	К-р отд 3/10 полева болница	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
487	Кунов, Георги Петров		Медал „За бойни заслуги“	25.06.1917 г.
488	Кусев, Трайчо п. Иванов	К-р див. 8 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
489	Кършев, Панайот Илиев	К-р батр 14 ап	Медал „За бойни заслуги“	1918 г.
490	Манчев, Яко Петров	К-р р. 49 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
491	Мануилов, Васил Иванов	К-р батр 20 ап	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
492	Манев, Христо Денев	Адютант – щаб 3/2 п. бр.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
493	Манолов, Александър Андреев	От флота	Медал „За бойни заслуги“	25.07.1917 г.
494	Манолов, Васил Стефанов	К-р р. 33 пп	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
495	Минчев, Иван Стоянов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
496	Митков, Любомир Луков	К-р р. 1 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
497	Мичев, Михаил Николов	К-р р. 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
498	Мошев, Исак Иванов	Зам. к-р др. 12 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
499	Нейков, Антон Хаджилуков	К-р ескортен полуескадрон	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
500	Ненов, Васил Пенков	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
501	Николов, Асен Николов	К-р батр 8 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
502	Николов, Стефан Петков	К-р батр 1 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
503	Панайотов, Тодор Филипов	К-р р. 1 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
504	Папазов, Константин Георгиев	К-р р. 6 пп 11 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
505	Пеев, Петко Петков	К-р р. 57 пп	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
506	Пейков, Стефан Костов	К-р батр 9 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
507	Петков, Никола Радоев	К-р р. 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
508	Петров, Михаил Атанасов	Нач. строева сек. 3А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
509	Райнов, Димитър Николов	К-р гауб. батр 1 Соф. теж. ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
510	Райнов, Стефан Русев	Офицер за поръчки – Тил 3А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.

1	2	3	4	5
511	Расолков, Владимир Василев	К-р р. 35 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
512	Русев, Русн Христов	К-р батр 4 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
513	Саръилиев, Георги Вельов	Щ. 1 к.д.	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
514	Симеонов, Асен Христов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
515	Сирманов, Илия Савов	К-р еск. 2 кп	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
516	Славчев, Георги Стефанов	Нач. отд. 3/10 полева болница	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
517	Стайков, Тодор Ганчев	Вр. к-р. др.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
518	Стаменов, Георги Василев	Адютант п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
519	Станчев, Петър п. Тодоров	К-р батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
520	Стателов, Борис Константинов	От флота	Медал „За бойни заслуги“	25.07.1917 г.
521	Стефанов, Сава Стефанов	От флота	Медал „За бойни заслуги“	25.07.1917 г.
522	Стефанов, Светослав Иванов	Адютант – ЩА Министерство на войната	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
523	Стойчев, Иван	Адютант на главнокомандващия	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
524	Стоянов, Марин Семов	К-р р. 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
525	Сторнов, Петър	От флота	Медал „За бойни заслуги“	25.07.1917 г.
526	Табаков, Тодор Драгоев	К-р батр 20 ап	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
527	Табаков, Тодор Савов	К-р р. 45 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
528	Тановски, Георги Атанасов	К-р р. 22 пп	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
529	Тодоров, Цанко Тодоров	Нач. телеграфен пар 3А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
530	Тоиев, Тоньо Тонев	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
531	Узунов, Димитър Георгиев	К-р батр 15 ап	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
532	Узунов, Иван Тенев	Адютант военен министър	Медал „За бойни заслуги“ Орден „Османие“ IV ст.	1917 г.
533	Фичев, Димитър Пенчов	От флота	Медал „За бойни заслуги“	25.07.1917 г.
534	Халачев, Иван Стефанов	К-р батр 6 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
535	Христов, Иван Братанов	К-р батр 2 гауб. п	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
536	Христов, Иван Христов	К-р р. 50 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
537	Цанев, Парашкев	Нач. пристанище гр. Русе	Медал „За бойни заслуги“	04.04.1917 г.
538	Цаперков, Петър	Нач. инженерен парк 3А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
539	Червенов, Анастас Димитров	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
540	Янков, Константин Анастасов	К-р батр 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	1917 г.
	Поручици			
541	Азманов, Иван Тодоров	Адютант Гл. квартира 11А	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
542	Александров, Светослав Александров	К-р взв.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
543	Алексиев, Алекси Великов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
544	Антонов, Георги Ангелов	От флота	Медал „За бойни заслуги“	25.07.1917 г.
545	Арминков, Димитър Христов	Нач. отд. 3 евакуационна разпределителна болница	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
546	Банчев, Иван Каранджиев	Младши офицер	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
547	Батев, Наум Григоров	Нач. местна болница Разград	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
548	Белов, Стефан Стефанов	К-р батр 2 отд 14 ап	Медал „За бойни заслуги“	27.12.1916 г.
549	Берон, Богомил Димитров	Нач. военна болница София	Медал „За бойни заслуги“	13.08.1918 г.
550	Богданов, Тодор Тодоров	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
551	Брестнички, Христо Тодоров	Офицер за поръчки щ. 3 бр.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
552	Бурмов, Тодор	Ординатор 5/4 болница	Медал „За бойни заслуги“	13.08.1918 г.
553	Бъчваров, Тодор Стоянов	Старши лекар 13 опълч. п.	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
554	Велизаров, Паун Петков	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
555	Величков, Тинко	К-р р. 27 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
556	Витанов, Ефтим Николов	К-р р. 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
557	Вълчев, Павел Димитров	Нач. местна болница София	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.

1	2	3	4	5
558	Ганев, Иван Янков	К-р взв.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
559	Ганчев, Петър Петков	Нач. 2/3 етапна армейска болница	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
560	Генов, Кръстю Димитров	К-р взв.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
561	Георгиев, Александър	Нач. 1/4 полска болница	Медал „За бойни заслуги“	13.08.1918 г.
562	Георгиев, Величко Атанасов	Нач. 2/10 полска болница	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
563	Георгов, Владимир Иванов	Нач. телефонна команда	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
564	Григоров, Васил Григоров	К-р р. 83 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
565	Димеров, Тома Константинов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
566	Димитров, Георги Цветанов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
567	Димитров, Стоил Ненов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
568	Димов, Цеко Цонев	1 отд. 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	11.06.1917 г.
569	Дървов, Рачо	Нач. 1/I армейска етапна болница	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
570	Зафиров, Борис Мавродиев	Пом.-нач. базисен сап. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
571	Иванов, Стефан Иванов	10 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	1918 г.
572	Игнатов, Петър Марков	Адютант на 14 пп 7 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.09.1916 г.
573	Илиев, Юрдан Петров	К-р р. 38 пп 10 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
574	Йовков, Драган Данилов	Адютант щ. 1/5 бр.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
575	Йосифов, Александър Атов	К-р р. 1 пп 11 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
576	Кавлаков, Щелиян Панайотов	К-р батр 3/1 пл. отд.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
577	Калинов, Светослав Иванов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
578	Каракашев, Тодор Иванов	Пом.-нач. експлоатационна сек.	Медал „За бойни заслуги“	19.08.1916 г.
579	Каранунев, Петър Стефанов	Вр. к-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
580	Кесяков, Иван Цанков	Етапен лекар 3А	Медал „За бойни заслуги“	13.08.1918 г.
581	Киряков, Кирчо Ангелов	К-р взв.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
582	Кисов, Борис Стефанов	К-р 6 батр 1 гауб. п.	Медал „За бойни заслуги“	27.12.1916 г.
583	Клисурски, Герасим	Нач. 1/6 зап болница	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.

1	2	3	4	5
584	Ковачев, Стефан	Нач. отд. 1 евакуационна разпр. болница	Медал „За бойни заслуги”	28.08.1918 г.
585	Кожухаров, Иван Георгиев	Нач. отд. 3 евак. разпр. болница	Медал „За бойни заслуги”	13.08.1918 г.
586	Колчев, Михаил Стоянов	Аптекар – базов санитарен склад	Медал „За бойни заслуги”	14.07.1917 г.
587	Костадинов, Ангел Щерев	К-р р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
588	Костов, Михаил Каполки	К-р 2 батр 5 ап	Медал „За бойни заслуги”	12.12.1916 г.
589	Красновски, Асен Петров	К-р батр Шуменски теж. ал	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
590	Кунев, Петко	73 пп	Медал „За бойни заслуги”	1918 г.
591	Кънчев, Борис Иванов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
592	Кънчев, Кънчо Пейчев	Вр. к-р р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
593	Маджаров, Георги Попиванов	К-р батр Д-35	Медал „За бойни заслуги”	10.07.1917 г.
594	Малинов, Янко	Аптекар – базов санитарен склад	Медал „За бойни заслуги”	14.07.1917 г.
595	Мандиков, Тодор	К-р 4 батр 20 ап	Медал „За бойни заслуги”	27.12.1916 г.
596	Маринов, Атанас	Зав. инж. имущество 3А	Медал „За бойни заслуги”	12.12.1916 г.
597	Матев, Христо Радославов	К-р 2 р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
598	Мечкаров, Димитър Ненов	К-р карт. еск. 3 кп	Медал „За бойни заслуги”	26.08.1918 г.
599	Минев, Стойчо Пеев	Зам. к-р р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
600	Минчев, Цвятко	Сан. снаб. сек. Главно т. управление	Медал „За бойни заслуги”	14.07.1917 г.
601	Мускуров, Иван Стефанов	Офицер за свръзка 50-а турска д.	Медал „За бойни заслуги”	27.12.1916 г.
602	Мушанов, Пенчо Николов	Офицер Щ. 11А	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
603	Недев, Недю Петров	К-р р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
604	Недев, Хиньо	Аптекар – базов сан. склад	Медал „За бойни заслуги”	14.07.1917 г.
605	Нешев, Никола Стоянов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
606	Николов, Григор Драгнев	Нач. 2/6 зап. болница	Медал „За бойни заслуги”	28.08.1918 г.
607	Николов, Стоян Стоянов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
608	Николов, Янко Николов	К-р батр 20 ап	Медал „За бойни заслуги”	27.12.1916 г.
609	Новаков, Христо Петров	Адютант п.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
610	Папазов, Иван Иванов	К-р 2 р. пл. гауб. ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
611	Перев, Лазар Андреев	Аптекар – базов сан. склад	Медал „За бойни заслуги"	14.07.1917 г.
612	Петев	Офицер за свръзка 25 д	Медал „За бойни заслуги"	12.12.1916 г.
613	Петров, Константин Михайлов	25 пп	Медал „За бойни заслуги"	1917 г.
614	Петров, Петър Иванов	К-р взв.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
615	Попов, Димитър Василев	К-р 1/9 гауб. батр	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
616	Попов, Кирил Тодоров	К-р 9 батр 5 ап	Медал „За бойни заслуги"	12.12.1916 г.
617	Попов, Крум Василев	К-р 12 батр 2 отд. 14 ап	Медал „За бойни заслуги"	27.12.1916 г.
618	Поповски, Лазар Тръпков	К-р р. 5 п. Македонски п. 11 пд	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
619	Радославов, Радослав Недялков	К-р взв.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
620	Савов, Георги Иванов	Нач. 5/4 пол. болница	Медал „За бойни заслуги"	28.08.1918 г.
621	Симов, Димитър Дяков	К-р р.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
622	Сираков, Георги	Нач.-отд 3/4 пол. болница	Медал „За бойни заслуги"	28.08.1918 г.
623	Стайков, Георги Константинов	Адютант бригада	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
624	Стаменов, Стефан Иванов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
625	Станчев, Цаню Димчев	К-р 2 р.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
626	Сториов, Параскев Иванов	Нач. 2/4 зап. болница	Медал „За бойни заслуги"	28.08.1918 г.
627	Таиков, Минко Добрев	К-р взв. 83 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
628	Тодоров, Марин Тодоров	К-р 1 поз. батр 3 ап	Медал „За бойни заслуги"	10.07.1917 г.
629	Тифчев, Никола Константинов	К-р р. 30 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
630	Томов, Стоян Лулчев	К-р р. 27 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
631	Трапов, Коста х. Карамфилов	Нач.-отд. 2/4 зап. болница	Медал „За бойни заслуги"	28.08.1918 г.
632	Тупалийски, Димитър Цветков	К-р взв.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
633	Тъпанаров, Тодор	К-р р. 26 пп	Медал „За бойни заслуги"	19.03.1917 г.
634	Футеков, Рад Петров	К-р р.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
635	Хараланов, Александър Димитров	К-р карт. р. 47 пп	Медал „За бойни заслуги”	12.12.1916 г.
636	Хранов, Георги Гълъбов	К-р р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
637	Христов, Стоян Ганев	К-р гауб. батр Софийски ап	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
638	Христосков, Никола Велев	К-р р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
639	Цанев, Ангел Христов	Нач. 3/9 полева болница	Медал „За бойни заслуги”	28.08.1918 г.
640	Цончев, Васил Димитров	К-р р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
641	Чернев, Георги Ангелов	Вр. к-р р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
642	Чолаков, Петър Димитров	К-р батр 2 ап	Медал „За бойни заслуги”	1917 г.
643	Шопов, Михаил Манолов	Мл. оф. карт. р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
644	Янакиев, Никола Ставрев	2 кп	Медал „За бойни заслуги“	1918 г.
645	Янков, Коста Джурджов	К-р 3 поз. батр 20 ап	Медал „За бойни заслуги”	10.07.1917 г.
	Подпоручици			
646	Ангелов, Христо Кунчев	Адютант 1 др.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
647	Байчев, Иван Кръстев	Нач. отд. 1/2 зап. болница	Медал „За бойни заслуги”	28.08.1918 г.
648	Белчев, Минчо Димитров	К-р р. 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
649	Бързов, Теню Иванов	10 батр 2 отд., 14 ап	Медал „За бойни заслуги”	27.12.1916 г.
650	Великов, Иван Миленов	Мл. оф. карт. р. 47 пп	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
651	Генков, Кунчо Генов	Офицер за поръчки Гл. т. управление	Медал „За бойни заслуги”	14.07.1917 г.
652	Георгиев, Тодор Иванов	К-р взв. 3 батр 20 ап	Медал „За бойни заслуги”	27.12.1916 г.
653	Генчев, Юрдан	От 4 сс батр 20 ап	Медал „За бойни заслуги“	27.12.1916 г.
654	Главлешков, Васил Банчов	18 пп	Медал „За бойни заслуги”	19.03.1917 г.
655	Градинаров, Никола Стоянов	Нач.-отдел 1/7 полска болница	Медал „За бойни заслуги”	28.08.1918 г.
656	Губиделников, Тодор	Мл. оф. телеграфен парк Щ 3А	Медал „За бойни заслуги”	12.12.1916 г.
657	Гунев, Петко	Преводач 31 пп	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.

1	2	3	4	5
658	Гълъбов, Иван Николов	Личен адютант на нач. Македонска военноинспекц. област	Медал „За бойни заслуги“	05.05.1917 г.
659	Дашков, Тодор Христов	К-р взв.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
660	Джоренски, Димитър Петров	Щ. 1 отд. 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	11.06.1917 г.
661	Иванов, Георги Христов	К-р карт. р. 3 пион. др.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
662	Иматов, Атанас	Адютант 4 др. 2 пп 7 пд	Медал „За бойни заслуги“	19.09.1916 г.
663	Икономов, Живко	Зъболекар Щ 3А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
664	Карагеоргиев, Тодор Диков	Преводач при нач. арт. 50-а турска д.	Медал „За бойни заслуги“	27.12.1916 г.
665	Каракашев, Владимир Василев	К-р взв. 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
666	Каракашев, Тодор Иванов	жп р.	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
667	Киров, Александър	Нач.-отд. 1/6 зап. евак. болница	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
668	Клисурски, Атанас Спасов	К-р взв. 10 р. 10 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
669	Ковачев, Иван Георгиев	К-р взв. 6 батр 1 гауб. п.	Медал „За бойни заслуги“	27.12.1916 г.
670	Кутев, Спас Кутев	К-р 1 отд. 20 ап	Медал „За бойни заслуги“	27.12.1916 г.
671	Маджаров	Мл. оф. В. П. еск. 3А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
672	Младенов, Георги Атанасов	Офицер ординарец Щ. сборна д.	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
673	Негер, Жак	Нач.-отд. 4/4 полева болница	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
674	Папазов, Йордан Великов	2 батр /1 отд. 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	11.06.1917 г.
675	Петров, Марин Петров	3 батр 1 отд. 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	11.06.1917 г.
676	Савов, Михаил	От 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.08.1916 г.
677	Сотиров, Ботю Ботев	К-р взв. 13 р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
678	Стамболиев, Иван Илионов	К-р взв. 2 отделна минохвърг. р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
679	Стефанов, Христо	Аптекар – базов сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
680	Стоянов, Найденов	Нач.-отд. 1/4 полева болница	Медал „За бойни заслуги“	28.08.1918 г.
681	Стефанов, Тодор Митров	От 12 батр 2 отд. 14 ап	Медал „За бойни заслуги“	27.12.1916 г.
682	Татарлиев, Рачо Стефанов	Мл. оф. 23 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
683	Тодоров, Аврам	Адютант на нач. артилерията	Медал „За бойни заслуги“	27.12.1916 г.
684	Узунов, Колю Христов	К-р взв. 1 р. 10 пион. др.	Медал „За бойни заслуги“	27.12.1916 г.
685	Хаджиев, Александър Стоянов	К-р р. 18 пп	Медал „За бойни заслуги“	19.03.1917 г.
686	Цивнев, Атанас	Нач. безжична станция Щ 3А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
687	Янев, Янко Пенев	Офицер за поръчки Гл. т. управление	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
688	Юрданов, Юрдан	Адютант на командвация 3А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
	Оф. кандидати			
689	Атанасов, Методи Марков	К-р взв. 2 р. 11 марш. пп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
690	Главанаков, Димитър Иванов	К-р взв. 55 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
691	Губнделников, Христо	III автомобилно отд. Щ 3А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
692	Друмев, Никола Николов	К-р взв. позицион. карт. р. 11 марш. пп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
693	Зозиков, Никола Василев	К-р взв. 5 пл. батр 6 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
694	Иванов, Иван Атанасов	К-р взв. 2 карт р. 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
695	Калев, Христо п. Захариев	Адютант др. 55 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
696	Ковачев, Димитър Василев	К-р взв. 7 р. 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
697	Колев, Йосиф Личев	К-р взв. 5 р. 11 марш. пп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
698	Къртев, Ст. Петков	От карт. р. 47 пп	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
699	Лулчев, Христов	К-р взв. 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
700	Малчев, Васил Стоилов	К-р взв. 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
701	Маринов, Ст. Иванов	От карт. р. 47 пп	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
702	Начев, Димитър п. Михайлов	К-р взв. 55 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
703	Несторов, Марко Начев	От 3 батр. 1 отд. 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	11.06.1917 г.
704	Пенчев, Атанас Христов	Адютант 2 друж. 11 марш. пп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
705	Попстойчев, Иван Цанков	К-р взв. 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
706	Руменов, Никола Стойнов	К-р взв. 2 р. 44 п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
707	Симеонов, Георги Симеонов	К-р взв. 9 р. 11 марш. пп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
708	Тончев, Борис Стоянов	К-р взв. 4 р. 39 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
709	Фильов, Асен Георгиев	46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
710	Цанев, Димитър Константинов	К-р взв. 2 марш. р. 11 марш. пп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
711	Чобанов, Борис Николов	К-р взв. 12 р. 11 марш. пп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
712	Чуховски, Парашкев Иванов	К-р взв. 4 р. 11 марш. пп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
	Фелдфебели			
713	Аджемов, Щилиян Николов	Сигналист, 6 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
714	Алексиев, Юрдан Стефанов	Взводен подофицер в 9 телегр. р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
715	Антов, Никола Пижов	Взводен подофицер в 81 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
716	Балканджийски, Христо Бонев	Ротен фелд. в 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
717	Батинков, Трендафил Т.	Ротен фелд. в 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
718	Бенеров, Аврам Елизер	Фелд. на баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
719	Близнаков, Йордан Петров	Ротен фелд. в 41 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
720	Богданов, Тодор Желев	Взводен подофицер в 23 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
721	Бочев, Васил Димов	Ротен фелд. в 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
722	Боянов, Коста	Старши писар в Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
723	Бундов, Никола Шадаров	Взводен подофицер в 9 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
724	Бърмбев, Иван Тодоров	Ротен фелд. в 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
725	Велков, Панайот Стойков	Взводен подофицер в 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
726	Ветов, Гено Лалов	Взводен подофицер в 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
727	Великов, Велико Русев	Строеви в 49 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
728	Вълков, Иван Янакиев	Ротен фелд. в 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
729	Вълков, Васил Неделчев	Взводен подофицер в 7 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
730	Вълчов, Атанас Бошиновски	Ротен фелд. в 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
731	Гаджалски, Христо Ел.	Взводен подофицер в 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
732	Гайдаров, Стефан Николов	Взводен подофицер в 50 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
733	Ганев, Спас Христов	Ротен фелд. в 1 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
734	Георгиев, Димитър Василев	Ротен фелд. в 29 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
735	Георгиев, Калчо Михов	Ротен фелд. в 12 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
736	Германов, Иван	Ротен фелд. в 4 опълченски п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
737	Господинов, Кръстьо Христов	Ротен фелд. в 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
738	Гешев, Матей Юрданов	Строеви в 9 пп	Медал „За бойни заслуги“	22.03.1917 г.
739	Греков, Алекси Павлов	Ротен фелд. в 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
740	Груйов, Вълчо Миков	Ротен фелд. в 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
741	Дакев, Тома Цанев	Ротен фелд. в 52 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
742	Дараков, Тоню Дончев	Взводен подофицер в 2 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
743	Джендов, Иван Георгиев	Ротен фелд. в 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
744	Диримишков, Петко Стоянов	Взводен подофицер в 2 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
745	Добрев, Добри Георгиев	Ротен фелд. в 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
746	Добрев, Добри Димов	Ротен фелд. в 2 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
747	Добревски, Юрдан Илиев	Ротен фелд. в 60 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
748	Дончев, Илия Ганев	Взводен подофицер в 12 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
749	Доцев, Димитър Петров	Ротен фелд. в 2 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
750	Денков, Иван	Старши писар в Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
751	Жеков, Калин Славчев	Ротен фелд. в 55 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
752	Затовски, Димитър Цанев	Ротен фелд. в 81 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
753	Запрянов, Тончо Тодоров	Взводен подофицер в 30 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
754	Захариев, Тома Василев	Ротен фелд. в 52 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
755	Змияров, Георги Гоцев	Мед. фелд. в 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
756	Иванов, Васил Георгиев	Батр. фелд. в 6 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
757	Иванов, Димитър Костадинов	Нач. телеф.номератор в Щ на 6 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
758	Иванов, Димо Севов	Взводен подофицер в 8 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
759	Иванов, Иван Тодоров	Старши фелд. в 8 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
760	Иванов, Стойко Проданов	Взводен подофицер в 2 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
761	Иванов, Янко Тинев	Ротен фелд. в 54 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
762	Игнатиев, Тоно Маринов	Ротен фелд. в 3 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
763	Игнев, Рашо Нешев	Ротен фелд. в 58 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
764	Илиев, Иван Попов	Ротен фелд. в 83 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
765	Казаков, Христо Мирчев	Ротен фелд. в 28 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
766	Калоиев, Димитър Стоянов	Ротен фелд. в 11 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
767	Каменов, Георги Скорчев	Ротен фелд. в 15 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
768	Карабаев, Баю Иванов	Ротен фелд. в 34 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
769	Карабашев, Никола Цанков	Взводен подофицер в 57 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
770	Карамихалев, Илия Николов	Ротен фелд. в 24 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
771	Карталски, Тодор Литов	Ротен фелд. в 3 мх.р.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
772	Кирчев, Деню Гeориев	Взводен подофицер в 23 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
773	Коев, Петко Желев	Ротен фелд. в 12 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
774	Коларов, Стоян Атанасов	Ротен фелд. в 58 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
775	Колев, Минчо Нейков	Батр. фелд. в 2 гп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
776	Костадинов, Димитър Илиев	Ротен фелд. в 2 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
777	Костов, Иван Анастасов	Ротен фелд в 44 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
778	Костов, Костадин Несторов	Ротен фелд. в 44 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
779	Костовски, Марин Цоиков	Ротен фелд. в 34 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
780	Коцев, Христо Цветанов	Ротен фелд. в 1 карт. р. на 39 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
781	Крушаков, Марин Цаков	Ротен фелд. в 11 маршеви п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
782	Кръстанин, Димитър Иванов	Взводен подофицер в 1 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
783	Кръстев, Младен Димнтров	Ротен фелд. в 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
784	Кофарджиев, Атанас Георгиев	Старши писар в Щ на 3 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
785	Кънев, Кuньо Христов	Ротен фелд. в 12 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
786	Кънев, Кънчо Цветков	Сан. фелд. в 1 пд	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
787	Кьориванов, Илия Велев	Взводен подофицер в 58 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
788	Лазаров, Никола Иванов	Телеф. команда в 1 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
789	Личовски, Кънчо Личов	Ротен фелд. в 57 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
790	Маджаров, Иван Димитров	Взводен подофицер в 29 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
791	Мадов, Камен Васов	Взводен подофицер в 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
792	Малинов, Методи Миленков	Взводен подофицер в 1 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
793	Маринов, Илия Ленчев	Ротен фелд. в 11 маршови п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
794	Малчев, Малчо Дамянов	Ротен фелд. в 11 маршови п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
795	Маров, Неделчо Ганчев	Взводен подофицер в 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
796	Матев, Мнло Христов	Взводен подофицер в 58 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
797	Милев, Днмитър Филипов	Батр фелд. в 14 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
798	Минев, Петър Стефанов	Ротен фелд. в 2 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
799	Минчев, Иван Минчев	Фелд. на баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
800	Митков, Вълко Трандев	Ротен фелд. в 30 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
801	Мудев, Тодор Георгиев	Ротен фелд. в 11 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
802	Мусински, Юрдан Димов	Батр. фелд. в 1 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
803	Мутафчиев, Георгн Тодоров	Наблюдател в Щ на 8 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
804	Найденов, Лазар Ненов	Взводен подофицер в 23 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
805	Несторов, Кольо Петров	Ротен фелд. в 46 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
806	Николов, Димитър Желязков	Ротен фелд. в 29 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
807	Николов, Никола Даков	Ротен фелд. в 34 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
808	Николов, Тако Вълков	Ротен фелд. в 1 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
809	Нинов, Нино Петков	Ротен фелд. в 51 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
810	Панков, Петър Илиев	Ротен фелд. в 81 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
811	Паратенски, Доно Велков	Ротен фелд. в 15 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
812	Пашев, Нено Христов	Ротен фелд. в 2 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
813	Пейнов, Върбан Наков	Взводен подофицер в 1 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
814	Пейчев, Петър Веселинов	Ротен фелд. в 1 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
815	Петков, Минчо Златев	Взводен подофицер в 32 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
816	Петков, Петър Цаков	Батр. фелд. в 2 ап	Медал „За бойни заслуги"	11.06.1917 г.
817	Петков, Таньо Пеев	Ротен фелд. в 12 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
818	Петков, Фратьо Ганчев	Ротен фелд. в 3 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
819	Петров, Димитър Ганчев	Ротен фелд. в карт.р. на 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
820	Петров, Рангел Янков	Тръбач в Щ на 2 пд	Медал „За бойни заслуги"	03.08.1918 г.
821	Пирльомов, Димитър Иванов	Взводен подофицер в 2 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
822	Попов, Димитър Атанасов	Телефонист в Щ на 2 п.д	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
823	Проданов, Пенчо	Деловодител в Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги"	12.12.1916 г.
824	Раденков, Петър Йорданов	Ротен фелд. в 81 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
825	Радивчев, Велко Иванов	Взводен подофицер в 1 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
826	Радонин, Т. Гилов	Наблюдател в 4 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
827	Радулов, Иван Тодоров	Ротен фелд. в 5 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
828	Райков, Вълчо Стоянов	Ротен фелд. в 34 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
829	Райчев, Георги Георгиев	Ротен фелд. в 46 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
830	Рачев, Рачо Проданов	Взводеи подофицер в 18 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
831	Сандов, Георгн Николов	Ротен фелд. в 3 пп	Медал „За бойнн заслуги”	01.06.1917 г.
832	Сандулов, Петко Динолов	Ротен фелд. в 3 пп	Медал „За бойин заслуги”	01.06.1917 г.
833	Сергев, Андои Андоиов	Ротеи фелд. в 11 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
834	Славов, Хрнсто Георгев	Ротен фелд. в 23 пп	Медал „За бойии заслугн”	01.06.1917 г.
835	Спасов, М. Мариинов	Ротен фелд. в карт.р. в 3 пп	Медал „За бойии заслугн”	01.06.1917 г.
836	Стаиков, Вецо Мадов	Взводеи подофицер в 81 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
837	Станев, Стефан Хрнстов	Ротен фелд. в 11 мп	Медал „За бойнн заслугн”	08.05.1917 г.
838	Статев, Статн Атанасов	Ротен фелд. в 18 пп	Медал „За бойнн заслуги”	01.06.1917 г.
839	Стефанов, Христоско Спасов	Взводен подофицер в 54 пп	Медал „За бойнн заслуги”	01.06.1917 г.
840	Стоименов, Трифон Спасов	Ротеи фелд. в 43 пп	Медал „За бойнн заслуги”	01.06.1917 г.
841	Стойчев, Михаил Димитров	Ротен фелд. в 21 пп	Медал „За бойин заслуги”	03.08.1918 г.
842	Стойков, Нникола Иваиов	Взводен подофицер в 57 пп	Медал „За бойни заслугн”	01.06.1917 г.
843	Стоянов, Хрнсто Георгиев	Взводеи подофицер в 25 п.п	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
844	Стоянов, Цочо Дочев	Ротен фелд. в 34 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
845	Страхилев, Христо Димитров	Ротен фелд. в 34 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
846	Сълков, Сълко Трифонов	Взводеи подофнцер в 57 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
847	Татаров, Никола Тодоров	Ротеи фелд. в 43 пп	Медал „За бойнн заслуги”	01.06.1917 г.
848	Тасев, Стою Мочурски	Сан. фелд. в базисен саи. склад	Медал „За бойни заслуги”	14.07.1917 г.
849	Тачов, Тачо Николов	Ротен фелд. в 52 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
850	Тодоров, Георги Тодоров	Взводен подофнцер в 2 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
851	Тодоров, Атанас Ковачев	Ротен фелд. във 2 пнон. друж.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
852	Тотев, Кузман Тотев	Сан. фелд. в базнсен сан. склад	Медал „За бойни заслугн”	14.07.1917 г.
853	Тошев, Тодор	Батр. фелд. в 8 ап	Медал „За бойнн заслугн”	01.06.1917 г.
854	Трифонов, Матей Димитров	Ротен фелд. в 15 пп	Медал „За бойнн заслуги”	01.06.1917 г.
855	Тричков, Стоян Атанасов	Взводен подофицер в 54 пп	Медал „За бойнн заслугн”	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
856	Трънин, Христо Николов	Взводен подофицер в 1 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
857	Флоров, Станко Фундиянов	Ротен фелд. в 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
858	Хайдутов, Руси Василев	Старши писар в Щ на 2 бр. 3 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
859	Цанков, Александър Димитров	Взводен подофицер във 2 пион. др.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
860	Цанов, Иван Христов	Взводен подофицер в 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
861	Цветков, Григор Петков	Батр. фелд. във 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
862	Цветков, Стефан Кръстев	Взводен подофицер в 33 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
863	Цеков, Симеон Веселинов	Взводен подофицер в 1 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
864	Цеков, Мито Дакев	Ротен фелд. в 52 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
865	Шишков, Симеон Йорданов	Ротен фелд. в 57 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
866	Якимов, Минко Илиев	Наблюдател в 9 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
867	Янакиев, Юрдан Петров	Ротен фелд. в 50 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
868	Янев, Андрей Жеков	Ротен фелд. в 1 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
869	Янев, Ради Стефанов	Ротен фелд. в 41 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
870	Янков, Янко Василев	Ротен фелд. в 58 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
871	Янчев, Мойсей	Наблюдател в 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
872	Чаракчиев, Станчо Трифонов	Батр. фелд. в 8 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
873	Челебиев, Иван Петров	Обозен фелд. в 11 мп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
874	Чобанов, Васил Дилов	Ротен фелд. в 55 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
875	Чолаков, Вельо Иванов	Ротен фелд. в 1 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
	Старши подофицери			
876	Алексиев, Михаил Димитров	Взводен подофицер в 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
877	Андрейчев, Гочо	Старши подофицер в Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12,1916 г.
878	Апостолов, Димитър Петков	Взв. подофицер в 8 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
879	Апостолов, Кольо Тодоров	Взв. подофицер в 55 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
880	Арнаудов, Михаил Петров	Старши подофицер в 1 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
881	Баиров, Нешо Манев	Взв.подофицер в 65 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
882	Басов, Михаил Минев	Взв. подофицер в 50 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
883	Баталов, Мито Василев	Пом. взв. подофицер в 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
884	Батев, Неичо Йотов	Взв. подофицер в 16 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
885	Белчев, Райчо	Взв подофицер в 8 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
886	Бълев, Тодор Радев	Взв. подофицер в 25 п.п	Медал „За бойни заслуги“	01,06,1917 г.
887	Богомилски, Никола Цачев	Взв. подофицер в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
888	Божииов, Михаил Димитров	Взв. подофицер в 33 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06:1917 г.
889	Боляров, Евтим Кръстев	Взв. подофицер в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
890	Бешков, Кольо Желев	Отд. ком. в 55 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
891	Бочуков, Васил Калииов	Взв. подофицер в 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
892	Брайков, Петко Лилов	Взв. подофицер в 57 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
893	Брайиов, Иваи Михайлов	Взв. подофицер в 2 план.ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
894	Буров, Марин Младеиов	Отд. ком. в 81 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
895	Вачков, Петър Георгиев	Взв. подофицера 11 мп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
896	Вачков, Цочо Тодоров	Отд. ком. в 11 мп	Медал „За бойни заслуги“	08,05.1917 г.
897	Великов, Добри Великов	Взв. подофицер в 50 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
898	Видов, Делчо Николов	Взв. подофицер в 55 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
899	Витаиов, Паио Тимов	Взв. подофицер в 11 мп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
900	Владовски, Добри Готов	Мерач в 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
901	Вутов, Вуто Кръстев	Взв. подофицер в 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
902	Вучков, Христо Вучков	Взв. подофицер в 81 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
903	Вълев, Атанас	Взв. подофицер в 11 мп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
904	Вълов, Георги Иванов	Картечарв 15 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
905	Вълчев, Теню Георгиев	Ком. на орЕдие в 3 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
906	Вълчов, Вълчо Минев	Отд. ком. в 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
907	Гавазов, Григор Иванов	Сан. фелд. в базисен сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
908	Ганев, Нанко Котов	Отд. ком. в 43 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
909	Гарджев, Ст. Димитров	Отд. ком. в 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
910	Гарнизов, Симеон Иванов	Взв. подофицер в 19 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
911	Генов, Йордан Георгиев	Строеви подофицер в 18 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
912	Генов, Марин Банов	Взв. подофицер в 8 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
913	Генов, Руси Митев	Взв. подофицер в 8 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
914	Генов, Стоян Цанев.	Ротен фелд.в 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
915	Георгиев, Нешо Нешов	Взв. подофицера 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
916	Георгиев, Петър Анчев	Взв. подофицер в 33 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
917	Георгиев, Петър Дойчев	Взв. подофицепр в 58 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
918	Георгиев, Стоян Таиков	Взв. подофицер в 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
919	Герджиков, Господин Добрев	Ротен фелд. в карт.р. 50 пп	Медал „За бойни заслуги“	01,06,1917 г.
920	Гетев, Даичо Парашкевов	Отд. ком. в 33 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
921	Господинов, Филип Младенов	Взв. подофицер в 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
922	Градев, Киро Петров	Отд. ком. в 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
923	Гърдев, Жельо Златев	Арт. наблюдател в 6 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
924	Дамянов, Дамян Цветков	Мерач в 8 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
925	Дамянов, Тодор Каменов	Взв. подофицер в 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
926	Денев, Нейко Щерев	Взв. подофицер в 10 кп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
927	Деридимов, Никола Добрев	Взв. подофицер в 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
928	Джонов, Ефтим Костов	Взв. подофицер в 15 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
929	Джуров, Димитър	Писар в Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
930	Дзинов, Богдан Митров	Отд. ком. в 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
931	Дилов, Димитър Нанов	Взв. подофицер в 6 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
932	Димиев, Дончо Николов	Взв. подофицер в 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
933	Димитров, Иван Тодоров	Взв. ком. на 6\12 полска батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
934	Димов, Желю Вълев	Взв. подофицер от 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
935	Димов, Радко Кръстев	Отд. ком. в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
936	Добрев, Добри Тинков	Ротен фелд. в 11 мп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
937	Добрев, Теню Златев	Взв. подофицер в 4\13 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
938	Дончев, Георги Стоянов	Взв. подофицер в 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
939	Дончев, Колю Геичев	Взв. подофицер в 2 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
940	Ерменлиев, Георги Тодоров	Взв. подофицер в 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
941	Живков, Георги Димитров	Взв. подофицер в 15 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
942	Заешки, Добриян Младенов	Взв. подофицер в 41 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
943	Иванов, Въльо Ноев	Взв. подофицер в 23 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
944	Иванов, Йосиф Нейков	Взв. подофицер в 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
945	Иванов, Младен Стайков	Арт. фелд. в 4 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
946	Иванов, Христос Илиев	Взв. подофицер в 1 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
947	Игнатов, Тодор Тошев	Взв. подофицер в 35 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
948	Йовев, Неделчо Филипов	Наблюдател в 6 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
949	Йолов, Алекси Тодоров	Взв. подофицер в 6\12 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
950	Казаков, Васил Илиев	Взв. подофицер в 33 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
951	Кайраков, Петко Христов	Взв. подофицер в 8 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
952	Календжиев, Слави Русев	Вахмистър в 9 полиц. еск.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
953	Камбуров, Пеньо Колев	Наблюдател в 6 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
954	Караманов, Стоян Гекриев	Взв. подофицер в 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
955	Кацарски, Стоян Димитров	Взв. подофицер в 9 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
956	Ковачев, Георги Иванов	Писар в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
957	Ковачев, Георги Димитров	Взв. подофицер в 6 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
958	Кожухаров, Лалю Василев	Взв. подофицер в 18 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
959	Колачев, Стою Петров	Взв. подофицер в 6 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
960	Колев, Ботю Тонев	Взв. подофицер в 30 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
961	Колев, Михаил Минков	Мерач в 1\18 батр	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
962	Стоименов, Стоимен Колев	Взв. подофицер в 2 Д\30 батр	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
963	Колевски, Бочо Йочев	Взв. подофицер в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
964	Калчев, Пенчо Симов	Взв. подфицер в 83 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
965	Косев, Георги Иванов	Взв. подофицер в 11 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
966	Коспартов, Стойко Симеонов	Взв. подофицер в 2 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
967	Костадинов, Георги Станев	Взв. подофицер в 45 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
968	Костов, Спас Караджов	Отд. ком. в 41 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
969	Кралев, Кралю Колев	Взв. подофицер в 11\16 батр	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
970	Кривашки, Стефан Тончев	Взв. подофицер в 17 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
971	Кръстев, Васил Байов	Взв. подофицер в 10 кп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
972	Кулинов, Паун Николов	Взв. подофицер в 13 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
973	Лазаров, Сашко Илиев	Взв. подофицер в 41 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
974	Ламбрев, Рангел Спасов	Взв. подофицер в 13 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
975	Ленков, Йордан Иванов	Отд. ком. в 1 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
976	Линков, Панталей Русанов	Взв. подофицер в 31 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
977	Малчев, Малчо Петков	Инж.фелд. в 5 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
978	Манов, Петко Кузманов	Отд. ком. в 57 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
979	Матеев, Йовчо Иванов	Взв. подофицер в 10 кп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
980	Мечев, Юрдан Костадинов	Наблюдател в 3 гауб. п.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
981	Милев, Георги Колев	Взв. подофицер в 21 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
982	Милчев, Петър Пенев	Взв. подофицер в 55 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
983	Миев, Иван Генов	Взв. подофицер в 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
984	Минев, Петър Дяков	Отд. ком. в 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
985	Миичев, Господин Стаиев	Взв. подофицер в 30 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
986	Миневски, Геио Стоянов	Взв. подофицер в 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
987	Митев, Петър	Нестроеви в Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
988	Михалев, Панайот Михалев	Взв. подофицер в 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
989	Младенов, Димитър Анестов	Взв. подофицер в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
990	Монев, Иван Яичев	Взв. подофицер в 29 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
991	Монев, Никола Басанов	Взв. подофицер в 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
992	Мушонков, Христо Костов	Взв. подофицер в 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
993	Нафталиев, Йерохам Нисим	Преводач в 1 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
994	Недев, Недю Стайков	Взв. подофицер в 83 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
995	Ненков, Иван Неиов	Взв. подофицер в 4 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
996	Ненков, Колю Мииев	Ком. на ешелон в 6\18 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
997	Никев, Александър Василев	Взв. подофицер в 9 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
998	Ников, Драгни Иванов	Взв. подофицер в 18 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
999	Николов, Иван Вълков	Взв. подофицер в 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1000	Николов, Флоро Гуголов	Взв. подофицер в 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1001	Ножаров, Толор Павлов	Взв. подофицер в 1 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1002	Няголов, Ниио Иванов	Взв. подофицер в 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	11.06.1917 г.
1003	Огнянов, Божил Тодоров	Взв. подофицер в 3 Д\15 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1004	Парпулов, Георги Петров	Взв. подофицер в 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1005	Пашкин, Никола Гюров	Отд. ком. в 81 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1006	Пеев, Пею Петков	Взв. подофицер в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1007	Песвски, Балю Колев	Взв. подофицер в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1008	Пейков, Никола Георгиев	Взв. подофицер в 43 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1009	Пейчев, Пейчо Коев	Взв. подофицер в 6 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1010	Пейчев, Петър Райчев	Взв. подофицер в 44 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1011	Пенев, Иван Лалев	Картечар в 23 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1012	Петров, Ангел Христов	Ком. карт. отд. в 3 кп	Медал „За бойни заслуги"	26.08.1918 г.
1013	Петров, Крум Николов	Ком. на оръдие в 3 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1014	Петров, Кръстю Колев	Ком. на отд. в 50 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1015	Петров, Стефан Томов	Взв. подофицер в 18 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06,1917 г.
1016	Пехливанов, Александър Георгиев	Взв. подофицер в 83 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1017	Пешев, Тодор Илиев	Ком. отд. в 9 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1018	Попадиев, Никола Станов	Взв.подофицер в 51 пп	Медал „За бойни заслуги"	03.08.1918 г.
1019	Попов, Димитър Тодоров	Ротен фелд. в 18 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1020	Попов, Йордан Иванов	Взв. подофицер в 53 пп	Медал „За бойни заслуги"	03.08.1918 г.
1021	Попов, Марин Милев	Взв. подофицер в 5 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1022	Попов, Найден Георгиев	Ком. отд. в 15 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1023	Радев, Ангел Димов	Взв. подофицер в 18 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1024	Раднев, Богдан Костов	Взв. подофицер в 46 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1025	Радоев, Стойчо Петков	Взв. подофицер в 19 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1026	Ракитски, Витко Цанов	Нач. телеф. номератор в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1027	Раков, Петър Иванов	Взв. подофицер в 6 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1028	Рангелов, Рангел Костов	Взв. подофицер в 1\16 г. батр	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1029	Раиджни, Алипи Иванов	Взв. подофицер в 41 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1030	Сираков, Атанас Георгиев	Взв. подофицер в 6 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1031	Славов, Янаки	Ротен фелд. в 4 оп.п	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1032	Стайков, Стайко Милчев	Взв. подофицер в 28 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1033	Стайков, Атанас Стайков	Арт. наблюдател в 5 арт. батр.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1034	Станчев, Атанас Колев	Взв. подофицер в 1 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1035	Стефанов, Харалампи Русинов	Ком. отд. в 41 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1036	Станчев, Илю Боев	Взв. подофицер в 4 а. батр.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1037	Стоев, Петър Димитров	Арт. наблюдател в 4 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1038	Стойков, Никола Николов	Ком. отд. в 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1039	Стойнов, Христо Николов	Взв. подофицер в 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1040	Стоянов, Димитър Ангелов	Взв. подофицер в 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1041	Стоянов, Лука Груев	Пом. взв. подофицер в 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1042	Стоянов, Ница Георгиев	Взв. подофицер в 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1043	Стоянов, Лазар Миков	Зап. подофицер в 36 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1044	Стоянов, Панталей	Наблюдател във водохвърчилна станция	Медал „За бойни заслуги“	12.09.1917 г.
1045	Стоянов, Стоян Андреев	Взв. подофицер в 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1046	Стратиев, Киро Дълев	Ком. отд. в 56 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1047	Събев, Панайот Колев	Взв. подофицер в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1048	Танков, Стоян Георгиев	Взв. подофицер в 28 п.п	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1049	Тончев, Милко Добрев	Ком. отд. в 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1050	Ташков, Иван Христов	Взв. подофицер в 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1051	Ташков, Цветан Игнатов	Ком. отд. в 41 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1052	Тенев, Тодор Генчев	Взв. подофицер в 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1053	Терзиев, Стефан Николов	Взв. подофицер в 5\16 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1054	Техов, Техо Райчев	Взв. подофицер в 10 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1055	Тинков, Стефан Герганов	Ком. отд. в 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1056	Тодоров, Зарко Трифонов	Взв. подофицер в 15 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1057	Тодоров, Георги Тодоров	Взв. подофицер в 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1058	Тодоров, Тодор Христов	Взв. подофицер в 56 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1059	Токмаков, Колю Желев	Взв. подофицер в 30 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1060	Тонев, Гено Георгиев	Взв. подофицер в 44 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1061	Тончев, Георги Колев	Взв. подофицер в 29 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1061	Тошев, Георги Койчев	Ком. отд. в 28 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1062	Убичев, Васил Тодоров	Взв. подофицер в 15 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1063	Узунов, Зафир Стоянов	Взв. подофицер в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1064	Узунов, Миню Рачев	Ком. отд. в 56 пп	Медал „За бойни заслуги"	01,06,1917 г.
1065	Узунов, Стоил Николов	Наблюдател в 9\3 план. батр	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1066	Хаджи, Данаил Стефанов	Взв. подофицер в 50 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1067	Хаджийски, Иван Францов	Ком. отд. в 28 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1068	Хаджипавлов, Георги Симеонов	Ротен фелд. в 6 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1069	Христов, Данко Цветанов	Взв. подофицер в 50 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1070	Христов, Никола Бозовски	Взв. подофицер в 9 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1071	Христов, Иван Неделчев	Взв. подофицер в 28 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1072	Христов, Стефан Попов	Взв. подофицер в 9 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1073	Христов, Христо Владков	Взв. подофицер в 56 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1074	Христов, Христо Генов	Взв. подофицер в 23 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1075	Христов, Цоки Велков	Взв. подофицер в 2 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1076	Хъфлев, Ганьо Христов	Взв. подофицер в 23 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1077	Ценов, Димитъф Стефанов	Взв. подофицер в 52 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1078	Цветанов, Александър Куминков	Взв. подофицер в 44 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1079	Цветков, Илия Макавеев	Взв. подофицер в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1080	Цветков, Спирдон Иванов	Ком. отд. в 58 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1081	Челенков, Спас Иванов	Взв. подофицер в 54 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1082	Червенков, Анчо Николов	Взв. подофицер в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05,1917 г.
1083	Ченакчиваров, Аспарух Спасов	Взв. подофицер в 39 пп	Медал „За бойни заслуги"	01,06.1917 г.
1084	Чернев, Юрдан Неделчев	Наблюдател в 11 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1085	Чолаков, Атанас Райчев	Взв. подофицер в 39 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1086	Чолаков, Кънюу Цанев	Взв. подофицер в 9 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1087	Шишков, Ради Стоянов	Взв. подофицер в 2 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1088	Янакиев, Юрдан Василев	Взв. подофицер в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1089	Яначков, Стоян Митев	Взв. подофицер в 39 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1090	Янкулов, Атанас Стефанов	Взв. подофицер в 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
	Младши подофицери			
1091	Аврамов, Петко Кръстев	Ком. отд. в 39 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1092	Ангелов, Ангел Стоянов	Строеви в 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1093	Ангелов, Ангел Цачев	Ком. отд. в 58 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1094	Ангелов, Никола Деков	Ком. отд. в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1095	Андонов, Андон Стоянов	Взв. подофицер в 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1096	Андонов, Георги Атанасов	Картечар в 3 кп	Медал „За бойни заслуги“	26.08.1918 г.
1097	Ангелов, Лефтер	Военен пилот във водохвърчилната станция	Медал „За бойни заслуги“	12.09.1917 г.
1098	Андреев, Тончо Кодов	Ординарец в 4 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1099	Апостолов, Стоян Станев	Ком. отд. в 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1100	Аризанов, Тома Дабиджов	Ком. отд. в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1101	Атанасов, Димитър Биволарски	Ком. отд. в 9 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1102	Баев, Георги Делчев	Ком. отд. в 55 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1103	Баев, Христо Тодоров	Картечар в 47 пп	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1104	Байчев, Баю Върбанов	Ком. отд. в 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1105	Бибинов, Рангел Стефанов	Строеви в 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1106	Близнаков, Игнат Михалков	Батр. фелд. в 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	11.06.1917 г.
1107	Близнаков, Никола Цанев	Старши писар в Щ на 13 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1108	Божев, Петко Христов	Батр. фелд. в 13 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1109	Бранков, Кръстан Недялков	Ком. отд. в 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1110	Ванчиков, Денко Илиев	Ком. отд. в 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1111	Василов, Тасо Томов	Ком. отд. в 52 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1112	Войславов, Трифон Спасов	Мерач в 14 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1113	Врабчански, Никола Томов	Ком. отд. в 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1114	Вълчев, Христо Събчев	Наблюдател в 1 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1115	Вълчовлу, Божан Василев	Ком. отд. в 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1116	Гавазки, Петър Митров	Конник в Щ на 41 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1117	Гавраилов, Яни Костов	Ком. отд. в 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1118	Галов, Александър Георгиев	Мерач в 13 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1119	Ганев, Борис Пенев	В карт. еск. на 3 кп	Медал „За бойни заслуги“	26.08.1918 г.
1120	Ганев, Иван Стоев	Ком. отд. в 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1121	Ганев, Йонко Димов	Мерач в 8 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1122	Ганцаров, Ангел Бочев	Ком. отд. в 18 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1123	Георгиев, Атанас Здравчев	Ком. отд. в 10 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1124	Георгиев, Костадин Пешев	Ком. на оръдие в 9 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1125	Георгиев, Марин Петков	Взв. подофицер в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1126	Георгиев, Спас Стоянов	Батр. фелд. в 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	11.06.1917 г.
1127	Георгиев, Христо Вълков	Ком. на оръдие в 8 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1128	Георгиев, Яию Димов	Картечар в 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1129	Генов, Тошо Каменов	Взв. подофицер в 52 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1130	Герганов, Георги Неделчев	Батр. фелд. в 3\18 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1131	Геров, Васил Петров	Картечар в 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1132	Гетов, Христо Симеонов	Строеви в 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1133	Гешев, Васил Иванов	Взв. ком. в 4 оп. п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1134	Гогов, Тодор Димитров	Фелдшер в 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1135	Големанов, Петър Радев	Ком. отд..в 5 дивизионен еск.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1136	Гоцев, Стоян Димитров	Строеви в 20 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1137	Господинов, Минчо Георгиев	Взв. ком. в 46 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1138	Граматиков, Иван Петков	Взв. подофицер в 13 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1139	Гулев, Стоян Димитров	Ком. отд. в 3 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1140	Гълъбов, Александър Атанасов	Ком. на оръдие в 13 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1141	Гълъбов, Марин Митев	Наблюдател в 11 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1142	Гюрин Дано Филипов	Ком. отд. в 38 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1143	Данчев, Величко Пенков	Ком. отд. в 11 м. п.	Медал „За бойни заслуги”	08.05.1917 г.
1144	Дафинов, Димитър Петров	Мерач в 2 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1145	Делов, Дечо Костадинов	Картечар в 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1146	Джуров, Цончо	Военен пилот във водохвърчилната станция	Медал „За бойни заслуги”	12.09.1917 г.
1147	Дуцов, Петко Балев	Ком. отд. в 3 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1148	Димитров, Димитър Иванов	Ком. отд. в 2 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1149	Димитров, Юрдан Стаиев	Ком. отд. в 28 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1150	Димов, Илко Димов	Старши телефонист в 11 ап	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1151	Живков, Александър Лазаров	Фелдшер в 25 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1152	Захариев, Захари Филипов	Картечар в 8 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1153	Златарев, Александър Димитров	Ротен фелд. в 15 пп	Медал „За бойни заслуги”	03.08.1918 г.
1154	Илиев, Александър Райчев	Ком. оръдне в 2М05 гауб. батр	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1155	Илиев, Бояи Мирчев	Ком. отд. в 11 1пд	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1156	Илиев, Илия Иванов	Картечар в 23 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1157	Илиев, Киро Пенов	Картечар в 52 пп	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1158	Илийчев, Колю	Ком. отд. в 4 оп. п.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.
1159	Истиянов, Рафи Тодоров	Ком. отд. в 6 р.	Медал „За бойни заслуги”	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1160	Иванов, Иван Дишков	Взв. подофицер в 11 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1161	Иванов, Костадин Гъриевски	Ком. оръдие в 3 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1162	Иванов, Ламбо	Картечар в 47 пп	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1163	Иванов, Михал Йорданов	Взв. подофицер в 52 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1164	Йовчев, Методи Ганчев	Ком. отд. в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1165	Калайджиев, Илия Василев	Картечар в 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1166	Калчев, Серафим Димов	Ком. отд. в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1167	Каменов, Вълко Иванов	Ком. отд. в 6 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1168	Канев, Каньо Димитров	Взв. подофицер в 11 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1169	Капитанов, Георги Иванов	Ком. оръдие в 19 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1170	Караганев, Доичо Колев	Ком. отд. в 2 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1171	Караиванов, Иван Тончев	Строеви в 49 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1172	Караяиков, Антон Христов	Мерач в 6\16 батд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1173	Кендеров, Тодор Андонов	В карт.еск. на 3 кп	Медал „За бойни заслуги“	26.08.1918 г.
1174	Кехайов, Анастас Костадинов	Ком. отд. в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1175	Ковачев, Димитър Ганчев	Ком. оръдие в 1 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1176	Ковачев, Янко Димитров	Ком. отд. в 1 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1177	Коемджиев, Димо	Ком. отд. в 8 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1178	Колев, Демир Костов	Ком. отд. в 10 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1179	Колев, Колю Митев	Мерач в 50 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1180	Колев, Никола Филипов	Телефонист в 56 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1181	Коизов, Марин Илиев	Ком. отд. в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1182	Крачунов, Николай Бешов	Ком. отд. в 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1183	Кривоширски Стоян Лазаров	Батр. фелд. в 13 ап	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1184	Кръстев, Борис Томов	Ком. оръдие в 4 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1185	Кръстев, Кръстю Тодоров	Писар ключар в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.

1	2	3	4	5
1186	Кръстев, Христос Стоилов	Мерач в 3 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1187	Кунев, Нуню Николов	Ком. оръдие в 10\16 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1188	Купенков, Тодор Цолов	Ком. отд. в 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1189	Къдрин Васил Илиев	Взв. подофицер в 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1190	Кънчев, Матей Николов	Ком. отд. в 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1191	Кънчев, Тодор Тодоров	Ком. отд. в 57 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1192	Кънчев, Стоил Иванов	Ком. отд. в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1193	Кюркчиев, Димитър Христов	Телефонист в 19 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1194	Лехтеров, Кръстю Стоянов	Свръзка с пехотата в 4\2 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1195	Лилов, Кирко Тодоров	Пом. взв. подофицер в 2 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1196	Лолов, Юрдан Петков	Ст. телефонист в 11 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1197	Малчев, Георги	Пилот във водохвърчилната станция	Медал „За бойни заслуги“	12.09.1917 г.
1198	Малчев, Манчо Генов	Картечар в 2 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1199	Маргаритов, Георги Иванов	Сапьор в 3 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1200	Маринов, Благо Петров	Мерач в 13 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1201	Маринов, Петьф Колев	Ком. отд. в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1202	Маринов, Симеон Григоров	Ком. отд. в 57 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1203	Матеев, Димитър Стойков	Ком. отд. в 8 п. п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1204	Мерджанов, Петко Иванов	Взв. подофицер в 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1205	Миков, Вълчо Мъшчов	Взв. подофицер в 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1206	Митов, Иван Атанасов	Ком. отд. в 30 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1207	Минков, Минко Недялков	Ком. отд. в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1208	Минков, Данчо Добрев	Ком. отд. в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1209	Митев, Митьо Атанасов	Взв. подофицер в 12 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1210	Митев, Мито Райков	Мерач в 5 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1211	Митов, Йосиф Илиев	Ком. отд. в 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	
1212	Митов, Мито Антов	Взв. подофицер в 2 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1213	Михайлов, Иван Венков	Картечар в 1 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1214	Михайлов, Цвятко Михайлов	Сан. подофицер в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги"	14.07.1917 г.
1215	Михлюзов, Никола Кръстев	Ком. минохвъргачка 2 мх. р.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1216	Мичев, Христо Иванов	Телефонист в 9 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1217	Мичев, Христо Недялков	Ком. отд. в 34 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1218	Мишев, Атанас Каридов	Ком. отд. в 21 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1219	Модованов, Димитър Георгиев	Ком. отд. в 28 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1220	Моллов, Халил Хюсеинов	Строеви в 4 оп. п.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1221	Монев, Господин Тонев	В план. мх. р. на 11 А	Медал „За бойни заслуги"	03.08.1918 г.
1222	Мустачков, Янаки Георгиев	Телефонист в 41 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1223	Муховски, Петър Иванов	Артилерист в 2\3 10.5-мм. пл. г. батр	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1224	Мушмалов, Милко Пенев	Ком. отд. в 83 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1225	Нанов, Георги Петров	Ком. отд. в 44 п.п	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1226	Начов, Начо Маринов	Ком. отд. в 17 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1227	Недялков, Койчо Петров	Картечар в 3 р. на 3 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1228	Николов, Атанас Лазаров	Ком. оръдие в 1 батр. 19 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1229	Ников, Нико Димитров	Ком. отд. в 46 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1230	Николов, Паито	Строеви в 51 пп	Медал „За бойни заслуги"	28.11.1916 г.
1231	Николов, Пеньо Станчев	Строеви в 12 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1232	никелов, Спас Тодоров	Ком. отд. в 51 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1233	Неичев, Христо Иванов	Ком. отд. в 6 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1234	Облашки, Илия Цветков	Ординарец в Щ на 9 пд	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1235	Павлов, Лазар Маринов	Взв. подофицер в 44 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1236	Павлов, Павел Христов	Ком. отд. в 8 р. на 17 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1237	Панков, Андрей Данков	Строеви в 44 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1238	Панков, Сава	Санитар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1239	Панов, Кузман Лулчев	Взв. подофицер в 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1240	Тонев, Паскал Бончев	Ком. отд. в 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1241	Патарински, Стойко Пенков	Строеви в 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1242	Предоев, Владимир Гогов	Старши телеф. в 9\18 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1243	Пеев, Иван Юрданов	Ком. отд. в 45 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1244	Пеев, Петър Трънков	Ком. отд. в 30 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1245	Пеев, П. Стоянов	Ком. отд. в 12\16 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1246	Пенев, Димитър Енчев	Ком. отд. в 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1247	Пенков, Георги Илиев	Ком. отд. в 45 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1248	Пенов, Христо Илиев	Ком. отд. в 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1249	Пенчев, Генчо Христов	Ком. отд. в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1250	Петков, Атанас Димитров	Ком. оръдие в 6 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1251	Петков, Марин Малчев	Ком. отд. в 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1252	Петков, Първан Томов	Артилерист в 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	11.06.1917 г.
1253	Петров, Васил Петров	Ком. отд. в 2\18 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1254	Петров, Теню Георгиев	Ком. отд. в 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1255	Попов, Атанас Николов	Мерач в 9\16 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1256	Попов, Костадин Василев	Ком. отд. в 10 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1257	Попов, Лалю Стефанов	Ком. оръдие в 6 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1258	Раданов, Гани Тодоров	Картечар в 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1259	Радев, Радослав Георгиев	Ком. отд. в 2 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1260	Радков, Димитър Сомов	Ком. отд. в 2 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1261	Радулов, Христо Андонов	Нач. на минохвъргачка 7 мх.р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1262	Ракаджиев, Иван Андонов	Пом. взв. подофицер в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1263	Раичев, Спас Георгиев	Ком. отд. в 1 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1264	Савов, Русин Николов	Мерач в 5\12 пол. батр.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1265	Семов, Санго Бито	Санитар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1266	Сербезов, Витан Георгиев	Ком. отд. в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1267	Сортов, Чудомир Савов	Свръзка с пехотата	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1268	Симеонов, Мончо Йордаиов	Взв. подофицер в 57 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1269	Симеонов, Петко Янков	Строеви в 49 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1270	Симеонов, Симеон Петков	Картечар във 2 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1271	Симов, Иван Славинов	Мерач във 2 план. батр. 6 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1272	Спасов, Киро Илиев	Мерач в 7 карт. р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1273	Стайков, Стайко Тончев	Ком. отд. в 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1274	Стаменов, Стилян Якимов	Строеви в 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1275	Станчев, Борис	Ком. оръдие във 2 \10.5-см батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1276	Стаичев, Минко М.	В карт. еск. на 3 кп	Медал „За бойни заслуги“	26.08.1918 г.
1277	Стефанов, Миичо Тоиев	Ком. оръдие в 1 батр. 6 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1278	Стоев, Недялко Иванов	Взв. подофицер в 23 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1279	Стоиловски, Марко Петров	Ком. отд. в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1280	Стойков, Стойно Иванов	Ком. отд. в 83 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1281	Стойков, Желязко Стояиов	Ком. отд. в 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1282	Стоилков, Цаио Радев	Ком. отд. в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1283	Стойчев, Иван Стоев	Ком. отд. в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1284	Стойчев, Йоико	Ком. оръдие във 2\15-см батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1285	Стояиов, Коста Геиов	В карт. еск. в 3 кп	Медал „За бойни заслуги“	26.08.1918 г.
1286	Тасков, Иван Николчев	Батр. подофицер във 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	11.06.1917 г.
1287	Теиев, Панчо Делчев	Ком. отд. в 30 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1288	Терзийски, Иван Тинков	Взв. подофицер в 27 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1289	Тимев, Ставри Димитров	Ком. отд. в 1 бр. на 11 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1290	Тодоров, Ставри Костов	Строеви в 1 бр. на 11 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1291	Тодоров, Тодор Лалов	Ком. оръдие в 11 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1292	Тонев, Еию Калев	Ком. отд. в 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1293	Тонев, Макавей Драганов	Ком. отд. в 12 р. на 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1294	Тончев, Петко Димитров	Ком. отд. в 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1295	Тотков, Драган Апостолов	В карт. еск. на 3 кп	Медал „За бойни заслуги“	26.08.1918 г.
1296	Турсунски, Мито Павлов	Ком. отд. в 57 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1297	Туцов, Петко Кертов	Взв. подофицер в 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1298	Тъпчилещов, Илия Рангелов	Ком. оръдие в 1 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1299	Узунов, Зафир Стоянов	Картечар в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1300	Узунов, Кънчо Колев	Строеви в 10 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1301	Учанов, Тодор Петров	Ком. отд. в 33 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1302	Хаджиев, Ангел Недялков	Взв. подофицер в 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1303	Хаджиев, Цоно Михайлов	Строеви	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1304	Х. Илиев, Йосиф Х. Димитров	Ком. отд. в 9 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1305	Харизанов, Ст. Иванов	Картечар в 47 пп	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1306	Хлебаров, Константин Христов	Нач. на телеф. команда в Щ на 8 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1307	Христов, Христо Стоянов	Ком. оръдие в 1 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1308	Христов, Христо Цветков	Ком. на ешелон в 9 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1309	Цанков, Петко Филипов	Картечар в 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1310	Цанов, Цвятко Начев	Ком. отд. 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1311	Цанковски, Трифон Рашев	Ком. отд. в 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1312	Цветков, Божин Първанов	Ком. отд. в 57 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1313	Цветков, Илия Илиев	Мерач в 4 батр/в 9 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1314	Цветков, Цонко Цветков	Ком. отд. в 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1315	Ценов, Петко Якимов	Артилерист във 2 батр/ във 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	11.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1316	Ценов, Георги Николов	Мерач в 8 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1317	Церовски, Атанас Стефанов	Ком. отд. в 39 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1318	Циков, Станю Иванов	Ком. отд. в 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1319	Цолов, Дико Геиов	Взв. подофицер в 57 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1320	Чавдаров, Лальо Бонев	Ком. отд. в 23 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1321	Чакъров, Стоян Николов	Ком. отд. в 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1322	Челебиев, Иван Колев	Ком. отд. в Щ на 4/6 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1323	Ченгенов, Стоян Иванов	Нач. минохвъргачка 6-миих. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1324	Черкезов, Иван Ангелов	Строеви в 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1325	Чорбаджиев, Георги Христов	Ком. отд. в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1326	Яиков, Александър Коцев	Ком. отд. в 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1327	Янчев, Лило Куздов	Артилерист в 3 батр 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	11.06.1917 г.
	Ефрейтори			
1328	Агатовец, Васил Х.	Писар в Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1329	Акларов, Петър Михайлов	Строеви в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1330	Алиев, Али И.	Строеви в 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1331	Атанасов, Иван Денков	Строеви в 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1332	Атаиасов, Минчо	Колар в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1333	Атанасов, Наню Стойчев	Ком. отд. в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1334	Атанасов, Йото Тодоров	Артелчик в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1335	Ахмедов, Мола Мутишов	Строеви в 8 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1336	Бойдев, Петър Георгиев	Строеви в 28 п.п	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1337	Баларев, Стойко	Строеви в 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1338	Бакалов, Петко Данов	Строеви в 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	28.11.1916 г.
1339	Банев, Станчо Недков	Ком. отд. в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1340	Банов, Бано Вацов	Мерач картечар в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.

1	2	3	4	5
1341	Батлачки, Веселин Младенов	Строеви в 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1342	Бондоков, Марин Лазаров	Строеви от 33 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1343	Бочев, Кръстю Илиев	Строеви в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1344	Брилски, Тодор Христов	Строеви в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1345	Бузарски, Гошо Филипов	Групов нач.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1346	Бърдаров, Иван Даков	Мерач в 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1347	Варчовски, Димитър Дилков	Телеф. надзорник в 11 пп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1348	Вачев, Христо Киров	Картечар в 47 пп	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1349	Велков, Тоне Минчев	Мерач на картечница в 41 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1350	Виячки, Ради Митев	Картечар във 2 карт.р. в 11 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1351	Войнов, Димитър Стиренов	Групов нач. в 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1352	Вотов, Гено Диков	Картечар в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1353	Вутовски, Вуто Сълев	Картечар в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1354	Вълков, Лука Димитров	Групов, нач. в 47 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1355	Вълов, Стойко Райков	Картечар в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1356	Вълов, Стоян Хиночов	Строеви в 1 р. на 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1357	Върбев, Енчо Илиев	Строеви в 58 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1358	Вътовски, Иван Милов	Прислуга във 2 карт. р. в 11 пп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1359	Габровски, Тодор Иванов	Строеви в 49 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1360	Генов, Михал Костадинов	Строеви в 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1361	Георгиев, Георги Атанасов	Групов нач. в 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1362	Георгиев, Минчо Христов	Ком. отд. в 1 бр. от 11 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1362	Георгиев, Пантелей Георгиев	Телефонист в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1363	Горов, Тодор Петров	Ком. отд. в 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1364	Гърдев, Гърдю Петков	Ком. отд. в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1365	Далкаранов, Димитър Георгиев	Строеви в 24 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1366	Данов, Дано Маринов	Картечар в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1367	Данчев, Георги П.	Пионер в 1 р. на 3 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1368	Джамбелов, Костадин Атанасов	Взв. подофицер в 3 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1369	Джунов, Иван Гергов	Строеви в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1370	Димитров, Димитър Андреев	Ком. отд. в 1 бр. на 11 пд	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1371	Димитров, Димитър Атанасов	Строеви в 24 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1372	Димитров, Марин Сомов	Конен ординарец в 10 кп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1373	Димитров, Иван Петров	Строеви в 28 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1374	Димитров, Яне Калъчев	Групов нач. в 3 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1375	Димов, Димо Димитров	Строеви в 8 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1376	Динков, Петър Илиев	Строеви във 2 р. на мх. друж.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1377	Диновски, Лало Димитров	Картечар в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1378	Доганов, Стоян Тодоров	Строеви в 4 пп на 11 мак.д.	Медал „За бойни заслуги"	28.11.1916 г.
1379	Донев, Йордан Илиев	В карт. ескадрон в 3 кп	Медал „За бойни заслуги"	26.08.1918 г.
1380	Дурчев, Юрдан Тодоров	Строеви в 20 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1381	Енчев, Васил Павлов	Конен ординарец в 25 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1382	Желязков, Динко Георгиев	Ком. отд. в 28 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1383	Иванов, Иван Ненов	Прислуга в карт. р. на 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1384	Иванов, Михо Печев	Картечар във 2 карт. р. в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1385	Игнатов, Христо Илиев	Строеви в 18 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1386	Иваничков, Пеню Йотов	Строеви в 83 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1387	Илиев, Иван Цонев	Групов нач. в 46 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1388	Йовчев, Димо Петров	Строеви в 3 р. на 32 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1389	Калевски, Коста Петров	Строеви в 9 р. на 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1390	Каральозов, Христо Тодоров	Пионер в 5 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1391	Каракашки, Стефан Вълчев	Картечар в 1 карт.р. на 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1392	Карабашев, Трайко Николов	Картечар в 1 бр. на 11 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1393	Кацамунски, Атанас Иванов	Строеви в 5 р. от 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1394	Кацаров, Недялко Стоев	Строеви в 10 р. от 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1395	Кирчев, Владимир Денчов	Строеви в 6 р. от 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1396	Койчев, Петър Ангелов	Ком. отд. в 15 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1397	Колев, Димо Иванов	Строеви в 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1398	Колев, Колю Петров	Ком. отд. в 14 р. от 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1399	Колев, Маню Киров	Строеви в 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1400	Кръстев, Трифон Алеков	Ком. отд. в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1401	Куртев, Гочо Колев	Строеви в 8 р. от 10 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1402	Къичев, Петко Петров	Ком. отд. в 56 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1403	Кръстев, Стоян Стоименов	Строеви в 1 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06,1917 г.
1404	Лъжовски, Марин Цонов	Картечар в 1 карт.р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1405	Марков, Радю Тодоров	Строеви в 1 р. от 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1406	Мартинов, Никола Юрданов	Строеви в 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1407	Матков, Ганчо Върбанов	Картечар в 1 карт.р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1408	Мечев, Даню Георгиев	Групов нач. в 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1409	Мирчев, Васил Колев	Строеви в 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1410	Милев, Андон Димитров	Групов нач. в 1 бр. от 11 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1411	Минев, Миню Трифонов	Телефонист в 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1412	Митев, Илия Ангелов	Групов нач. в 3 р. от 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1413	Михайлов, Лазар Миладинов	Картечар в 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1414	Михов, Димо Пенчев	Строеви в 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1415	Моновски, Христо Христов	Картечар в карт. р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.09.1917 г.
1416	Мундрев, Христо Николов	Строеви в 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1417	Мустафов, Уси Усинов	Картечар във 2 карт.р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1418	Ненковски, Никола Стефанов	Картечар в 1 карт.р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1419	Нииов, Ниио Ценов	Картечар в 1 карт.р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1420	Павлов, Георги Николов	Ком. отд. в 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1421	Павлов, Тодор Даиов	Строеви в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1422	Паигелов, Димитър Маринов	Строеви в 83 п. п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1423	Паиов, Никола Данчов	Санитар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1424	Пашмагурски Цветан Цветанов	Строеви в 9 р. от 4 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1425	Пеиев, Димитър Илиев	Строеви от 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1426	Петров, Васил Петров	Строеви от 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1427	Петков, Димитър Пеиев	Групов нач. в 9 р. от 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1428	Петков, Стою Вутов	Картечар във 2 карт.р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1429	Петров, Илия Бацев	Прислуга във 2 карт.р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1430	Пешев, Панко Цаков	Ком. отд. в 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1431	Пиряиков, Петко Марков	Строеви в 7 р. от 9 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1432	Попов, Петър Благоев	Картечар в 1 карт.р. от 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1433	Радев, Иваи п. Стояиов	Строеви от 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1434	Радков, Сотир Михалков	Групов нач. от 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1435	Рашев, Христо Ноев	Строеви от 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1436	Рибаров, Христо Николов	Картечар от 1 карт.р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1437	Ризов, Ризо Василев	Строеви във 2 карт.р. от 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1438	Русенов, Минко Мариидов	Картечар от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1439	Секлемов, Петър Панайотов	Групов нач. от 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1440	Симеонов, Иван Пешев	Картечар във 2 карт. п. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1441	Стоев, Марин Илков	Санитар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1442	Станев, Митю Илиев	Ком. отд. от 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1443	Стаменов, Илия Бонев	Строеви от 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1444	Стоилов, Боне Тодоров	Нач. на минохвъргачка в 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1445	Стоянов, Драготин Иванов	Строеви в 8 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1446	Стоянов, Иван Кирилов	Конен ординарец в 1 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1447	Събев, Янко Янков	Строеви от 83 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1448	Сълков, Михо Иванов	Строеви от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1449	Табаков, Георги Петров	Строеви в 12 р. от 68 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1450	Тодоров, Христо Дончев	Строеви от 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1451	Тонев, Тодор Монов	Картечар от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1452	Тончев, Тодор Милев	Групов нач. от 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1453	Тонков, Начо Вълчков	Картечар във 2 карт.р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1454	Тошов, Милан Манойлов	Строеви в 10 р. от 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1455	Трандов, Никола Георгиев	Строеви в 10 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1456	Трифонов, Тодор Костадинов	Ком. отд. в 56 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1457	Узунов, Толю Анастасов	Ком. отд. в 5 р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1458	Хасанов, Хюсеин Ахмедов	Ком. отд. от 4 оп.п	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1459	Христов, Гено Събчев	Ком. отд. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1460	Христов, Цветан Вълов	Строеви в 8 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1461	Цветанов, Боян Христов	Строеви в 5 р. от 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1462	Цокенски, Рашо Найденов	Ком. картечница от 11 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1463	Цялов, Рангел Иванов	Ком. отд. в 1 р. от 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1464	Шиидарски, Добри Николов	Картечар от 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1465	Яиков, Дани Димов	Строеви от 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1466	Янчев, Васил Павлов	Конен ординарец от 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1467	Ятанов, Спас Симеонов	Ком. отд. в 8 р. от 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
	Редници			
1468	Абазов, Мустафа Мехмедов	Редник в 10 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1469	Абдулов, Абдула Медов	Редник от 52 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1470	Абдулов, Мехмед Реджебов	Санитар от баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги"	14.07.1917 г.
1471	Аврамов, Атанас Тодоров	Редник от 12 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1472	Аврамов, Теню Делев	Старши редник от 30 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1473	Аджов, Усо Балиев	Редник в 7 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1474	Алексиев, Златан Стоянов	Строеви в 24 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1475	Алиев, Алико Мехмедов	Строеви във 2 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1476	Алиев, Абил Юсеинов	Строеви от 49 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1477	Алиев, Ахмед Хрюстемов	Строеви от 46 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1478	Алиманов, Мехмедали Ахмедов	Редник в 3 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1479	Ангелов, Ангел Велчев	Хелиограф в 5 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1480	Ангелов, Баю Тодор	Пионер в 3 р. от 3 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1481	Ангелов, Павли Лазаров	Строеви в 28 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1482	Ангелов, Паичо Панов	Редник във 2 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1483	Ангелов, Юрдан Пенков	Редник във 2 р. от 44 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1484	Андреев, Спас Петков	Редник в 7 р. от 4 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1485	Андреев, Спас Стойков	Строеви в 5 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1486	Апостолов, Сотир Велев	Строеви в 81 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1487	Арнаудов, Христо Георгиев	Мерач в 3/10.5 Д/30-см батр	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1488	Атанасов, Атанас Георгиев	Строеви в 7 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1489	Атанасов, Петко Петков	Санитар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги"	14.07.1917 г.
1490	Ахмедов, Мехмед Асанов	Строеви от 24 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1491	Ахмедов, Мехмед Чакъров	Санитар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги"	14.07.1917 г.
1492	Бабамов, Иван Георгиев	Строеви в 12 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1493	Бакърджиев, Христо Банков	Строеви в 11 р. на 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1494	Балкаиски, Иван Иванов	Ком. оръдие в 1 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1495	Банков, Банко Райнов	Строеви в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1496	Банковски, Тодор Илиев	Строеви в 52 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1497	Балников, Марко Дамяиов	Взв. подофицер в 56 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1498	Балтов, Стефан Христов	Мерач в 1 карт.р. от 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1499	Банов, Бано Вацов	Мерач във 2 карт.р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1500	Банов, Нечо Цолов	Строеви във 2 карт.р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1501	Барбарски, Вълчо Доичев	Затварач в 6 батр. от 9 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1502	Барзев, Ненко Йозев	Строеви в 12 р. от 33 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1503	Бейков, Ахмед Исмаилов	Строеви от 49 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1504	Бекиров, Джефер Мехмедов	Строеви от 30 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1505	Богробов, Щерю Георгиев	Канонир от 13 ап	Медал „За бойни заслуги“	10.06.1917 г.
1506	Бозов, Дечо Василев	Строеви от 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1507	Бозов, Илия Димитров	Строеви в 8 р. от 39 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1508	Байкин, Кольо Илиев	Строеви от 23 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1509	Божков, Стойко Иванов	Мерач в 3/10.5 Д/30-см батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1510	Буровски, Дичо Христов	Строеви в 58 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1511	Бутонски, Иван Христов	Строеви в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1512	Вакарелски, Иван Николов	Строеви в 3 р. от 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1513	Занзалов, Христо Славов	Строеви от 49 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1514	Василев, Александър Михайлов	Строеви в карт.р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1515	Василев, Васил Крайчев	Строеви в 6 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1516	Василев, Янко Тодоров	Ком. оръдие от 8 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1517	Видов, Илия Янев	Строеви в 11 р. от 39 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1518	Влашки, Костадин Щерев	Строеви в 16 р. от 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1519	Влашки, Стоян Лазов	Свръзка с пехотата във 2 пл. арт. ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1520	Вутов, Вуто Томов	Строеви във 2 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1521	Вутов, Иван Диков	Строеви в 7 р. от 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1522	Вълков, Станю Кирков	Ком. отд. в 8 пиои. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1523	Вълчев, Велин Бонев	Телефонист в отделен 4 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1524	Вълчев, Вълчо Аврамов	Строеви в 30 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1525	Вълчев, Иван Трифонов	Строеви в 4 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1526	Вълчев, Петко Ст.	Пионер във 2 р. от 3 пиои. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1527	Габровски, Яни Бонев	Строеви в 11 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1528	Гавазов, Смаил Ислямов	Ком. отд. в 55 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1529	Гаврилов, Борис Дамянов	Строеви от 15 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1530	Гаврилов, Гаврил Цачев	Строеви от 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1531	Гаджов, Стойко Стоянов	Строеви в 12 р. от 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1532	Гайдов, Димитър Георгиев	Канонир в 13 ап	Медал „За бойни заслуги“	10.04.1917 г.
1533	Гайдолов, Григор Господинов	Строеви в 58 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1534	Гатев, Петър Иванов	Вахмистър в 7 кп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1535	Гатовски, Кръстю Лилов	Строеви в 10 р. на 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1536	Геиков, Борис Златков	Строеви в 81 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1537	Генов, Цветан Христов	Строеви в 5 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1538	Генчев, Пенчо Петров	Строеви от 12 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1539	Георгиев, Иван Цеков	Строеви в 3 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.15.1917 г.
1540	Георгиев, Пешо Гашков	Строеви в 14 р. от 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1541	Георгиев, Тодор Малинов	Строеви от 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1542	Георгиев, Сократ Стойчев	Строеви в 1 р. от 1 пиои. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1543	Гергов, Димитър Христов	Строеви в 3 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1544	Георгев, Вълю Докиров	Вахмистър в 7 кп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1545	Гешов, Гено Петров	Строеви в 10 р. от 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1546	Гигов, Андрея Димитров	Строеви от 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1547	Главчев, Стефан Тотев	Строеви в 14 р. от 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1548	Гуиев, Иван Харизанов	Строеви от 18 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1549	Гюлмезов, Стоян Цветков	Носач от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1550	Далипов, Хюсеин Демир Алиев	Строеви в 3 р. от 67 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1551	Дамянов, Иван Генчев	Строеви от 83 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1552	Донев, Георги Иванов	Строеви в 11 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1553	Даневски, Тодор Данчев	Строеви в 9 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1554	Данчев, Стоян Стоянов	Строеви от 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1555	Дарашки, Никола Пелов	Строеви в 13 р. от 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1556	Дарданов, Реджеп Алиев	Ком. отд. от 56 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1557	Дечев, Марин Стоев	Конник от 10 кп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1558	Делчев, Юрдан Илиев	Мерач в карт. р. от 10 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1559	Делибашев, Митю Иванов	Строеви от 83 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1560	Денев, Дончо Христов	Носач от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1561	Дениски, Христо Ценов	Писар от 6 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1562	Джоджов, Иван Николов	Прислуга в 1/15-см. Д/15 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1563	Джунов, Пенчо Димитров	Строеви в 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1564	Джуровски, Симеон Стойков	Строеви от 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1565	Дилков, Иван Йотов	Строеви в 1 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1566	Дилов, Лило Върбанов	Строеви в 6 р. от 11 м.д.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1567	Диловски, Кръстю Нейов	Санитар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1568	Димитров, Балю Дочев	Строеви от 47 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1569	Димитров, Занфир Стоянов	Строеви от 15 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1570	Димитров, Димо Ангелов	Строеви в 5 р. от 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1571	Димитров, Кръстю Канев	Строеви в 16 р. от 9 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1572	Димитров, Станчо Колев	Строеви от 18 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1573	Димов, Борис Николов	Строеви от 47 пп	Медал „За бойни заслуги“	28.11.1916 г.
1574	Димов, Вълчо Георгиев	Строеви в 9 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1575	Димов, Димитър Трифонов	Строеви в 6 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1576	Димов, Димо Вълев	Строеви от 12 пп	Медал „За бойни заслуги“	28.11.1916 г.
1577	Димов, Стефан Николов	Строеви във 2 карт. р. от 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1578	Димчев, Стоян Донев	Строеви от 8 р. от 65 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1579	Добрев, Иван Радев	Строеви от 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1580	Добрев, Стефан Димитров	Строеви в 5 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1581	Добревски, Пенчо Стойков	Строеви в 12 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1582	Добринов, Кръстю Георгиев	Мерач на картечница в 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1583	Дойнов, Борис Гешев	Строеви от 6 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1584	Дойчев, Желю Вълчев	Строеви в 9 р. от 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1585	Доковски, Доко Тодоров	Телефонист от 2 пл. ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1586	Дончев, Димитър Ненов	Строеви от 83 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1587	Дорачков, Митю Симеонов	Строеви от 58 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1588	Дянков, Стоил Митев	Строеви в 11 р. от 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1589	Дорогиев, Иван Рашков	Санитар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1590	Дуков, Тото Тотов	Строеви в 5 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1591	Енев, Димо Тодоров	Строеви от 23 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1592	Енчев, Гани Тодоров	Строеви в 10 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1593	Желязков, Владимир Янков	Строеви от 2 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1594	Жеков, Запрян Бакев	Строеви от 12 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1595	Запрянов, Колю Петров	Строеви в 5 р. от 10 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1596	Златанов, Георги Найденов	Строеви от 15 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1597	Златков, Ради Мановски	Санитар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1598	Ибрямов, Али Осман Емин	Строеви от 47 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1599	Иванов, Божин Трифонов	Строеви в 4 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1600	Иванов, Васил Димитров	Строеви от 81 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1601	Иванов, Иван Минчев	Строеви от 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1602	Иванов, Иван Юрданов	Строеви в 3 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1603	Иванов, Иван Раев	Батр. прислужник от 13 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1604	Иванов, Иван Стойчев	Ком. отд. от 56 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1605	Иванов, Иван Тодоров	Строеви от 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1606	Иванов, Игнат Цветков	Строеви в 3 р. от 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1607	Иванов, Минчо Коев	Строеви от 27 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1608	Иванов, Никола Дражев	Строеви от 24 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1609	Иванов, Пешо Вълчев	Строеви от 52 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1610	Иванов, Пеню Юрданов	Строеви от 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1611	Иванов, Юрдан Колев	Строеви от 83 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1612	Иванчов, Петър Петков	Групов нач. в 4 р. от 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1613	Игнатов, Мито	Ком. оръдие във 2 15-см. Д/15 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1614	Илиев, Илия Димитров	Строеви в 3 р. от 39 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1615	Илиев, Митю Пенев	Строеви в 11 р. от 33 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1616	Илиев, Христо Герганов	Строеви от 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1617	Исмаилов, Исмаил Сюлюманов	Пионер в 5 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1618	Исов, Мехмед Вейсалов	Строеви от 4 оп.п	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1619	Йовев, Нино Николов	Санитар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1620	Йовков, Мито Николов	Строеви в 8 р. от 68 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1621	Йовчев, Димо Манолов	Кон. ординарец в Щ 2/3 к. бр.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1622	Йосифов, Даниил Тодоров	Вахмистър в помощен полуеск.	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.

1	2	3	4	5
1623	Кабакчиев, Димитър Петков	Кон. ординарец в Щ на 9 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1624	Камбуров, Ахмед Ибрямов	Строеви от 41 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1625	Койчев, Иван Андреев	Строеви от 83 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1626	Караахмедов, Ахмед	Строеви от 49 пп	Медал „За бойни заслуги“	01,06.1917 г.
1627	Караахмедов, Рафи	Строеви от 4 оп.п	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1628	Караманов, Славко Петров	Строеви в 12 р. от 39 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1629	Карамански, Димитър Николов	Ком. отд. от 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1630	Караормански, Георги Пенев	Строеви от 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1631	Караиванов, Христо Иванов	Строеви в 7 р. от 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1632	Караденчев, Михо Илиев	Строеви от 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1633	Карчев, Христо Иванов	Строеви от 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1634	Карачоров, Мехмед Мехмедов	Строеви от 12 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1635	Каращерев, Киро Василев	Строеви от 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1636	Карталов, Али Ахмедов	Строеви от 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1637	Кацарски, Доичо Русинов	Мерач на картечница във 2 карт.р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1638	Кеберов, Мехмед Юсеинов	Строеви от 49 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1639	Кетачки, Петър Костов	Нач. група от 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1640	Кирелийков, Георги Тодоров	Строеви в 4 р. от 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1641	Киров, Георги Илиев	Строеви във 2 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1642	Коджаалиев, Мустафа Мехмед	Строеви в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1643	Ковачев, Васил Минков	Строеви в 10 от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1644	Колев, Ангел Димов	Строеви в 12 р. от 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1645	Колев, Динко Петров	В Щ на 18 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1646	Колев, Недялко Дочев	Строеви от 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1647	Колев, Точо Колев	Ком. отд. от 55 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1648	Колевски, Коста Петров	Строеви в 9 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.

1	2	3	4	5
1649	Конев, Христо Тенев	Мерач в 5/18 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1650	Костовски, Димитър Пенчев	Строеви в 1 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1651	Котев, Димитър Величков	Строеви в 6 р. от 9 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1652	Кочов, Атанас Димов	Строеви в 11 р. от 11 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1653	Кръстев, Зашо Лазов	Строеви в 14 р. от 22 пп	Медал „За бойни заслуги“	28.11.1916 г.
1654	Кръстев, Коста Иванов	Строеви от 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1655	Кръстев, Кръстю Иванов	Строеви в 11 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1656	Кръстев, Спас Антов	Мерач в 2/12 полска батр.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1657	Кунев, Митю Георгиев	Строеви в 15 р. от 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1658	Кунев, Тодор Божилов	Без длъжност в 45 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1659	Кълчев, Стоян Пейчев	Строеви в 41 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1660	Кънев, Никола Петров	Вахмистър във 2 сек. от 7 кп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1661	Кънчев, Кънчо Белчев	Строеви от 12 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1662	Кънчев, Мустафа Рамчев	Строеви в 7 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1663	Късовски, Иван Иванов	Строеви в 10 р. от 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1664	Лалов, Лако Андров	Строеви в 7 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1665	Ламбров, Антон Лазаров	Нач. телеф. станция в 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1666	Лафчиев, Иван Марков	Строеви от 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1667	Ленджеферов, Тодор Господинов	Строеви от 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1668	Лесичков, Стоян Иванов	Строеви от 52 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1669	Личев, Георги Мавруднев	Ком. отд. от 55 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1670	Лулашки, Колю Димитров	Строеви от 15 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1671	Люцканов, Стоян Кирчев	Строеви от 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1672	Макариинов, Рангел Димов	Строеви в 15 р. от 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1673	Македонски, Д. Илиев	Строеви от 21 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1674	Матурков, Димо Танев	Строеви от 12 п.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1675	Марин, Георги Ванев	Строеви в 5 р. от 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1676	Маринов, Ангел Петров	Строеви в 1 р. от 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1677	Маринов, Борис Колев	Мерач в 3.с. с. пл. батр. „Шкода"	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1678	Маринов, Марин Илиев	Телефонист в Щ на 4 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1679	Маринов, Стефан Маринов	Строеви от 18 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1680	Марков, Владимир Станоев	Прислуга в 1 10-см Д/15 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1681	Марков, Вълчо Колев	Строеви в 1 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1682	Марков, Иван Пирянков	Строеви в 6 р. от 9 пп	Медал „За бойни заслуги“	03,08.1918 г.
1683	Марков, Марко Желев	Взв. подофицер в 56 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1684	Метов, Мето Рамчов	Строеви в 3 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1685	Мехмедов, Абдула Кйор	Строеви в 6 р. от 66 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1686	Мехмедов, Ахмед Караджуков	Строеви в 13 р. от 9 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1687	Мехмедов, Мехмед Маталибов	Строеви от 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1688	Мехмедов, Хасан Сюлеманов	Строеви в 4 р. от 47 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1689	Мечков, Христо Тодоров	Строеви в 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1690	Милев, Костадин Танев	Прислуга в 5 батр 2 пл. ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1691	Милков, Коста Серафимов	Строеви от 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1692	Минев, Христо Христов	Строеви в 1 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1693	Милчев, Кръстю Стоянов	Строеви в 4 р.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1694	Минков, Гечо Николски	Строеви от 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1695	Мирков, Борис Берчев	Строеви във 2 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1696	Миновски, Атанас Юрданов	Прислуга в 1 карт.р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1697	Мисирев, Георги Георгиев	Строеви в 15 р. от 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	28.11.1916 г.
1698	Митев, Апостол Митев	Ком. отд. в 55 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1699	Митев, Тодор Атанасов	Прислуга във 2 15-см Д/14 с.с гауб. батр от 1 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1700	Митев, Тодор Савов	Мерач в 1 карт.р. от 33 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1701	Митков, Иван Тодоров	Строеви от 25 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1702	Митков, Доичо Таиев	Прислуга в 3 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1703	Митовски, Цочо Стойков	Строеви в 10 п. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1704	Митров, Стефан Юрданов	Строеви в 9 р. от 41 пп	Медал „За бойни заслуги"	22.03.1917 г.
1705	Михайлов, Стоян Киров	Писар в 1 дивизионно инт.	Медал „За бойни заслуги"	03.08.1918 г.
1706	Михайлов, Анастас Кривошиев	Вахмистър във 2 карт. секция от 7 кп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1707	Михов, Йосиф Димитров	Поставач на оръдие в 3/1 пл. арт. отд.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1708	Мишев, Стефан Иванов	Строеви от 34 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1709	Моллов, Ибриям Кара Мустафов	Строеви от 24 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1710	Момчилов, Захари Ангелов	Мерач в 6 пл. батр. от 14 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1711	Мурадов, Емин Ибраимов	Строеви в 8 р. от 66 пп	Медал „За бойни заслуги"	03.18.1918 г.
1712	Мустакеров, Петър Станев	Ком. отд. от 56 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1713	Мустафов, Ибрям Османов	Строеви в 4 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1714	Мустафов, Алил	Строеви в 5 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1715	Найденов, Йони Петров	Строеви от 15 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1716	Нанков, Дачо Цанов	Строеви в 11 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1717	Нанов, Петър Бочев	Строеви в 4 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1718	Начев, Митко Лилов	Строеви от 51 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1719	Неделчев, Неделчо Великов	Строеви от 8 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1720	Неджибов, Яля Ибраимов	Строеви от 52 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1721	Недялков, Христо Симеонов	Строеви в 7 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1722	Нейков, Гено Генов	Строеви в 5 р. от 9 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1723	Нейков, Нейко Златанов	Мерач на картечница в 51 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1724	Ненов, Георги Янков	Пионер във 2 р. от 3 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1725	Ненов, Никола Шипковенски	Мерач във 2 с. с. пл. батр. „Шкода"	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1726	Ненов, Петър Савов	Строеви в 11 р. от 4 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1727	Неновски, Пенко Минков	Строеви от 34 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1728	Нешов, Цочо Лазаров	Строеви от 34 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1729	Нинов, Йото Цолов	Строеви в 5 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1730	Нисимов, Йосиф Самуилов	Санитар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги"	14.07.1917 г.
1731	Нитков, Цеко Димов	Строеви в 7 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1732	Николов, Васил Михалков	Строеви от 1 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1733	Николов, Георги Мърчев	Вахмистър в 1 еск. от 7 кп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1734	Николов, Димитър Игнатов	Строеви в 5 р. от 44 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1735	Николов, Иван Минков	Строеви в 12 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1736	Новаков, Кръстьо Стоименов	Строеви от 25 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1737	Ковачев, Александър Първанов	Поставач в 4 батр в 8 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1738	Няголов, Нягол Петров	Надзорник в телегр. р. от 6 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1739	Обчиларски, Христо Калев	Строеви от 49 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1740	Онбашийски, Ахмед Остенов	Строеви от 52 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1741	Османов, Осман Алигьов	Строеви от 83 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1742	Павлов, Георги Найденов	Пионер от 6 пион. друж.	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1743	Павлов, Павел Христов	Строеви в 15 р. от 4 т п	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1744	Павлов, Ташо Паунов	Строеви от 1 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1745	Пазвантски, Илон Първанов	Строеви в 12 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги"	08.05.1917 г.
1746	Панов, Иван Шопов	Канонир от 13 ап	Медал „За бойни заслуги"	10.06.1917 г.
1747	Панчилов, Христо Стоянов	Строеви от 42 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1748	Пачов, Александър Тодоров	Строеви в 12 р. от 1 бр. 11 пд	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1749	Паликов, Димитър Станев	Канонир в 10 батр от 1 ап	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.
1750	Папазов, Добри Петров	Строеви от 28 пп	Медал „За бойни заслуги"	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1751	Парушев, Георги Ечев	Строеви във 2 р. от 9 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1752	Пашов, Павел Георгиев	Телефонист в 5 пп	Медал „За бойни заслуга“	01.06.1917 г.
1753	Паунов, Иван Митев	Прислуга в 5 батр. от 2 пл. ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1754	Пеичев, Пенчо Митев	Строеви от 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1755	Пеичев, Тодор Пунев	Бомбардир в 1 105-см. пл. гауб. батр.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1756	Пекачев, Живко Стефанов	Строеви от 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1757	Пеиков, Бочо Владов	Строеви в 12 р. от 1 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1758	Печанов, Климо Ангелов	Строеви в 3 р. от 1 бр. 11 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1759	Петков, Георги Тотев	Взв. подофицер от 56 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1760	Петков, Димитър Данаилов	Свръзка с пехотата от 11 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1761	Петков, Иван Димитров	Носач от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1762	Петков, Иван Дранчев	Строеви в 8 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1763	Петков, Никола Спасов	Строеви от 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1764	Петров, Васил Найденов	Строеви в 15 р. от 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1765	Петров, Георги Драгоев	Строеви в 3 р. от 9 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1766	Петров, Марин Алексов	Строеви в 3 р. от 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1767	Петров, Никола Маринов	Строеви в 3 р. от 33 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1768	Петров, Петър Василев	Строеви в 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1769	Петров, Петър Минков	Строеви в 10 р. от 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1770	Пехливанов, Ахмед Асанов	Строеви в 4 р. от 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1771	Пехливанов, Мехмед Ариф	Строеви в 12 р. от 54 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1772	Пинтев, Лальо Дечков	Ком. отд. от 23 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1773	Постованов, Иван Димитров	Строеви от 83 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1774	Провадамев, Георги Желязков	Строеви от 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1775	Първанов, Велко Тодоров	Строеви от 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1776	Петрунов, Горан Първанов	Строеви от 15 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1777	Радев, Ради Стоянов	Картечар от 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1778	Раденков, Симеон Сотиров	Строеви от 25 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1779	Реджебов, Ибраим Салиев	Строеви от 83 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1780	Радков, Янко Атанасов	Телефонист в 3 батр от 13 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1781	Разпопов, Яни Стамов	Строеви във 2 р. от 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1782	Райчев, Райчо Костадинов	Разузнавач във 2/16 гауб. батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1783	Райчинов, Доико Павлов	Мерач в 1 15 Д/17 гауб. батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1784	Рачев, Никола Нинов	Строеви от 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1785	Рачевски, Цоню Ангелов	Строеви от 50 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1786	Реджебов, Халим Сюлюманов	Строеви от 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1787	Рибаров, Христо Николов	Прислуга в 1 карт. р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1788	Савов, Камен Каменов	Санитар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1789	Садулов, Е. Емурлиев	Строеви от 49 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1790	Салимов, Азис	Строеви във 2 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1791	Саров, Злати Димитров	Строеви от 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1792	Секулов, Лазо Лазов	Строеви от 81 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1793	Семков, Христо Пенков	Строеви в 9 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1794	Сердарски, Господин Донев	Телефонист в 1 арт. отд. 4 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1795	Сивков, Ганьо Илиев	Строеви от 23 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1796	Симеонов, Злати Митев	Строеви от 12 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1797	Славов, Слави Кателиев	Строеви от 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1798	Соколов, Петър Миланов	Строеви от 81 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1799	Спасов, Андрей Друмев	Строеви от 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1800	Спасов, Иван Ганчев	Ком. отд. от 56 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1801	Стайков, Къньо Мартинов	Ком. отд. от 56 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1802	Стаменов, Илия Филипов	Строеви от 81 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1803	Станев, Стефан Георгиев	Строеви в 4 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1804	Станков, Ефтим Ангелов	Прислуга в 3 15-см Д/15 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1805	Станков, Христо Колев	Строеви от 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1806	Станчев, Михаил Димитров	Строеви в 10 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1807	Стефанов, Гено Томов	Строеви в 6 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1808	Стоянов, Димитър Алексиев	Строеви от 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1809	Стоянов, Колю Господинов	Без длъжност от 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1810	Стоянов, Колю Георгиев	Строеви от 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1811	Стоянов, Колю Димитров	Затворач в 1 гауб. батр 9 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1812	Стоянов, Колю Станев	Строеви в 6 р. от 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1813	Стоянов, Стоян Пенев	Строеви от 83 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1814	Стоянов, Стоян Стойков	Строеви от 12 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1815	Стоянов, Цоню Братовинов	Строеви в 12 р. от 18 пп	Медал „За бойни заслуги“	28.11.1916 г.
1816	Стоев, Банко Стефанов	Строеви от 23 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1817	Стоев, Сава Дянков	Строеви в 1 р. от 11 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1818	Стоилков, Иван Георгиев	Строеви в 9 р. от 11 пп	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1819	Стойков, Атанас Стойков	Строеви от 41 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1820	Стойков, Марин Генов	Строеви от 41 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1821	Стойков, Трайко Митров	Групов началник в 1 р. 3 мак. п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1822	Стойков, Петър Христов	Строеви в 9 р. от 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1823	Стойчев, Диню Андреев	Строеви в 1 р. от 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1824	Събев, Христо Маринов	Строеви от 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1825	Събчев, Борис Христов	Строеви от 34 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1826	Табаков, Господин Георгиев	Мерач от 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1827	Тамборов, Ботьо Димитров	Строеви от 12 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1828	Тончев, Петко Лесов	Строеви в 12 р. от 9 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1829	Тенев, Никола Босеков	Строеви в 10 р. от 39 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1830	Терзиев, Иван Пеичев	Строеви в 7 р. от 39 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1831	Титов, Тито Станчев	Строеви от 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1832	Тодоранчев, Иларион Димитров	Строеви от 18 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1833	Тодоров, Ангел Михов	Поставач от 11 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1834	Тодоров, Васил Иванов	Ком. отд. от 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1835	Тодоров, Димитър Бетов	Строеви в 4 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1836	Тодоров, Дончо Колев	Строеви от 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1837	Тодоров, Петър Георгиев	Прислуга в 4 батр. от 2 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1838	Тодоров, Таню Георгиев	Строеви в 10 р. от 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1839	Тодоров, Теню Занфиров	Строеви от 51 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1840	Тодоров, Юрдан Данов	Строеви във 2 р. от 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1841	Тоиев, Евлоги Божилов	Строеви от 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1842	Тоиев, Колю Гочев	Строеви от 30 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1843	Тошев, Васил Георгиев	Строеви в 12 р. от 10 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1844	Тошев, Костадин Божилов	Строеви от 81 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1845	Тошевски, Митрофан Дянков	Строеви в 12 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1846	Транчев, Георги Димитров	Строеви от 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1847	Трифонов, Спас Чушков	Строеви в 11 р. от 9 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1848	Тупоров, Съботин Йорданов	Строеви в 1 карт. р. от 48 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1849	Тупаиджиев, Шериф Метов	Строеви в 6 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1850	Турлашки, Герго Николов	Строеви в 9 р. от 17 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1851	Узунов, Павли Иванов	Строеви в 16 р. от 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1852	Устов, Юсеин Ляхов	Строеви от 20 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1853	Филипов, Никола Гоцев	Строеви в 9 р. 1 бр. 11 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1854	Филипов, Филип Симеонов	Ком. отд. от 55 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1855	Франев, Петър Иванов	Строеви в 4 р. от 44 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1856	Хаджиев, Пенчо Пенков	Строеви от 83 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1857	Хаджимехмедов, Ахмед Алиев	Строеви от 52 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1858	Халилов, Хасан Халилов	Строеви в 4 р. от 67 пп	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1859	Хасанов, Осман Мехмедалиев	Строеви в 9 р. от 10 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1860	Хасанов, Мехмед Мустафов	Строеви от 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1861	Ходжов, Абди Мустафов	Строеви в 3 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1862	Ходжов, Ахмед Ибриям	Строеви в 8 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1863	Христакев, Иван Георгиев	Колоездач в Щ на 3 пд	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1864	Христов, Първо Тодоров	Строеви от 46 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1865	Хюсеинов, Мехмед Джеферов	Строеви в 12 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1866	Хюсеинов, Халид Ибриямов	Строеви от 49 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1867	Хърков, Рачо Иванов	Взв. подофицер в 7/3 пол. батр от 2 пл.ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1868	Цанев, Марин Атанасов	Строеви във 2 р. от 33 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1869	Цанков, Димитър Тодоров	Строеви в 8 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1870	Цветков, Алек. Петков	Строеви в 13 р. от 4 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1871	Цветков, Рад	Вахмистър от 1 див. еск.	Медал „За бойни заслуги“	03.08.1918 г.
1872	Ценкин, Цвятко Вълков	Строеви от 15 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1873	Ценков, Ангел Кънчев	В 3 отд. на 1 с. с. план. батр „Шкода"	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1874	Цигуларов, Димитър Димитров	Строеви от 83 пп.	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1875	Цинковски, Цеко Тошев	Пълнач в 1/3 батр „Шкода" към 1 ап	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1876	Цоловски, Цоло Стоянов	Строеви във 2 к.р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1877	Сюлейман, Смаил Чаушов	Строеви от 5 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1878	Чолпанов, Никола Стоянов	Строеви от 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1879	Шайколов, Иван Ларитов	Строеви от 28 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.

1	2	3	4	5
1880	Шекерджиев, Петър Георгиев	Нач. на телеф. станция от 15 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1881	Шекиров, Реджеб Алиев	Носач от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1882	Шитов, Сулеман	Строеви в 8 р. от 11 м.п.	Медал „За бойни заслуги“	08.05.1917 г.
1883	Шутев, Христо Добрев	Строеви от 23 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1884	Юсеинов, Бекир Мнмюи	Строеви от 42 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1885	Юсеинов, Сюлейман Исмаилов	Строеви от 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1886	Янков, Марин Иванов	Строеви във 2 р. от 3 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1887	Якубов, Мехмед Османов, Идериз	Строеви във 2 р. от 32 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1888	Янев, Никола Желев	Строеви от 8 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1889	Янчев, Йордан Бонев	Строеви от 81 пп	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
1890	Янчев, Каню Тотев	Телефонист от 8/18 батр	Медал „За бойни заслуги“	01.06.1917 г.
	Военни служители			
1891	Асънков, Наум Чипов	Писар в етапно сан. отд. при Гл. т. управление	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1892	Бръснаров, Никола	Телеграфист от Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1893	Груев, Димитър	Цензор в Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1894	Миграмаджиев, Руси	Механик в Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1895	Иванчев, Илия Петров	Аптекар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1896	Ивчев, Георги	Телеграфист от Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1897	Кирчев, Владимир	Картограф от Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1898	Лилов, Матей	Нач. топографска секция в Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1899	Малчев, Петър	Телеграфист от Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1900	Пеиков, Никола	Телеграфист от Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1901	Петев, Хараламби	Телеграфист от Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.

1	2	3	4	5
1902	Петрин, Петър	Деловодител в сан. отд. в Гл. т. управление	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1903	Прахов, Найден Тодоров	Пом.-аптекар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1904	Станчев, Стефан Димитров	Пом.-аптекар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1905	Ташев, Марин	Градоначалник в гр. Русе	Медал „За бойни заслуги“	04.04.1917 г.
1906	Тенев, Дане Стоянчев	Отчетник в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1907	Тотев, Димитър Тотев	Маш. монтьор в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1908	Филипов, Димитър	Телеграфист в Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1909	Христов, Марин Пенчев	Пом.-аптекар в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1910	Христов, Петър	Архивист в Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1911	Цонков, Георги Ценков	Зав. вещево имущество в баз. сан. склад	Медал „За бойни заслуги“	14.07.1917 г.
1912	Чампоев, Никола	Деловодител в Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.
1913	Черкезов, Димитър	Картограф в Щ на 3 А	Медал „За бойни заслуги“	12.12.1916 г.

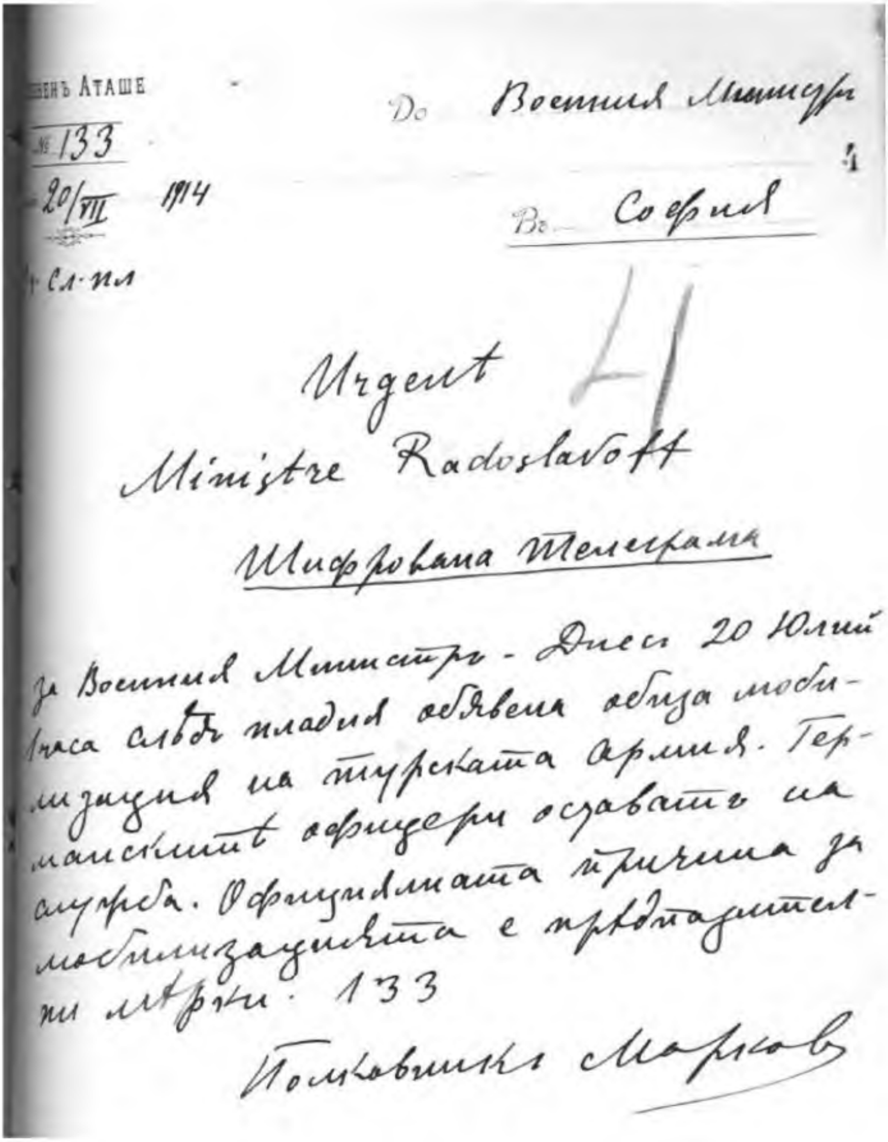

ЕНЪ АТАШЕ

№ 133

20/VII 1914

Сл. пл.

До Военния Министръ

Въ София

4

4

Urgent

Ministre Radoslavoff

Шифрована телеграма

За Военния Министръ – Днесъ 20 Юлий слѣдъ пладне обявена обща мобилизация на турската армия. Германскитѣ офицери оставатъ на служба. Официалната причина за мобилизацията е прѣдпазителни мѣрки. 133

Полковникъ Марковъ

Док. № 2. Шифрована бърза телеграма № 133 от българския военен аташе в Цариград до министър-председателя д-р Васил Радославов с известие за обявена обща мобилизация на Турската армия. Цариград, 20 юли 1914 г.

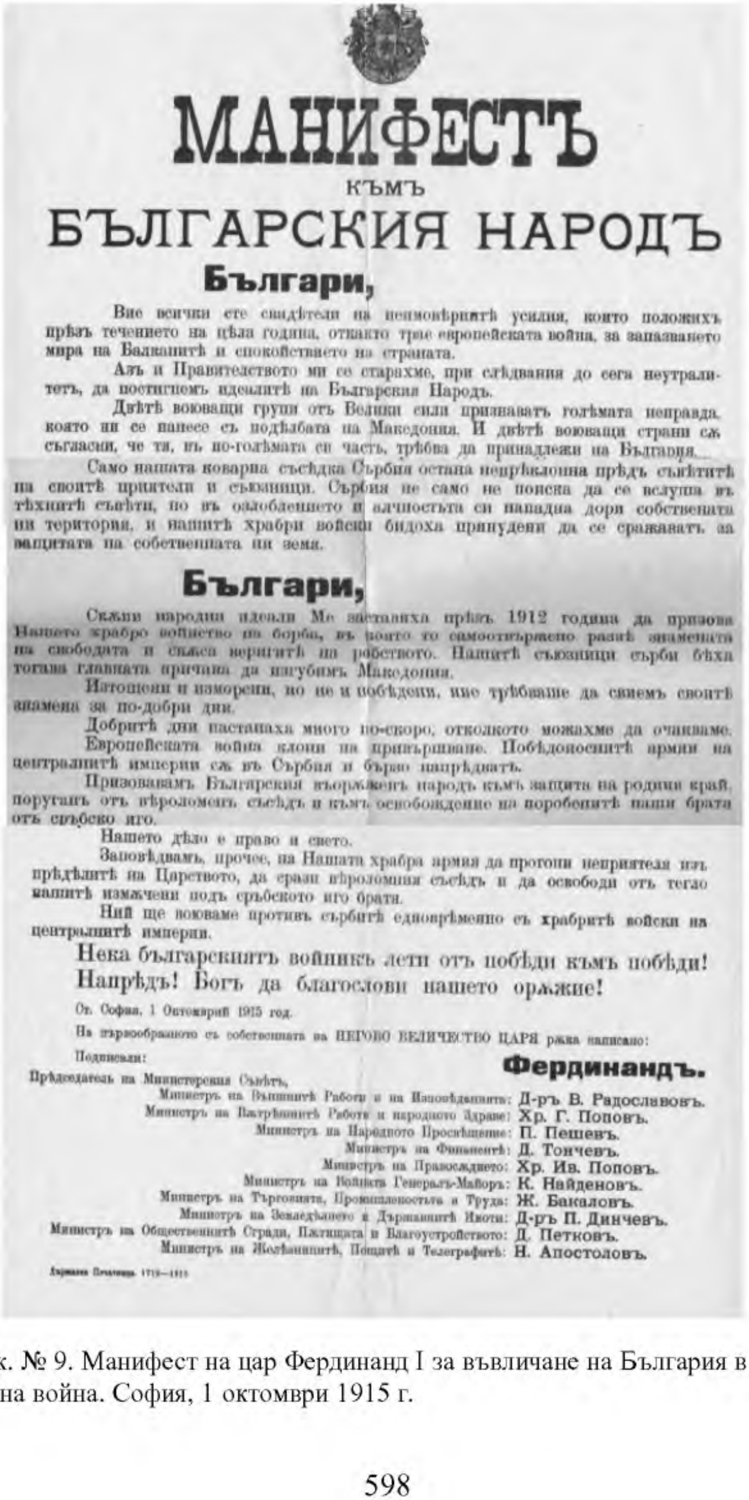

МАНИФЕСТЪ

КЪМЪ

БЪЛГАРСКИЯ НАРОДЪ

Българи,

Вие всички сте свидѣтели на невѣроятнитѣ усилия, които положихъ прѣзъ течението на цѣла година, откакто трае европейската война, за запазването мира на Балканитѣ и спокойствието на страната.

Азъ и Правителството ми се старахме, при слѣдвания до сега неутралитетъ, да постигнемъ идеалитѣ на Българския Народъ.

Двѣтѣ воюващи групи отъ Велики сили признаватъ голѣмата неправда, която ни се нанесе съ подѣлбата на Македония. И двѣтѣ воюващи страни сѫ съгласни, че тя, въ по-голѣмата си часть, трѣбва да принадлежи на България.

Само нашата коварна съсѣдка Сърбия остана непрѣклонна прѣдъ съвѣтитѣ на своитѣ приятели и съюзници. Сърбия не само не поиска да се вслуша въ тѣхнитѣ съвѣти, но въ озлобението и алчностьта си нападна дори собствената ни територия, и нашитѣ храбри войски бидоха принудени да се сражаватъ за защитата на собствената ни земя.

Българи,

Свѫви народни идеали Ме заставиха прѣзъ 1912 година да призова Нашето храбро войнство на борба, въ която то самоотвърженно развѣ знамената на свободата и скѫса веригитѣ на робството. Нашитѣ съюзници сърби бѣха тогава главната причина да изгубимъ Македония.

Изтощени и изморени, но не и побѣдени, ние трѣбваше да свиемъ своитѣ знамена за по-добри дни.

Добритѣ дни настанаха много по-скоро, отколкото можахме да очакваме.

Европейската война клони на привършване. Побѣдоноснитѣ армии на централнитѣ империи сѫ въ Сърбия и бърво напрѣдватъ.

Призовавамъ Българския въорѫженъ народъ къмъ защита на родния край, поруганъ отъ вѣроломенъ съсѣдъ и къмъ освобождение на поробенитѣ наши братя отъ сръбско иго.

Нашето дѣло е право и свето.

Заповѣдвамъ, прочее, на Нашата храбра армия да прогони неприятеля изъ прѣдѣлитѣ на Царството, да срази вѣроломния съсѣдъ и да освободи отъ тегло нашитѣ измѫчени подъ сръбското иго братя.

Ний ще воюваме противъ сърбитѣ едновремено съ храбритѣ войски на централнитѣ империи.

Нека българскиятъ войникъ лети отъ побѣди къмъ побѣди!

Напрѣдъ! Богъ да благослови нашето орѫжие!

Гр. София, 1 Октомврий 1915 год.

На първообразното съ собствената на НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЯ рѫка написано:

Фердинандъ.

Подписали:

Прѣдседатель на Министерския Съвѣтъ,

Министръ на Външнитѣ Работи и на Изповѣданията: **Д-ръ В. Радославовъ.**

Министръ на Вѫтрѣшнитѣ Работи и народното Здраве: **Хр. Г. Поповъ.**

Министръ на Народното Просвѣщение: **П. Пешевъ.**

Министръ на Финанситѣ: **Д. Тончевъ.**

Министръ на Правосѫдието: **Хр. Ив. Поповъ.**

Министръ на Войната Генералъ-Майоръ: **К. Найденовъ.**

Министръ на Търговията, Промишленостьта и Труда: **Ж. Бакаловъ.**

Министръ на Земледѣлието и Държавнитѣ Имоти: **Д-ръ П. Динчевъ.**

Министръ на Обществениитѣ Сгради, Пѫтищата и Благоустройството: **Д. Петковъ.**

Министръ на Желѣзницитѣ, Пощитѣ и Телеграфитѣ: **Н. Апостоловъ.**

Държавна Печатница. 1719—1915

Док. № 9. Манифест на цар Фердинанд I за въвличане на България в Първата световна война. София, 1 октомври 1915 г.

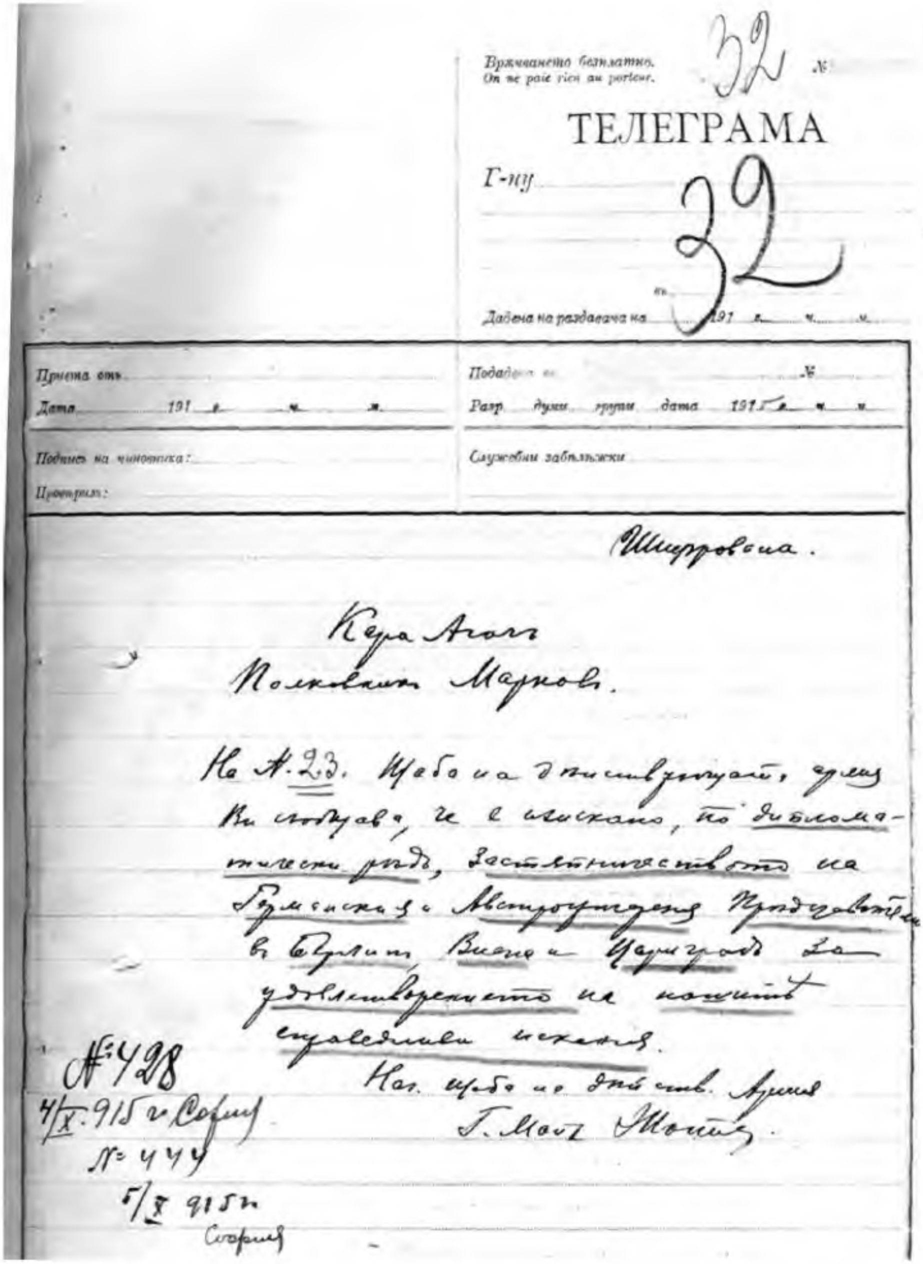

Врѫчването безплатно.
On ne paie rien au porteur.

32 №

ТЕЛЕГРАМА

Г-ну

32

Дадена на раздаване на 191 г. ч. м.

Приета отъ

Дата 191 г. ч. м.

Подадена въ №

Разр. думи групи дата 1915 г. ч. м.

Подпись на чиновника:

Провѣрилъ:

Служебни забѣлѣжки

Шифрована.

Кера Агопъ
Полковникъ Марковъ.

На № 23. Щаба на Дѣйствуващата армия Ви съобщава, че е искано, по дипломатически редъ, застѫпничеството на Германскитѣ и Австроунгарскитѣ Прѣдставители въ Берлинъ, Виена и Цариградъ за удовлетворението на нашитѣ справедливи искания.

Нач. щаба на дѣйств. Армия
Г. Маиоръ Жостовъ.

№ 428
4/X. 915 г. София
№ 444
5/X 915 г.
София

Док. № 10. Шифрована телеграма № 428 от началник-щаба на Действащата армия до българския военен аташе в Цариград с известие, че е поискана подкрепата на Германия и Австро-Унгария за изискванията на България, представени към Турция. София, 4 октомври 1915 г.

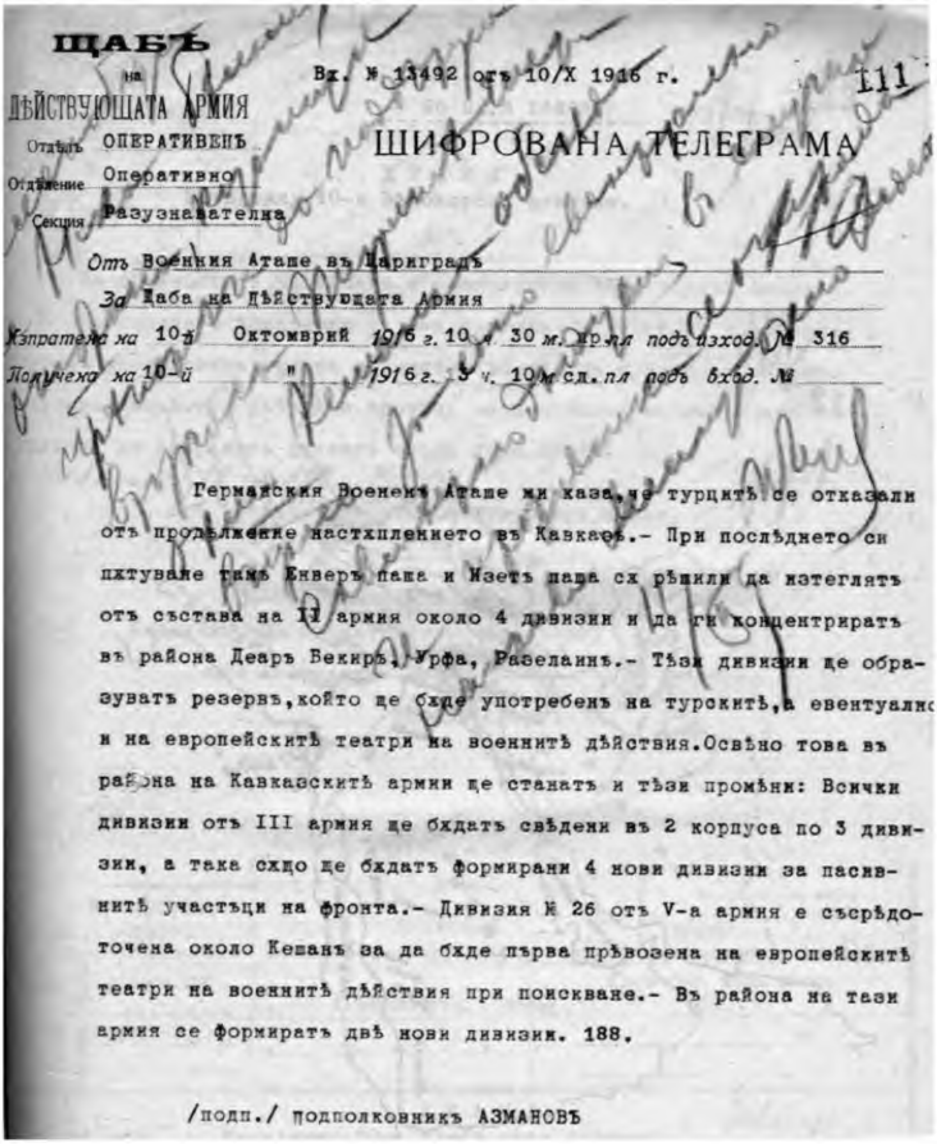

ЩАБЪ
на
ДѢЙСТВУЮЩАТА АРМИЯ
Отдѣлъ ОПЕРАТИВЕНЪ
Отдѣление Оперативно
Секция Разузнавателна

Вх. № 13492 отъ 10/X 1916 г.

111

ШИФРОВАНА ТЕЛЕГРАМА

Отъ Военния Аташе въ Цариградъ
За Щаба на Дѣйствующата Армия
Изпратена на 10-й Октомврий 1916 г. 10 ч. 30 м. пр.пл подъ изход. № 316
Получена на 10-й " 1916 г. 3 ч. 10 м. сл.пл подъ вход. №

Германския Военен Аташе ми каза, че турцитѣ се отказали отъ продължение настхплението въ Кавказъ.- При последнето си пхтуване тамъ Енверъ паша и Изетъ паша сх рѣшили да изтеглятъ отъ състава на II армия около 4 дивизии и да ги концентриратъ въ района Деаръ Бекиръ, Урфа, Разелаинъ.- Тѣзи дивизии ще образуватъ резервъ, който ще бхде употребенъ на турскитѣ, а евентуално и на европейскитѣ театри на военнитѣ дѣйствия. Освѣно това въ района на Кавказскитѣ армии ще станатъ и тѣзи промѣни: Всички дивизии отъ III армия ще бхдатъ свѣдени въ 2 корпуса по 3 дивизии, а така схщо ще бхдатъ формирани 4 нови дивизии за пасивнитѣ участъци на фронта.- Дивизия № 26 отъ V-а армия е съсрѣдоточена около Кешанъ за да бхде първа прѣвозена на европейскитѣ театри на военнитѣ дѣйствия при поискване.- Въ района на тази армия се формиратъ двѣ нови дивизии. 188.

/подп./ подполковникъ АЗМАНОВЪ

Док. № 75. Шифрована телеграма изх. № 316 от военния аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за отказа на турското командване от продължаване на настъплението в Кавказ. Цариград, 10 октомври 1916 г.

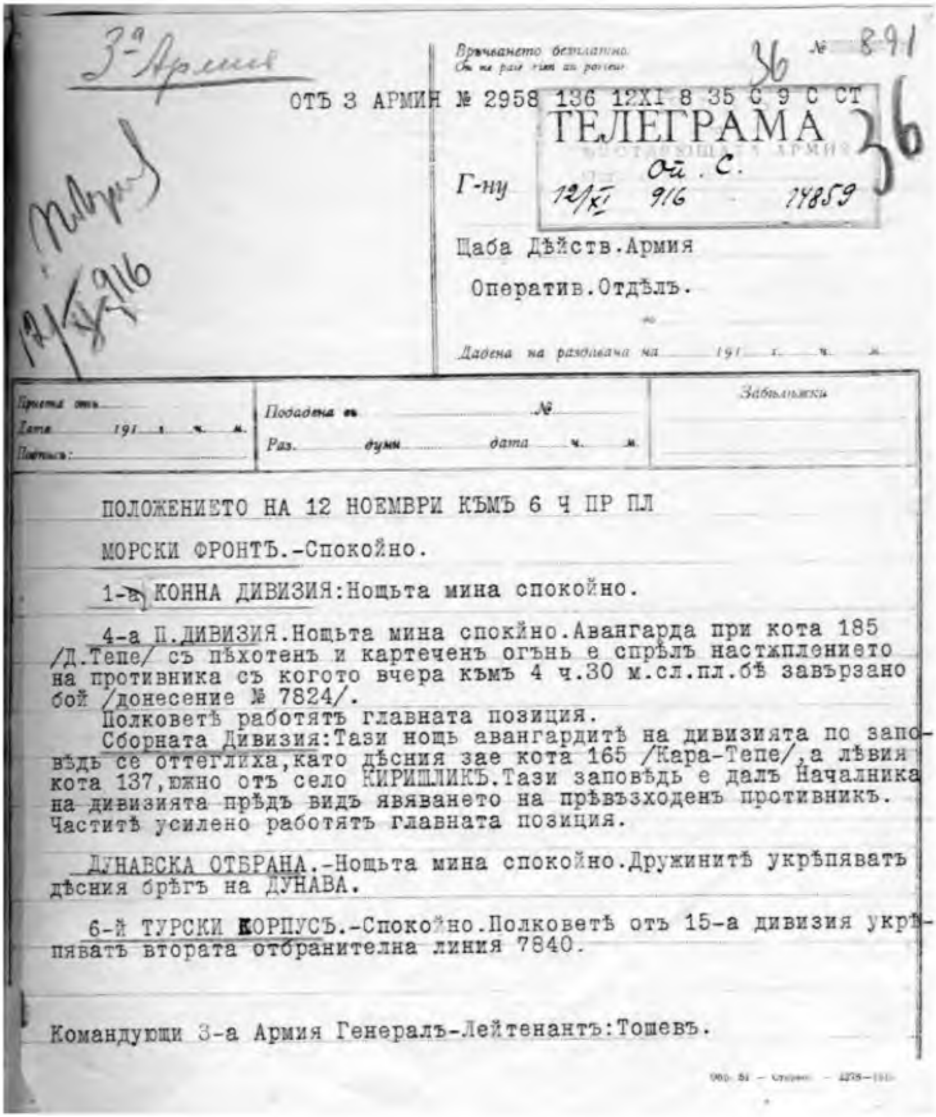

3-а Армия

Врѫчването безплатно.
On ne paie rien au porteur

36 № 891

ОТЪ 3 АРМИЯ № 2958 136 12XI 8 35 С 9 С СТ

ТЕЛЕГРАМА

От. С.
12/XI 916 14859

36

Г-ну Щаба Дѣйств.Армия

Оператив.Отдѣлъ.

Дадена на раздавача на ___ 191 г. ч. м.

12/XI 916

Приета отъ
Дата 191 г. ч. м.
Подпись:

Подадена въ ___ №
Раз. ___ думи ___ дата ___ ч. м.

Забѣлѣжки

ПОЛОЖЕНИЕТО НА 12 НОЕМВРИ КЪМЪ 6 Ч ПР ПЛ

МОРСКИ ФРОНТЪ.-Спокойно.

1-а КОННА ДИВИЗИЯ:Нощьта мина спокойно.

4-а П.ДИВИЗИЯ.Нощьта мина спокойно.Авангарда при кота 185 /Д.Тепе/ съ пѣхотенъ и картеченъ огънь е спрѣлъ настѫплението на противника съ когото вчера къмъ 4 ч.30 м.сл.пл.бѣ завързано бой /донесение № 7824/.

Полковетѣ работятъ главната позиция.

Сборната Дивизия:Тази нощь авангардитѣ на дивизията по заповѣдь се оттеглиха,като дѣсния зае кота 165 /Кара-Тепе/,а лѣвия кота 137,южно отъ село КИРИШЛИКЪ.Тази заповѣдь е далъ Началника на дивизията прѣдъ видъ явяването на прѣвъзходенъ противникъ. Частитѣ усилено работятъ главната позиция.

ДУНАВСКА ОТБРАНА.-Нощьта мина спокойно.Дружинитѣ укрѣпяватъ дѣсния брѣгъ на ДУНАВА.

6-й ТУРСКИ КОРПУСЪ.-Спокойно.Полковетѣ отъ 15-а дивизия укрѣпяватъ втората отбранителна линия 7840.

Командующи 3-а Армия Генералъ-Лейтенантъ:Тошевъ.

105. Телеграма № 891 от генерал-лейтенант Ст.Тошев до Щаба на Действащата армия за обстановката на Добруджанския фронт на 12 ноември 1916 г. Б. м., 12 ноември 1916 г.

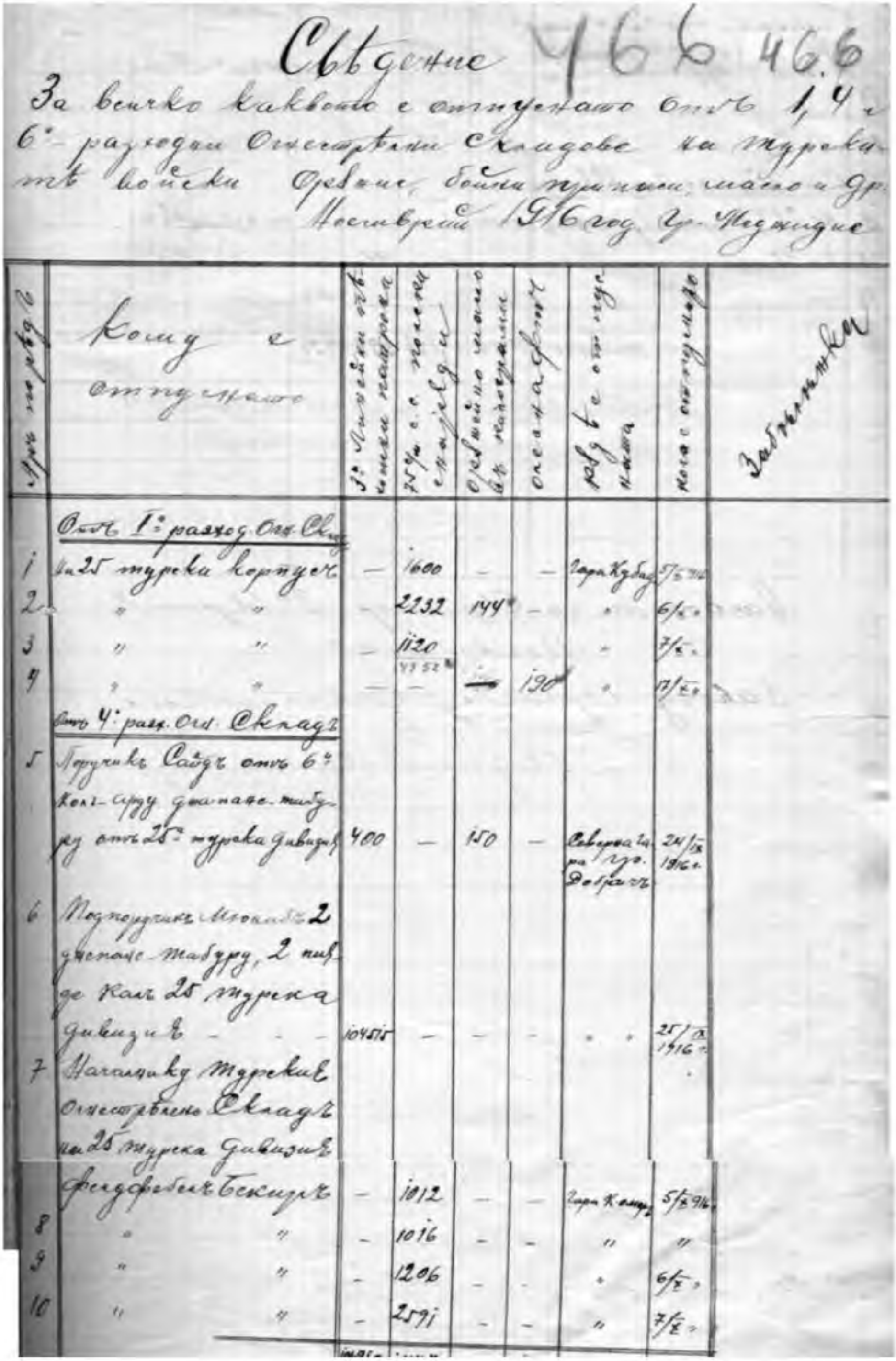

Свѣдение 466 466

За всичко каквото е отпуснато отъ 1, 4 и 6ᵒ разходни Огнестрѣлни Складове на турскитѣ войски Оръжие, бойни припаси, масло и др.

Ноемврий 1916 год. гр. Меджидие

№ по редъ	Кому е отпуснато	3ˡ Линейни отъ пушки патрони	75ᵐ/ₘ с.с. полски снаряди	Оръжейно масло въ килограми	Олеонафтъ	Къдѣ е отпуснато	Кога е отпуснато	Забележка
	Отъ I° разход. Огн. Скл.							
1	На 25 турски корпусъ	—	1600	—	—	Гара Кубадинъ	5/X 916	
2	" "	—	2232	144ᵏ	—	"	6/X "	
3	" "	—	1120 4352			"	7/X "	
4	" "	—	—	~~[illegible]~~	190ᵏ	"	17/X "	
	Отъ 4° разх. Огн. Складъ							
5	Поручикъ Саидъ отъ 6ᵗ Кол-сиру джепане-табуру отъ 25ᵗ турска дивизия	400	—	150	—	Северна гара гр. Добричъ	24/IX 1916 г.	
6	Подпоручикъ [illegible] 2 джепане-табуру, 2 пиз-де Кол 25 турска дивизия	104515	—	—	—	" "	25/IX 1916 г.	
7	Началнику Турския Огнестрѣлно Складъ на 25 турска дивизия [illegible] Бекиръ	—	1012	—	—	Гара К[illegible]	5/X 916	
8	" "	—	1016	—	—	"	"	
9	" "	—	1206	—	—	"	6/X "	
10	" "	—	2591	—	—	"	7/X "	

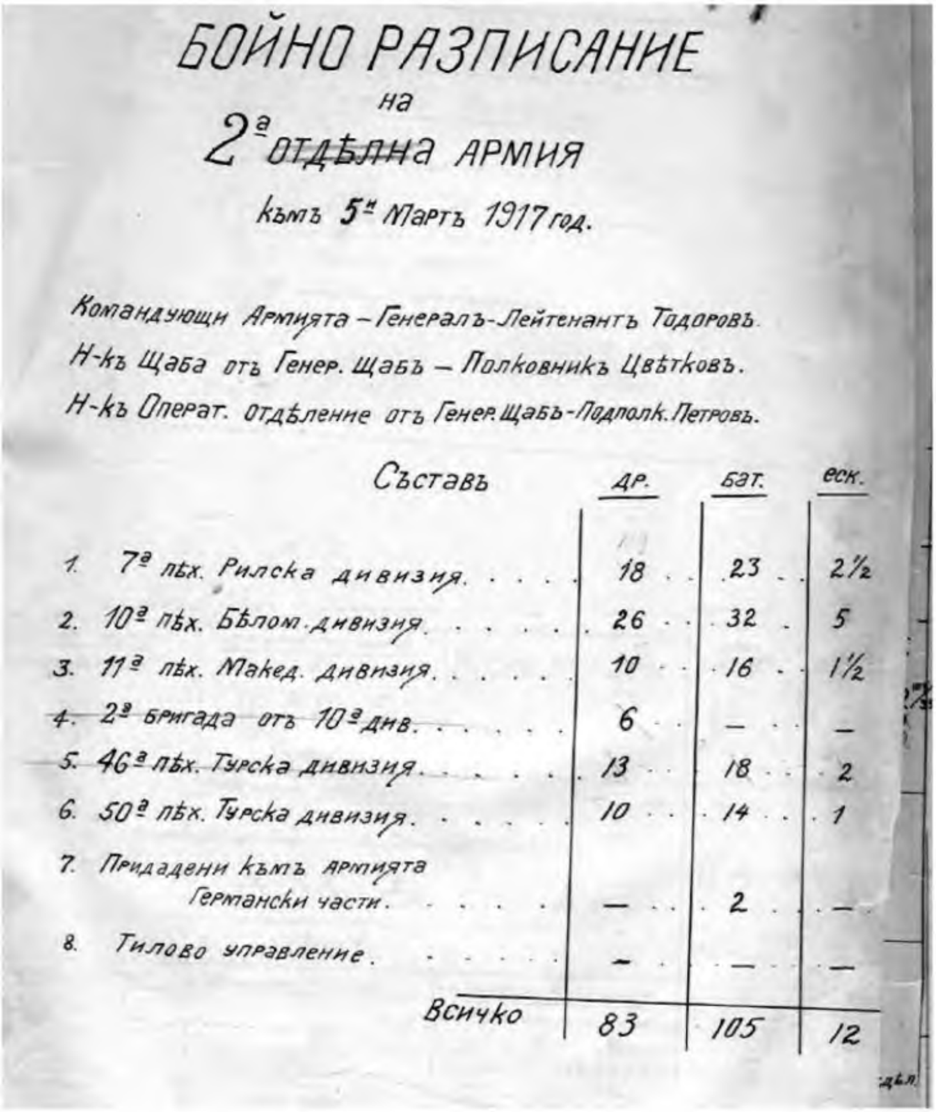

БОЙНО РАЗПИСАНИЕ

на

2ª ~~отдѣлна~~ АРМИЯ

къмъ 5и Мартъ 1917 год.

Командующи Армията – Генералъ-Лейтенантъ Тодоровъ.
Н-къ Щаба отъ Генер. Щабъ – Полковникъ Цвѣтковъ.
Н-къ Операт. отдѣление отъ Генер. Щабъ - Подполк. Петровъ.

Съставъ	др.	бат.	еск.
1. 7ª пѣх. Рилска дивизия	18	23	2½
2. 10ª пѣх. Бѣлом. дивизия	26	32	5
3. 11ª пѣх. Макед. дивизия	10	16	1½
~~4. 2ª бригада отъ 10ª див.~~	6	—	—
~~5. 46ª пѣх. Турска дивизия~~	13	18	2
6. 50ª пѣх. Турска дивизия	10	14	1
7. Придадени къмъ армията Германски части	—	2	—
8. Тилово управление	—	—	—
Всичко	83	105	12

Док. № 134. Бойно разписание на II българска армия към 5 март 1917 г.

Док. № 106. Сведение за отпуснато оръжие и бойни припаси на турските войски от страна на българското командване. Меджидие, 19 ноември 1916 г.

⟸

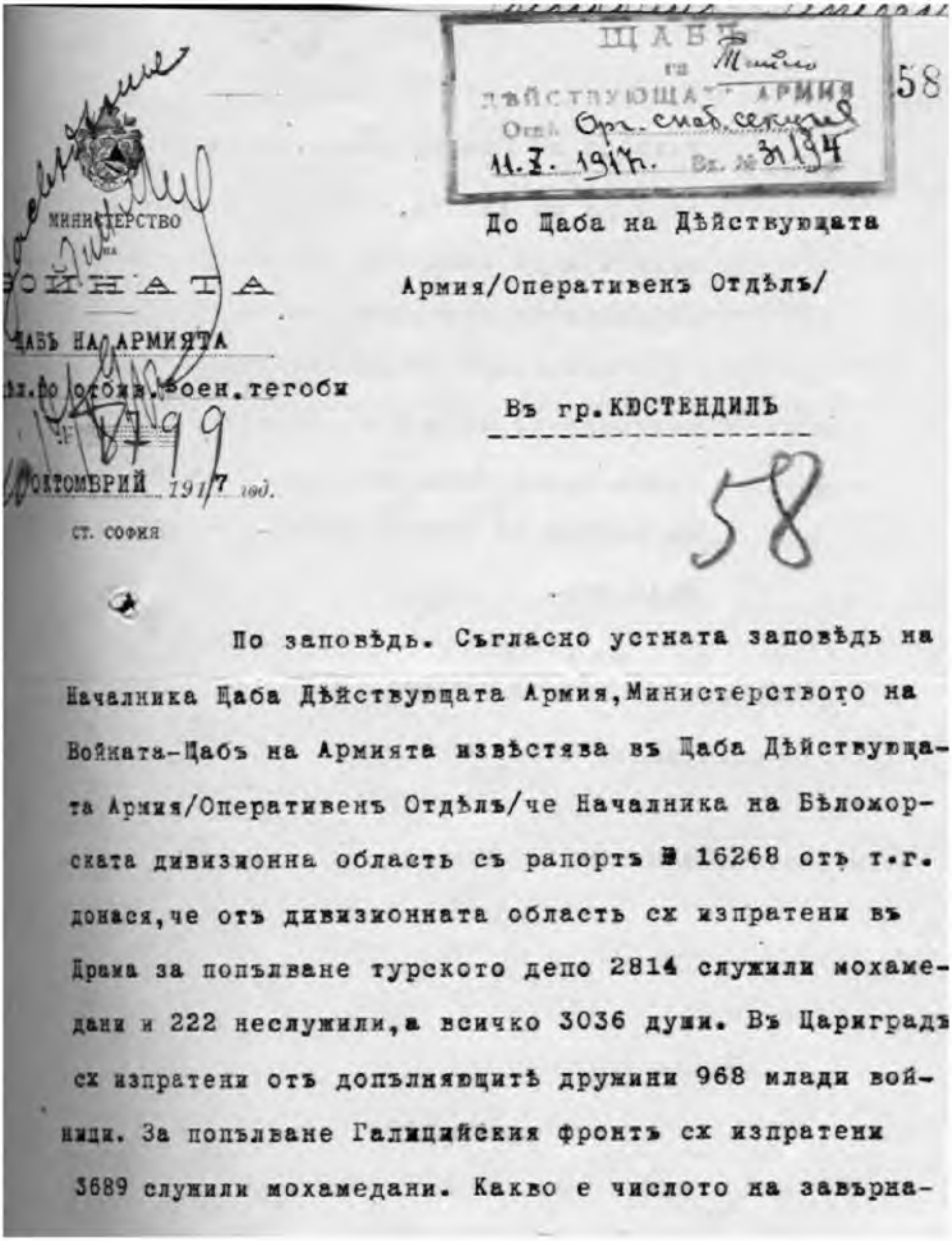

ЩАБЪ на Действующата армия
Тайно
Отд. Орг.-снаб. секция
11.X.1917 г. Вх. № 31194

58

МИНИСТЕРСТВО на ВОЙНАТА
ЩАБЪ НА АРМИЯТА
Отд. по отбив. воен. тегоби
№ 8799
октомврий 1917 год.
ст. София

До Щаба на Дѣйствующата
Армия/Оперативенъ Отдѣлъ/

Въ гр. КЮСТЕНДИЛЪ

58

По заповѣдь. Съгласно устната заповѣдь на Началника Щаба Дѣйствующата Армия, Министерството на Войната-Щабъ на Армията извѣстява въ Щаба Дѣйствующата Армия/Оперативенъ Отдѣлъ/че Началника на Бѣломорската дивизионна область съ рапортъ № 16268 отъ т.г. донася, че отъ дивизионната область сѫ изпратени въ Драма за попълване турското депо 2814 служили мохамедани и 222 неслужили, а всичко 3036 души. Въ Цариградъ сѫ изпратени отъ допълняющитѣ дружини 968 млади войници. За попълване Галицийския фронтъ сѫ изпратени 3689 служили мохамедани. Какво е числото на завърна-

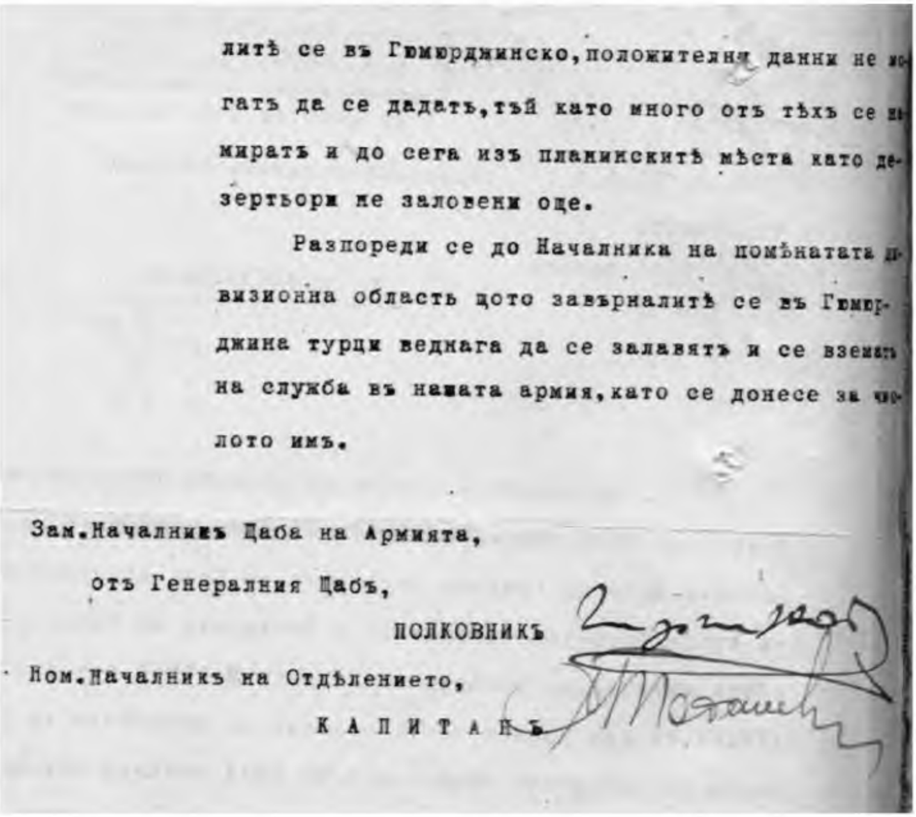

литѣ се въ Гюмюрджинско, положителни данни не могатъ да се дадатъ, тъй като много отъ тѣхъ се намиратъ и до сега изъ планинскитѣ мѣста като дезертьори не заловени още.

Разпореди се до Началника на помѣнатата дивизионна областъ щото завърналитѣ се въ Гюмюрджина турци веднага да се залавятъ и се взематъ на служба въ нашата армия, като се донесе за числото имъ.

Зам.Началникъ Щаба на Армията,
отъ Генералния Щабъ,
ПОЛКОВНИКЪ
Пом.Началникъ на Отдѣлението,
КАПИТАНЪ

Док. № 183. Тайно писмо № 8799 от Министерството на войната до Щаба на Действащата армия с известие за броя на изпратените от Драмско мохамедански части в разпореждане на Турската главна квартира. София, 10 октомври 1917 г.

İÇİNDEKİLER

1. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinin Bulgar Ordusu kurmay başkanına, çıkacak Dünya savaşında, Bulgaristan, Türkiye ve başka Balkan ülkelerinin alavaları muhtemel tavra dair 132 No - lu özel gizli raporu. İstanbul, 20 Temmuz 1914 / **19**

2. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinin başbakan d-r Vasil Radoslavov'a, Türk Ordusunun ilan ettiği genel seferberlikle ilgili haber içeren 133 No -lu şifreli hızlı telgraf. İstanbul, 20 Temmuz 1914 / **25**

3. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden başbakan d-r Vasil Radoslavov'a, Türk Ordu birliklerinin Trakya'ya yöneldiklerine dair haber veren 1134 No -lu şifreli telgraf./ **25**

4. Bulgaristan ile Osmanlı imperatorluğu arasında imza olunan birlik ve dostluk antlaşması. Sofya, 6 Ağustos 1914 / **26**

5. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden Bulgar ordusu kurmay başkanına, Türkiye'deki siyasi gelişmelerle ilgili verdiği 178 No –lu gizli rapor. İstanbul, 30 Ağustos 1914 / **28**

6. Türkiye'nin Birinci Cihan Harbine katılımıyla ilgili imparatorluk beyannamesi. / **30**

7. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden, Bulgar Ordusu kurmay başkanına Türkiye'nin politik ve askeri durumuyla ilgili 246 No-lu gizli rapor. İstanbul, 19 Kasım 1914 / **34**

8. Bulgar Hareket Ordusunun karargahından Türk Ordusunun durumu ile ilgili 4 No -lu gizli tebliğ. 10 Eylül 1915 / **41**

9. Birinci Çar Ferdinand'ın, Bulgar Ordusunun Birinci Dünya Harbinde katılış beyannamesi. Sofya, 1 Ekim 1915 / **57**

10. Hareket Ordusunun kurmay başkanından, İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesine, Bulgaristan'ın Türkiye'den bekledikleri çıkarlar için, Germanya ve Avstro-Macaristan'ın yardımlarını istediklerini bildiren 428 No -lu şifreli telgraf. Sofya, 4 Ekim 1915 / **58**

11. Topçu müfrezesi müfettişi ve Harb bakanlığı yanındaki İnşaat ve Levazım mangasından, Sviştov şehrindeki garnizon komutanına göndermek üzere gelen askeri teçhizat hakkında 5816 No -lu gizli telgraf. Sofya, 16 Ekim 1915 / **59**

12. Merkezi Levazım idaresi amirinden Sviştov şehrindeki komutana, Tükiye'ye gönderilecek olan askeri malzemenin işleminin hızlandırılması emriyle gönderilen 651 No -lu gizli telgraf. Sofya, 16 Ekim 1915 /**60**

13. Donanma komutanından Hareket Ordusu karargahına, Türk ordu gemisinin Varna limanına yanaştığını bildiren 1211 No -lu şifreli telgraf. Varna, 19 Ekim 1915 / **61**

14. Harb Bakanlığı – Ordu kurmaylığı yanındaki Askeri mükellefiyeti icra şübesinden, Hareket Ordusunun operatif şübesine gönderdiği Türk Ordusu yönetmenliğinden istenen, Strumitsa bölgesine yığılan Fransız alay birliklerinin sayısı ile ilgili daha fazla bilgi verilmesi ricası içeren mektup. Sofya, 23 Ekim 1915 / **61**

15. Sviştov garnizon komutanından, Sofya'daki Demiryolları Müdürlüğü şefine, Sviştov limanından Türkiye ordusuna askeri malzeme yüklemek için günde 110-ar vagon göndermesi ricasını içeren 838 No -lu çok hızlı gizli telgraf. Sviştov, Ekim 1915 / **61**

16. Harb bakanlığı yanındaki topçu müfrezesi müfettişliğinden, Sviştov şehrinde bulunan garnizon komutanına,Türk Ordusuna ait askeri malzemenin kabul ve gönderilmesi için denetim heyeti kurmasını emreden 6043 No -lu gizli hızlı telgraf. Sofya, 26 Ekim 1915 /**63**

17. Sviştov şehrinde bulunan garnizon amirinden, Pleven'deki Dokuzuncu tümen komutanına, Türkiye'ye gönderilmek üzere kabul edilen askeri malzeme ve yiyecek maddelerinin işlemini hızlandırma amacılya Sviştov limanına asker sayısının çoğaltılması talebi içeren 1080 No -lu gizli telgraf. Sviştov, 10 Kasım 1915 / **64**

18. Bulgar Ordusu topçu müfrezesi müfettişinin İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesine, Türkiye askeriye bakanının huzuruna çıkarak, kendisinden dağ topçu birliklerine mermi teklifinde bulunmasını öneren 108 No –lu şifreli telgraf. Sofya, 11 Kasım 1915 / **64**

19. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden, Bulgar Ordusu topçu müfrezesi müfettişine,Türkiye'den dağ topçu müfrezesine ait mermi talebiyle ilgili daha fazla bilgiler verme ricasıyla gönderilen 121 No -lu şifreli telgraf. Sofya, 12 Kasım 1915 / **65**

20. Bulgar ordusu topçu müfrezesi müfettişinden İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesine,Topçu birliklerinin ihtiyacı için Türkiye'den taleb edilen mermilerin türü hakkında tamamlayıcı talimat veren 6521 No -lu şifreli telgraf. 13 Kasım 1915 /**66**

21. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden Bulgar Ordusu topçu müfrezesi müfettişine, ihtiyaçlarını karşılama maksadıyla Türkiye'den gönderilen mermileri alıp almadıklarını soran 122 No -lu şifreli telgraf. İstanbul, 13 Kasım 1915 / **66**

22. Bulgar topçu müfrezesi müfettişinden, İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesine dağ topçu birlikleri için Türkiye'den gönderilen mermilerin alındığına dair 6564 No -lu hızlı şifreleri telgraf. Sofya, 11 Kasım 1915 / **68**

23. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden, Bulgar Ordusu topçu müfrezesi müfettişine,dağ topçu kuvvetlerinin ihtiyacı için Türkiye'den ek olarak cephane gönderilmesi talebedilen 124 No -lu şifreli telgraf. İstanbul, 15 Kasım 1915 / **68**

24. Bulgar Ordusu topçu müfrezesi müfettişinden İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesine, gönderilecek olan ek cephanenin ne şekilde gerçekleşeceğine dair bilgi veren 6625 No -lu şifreli telgraf. Sofya, 15 Kasım 1915 / **69**

25. Harb bakanlığı yanındaki mühendislik müfettişliğinin Nizam-levazım şübesinden Hareket Ordusunun müfettişlik birliği komutanına, Bulgar Ordusu için gerekli İpsala`ya kadar köprü ve yolun inşaatı için,Türk askeri yönetmenliğinin onayını belirten 1240 No -lu gizli mektup. Sofya, 24 Kasım 1915 / **69**

26. Sultan tarafından "Liyakat" madalyasıyla ödüllendiriliğini bildiren İkinci ferdi komutanının 47 No -lu buyruğu. Veles, 6 Aralık 1915 / **71**

27. Alman ordu kurmayı yanındaki Bulgar Ordu temsilcisinin,Türkiye'den askeri yardım talebedildiği taktirde, Bulgaristan'dan toprak talebinde bulunulmayacağına dair Alman yönetimin garanti vermeye hazır olduğunu bildiren 3815 No -lu telgraf. Ples, 25 Aralık 1915 / **71**

28. General Ludendorf`tan Hareket Ordusu kurmayının operatif şübesine, Enver Paşa'nın Makedonya'daki ganimetlerin Türkiye'ye iade edilmesini rica ettiğini bildiren 17373 No -lu telgraf. 1 Ocak 1916 / **73**

29. Hareket Ordusu karargahının, İstanbul'daki askeri ataşesinin Beşinci suvari tugay komutanı görevine atanmasıyla ilgili bilgi veren 31 No -lu emirnamesi. Küstendil, 11 Mayıs 1916 / **74**

30. Hareket Ordusu kurmay başkanından İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesi binbaşı Azmanov'a, Rus Ordusunun Bulgaristan veya Türkiye'nin Karadeniz kıyılarına asker çıkarmasıyla ilgili alınan haberleri içeren 3061 No -lu hızlı telgraf. Küstendil, 1 Haziran 1916 / **74**

31. General fon Falkenhayn'dan general Jekov'a, Bulgar merkez karargahı ile irtibat eri Alman subayının 1175 No -lu ihbarla bildirdiği ANTANTA'nın muhtemelen Bulgaristan cephesine doğru harekata geçeceğini haber veren 13415 No -lu telgraf. Küstendil, 27 Haziran 1916 / **75**

32. Alman Ordusu kurmayının yanında bulunan Bulgar Ordusu temsilcisinin, Bulgar Ordusu başkumandanına gönderdiği, Türk Ordusu başkumandanının, Bulgaristan emrine altı Türk tümeni vermeğe rağzı olduğunu bildiren 711 No -lu telgraf. 20 Haziran 1916 / **77**

33. General fon Falkenhayn'ın general Jekov'a çektiği, Bulgar başkumandanlığının irtibat eri Alman subayının 13435 No -lu ihbarıyla Türkiye'nin müttefik kuvvetlerinin emrine kendi tümenlerini vereceğini bildiren 13435 No -lu telgraf. Küstendil, 1 Haziran 1916 / **78**

34. Bulgar baş kumandanı tuğgeneral N.Jekov`tan general fon Falkenhayn'a, Bulgar ve Türk Ordularının itilaf Ordularına karşı birlikte hareket ettiklerine dair 3308 No -lu telgraf. 1 Harizan 1916 / **79**

35. Alman ordu karargahı yanındaki Bulgar Ordusu temsilcisinden Bulgar başkumandanı general N. Jekov'a, Romen Ordusunun Birinci Dünya harbinde katılma niyetiyle ilgili 718 No -lu telgraf. 2 Haziran 1916 / **83**

36. Bulgar ordusu başkumandanı general N. Jekov'tan Alman ordusu yanındaki Bulgar ordusu temsilcisine,Türk ordusu başkumandanının Bulgaristan emrine altı tümen vereceği vaadine değin 3311 No -lu telgraf. 2 Haziran 1916 / **84**

37. Başbakan dr. Vasil Radoslavov'dan Hareket Ordusu karargahına,Türk Onaltıncı kolordusunun Bulgaristan üzerinden taşındıkları ile ilgili 120 No -lu şifreli telgraf. 25 Haziran 1916 / **85**

38. Hareket Ordusu karargahı yanındaki Polonya kalem odası şefinden, Demiryolları müdürlüğüne,komşu ülkelerden kaçan türklerin, Bulgaristan'dan tranzit olarak geçmelerine izin verildiğine dair 13661 No -lu telgraf. 9 Ağustos 1916 / **86**

39. Hareket Ordusu kurmaybaşkanından, irtibat eri Alman subayına,Türk askerinin Dobruca cephesine doğru hareket ettiğine dair 3727 No -lu hızlı telgraf. Küstendil, 17 Ağustos 1916 / **86**

40. Alman ordusu karargahında Bulgar ordusu temsilcisi albay Gançev'den, Hareket Ordusu karargahına, Altıncı Türk kolordusunun Dobruca cephesine doğru yöneldiği konusuyla 863 No -lu şifreli telgraf. 18 Ağustos 1916 / **88**

41. Hareket Ordusu kurmaybaşkanından, Alman Ordusu karargahı yanındaki Bulgar ordu temsilcisine,Türk Ordusunun Dobruca cephesine katılmasıyla ilgili 3907 No -lu telgraf. Küstendil, 29 Ağustos 1916 / **89**

42. Üçüncü Bulgar Ordusu komutanının, Ordunun feldmareşal fon Makenzen'in emri altına girmesi ve Dobruca cephesinde dislokasyon hakkında 15 No -lu gizli operatif buyruğu. Gorna Orahovitsa, 29 Ağustos 1916 / **89**

43. Çar Ferdinand'ın, Bulgaristan'ın Romanya'ya karşı harbe girdiğine dair beyannamesi. Sofya, 1 Eylül 1916 / **92**

44. İstanbul'daki Bulgar elçisinin, başbakan ve dışişleri bakanı dr.V.Radoslavov'a,Türk subayının müttefik Bulgaristan'a karşı nezaketsiz tavrına değin 297 No -lu gizli raporu. 4 Eylül 1916 / **93**

45. Hareket Ordusunun Makedonya /Güney/ ve Romen /Dobruca/ cephelerindeki durumla ilgili resmi tebliğ. 4 Eylül 1916 / **96**

46. Feldmareşal fon Makenzen'den Üçüncü Bulgar ordusu komutanına, Bulgar ve Türk askerinin Dobruca cephelerindeki müşterek savaşlarla ilgili şifreli çok hızlı telgraf. 4 Eylül 1916 / **97**

47. Hareket Ordusu karargahının Makedonya (Güney) ve Romen (Dobruca) cephelerindeki duruma ışık tutan resmi beyannamesi. 5 Eylül 1916 / **98**

48. General N.Jekov'dan Enver Paşa'ya, özel trenin hareket etmesi için emir verdiğini bildiren 4000 No -lu telgraf. Küstendil, 5 Eylül 1916 / **99**

49. Hareket Ordusunun, Romen ve Makedonya cephelerindeki durumla ilgili resmi beyannamesi. 6 Eylül 1916 / **99**

50. Merkez güçlerin ve onların müttefiklerinin birlikte kumanda altına alınması kararnamesi. 6 Eylül 1916 / **101**

51. Hareket Ordusu karargahının Romen (Dobruca) ve Makedonya (Güney) cephelerindeki durumla ilgili bülteni. 9 Eylül 1916 / **103**

52. İstanbul'daki Bulgar elçisinden, içişleri bakanlığına,Türk Başkumandanlığının Dobruca cephesindeki çatışmalarla ilgili bildirilerine dair 310 No -lu şifreli telgraf. İstanbul, 11 Eylül 1916 / **104**

53. Alman ordusu yanındaki Bulgar temsilcisinin, Enver Paşa'nın Dobruca cephesine ek asker gönderme niyetinde olduğunu bildiren 964 No -lu çok hızlı telgraf. Ples, 12 Eylül 1916 / **105**

54. Hareket Ordusu kumandanından olan Alman ordusu karargahı yanındaki Bulgar askeri temsilcisine, general N.Jekov'un Dobruca cephesine daha bir Türk tümeninin katılması yolunda rızası olduğunu açıklayan 4093 No -lu telgraf. Küstendil, 13 Eylül 1916 / **106**

55. Hareket Ordusu karargahı yanındaki irtibat eri Alman subayından Hareket Ordusu karargahına, Altıncı Türk kolordusunun ihtiyaçları için at ve başka koşulur hayvanların taşındığıyla ilgili 1900 No -lu telgraf. Küstendil, 14 Eylül 1916 / **107**

56. Hareket Ordusu karargahından irtibat eri Alman subayına, Altıncı kolordunun ihtiyaçları için atlar tedarik edildiğine dair 4112 No -lu telgraf. Küstendil, 15 Eylül 1916 / **108**

57. Türkiye askeri ataşesinden, general Nikola Jekov'a, Türk Ordusunun at temin etmesiyle ilgili 238 No -lu telgraf. Sofya, 15 Eylül 1916 / **108**

58. Hareket Ordusu kurmay başkanından, Sofya'daki Türk askeri ataşesine Türk ordusunun ihtiyaçları için atlar tedarik edildiğine dair 4133 No -lu telgraf. Küstendil, 16 Eylül 1916 / **109**

59. Enver Paşa'dan general Nikola Jekov'a, Bulgar ordusunun Dobruca'da edindiği yiyecek maddelerinden bir kısmının Türk Ordusuna verilmesi ricasında bulunan 746 No -lu telgraf. İstanbul, 18 Eylül 1916 / **110**

60. Türk Hareket Ordusu kurmaybaşkanından Bulgar Hareket Ordusu başkumandanına, Ellinci Türk tümeninin Dobruca cephesine doğru ilerlediğine dair 12768 No -lu telgraf. 19 Eylül 1916 / **110**

61. General Nikola Jekov'dan Türk ordusu başkumandan yardımcısına, Ellinci Türk tümeninin taşınmasıyla ilgili alınan önlemler hakkında 4184 No -lu telgraf. Küstendil, 20 Eylül 1916 / **111**

62. Binbaşı Doçev'den, Hareket Ordusu karargahında gönderdiği, Dobruca cephesinde bulunan Türk askerinin atlara ihtiyacı olduğunu bildiren 42 No -lu şifreli telgraf. V.Tırnovo, 20 Eylül 1916 / **112**

63. Hareket Ordusu kurmay başkanından, Alman ordusu karargahı yanındaki Bulgar askeri temsilcisine, Dobruca'da bulunan Türk Ordusunun atlara ihtiyacı olduğunu bildiren 4191 No -lu telgraf. Küstendil, 21 Eylül 1916 / **113**

64. Hareket Ordusu kurmay başkanından, İstanbul'da bulunan Türk Ordusu başkumandan yardımcısına, Avusturya Başkumandanlık karargahının Dobruca'da faaliyet gösteren Onbeşinci ve Ellinci Türk tümenlerine ek sayıda at verme kararına ilişkin 4271 No -lu telgraf. Küstendil, 27 Eylül 1916 / **114**

65. Albay Tançev'den, Hareket Ordusu karargahında, Avstro-Macar Başkumandanlık karargahının 15-inci ve Ellinci tümenlerinin at bulma kararını 1026 No -lu telgraf. 27 Eylül 1916 / **115**

66. Ekonomi sorunları ve Toplumsal Özgörü Merkez Komitesinden, başkumandanlık karargahına ve Bulgar Ordusunun cephegerisi genel yönetmenliğine,Türkiye'ye iki bin ton tahılsal gıda tahsis etme kararını bildiren 2519 No -lu resmi mektup. Sofya, 29 Eylül 1916 / **115**

67. Üçüncü Ordu yanındaki topçu birliği komutanından, Hareket Ordusu yanındaki topçu birliği komutanına, Türk Ordusunun ihtiyaçlarını karşılamak için ek miktarda mermi tedarik edilmesini rica eden 2554 No -lu telgraf. 29 Eylül 1916 / **117**

68. Üçüncü Ordu komutanının, Dobruca cephesinde Romen Ordusunu bozguna uğratmada emeği geçen Ordu mensuplarına teşekkür mesajı ihtiva eden 70 No -lu emirnamesi. Dobriç, 30 Eylül 1916 / **117**

69. İkinci Ordunun operatif şübesi başkanından, İkinci Ordu komutanına Ellinci Türk tümen birliklerinin bölgeye ulaştıkları konusunda 7 No -lu gizli rapor. Angista garı, 2 Ekim 1916 / **119**

70. Altıncı Türk kolordusu kumandanından, Üçüncü Bulgar Ordusu komutanına. Güney cephede düşman ordularına karşı müşterek savaş yürütmek için daha birkaç batarya ve iki tabura ihtiyaç olduğunu bildiren 5 No -lu telefonograf. Amuzaçea köyü, 3 Ekim 1916 / **122**

71. Üçüncü Ordu komutanı tümgeneral Toşev'in, Altıncı Türk kolordusu ve Onbeşinci Türk tümeninin savaş tarifesi konusunda 34 No -lu gizli operatif emirnamesi. Dobriç, 5 Ekim 1916 / **123**

72. Tümgneral Toşev'den Altıncı Türk kolordusu komutanına, Dobruca cephesinde beklenen, Kırkbeşinci türk alayınadan iki piyade taburunun henüz gelmediğini bildiren, 6320 No -lu gizli telgraf. / **124**

73. Üçüncü Ordu kurmaybaşkanından, Türk kolordusu komutanına,Yirmibeşinci Türk tümeninin bulunduğu bölgeye topçu birlikleri gönderilmesini taleb eden 6357 No -lu gizli hızlı telgraf. 9 Ekim 1916 / **124**

74. İstanbul'daki Bulgar ataşesinden, Hareket Ordusu kurmaybaşkanına, Türk Ordusunun 10.10.1916s. tarihine doğru aldığı mevziler hakkında bilgi veren 189 No -lu gizli rapor. İstanbul, 10 Ekim 1916 / **125**

75. İstanbul'daki askeri ataşeden, Bulgar Ordusu karargahına, Türk kumandanlığının Kafkasya'ya doğu harekata devam etmek istediğini bildiren 316 No -lu şifreli telgraf. İstanbul, 10 Ekim 1916 / **130**

76.- Üçüncü Bulgar Ordusu komutanının, Bulgar ve Türk Ordularının Dobruca cephesinde yapılanmaya değişiklik getiren 5 No -lu gizli operatif buyruğu. Dobriç, 12 Ekim 1916 / **131**

77. Türk askeri ataşesinden, Hareket Ordusu kurmaybaşkanı general N.Jekov'a resmi görev ifa etmek için Petriç'e bağlı Levunovo'ya yapacağı yolculukta kendilerine yardımcı olunmasını taleb eden 316 No -lu telgraf. Sofya, 12.Ekim.1916 / **136**

78. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden, Hareket Ordusu karargahına Türk Başkumandanlık karargahının Ellinci Türk tümeniyle ne şekilde haberleşildiği sorusuyla ilgili 2651 No -lu telgraf. İstanbul, 13 Ekim 1916 / **137**

79. Hareket Ordusu kurmaybaşkanından, İkinci Bulgar ordusu komutanına, askeri görevlerini ifa edebilmesi için Petriç'in Levunovo köyü yolunda kendisine yardımda bulunma emri veren 4452 No -lu telgraf. Küstendil, 13 Ekim 1916 / **137**

80. Altıncı Türk kolordusu komutanı Hilmi Paşa'dan Üçüncü Bulgar Ordusu kumandanına, Bulgar Ordusuyla müşterek savaşlar vesilesiyle emri altındaki birliklere talimat verdiğini bildiren 25 No -lu telgraf. Karaağaç, 13 Ekim 1916 / **138**

81. Hareket Ordusu karargahı yanındaki operatif şübe başkanından İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesine, Türk başkumandanlığının Ellinci Türk tümeniyle haberleşme şekli hususunda 4465 No -lu telgraf. Küstendil, 14 Ekim 1916 / **140**

82. Üçüncü Bulgar Ordusu komutanının, Ordu yönetim kadrosunda yapılan değişiklikler ve harbin başlamasından bir yıl geçmesiyle 14.10.1916s. tarihli 536 No -lu buyruğu takdim eden 72 No -lu buyruk. Dobriç, 14 Ekim 1916 / **141**

83. Altıncı Türk kolordusu kumandanından, Üçüncü Bulgar Ordusu komutanına, Dobruca cephesindeki durumu bildiren 134 No -lu telgraf. 19.10.1916 / **146**

84. Batı grubun kumandanı tümgeneral Toşev'den, Altıncı Türk kolordusu komutanına, Onbeşinci ve Birinci tümenlerin Dobruca cephesindeki 142-ci rakamlı tepeye hücüm etmeleri emri vermesini talebeden 19 No -lu telgraf. 19 Ekim 1916 / **147**

85. Üçüncü Ordu komutanından Altıncı Türk kolordusu komutanına, Dobruca cephesinde bulunan 121-inci rakamlı tepeyi ele geçirmek için Yirmibeşinci Nizam tümenine emir verilmesini isteyen 3302 No -lu telefonograf. 19 Ekim 1916 / **148**

86. Üçüncü Bulgar Ordusu kumandanından, Kırkbeşinci Türk piyade alayına, Yirmibeşinci piyade alayı ile birlikte Dobruca cephesindeki düşman birliklerine saldırmaları emri veren 66 No -lu telgraf. 19.10.1916 / **148**

87. Üçüncü Bulgar Ordusu kumandanından feldmareşal Makkenze'ye, Dobruca'nın deniz ve kara cephelerindeki durumla ilgili 6910 No -lu telgraf. 19 Ekim 1916 / **149**

88. Üçüncü Bulgar Ordusu kumandanından, Altıncı Türk kolordusuna, Onbeşinci ve Yirmibeşinci Türk tümenlerinin savaşları hakkında bilgi veren telgraf. 19 Ekim 1916 / **150**

89. Batı gurubu kumandanı tümgeneral Toşev'den Dobruca cephesinde Bulgar ve Türk askerinin birlikte yürüttükleri savaşlarla ilgili Birinci Sofya tümeni komutanına 30 No -lu rapor. 20 Ekim 1916 / **151**

90. Altıncı Türk kolordusu kumandanından, Üçüncü Bulgar Ordusu kumandanına,6.10.1916s. öncesi çatışmalar arifesinde askerlerinin durumu hakkında 140 No -lu telgraf. 20 Ekim 1916 / **151**

91. Altıncı Türk kolordusu kumandanından, Üçüncü Bulgar Ordusu kumandanına, askerlerinin 20.10.1916s. tarihinde gösterdikleri savaş faaliyeti konusunda bilgi veren 137 No -lu telgraf. 20 Ekim 1916 / **152**

92. Batı gurubu kumandanı tümgeneral Toşev'den Altıncı Türk kolordusu komutanına, Bulgar ve Türk Ordularının Dobruca cephesinde başlayacak olan müşterek savaş hakkında 21 No -lu telgraf. 20 Ekim 1916 / **153**

93. General St. Toşev'den Altıncı Türk kolordusu komutanına, Bulgar ve Türk ordularının müşterek savaşları hakkında 22 No -lu hızlı telgraf. 20 Ekim 1916 / **153**

94. Üçüncü Ordu komutanı tümgeneral St. Toşev'den Altıncı Türk kolordusunun Dobruca cephesinde gösterdiği başarılı savaşları hakkında Dördüncü Preslav tümeni komutanına verdiği 20 No -lu rapor. 20 Ekim 1916 / **154**

95. Tümgeneral St. Toşev'den Preslav tümeni komutanına, Dobruca cephesinde Bulgar ve Türk Ordularının birlikte yürüttükleri silahlı savaşlar hakkında telgraf. 20 Ekim 1916 / **155**

96. Üçüncü Bulgar Ordusu komutanının, Bulgar ve Türk Ordularının Dobruca cephesinde birlikte yürüttükleri faaliyet konusunda gizli operatif emirnamesi. Hayranköy, 22 Ekim 1916 / **156**

97. Altıncı Türk kolordusu kumandanından, Üçüncü Bulgar Ordusu komutanına,Bulgar ve Türk Ordularının Dobruca cephesindeki başarılı muharebe faaliyetleri hakkında rapor. 22 Ekim 1916 / **157**

98. General N. Jekov'dan Türk başkumandan yardımcısına, Yirmialtıncı Türk tümeninin Güney cephesindeki faaliyeti hakkında 4539 No -lu telgraf. Küstendil, 22 Ekim 1916 / **158**

99. Batı gurubu komutanı tümgeneral St. Toşev'in, Bulgar ve Türk Ordularının Dobruca cephesinde birlikte başlayacak oldukları muharebe harekatı konusunda 44 No -lu operatif emirnamesi. Mik Bülbül, 25 Ekim 1916 / **159**

100. Üçüncü Bulgar Ordusu komutanı tümgeneral St. Toşev'in Dobruca cephesinde Bulgar ve Türk Ordularının müşterek savaşları konusunda 45 No -lu gizli operatif emirnamesi. Mik Bülbül, 26 Ekim 1916 / **160**

101. Üçüncü Bulgar Ordusu komutanı tümgeneral St. Toşev'in Dobruca'da askeri valilik oluşturulması konusunda bilgi veren 48 No -lu operatif emirnamesi. Mecidiye, 1 Kasım 1916 / **163**

102. Üçüncü Bulgar Ordusu komutanından, Dobruca cephesinde Bulgar Ordularının başarıları vesilesiyle Çar Ferdinand'ın azametli teşekkür mesajını tebliğ eden 73 No -lu emirname. Mecidiye, 5 Kasım 1916 / **164**

103. 1916 yılının Kasım ayında Türk ordusuna verilen silah ve askeri malzeme hakkında malümat. Drama, 11 Kasım 1916 / **166**

104. Üçüncü Bulgar Ordusu karargahından Hareket Ordusu karargahına, Bulgar ve Türk ordularının Dobruca cephesindeki mevzileri hakkında bildiri. 11, Kasım 1916 / **167**

105. Tümgeneral St.Totev'den Hareket Ordusu karargahına,12.11.1916s. tarihinde Dobruca cephesindeki durumla ilgili 891 No - lu telgraf. 12, Kasım 1916 / **168**

106. Bulgar askeri yönetmenliğinin Türk ordusuna devlettiği silah ve askeri malzeme hakkında malümat. Mecidiye, Kasım 1916 / **169**

107. 1916 Kasım ayında Türk askerine tahsis edilen askeri malzeme hakkında malümat. Küstendil, 20 Kasım 1916 / **170**

108. Enver Paşa'nın general N.Jekov'a, Bulgar askeri yönetim tarafından atanan birlik komutanları hakkında tastik vermelerini rica eden telgrafı. İstanbul, 25 Kasım 1916 / **171**

109. Bulgar Ordusu yanındaki topçu müfrezesi komutanın, emir eri Türk subayına, Kuleli Burgas yakınında duşmanın hava müdahalesine karşı gereken topçu müfrezelerini, yerleştirme talimatı veren 10415 No - lu gizli mektup. Küstendil, 14 Aralık 1916 / **176**

110. Harb bakanlığından Asker ailelerine yardım Merkez Komitesine, Bulgar Ordusunda askerlik yapan müslümanların ailelerine devlet yardımı verilmesi hakkında 5577 No - lu acele gizli mektup. Sofya, 16 Aralık 1916 / **177**

111. Bulgar Hareket Ordusu karargahı amirinden, Demiryolları idaresi başkanına,Türkiye'ye yiyecek madde götürecek olan trenlerin hazırlanmasında kolaylaştırıcı katkısı olması yolunda ricada bulunan 5083 No - lu acele telgraf. Küstendil, 18 Aralık 1916 / **178**

112. Hareket Ordusu karargahının Türk askeri ataşesine, Dobruca ve Sviştov'dan Türkiye'ye yiyecek madde göturmek için Almanya'dan lokomotif ve vagon istenmesi ricası içeren 5141 No - lu mektup. Küstendil, 24 Aralık 1916 / **179**

113. 25 Nizam tümeni yopçu birliklerinin 18 Kasım ve 24 Aralık 1916 arasında yürüttükleri savaşlara dair bilgiler. / **180**

114. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinin Bulgar Hareket Ordusu kumandanına, 10 Aralık 1916 tarihleri arasında Enver Paşa'nın Dobruca, Romanya, Bulgaristan ve Makedonya'da ziyaretlerde bulunduğuna dair 270 No - lu gizli rapor. İstanbul, 24 Aralık 1916 / **188**

115. Bulgar Hareket Ordusunu karargahından Türk askeri ataşesine,Türk ordularının Bulgar başkumandanlığı emri ve Bulgar ordularının da Türk başkumandanlığı emri altına girmeleriyle ilgili mukavele imzalanması için İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesi yarbay Azmanov'a talimat verildiği yönünde 5182 No - lu mektup. Küstendil,29 Aralık 1916 / **197**

116. Üçüncü Ordu kumandanı tuğgeneral Nerezov'dan Bulgar Hareket Ordusu karargahına, Üçüncü ordunun taşınmasında karşılaşan zorluklara ışık tutan 645 No - lu şifreli telgraf. 30 Aralık 1916 / **197**

117. 1916 yılında müslümanların (Türk ve Arnavut) değişik depolara göndermelerine dair bilgiler. / **199**

118. Makedonya askeri teftiş bölgesi kumandan yardımcısından Bulgar Hareket Ordusu karargahına, Enver Paşa'nın Dobruca, Romanya, Bulgaristan ve Makedonya'da eftişiyle güttüğü gayelere dair 13864 No - lu gizli rapor. Üsküp, 1 Ocak 1917 / **201**

119. Tuğgeneral Nerezov'un, Dobruca cephesinde Bulgar, Türk, Alman Ordularının başlatacağı savaş ataklarına dair 77 No - lu gizli operatif emirname. Babadağ, 4 Ocak 1917 / **212**

120. Bulgar Hareket Ordusu karargah amirinin Birinci ve İkinci Bulgar Orduları komutanlarına Makedonya'dan topladıkları askeri ganimeti Türkiye'ye iade etmeleri konusunda 5242 No - lu telgraf. Küstendil, 6 Aralık 1917 / **213**

121. Tüm Dobruca'nın kurtarılması nedeniyle Üçüncü Bulgar ordusundan 6 No -lu emirname. / **214**

122. Türk Başkumandanlığından, Bulgar Hareket Ordusunda Küstendil'deki karargahına Avstro-Macaristan'ın Türk ordusuna vaadettikleri atların geri kalan kısmını göndermesinde yardımcı olanlarını rica eden 9433 No - lu telgraf. İstanbul, 13 Ocak 1917 / **215**

123. Bulgar Hareket Ordusu karargah amirininden İstanbul'daki Türk Başkumandanlık karargahına, atların tedariği için Fon Makkenze'nin karargahına müracaat etmesini rica eden 5322 No - lu telgraf. Küstendil, 14 Ocak 1917 / **216**

124. İkinci Bulgar Ordusunun 15 Ocak 1917 tarihine doğru savaş tarifesi. / **216**

125. Yedinci Rila tümeninin 15 Ocak 1917 tarihine doğru savaş tarifesi. / **217**

126. Demiryolları haberleşme idaresi başkanının Bulgar Hareket Ordusu karargahı yanındaki mühendislik Ordusu amirine, Türkiye'ye yük taşıyacak olan trenlerin tevdi edildiğine değin 30036 No - lu mektup. Sofya, 21 Ocak 1917 / **223**

127. Bulgar Hareket Ordusu karargah amirininden, Sv.Vraç'taki ikinci ordu kumandanına, Enver Paşa'nın istemlerine göre, Makedonya'dan toplanan savaş ganimetlerinden hangilerinin Türkiye'ye devredilmesi hakkında emir veren 5367 No - lu telgraf. Küstendil, 22 Ocak 1917 / **224**

128. Tuğgeneral Abdul Kerim ve albay Mahmut Belig Bey'in, ikinci ordu kumandanlığının ikinci Bulgar Hareket Ordusuna gönderdikleri 10859 No - lu rapora ekledikleri tastikleri. Sv.Vraç, 28 Ocak 1917 / **225**

129. Bulgar Hareket Ordusu karargah amirinin, Meriç nehri üstündeki köprüyü savunmak için uçak savar güçlerinin mevzilendiği Türk Hareket Ordusu karargahına bildiren 5469 No - lu telgraf. Küstendil, 4 Şubat 1917 / **226**

130. Başbakan dr.V.Radoslavov'dan, Bulgar Hareket Ordusu karargah amirine, İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesi D.Azmanov'un başka bir Bulgar subayı ile değiştirilmesini teklif eden 380 No - lu şifreli telgraf. 12 Şubat 1917 / **227**

131. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinin Bulgar Hareket Ordusu karargahına, Romanya ile barış antlaşmaları döneminde Türkiye'nin aldığı tavır ile ilgli 3525 No - lu şifreli telgraf. 22 Şubat 1917 / **228**

132. İstanbul'daki Bulgar elçisinden, general N.Jekov'a Beşinci Türk Ordusu kumandanının Güney cephede savunmanın başarılı olması için müşterek irtibatların sağlamlaştırılmasını rica ettiğini bildiren 394 No - lu şifreli telgraf. İstanbul, 2 Mart 1917 / **229**

133. İkinci Bulgar Ordusu kumandanından Bulgar Hareket Ordusu karargahına Bulgar ve Türk Ordularının Güney cephesindeki işbirliğine dair bilgiler veren 11598 No - lu şifreli telgraf. Sv.Vraç, 4 Mart 1917 / **230**

134. İkinci Bulgar ordusunun 5 Mart 1917 tarihine doğru savaş tarifesi. / **231**

135. General N.Jekov'dan Enver Paşa'ya Vardar ve Ege Makedonyası bölgesinde yaşayan askerlik yapma gücündeki tüm Türklerin Türk ordusuna takviye için gönderilme emri verdiğini bildiren 5739 No - lu telgraf. Küstendil, 11 Mart 1917 / **232**

136. Hareket Ordusu karargah amirinden ikinci ordu kumandanına Türk tümeninin güney cephesinden Anadolu'ya aktarıldığı hakkında 5742 No - lu telgraf. Küstendil, 11 Mart 1917 / **232**

137. İkinci ordu kumandanı general Todorov'dan, Hareket Ordusu karargahına, Güney cephesinden hangi Türk tümenlerinin Anadolu'ya aktarılabileceği hakkında bilgi veren 6940 No - lu şifreli telgraf. 11 Mart 1917 / **233**

138. Bulgar Ordusu karargah amirinin albay Gançev'e 46-ıncı Türk tümeninin Güney cepheden Anadolu'ya aktarılmasında Alman Başkumandanlık karargahının yardımlarını istemesini öneren 5755 No - lu telgraf. Küstendil, 11 Mart 1917 / **233**

139. Feldmareşal Ludendorf'tan general N.Jekov'a Güney cephesinden Anadolu'ya hangi Türk tümeninin aktarılacağı hakkında bilgi vermesini rica eden 20404 No - lu telgraf. 11 Mart 1917 / **234**

140. General N.Jekov'dan albay Gançev'e, Güney cephesinden hangi Türk tümeninin Anadolu'ya aktarılacağına dair feldmareşal Ludendorf'u aydınlatan 5745 No - lu telgraf. Küstendil, 11 Mart 1917 / **235**

141. Enver Paşa'dan general N.Jekov'a 46-ıncı Türk tümeninin Güney cephesinden Anadolu'ya aktarılmasını rica eden 10697 No - lu telgraf. İstanbul,13 Mart 1917 / **235**

142. General N.Jekov'dan Enver Paşa'ya, 46-ıncı Türk tümeninin Güney cephesinden Anadolu'ya aktarılmasını istemesine olumlu yanaştığına dair 20528 No - lu telgraf. Küstendil, 13 Mart 1917 / **236**

143. Hareket Ordusu karargahı amirinden ikinci ordu kumandanına Yirminci Türk Kolordusuna mensup bir suvari bölüğünün Türkiye'ye doğru yönelmesi emri veren 5776 No - lu telgraf. Küstendil, 13 Mart 1917 / **237**

144. General N.Jekov'tan Enver Paşa'ya, 46-ıncı Türk tümeni ve bir suvari bölüğünün Güney cephesinden Anadoluya aktarılması için emir verdiğini bildiren 5779 No - lu telgraf. Küstendil, 14 Mart 1917 / **237**

145. Enver Paşa'dan general N.Jekov'a Yirminci Türk Kolordusu karargahınada Güney cephesinden Anadoluya aktarılması için talimat vermesini rica eden 4506 No - lu telgraf. İstanbul, 15 Mart 1917 / **238**

146. Hareket Ordusu karargah amirinden İkinci ordu komutanına 46-ncı Türk tümeniyle birlikte, Yirminci Kolordu komutanının da aktarılmasını emreden 5796 No - lu telgraf. Küstendil, 16 Mart 1917 / **239**

147. Demiryolları haberleşme dairesi başkanından Hareket Ordusu karargahına 46-ncı Türk tümeninin güney cephesinden Anadolu'ya taşındığı bağlamında 38064 No - lu şifreli telgraf. Sofya, 17 Mart 1917 / **239**

148. İkinci ordu komutanından Hareket Ordusu karargahına 46-ıncı Türk tümeninin güney cephesinden Anadolu'ya aktarıldığına değin 11974 No - lu şifreli telgraf. 18 Mart 1917 / **240**

149. Hareket Ordusu karargahı başkanından Harb bakanlığına yarbay İliya Kableşkov'un Türkiye'de Bulgar askeri ataşe görevine atandığını bildiren 3247 No - lu telgraf. Küstendil, 19 Mart 1917 / **241**

150. Hareket Ordusu başkumandanı general N.Jekov`un yarbay İliya Kableşkov'u Türk başkumandanlığında Bulgar temsilcisi görevine, ondan önceki yarbay Dimitar Azmanov'u ise 19-uncu Şumnu Piyade alayı yanındaki Tabur kumandanlığına atama ve başka kadro değişikleri düzenleyen 769 No -lu gizli emirnamesi. Küstendil, 31 Mart 1917 / **242**

151. Albay Stançov'dan Hareket Ordusu karargah başkanının Altıncı Türk Kolordusunun Dobruca'ya hububat maddeleri gönderilme talebinin yerine getirilmesi ricasını dile getiren 3294 No - lu telgraf. 24 Nisan 1917 / **244**

152. Türk Ordusunun ve bazı birliklerin Bulgar Başkumandanlığı emrine girmesi gibi Bulgar Ordusu ve bazı birliklerin Türk başkumandanlığı emri altına girmesi yolunda karargahının 35 No - lu tezkereyle varılan anlaşma. Küstendil, 27 Nisan 1917 / **244**

153. Berndeki Bulgar askeri ataşesinden Küstendil'deki Hareket Ordusu karargah başkanına, İsviçre'deki German, Avstro-Macar ve Türk askeri ataşelerinin görevini ifada kendilerine yardımda bulundukları nedeniyle Bulgar ordenleri ile taftif edilmesini öneren 228 No - lu gizli telgraf, Bern, 8 Mayıs 1917 / **248**

154. Albay Gançev'den general Jekov'a,Türk ordularına yem tedarik yapılması yönünde general Ludendorf ricasını dile getiren 2699 No - lu telgram. 21 Mayıs 1917 / **251**

156. Ali Bey'den Hareket Ordusu kurmaybaşkanına binbaşı Ali Riza Bey'in ikinci Bulgar Ordusu yanında emir eri subayı olarak atandığı haberini veren 365 No - lu acil telgraf. Küstendil, 1 Haziran 1917 / **252**

157. Enver Paşa'dan general N.Jekov'a Ellinci Türk Tümeninin ihtiyaçlarını gidermek için yeterli sayıda hayvan tedarik edilmesini rıza eden 4269 No - lu telgraf. İstanbul, 5 Haziran 1917 / **253**

158. Hareket Ordusu karargahı yanındaki operativ şübe amiri yarbay Noykov'dan Bulgar Başkumandanlık yanındaki Türk askeri temsilcisi albay Ali Bey'e Bulgar tarafından Ellinci Türk Tümeninine hayvan tedariğini mümkün olmadığına dair 6476 No - lu resmi mektup. Küstendil, 6 Haziran 1917 / **254**

159. Hareket Ordusu karargahı yanındaki operatif şübe başkanından Bulgar Başkumandanlığı yanındaki Türk askeri temsilcisi albay Ali Bey'e, Bulgar Ordusunun olduğu gibi,Türk ordusunun da yem ihtiyacını gidermek için Bulgar Levazım idaresinin gösterdiği haklı gayretlerini içeren 6478 No - lu resmi mektup. Küstendil, 6 Haziran 1917 / **255**

160. Hareket Ordusu karargah başkanı tuğgeneral Lukov'dan İkinci Bulgar Ordusu komutanına, Ellinci Türk tümeninin Güney cephesinden Anadolu'ya aktarılması için talimat veren 6486 No -lu telgraf. Küstendil, 7 Haziran 1917 / **256**

161. Hareket Ordusu kurmay başkanından Alman Başkumandanlık karargahı yanındaki Bulgar askeri temsilcisine, artık gıda maddelerinin Türkiye'ye verilmesi hakkında başkumandan N.Jekov'un itirazı olmadığını belirten 6490 No -lu telgraf. Küstendil, 8 Haziran 1917 / **257**

162. Ali Bey'den Hareket Ordusu kurmay başkanına Dobruca'da Türk ahalisini savaş arenası dışına taşınmasında çok dikkatlı olunmasını rica eden 402 No -lu telgraf. Küstendil, 12 Haziran 1917 / **257**

163. İstanbul'daki Bulgar elçisi Kosev'den Dışişleri bakanlığına, Türkiye Dışişleri bakanının, Dobruca'da siviller cephedışına taşınırken Türk ahalisine baskı yapılmaması yönünde rica ettiğini bildiren 206 No -lu telgraf. İstanbul, 15 Haziran 1917 / **258**

164. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinin Hareket Ordusu karagahına Enver Paşa'nın Güney cephesi ve başka savaş meydanları hakkında fikirlerini anlatan 2300 –lu şifreli telgraf. İstanbul, 7 Temmuz 1917 / **260**

165. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinin Hareket Ordusu kurmayına, Bulgar tarafının bir Türk tümeninin Güney cephesine gönderilmesi önerisi hakkında Türk başkumandanlığının görüşünü bildiren 168 No - lu şifreli telgraf. İstanbul, 12 Temmuz 1917 / **261**

166. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinin Hareket Ordusu kurmaybaşkanına, Güney cephede savaşan Bulgar güçlerinin yardımına gönderecekleri ek kuvvetler hakkında Türk başkumandanlığının görüşünü ihtiva eden 170 No - lu şifreli rapor-telgraf. İstanbul, 13 Temmuz 1917 / **263**

167. Hareket Ordusu kurmaybaşkanından İstanbul'daki Bulgar askeri ataşeye, üsteymen Stefan Stefanov'un Ellibeşinci Türk tümenine irtibat subayı olarak gönderildiğine dair 6871 No - lu telgraf. Küstendil, 14 Temmuz 1917 / **264**

168. Tuna nehrinde esir alınan teknelerin dağıtımıyla ilgili toplanan heyetin tutanağı. 8 Ağustos 1917 / **265**

169. Albay Noykov'dan Bulgar Ordusu yanındaki Türk askeri temsilcisine Ege Makedonyası'nda başlatılan Türk halkı arasındaki seferberlik hakkında 7170 No - lu aydınlatıcı telgraf. Küstendil, 3 Ağustos 1917 / **268**

170. Ali Bey'den Hareket Ordusu kurmaybaşkanına, bulgarlar tarafından Dobruca'da yaşayan türklere karşı kötü tavır alınmaması için 572 No - lu telgraf. Küstendil, Temmuz 1917 / **269**

171. General N.Jekov'dan Alman başkumandanlığındaki Bulgar askeri temsilcisine, Dobruca'da kısmi Bulgar yönetimi uygulanırken Türk memurları da atanmasında bir sakınca görülmediğine dair 7250 No - lu şifreli telgraf. Küstendil, 20 Ağustos 1917 / **270**

172. Yarbay Noykov'dan Bulgar başkumandanlığındaki Türk askeri temsilcisi Ali Bey'e, Dobruca'da ikamet eden Türk ahalisine iyi muamele edilmesi için Bulgar makamlarına talimat verildiğini belirten 7253 No - lu telgraf. Küstendil, 21 Ağustos 1917 / **271**

173. Ali Bey'den Hareket Ordusu kurmaybaşkanına, Bulgarlar tarafından Türk Ordusuna askeri takviye de bulunulmasını rica eden 587 No - lu resmi mektup. Küstendil, 28 Ağustos 1917 / **271**

174. Yarbay Noykov'dan Ali Bey'e, Hareket Ordusunun karargahı tarafından Drama bölgesinden toplanan tüm müslüman gönüllülerin Türk Ordusuna gönderilmeleri emri verildiğini bildiren 7405 No - lu askeri mektup. Küstendil, 7 Eylül 1917 / **273**

175. Hareket Ordusu karargah başkanından İkinci ordu kumandanına,Türk Ordusuna takviye olarak Drama bölgesinden toplanan tüm müslüman taburların gönderilmesi emri veren 7419 No - lu telgraf. Küstendil, 8 Eylül 1917 / **273**

176. Albay P.Gançev'den Hareket Ordusu kurmaybaşkanına Romanya ile barış anlaşması taslağı hakkında Ludendorf'tan haber alındığı yolunda 1947 No - lu telgraf. 10 Eylül 1917 / **274**

177. Binbaşı Fuat'tan Drama teftiş bölgesine müslüman ahaliden toplanan üç milis taburunun savaşların yürütüldüğü cephelere gönderilmesi emri verilmesi talebiyle 241 No - lu resmi mektup. Drama, 11 Eylül 1917 / **276**

178. General N.Jekov'dan albay P.Gançev'e Bulgar başkumandanlığının,Türkiye ile görüşmeler yürütülmesi idesini reddettiği, gerekçe olarak da böyle bir hakka sahip olmadığını ileri süren 7482 No - lu telgraf. 13 Eylül 1917 / **277**

179. Hareket Ordusu kurmay başkanından ikinci ordu ve Drama askeri teftiş bölgesi başkanına binbaşı Fuat'ın talebi üzere Drama bölgesindeki milis taburlarını Türk başkumandanlığı emrine brakılması istenen 7559 No - lu telgraf. Küstendil, 17 Eylül 1917 / **278**

180. Albay Gançev'den general N.Jekov'a Rumeli müfrezesinin Türkiye'ye dönmesine dair Ludendof'un ricasını bildiren 2039 No - lu şifreli telgraf. 27 Eylül 1917 / **278**

181. Hareket Ordusunun kurmay başkanından albay P.Gançev'e, Rumeli müfrezesinin Türkiye'ye dönmesini onaylayan 7725 No - lu telgraf. Küstendil, 30 Eylül 1917 / **279**

182. Burgaz istihkam noktası başkanından, Hareket Ordusunu karargahına, Karadeniz'de, Türkiye'ye gitmekte olan "Kozlu" Türk ticaret gemisinin batırıldığını haber veren çok acele 348 No - lu telgraf. 6 Ekim 1917 / **280**

183. Harb Bakanlığının Hareket Ordusunun karargahına Türk Başkomutanlık kurmaylığı emrine gönderilen Drama müslümanlarından oluşan birliklerinin sayısını açıklayan 8799 No - lu gizli mektup. Sofya, 10 Ekim 1917 / **280**

184. Albay Noykov'dan albay Ali Bey'e, Bulgaristan ile Türkiye arasında asker kaçaklarını teslim etme konusunda hala bir anlaşma olmadığına dair 5156 No - lu resmi mektup. Küstendil, 31 Ekim 1917 / **281**

185. Mecidiye kumandanından Üçüncü Bulgar Ordusu komutanına İstanbul'dan Dobruca'ya gönderilen ulaklar hakkında 1175 No - lu gizli rapor. Mecidiye, 15 Kasım 1917 / **282**

186. Hareket Ordusu kurmay başkanından Şolts grubu karargahına güney cephesinde Türk alayının Bulgar veya Alman birlikleriyle değiştirilmesi konusunda 8376 No - lu telgraf. Küstendil, 22 Kasım 1917 / **283**

187. Yarbay Marholev'den Hareket Ordusu karargahına Türk müfrezesinin 36-ıncı alayından taburlarla değiştirildiğine dair 7029 No - lu şifreli telgraf. Prilep, 23 Kasım 1917 / **284**

188. Yarbay Jostov'dan Hareket Ordusu karargahına güney cephesinden Türk alayının Türkiye'ye yöneltilmesi talebiyle 6371 No - lu şifreli telgraf. Üsküp, 23 Kasım 1917 / **284**

189. Yarbay Marholev'den Hareket Ordusu karargahına Türk alayının Güney cephesinden çıkmasını iptal edildiği haberini veren 7819 No - lu şifreli telgraf. Prilep, 29 Kasım 1917 / **286**

190. Yarbay Marholev'den Hareket Ordusu karargahına Türk alayının Güney cephesinden hareket etmesini talebeden 3076 No - lu gizli rapor. Prilep, 2 Aralık 1917 / **286**

191. Hareket Ordusunun savaşın akımıyla ilgili tebliği. 15 Aralık 1917 / **288**

192. Hareket Ordusu karargahının Brest-Litovsk'ta merkez kuvvetleri ile Sovyet Rusyası arasında varılan barış anlaşması haberini veren bülten. 15 Aralık 1917 / **288**

193. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinin, Hareket Ordusu Karargah başkanına Türk Ordusunda yüksek dereceli kumandanların listesini ihtiva eden 550 No - lu gizli rapor. İstanbul, 18 Aralık 1917 / **289**

194. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinin, Hareket Ordusu kurmay başkanına, kendisinin gönderdiği Türk Ordusuna mensup yüksek rütbeli kumandanların düzeltmeler yapılmış listesini veren 562 No - lu gizli rapor. İstanbul, 20 Aralık 1917 / **293**

195. Fon Hindenburg`tan Hareket Ordusu Karargahına Şolts grubunda değişiklikler yapılması talebinden 4742 No - lu gizli telgraf. Küstendil, 27 Aralık 1917 / **294**

196. Yarbay Jostov'dan Hareket Ordusu karargahına, Alman subayının Güney cephesindeki Türk alayının talihi hakkında ve onun hükmetinin yürürlüğe girmesi beklenen merkez kuvvetleri ile Sovyet Rusyası arasındaki barış anlaşması konusundaki tavrı ile ilgili 8495 No - lu şifreli telgraf. Üsküp, 29 Aralık 1917 / **295**

197. Albay Noykov'dan yarbay Marholev'e Güney cephesindeki Rumeli müfrezesi hakkında bilgi toplanması emri veren 8670 No - lu çok hızlı telgraf. Küstendil, 29 Aralık 1917 / **296**

198. Todor Aleksandrov'dan general Aleksandır Protogerov'a Güney cephesindeki Türk alayın talihi ve sosyal hizmetler müdürlüğü ve kamu adaleti yasasında değişiklik getirecek maddelerden duyulan endişeyi dile getiren çok gizli mektubu. Sofya, 31 Aralık 1917 / **297**

199. Yarbay Marholev'den Hareket Ordusu karargahına Türk Rumeli müfrezesinin kadrosu ile ilgili çok gizli 3374 No - lu rapor. Prilep, 1 Ocak 1918 / **298**

200. Yarbay Marholev'den Hareket Ordusu karargahına, Onbirinci ordu komutanlığının Türk alayını yeniden sıraya koymasıyla ilgili 3428 No - lu gizli rapor. Prilep, 17 Ocak 1918 / **300**

201. Yarbay Marholev'den Hareket Ordusu karargahına,177-inci Türk piyada alayı komutanının tutumuyla ilgili 3435 No - lu çok hızlı, çok gizli rapor. Prilep, 17 Ocak 1918 / **300**

202. Türk Başkumandanlığından Bulgar Başkumandanlığına Bulgar toprakları üzerinden gelen düşman tayyarelerinin hareketi hakkında acil haberler verilmesinin rica eden 26284 No - lu telgraf. 20 Ocak 1918 / **302**

203. 1918 Ocak ayının sonlarına doğru Türk Ordusunun mensup yüksek dereceli Subayların listesi. İstanbul,24 Ocak 1918 / **303**

204. Albay Noykov'un,Güney cephesindeki Türk alayının akıbetiyle ilgili 36321 kayıt No - lu kararı. 25 Ocak 1918 / **306**

205. Yarbay Marholev'den Hareket Ordusu karargahına,177-inci Türk alayı komutanının subayları arasından tutuklamalar yaptığına dair 3487 No - lu gizli rapor. Prilep, 25 Ocak 1918 / **306**

206. Yarbay Marholev'den Hareket Ordusu karargahına, Türk alayının Altmış ikinci Türk kolordusu emri altına girdiğini bildiren 3829 No - lu telgraf. Prilep, 26 Ocak 1918 / **307**

207. Yarbay Marholev'den Hareket Ordusu karargahına,177-inci piyade alayından tutuklanan subayların yeniden alaya alındıkları haberini veren 4534 No - lu gizli telgraf. Prilep, 30 Ocak 1918 / **308**

208. Yarbay Marholev'den Hareket Ordusu karargahına, Türk alayının 62-inci Türk kolordusu emrine girdiğini bildiren 6022 No - lu çok hızlı telgraf. Prilep, 8 Şubat 1918 / **308**

209. Yarbay Marholev'den Hareket Ordusu karargahına, Güney cephesindeki savaş hattına aktarıldığına dair 7650 No - lu telgraf. Prilep, 18 Şubat 1918 / **309**

210. Yarbay Jostov'dan Hareket Ordusu karargahına, Güney cephesindeki Türk (Rumeli) alayından askerlerin firai etmesiyle ilgili haber veren 5915 No - lu şifreli telgraf. Üsküp, 18 Şubat 1918 / **310**

211. Bulgar askeri ataşesinden, Merkez kuvvetleri ile Romanya arasında varılacak olan barış anlaşması konusunda Türkiyenin görüşleri hakkında 740 No - lu şifreli telgraf. 22 Şubat 1918 / **310**

212. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinin Bulgar ordusu karargahına, Merkez kuvvetler ile Romanya arasında varılacak olan barış anlaşması konusunda Türkiyenin görüşleri hakkında bilgi veren 744 No -lu gizli telgraf. İstanbul, 23 Şubat 1918 / **311**

213. Askeri jandarma şubesinden Polonya kalem odasına Dobruca'daki Türk ahalisinin tavırlarıyla ilgili 25943 No -lu gizli rapor. Sofya, 6 Mart 1918 / **313**

214. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinin Hareket Ordusu karargahına, Dobruca'nın ilerdeki talihini belirleme bağlamında Türkiye'nin talebettiği tazminatlar hakkında 821 No -lu şifreli telgraf. 15 Mart 1918 / **314**

215. İrtibat eri alman subayından Hareket Ordusu karargahına, Ludendorf'un Türk (Rumeli) müfrezesinin Türk Başkumandanlığına brakılmasını rica ettiğine dair 5562 No -lu telgraf. Küstendil, 23 Mart 1918 / **315**

216. General Jekov'dan general Ludendorf'a,Türk (Rumeli) müfrezesinin Türk Başkumandanlığı emri altına verilmesini onayladığını bildiren 9381 No -lu telgraf. Küstendil, 23 Mart 1918 / **316**

217. General Jekov'dan yarbay Şolts gurubuna, Türk Rumeli müfrezesinin Şolts Gurubundan çıkarılıp Türk Başkumandanlığı emrine geçmesini onayladığını bildiren 9391 No -lu şifreli telgraf. Küstendil, 23 Mart 1918 / **317**

218. İçişleri bakanlığı başkatibinden Hareket Ordusu karargahına, Gümürcine'deki eşkiya çetelerine karşı tedbir alınması talimatı veren 126 No -lu gizli telgraf. Sofya, 23 Mart 1917 / **318**

219. Albay Ali'den Albay Noykov'a, Türk Rumeli müfrezesinin Güney cephesinden ayrıldıktan sonra nasıl nakledileceğini, Türk başkumandanlığına bildirmesini isteyen 114 No -lu resmi mektup. Küstendil, 25 Mart 1918 / **319**

220. General Stançov'dan general N.Jekov'a, Türk tarafından Dobruca'yla ilgili istenen tazminat konusunda Türk harb bakanının Bulgar başbakanı dr.V.Radoslavov önünde ödün vermediğini içeren 5943 No -lu telgraf. Bükreş, 25 Mart 1918 / **320**

221. Bulgar askeri ataşesinin Hareket Ordusu kurmaybaşkanına Enver Paşa'nın Dobruca sorunu ile ilgili görüşlerini bildiren 851 No -lu özel gizli telgraf. İstanbul, 26 Mart 1918 / **320**

222. Bakan Petır Peşev'den general N.Jekov'a, Bulgaristan'ın batı Trakya bölgesinden toprak vermesi için Türkiye'nin gayretlerini belirten 828 No -lu gizli resmi mektup. Sofya, 28 Mart 1918 / **324**

223. Türkiyenin batı Trakya'yla ilgili Bulgaristan'dan tazminat istemesi konusunda general N.Jekov'un kararı. 28 Mart 1918 / **325**

224. Albay Ali'den Albay Noykov'a, Güney cephesindeki Türk Rumeli müfrezesinin İstanbul'a nakledilmesi için emir vermesini rica eden 126 No -lu resmi mektup. 31 Mart 1918 / **326**

225. Albay Noykov'dan Albay Ali'ye, Türk Rumeli müfrezesinin Makkenze'nin ordu gurubuna dahil edildiğini haber veren 9476 No -lu resmi mektup. Küstendil, 1 Nisan 1918 / **327**

226. Albay Noykov'dan Teğmen Jostov'a Türk Rumeli müfrezesinin Makkenze'nin ordu gurubuna dahil edildiğini teyit eden 9477 No -lu şifreli telgraf. Küstendil, 1 Nisan 1918 / **327**

227. Albay Noykov'dan Hareket Ordusu kurmaybaşkanına Avstro-Macarların Bulgaristan'da istedikleri tazminat gibi, Türkiye'nin de batı Trakya'dan istedikleri tazminat konusunda Ludendorf'un görüşlerini veren 22 No -lu şifreli telgraf. Bükreş, 1 Nisan 1918 / **328**

228. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden, Hareket Ordusu kararhahına Türkiye'nin batı Trakya konusundaki iddialarıyla ilgili 866 No -lu gizli rapor. İstanbul, 2 Nisan 1918 / **329**

229. Bükreş'teki Bulgar askeri ataşesinden Hareket Ordusu kurmaybaşkanına Türk alayının Romanya'ya ulaştığı haberini veren 220 No -lu şifreli telgraf. Bükreş, 8 Nisan 1918 / **331**

230. Albay Noykov'dan Albay Ali'ye, Türk Rumeli müfrezesinin Mekkenze'nin ordu grubuna taşınmaya başladığını bildiren 9573 No -lu resmi mektup. Küstendil, 12 Nisan 1918 / **332**

231. Bükreş'teki Bulgar askeri ataşesinden Hareket Ordusu karargahına Türkiye'nin Bulgaristan'dan istediği tazminat konusunda 903 No -lu özel gizli rapor. 16 Nisan 1918 / **332**

232. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden Hareket Ordusu karargahına Bakü'nün Türk orduları tarafından ele geçirildiğini bildiren 1001 No -lu özel gizli rapor. İstanbul, 21 Mayıs 1918 / **334**

233. Hareket Ordusu dışişleri bakanlığına Türk piyade tümeninin doğu Trakya'ya kaydığını haber veren çok gizli mektup (numrasız). Küstendil, Haziran 1918 / **336**

234. General Jekov'un, Çar Ferdinand'ın bir grup Bulgar subayının yabancı ülkeler madalyaları ile taltif edilmelerini onaylaması vesilesiyle 361 No -lu emirnamesi. Küstendil, 10 Haziran 1918 / **337**

235. Edirne'deki Üçüncü Havacılık bataryası komutanından Sofya'daki Hava savunma komutanına, düşman saldırıları olmadığı anlarda müttefik uçaklarının Bulgar toprakları üstünde uçmamaları taleb eden 1587 No -lu rapor. Edirne, 10 Haziran 1918 / **343**

236. Albay Noykov'dan İstanbul'daki Bulgar askeri temsilcisine, 49-uncu Türk tümeninin batı Trakya'ya aktarılmasının gayelerini araştırması için emir ihtiva eden 10270 No -lu şifreli telgraf. 20 Haziran 1918 / **344**

237. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden, Hareket Ordusu kurmaybaşkanına Türkiye'deki politik durumla ilgili 1076 No -lu gizli rapor. İstanbul, 22 Haziran 1918 / **344**

238. 24 Haziran 1918 tarihinde Türk basınından alıntılar. / **349**

239. Hareket Ordusu karargahı askeri politik şübesinin 58 No -lu gizli yabancı basın özetleri. 13 Temmuz 1918 / **351**

240. Üçüncü Bulgar ordusundan Hareket Ordusu karargahına 1916-1917 arasında Dobruca'da bulunan Altıncı Türk kolordusunun kadrosu ve faaliyeti hakkında 4579 No -lu hızlı gizli rapor. Babadağ, 15 Temmuz 1918 / **353**

241. Hareket Ordusu karargahı askeri politik şübesinin 59 No -lu gizli yabancı basın özetleri. 17 Temmuz 1918 / **378**

242. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinin Hareket Ordusu karargahına, Türk Ordularının aşağı Meriç boyunca mevzilendikleri söylentilerini yalanlayan 2072 No -lu şifreli telgraf. Pera, 24 Temmuz 1918 / **380**

243. Hareket Ordusu askeri politik şübesinin 61 No -lu gizli Türk basın özetleri. 24 Temmuz 1918 / **381**

244. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden Hareket Ordusu karargahına, Türk ordularının gerçekten doğu Trakya'ya aktarıldığını rapor eden 7333 No -lu şifreli telgraf. İstanbul, 31 Temmuz 1918 / **382**

245. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden Hareket Ordusu karargahına, Türk Ordusu komutanlık kadrosunda değişiklikler yapıldığını ihbar eden 1169 No -lu gizli rapor. İstanbul, 10 Ağustos 1918 / **383**

246. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden Hareket Ordusu karargahına, Türk Ordusunda yardımcı komutan görevinin kaldırıldığı ve onun Başkomutanlık kurmaybaşkanı ile değiştirildiği bilgisi veren 7276 No -lu telgraf. İstanbul, 11 Ağustos 1918 / **384**

247. General Todorov'dan Hareket Ordusu karargahına, Alman Başkumandanlığından Güney cephesi için takviye güçler istenmesi çağrısında bulunan 49401 No -lu gizli telgraf. 18 Eylül 1918 / **385**

248. Hareket Ordusu karargahı askeri politik, sübesinin 77 No -lu gizli yabancı basın özetleri. 18 Eylül 1918 / **386**

249. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden Hareket Ordusu karargahına, Bakü'nün ele geçirildiğine dair bilgi veren 6748 No -lu şifreli telgraf. İstanbul, 20 Eylül 1918 / **390**

250. Onbeşinci uçak savaş bataryası komutanından, Havasavunma başkanına Türk ordularının doğu Trakya'ya yoğunlaştıklarını bildiren 25 No -lu rapor. Kuleli-Burgaz, 23 Eylül 1918 / **391**

251. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden Hareket Ordusu karargahına, Taalat Paşa'nın itilaf güçleriyle barış anlaşmasına gidildiği taktirde Bulgaristan'ı desteklemeyeceği görüşünü haber veren 1338 No -lu şifreli telgraf. 29 Eylül 1918 / **392**

252. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden Hareket Ordusu karargahına, Avstro-Macaristan tarafından teklif edilen itilaf kuvvetleriyle barış anlaşmasına Bulgar hükümetinin olumlu bakmasından Türkiye'de bazı politik çevrelerin rahatsız olduğunu anlatan 2432 No -lu şifreli telgraf. İstanbul, 29 Eylül 1918 / **393**

253. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden Hareket Ordusu karargahına, Taalat Paşa'nın itilaf güçleriyle barış anlaşması yolunda Bulgaristan'ı takip etmeyeceği yolunda 1339 No -lu şifreli telgraf. İstanbul, 29 Eylül 1918 / **394**

254. İstanbul'daki Bulgar elçilik binasından dışişleri bakanlığına, Türk Ordularının doğu Trakya'ya doğru ilerlediklerine dair şifreli telgraf. İstanbul, 29 Eylül 1918 / **395**

255; 256. Selanik ateşkes anlaşması. Solun, 29 Eylül 1918 / **396**

257. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden Hareket Ordusu karargahına, Bulgaristan ile itilaf güçleri arasında imzalanan barış anlaşmasına karşı Türkiye'de duyulan tepkileri dile getiren 2066 No -lu şifreli telgraf. 1 Ekim 1918 / **398**

258. İstanbul'daki Bulgar elçisinden Dışişleri Bakanlığına Türk ordularının doğu Trakya'ya yığılmaya devam ettiklerine dair 486 No -lu çok acele şifreli telgraf. İstanbul, 4 Ekim 1918 / **399**

259. Albay Markov'dan Hareket Ordusu karargahına, Meriç'in alt eteklerinde Bulgaristan ile Türkiye'nin sınırının belirlenmesi ile ilgili 160 No -lu şifreli telgraf. Soflu, 12 Ekim 1918 / **401**

260. İstanbul'daki Bulgar askeri ataşesinden Hareket Ordusu kurmaybaşkanı yardımcısına Türkiye ile itilaf güçleri arasında imzalanan barış anlaşmasının koşulları hakkında haber veren 1508 No -lu rapor. İstanbul, 3 Ocak 1919 / **402**

CONTENTS

1. Strictly Confidential Report No 132 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople to the Chief of Staff of the Bulgarian Army in reference to the eventual position of Bulgaria, Turkey and the other Balkan countries in the oncoming World War. Constantinople, 20th of July 1914 / **19**

2. Coded Immediate Telegram No 133 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople to the Prime Minister Ph. D. Vassil Radoslavov sent in order to notify of the declared General mobilization of the Turkish army. Constantinople, 20th of July 1914 / **25**

3. Coded Telegram No 1134 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople to the Prime Minister Ph. D. Vassil Radoslavov sent in order to notify of concentration of the Turkish Military units in Thrace. / **25**

4. Friendship and union treaty between Bulgaria and Ottoman Empire, 6th August 1914 / **26**

5. Secret Report No 178 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople to the Chief of staff of the Bulgarian Army to update him about the resent political situation in Turkey. Constantinople, 30th of August 1914 / **28**

6. The Imperial Decree concerning the entry of Turkey in the First World War. / **30**

7. An extract of Secret Report No 246 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople to the Chief of Staff of the Bulgarian Army containing information about political and military life in Turkey. Constantinople, 19th of November 1914 / **34**

8. Confidential Bulletin No 4 from the Staff of the Bulgarian Field Army containing information about the condition of the Turkish Army. On or about 10 September 1915 / **41**

9. A proclamation of the Tsar Ferdinand I concerning the dragging of the Bulgarian Army into the First World War. Sofia, 1st of October 1915 / **57**

10. Coded Telegram No 428 from Chief of Staff of the Field Army to the Bulgarian Military attaché in Constantinople, in order to notify him that German and Austro-Hungarian support for Bulgarian demands to the Turkey had been requested. Sofia, 4th of October 1915 / **58**

11. Confidential Telegram No 5816 from the Inspector of the Artillery and the engineer detachment at the Ministry of war to the Commander of Garrison in the town of

Svishtov in reference to the arrival of the equipment for the Turkish Army at the local port. Sofia, 16th of October 1915 / **59**

12. Secret Telegram No 651 from the Chief of General Commissariat to the Commandant of the town of Svishtov with order for the quick delivery of the equipment intended for the Turkish army. Sofia, 16th of October 1915 /**60**

13. Coded telegram No 1211 sent from the Chief of Navy to the Staff of Field Army, containing information about an attack on a Turkish warship in the port of Varna. Varna, 19th of October 1915 / **61**

14. Letter of the Conscription from the Ministry Department of the War, to the Operations Section attached to the Staff of the Field Army requesting of information from the Turkish Army Headquarter for more bulletins concerning the number of French regiment stationed in the Strumitsa region. Sofia, 23rd of October 1915 / **61**

15. Secret Urgent Telegram No 838 from the Chief of Garrison of the town of Svishtov, to the Chief of Traffic Control at the Railway Department – Sofia requesting orders to send 110 wagons for an expedition of military supplies for the Turkish army. The delivery had to be accomplished within 3 days from Port Svishtov. [Svishtov], October 1915 / **61**

16. Secret Immediate Telegram No 6043 from the Artillery Department of the Ministry of war, to the Commander of the Garrison of the town of Svishtov, ordering him to hold a commission for acceptance and delivery of war materials for the Turkish army. ofia, 26th of October 1915 /**63**

17. Secret Telegram No 1080 from the Commander of the Garrison of the town of Svishtov, to the Commander of the 9th Divisional Region in the town of Pleven ordering an increase the number of solders located at Port Svishtov, in order to accelerate the acceptance and delivery of war materials and provisions to Turkey. Svishtov, 10th of November 1915 / **64**

18. Coded Telegram No 108 from the Inspector of the Artillery of the Bulgarian Army to the Bulgarian Military attaché in Constantinople sent to order him to make a personal request of the Turkish Military Minister to supply ammunition to Bulgarian Mountain Artillery units. Sofia, 11th of November 1915 / **64**

19. Coded Telegram No 121 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople to the Inspector of the Artillery of the Bulgarian army in order to receive more information about his request of Turkey for the ammunition needed for the Bulgarian Mountain artillery. Sofia, 12th of November 1915 / **65**

20. Coded Telegram No 6521 from the Inspector of the Artillery of the Bulgarian Army to the Bulgarian Military attaché in Constantinople to specify the types of cartridges

required from Turkey for the Bulgarian Mountain artillery units. 13th of November 1915 / **66**

21. Coded Telegram No 122 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople to the Inspector of the Artillery of the Bulgarian Army sent to ask him if Bulgarian Mountain Artillery has received the requested Turkish ammunition. Constantinople, 13th of November 1915 / **66**

22. Coded Immediate Telegram No 6564 from the Inspector of the Artillery of the Bulgarian Army to the Bulgarian Military attaché in Constantinople sent, in order to notify him that the requested Turkish ammunition has been received. Sofia, 11th of November 1915 / **68**

23. Coded Telegram No 124 from the Bulgarian Military Attaché in Constantinople to the Inspector of the Artillery of the Bulgarian army to keep him informed of the authorization for providing extra ammunitions for the Bulgarian Mountain Artillery units. Constantinople, 15th of November 1915 / **68**

24. Coded Telegram No 6625 from the Bulgarian Military Attaché in Constantinople to the Inspector of the Artillery of the Bulgarian Army sent, in order to notify him about the procedure for obtaining additional ammunition supplies for the Bulgarian Mountain Artillery. Sofia, 15th of November 1915 / **69**

25. Secret Letter No 1240 from the Engineering Directorate, to the Chief of Engineers attached to the Staff of Field Army, informing him that the Turkish High Command had agreed with the plan to build a bridge and road from him to Ypssala required for the Bulgarian army. Sofia, 24thof November / **69**

26. Order No 47 from the Commander, Second Army with information about his decoration with Liacat Order from the Turkish Sultan. Veles, 6th of December 1915 / **71**

27. Telegram No 3815 from the Bulgarian Army representative attached to the Staff of the German Army with reference to the guarantees that German High Command was ready to give, that Turkey would not have territorial claims on Bulgaria in the case of Turkey providing military assistance to Bulgaria. Pless, [25th of December 1915] / **71**

28. Telegram No 17373 from General Ludendorf to the Operations sections, attached to the Staff of Field Army, with reference to Enver Pasha's request of the trophies from Macedonia to be sent back to Turkey. 1st of January 1916 / **73**

29. An extract of Order No 31 to the Staff of Field Army concerning the appointment of Bulgarian Military attaché in Constantinople to the Commander of the 5th Cavalry Brigade. 1st of January 1916 / **74**

30. Confidential Telegram No 3061 from the Chief of Staff of the Field Army to Major Azmanov, the Bulgarian Military attaché in Constantinople with reference to the information that Russian troops had made a landing on the Black Sea coast of Bulgaria or Turkey. Kyustendil, 11th of May 1916 / **74**

31. Telegram No 13415 from General von Falkenhayn, to General Zhekov, which had been outlined in Report No 1175 of the German liaison officer attached to Bulgarian Headquarter, for possible offensive of the Entente on the Bulgarian front and Turkish divisions support to defeat the Entente troops. Kyustendil, 27th of June 1916 / **75**

32. Telegram No711 from the Bulgarian Army representative, to the Commander-in-Chief of the Bulgarian Army sent, in order to notify him that the Commander-in-Chief of the Turkish Army has agreed to place six Turkish divisions at the Bulgarian's disposal. 20th of June, 1916 / **77**

33. Telegram No13435 from the General von Falkenhayn, to the General Zhekov outlined by Report No 13435 of the German liaison officer attached to Bulgarian Headquarter, in order to notify him that Turkey was ready to provide her divisions as ordered by Allied troops. Kyustendil, 1st of July, 1916 / **78**

34. Telegram No3308 sent from the Bulgarian Commander-in-Chief Major-General Nicola Zhekov, to the General von Falkenhayn with reference to common Bulgarian and Turkish operations in opposition against the Entente troops. 1st of July 1916 / **79**

35. Telegram No 718 sent from the Bulgarian Army representative, attached to the Staff of the German Army, to the Commander-in-Chief General Zhekov with reference to the intentions of Rumania to enter the World War I. 2nd of July 1916/ **83**

36. Telegram No 3311 from the Commander-in-Chief of the Bulgarian Army General Zhekov, to the Bulgarian Army representative, attached to the Staff of the German Army, to keep him informed that the Commander-in-Chief of the Turkish Army has promised to place six Turkish divisions at the Bulgarian's disposal. 2nd of July 1916 / **84**

37. Coded Telegram No 120 sent from the Prime Minister, Ph.D. Vassil Radoslavov, to the Staff of the Field Army with reference to transportation of 15th Turkish corps through Bulgaria. 25th of July 1916 / **85**

38. Telegram No 13 661 from the Chief of the Polish Chancellery at the Staff of the Field Army, to the Chief of Railway communication, notifying him that he is permitted to allow Turks that are escaping from neighbor countries to cross Bulgarian territory. 9th of August 1916 / **86**

39. Immediate Telegram No 3727 from the Chief of Staff of the Field Army, to the German liaison officer sent with reference to the transportation of the Turkish troops to the Dobruja Front. Kyustendil, 17th of August 1916 / **86**

40. Coded Telegram No 863 from the Bulgarian representative at the Staff of the German Army- Colonel Ganchev, to the Staff of the Field Army discusses a point of concentration of the 6th Turkish corps on the Dobruja Front. 18 of August 1916 / **88**

41. Telegram No 3907 sent from the Chief of Staff of the Field Army, to the Bulgarian Military representative at the Staff of the German Army concerning the presence of Turkish troops at the Dobruja Front. Kyustendil, 29th of August 1916 / **89**

42. Confidential Operations Order No 15 from the Commander, the Third Bulgarian Army concerning the reassignment of the Army under the command of Field Marshal von Mackensen and the army reassignment to the Dobruja Front. Gorna Oriahovitsa, 29th of August 1916 / **89**

43. Proclamation of Tsar Ferdinand, concerning the Bulgarian declaration of war with Romania. Sofia, 1st of September 1916 / **92**

44. Confidential Report No 297 from the Bulgarian Minister Plenipotentiary in Constantinople, to the Prime Minister and Minister of Interior Affairs, Ph. D. Vassil Radoslavov with reference to the poor behavior of a Turkish officer against their ally Bulgaria. 4th of September 1916 / **93**

45. Bulletin from the Staff of Field Army, concerning the situation on the Southern / Macedonian/ and the Dobruja /Rumanian/ Front. 4th of September 1916 / **96**

46. Coded Urgent Telegram sent from the Field-marshal von Mackensen, to the Commander, Third Bulgarian Army concerning the joint military actions of Bulgarian and Turkish troops on the Dobruja Front. 4th of September 1916 / **97**

47. Bulletin from the Staff of the Field Army, concerning the situation on the Southern (Macedonian) and the Dobrudzha (Rumanian) Fronts. 5th of September 1916 / **98**

48. Telegram No 4000 from the General N. Zhekov, to Enver Pasha sent in order to notify him of the orders which he had issued in reference to the special train railing. Kyustendil, 5th of September 1916 / **99**

49. Bulletin from the Staff of the Field Army, concerning the situation on the Rumanian and the Macedonian Fronts. 6th of September 1916 / **99**

50. Decree from the General Headquarters of the Central Powers and their Allies. 6th of September 1916 / **101**

51. Bulletin from the Staff of the Field Army, concerning the situation on the Southern / Macedonian/ and the Dobrudja /Rumanian/ Fronts. 9th of September 1916 / **103**

52. Coded Telegram No 310 sent from the Bulgarian Minister Plenipotentiary in Constantinople, to the Ministry of interior affairs, concerning the Turkish Headquarter report on battles at the Dobrudja Front. Constantinople, 11th of September 1916 / **104**

53. Urgent Telegram No 964 sent from the Bulgarian Military representative at the Staff of the German Army, with reference to Enver Pasha's plan to send extra troops to the Dobruja Front. Ples, 12th of September 1916 / **105**

54. Telegram No 4093 from the Chief of Staff of the Field Army, to Bulgarian Military representative attached to the Staff of German Army with reference to the agreement of General N. Zhekov that one more Turkish division to be attached to the Dobrudja Front. Kyustendil, 13th of September 1916 / **106**

55. Telegram No 1900 sent from the German liaison officer at the Staff of the Field Army, to the Staff of the Field Army, concerning the transportation of horses and other beasts of draught for the 6th Turkish corps requirements. Kyustendil, 14th of September 1916 / **107**

56. Telegram No 4112 sent from the Staff of the Field Army, to the German liaison officer concerning the delivery of horses, intended for the Turkish Army. Kyustendil, 15th of September 1916 / **108**

57. Telegram No 238 sent from the Turkish Military attaché, to the General Nicola Zhekov with reference to the supplying the Turkish Army of horses. Sofia, 15th of September 1916 / **108**

58. Telegram No 4133 from the Chief of Staff of Field Army, to the Military attaché at Turkish Legation in Sofia with reference to the delivery of horses intended for the Turkish Army. Kyustendil, 16th of September 1916 / **109**

59. Telegram No 746 from Enver Pasha, to General Nicola Zhekov contains his request that an issue of food supplies be made by the Bulgarian Army in Dobrudja to the Turkish Army. Constantinople, 18th of September 1916 / **110**
60. Telegram No 12768 from the Chief of Staff of the Turkish Army, to the Commander-in-Chief of the Bulgarian Field Army to keep him informed about transportation of the 50th Turkish division to the Dobruja Front. 19th of September 1916 / **110**

61. Telegram No 4184 sent from General Nicola Zhekov, to the Assistant in Command of the Turkish Army containing the report of measures that had been taken for transportation of the 50th Turkish division. Kyustendil, 20th of September 1916 / **111**

62. Coded Telegram No 42 from Major Dochev to the Staff of the Field Army, regarding the need of horses for the Turkish troops relocated to the Dobruja Front. Veliko Turnovo, 20th of September 1916 / **112**

63. Telegram No 4191 from the Staff of the Field Army to the Bulgarian Military representative at the Staff of the German Army, regarding the need of horses for the Turkish troops relocated to the Dobruja Front. Kyustendil, 21st of September 1916 / **113**

64. Telegram No 4271 from the Chief of Staff of the Field Army, to the Assistant in Command of the Turkish Army in reference to that the Austro-Hungarian Headquarters had been agreed to provide the extra horses, necessary for the 15th and 50th Turkish divisions. Kyustendil, 28th of September 1916 / **114**

65. Telegram No 1026 sent from Colonel Tanchev to the Staff of the Field Army, containing the agreement of the Austro-Hungarian Headquarters to provide the horses, necessary for the 15th and 50th Turkish divisions. 28th of September 1916 / **115**

66. Official letter No 2519 from the Central Committee for Economical and Public Concern, to the Headquarter and Central Home Guard Administration of Bulgarian Army with reference to resolution to supply to Turkey, two thousand tons of wheat. Sofia, 29th of September 1916 / **115**

67. Telegram No 2554 sent from the Chief of Artillery, Third Army, to the Chief of Artillery, Field Army containing the request of extra cartridges to fill the requests of the Turkish Army. 29th of September 1916 / **117**

68. Order No 70 from the Commander-in-Chief, Third Army, with reference to his gratitude expressed to the personnel that took part in routing the Rumanian troops at the Dobruja Front. Dobrich, 30th of September 1916 / **117**

69. Confidential ReportNo 7 from the Chief of Operations Section at the Staff, Second Army, to the Commander-in-Chief, Second Army notifying him that the 50th Turkish division units had arrived. Station of Anghista, 2nd of October 1916 / **119**

70. Telephoned telegram No 5 sent from the Commander, 6th Turkish corps, to the Commander, Third Bulgarian Army, containing a request for some extra artillery batteries and two battalions for further joint operations against the enemy troops at the Southern Front. Village of Amuzachea, 3rd of October 1916 / **122**

71. Confidential Operative Order No 34 from Lieutenant-General Toshev, the Commander of Third Army in reference to the battle plans of the 6th Turkish corps and 15th Turkish division. Dobrich, 5th of October 1916 / **123**

72. Confidential Telegram No 6320 from Lieutenant-General Toshev, the Commander of Third Bulgarian Army, to the Commander of 6th Turkish corps, notifying him that the two battalions from 45th Turkish regiment expected have still not arrived to the Dobruja front. 8th of October 1916. / **124**

73. Confidential Immediate Telegram No 6357 from the Chief of Staff, Third Army, to the Commander, 6th Turkish corps, containing an order for the new repositioning of the Artillery units in the area of the 25th Turkish division. 9th of October 1916 / **124**

74. Secret Report No 189 from the Military attaché at the Bulgarian Legation in Constantinople, to the Chief of Staff of the Field Army, concerning the order for the redeployment of the Turkish army on or about 10th of October 1916. Constantinople, 10th of October 1916 / **125**

75. Coded telegram No 316 from the Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Field Army notifying the Staff that Turkish Command has refused to continue offensive against the Caucasus. Constantinople, 10th of October 1916 / **130**

76. Confidential Operations Order No 5 from the Commander, Third Bulgarian Army ordering the new realignment of the Bulgarian and Turkish troops at the Dobruja Front and the required changes that must be done with the Home Guard's deployment. Dobrich, 12th of October 1916 / **131**

77. Telegram No 316 sent from the Turkish Military attaché, to the General Zhekov, Chief of Staff of the Field Army, requesting security for his trip to the village of Levunovo, Petrich DC, on official business. Sofia 12th of October 1916 / **136**

78. Telegram No 2651 sent from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Field Army, containing a request of the Turkish Headquarter, establishing procedures for correspondence with the 50th Turkish division. Constantinople 13th of October 1916 / **137**

79. Telegram No 4452 from the Chief of Staff of the Field Army, to the Commander, Second Bulgarian Army, ordering that assistance be provided to the Turkish Military attaché to assist in the accomplishment of his official duties in the village of Levunovo, Petrich DC. Kyustendil, 13th of October 1916 / **137**

80. Telegram No 25 from Hielmy Pasha, the Commander of the 6th Turkish corps, to the Commander, Third Bulgarian Army notifying him of the orders, reference to his subordinate units assigned to him, because of the alliance of Bulgarian and Turkish troops. Kara Achi, 13thof October 1916 / **138**

81. Telegram No 4465 sent from the Chief of Operations Section at the Staff of the Field Army, to the Bulgarian Military attaché in Constantinople, with reference to the rules

of correspondence between Turkish Headquarter and the Fiftieth Turkish Division that had been established. Kyustendil, 14th of October 1916 / **140**

82. Order No 72 from the Commander, Third Bulgarian Army with reference to the changes made in the commanding general and Order No 536 of the Field Army, because of the first anniversary of war operations. Dobrich, 14th of October 1916 / **141**

83. Telegram No 134 from the Commander, 6th Turkish corps, to the Commander, Third Bulgarian Army sent in order to update him about the current situation at the Dobruja Front. 19th of October 1916 / **146**

84. Telegram No 19 sent from Lieutenant-General Toshev, the Commander of the Western Combat group to the Commander, 6th Turkish corps, containing his order for the 15th and the 1st Turkish divisions to attack Hill 142 on the Dobruja Front. 19th of October 1916 / **147**

85. Telephoned Telegram No 3302 sent from the Commander, Third Army, to the Commander, 6th Turkish corps ordering the 25th Nisamian division to occupy Hill 121 at the Dobruja Front. 19th of October 1916 / **148**

86. Telegram No 66 sent from the Commander, Third Bulgarian Army, to the 45th Turkish Infantry regiment and the 25th Infantry regiment ordering both of them to commence joint military operations, against foreign troops at the Dobruja Front. 19th of October, 1916 / **149**

87. Telegram No 6910 sent from the Commander, Third Bulgarian Army, to the Field Marshal von Mackensen, concerning the current situation at the Dobruja Naval and Land Fronts. 19th of October 1916 / **150**

88. Telegram from the Staff of Third Bulgarian Army, to the 6th Turkish corps to notify of the battles leaded from the 15th and the 25th Turkish divisions. 19th of October 1916 / **150**

89. Report No 30 sent from Lieutenant-General Toshev, the Commander of the Western Combat group, to Chief of First Sofia's Division in reference to joint military operations, of the Bulgarian and Turkish troops at Dobruja Front. 20th of October 1916 / **151**

90. Telegram No 140 from the Commander, the 6th Turkish corps, to the Commander, Third Bulgarian Army to keep him informed about the condition of the troops under his command. 20th of October 1916 / **151**

91. Immediate Telegram No 137 sent from the Commander, 6th Turkish corps, to the Commander, Third Bulgarian Army, concerning the military operations of the troops under his command. / **152**

92. Telegram No 21 from Lieutenant-General Toshev, the Commander of the Western Combat group, to the Commander, 6th Turkish corps to keep him informed about the further joint military operations of the Bulgarian and Turkish troops at the Dobruja Front. 20th 0f October 1916 / **153**

93. Immediate Telegram No 22 from Lieutenant-General St. Toshev, the Commander of Third Army, to the Commander of the 6th Turkish corps, concerning the joint military operations of the Bulgarian and Turkish troops at the Dobruja Front. 20th of October 1916 / **153**

94. Report No 20 sent from Lieutenant-General St. Toshev, the Commander of Third Army, to the Chief of the 4th Preslavian dvision reporting the successful military operations of the 6th Turkish corps at the Dobruja front. 20th of October 1916 / **154**
95. Telegram sent from Lieutenant-General St. Toshev, the Commander of Third Army, to the Chief of the 4th Preslavian division, containing information with reference to joint military actions of the Bulgarian and Turkish troops at the Dobruja Front. 20th of October 1916 / **155**

96. Confidential operative order given from the Commander, Third Bulgarian Army, containing information with reference to joint military actions of the Bulgarian and Turkish troops at the Dobruja Front. Village of Hayriankioy, 22nd of October 1916 / **156**

97. Report from the Commander, 6th Turkish corps, to the Commander, Third Bulgarian Army contains information with reference to successful military actions of his subordinated units at the Dobruja Front. 2nd of October 1916 / **157**

98. Telegram No 4539 sent from General N. Zhekov, to the Turkish Assistant Commander-in-Chief, containing information with reference to actions of the 26th Turkish division at the Southern Front. Kyustendil, 22nd of October 1916 / **158**

99. Operative order No 44 sent from Lieutenant-General St. Toshev, the Commander of the Western Combat group, containing information with reference to further joint military actions of the Bulgarian and Turkish troops at the Dobrudja Front. Mick Byulyul, 25th of October 1916 / **159**

100. Confidential operative order No 45 from Lieutenant-General St. Toshev, the Commander of Third Bulgarian Army containing information with reference to joint military actions of the Bulgarian and Turkish troops at the Dobruja Front. Mick Byulyul, 25th of October 1916 / **160**

101. Operative order No 48 from Lieutenant-General St. Toshev, the Commander of Third Bulgarian Army contains notice in reference to establishment of a Military government in Dobruja. Mejidie, 1st of November 1916 / **163**

102. Order No 73 given from the Commander of Third Army in reference to the Royal order of Tsar Ferdinand announcing his gratitude about the successful military actions of Bulgarian troops at Dobruja Front. Mejidie, 5th of November 1916 / **164**

103. Report containing information about the arms and ammunitions provided to the Turkish troops in November 1916. Drama, 11th of November 1916. / **166**

104. Telegram from the Staff of the Third Bulgarian Army, to the Staff of the Field Army sent to notify them of the current situation and redeployment of the Turkish troops at Dobruja Front. 11th of November 1916 / **167**

105. Telegram No 891 from Lieutenant-General St. Toshev, to the Staff of the Field Army contains information about the situation at Dobruja Front. 112th of November 1916 / **168**

106. Report concerning the arms and ammunitions provided to the Turkish troops from the Bulgarian Command. Mejidie, November 1916 / **169**

107. Report concerning the ammunitions provided to the Turkish troops on November 1916. Kyustendil, 20th of November 1916 / **170**

108. Telegram from Enver Pasha, to the General Zhekov, requesting that statements be sent to him of the Turkish units commanders made from Bulgarian Chiefs of Army. Constantinople 25th of November 1916
Testimonials of some Turkish commanders are applied. / **171**

109. Secret Letter No 10415 from the Chief of Artillery of the Bulgarian Army to the Turkish liaison officer, requesting information about the number of artillery troops necessary for anti-aircraft defense to be established at Kuleli-Bourgas. Kyustendil, 14th of December 1916 / **176**

110. Immediate Secret Letter No 5577 from the Ministry of War, to the Central Committee regarding support for soldiers' families, informing them that the Minister of the War has been ordered to provide subsidies for Muslim families whose able bodied members were in Army. Sofia, 16th of December 1916 / **177**

111. Immediate Telegram No5083 from the Chief of Staff of the Bulgarian Army, to the Chief of the Railway Communication containing a request for help in obtaining the trains, necessary to transport food supplies to the Turkey. Kyustendil 18th of December 1916 / **178**

112. Letter No 5141 from the Staff of Field Army to the Turkish Military Attaché concerning a request to Germany for locomotives and wagons necessary for food supplies from Dobruja and Svishtov to Turkey. Kyustendil, 24th of December 1916 / **179**

113. Reports from the Artillery, 25th Nisamian division about battles happened between 18th of November and 24th of December 1916 / **180**

114. Secret Report No 270 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Chief of Staff of the Bulgarian Field Army with reference to Enver Pasha's visiting the Dobruja, Rumania, Bulgaria and Macedonia areas held between 10th and 23rd of December 1916. Constantinople, 24th of December 1916 / **188**

115. Letter No 5182 from the Staff of the Bulgarian Field Army to the Turkish Military attaché informing him that Lieutenant-Colonel Azmanov, the Bulgarian Military attaché in Constantinople has been charged with the mission to sign a contract for Turkish troops' reassignment to the Bulgarian Command and in reverse – Bulgarian troops' reassignment to the Turkish Command. Kyustendil, 29th of December 1916 / **197**

116. Coded Telegram No 645 sent from Major-General Nerezov, the Commander of Third Army, to the Staff of the Bulgarian Field Army reporting information about the hardships that Third Army units had gone through during their deployment. 30th of December 1916 / **197**

117. Report for the Muslim (Turks and Albanians) put up in different Turkish troops depots during 1916 / **199**

118. Confidential Report No 13864 of the Deputy Chief of Macedonian Regional Military Inspection, to the Staff of the Bulgarian Field Army with reference to Enver Pasha's objectives during the time of his inspection in Dobruja, Rumania, Bulgaria and Macedonia. Skopje, 1st of January 1917 / **201**

119. Confidential operative order No 77 from Major-General Nerezov, regarding the upcoming military actions of the Bulgarian, Turkish and German troops at Dobruja Front. Babadagh, 4th of January 1917 / **212**

120. Telegram No 5242 sent from the Chief of Staff of the Bulgarian Field Army, to the Commanders, First and Second Bulgarian Armies, containing an order that Turkish military trophies, found and taken from Macedonia, to be sent back to Turkey. Kyustendil, 6th of January 1917 / **213**

121. Order No 6 from Third Army concerning the complete liberation of Dobruja. Babadagh, 6th of January 1917. / **214**

122. Telegram No 9433 sent from the Turkish Headquarter, to the Staff of the Bulgarian Field Army in Kyustendil, requesting settlement of the supply of the remaining horses that Austro-Hungary promised Turkey. Constantinople, 13th of January 1917 / **215**

123. Telegram No5322 sent from the Chief of Staff of the Bulgarian Field Army, to the Turkish Headquarter in Constantinople, addressing the recommendation that his request for the required supply of horses be forwarded to the Staff of von Mackensen. Kyustendil, 14th of January 1917 / **216**

124. Combat schedule of the Second Bulgarian Army on or about 15th of January 1917. / **216**

125. Combat schedule of the Seventh Rila division on or about 15th of January 1917 / **217**

126. Letter No 30036 from the Chief of the Railway Communications, to the Chief of Engineers at the Staff of the Bulgarian Field Army providing instructions to him, concerning the placement trains at the authorized transportation depots for service with Turkey. Sofia, 21st of January 1916 / **223**

127. Telegram No 5367 from the Chief of Staff of the Bulgarian Field Army, to the Commander, Second Army – St. Vrach, containing orders to send back to Turkey whatever trophies were found in Macedonia, at the request of Enver Pasha's. Kyustendil, 22nd of January 1917 / **224**

128. Testimonials of Major-General Abdul Kerim and Colonel Mahmud Beligh bey, included in Secret Report No 10859 from the Commander of Second Army, to the Staff of the Bulgarian Field Army. Village of St. Vrach, 28th of January 1917 / **225**

129. Telegram No 5469 sent from the Chief of Staff of the Bulgarian Field Army, to the Staff of the Turkish Field Army, containing information about the anti-aircraft defense of a bridge over the river Maritsa. Kyustendil, 4th of February 1917 / **226**

130. Coded telegram No 380 sent from the Prime Minister Ph. D. Vassil Radoslavov, to the Chief of Staff of the Bulgarian Field Army, containing a reference to a request to exchange D. Azmanov, the current Bulgarian Military attaché in Constantinople for another Bulgarian officer. 12th of February 1917 / **227**

131. Coded Telegram No 3525 sent from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Bulgarian Field Army with reference to attitude of the Turkey to the conduct of negotiations for a peace with Rumania. 22nd of February 1917 / **228**

132. Coded Telegram No 394 sent from the Bulgarian Minister Plenipotentiary in Constantinople, to General N. Zhekov to keep him informed about the request of the Commander, 5th Turkish Army for better cooperation for the protection of Southern Front. Constantinople, 2nd of March 1917 / **229**

133. Coded Telegram No 11598 from the Commander, Second Bulgarian Army, to the Staff of the Field Army sent to keep informed the staff about the agreements between Bulgarian and Turkish troops at Southern Front. St. Vrach, 4th of March 1917 / **230**

134. Combat schedule of the Second Bulgarian Army on or about 15 of March 1917. / 231

135. Telegram No 5739 from General N. Zhekov, to Enver Pasha to notify of his order every Turk from Vardarian and Aegean Macedonia, fit for duty as a soldier, to be sent to fill the personnel shortages of the Turkish Army. Kyustendil, 11th of March 1917 / **232**

136. Telegram No 5742 sent from the Chief of Staff of the Field Army to the Commander, Second Army, with reference to the transfer of a Turkish division from Southern Front to Asia Minor. Kyustendil, 11th of March 1917 / **232**

137. Coded Telegram No 6940 from General Todorov, the Commander of Second Army, to the Staff of the Field Army, notifying him of which Turkish division is available to be transferred from Southern Front to Asia Minor. 11th of March 1917 / **233**

138. Telegram No 5755 sent from the Chief of Staff of the Bulgarian Army, to Colonel Ganchev with a request to him to provide help to the German Headquarters to solve some problems of organization, resulting from the transfer of the 45th Turkish division from the Southern Front to Asia Minor. Kyustendil, 11th of March 1917 / **233**

139. Telegram No20404 sent from Field Marshal Ludendorf, to General N. Zhekov with a request to be informed of the specific division of the Turkish units at the Southern Front that will be transferred to Asia Minor. 11th of March 1917 / **234**

140. Telegram No 5745 sent from General Zhekov, to Colonel P. Ganchev to keep Field Marshal Ludendorf informed of the specific division of the Turkish units at the Southern Front that will be transferred to Asia Minor. Kyustendil, 11th of March 1917 / **235**

141. Telegram No 10697 from Enver Pasha, to General N. Zhekov containing his request to reassign to him the 46th Turkish division in Asia Minor. Constantinople, 13th of March 1917 / **235**

142. Telegram No 20538 from General Zhekov, to Enver Pasha informing him that he concurs with the request to transfer the 46th Turkish division from the Southern Front to Asia Minor. Kyustendil, 13th of March 1917 / **236**

143. Telegram No 5776 sent from the Chief of Staff of the Field Army, to the Commander, Second Army. The telegram orders that one squadron from Twentieth corps be set to Turkey. Kyustendil, 13th of March 1917 / **237**

144. Telegram No 5779 sent from General N. Zhekov, to Enver Pasha to notify of his order that the 46th Turkish division and one squadron from the Southern Front to be transferred to Turkey. Kyustendil, 14th of March 1917 / **237**

145. Telegram No 4506 sent from Enver Pasha, to the General Zhekov with a request of his order the Staff of 20th Turkish corps to be transferred from the Southern Front to Asia Minor / **238**

146. Telegram No 5796 sent from the Chief of Staff of the Field Army, to the Commander, Second Army with orders that he is to send the Commander of 20th Turkish corps together with the 46th Turkish division. Kyustendil, 16th of March 1917 / **239**

147. Coded Telegram No 38064 sent from the Chief of the Railway Communications, to the Staff of the Field Army with reference to transportation of 46th Turkish division from the Southern Front to Asia Minor. Sofia, 17th of March 1917 / **239**

148. Coded Telegram No 11974 sent from the Commander, Second Army to the Staff of the Field Army with reference to transferring of 46th Turkish division from the Southern Front to Asia Minor. 18th of March 1917 / **240**

149. Telegram No 3247 sent from the Chief of Staff of the Field Army, to the Ministry of War to notify them that Lieutenant-Colonel Ilia Kableshkov was appointed as new Bulgarian Military attaché in Turkey. Kyustendil, 19 of March 1917 / **241**

150. Secret order No 769 from General Zhekov, the Commander-in-Chief of the Field Army for appointment of Lieutenant-Colonel Ilia Kableshkov as the Bulgarian representative to the Turkish Headquarters. Lieutenant-Colonel Dimitar Azmanov, the former representative, will be appointed as Commander of a battalion at 19th Shoumen Infantry regiment and for another staff. Kyustendil, 31st of March 1917 / **242**

151. Telegram No 3294 sent from the Colonel Stanchov, to the Chief of Staff of the Field Army with a request that assistance be provided to the 6th Turkish corps with reference to the transportation of Turkish grain to Dobruja. 24th of April 1917 / **244**

152. Agreement concerning the Turkish troops' reassignment to the Bulgarian Command and in reverse – the Bulgarian troops' reassignment to the Turkish Command, specified in Report No 35 of the Staff of the Field Army. Kyustendil, 27th of April 1917 / **244**

153. Confidential Report No 228 from the Bulgarian Military attaché in Bern, to the Chief of Staff of the Field Army in Kyustendil, containing a request that orders to be given for the decoration of the Military attachés of Germany, Austro-Hungary and Turkey in Switzerland with the Bulgarian orders, because of their assistance on his official business. Bern, 8th of May 1917 / **248**

154. Telegram No 2699 from Colonel Ganchev, to General N. Zhekov to keep him informed about the request of General Ludendorf to provide supplies of fodder to the Turkish troops. 21st of May 1917 / **251**

155. Telegram No 6341 sent from General N. Zhekov, to the General Ludendorf notifying him about the settlement of the question of fodder supplies to the Turkish troops. Kuystendil, 23 of May 1917 / **252**

156. Immediate Telegram No 365 from Ali Bey, to the Chief of Staff of the Field Army to inform him that Major Ali Riza Bey has been appointed as Liaison officer at the Staff of Second Bulgarian Army. Kyustendil, 1st of June 1917 / **252**

157. Telegram No 4269 sent from Enver Pasha, to General Zhekov containing a request for supplying the necessary cattle to the 50th Turkish division. Constantinople, 5th of June 1917 / **253**

158. Official Letter No 6476 from Lieutenant-Colonel Noykov, Chief of the Operations Department at the Staff of the Field Army, to Ali Bey, the Turkish Military representative at the Bulgarian Headquarter, notifying him that Bulgaria is not able to supply the 50th Turkish division with the requested cattle. Kyustendil, 6th of June 1917 / **254**

159. Official Letter No 6478 from the Chief of Operations Department at the Staff of the Field Army, to Ali Bey, the Turkish Military representative at the Bulgarian Headquarter, in order to notify him that Bulgarian Commissariat has supplied fairly distributed fodder to both Bulgarian and Turkish troops. Kyustendil, 6th of June 1917 / **255**

160. Telegram No 6486 sent from Major-General Lukov, the Chief of Staff of the Field Army, to the Commander, Second Bulgarian Army containing an order for the transfer of the 50th Turkish division from the Southern Front to Asia Minor. Kyustendil, 7th of June 1917 / **256**

161. Telegram No 6490 sent from the Chief of Staff of the Field Army, to Bulgarian Military representative at the German Headquarter containing an order to be informed that the Commander-in-Chief N. Zhekov has authorized the overstocking of goods for Turkish's usage. Kyustendil, 8th of June 1917 / **257**

162. Telegram No 402 sent from Ali Bey, to the Chief of Staff of the Field Army, requesting more carefully handling of ethnical Turks inhabitants during their evacuation from Dobruja. Kyustendil, 12th of June 1917 / **257**

163. Coded Telegram No 206 sent from the Bulgarian Minister Pleniportiary Kossev in Constantinople, to the Ministry of foreign affairs and religious with notification of the Turkish Foreign Minister's request of more carefully handling of the ethnical Turks inhabitants during the evacuation in Dobruja, and that they not to be mistreated by the Bulgarian staff. Constantinople, 15th of June 1917 / **258**

164. Coded Telegram No 2300 sent from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Field Army with reference to the opinion of Enver Pasha

concerning the situation at the Southern Front and other sectors. Constantinople, 7th of July 1917 / **260**

165. Coded Telegram No 168 sent from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Field Army notifying them of the Turkish Headquarters' position on the Bulgarian request of sending one Turkish division at the Southern Front. Constantinople, 12th of July 1917 / **261**

166. Confidential telegram-report No 170 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Chief of Staff of the Field Army with reference to the Turkish Headquarters' position concerning the sending of military support to Bulgarians at the Southern Front. Constantinople, 13th of July 1917 / **263**

167. Telegram No 6871 from the Chief of Staff of the Field Army, to the Bulgarian Military attaché in Constantinople to keep him informed that Lieutenant Stefan Stefanov has been sent as Liaison officer to the Staff of the 55th Turkish division. Kuystendil, 14th of July 1917 / **264**

168. Record of the session of the commission for dividing of the spoils taken from captured sailing vessels on the Danube River. 8th of August 1917 / **265**

169. Telegram No 7170 sent from the Colonel Noykov, to the Turkish Military representative at the Bulgarian Army with reference to the method of mobilization of the ethnical Turks inhabitants, living in the Aegean Macedonia. Kyustendil, 13th of August 1917 / **268**

170. Telegram No 572 sent from Ali Bey, to the Chief of Staff of the Field Army, requesting they avoid mistreatment of ethnic Turks inhabitants in Dobruja by the Bulgarian staff. Kyustendil, 19th of July 1917 / **269**

171. Coded telegram No 7250 sent from General N. Zhekov, to the Bulgarian Military representative at the German Headquarter, stating that he has no objections to the appointment of the Turkish clerk at Bulgarian staging control office in Dobruja. Kyustendil, 20th of August 1917 / **270**

172. Telegram No 7353 sent from Colonel Noykov, to Ali Bey, the Turkish Military representative at the Bulgarian Headquarter, notifying him that orders have been issued to the Bulgarian leaders to properly treat the ethnic Turks inhabitants in Dobrudja. Kyustendil, 21st of August 1917 / **271**

173. Official letter No 587 sent from Ali Bey, to the Chief of Staff of the Field Army with request for the Bulgarian reinforcement of the Turkish Army. Kyustendil, 28th of August 1917 / **271**

174. Official letter No 7405 from Colonel Noykov, to Ali Bey to inform him that the Staff of the Field Army has ordered that all of the Muslim volunteer bands from the Drama Region join with the Turkish Army. Kyustendil, 7th of September 1917 / **273**

175. Telegram No 7419 from the Chief of Staff of the Field Army, to the Commander, Second Army sent to order him to fill out the ranks of the Turkish Army with all of the Muslim volunteer bands from Drama Region. Kyustendil, 8th of September 1917 / **273**

176. Telegram No 1947 from Colonel P. Ganchev, to the Chief of Staff of the Field Army, informing him about the message received from Ludendorf, concerning the Turkish position on the draft treaty for peace with Rumania. 10th of September 1917 / **274**

177. Official letter No 241 from Major Fuad, to the Drama Regional Military Inspection, requesting that orders be issued to form three Muslim police battalions which will be located at the front for actual military operations. Drama, 11th of September 1917 / **276**

178. Telegram No 7482 from General Zhekov, to Colonel P. Ganchev, with a message that the Bulgarian Headquarter considers that it does not have the necessary authorization to negotiate with Turkey, so that in principle it disapproves the idea of it. 13th of September 1917 / **277**

179. Telegram No 7579 from the Chief of Staff of the Field Army, to the Commander, Second Bulgarian Army and to Chief of the Drama Regional Military Inspection too, ordering that the police battalions at Drama Region, recommended by Major Fuad, to be put under the command of the Turkish Headquarter. Kyustendil, 17th of September 1917 / **278**

180. Coded Telegram No2039 from Colonel Ganchev, to General N. Zhekov, informing him of the request received from Ludendorf, to reassign the Rumelian detachment back to Turkey. 27th of September 1917 / **278**

181. Telegram No 7725 from the Chief of Staff of the Field Army, to Colonel P. Ganchev, confirming that he agrees to the reassignment of Rumelian detachment back to Turkey. Kyustendil, 30th of September 1917 / **279**

182. Urgent Telegram No 348 from the Chief of the Bourgas Fort, to the Staff of the Field Army reporting that the Turkish trade ship "Kozlu" sailing for Constantinople has been sunk in the Black Sea. 6th of October 1917 / **280**

183. Secret letter No 8799 from the Ministry of War, to the Staff of the Field Army informing them of the number of sent from Drama-Muslim units to be under the command of the Turkish Headquarter. Sofia, 10th of October 1917 / **280**

184. Official letter No 5156 from Colonel Noykov to Colonel Ali Bey to keep him informed that there is still no signed agreement between Bulgaria and Turkey for reciprocal handing of army deserters. Kyustendil, 31st of October 1917 / **281**

185. Confidential report No 1175 from the Commandant of the town of Mejidie, to the Commander, Third Bulgarian Army with reference to the mission of the emissaries, sent off from Constantinople to Dobruja. Mejidie, 15th of November 1917 / **282**

186. Telegram No 8376 from the Chief of Staff of the Field Army, to the Staff of the Group 'Scholz' with reference to the substitution the Turkish regiment at the Southern Front for Bulgarian or German units. Kyustendil, 22nd of November 1917 / **283**

187. Coded Telegram No 7029 sent from Lieutenant-Colonel Marholev, to the Staff of the Field Army with reference to the exchange of the Turkish detachment for battalions of the 36th Infantry regiment. Prilep, 23rd of November 1917 / **284**

188. Coded Telegram No 6371 from Lieutenant-Colonel Zhostov, to the Staff of Field Army, containing his request of the redeployment of the Turkish Regiment from the Southern Front towards Turkey. Skopje, 23rd of November 1917 / **286**

189. Coded Telegram No 7819 from Lieutenant-Colonel Marholev, to the Staff of the Field Army to keep them informed that the order for departure of the Turkish regiment from the Southern Front has been canceled. Prilep, 29th of November 1917 / **286**

190. Confidential Report No 3076 from Lieutenant-Colonel Marholev, to the Staff of the Field Army, containing his request of redeploying the Turkish regiment from the Southern Front. Prilep, 2nd of December 1917 / **286**

191. Bulletin of the Staff of Field Army containing information about the course of the military actions. 15th of December 1917 / **288**

192. Bulletin of the Staff of the Field Army containing information about signing a truce between Triple Alliance and Soviet Union in Brest-Litovsk. 15th of December 1917 / **288**

193. Secret report No 550 from Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Chief of Staff of the Field Army with enclosed list of High Commanders of the Turkish Army. Constantinople, 18th of December 1917 / **289**

194. Secret report No 562 from Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Chief of Staff of the Field Army, containing amendments in the enclosed list of High Commanders of the Turkish Army was sent by him. Constantinople, 20th of December 1917 / **293**

195. Telegram No 4742 from von Hindenburg, to the Staff of the Field Army with orders that no changes in the current staff of the Group 'Scholz' be made. Kyustendil, 27th of December 1917 / **294**

196. Coded Telegram No 8495 sent from the Lieutenant-Colonel Zhostov, to the Staff of the Field Army, concerning the German officer's attitude to the future of the Turkish regiment at the Southern Front and the German Government's attitude to the future peace treaty between the Central Powers and the Soviet Union. Skopje, 29th of December 1917 / **295**

197. Urgent Telegram No 8670 from Colonel Noykov, to Lieutenant-Colonel Marholev, giving order that information about Rumelia detachment at the Southern Front be collected. Kyustendil, 29 of December 1917 / **296**

198. Strictly confidential letter from Todor Alexandrov, to General Alexander Protogerov, containing information about the future of the Turkish regiment at the Southern Front and that he had concerns about the new corrections of the law for Department of Social Cares and Public Welfare. Sofia, 31st of December 1917 / **297**

199. Strictly confidential report No 3374 from Lieutenant-Colonel Marholev, to the Staff of Field Army, concerning the current staff of the Turkish Rumelian detachment. Prilep, 1st of January 1918 / **298**

200. Confidential report No 3428 from Lieutenant-Colonel Marholev, to the Staff of Field Army, made in reference to the decision of the Commander Eleventh Army to return the Turkish regiment to the line. Prilep, 17th of January 1918 / **300**

201. Urgent strictly confidential report No 3435 from Lieutenant-Colonel Marholev, to the Staff of Field Army, concerning the personal behavior of the Commander, 117th Infantry regiment. Prilep, 17th of January 1918 / **300**

202. Telegram No 26284 from the Turkish Headquarter, to the Bulgarian Headquarter sent with a request for immediately notification about flights of enemy airplanes over Bulgarian territory. 20th of January 1918 / **302**

203. List of the High Commanders of the Turkish Army at the end of January 1918. Constantinople 24th of January 1918 / **303**

204. Resolution on incoming Message No 36321 from Lieutenant-Colonel Noykov, concerning the future of the Turkish regiment at the Southern Front. 25th of January 1918 / **306**

205. Confidential report No 3487 from Lieutenant-Colonel Marholev, to the Staff of the Field Army about the arrests of officers of the 177th Turkish regiment made by their Commander. Prilep, 25th of January 1918 / **306**

206. Telegram No 3829 from Lieutenant-Colonel Marholev, to the Staff of the Field Army, notifying the staff that the Turkish regiment will be under the command of the 62nd Turkish corps. Prilep, 26th of January 1918 / **307**

207. Secret telegram No 4534 Lieutenant-Colonel Marholev, to the Staff of Field Army, notifying the staff that the officers from 177th Turkish infantry regiment that had been arrested were returned to the regiment. Prilep, 30th of January 1918. / **308**

208. Urgent secret telegram No 6022 from Lieutenant-Colonel Marholev, to the Staff of the Field Army, informing the staff that the Turkish regiment will be under the command of 62nd Turkish corps. Prilep, 8th of February 1918 / **308**

209. Telegram No 7650 from Lieutenant-Colonel Marholev, to the Staff of Field Army, notifying them that he has been sent to the front lines on the Southern Front. Prilep, 18th of February 1918 / **309**

210. Coded telegram No 5915 from Lieutenant Zhostov, to the Staff of the Field Army, informing them of soldiers deserting from the Turkish Rumelian regiment at the Southern Front. Skopje, 18th of February 1918 / **310**

211. Coded telegram No 740 from the Bulgarian Military attaché sent to notify of Turkey's position, concerning the forthcoming conclusion the peace treaty between Central Powers and Rumania. 22nd of February 1918 / **310**

212. Confidential report No 744 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Bulgarian Army notifying them of Turkey's position, concerning the forthcoming conclusion the peace treaty between Central Powers and Rumania. Constantinople, 23rd of February / **311**

213. Confidential report No 25943 from the Military Police Section, to the Polish Chancellery in reference to the behavior of the Turkish inhabitants in Dobruja. Sofia, 6th of March 1918 / **313**

214. Coded telegram No 821 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople to the Staff of the Field Army with reference to the compensation claims from Turkey, concerning the determination of the future of Dobruja. 15th of March 1918 / **314**

215. Telegram No 5562 from the German liaison officer at the Staff of the Field Army sent with notice, concerning the request of Ludendorf that the Turkish (Rumelian) detachment be reassigned to the Turkish Headquarter. Kyustendil, 23rd of March 1918 / **315**

216. Telegram No 9381 from General Zhekov, to the General Ludendorf sent with notice, containing his agreement the Turkish (Rumelian) detachment will be reassigned to the Turkish Headquarters control. Kyustendil, 23rd of March 1918 / **316**

217. Coded telegram No 9391 from the General N. Zhekov, to the Group 'Scholz' through Lieutenant-Colonel Zhostov, to notify that he has agreed to be redeployed the Turkish Rumelian detachment from the Group 'Scholz' to the Turkish Headquarter control. Sofia, 23rd of March 1917 / **317**

218. Coded telegram No 126 from the Secretary General of the Ministry of interior affairs, to the Staff of the Field Army, ordering that actions be taken against gangs of bandits in the Gyumyurdjin. Kyustendil, 23rd of March 1917 / **318**

219. Official letter No 114 from Colonel Ali Bey to Colonel Noykov sent with a request that the Turkish Headquarters be notified about the method of transportation of the Turkish Rumelian detachment after its redeployment from the Southern Front. Kyustendil, 25th of March 1918 / **319**

220. Telegram No 5943 from General Stanchov to General N. Zhekov sent to inform him about the relentlessness of the Turkish War Minister in the face of the Prime Minister, Ph. D. Vassil Radoslavov, on the question of the claimed compensation in Dobruja from the Turkish side. Bucharest, 25th of March 1918 / **320**

221. Strictly confidential report No 851 from the Bulgarian Military attaché, to the Chief of Staff of the Field Army to notify them of Enver Pasha's position on the Dobruja's question. Constantinople, 26th of March 1918 / **320**

222. Secret official Letter No 828 from the Minister Peter Peshev, to lGeneral N. Zhekov sent with reference to the efforts of Turkey to gain territorial concessions from the Bulgarian side in Western Thrace. Sofia, 28th of March 1918 / **324**

223. Resolution of General N. Zhekov, sent with reference to the Turkish position on the compensations from the Bulgarian side in Western Thrace. 28th of March 1918 / **325**

224. Official letter No 126 of Lieutenant-Colonel Ali Bey, to Colonel Noykov with a request of ordering the transportation of the Turkish Rumelian detachment from the Southern Front to Constantinople. 31st of March 1918 / **326**

225. Official letter No 9476 from Colonel Noykov, to Lieutenant-Colonel Ali Bey, sent to notify him that the Turkish Rumelian detachment was reassigned to the Staff of the Army Group 'Mackenzen'. Kyustendil, 1st of April 1918 / **327**

226. Coded telegram No 9477 from Colonel Noykov, to Second lieutenant Zhostov, notifying him of the assignment of the Turkish (Rumelian) detachment to the Staff of the Army Group 'Mackenzen'. Kyustendil, 1st of April 1918 / **327**

227. Coded telegram No 22 from Lieutenant-Colonel Popov, to the Chief of Staff of the Field Army, concerning Ludendorf's attitude to the compensations in Western Thrace

claimed by Turkey, as for Austro-Hungary claims for compensations to Bulgaria. Bucharest, 1st of April 1918 / **328**

228. Confidential report No 886 from Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Chief of Staff of the Field Army on the question of the Turkish intentions in Western Thrace. Constantinople, 2nd of April 1918 / **329**

229. Coded telegram No 220 from Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Chief of Staff of the Field Army, sent to notify of the arrival of the Turkish regiment in Rumania. Bucharest, 8th of April 1918 / **331**

230. Official letter No 9573 from Colonel Noykov, to the Colonel Ali Bey that the transport of the Turkish (Rumelian) detachment for the Army Group 'Mackenzen' has started. Kyustendil, 12th of April 1918 / **332**

231. Strictly confidential report No 903 made from the Bulgarian Military attaché in Bucharest, to the Chief of Staff of the Field Army, concerning the question of the Turkish claim for compensation from Bulgaria. 16th of April 1918 / **332**

232. Secret report No 1001 from the Bulgarian Military attaché in Bucharest, to the Chief of Staff of the Field Army to keep them informed about the capture of Baku from the Turkish troops. Constantinople, 21st of May 1918 / **334**
233. Strictly confidential letter (missing number) from the Staff of the Field Army, to the Ministry of foreign affairs, concerning the redeployment of the Turkish infantry division to Eastern Thrace. Kyustendil, June 1918 / **336**

234. Order No 361 from General N. Zhekov to give notice that Tsar Ferdinand has allowed the group of Bulgarian officers to be awarded foreign military orders. Kyustendil, 10th of June 1918 / **337**

235. Report No 1587 from the Commander, 3rd Anti-aircraft battery in the town of Odrin, to the Chief of the Antiaircraft Defense, Sofia to help prevent allied flights over Bulgarian territory, when there isn't an enemy invasion. Odrin, 10th of June 1918 / **343**

236. Coded telegram No 10270 from Colonel Noykov, to the Bulgarian Military representative in Constantinople, sent to order him to collect information about the redeployment of the 49th Turkish division to Western Thrace and what the purpose of the deployment is. 20th of June 1918 / **344**

237. Confidential report No 1076 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Chief of Staff of the Field Army to update him about the resent political situation in Turkey. Constantinople, 22nd of June 1918 / **344**

238. Extracts from the Turkish press. 24th of June 1918. / **349**

239. Confidential foreign press-review No 58 made from the Military Political Department of the Staff of the Field Army. 13th of July 1918 / **351**

240. Secret urgent report No 4579 made from the Third Bulgarian Army, to the Staff of the Field Army, concerning the staff and the actions of the 6th Turkish corps at Dobruja during 1916–1917. Babadagh, 15th of July 1918 / **353**

241. Confidential foreign press-review No 59 made from the Military Political Department of the Staff of the Field Army. 17th of July 1918 / **378**

242. Coded telegram No 2072 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Field Army, containing corrections of the rumors that Turkish troops have been redeployed to the downstream areas of the Maritsa River. Pera, 24th of July 1918 / **380**

243. Confidential Foreign Press-Review No 61 made from the Military Political Department of the Staff of the Field Army. 24th of July 1918 / **381**

244. Coded telegram No 7333 sent from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Field Army, containing a report that some units of the Turkish forces actually have been redeployed into Eastern Thrace. Constantinople, 31st of July 1918 / **382**

245. Confidential report No 1169 made from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Field Army with a report of changes made in Turkish Commanders. Constantinople, 10th of August 1918 / **383**

246. Confidential report No 7276 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Field Army, notifying them that the post 'an Assistant commander' in the Turkish army has been abolished and instead of it has been replaced with the position of 'Chief of Staff of the Headquarters'. Constantinople, 11th of August 1918 / **384**

247. Confidential telegram No 49401 from General Todorov, to the Staff of the Field Army sent with a request for supporting troops from the German Headquarters for the Southern Front. 18th of September 1918 / **385**

248. Confidential foreign press-review No 77 made from the Military Political Department of the Staff of the Field Army. 18th of September 1918 / **386**

249. Coded telegram No 6748 from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Field Army to keep him informed that Baku has been captured. Constantinople, 20th of September 1918 / **390**

250. Report No 25 made from the Commander, 15th Anti-aircraft battery, to the Chief of the Aircraft Defense, containing information about the concentration of Turkish troops in Eastern Thrace. Kuleli-Bourgas, 23rd of September 1918 / **391**

251. Coded telegram No 1338 sent from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Field Army notifying them of the position of Taalat Pasha, who rejected the Bulgarian example for 'concluding a truce with the countries of the Entente'. 29th of September 1918 / **392**

252. Coded telegram No 2432 sent from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Field Army notifying them of the indignation of the Turkish politicians against the Bulgarian Governmental decision to accept the Austro-Hungarian offer that Bulgaria signs a truce with the countries of the Entente. Constantinople, 29th of September 1918 / **393**

253. Coded telegram No 1339 sent from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Field Army notifying them of the position of Taalat Pasha, rejecting the Bulgarian example of 'concluding a truce with the countries of the Entente'. Constantinople, 29th of September 1918 / **394**

254. Coded telegram sent from the Bulgarian Legation in Constantinople, to the Ministry of foreign affairs and religious, notifying them of the concentration of the Turkish troops in Eastern Thrace. Constantinople 29th of September 1918 / **395**

255; 256. Salonikian Truce, 29th of September 1918 / **396**, **397**

257. Coded telegram No 2066 sent from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Staff of the Field Army with reference to the Turkish reaction of the truce that has been concluded between Bulgaria and Allied forces. 1st of October 1918 / **398**

258. Urgent coded telegram No 486 sent from the Bulgarian Minister Plenipotentiary in Constantinople, to the Ministry of foreign affairs and religious notifying them of continuing concentration of the Turkish troops in Eastern Thrace. Consttantinople, 4th of October 1918 / **399**

259. Coded telegram No 160 sent from Colonel Markov, to the Staff of the Field Army with reference to the proceedings of the Commission for defining the Bulgarian-Turkish frontier downstream of the Maritsa River. Soflu, 12th of October 1918 / **401**

260. Report No 1508 made from the Bulgarian Military attaché in Constantinople, to the Assistant Chief of Staff of the Field Army containing information about the conditions of the truce, signed between Turkey and the Allied forces. Constantinople, 3rd of January 1919 / **402**

Съдържание

Встъпителни думи *д-р Анатолий Кънев*
Встъпителни думи *Кемал Еюп* / **9**
Предговор *ст. н. с. д-р Милен Куманов* / **11**

Документи

1. Лично поверителен рапорт № 132 от българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Българската армия по повод евентуалните позиции на България, Турция и другите балкански държави в бъдещата световна война. Цариград, 20 юли 1914 г. / **19**

2. Шифрована бърза телеграма № 133 от българския военен аташе в Цариград до министър-председателя д-р Васил Радославов с известие за обявена обща мобилизация на Турската армия. Цариград, 20 юли 1914 г. / **25**

3. Шифрована телеграма № 1134 от българския военен аташе в Цариград до министър-председателя д-р Васил Радославов с известие за съсредоточаване на части от Турската армия в Тракия. Еникьой, 24 юли 1914 г. / **25**

4. Договор за съюз и приятелство между България и Османската империя. София, 6 август 1914 г. / **26**

5. Таен рапорт № 178 от българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Българската армия за развоя на политическите събития в Турция. Цариград, 30 август [1914 г.] / **28**

6. Императорски манифест за намеса на Турция в Първата световна война. 29 октомври 1914 г. / **30**

7. Из таен рапорт № 246 на българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Българската армия с известия за политическия и военния живот в Турция. Цариград, 19 ноември 1914 г. / **34**

8. Поверителен бюлетин № 4 на Щаба на Действащата българска армия за състоянието на Турската армия. Б. м., към 10 септември 1915 г. / **41**

9. Манифест на цар Фердинанд I за въвличане на България в Първата световна война. София, 1 октомври 1915 г. / **57**

10. Шифрована телеграма № 428 от началник-щаба на Действащата армия до българския военен аташе в Цариград с известие, че е поискана подкрепата на

Германия и Австро-Унгария за изискванията на България, представени към Турция. София, 4 октомври 1915 г. / **58**

11. Поверителна телеграма № 5816 от инспектора на артилерията и Строително домакинско отделение към Министерството на войната до началника на гарнизона в Свищов по повод пристигането на военно снаряжение на пристанището, предназначено за Турската армия. София, 16 октомври 1915 г. / **59**

12. Тайна телеграма № 651 от началника на Главното интендантство до Коменданта на гр. Свищов с нареждане да съдейства за бързото разтоварване и експедиране на военните материали, предназначени за Турската армия. София, 16 октомври 1915 г. / **60**

13. Шифрована телеграма изх. № 1211 от началника на флота до Щаба на Действащата армия с известие за пристигането на турски военен кораб във Варненското пристанище. Варна, 19 октомври 1915 г / **61**

14. Писмо от Отделение по отбиване на военната тегоба към Щаба на армията до Щаба на Действащата армия – Оперативен отдел, с молба да изпраща повече бюлетини и сведения за количеството на френските войскови части, дислоцирани в района на Струмица, искани от командването на Турската армия. София, 23 октомври 1915 г. / **61**

15. Тайна, твърде бърза телеграма № 838 от началника на Гарнизона[Свищов] до завеждащ движение към Дирекция на железниците – София с молба за разпореждане да се изпратят по 110 вагона в продължание на три дена за експедиция на военни материали от Свищовското пристанище, предназначени за Турската армия. [Свищов], 23 октомври 1915 г. / **61**

16. Тайна бърза телеграма изх. № 6043 от Артилерийска инспекция към Министерството на войната до началника на гарнизона в Свищов с нареждане да състави комисия за приемане и изпращане на военните материали, предназначени за Турската армия. София, 26 октомври 1915 г. / **63**

17. Тайна телеграма № 1080 от началника на гарнизона в Свищов до началника на IX дивизионна област в Плевен с искане да се увеличи броят на войниците на Свищовското пристанище, за да се ускори приемането и изпращането на военните материали и хранителни припаси за Турция. Свищов, 10 ноември 1915 г. / **64**

18. Шифрована телеграма вх. № 108 от инспектора на артилерията в Българската армия до българския военен аташе в Цариград с нареждане да се яви пред военния министър на Турция и поиска от него представяне на патрони за нуждите на планинската ни артилерия. София, 11 ноември 1915 г. / **64**

19. Шифрована телеграма № 121 от българския военен аташе в Цариград до инспектора на артилерията в Българската армия с молба за повече сведения относно неговото искане за патрони от Турция за нуждите на планинската ни артилерия. София, 12 ноември 1915 г. / **65**

20. Шифрована телеграма № 6521 от инспектора на артилерията в Българската армия до българския военен аташе в Цариград с уточнение за вида на патроните, поискани от Турция за нуждите на планинската ни артилерия. Б. м., 13 ноември 1915 г. / **66**

21. Шифрована телеграма № 122 от българския военен аташе в Цариград до инспектора на артилерията в Българската армия със запитване дали са получени отпуснатите от Турция патрони за нуждите на планинската ни артилерия. Цариград, 13 ноември 1915 г. / **67**

22. Бърза шифрована телеграма № 6564 от инспектора на артилерията в Българската армия до българския военен аташе в Цариград с известие за получените от Турция патрони за нуждите на планинската ни артилерия. София, 14 ноември 1915 г. / **68**

23. Шифрована телеграма № 124 от българския военен аташе в Цариград до инспектора на артилерията в Българската армия с известие за предоставяне на допълнително количество боеприпаси за нуждите на планинската ни артилерия. Цариград, 15 ноември 1915 г. / **68**

24. Шифрована телеграма № 6625 от инспектора на артилерията в Българската армия до българския военен аташе в Цариград с известие за начина на допълнителното снабдяване на планинската ни артилерия с военно снаряжение. София, 18 ноември 1915 г. / **69**

25. Тайно писмо № 1240 от Министерството на войната – Строево домакинско отделение на Инженерна инспекция до началника на Инженерни войски при Щаба на Действащата армия по повод съгласието на турското военно командване за построяването на мост и пътя от него до Ипсала, необходими за нуждите на Българската армия. София, 24 ноември 1915 г. / **69**

26. Заповед № 47 на командващия II отделна армия с известие, че е награден от султана с орден „Лиакат“. Велес, 6 декември 1915 г. / **71**

27. Телеграма № 3815 от представителя на Българската армия към Щаба на Германската армия с известие, че германското командване било готово да гарантира, че Турция няма да предяви териториални претенции спрямо България в случай, че ѝ бъде поискана военна помощ от нейна страна. Плес, [25 декември 1915 г.] / **71**

28. Телеграма вх. № 17373 от [генерал] Лудендорф до Щаба на Действащата армия – Оперативен отдел, с известие за молбата на Енвер паша трофеите от Македония да се върнат обратно в Турция Б. м., 1 януари 1916 г. / **73**

29. Из Заповед № 31 по Щаба на Действащата армия с данни за назначаване на българския военен аташе в Цариград за командир на V конна бригада. Кюстендил, 11 май 1916 г. / **74**

30. Поверителна телеграма № 3061 от началник-щаба на Действащата армия до Българския военен аташе майор Азманов в Цариград по повод известията за десант на руските войски на Черноморския бряг на България или Турция. Кюстендил, 1 юни 1916 г. / **74**

31. Телеграма № 13415 на ген. фон Фалкенхайн до ген. Жеков, обявена с донесение № 1175 на германския офицер за свързка при [Българската главна квартира] за възможно настъпление на Антантата към българския фронт и подкрепата на турски дивизии при отбиването му. Кюстендил, 27 юни 1916 г. / **75**

32. Телеграма № 711 от представителя на Българската армия при Щаба на Германската армия до главнокомандващия Българската армия с известие за съгласие на главнокомандващия Турската армия да предостави шест турски дивизии на разположение на България. Б. м., 20 юни 1916 г. / **77**

33. Телеграма № 13435 на ген. фон Фалкенхайн до ген. Жеков, обявена с донесение № 13435 на германския офицер за свръзка при българската Главна квартира за готовноста на Турция да даде свои дивизии в разпореждане на съюзните войски. Кюстендил, 1 юли 1916 г. / **78**

34. Телеграма № 3308 на българския главнокомандващ генерал-майор Никола Жеков до генерал фон Фалкенхайн по повод съвместните действия на българските и турските войски срещу съглашенските части. Б. м., 1 юли 1916 г. / **79**

35. Телеграма № 718 от представителя на Българската армия към Щаба на Германската армия до главнокомандващия генерал Н. Жеков по повод намеренията на Румъния да влезе в Първата световна война Б. м., 2 юли 1916 г. / **83**

36. Телеграма № 3311 от главнокомандващия Българската армия генерал Н. Жеков до представителя на Българската армия при Щаба на Германската армия по повод даденото от главнокомандващия Турската армия обещание да предостави на разположение на България шест турски дивизии. Б. м., 2 юли 1916 г. / **84**
37. Шифрована телеграма № 120 от министър-председателя д-р Васил Радославов до Щаба на Действащата армия по повод превозването на 15-и турски корпус през България. Б. м., 25 юли 1916 г. / **85**

38. Телеграма № 13 661 от началника на Полската канцелария при Щаба на Действащата армия до началника на Железопътните съобщения с известие, че се разрешава на бягащите от съседни страни турци да преминават транзитно през България. Б. м., 9 август 1916 г. / **86**

39. Бърза телеграма № 3727 от началник-щаба на Действащата армия до германския офицер за свръзка по повод превозването на турски войски за Добруджанския фронт. Кюстендил, 17 август 1916 г. / **86**

40. Шифрована телеграма № 863 от българския представител при Щаба на Германската армия полковник Ганчев до Щаба на Действащата армия по въпроса за съсредоточването на 6-и турски корпус на Добруджанския фронт. Б. м., 18 август 1916 г. / **88**

41. Телеграма № 3907 от началник-щаба на Действащата армия до българския военен представител при Щаба на Германската армия по въпроса за участието на турски войски на Добруджанския фронт. Кюстендил, 29 август 1916 г. / **89**

42. Поверителна оперативна заповед № 15 на командващия III отделна българска армия по повод влизането на армията в подчинение на фелдмаршал фон Макензен и дислоцирането ѝ на Добруджанския фронт. Горна Оряховица, 29 август 1916 г. / **89**

43. Манифест на цар Фердинанд за намесата на България във войната срещу Румъния. София, 1 септември 1916 г. / **92**

44. Поверителен рапорт № 297 на българския пълномощен министър в Цариград до министър-председателя и министър на външните работи д-р В. Радославов по повод некоректно поведение на турски офицер спрямо съюзническа България. Цариград, 4 септември 1916 г. / **93**

45. Бюлетин на Щаба на Действащата армия за положението на Македонския (Южния) и Румънския (Добруджанския) фронт. Б. м., 4 септември 1916 г. / **96**

46. Шифрована твърде бърза телеграма на фелдмаршал фон Макензен до командващия III българска армия по повод съвместните военни действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт. Б. м., 4 септември 1916 г. / **97**

47. Бюлетин на Щаба на Действащата армия за положението на Македонския (Южния) и Румънския (Добруджанския) фронт. Б. м., 5 септември 1916 г. / **98**

48. Телеграма № 4000 от генерал Н. Жеков до Енвер паша с известие за разпорежданията, които е направил по повод движението на специалния влак. Кюстендил, 5 септември 1916 г. / **99**

49. Бюлетин на Щаба на Действащата армия за състоянието на Румънския и Македонския фронт. Б. м., 6 септември 1916 г. / **99**

50. Постановление за общото командване на Централните сили и техните съюзници. Б. м., 6 септември 1916 г. / **101**

51. Бюлетин на Щаба на Действащата армия за състоянието на Румънския (Добруджанския) и Македонския (Южния) фронт. Б. м., 9 септември 1916 г. / **103**

52. Шифрована телграма изх. № 310 от българския пълномощен министър в Цариград до Министерството (на външните работи) по повод известията на Турската главна квартира за сраженията на Добруджанския фронт. Цариград, 11 септември 1916 г. / **104**

53. Твърде бърза телеграма № 964 от българския военен представител при Щаба на Германската армия по повод намерението на Енвер паша да изпрати още войски на Добруджанския фронт. Плес, 12 септември 1916 г. / **105**

54. Телеграма № 4093 от началника на Щаба на Действуващата армия до българския военен представител при Щаба на Германската армия с известие за съгласието на генерал Н. Жеков да се привлече още една турска дивизия на Добруджанския фронт. Кюстендил, 13 септември 1916 г. / **106**

55. Телеграма № 1900 от германския офицер за свръзки при Щаба на Действащата армия до Щаба на Действащата армия по повод превозването на коне и други впрегатни животни за нуждите на VI турски корпус. Кюстендил, 14 септември 1916 г. / **107**

56. Телеграма № 4112 от Щаба на Действащата армия до германския офицер за свръзка по повод снабдяването на VI корпус с коне. Кюстендил, 15 септември 1916 г. / **108**.

57. Телеграма № 238 от турския военен аташе до генерал Никола Жеков по повод снабдяването на Турската армия с коне. София, 15 септември 1916 г. / **108**

58. Телеграма № 4133 от началник-щаба на Действащата армия до военното аташе при Турската легация в София по повод снабдяването на Турската армия с коне. Кюстендил, 16 септември 1916 г. / **109**

59. Телеграма № 746 от Енвер паша до генерал Никола Жеков с молба да бъдат предоставени на Турската армия част от хранителните припаси, взети от българските войски в Добруджа. Цариград, 18 септември 1916 г. / **110**

60. Телеграма вх. № 12 768 от началник-щаба на Турската действаща армия до главнокомандващия Българската действаща армия по повод превозването на 50-а турска дивизия на Добруджанския фронт. Б. м., 19 септември 1916 г. / **110**

61. Телеграма № 4184 от генерал Никола Жеков до помощник-главнокомандващия Турската армия по повод мерките, взети за превозването на 50-а турска дивизия. Кюстендил, 20 септември 1916 г. / **111**

62. Шифрована телеграма № 42 от майор Дочев до Щаба на Действащата армия за нуждите от коне за турските войски, дислоцирани на Добруджанския фронт. Търново, 20 септември 1916 г. / **112**

63. Телеграма № 4191 от началник-щаба на Действащата армия до българския военен представител при Щаба на германската армия по повод нуждите от коне за турските войски, дислоцирани на Добруджанския фронт. Кюстендил, 21 септември 1916 г. / **113**

64. Телеграма № 4271 от началник-щаба на Действащата армия до помощник-главнокомандващия Турската армия в Цариград по повод съгласието на Австрийската главна квартира да отпусне допълнителен брой коне за нуждите на 15-а и 50-а турска дивизия, действащи на Добруджанския фронт. Кюстендил, 27 септември 1916 г. / **114**

65. Телеграма № 1026 от полковник Ганчев до Щаба на Действащата армия за съгласието на Австро-унгарската главна квартира да отпусне коне за нуждите на 15-а и 50-а турска дивизия. Б. м., 28 септември 1916 г. / **115**

66. Служебно писмо № 2519 от Централния комитет за стопански грижи и обществена предвидливост до Главната квартира и Главно тилово управление на Българската армия по повод решение за доставяне в Турция на 2000 тона житни храни. София, 29 септември 1916 г. / **115**

67. Телеграма № 2554 от началника на артилерията към III армия до началника на артилерията към Действащата армия с молба за отпускане на ново количество патрони за нуждите на Турската армия. Б. м., 29 септември 1916 г. / **117**

68. Заповед № 70 от командващия III армия за изказана благодарност по повод участието на личния състав в разгрома на румънските войски на Добруджанския фронт. Добрич, 30 септември 1916 г. / **117**

69. Поверителен рапорт № 7 от началника на Оперативна секция при Щаба на II армия до командващия II армия с известие за пристигналите части от 50-а турска дивизия. Гара Ангиста, 2 октомври 1916 г. / **119**

70. Телефонограма № 5 от командващия 6-и турски корпус до командващия III българска армия с молба за предоставяне на няколко батареи и две дружини по повод предстоящите съвместни действия срещу противниковите войски на Южния фронт. Амузачеа, 3 октомври 1916 г. / **122**

71. Поверителна оперативна заповед № 34 на командващия III армия генерал-лейтенант Тошев по повод бойното разписание на 6-и турски корпус и 15-а турска дивизия. Добрич, 5 октомври 1916 г. / **123**

72. Тайна телеграма № 6320 от командващия III армия генерал-лейтенант Тошев до командира на 6-и турски корпус с известие, че очакваните две дружини от 45-и турски полк още не са пристигнали на Добруджанския фронт. Б. м., 8 октомври 1916 г. / **124**

73. Поверителна бърза телеграма № 6357 на началник-щаба на III армия до командира на 6-и турски корпус с разпореждане за предислоциране на артилерийските части в района на 25-а турска дивизия. Б. м., 9 октомври 1916 г. / **124**

74. Таен рапорт № 189 от военния аташе при Българската легация в Цариград до началник-щаба на Действащата армия с известие за дислокацията на Турската армия към 10 октомври 1916 г. Цариград, 10 октомври 1916 г. / **125**

75. Шифрована телеграма изх. № 316 от военния аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за отказа на турското командване от продължаване на настъплението в Кавказ. Цариград, 10 октомври 1916 г. / **130**

76. Поверителна оперативна заповед № 5 на командващия III българска армия за изменение в устройството на тила по повод новото прегрупиране на българските и турските войски на Добруджанския фронт. Добрич, 12 октомври 1916 г. / **131**

77. Телеграма № 316 от турския военен аташе до началник-щаба на Действащата армия генерал Н. Жеков с молба да улесни придвижването му до Левуново, Петричко, по повод изпълнението на някои служебни задължения. София, 13 октомври 1916 г. / **136**

78. Телеграма № 2651 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия по повод питане на Турската главна квартира за начина на кореспондиране с 50-а турска дивизия. Цариград, 13 октомври 1916 г. / **137**

79. Телеграма № 4452 от началник-щаба на Действащата армия до командващия II българска армия с нареждане да се окаже необходимото съдействие на служебните му задължения в Левуново, Петричко. Кюстендил, 13 октомври 1916 г. / **137**

80. Телеграма № 25 от командира на 6-и турски корпус Хилми паша до командващия III българска армия по повод дадените му заповеди към подчинените му части във връзка със съвместните им действия с българските войски. Караач, 13 октомври 1916 г. / **138**

81. Телеграма № 4465 от началника на Оперативната секция към Щаба на Действащата армия до българския военен аташе в Цариград за начина на кореспонденция на Турското главно командване с 50-а турска дивизия. Кюстендил, 14 октомври 1916 г. / **140**

82. Заповед № 72 на командващия III българска армия по повод извършените промени в командния състав на частите на армията и за обявяване заповед № 536/14 октомври 1916 г. на Действащата армия по повод навършването на една година от началото на военните действия. Добрич, 14 октомври 1916 г. / **141**

83. Телеграма № 134 от командира на 6-и турски корпус до командващия III българска армия с известия за обстановката на Добруджанския фронт Б. м., 19 октомври 1916 г. / **146**

84. Телеграма № 19 от командващия Западната група генерал-лейтенант Тошев до командира на 6-и турски корпус с молба да заповяда на 15-а и 1-а турска дивизия да атакуват кота 142 на Добруджанския фронт. Б. м., 19 октомври 1916 г. / **147**

85. Телефонограма № 3302 от командващия III армия до командира на 6-и турски корпус да заповяда на 25-а низамска дивизия да заеме кота 121 на Добруджанския фронт. Б. м., 19 октомври 1916 г. / **148**

86. Телеграма № 66 от командващия III българска армия до 45-и турски пехотен полк с нареждане същият да действа съвместно с 25-и пехотен полк срещу противниковите войски на Добруджанския фронт. Б. м., 19 октомври 1916 г. / **148**

87. Телеграма № 6910 от командващия III българска армия до фелдмаршал фон Макензен за обстановката на морския и сухопътния фронт в Добруджа на 19 октомври 1916 г. Б. м., 19 октомври 1916 г. / **149**

88. Телеграма от Щаба на III българска армия да 6-и турски корпус с известие за бойните действия на 15-а и 25-а турска дивизия. Б. м., 19 октомври 1916 г. / **150**
89. Донесение № 30 от командващия Западната група генерал-лейтенант Тошев до началника на 1-а софийска дивизия по повод съвместните действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт Б. м., 20 октомври 1916 г. / **151**

90. Телеграма № 140 от командира на 6-и турски корпус до командващия III българска армия по повод състоянието на подчинените му воини преди сражени - ята на 6 октомври 1916 г. Б. м., 20 октомври 1916 г. / **151**

91. Бърза телеграма № 137 от командира на 6-и турски корпус до командващия III българска армия по повод бойните действия на подчинените под войска на 20 октомври 1916 г. Б. м., 20 октомври 1916 г. / **152**

92. Телеграма № 21 от командващия Западната група генерал-лейтенант Тошев до командира на 6-и турски корпус по повод предстоящите съвместни бойни действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт. Б. м., 20 октомври 1916 г. / **153**

93. Бърза телеграма № 22 от генерал Ст. Тошев до командира на 6-и турски корпус по повод съвместните бойни действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт. Б. м., 20 октомври 1916 г. / **153**

94. Донесение № 20 от командващия III армия – генерал-лейтенант Ст. Тошев до началника на 4-а преславска дивизия по повод успешните бойни действия на 6-и турски корпус на Добруджанския фронт. Б. м., 20 октомври 1916 г. / **154**

95. Телеграма от генерал-лейтенант Ст. Тошев до началника на 4-а преславска дивизия по повод съвместните бойни действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт. Б. м., 20 октомври 1916 г. / **155**

96. Поверителна оперативна заповед на командващия III българска армия по повод съвместните действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт. с. Хайрянкьой, 22 октомври 1916 г. / **156**

97. Донесение на командира на 6-и турски корпус до командващия III българска армия по повод успешните бойни действия на подведомствените му части на Добруджанския фронт. Б. м., 22 октомври 1916 г. / **157**

98. Телеграма № 4539 от генерал Н. Жеков до турския помощник-главнокомандващ по повод действията на 26-а турска дивизия на Южния фронт. Кюстендил, 22 октомври 1916 г. / **158**

99. Оперативна заповед № 44 на Западната група на генерал-лейтенант Ст. Тошев по повод предстоящите съвместни бойни действия на българските и турски войски на Добруджанския фронт. Мик Бюлюл, 25 октомври 1916 г. / **159**
100. Поверителна оперативна заповед № 45 на командващия III българска армия генерал-лейтенант Ст. Тошев по повод съвместните бойни действия на българските и турските войски на Добруджанския фронт. Мик Бюлбюл, 26 октомври 1916 г. / **160**

101. Оперативна заповед № 48 на командващия III българска армия генерал-лейтенант Ст.Тошев с известие за формирането на военно губернаторство в Добруджа. Меджидие, 1 ноември 1916 г. / 1**63**

102. Заповед № 73 на командващия III армия за обявяване на височайша заповед на цар Фердинанд, с която се изказва благодарност по повод успешните действия на българските войски на Добруджанския фронт. Меджидие, 5 ноември 1916 г. / **164**

103. Сведение за предадено оръжие и бойни припаси на турските войски през ноември 1916 г. Драма, 11 ноември 1916 г. / **166**

104. Из телеграма от Щаба на IIIа българска армия до Щаба на Действащата армия с известие за състоянието и дислокацията на българските и турските войски на Добруджанския фронт Б. м., 11 ноември 1916 г. / **167**

105. Телеграма № 891 от генерал-лейтенант Ст.Тошев до Щаба на Действащата армия за обстановката на Добруджанския фронт на 12 ноември 1916 г. Б. м., 12 ноември 1916 г. / **168**

106. Сведение за отпуснато оръжие и бойни припаси на турските войски от страна на българското командване. Меджидие, 19 ноември 1916 г. / **169**

107. Сведение за отпуснатото количество бойни припаси на турските войски, ноември 1916 г. Кюстендил, 20 ноември 1916 г. / **170**

108. Телеграма на Енвер паша до генерал Н. Жеков с молба да бъдат изпратени до него атестации на командири на военни части, направени от българските военачалници. Приложение на атестациите на някои от турските командири. Цариград, 25 ноември 1916 г. / **171**

109. Тайно писмо № 10 415 от началника на артилерията при Българската армия до турския офицер за свръзка с искане да се постави необходимата артилерия при Кулели-Бургас за отбрана на противниковите въздушни нападения. Кюстендил, 14 декември 1916 г. / **176**

110. Бързо тайно писмо № 5577 от Министерството на войната до Централния комитет за подпомагане на войнишките семейства с известие за нареждане на министъра на войната да се даде държавна помощ на мюсюлманските семейства, чиито работоспособни членове служат в редовете на армията. София, 16 декември 1916 г. / **177**

111. Бърза телеграма № 5083 от началник-щаба на Действащата българска армия до началника на железопътните съобщения с молба за съдействие за предоставяне на влакове, които да бъдат използвани за превоз на храни за Турция. Кюстендил, 16 декември 1916 г. / **178**

112. Писмо № 5141 от Щаба на Действащата армия до турския военен аташе с молба да се поискат локомотиви и вагони от Германия за превозване на храни от Добруджа и Свищов за Турция. Кюстендил, 24 декември 1916 г. / **179**

113. Сведения за действията на артилерията на 25-а низамска дивизия в боевете от 18 ноември до 24 декември 1916 г. Б. м., 24 декември 1916 г. / **180**

114. Таен рапорт № 270 от българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Действащата българска армия по повод посещението на Енвер паша в Добруджа, Румъния, България и Македония от 10 до 23 декември 1916 г. Цариград, 24 декември 1916 г. / **188**

115. Писмо № 5182 от Щаба на Действащата българска армия до турския военен аташе с известие, че българският военен аташе в Цариград подполковник Азманов е натоварен да подпише споразумение за подчинението на турски войски на Българското главно командване и на български войски на Турското главно командване. Кюстендил, 29 декември 1916 г. / **197**

116. Шифрована телеграма № 645 от командващия III армия генерал-майор Нерезов до Щаба на Действащата българска армия по повод трудностите по превоза на частите на III армия. Б. м., 30 декември 1916 г. / **197**

117. Сведение за изпратените мохамедани (турци и албанци) в разните депа на турските войски през 1916 г. Б. д. … / Б. м. … /1916 г. / **199**

118. Поверителен рапорт № 13 864 от заместник-началника на Македонската военноинспекционна област до Щаба на Действащата българска армия за целите на инспекционната дейност на Енвер паша в Добружда, Румъния, България и Македония. Скопие, 1 януари 1917 г. / **201**

119. Поверителна оперативна заповед № 77 на генерал-майор Нерезов за предстоящи бойни действия на български, турски, германски войски на Добруджанския фронт. Бабадаг, 4 януари 1917 г. / **212**

120. Телеграма № 5242 от началник-щаба на Действащата българска армия до командващите I и II българска армия да върнат на Турция намерените и взети военни трофеи в Македония. Кюстендил, 6 януари 1917 г. / **213**

121. Заповед № 6 от III отделна армия по повод пълното освобождаване на Добруджа. Бабадаг, 6 януари 1917 г. / **214**

122. Телеграма № 9433 от Турската главна квартира до Щаба на Действащата армия – Кюстендил, с молба да се уреди доставката на останалата част коне, обещани на Турската армия от Австро-Унгария. Цариград, 13 януари 1917 г. / **215**

123. Телеграма № 5322 от началник-щаба на Действащата армия до Турската главна квартира – Цариград, с молба да се обърне към Щаба на фон Макензен за доставката на необходимите ѝ коне. Кюстендил, 14 януари 1917 г. / **216**

124 Бойно разписание на II българска армия към 15 януари 1917 г. / **216**

125 Бойно разписание на 7-а рилска дивизия към 15 януари 1917 г. / **217**

126 Писмо № 30 036 от началника на железопътните съобщения до началника на инженерните войски при Щаба на Действащата армия със сведения за предоставените влакове за превоз на товарите за Турция. София, 21 януари 1917 г. / **223**

127. Телеграма № 5367 от началник-щаба на Действащата армия до командващия II армия в Св.Врач с нареждане какви военни трофеи от Македония да бъдат предавани на Турция съгласно искането на Енвер паша. Кюстендил, 22 януари 1917 г. / **224**

128. Атестации на генерал майор Абдул Керим и полковник Махмуд Белиг бей, приложени към Поверителен рапорт № 10 859 на командващия II армия до Щаба на Действащата българска армия Св. Врач, 28 януари 1917 г. / **225**

129. Телеграма № 5469 от началник-щаба на Действащата армия до Щаба на Турската действаща армия по повод противовъздушната защита на мост над р. Марица. Кюстендил, 4 февруари 1917 г. / **226**

130. Шифрована телеграма № 380 от министър-председателя д-р В. Радославов до началник-щаба на Действащата армия с молба да се смени дотогавашният български военен аташе в Цариград Д. Азманов с друг български офицер. Б. м., 12 февруари 1917 г. / **227**

131. Шифрована телеграма № 3525 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия по повод позицията на Турция при преговорите за мир с Румъния. Б. м., 22 февруари 1917 г. / **228**

132. Шифрована телеграма № 394 от българския пълномощен министър в Цариград до генерал Н. Жеков с известие за молба от командващия 5-а турска армия за по-добри съвместни контакти при отбраната на Южния фронт. Цариград, 2 март 1917 г. / **229**

133. Шифрована телеграма № 11 598 от командващия II българска армия до Щаба на Действащата армия с известия за контактите между българските и турските войски на Южния фронт. Св. Врач, 4 март 1917 г. / **230**

134. Бойно разписание на II българска армия към 5 март 1917 г. / **231**

135. Телеграма № 5739 от генерал Н.Жеков до Енвер паша с известие, че е разпоредил всички турци от Вардарска и Егейска Македония, годни за военна служба, да бъдат изпратени за попълване на Турската армия. Кюстендил, 11 март 1917 г. / **232**

136. Телеграма № 5742 от началник-щаба на Действащата армия до командващия II армия по повод прехвърлянето на турска дивизия от Южния фронт в Мала Азия. Кюстендил, 11 март 1917 г. / **232**

137. Шифрована телеграма № 6940 от командващия II армия – генерал Тодоров до Щаба на Действащата армия с известие коя от турските дивизии може да бъде прехвърлена от Южния фронт в Мала Азия. Б. м., 11 март 1917 г. / **233**

138. Телеграма № 5755 от началник-щаба на Българската армия до полковник Ганчев с молба да съдейства пред Германската главна квартира за разрешаване на някои организационни въпроси във връзка с прехвърлянето на 46-а турска дивизия от Южния фронт в Мала Азия. Кюстендил, 11 март 1917 г. / **233**

139.Телеграма вх.№ 20 404 от фелдмаршал Лудендорф до генерал Н. Жеков с молба да го информира коя от турските дивизии на Южния фронт ще бъде прехвърлена в Мала Азия. Б. м., 11 март 1917 г. / **234**

140. Телеграма № 5745 на генерал Н. Жеков до полковник П. Ганчев, с която се информира фелдмаршал Лудендорф коя от турските дивизии ще бъде прехвърлена от Южния фронт в Мала Азия Кюстендил, 11 март 1917 г. / **235**

141. Телеграма № 10 697 от Енвер паша до генерал Н. Жеков с молба да му възвърне 46-а турска дивизия от Южния фронт в Мала Азия. Цариград, 13 март 1917 г. / **235**

142. Телеграма вх.№ 20 538 от генерал Жеков до Енвер паша, с която го известява, че е съгласен да удовлетвори искането му за прехвърляне на 46-а турска дивизия от Южния фронт в Мала Азия. Кюстендил, 13 март 1917 г. / **236**

143. Телеграма № 5776 от началник-щаба на Действащата армия до командващия II армия с нареждане да отправи за Турция и един турски ескадрон от 20-и турски корпус. Кюстендил, 14 март 1917 г. / **237**

144. Телеграма № 5779 от генерал Н. Жеков до Енвер паша с известие, че е разпоредил прехвърлянето на 46-а турска дивизия и един ескадрон от Южния фронт в Мала Азия. Кюстендил, 14 март 1917 г. / **237**

145. Телеграма № 4506 от Енвер паша до генерал Н. Жеков с молба да нареди прехвърлянето и на Щаба на 20-и турски корпус от Южния фронт в Мала Азия. Цариград, 15 март 1917 г. / **238**

146. Телеграма № 5796 от началник-щаба на Действащата армия до командващия II армия с нареждане да прехвърли заедно с 46-а турска дивизия и командира на 20-и турски корпус. Кюстендил, 16 март 1917 г. / **239**

147. Шифрована телеграма № 38 064 от началника на железопътните съобщения до Щаба на Действащата армия по повод превозването на 46-а турска дивизия от Южния фронт в Мала Азия. София, 17 март 1917 г. / **239**

148. Шифрована телеграма № 11 974 от командващия II армия до Щаба на Действащата армия по повод прехвърлянето на 46-а турска дивизия от Южния фронт в Мала Азия. Б. м., 18 март 1917 г. / **240**

149. Телеграма № 3247 от началник-щаба на Действащата армия до Министерството на войната с известие, че подполковник Илия Каблешков е назначен за български военен аташе в Турция. Кюстендил, 19 март 1917 г. / **241**

150. Тайна заповед № 769 на главнокомандващия Действащата армия генерал Н. Жеков за назначаване на подполковник Илия Каблешков за български представител при Турската главна квартира, на неговия предшественик – подполковник Димитър Азманов, за командир на дружина в 19-и пехотен шуменски полк и за други кадрови промени. Кюстендил, 31 март 1917 г. / **242**

151. Телеграма № 3294 от полковник Станчов до началник-щаба на Действащата армия с молба да съдейства за удовлетворяване искането на 6-и турски корпус по прехвърлянето на турски зърнени храни в Добруджа. Б. м., 24 април 1917 г. / **244**

152. Споразумение относно подчинението на турските войски и отделни части на Българското главно командване и на българските войски и отделни части на Турското главно командване, обявено в Записка № 35 на Щаба на Действащата армия. Кюстендил, 28 април 1917 г. / **244**

153. Поверителен рапорт № 228 от българския военен аташе в Берн до началник-щаба на Действащата армия в Кюстендил с ходатайство за награждаване с български ордени на военните аташета на Германия, Австро-Унгария и Турция в Швейцария за оказваните му услуги в неговата служебна дейност. Берн, 8 май 1917 г. / **248**

154. Телеграма № 2699 от полковник Ганчев до генерал Н.Жеков, с която му предава молба на генерал Лудендорф да улесни снабдяването на турските войски с фураж Б. м., 21 май 1917 г. / **251**

155. Телеграма № 6341 на генерал Н. Жеков до генерал Лудендорф с известие за уреждане на повдигнатия от него въпрос за снабдяването на турските войски с фураж. Кюстендил, 23 май 1917 г. / **252**

156. Бърза телеграма № 365 от Али бей до началник-щаба на Действащата армия с известие за назначаването на майор Али Риза бей за офицер за свръзка при Щаба на II българска армия. Кюстендил, 1 юни 1917 г. / **252**

157. Телеграма № 4269 от Енвер паша до генерал Н. Жеков с молба да съдейства за снабдяването на 50-а турска дивизия с необходимия и брой добитък. Цариград, 5 юни 1917 г. / **253**

158. Сл. писмо № 6476 от началника на Оперативния отдел при Щаба на Действащата армия подполковник Нойков до турския военен представител при Българската главна квартира полковник Али бей с известие, че от българска страна няма възможност да се снабди 50-а турска дивизия с искания от нея добитък. Кюстендил, 6 юни 1917 г. / **254**

159. Писмо № 6478 от началника на Оперативния отдел при Щаба на Действащата армия до турския военен представител в Българската главна квартира полковник Али бей с известие, че българското интендантство е проявявало справедливост при снабдяването както на българските, така и на турските войски с фураж. Кюстендил, 6 юни 1917 г. / **255**

160. Телеграма № 6486 от началник-щаба на Действащата армия генерал-майор Луков до командващия II българска армия с нареждане за прехвърляне на 50-а турска дивизия от Южния фронт в Мала Азия Кюстендил, 7 юни 1917 г./ **256**

161. Телеграма № 6490 от началник-щаба на Действащата армия до българския военен представител при Германската главна квартира с нареждане да се съобщи, че главнокомандващият Н. Жеков няма нищо против излишните храни да бъдат предоставени на Турция. Кюстендил, 8 юни 1917 г. / **257**

162. Телеграма № 402 от Али бей до началник-щаба на Действащата армия с молба да се действа по-внимателно с евакуирането на турското население от Добруджа. Кюстендил, 12 юни 1917 г. / **257**

163. Шифрована телеграма № 206 от българския пълномощен министър в Цариград Колушев до Министерството на външните работи и изповеданията с известие за молбата на турския външен министър при евакуацията на населението от Добруджа от българска страна да не се малтретира живеещото там турско население Цариград, 15 юни 1917 г. / **258**

164. Шифрована телеграма № 2300 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия по повод преценките на Енвер паша за обстановката на Южния фронт и други бойни участъци. Цариград, 7 юли 1917 г. / **260**

165. Шифрована телеграма № 168 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за становището на Турската главна квартира по отправеното искане от българска страна за изпращането на една турска дивизия на Южния фронт. Цариград, 12 юли 1917 г. / **261**

166. Поверителна телеграма – рапорт № 170, от българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Действащата армия по повод позицията на Турското главно командване за изпращане на допълнителни вайски в подкрепа на българските на Южния фронт. Цариград, 13 юли 1917 г. / **263**

167. Телеграма № 6871 от началник-щаба на Действащата армия до българския военен аташе в Цариград с известие, че се изпраща поручик Стефан Стефанов като офицер за свръзка в щаба на 55-а турска дивизия. Кюстендил, 14 юли 1917 г. / **264**

168. Протокол от заседание на Комисията за разпределение на плячката от заловените противникови плавателни съдове по река Дунав. Б. м., 8 август 1917 г. / **265**

169. Телеграма № 7170 от подполковник Нойков до турския военен представител при Българскта армия за начина на мобилизиране на турското население в Егейска Македония. Кюстендил, 13 август 1917 г. / **268**

170. Телеграма № 572 от Али бей до началник-щаба на Действащата армия с молба да не се допуска лошо отношение от българска страна към турското население, живеещо в Добруджа. Кюстендил, 19 август 1917 г. / **269**

171. Шифрована телеграма № 7250 от генерал Н. Жеков до българския военен представител при Германската главна квартира с известие, че не възразява за назначаването на турски чиновник към българското етапно управление в Добруджа. Кюстендил, 20 август 1917 г. / **270**

172. Телеграма № 7253 от подполковник Нойков до турския военен представител при Българската главна квартира полковник Али бей с известие, че е наредено на българските власти за доброто третиране на турското население в Добруджа. Кюстендил, 21 август 1917 г. / **271**

173. Служебно писмо № 587 от Али бей до началник-щаба на Действащата армия с молба да се изпрати подкрепление от българска страна на Турската армия. Кюстендил, 28 август 1917 г. / **271**

174. Служебно писмо № 7405 от подполковник Нойков до Али бей с известие, че щабът на Действащата армия е разпоредил да се изпратят в турската армия всички опълченски дружини в Драмско, формирано от мохамеданско население Кюстендил, 7 септември 1917 г. / **273**

175. Телеграма № 7419 от началник-щаба на Действащата армия до командващия 2-а армия с нареждане да изпрати за попълване на Турската армия всички дружини в Драмско, формирани с мохомеданско население. Кюстендил, 8 септември 1917 г. / **273**

176. Телеграма № 1947 от полковник П. Ганчев до началник-щаба на Действащата армия с известие от Лудендорф за турската позиция по проектодоговора за мир с Румъния. Б. м., 10 септември 1917 г. / **274**

177. Писмо № 241 от майор Фуад до Дармската военноинспекционна област с молба да нареди на три милиционни дружини, формирани от мохамеданско население, да бъдат изпратени на фронт, където се развиват бойни действия. Драма, 11 септември 1917 г. / **276**

178. Телеграма № 7482 от генерал Н. Жеков до полковник П. Ганчев с известие, че Българската главна квартира отхлърля по принцип идеята за преговори с Турция, тъй като тя нямала това право. Б. м., 13 септември 1917 г. / **277**

179. Телеграма № 7559 от началник-щаба на Действащата армия до командващия II армия и началника на Драмската военноинспекционна област с нареждане да се предоставят предложените от майор Фуад милиционни дружини в Драмско в разпореждане на Турската главна квартира. Кюстендил, 17 септември 1917 г. / **278**

180. Шифрована телеграма № 2039 от полковник Ганчев до генерал Н. Жеков с известие за молбата на Лудендорф за връщане на румелийския отряд на Турция. Б. м., 27 септември 1917 г. / **278**

181. Телеграма № 7725 от началник-щаба на Действащата армия до полковник П. Ганчев, че е съгласен за връщането на Румелийския отряд в Турция. Кюстендил, 30 септември 1917 г. / **279**

182. Твърде бърза телеграма № 348 от началника на Бургаския укрепен пункт до Щаба на Действащата армия с известие, че е потопен в Черно море турският търговски кораб „Козлу“, плаващ за Цариград. Б. м., 6 октомври 1917 г. / **280**

183. Тайно писмо № 8799 от Министерството на войната до Щаба на Действащата армия с известие за броя на изпратените от Драмско мохамедански части в разпореждане на Турската главна квартира. София, 10 октомври 1917 г. / **280**

184. Писмо № 5156 от полковник Нойков до полковник Али бей с известие, че между България и Турция все още нямало подписано съглашение за взаимно предаване на отклонилите се от военна служба лица. Кюстендил, 31 октомври 1917 г. / **281**

185. Поверителен рапорт № 1175 от коменданта на гр. Меджидие до командващия III българска армия за мисията на изпращаните от Цариград емисари в Добруджа. Меджидие, 15 ноември 1917 г. / **282**

186. Телеграма № 8376 от началник-щаба на Действащата армия до Щаба на групата Шолц по повод заменянето на турски полк на Южния фронт с български или германски части. Кюстендил, 22 ноември 1917 г. / **283**

187. Шифрована телеграма № 7029 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия по повод смяната на турския отряд с дружини от 36-и пехотен полк. Прилеп, 23 ноември 1917 г. / **284**

188. Шифрована телеграма № 6371 от подполковник Жостов до Щаба на Действащата армия с молба да бъде отправен турски полк от Южния Фронт за Турция. Скопие, 23 ноември 1917 г. / **284**

189. Шифрована телеграма № 7819 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия с известие, че е отменена заповедта за заминаването на турския полк от Южния фронт. Прилеп, 29 ноември 1917 г. / **286**

190. Поверителен рапорт № 3076 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия с молба да бъде отправен турския полк от Южния фронт. Прилеп, 2 декември 1917 г. / **286**

191. Бюлетин на Щаба на Действащата армия за хода на военните действия. Б. м., 15 декември 1917 г. / **288**

192. Бюлетин на Щаба на Действащата армия с известие за подписано в Брест-Литовск примирие между Централните сили и Съветска Русия. Б. м., 15 декември 1917 г. / **288**

193. Таен рапорт № 550 от българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Действащата армия с приложен списък на висшите началници в Турската армия. Цариград, 18 декември 1917 г. / **289**

194. Таен рапорт № 562 от българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Действащата армия с направените изменения в изпратения от него списък на висшите началници в Турската армия. Цариград, 20 декември 1917 г. / **293**

195. Телеграма № 4742 от фон Хинденбург до Щаба на Действащата армия с молба да не се правят никакви изменения в състава на групата Шолц. Кюстендил, 27 декември 1917 г. / **294**

196. Шифрована телеграма № 8495 от подполковник Жостов до Щаба на Действащата армия относно становището на германския офицер за съдбата на турския полк на Южния фронт и за отношението на неговото правителство към бъдещия мирен договор между Централните сили и Съветска Русия. Скопие, 29 декември 1917 г. / **295**

197. Твърде бърза телеграма № 8670 от половник Нойков до подполковник Мархолев с нареждане да бъдат събрани сведения за Румелийския отряд на Южния фронт. Кюстендил, 29 декември 1917 г. / **296**

198. Строго поверително писмо от Тодор Александров до генерал Александър Протогеров с известие за съдбата на турския полк на Южния фронт и за опасенията му от готвени изменения в Закона за Дирекцията за социални грижи и обществена справедливост. София, 31 декември 1917 г. / **297**

199. Строго поверителен рапорт № 3374 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия за състава на турския румелийски отряд. Прилеп, 1 януари 1918 г. / **298**

200. Таен рапорт № 3428 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия по повод решение на командващия 11-а армия да постави турския полк отново на линия Прилеп, 17 януари 1918 г. / **300**

201. Твърде бърз строго поверителен рапорт №3435 на подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия по повод поведението на командира на 177-и пехотен турски полк. Прилеп, 17 януари 1918 г. / **300**

202. Телеграма № 26 284 от началника на Техническото отделение при Инженерните войски по повод молба на Турското главно командване до Българското главно командване да се съобщава незабавно за придвижването на неприятелските аероплани над българска територия. Б. м., 20 януари 1918 г. / **302**

203. Списък на висшите началници в Турската армия към края на януари 1918 г. Цариград, 24 януари 1918 г. / **303**

204. Резолюция по вх. № 36 321 на полковник Нойков за по-нататъшната съдба на турския полк на Южния фронт. Б. м., 25 януари 1918 г. / **306**

205. Поверителен рапорт № 3487 на подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия за извършени от командира на 177-и турски полк арести на офицери от същия полк. Прилеп, 25 януари 1918 г. / **306**

206. Телеграма № 3829 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия с известие, че турският полк преминавал в разпореждане на 62-и турски корпус. Прилеп, 26 януари 1918 г. / **307**

207. Тайна телеграма № 4534 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия с известия, че арестуваните офицери от 177-и пехотен турски полк били върнати обратно в полка. Прилеп, 30 януари 1918 г. / **308**

208. Твърде бърза тайна телеграма № 6022 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия с известие, че турският полк преминавал в разпореждане на 62-и турски корпус. Прилеп, 8 февруари 1918 г. / **308**

209. Телеграма № 7650 от подполковник Мархолев до Щаба на Действащата армия с известие за преместването му на бойната линия на Южния фронт Прилеп, 18 февруари 1918 г. / **309**

210. Шифрована телеграма № 5915 от подполковник Жостов до Щаба на Действащата армия с известие за дезертирали войници от турския (румелийски) полк на Южния фронт. Скопие, 18 февруари 1918 г. / **310**

211. Шифрована телеграма № 740 от българския военен аташе с известие за позицията на Турция по предстоящото сключване на мира между Централните сили и Румъния. Б. м., 22 февруари 1918 г. / **310**

212. Поверителен рапорт № 744 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Българския армия с известие за позицията на Турция по предстоящото сключване на мира между Централните сили и Румъния. Цариград, 23 февруари 1918 г. / **311**

213. Поверителен рапорт № 25 943 от Военно-полицейската секция до Полската канцелария по повод поведението на турското население в Добруджа София, 6 март 1918 г. / **313**

214. Шифрована телеграма № 821 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия по повод компенсациите, поискани от Турция при определяне по-нататъшната съдба на Добруджа. Б. м., 15 март 1918 г. / **314**

215. Телеграма № 5562 от германския офицер за свръзка до Щаба на Действащата армия с известие за молба на Лудендорф да се отстъпи турският (румелийски) отряд на Турското главно командване. Кюстендил, 23 март 1918 г. / **315**

216. Телеграма № 9381 от генерал Жеков до генерал Лудендорф с известие, че е съгласен турският (румелийски) отряд да бъде предоставен на разпореждане на Турското главно командване Кюстендил, 23 март 1918 г. / **316**

217. Шифрована телеграма № 9391 от генерал Н. Жеков до Групата Шолц чрез подполковник Жостов с известие, че е дал съгласието си да бъде изваден Турският румелийски отряд от състава на Групата Шолц и даден на разпореждане на Турското главно командване Кюстендил, 23 март 1918 г. / **317**

218. Шифрована телеграма № 126 от главния секретар на Министерството на вътрешните работи до Щаба на Действащата армия да се вземат мерки срещу разбойническите чети в Гюмюрджинско. София, 23 март 1917 г. / **318**

219. Писмо № 114 от полковник Али до полковник Нойков с молба да извести на Турската главна квартира как ще бъде превозен турския румелийски отряд след неговото сменяне от Южния фронт. Кюстендил, 25 март 1918 г. / **319**

220. Телеграма № 5943 от генерал Станчов до генерал Н. Жеков за неотстъпчивостта на турския военен министър пред министър-председателя д-р В. Радославов по въпроса за исканите от турска страна компенсации в Добруджа Букурещ, 25 март 1918 г. / **320**

221. Лично поверителен рапорт № 851 на българския военен аташе до началник-щаба на Действащата армия с известие за позицията на Енвер паша по Добруджанския въпрос Цариград, 26 март 1918 г. / **320**

222. Тайно писмо № 828 от министър Петър Пешев до генерал Н. Жеков по повод усилията на Турция за териториални отстъпки от българска страна в Западна Тракия. София, 28 март 1918 г. / **324**

223. Резолюция на генерал Н. Жеков по повод позицията на Турция за компенсации от българска страна в Западна Тракия. Б. м., 28 март 1918 г. / **325**

224. Писмо № 126 от полковник Али бей до полковник Нойков с молба да се разпореди за превозването на турския румелийски отряд от Южния фронт за Цариград. Б. м., 31 март 1918 г. / **326**

225. Служебно писмо № 9476 от полковник Нойков до Али бей с известие, че турският румелийски отряд бил прехвърлен в състава на Армейската група Макензен. Кюстендил, 1 април 1918 г. / **327**

226. Шифрована телеграма № 9477 от полковник Нойков до подпоручик Жостов с известие за прехвърлянето на турския (румелийски) отряд в състава на Армейската група Макензен. Кюстендил, 1 април 1918 г. / **327**

227. Шифрована телеграма № 22 от подполковник Попов до началник-щаба на Действащата армия по повод становището на Лудендорф за исканите от Турция компенсации в Западна Тракия, както и за австро-унгарските искания за компенсация от България. Букурещ, 1 април 1918 г. / **328**

228. Поверителен рапорт № 866 от българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Действащата армия по въпроса за турските претенции в Западна Тракия. Цариград, 2 април 1918 г. / **329**

229. Шифрована телеграма № 220 от българския военен аташе в Букурещ до началник-щаба на Действащата армия с известие за пристигането на турския полк в Румъния. Букурещ, 8 април 1918 г. / **331**

230. Служебно писмо № 9573 от полковник Нойков до полковник Али бей, че е започнало превозването на турския (румелийски) отряд за състава на Армейската група Макензен. Кюстендил, 12 април 1918 г. / **332**

231. Лично поверителен рапорт № 903 на българския военен аташе в Букурещ до началник-щаба на Действащата армия по въпроса за турските компенсации, поискани от България. Б. м., 16 април 1918 г. / **332**

232. Таен рапорт № 1001 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за завземането на Баку от турските войски. Цариград, 21 май 1918 г. / **334**

233. Строго поверително писмо (без номер) от Щаба на Действащата армия до Министерството на външните работи по повод дислоцирането на турска пехотна дивизия в Източна Тракия. Кюстендил, 28 юни 1918 г. / **336**

234. Заповед № 361 на генерал Н. Жеков с известие, че цар Фердинанд е разрешил на група български офицери да бъдат наградени с чуждестранни военни ордени. Кюстендил, 10 юни 1918 г. / **337**

235. Рапорт № 1587 на командира на 3-а противовъздушна батарея – гр. Одрин, до началника на Въздушната отбрана София да окаже съдействие съюзната ескадра да не лети над българска територия, когато няма неприятелско нападение Одрин, 10 юни 1918 г. / **343**

236. Шифрована телеграма №10 270 от полковник Нойков до българския военен представител в Цариград с нареждане да съберат сведения за целите на прехвърлянето на 49-а турска дивизия в Западна Тракия. Б. м., 20 юни 1918 г. / **344**

237. Поверителен рапорт № 1076 на българския военен аташе в Цариград до началник-щаба на Действащата армия с известия за политическата обстановка в Турция. Цариград, 22 юни 1918 г. / **344**

238. Извлечения от турския печат, 24 юни 1918 г. / **349**

239. Поверителен преглед на чуждия печат № 58 от Военнополитическото отделение на Щаба на Действащата армия. Б. м., 13 юли 1918 г. / **351**

240. Таен бърз рапорт № 4579 на III българска армия до Щаба на Действащата армия за състава и дейността на 6-и турски корпус в Добруджа през 1916–1917 г. Бабадаг, 15 юли 1918 г. / **353**

241. Поверителен преглед на чуждия печат № 59 от Военнополицейското отделение на Щаба на Действащата армия. Б. м., 17 юли 1918 г. / **378**

242. Шифрована телеграма № 2072 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с опровержение на слуховете за хвърлянето на турски войски по долното течение на р. Марица Пера, 24 юли 1918 г. / **380**

243. Поверителен преглед № 61 на турския печат от Военнополитическото отделение на Щаба на Действащата армия. Б. м., 24 юли 1918 г. / **381**

244. Шифрована телеграма № 7333 на българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с донесение, че части от турските войски действително били прехвърлени в Източна Тракия. Цариград, 31 юли 1918 г. / **382**

245. Поверителен рапорт № 1169 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с донесение за извършени промени в командния състав на Турската армия. Цариград, 10 август 1918 г. / **383**

246. Телеграма № 7276 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за премахване на длъжността помощник-командващ в Турската армия и заменянето ѝ с началник-щаб на Главното командване. Цариград, 11 август 1918 г. / **384**

247. Поверителна телеграма № 49 401 от генерал Тодоров до Щаба на Действащата армия с молба да се поискат подкрепления от Върховното германско командване за Южния фронт. Б. м., 18 септември 1918 г. / **385**

248. Поверителен преглед на чуждия печат № 77 от Военнополитическото отделение на Щаба на Действащата армия. Б. м., 18 септември 1918 г. / **386**

249. Шифрована телеграма № 6748 от българският военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за завземането на Баку. Цариград, 20 септември 1918 г. / **390**

250. Рапорт № 25 на командира на 15-а противоаеропланна батарея до началника на Въздушната отбрана с известия за концентриране на турски войски в Източна Тракия. Кулели Бургас, 23 септември 1918 г. / **391**

251. Шифрована телеграма № 1338 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за позицията на Таалат паша, че нямало да последва примера на България „за сключване на примирие със Съглашенските държави“. Б. м., 29 септември 1918 г. / **392**

252. Шифрована телеграма № 2432 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с известие за негодуванията в турските политически среди от решението на българското правителство да приеме направеното от Австро-Унгария предложение за сключване на мир със Съглашенските държави. Цариград, 29 септември 1918 г. / **393**

253. Шифрована телеграма № 1339 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия с позицията на Таалат паша, че нямало да последва примера на България (за сключване на примирие със Съглашенските държави). Цариград, 29 септември 1918 г. / **394**

254. Шифрована телеграма от Българската легация в Цариград до Министерството на външните работи и изповеданията с известие за съсредоточаването на турски войски в Източна Тракия. Цариград, 29 септември 1918 г. / **395**

255. Солунско примирие. Солун, 29 септември 1918 г. / **396**

256. Солунско примирие (тайни членове). Солун, 29 септември 1918 г. / **397**

257. Шифрована телеграма № 2066 от българския военен аташе в Цариград до Щаба на Действащата армия по повод реакцията в Турция от сключеното примирие между България и Съглашенските сили. Б. м., 1 октомври 1918 г. / **398**

258. Твърде бърза шифрована телеграма № 486 от българския пълномощен министър в Цариград до Министерството на външните работи и изповеданията с известия за продължаващото струпване на турски войски в Източна Тракия. Цариград, 4 октомври 1918 г. / **399**

259. Шифрована телеграма № 160 от полковник Марков до Щаба на Действащата армия по повод дейността на Комисията за определяне на българо-турската граница по долното течение на река Марица. Софлу, 12 октомври 1918 г. / **401**

260. Рапорт № 1508 на българския военен аташе в Цариград до помощник-началника на Щаба на Действащата армия с известие за условията на примирието, сключено между Турция и Съглашенските сили. Цариград, 3 януари 1919 г. / **402**

Индекси и бележки към документите / 407
Именен показалец / 445
Географски показалец / 451

Приложения:

Списък на наградените турски военослужещи с български ордени и медали през Първата световна война / **461**

Списък на наградените български военослужещи с турски ордени и медали през Първата световна война / **516**

Факсимилета / 597

İçindeier / 607

Contents / 631

БЪЛГАРО-ТУРСКИ ВОЕННИ ОТНОШЕНИЯ ПРЕЗ ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА (1914–1918)

Сборник от документи

Българска, второ издание
Редактор *Милен Куманов*
Коректор *Люба Йонева*
Художник на корицата *Жеко Алексиев*
Формат 70×100/16
Печатни коли 32.5

Издателство „Гутенберг“
Печатница „Симолини“
ISBN 978-619-176-034-3